# COLLECTIO

SELECTA

# SS. ECCLESIÆ PATRUM,

CXXV.

PATRES QUINTI ECCLESIÆ SÆCULI.

*S. AUGUSTINUS.*

XVIII.

PROSTAT INSUPER VENALE

*MONTIS PESSULANI,*

Apud VIRENQUE, bibliopolam;

*PARISIIS,*

Apud BIBLIOPOLAM, cui nomen gallice;

SOCIÉTÉ POUR LA PUBLICATION DES BONS LIVRES,
Rue des Saints-Pères, n° 16.

S.-CLODOALDI, E TYPOGRAPHEO BELIN-MANDAR.

# COLLECTIO
SELECTA
# SS. ECCLESIÆ PATRUM,
COMPLECTENS
## EXQUISITISSIMA OPERA
TUM DOGMATICA ET MORALIA, TUM APOLOGETICA ET ORATORIA;

ACCURANTIBUS

D. A. B. CAILLAU,
CANONICO HONORARIO CENOMANENSI ET CADURCENSI,
NONNULLISQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS.

OPUS REGI DICATUM.

TOMUS CENTESIMUS VIGESIMUS QUINTUS.



PARISIIS,
APUD PARENT-DESBARRES, EDITOREM,
SANCTÆ SEDIS ORDINUM INSIGNIBUS DECORATUM,
VIA VULGO DICTA DE SEINE, 48.

M DCCC. XXXIX.

SANCTI AURELII

# AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

## OPERUM

PARS IV.

OPERA ORATORIA.

SERMONUM CLASSIS I.

SERMONES DE SCRIPTURIS.

# S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

# SERMONES

# AD POPULUM.

## CLASSIS I.

### SERMONES DE SCRIPTURIS.

### SERMO XLVI[1].

De Pastoribus, in Ezechiel. cap. XXXIV, ab illis verbis : *Et factum est, etc.*, usque, *Et pascam eas cum judicio.* Contra Donatistas.

I. Spes tota nostra quia in Christo est, et quia omnis vera et salubris gloria nostra ipse est, non nunc primum didicit Charitas Vestra. Estis enim in ejus grege, qui intendit et pascit Israël[2]. Sed quoniam sunt pastores, qui pastorum nomine gaudere volunt, pastoris autem offi-

[1] Alias de Tempore 165, vel in tom. IX, editus. — [2] Psal. LXXIX, 22.

cium implere nolunt, quid ad eos per Prophetam dicat, sicut lectum audivimus, recenseamus. Audite vos cum intentione, audiamus nos cum tremore.

II. « Et factum est ad me verbum Domini, dicens : » Fili hominis, propheta super pastores Israël[1]. » Hanc lectionem modo, cum legeretur, audivimus : hinc cum Vestra Sanctitate aliquid loqui decrevimus. Adjuvabit ipse, ut vera dicamus, si non nostra dicamus. Nam si nostra dixerimus, pastores erimus pascentes nos, non oves : si autem illius sunt quæ dicimus, per quemlibet ipse vos pascet. « Hæc Dicit Dominus Deus : O pastores Israël, » qui pascunt se solos ! Numquid non oves pascunt pas» tores ? » Id est, non se pascunt pastores, sed oves. Hæc prima causa est, quare arguantur pastores isti, quia se ipsos pascunt, non oves. Qui sunt qui se ipsos pascunt ? De quibus Apostolus dicit : « Omnes enim quæ sua sunt » quærunt, non quæ Jesu Christi[3]. » Nos enim, quos in isto loco, de quo periculosa ratio redditur, Dominus secundum dignationem suam, non secundum meritum nostrum constituit, habemus duo quædam : unum, quod Christiani sumus ; alterum, quod præpositi sumus. Illud quod Christiani sumus, propter nos est : quod autem præpositi sumus, propter vos est. In eo quod Christiani sumus, attenditur utilitas nostra : in eo quod præpositi, nonnisi vestra. Sunt autem multi Christiani, et non præpositi, qui perveniunt ad Deum, faciliore fortasse itinere, et tanto forte expeditius ambulantes, quanto minorem sarcinam portant. Nos autem, excepto quod Christiani sumus, unde rationem reddemus Deo de vita nostra, sumus etiam præpositi, unde rationem reddemus Deo de dispensatione nostra. Ad hoc istam difficultatem propono, ut compatientes nobis, oretis pro nobis. Veniet enim dies,

[1] Ezech. xxxiv, 2. — [2] Ibid. — [3] Philip. ii, 21.

quo cuncta adducantur in judicium[1]. Et ille dies, si sæculo longe est, unicuique homini vitæ suæ ultimus prope est. Tamen utrumque latere Deus voluit, et quando veniat finis sæculi, et quando sit in unoquoque homine hujus vitæ finis. Vis non timere diem occultum? Dum venerit, inveniat te paratum. Cum ergo præpositi ad hoc sint, ut his qui subjecti sunt consulant; non in eo quod præsunt, omnino utilitatem suam attendant, sed eorum quibus ministrant. Quisquis ita præpositus est, ut in eo, quod præpositus est, gaudeat, et honorem suum quærat, et commoda sua sola respiciat, se pascit, non oves. Ad hos sermo dirigitur. Audite tanquam oves Dei, et videte quemadmodum vos securos fecerit Deus : qualescumque sint qui vobis præsunt, id est, qualescumque nos simus; vobis securitatem dedit, qui pascit Israël. Nam Deus non deserit oves suas; et mali pastores pœnas debitas luent, et oves promissa percipient.

III. Videamus ergo quid alloquatur pastores se ipsos pascentes, non oves, sermo divinus neminem palpans. « Ecce lac consumitis, et lanis vos tegitis, et quod crassum est interficitis, et oves meas non pascitis : quod infirmatum est, non confortastis; et quod ægrotum est, non corroborastis; et quod contribulatum est, non colligastis; et quod errabat, non revocastis; et quod periit, non inquisistis; et quod forte fuit, confecistis : et dispersæ sunt oves meæ, eo quod non sit pastor[2]. » Dicitur in pastores pascentes semetipsos, non oves, qui diligant, quid negligant. Quid ergo diligunt? « Lac consumitis, et lanis vos tegitis. » Propter quod Apostolus dicit : « Quis plantat vineam, et de fructu ejus non sumit? Quis pascit gregem, et de lacte gregis non percipit[3]? » Invenimur ergo esse lac gregis, quidquid a plebe

[1] Eccli. xii, 14. — [2] Ezech. xxxiv, 3, 4. — [3] 1 Cor. ix, 7.

Dei tribuitur præpositis ad sustentandum victum temporalem[1]. Inde enim loquebatur Apostolus, cum hæc diceret quæ commemoravi[2].

IV. Et quidem Apostolus quanquam elegerit manibus suis transigi, et nec ipsum lac quærere ab ovibus; tamen lactis percipiendi potestatem habere se dixit, et sic Dominum disposuisse, ut qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivant. Et dicit alios co-apostolos suos usos fuisse hac potestate : non usurpata, sed data. Plus ille fecit, ut nec quod debebatur acciperet[3]. Ipse ergo donavit et debitum : sed alius non exigit indebitum : ille plus fecit. Fortassis enim ipsum significabat, qui ægrum cum adduceret ad stabularium, dixit : « Si quid amplius erogaveris, in re» deundo reddam tibi[4]. » De his ergo qui non indigent lacte gregis, quid plura dicamus? Misericordiores sunt, vel potius ipsius misericordiæ officium largius impendunt. Possunt enim; et quod possunt, faciunt. Laudentur hi, nec damnentur illi. Nam et ipse Apostolus datum non quærebat; fructuosas tamen oves esse cupiebat, non steriles sine lactis ubertate[5]. Itaque cum esset quodam tempore in magna indigentia, vinctus in confessione veritatis, missum est illi a fratribus unde necessitati et indigentiæ ejus ministraretur. Respondit autem illis gratias agens, et dixit : « Bene fecistis communicare necessitatibus meis. » Ego enim didici in quibus sum sufficiens esse : scio et » abundare, et penuriam pati : omnia possum in eo qui » me confortat. Verumtamen vos bene fecistis usibus meis » mittere. » Sed ut ostenderet, in eo quod illi bene fecerunt, quid ipse quæreret, ne inter illos esset qui se ipsos pascunt, non oves, non tam suæ gaudet subventum esse necessitati, quam illorum gratulatur fœcunditati.

[1] Florus ad I Cor. IX. — [2] 2 Thess. III, 8.— [3] I Cor. IX, 12. — [4] Luc. X, 35. — [5] Florus ad Philip. IV. — [6] Philip. IV, 11-14.

Quid ergo ibi quærebat? « Non quia quæro, inquit, da- » tum, sed requiro fructum[1]. » Non ut ego, inquit, explear, sed ne vos inanes remaneatis.

V. Qui ergo non possunt facere quod Paulus, ut manibus suis se transigant, accipiant de lacte ovium, sustentent suam necessitatem; sed non negligant ovium infirmitatem: non hoc sibi quærant, tanquam commodum suum, ut ex necessitate suæ penuriæ videantur annuntiare Evangelium; sed hominibus illuminandis præbeant lucem verbi veritatis[2]. Sunt enim tanquam lucernæ, sicut dictum est: « Sint lumbi vestri accincti, et lucernæ » ardentes: et nemo accendit lucernam, et ponit eam sub » modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui » in domo sunt: sic luceat lumen vestrum coram homi- » nibus, ut videant bona opera vestra, et glorificent Pa- » trem vestrum qui in cœlis est[3]. » Si ergo tibi lucerna accenderetur in domo, nonne adjiceres oleum, ne extingueretur? Porro si lucerna, accepto oleo, non luceret, non erat plane digna quæ in candelabro poneretur, sed quæ continuo frangeretur. Unde ergo vivitur, necessitatis est accipere, charitatis est præbere: non tanquam venale sit Evangelium, ut illud sit pretium ejus, quod sumunt qui annuntiant unde vivant. Si enim sic vendunt, magnam rem vili vendunt. Accipiant sustentationem necessitatis a populo, mercedem dispensationis a Domino. Non enim est idoneus populus reddere mercedem illis, qui sibi in charitate Evangelii serviunt. Non expectent illi mercedem, nisi unde et isti salutem. Quid ergo isti increpantur, unde arguuntur? Quia cum lac consumerent, et lanis se tegerent, oves negligebant. Sua ergo tantum quærebant, non quæ Jesu Christi.

VI. Sed quoniam diximus quid sit lac consumere, quæ-

[1] Philip. IV, 17. — [2] Luc. XII, 35. — [3] Matth. V, 15, 16.

ramus quid sit lanis se tegere. Qui præbet lac, victum præbet; qui præbet lanam, honorem præbet. Ista sunt duo quæ a populis quærunt, qui se ipsos pascunt, non oves, commodum supplendæ necessitatis, et favorem honoris et laudis. Etenim vestimentum propterea bene intelligitur in honore, quia nuditatem contegit. Est enim unusquisque homo infirmus. Et quid est quisquis vobis præest, nisi quod vos estis? Carnem portat, mortalis est, manducat, dormit, surgit, natus est, moriturus est. Si ergo cogitas quid sit secundum se ipsum, homo est : tu tamen honorando eum velut Angelum, contegis quod infirmum est.

VII. Hujusmodi indumentum acceperat a bona Dei plebe idem Paulus, cum diceret : « Sicut Angelum Dei sus» cepistis me : testimonium vobis perhibeo, quia si fieri » posset, oculos vestros eruissetis, et dedissetis mihi [1]. » Sed cum tantus illi honor exhibitus esset, numquid propter ipsum honorem sibi exhibitum, ne forte cum argueret, negaretur, et minus ipse Apostolus laudaretur, pepercit errantibus? Nam si hoc fecisset, esset inter illos qui se ipsos pascunt, non oves : diceret apud se ipsum : Quid ad me pertinet? Quisque quod velit agat : victus meus salvus est, honor meus salvus est; et lac et lana, satis est mihi : eat quisque qua potest. Ergo integra tibi sunt omnia, si eat quisque qua potest? Nolo te præpositum facere, unum te constituo de ipsa plebe : « Si patitur unum » membrum, compatiuntur omnia membra [2]. » Proinde ipse Apostolus, cum eos commemoraret quales fuerint erga illum, ne quasi oblitus eorum honorificentiæ videretur, testimonium perhibet, quod sicut Angelum Dei susceperint eum; et quod, si fieri posset, oculos suos vellent eruere, et illi dare : et tamen accedit ad ovem lan-

[1] Gal. IV, 14, 15. — [2] I Cor. XII, 26.

guidam, ad ovem putridam, secare vulnus, non parcere putredini. « Ergo, inquit, inimicus factus sum vobis ve- » rum prædicans[1]? » Ecce et accepit de lacte ovium, sicut paulo ante commemoravimus, et indutus est lanis ovium; sed tamen oves non neglexit. Non enim sua quærebat, sed quæ Jesu Christi[2].

VIII. Absit ergo ut dicamus vobis : Vivite ut vultis, securi estote, Deus neminem perdet, tantummodo fidem christianam tenete; non perdet ille quos redemit, non perdet pro quibus sanguinem fudit. Et si spectaculis volueritis oblectare animos vestros, ite; quid mali est? Et festa ista quæ celebrantur per universas civitates in lætitia convivantium, et publicis mensis se ipsos ut putant jucundantium, revera magis perdentium, ite, celebrate : magna est Dei misericordia, quæ totum ignoscat. Coronate vos rosis, antequam marcescant[3]. In domo Dei vestri quando volueritis, convivamini; implemini cibo et vino cum vestris : ad hoc enim data est ista creatura, ut ea perfruamini : non enim impiis et paganis eam dedit Deus, et vobis non dedit. Hæc si dixerimus, forte congregabimus turbas ampliores : et si sunt quidam qui nos sentiant hæc dicentes non recte sapere, paucos offendimus, sed multitudinem conciliamus. Quod si fecerimus, non verba Dei, non verba Christi dicentes, sed nostra; erimus pastores nosmetipsos pascentes, non oves.

IX. Cum autem dixisset quæ diligant isti pastores, dicit et quæ negligant. Vitia enim ovium late patent; sanæ atque crassæ oves perpaucæ sunt, id est, solidæ in cibo veritatis, utentes pascuis bene de munere Dei. Sed mali illi pastores non parcunt talibus. Parum est, quod illas languentes et infirmas et errantes et perditas non curant : etiam istas fortes et pingues necant, quantum in ipsis est.

[1] Galat. IV, 16. — [2] Philip. II, 21. — [3] Sap. II, 8.

Illæ vivunt de misericordia Dei : tamen quantum ad pastores malos attinet, occidunt. Quomodo, inquis, occidunt? Male vivendo, malum exemplum præbendo. An frustra dictum est servo Dei, eminenti in membris summi pastoris: « Circa omnes te ipsum bonorum operum præbe » exemplum [1] ? » et, « Forma esto fidelibus [2]. » Attendit enim ovis etiam fortis plerumque præpositum suum male viventem : si declinet oculos a regulis Domini, et intendat in hominem, incipit dicere in corde suo : Si præpositus meus sic vivit, ego quis sum qui non faciam quod ille facit? Occidit ovem fortem. Si fortem ergo occidit ovem; jam de cæteris quid faciet, qui illud quod non ipse fortificaverat, sed forte aut robustum invenerat, male vivendo interfecit? Dico Charitati Vestræ, iterum dico, etsi vivunt oves, etsi fortes sunt oves in verbo Domini, et tenent illud quod audierunt a Domino suo : « Quæ di» cunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite [3] : » tamen qui in conspectu populi male vivit, quantum in illo est, eum a quo attenditur occidit. Non sibi ergo blandiatur, quia ille non est mortuus. Et ille vivit, et ille homicida est. Quomodo cum lascivus homo intendit in mulierem ad concupiscendum eam; ecce illa casta est, et mœchus est iste. Domini enim vera et aperta sententia est: « Quisquis viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam » mœchatus est eam in corde suo [4]. » Non pervenit ad illius cubiculum, et in interiore jam suo cubiculo volutatur. Sic omnis qui male vivit in conspectu eorum quibus præpositus est, quantum in ipso est, occidit et fortes oves. Qui ergo imitatur præpositum malum, moritur; qui non imitatur, vivit : tamen quantum ad illum pertinet, ambos occidit. « Et quod crassum est, inquit, interficitis, et » oves meas non pascitis. »

[1] Tit. II, 7. — [2] I Tim. IV, 12. — [3] Matth. XXIII, 3. — [4] Id. V, 28.

X. Jam audistis quid diligant, audite quid negligant : « Quod infirmum est, non confortastis ; et quod male ha- » buit, non corroborastis ; et quod contribulatum est, » id est, confractum, non colligastis ; et quod errabat, » non revocastis ; et quod periit, non inquisistis ; et quod » forte fuit, confecistis[1], » id est, interfecistis et occidistis. Infirmum quippe animum gerit ovis, quando tentationes sibi futuras non credit. Pastor negligens, quando sic credit talis infirmus, non illi dicit : « Fili, accedens ad » servitutem Dei, ista in justitia et timore, et præpara » animam tuam ad tentationem[2]. » Qui enim hoc loquitur, confortat infirmum, et ex infirmo facit firmum, ut non ille cum crediderit, prospera hujus sæculi speret. Si autem doctus fuerit sperare prospera hujus sæculi, ipsa prosperitate corrumpitur : supervenientibus enim adversitatibus sauciatur, aut fortassis extinguitur. Non ergo eum ædificat super petram qui sic ædificat, sed super arenam[3]. « Petra autem erat Christus[4]. » Christi passiones imitandæ sunt, non a Christiano deliciæ conquirendæ. Confortatur infirmus, cum ei dicitur : Spera quidem tentationes hujus sæculi, sed ab omnibus eruet te Dominus, si ab illo non recesserit retro cor tuum. Nam ad confortandum cor tuum venit ille pati, venit ille mori, venit sputis illiniri, venit spinis coronari, venit opprobria audire, venit postremo ligno configi : omnia hæc ille pro te ; tu nihil pro illo, sed pro te.

XI. Quales autem sunt, qui timentes eos lædere quibus loquuntur, non solum non præparant ad imminentes tentationes, sed etiam promittunt felicitatem hujus sæculi, quam Deus ipsi sæculo non promisit. Ille prædicit labores super labores usque in finem venturos ipsi sæculo, et tu

[1] Ezech. XXXIV, 4. — [2] Eccli. II, 1. et Florus ad 2 Tim. III. — [3] Matth. VII, 24, etc. — [4] 1 Cor. X, 4.

vis ab istis laboribus exceptum esse Christianum? qui quia Christianus est, aliquid plus passurus est in hoc sæculo. Etenim ait Apostolus : « Omnes qui volunt in Christo pie » vivere, persecutionem patientur. » Jam si tibi placet, o pastor, tua quærens, non quæ Jesu Christi, ille dicat : « Omnes qui volunt in Christo pie vivere, persecutionem » patientur[1] : » et tu dic : Si volueris in Christo pie vivere, abundabunt tibi omnia bona ; et si filios non habes, suscipies, et enutries omnes, nemo tibi morietur. Hæccine est ædificatio tua? Attende quid facias, ubi ponas : super arenam est quem constituis, venturus est imber, influxurus est fluvius, flaturus est ventus, et impingent in domum istam, et cadet, et fiet ruina ejus magna[2]. Leva de arena, pone supra petram : in Christo sit quem vis esse Christianum[3]. Attende ad passiones Christi, attende ad illum sine ullo peccato, quæ non rapuit, exolventem[4] : attende Scripturam dicentem tibi : « Flagellat autem omnem » filium quem recipit[5]. » Et para te flagellari, aut certe non quæras recipi. « Flagellat autem, inquit, omnem filium » quem recipit. » Et tu forte exceptus eris? Si exceptus a passione flagellorum, exceptus a numero filiorum. Ita-ne, inquies, flagellat omnem filium? Prorsus ita flagellat omnem filium, ut et Unicum. Unicus ille de Patris substantia natus, æqualis Patri in forma Dei, Verbum per quem facta sunt omnia[6], non habebat unde flagellaretur : ad hoc carne indutus est, ut sine flagello non esset. Qui ergo flagellat Unicum sine peccato, numquid relinquit adoptivum cum peccato? In adoptionem vocatos non esse Apostolus dicit. Adoptionem filiorum accepimus, ut essemus Unici cohæredes, essemus etiam hæreditas ejus[7]. « Pos» tula, inquit, a me, et dabo tibi gentes hæreditatem

[1] 2 Tim. III, 12. — [2] Matth. VII, 12. — [3] Florus ad Hebr. XII. — [4] Psal. LXVIII, 5. — [5] Hebr. XII, 6. — [6] Joan. I, 3. — [7] Galat. IV, 5.

» tuam [1]. » Exemplum nobis proposuit in passionibus suis.

XII. Sed ne in futuris tentationibus deficiat infirmus; nec falsa spe decipiendus est, nec terrore frangendus [2]. Dic ei : « Præpara animam tuam ad tentationem [3]. » Sed forte incipit labi, contremiscere, nolle accedere. Habes aliud : « Fidelis Deus, qui non vos sinat tentari supra quam ferre » potestis. » Illud autem promittere, et prædicare futuras passiones, infirmum confirmare est. Timenti autem nimium, et ex hoc deterrito, cum polliceris misericordiam Dei, non quia tentationes deerunt, sed quia non permittit tentari supra quam ferre potest, fractum colligare est [4]. Sunt enim qui cum audierint venturas tribulationes, armant se magis, et quasi potum suum sitiunt : parvam enim sibi putant fidelium medicinam, sed quærunt et martyrum gloriam. Sunt autem alii qui auditis futuris et necessario venientibus tentationibus, quas proprie oportet venire Christiano; quas nemo sentit, nisi qui voluerit esse vere Christianus : imminentibus ergo sibi aliquibus, franguntur et claudicant. Affer consolationis alligamentum, alliga quod fractum est. Dic : Ne timeas, non deserit in tentationibus ille in quem credidisti : fidelis Deus, qui te non sinit tentari supra quam potes ferre. Non hoc a me audis, Apostolus dicit : qui etiam dicit : « An vultis experi» mentum ejus accipere, qui in me loquitur Christus [5] ? » Hæc ergo cum audis, ab ipso Christo audis : audis et ab illo pastore qui pascit Israël. Illi enim dictum est : « Pota» bis eos in lacrymis, in mensura [6]. » Quod enim ait Apostolus : « Non sinit tentari supra quam ferre potestis : » hoc ait Propheta, « In mensura. » Tantum tu noli dimittere corri-

[1] Psal. II, 8. — [2] Florus ad I Cor. X. — [3] Eccli. II, I. — [4] I Cor. X, 13. — [5] 2 Cor. XIII, 3. — [6] Psal. LXXIX, 6.

pientem et hortantem, terrentem et consolantem, percutientem et sanantem.

XIII. « Quod infirmum est, inquit, non confortastis [1].» Pastoribus malis dicit, pastoribus falsis, pastoribus sua quærentibus, non quæ Jesu Christi, ex commodo lactis et lanæ gaudentibus, oves omnino non curantibus, et quod male habuit non corroborantibus. Inter infirmum, id est, non firmum : nam dicuntur infirmi etiam ægrotantes : sed inter infirmum et ægrotum, id est, male habentem, hoc mihi videtur interesse. Etenim ista, fratres, quæ distinguere utcumque conamur, forte et nos possumus majore diligentia melius distinguere, et alius peritior vel lumine cordis plenior : interim ne fraudemini, quantum ad verba attinet Scripturæ, quod sentio loquor. Infirmo ne accidat tentatio, et eum frangat, timendum est : languens autem jam cupiditate aliqua ægrotat, et cupiditate aliqua impeditur ab intranda via Dei, a subeundo jugo Christi. Attendite illos homines volentes bene vivere, jam statuentes bene vivere, et minus idoneos mala pati, sicut parati sunt bona facere. Pertinet autem ad christianam firmitatem, non solum operari quæ bona sunt, sed et tolerare quæ mala sunt. Qui ergo videntur fervere in operibus bonis, sed imminentes passiones tolerare nolle, aut non posse, infirmi sunt. Qui vero aliqua cupiditate mala amatores mundi ab ipsis bonis operibus revocantur, languidi et ægroti jacent : quippe qui ipso languore, tanquam sine ullis viribus, nihil boni possunt operari. Talis in anima paralyticus ille fuit, quem cum ad Dominum inferre non possent, qui eum portabant, tectum aperuerunt, et deposuerunt [2] : id est, tanquam si in anima hoc velis facere,

[1] Ezech. XXXIV, 4. — [2] Marc. II, 3.

ut tectum aperias, et deponas ad Dominum animam paralyticam, dissolutam omnibus membris, et vacantem ab omni opere bono, gravatam utique peccatis suis, et languentem morbo cupiditatis suæ. Si ergo dissoluta sunt membra omnia, et est paralysis interior, ut pervenias ad medicum, (forte enim latet medicus, et intus est, hoc est, iste verus intellectus in Scripturis occultus est,) exponendo quod occultum est aperi tectum, et depone paralyticum. Quod qui non faciunt, et qui facere negligunt, audistis quæ audiant : « Quod male habuit, non corroborastis; et quod contribulatum est, non colligastis. » Jam hinc diximus. Fractus enim erat terrore tentationum : accidit aliquid unde quod fractum est, colligetur, consolatio illa : « Fidelis Deus qui non vos sinat tentari supra quam potestis ferre, sed faciet cum tentatione etiam exitum, ut possitis sustinere[1]. »

XIV. « Et quod errabat, non revocastis[2]. » Ecce unde inter hæreticos periclitamur. « Et quod errabat, non revocastis; et quod periit, non inquisistis. » Hinc inter manus latronum et dentes luporum furentium utcumque versamur : et pro his periculis nostris ut oretis, oramus. Et contumaces sunt oves, quia quæruntur errantes, alienas se a nobis dicunt errore suo et perditione sua. Quid nos vultis? quid nos quæritis? Quasi non ipsa causa sit quare eas velimus, et quare quæramus, quia errant, et pereunt. Si in errore, inquit, sum, si in interitu, quid me vis? quid me quæris? Quia in errore es, revocare volo : quia peristi, invenire volo. Sic volo errare, sic volo perire. Sic vis errare, sic vis perire? Quanto melius ego nolo? Prorsus audeo dicere, importunus sum. Audio enim dicentem Apostolum : « Prædica verbum, insta opportune, importune[3]. » Quibus opportune? quibus importune?

[1] 1 Cor. x, 13. — [2] Ezech. xxxiv, 4. — [3] 2 Tim. iv, 2.

Opportune utique volentibus, importune nolentibus. Prorsus importunus sum, audeo dicere : Tu vis errare, tu vis perire : ego nolo. Non vult postremo ille qui me terret, Si voluero, vide quid dicat, vide quid increpet : « Quod » errabat, non revocastis ; et quod periit, non inquisis» tis. » Te magis timebo quam ipsum ? Oportet nos omnes exhiberi ante tribunal Christi[1]. Non te timeo ; non enim potes evertere tribunal Christi, et constituere tribunal Donati. Revocabo errantem, requiram perditam, velis nolis id agam. Et si me inquirentem lanient vepres sylvarum, per omnia angusta me coarctabo ; omnes sepes excutiam ; quantum mihi virium terrens Dominus donat, omnia peragrabo : revocabo errantem, requiram pereuntem. Si me pati non vis, noli errare, noli perire.

XV. Parum est quod doleo te errantem atque pereuntem ; timeo ne negligens te, etiam quod forte est, occidam. Vide enim quid sequitur : « Et quod forte fuit, confecis» tis. » Si neglexero errantem atque pereuntem, et eum qui fortis est delectabit errare atque perire. Cupio lucra exteriora, sed timeo plus damna interiora. Si indifferentem habuero errorem tuum, attendit qui fortis est, putat nihil esse ire in hæresim. Quando aliquod commodum de sæculo reluxerit unde mutetur, statim mihi dicit fortis ille periturus, cum te perditum non requiro : Et hac et hac Deus est, quid interest ? Homines inter se litigantes hoc fecerunt, ubicumque colendus est Deus. Si forte illi dixerit aliquis Donatista : Non tibi dabo filiam meam, nisi fueris de parte mea : illi opus est ut attendat, et dicat : Si nihil mali esset esse de parte eorum, non contra illos tanta dicerent pastores nostri, non pro illorum errore satagerent. Si ergo cessemus et taceamus, contraria locuturus est : Utique si malum esset esse in parte Donati, lo-

[1] 2 Cor. v, 10.

querentur contra, redarguerent eos, satagerent lucrari illos : si errant, revocarent illos ; si pereunt, quærerent illos. Non frustra ergo, cum jam dixisset superius : « Quod » crassum est, interfecistis : » hic iterum in novissimo posuit : « Et quod forte fuit, confecistis. » Ipsa est enim repetita sententia, nisi ex his quæ supra dixit nata est : « Quod errabat, non revocastis ; et quod periit, non re» quisistis : » et hoc faciendo, quod forte est, interfe» cistis. »

XVI. Proinde audi quid sequatur de ista negligentia malorum, imo falsorum pastorum : « Et dispersæ sunt » oves meæ, eo quod non sit pastor, et factæ sunt in co» mesturam omnibus bestiis agri[1]. » Furantur lupi insidiantes, rapiunt leones frementes, cum oves non hærent pastori. Nam præsens est pastor, sed male agentibus non est pastor. Et inhærent pastoribus non pastoribus ; se ipsos, non oves pascentibus : et lethalis error consequitur. Eunt in bestias deprædantes se, et de illarum morte se satiari cupientes. Tales enim sunt omnes, qui gaudent de erroribus alienis ; bestiæ sunt pastæ mortibus dispersarum.

XVII. « Et dispersæ sunt, et erraverunt oves meæ in » omnem montem, et in omnem collem altum[2]. » Bestiæ a montibus et collibus, tumor terrenus et superbia sæculi. Extulit se superbia Donati, fecit sibi partem : subsequens eum Parmenianus illius confirmavit errorem. Ille mons est, ille collis est. Sic omnis cujuslibet auctor erroris terrena elatione intumescens, promittit ovibus requiem, pascua bona : et aliquando inveniunt ibi oves pascua de pluvia Dei, non de duritia montis : habent enim et ipsi Scripturas, habent sacramenta. Non sunt ista montium : sed cum inveniuntur in montibus, male remanetur in

[1] Ezech. xxxiv, 5. — [2] Ibid. 6.

montibus. Errando enim in montibus et in collibus, deserunt gregem, deserunt unitatem, deserunt munitas cohortes adversus leones et lupos. Inde ergo revocet Deus, ipse revocet. Modo audietis ipsum revocantem : « Erra» verunt, inquit, oves meæ in omnem montem, et in » omnem collem altum : » hoc est, in omnem tumorem terrenæ superbiæ. Sunt enim et montes boni : « Levavi » oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi[1]. » Et vide quia non tibi in montibus spes est : « Auxilium, » inquit, meum a Domino, qui fecit cœlum et terram. » Noli putare injuriam te facere montibus sanctis, quando dixeris : « Auxilium meum non a montibus, sed a Do» mino qui fecit cœlum et terram. » Ipsi montes hoc tibi clamant. Mons erat qui clamabat : Audio in vobis schismata fieri, et unusquisque vestrum dicit : « Ego sum Pauli, » ego Apollo, ego Cephæ, ego autem Christi[2]. » Leva oculos in istum montem, audi quid dicat ; et nec in ipso monte remaneas. Audi enim quid sequatur : « Numquid » Paulus crucifixus est pro vobis? » Ergo posteaquam levaveris oculos in montes, unde veniet auxilium tibi, id est, in auctores Scripturarum divinarum, attende omnibus medullis suis, omnibus ossibus clamantem : « Domine, quis » similis tibi[3]? » ut securus sine ulla injuria montium dicas : « Auxilium meum a Domino, qui fecit cœlum et terram[4]. » Non solum tunc tibi non succensebunt montes ; sed tunc amabunt, tunc magis favebunt : si in ipsis spem tuam posueris, contristabuntur. Angelus multa divina et mira ostendens homini, ab homine adorabatur, tanquam levante oculos in montem. At ille a se revocans ad Dominum : « Noli, inquit, facere ; illum adora : nam ego con» servus tuus sum, et fratrum tuorum[5]. »

[1] Psal. CXX, 1. — [2] 1 Cor. I, 12. — [3] Psal. LXXXII, 2. — [4] Id. CXX, 2. — [5] Apoc. XXII, 9.

XVIII. « In omnem montem, et in omnem collem, et » in omnem faciem terræ dispersæ sunt. » Quid est, « In » omnem faciem terræ dispersæ sunt? » Omnia terrena sectantes, ea quæ in facie terræ lucent, ipsa amant, ipsa diligunt. Nolunt mori, ut abscondatur vita ipsorum in Christo. « Super omnem faciem terræ, » dilectione terrenorum; et quia errantes oves sunt per totam faciem terræ. Non omnes hæretici per totam faciem terræ : sed tamen hæretici per totam faciem terræ. Alii hic, alii ibi, nusquam tamen desunt : ipsi se non norunt. Alia secta in Africa, alia hæresis in Oriente, alia in Ægypto, alia in Mesopotamia, verbi gratia. Diversis locis sunt diversæ : sed una mater superbia omnes genuit; sicut una mater nostra catholica omnes Christianos fideles toto orbe diffusos. Non ergo mirum, si superbia parit discissionem, charitas unitatem. Tamen ipsa catholica mater, ipse pastor in ea ubique quærit errantes, confortat infirmos, curat languidos, alligat confractos, alios ab istis, alios ab illis non se invicem scientibus. Sed tamen illa omnes novit, quia cum omnibus fusa est. Verbi gratia, est in Africa pars Donati, Eunomiani non sunt in Africa; sed cum parte Donati est hic catholica. Sunt in Oriente Eunomiani, ibi autem non est pars Donati; sed cum Eunomianis ibi est catholica. Illa sic est, tanquam vitis, crescendo ubique diffusa : illi sic sunt, tanquam sarmenta inutilia, agricolæ falce præcisa merito sterilitatis suæ; ut vitis putaretur, non ut amputaretur. Sarmenta ergo illa ubi præcisa sunt, ibi remanserunt. Vitis autem crescens per omnia et sarmenta sua novit quæ in illa manserunt, et juxta se quæ de illa præcisa sunt. Inde revocat errantes : quia et de ramis fractis dicit Apostolus : « Potens est enim Deus iterum in» serere illos[1]. » Sive dicas oves errantes a grege, sive

[1] Rom. XI, 23.

2.

dicas ligna præcisa de vite; nec ad revocandas oves, nec rursus ad inserenda ligna minus idoneus est Deus; quia ille summus pastor, ille verus agricola. « Et in omnem » faciem terræ dispersæ sunt; et non fuit qui requireret, » non fuit qui revocaret. Non fuit, » sed in illis pastoribus malis : « non fuit, » sed homo, « qui requireret. »

XIX. « Propterea, pastores, audite verbum Domini : Vivo » ego, dicit Dominus Deus[1]. » Videte unde cœpit. Tanquam juratio est Dei, testificatio vitæ suæ. « Vivo ego, » dicit Dominus. » Mortui sunt pastores : sed securæ sunt oves, vivit Dominus. « Vivo ego, dicit Dominus Deus. » Qui autem pastores mortui sunt? Sua quærentes, non quæ Jesu Christi. Erunt ergo, et invenientur pastores non quæ sua sunt quærentes, sed quæ Jesu Christi? Erunt plane, et invenientur; plane nec desunt, nec deerunt. Videamus ergo quid dicat Dominus, qui se dicit vivere : utrum dicat ablaturum se oves a pastoribus malis, pascentibus se ipsos, non oves; et daturum se eas pastoribus bonis, pascentibus oves, non se. « Vivo ego, dicit Dominus Deus, » nisi pro eo quod factæ sunt oves meæ in comesturam » omnibus bestiis campi, eo quod non esset pastor. » Rursus pastorem dicit, et paulo ante, et nunc. Non ait, ex eo quod non sint pastores. Ovibus enim talibus male errantibus, male pereuntibus non est pastor, etsi præsens est pastor : quia et cum præsens est lux, non est cæcis lux. « Et non quæsierunt pastores oves meas, et paverunt » pastores se ipsos, oves autem meas non paverunt. »

XX. « Propter istud, pastores, audite verbum Domini. » Sed qui pastores audite? « Hæc dicit Dominus Deus : Ecce » ego super pastores, et inquiram oves meas de manibus » eorum[2]. » Audite et discite oves Dei : a malis pastoribus inquirit Deus oves suas, et de manibus eorum inquiret

[1] Ezech. XXXIV, 7, 8. — [2] Ibid. 9, 10.

mortem earum. Dicit enim alio in loco per eumdem Prophetam : « Fili hominis, speculatorem dedi te domui » Israël : audies ex ore meo sermonem, et præmonstrabis » eis ex me. In eo cum dixero peccatori : Morte morieris, » et non fueris locutus, ut caveat impius a via sua ; ille » facinorosus in suo facinore morietur, sanguinem autem » ejus de manu tua exquiram. Tu autem si prænutiaveris » facinoroso viam ejus, ut avertatur ab ea, et non fuerit » aversus a vita sua; iste in facinore suo morietur, et tu » animam tuam liberabis[1]. » Quid est, fratres? Videtis quam sit tacere periculosum? Moritur ille, et recte moritur : in impietate sua et peccato suo moritur; negligentia enim ejus occidit eum. Nam pastorem inveniret viventem, qui ait : « Vivo ego, dicit Dominus : » Sed cum fuerit negligens, non admonente illo qui ad hoc est præpositus et speculator, ut admoneat, et ille juste moritur, et iste juste damnatur. « Si autem dixeris, inquit, im» pio, Morte morieris, cui ego gladium fuero comminatus, et ille neglexerit vitare imminentem gladium, et » venerit gladius, et interfecerit eum ; ille in peccato suo » morietur, tu autem animam tuam liberasti[2]. » Propter hoc ad nos quidem pertinet non tacere ; ad vos autem, etiam si taceamus, de Scripturis sanctis verba pastoris audire.

XXI. Videamus ergo, quia sic proposueram, utrum auferat oves a pastoribus malis, et det eas pastoribus bonis. Video eum auferentem oves a pastoribus malis. Hoc enim dicit : « Ecce ego ipse super pastores, et inquiram » oves meas de manibus eorum, et avertam ab eis, ut » non pascant oves meas ; et non pascent adhuc pastores » semetipsos. » Cum enim dico, pascant oves meas ; illi se pascunt, non oves meas. « Avertam, ut non pascant

[1] Ezech. XXXIII, 7, etc. — [2] Ibid. 3, etc.

» oves meas. » Quomodo avertit, ut non pascant oves ipsius? « Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere » nolite[1]. » Tanquam diceret, Mea dicunt, sua faciunt. Si diceret, Facite securi quod faciunt, ipsos damnabo male viventes; vobis autem parcam, quia secuti estis præpositos vestros: si hoc diceret, deterreret malos pastores, pascentes non oves, sed se. Sed quoniam terret non solum cæcum ducentem, sed et cæcum sequentem: (neque enim ait: « Cadit in foveam ducens, et non cadit se» quens: » sed, « Cæcus cæcum ducens, ambo in foveam » cadunt[2]; » admonuit oves, et ait: « Quæ dicunt, fa» cite; quæ faciunt, facere nolite. » Cum enim non facitis quæ faciunt mali pastores, non vos ipsi pascunt: cum autem facitis quæ dicunt, ego vos pasco: mea enim dicunt, et non faciunt. Securi, inquiunt, sequimur episcopos nostros. Dicunt hoc sæpe hæretici, quando veritate manifestissima convincuntur: Nos oves sumus, illi de nobis reddent rationem. Reddent plane malam de morte vestra. De morte ovis malignæ reddet malus pastor malam rationem. Numquid ideo vivit ovis, quia assignatur pellis ipsius? Increpatur pastor, quia neglexit ovem errantem, et propterea in fauces lupi irruit, ut devoraretur. Quid illi prodest, quia affert pellem signatam? Paterfamilias vitam ovis inquirit. Sed ecce malus pastor attulit pellem: reddat de pelle rationem. Forte mentiturus est? Videbat desuper, qui postea judicat. Cui verba ille ficta numerat, cogitationes inspicit. Reddat pastor malus rationem de pelle ovis mortuæ. Clamavi ei verba tua, et sequi noluit: dedi operam ut a grege non aberraret, et non obtemperavit. Plane si hoc dicat, et verum dicat; (novit autem ille utrum verum dicat;) reddit bonam rationem de ove mala. Si autem inspicit Deus quia neglexit

[1] Matth. XXIII, 3. — [2] Id. XV, 14.

errantem, quia non quæsivit pereuntem; quid prodest quod invenit pellem quam referret? Ipsam revocaret, ne pellem mortuæ demonstraret. Si ergo non bonam rationem reddit, quia non quæsivit errantem; qualem reddet, qui fecit errantem? Hoc est quod dico: Si in catholica episcopus constitutus non bonam rationem reddit de ove, si non quæsierit errantem a grege Dei; qualem rationem redditurus est hæreticus, qui non solum non revocavit ab errore, sed etiam impulit in errorem?

XXII. Sed videamus, ut dixi, quomodo revocet Deus oves a pastoribus malis. Jam commemoravi: « Quæ di- » cunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite[1]. » Et non vos ipsi pascunt, sed Deus: quia velint nolint pastores, ut perveniant ad lac et lanam, verba Dei dicturi sunt. Qui prædicas non furandum, furaris, dicit Apostolus ad eos qui bona dicunt et mala faciunt[2]. Tu audi prædicantem, ne fureris: noli imitari furantem. Si furantem imitari volueris, ipse te pascit facto suo: tibi venenum subministrat, non cibum. Si vero hoc ab illo audis, quod non dicit de suo, sed de Dei; non potest quidem uva de spinis legi: (Nam et ipsa Domini sententia est: « Nemo » colligit de spinis uvam, et de tribulis ficus[3]: ) nec ideo tamen quasi calumnieris Domino tuo, et dicas: Domine, noluisti me, quia fieri non potest, de spinis legere uvam: et rursus dixisti mihi de quibusdam: « Quæ dicunt, fa- » cite, quæ autem faciunt, facere nolite. » Nempe mala facientes utique spinæ sunt. Quomodo vis de spinis me colligere uvam verbi tui? Respondebitur, Non est illa uva spinarum: sed aliquando increscens sarmentum implicat se in sepem, et pendet uva inter densa spinarum, sed non surgit de radice spinarum. Tu si esurieris, et aliud non habes unde sumas, caute manum mitte, ne lacereris ab

[1] Matth. XXIII, 3. — [2] Rom. II, 21. — [3] Matth. VII, 16.

spinis, id est, ne facta imiteris malorum ; et lege uvam inter spinas pendentem, sed de vite nascentem. Ad te perveniat botri alimentum : spinis servatur ignis tormentum.

XXIII. « Et extraham oves meas, inquit, de ore eo-» rum, et de manibus eorum : et non erunt eis adhuc in » cibum [1]. » Hoc et in Psalmo dicitur : « Nonne cognos-» cent omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant » populum meum in cibum panis [2] ? Et non erunt eis ad-» huc in cibum : quoniam hæc dicit Dominus Deus, Ecce » ego ipse [3]. » Abstuli a malis pastoribus oves meas, monendo, ut dixi, ne quod faciunt, faciant ; id est, ne quod faciunt mali pastores, faciant incautæ et negligentes oves. Et quid ait ? Cui dat quod illis abstulit ? Forte bonis pastoribus ? Non hoc sequitur. Et quid dicemus, fratres ? Nonne sunt pastores boni ? Nonne alio loco Scripturarum dicitur : « Et constituam eis pastores secundum cor meum, » et pascent eas cum disciplina [4] ? » Quomodo ergo oves, quas malis pastoribus tollit, non dat bonis ; sed tanquam omnino nusquam remanserint boni, dicit : « Ego pascam ? » Petro dixerat : « Pasce oves meas [5]. » Quid ergo facimus ? Cum Petro commendantur oves, non ibi dixit Dominus : Ego pascam oves meas, non tu : sed, « Petre, amas me ? » pasce oves meas. » An forte quia modo non invenitur Petrus, (jam enim assumptus est in requiem Apostolorum et Martyrum,) non est cui dicat securus Dominus ovium, « Pasce oves meas, » et quodam modo quasi necessitate descendit ad officium pascendi oves suas, non habens quibus commendet, nec tamen deserens ? Hoc enim videtur sequi : « Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ipse. » Cui dicebamus : « Qui pascis Israël, intende ; qui deducis tan-

[1] Ezech. XXXIV, 10. — [2] Psal. XIII, 4. — [3] Ezech. XXXIV, 11. — [4] Jerem. III, 15. — [5] Joan. XXI, 17.

» quam oves Joseph, populum in Ægypto constitutum[1].» Jam diffusus in Gentibus Israël, ipse est Joseph. Nostis enim, quia migravit Joseph in Ægyptum : vendentibus fratribus factum est[2]. Vendiderunt Christum Judæi : non sine causa et inter Apostolos ipse Judas venditor fuit. Cœpit esse Christus in gentibus, ibi honoratus est, ibi crevit populus ejus, non eum deserit pastor ejus. « Excita, » inquit, potentiam tuam, et veni, ut salvos facias nos[3].» Plane facit, et faciet. Ait enim : « Ecce ego ipse, et in- » quiram oves meas ; et visitabo eas, sicut visitat pastor » gregem suum[4]. » Non curaverunt mali pastores : non enim suo sanguine redemerunt. « Sicut visitat, inquit, » pastor gregem suum in die. » In quali die? « Cum fuerit » nimbus, et nubes : » id est, et in pluvia, et in nebula. Pluvia et nebula, error sæculi hujus : caligo magna surgens de cupiditatibus hominum, et nebula valida contegens terram. Et difficile est, ut non errent oves in ista nebula : sed pastor non deserit eas. Inquirit eas, penetrat nebulam oculis acutissimis, non impeditur caligine nubium : videt, undique errantem revocat : in tantum ut fiat quod dicit in Evangelio : « Quæ sunt oves meæ, audiunt » vocem meam, et sequuntur me[5]. In medio ovium dis- » persarum, sic inquiram oves meas, et educam eas ab » omni loco, quo dispersæ sunt illic, in die nubis et nim- » bi. » Quando difficile est eas inveniri, tunc ego inveniam. Crassa nebula est, pinguis nimbus est : oculos ejus nihil latet.

XXIV. « Et educam eas de gentibus, et colligam eas » de regionibus, et inducam eas in terram earum, et pas- » cam eas super montes Israël[6]. » Constituit montes Israël, auctores Scripturarum divinarum. Ibi pascite, ut

[1] Psal. LXXIX, 2. — [2] Gen. XXXVII, 28. — [3] Psal. LXXIX, 3. — [4] Ezech. XXXIV, 12. — [5] Joan. X, 27. — [6] Ezech. XXXIV, 13.

securæ pascatis. Quidquid inde audieritis, hoc vobis bene sapiat: quidquid extra est, respuite. Ne erretis in nebula, audite vocem pastoris : colligite vos ad montes Scripturæ sanctæ : ibi sunt deliciæ cordis vestri, ibi nihil venenosum, nihil alienum ; uberrima pascua est : vos tantum sanæ venite, sanæ pascimini in montibus Israël. « Et in ri» vis, et in omni habitatione terræ. » A montibus enim, quos ostendimus, manaverunt rivi prædicationis evangelicæ, cum in omnem terram exiit sonus eorum [1] : et facta est omnis habitatio terræ ad pascendas oves læta atque fœcunda. « In pascua bona pascam eas, et in montibus » altis Israël. Erunt stabula earum illic [2] : » hoc est, ubi requiescant, ubi dicant : Bene est : ubi dicant : Verum est, manifestum est, non fallimur. In gloria Dei requiescent, tanquam in stabulis illis. « Et dormient, » hoc est, requiescent : « Et requiescent in deliciis bonis. »

XXV. « Et in pascua pingui pascentur super montes » Israël [3]. » Jam dixi montes Israël, montes bonos, quo levamus oculos, ut nobis inde auxilium veniat. Sed auxi» lium nostrum a Domino, qui fecit cœlum et terram [4]. » Ideo ne vel in montibus bonis esset spes nostra, cum dixisset : « Pascam oves meas super montes Israël : » rursus ne tu spem poneres in montibus, subjecit statim : « Ego » pascam oves meas [5]. Leva tu oculos tuos in montes, » unde veniat auxilium tibi [6] : » sed attende dicentem : « Ego pascam. Auxilium enim tuum a Domino, qui fecit » cœlum et terram. »

XXVI. « Et ego requiescere faciam eas, dicit Dominus » Deus. » Sed ut requiescere faciat, primo curavit. Quod enim primo curavit, posterius dicit : « Hæc dicit Domi» nus Deus : Quod periit, requiram ; et quod erravit re-

[1] Psal. XVIII, 5. — [2] Ezech. XXXIV, 14. — [3] Ibid. — [4] Psal. CXX, 2. — [5] Ezech. XXXIV, 15. — [6] Psal. CXX, 1.

» vocabo ; et quod comminutum est, colligabo ; et quod » exanime est, confortabo ; et quod pingue est et quod » forte est custodiam [1]. » Quod non faciebant mali pastores, se ipsos pascentes, non oves. Non ait Dominus, Constituam alios bonos pastores, qui faciant hæc : sed, Ego, inquit, faciam ; oves meas nulli committam. Securi vos, fratres ; securæ vos oves : nobis videtur timendum : quasi desit pastor bonus ?

XXVII. Claudit sic : « Et pascam eas cum judicio [2]. » Vide quia sic solus pascit cum judicio. Quis enim homo judicat de homine ? Temerariis judiciis plena sunt omnia. De quo desperaverimus, subito convertitur et fit optimus : de quo multum præsumpserimus, subito deficit, et fit pessimus. Nec timor noster certus est, nec amor noster certus est. Quid sit hodie quisque homo, vix novit ipse homo : tamen utcumque ipse quid hodie ; quid autem cras, nec ipse. Pascit ergo ille cum judicio, dispertiens propria propriis ; hæc istis, illa illis, debita eis quibus debetur hoc aut illud. Novit enim quid agat : cum judicio pascit, quos judicatus redemit. Pascit ergo ipse cum judicio.

XXVIII. In propheta enim Jeremia ait : « Clamavit » perdix, congregavit quæ non peperit, faciens divitias » suas non cum judicio [3]. » Contra istum perdicem facientem divitias suas non cum judicio, pascit iste pastor cum judicio. Quare ille sine judicio ? Quia congregavit quæ non peperit. Quare iste cum judicio ? Quia fovet quod peperit. De pastore tamen bono loquimur. Pastores boni aut non sunt, aut latent. Si non sunt, quid agimus ? Si latent, quare de illis tacetur ? Perdix quidem ille a quibusdam majoribus et ante nos Scripturarum tractatoribus diabolus intellectus est, congregans quæ non peperit. Non enim ille creator, sed deceptor est, faciens divitias suas

[1] Ezech. XXXIV, 16. — [2] Ibid. — [3] Jerem. XVII, 11.

non cum judicio. Non enim ad eum pertinet, quis isto, quis illo modo erret : omnes errantes vult, quibuslibet erroribus. Quam diversæ sunt hæreses, quam diversi errores, ille in omnibus vult errare homines. Non dicit diabolus, Donatistæ sint, non sint Arriani : sive hic sint, sive illic, ad eum pertinent congregantem sine judicio. Idola, inquit, adoret, meus est : in Judæorum superstitione remaneat, meus est : deserta unitate in illam vel in illam hæresim pergat, meus est. « Congregat ergo sine judicio » faciens divitias suas. » Sed quid sequitur? in dimidio dierum ejus derelinquent eum, et in novissimis suis erit insipiens. « Venit ille congregans undique oves suas. In » dimidio dierum ejus, priusquam sperabat, antequam » putabat, derelinquent eum, et erit insipiens in novis» simis suis. » Quare in primis suis sapiens erat, et in novissimis suis fit insipiens? Audite, fratres : Dicitur aliquando in Scripturis sapientia pro astutia, abusione verbi non proprietate[1]. Inde enim dicitur: « Ubi sapiens, ubi scri» ba, ubi conquisitor hujus sæculi[2]? » Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi? Et iste perdix, idem draco, idem serpens, tanquam sapiens erat, quando Adam per Evam decepit[3] : verum dicere putatus est, bonum consilium dare existimatus est, contra Deum creditus est. Quod vero dicitur sapientia abusione verbi et in malo, consuetudine quidem Scripturarum nostrarum, (nam quemadmodum loquantur auctores mundi, quid ad nos?) habes in eodem libro : « Erat ibi serpens sapientior omnibus bes» tiis[4]. » Iste sapientior omnibus bestiis, astutus et acutus ad decipiendum agnoscitur. Postea non ei creditur; et dicitur ei : Renuntiamus tibi, sufficit quod incautos primo decepisti. Ergo ita in novissimis suis erit insipiens, apertæ erunt fraudes ejus, et ideo jam fraudes non erunt.

[1] Florus ad I Cor. I et III.— [2] I Cor. I, 20.— [3] Gen. III, 6.— [4] Ibid. I.

In novissimis suis erit insipiens, qui congregavit quæ non peperit, et fecit divitias suas non cum judicio. Pascit contra illum Redemptor noster cum judicio.

XXIX. Existat et aliquis hæreticus, etsi non frater diaboli, certe adjutor et filius; et ipsum dixerim perdicem contentiosum animal. Hoc enim animal, ut aucupes norunt, etiam contendendi studio capitur. Contendunt isti contra veritatem, et contenderunt ex quo se diviserunt. Modo dicunt: Contendere nolumus: quia jam capti sunt. Non habet quod dicat: Nolo contendere. O capte, aliquando certe tu eras qui primis temporibus seditionis tuæ traditores arguebas, innocentes damnabas, judicium imperatoris quærebas, judicio episcoporum non consentiebas, victus toties appellabas, apud ipsum imperatorem studiosissime litigabas, congregabas quæ non peperisti. Ubi est nunc cervix tua? ubi est lingua tua? ubi sibilus tuus? Certe in novissimis tuis factus es insipiens, pavisti sine judicio. Non enim verum vis, vel de errore tuo, vel de veritate judicare. Pascit contra te Christus cum judicio, discernit oves suas ab ovibus non suis. « Quæ sunt oves » meæ, inquit, audiunt vocem meam, et sequuntur me[1]. »

XXX. Hic invenio omnes pastores bonos in uno pastore. Non enim vere pastores boni desunt, sed in uno sunt. Multi sunt, qui divisi sunt: hic unus prædicatur, quia unitas commendatur. Neque enim vere modo ideo tacentur pastores, et dicitur pastor, quia non invenit Dominus cui commendet oves suas; tunc autem ideo commendavit, quia Petrum invenit: imo vero et in ipso Petro unitatem commendavit. Multi erant Apostoli, et uni dicitur: « Pasce oves meas[2]. » Absit ut desint modo boni pastores: absit a nobis ut desint, absit a misericordia ipsius, ut non eos gignat atque constituat[3]. Utique si sunt bonæ oves,

[1] Joan. x, 27. — [2] Id. xxi, 17. — [3] Florus ad I Cor. I.

sunt et boni pastores : nam de bonis ovibus fiunt boni pastores. Sed omnes boni pastores in uno sunt, unum sunt. Illi pascunt, Christus pascit. Non enim vocem suam dicunt amici sponsi, sed gaudio gaudent propter vocem sponsi. Idem ergo ipse pascit, cum ipsi pascunt : et dicit, Ego pasco ; quia in illis vox ipsius, in illis charitas ipsius. Nam et ipsum Petrum, cui commendabat oves suas quasi alter alteri, unum secum facere volebat, ut sic ei oves commendaret ; ut esset ille caput, ille figuram corporis portaret, id est, Ecclesiæ, et tanquam sponsus et sponsa essent duo in carne una. Proinde ut oves commendaret, quid ei prius dicit, ne illi tanquam alteri commendaret? Petre, amas me? Et respondit, Amo. Et iterum, Amas me? Et respondit, Amo. Et tertio, Amas me? Et respondit, Amo[1]. Confirmat charitatem, ut consolidet unitatem. Ipse ergo pascit unus in his, et hi in uno ; et tacetur de pastoribus : sed non tacetur. Gloriantur pastores : sed qui gloriatur, in Domino glorietur. Hoc est Christo pascere, hoc est in Christo pascere, et cum Christo pascere, præter Christum sibi non pascere. Neque vero inopia pastorum, tanquam ista futura mala tempora Propheta prædicaret, dixit : « Ego pascam oves meas, » non habeo cui commendem. Etiam cum ipse Petrus erat, et cum adhuc ipsi Apostoli erant in hac carne, et in hac vita, tunc ait ille unus, in quo uno omnes unum : « Habeo alias oves, » quæ non sunt de hoc ovili ; oportet me et eas addu- » cere, ut sit unus grex et unus pastor[2]. » Sint ergo omnes in pastore uno, et dicant vocem pastoris unam, quam audiant oves, et sequantur pastorem suum, et non illum, aut illum, sed unum : et omnes in illo unam vocem dicant, diversas voces non habeant. Obsecro vos, fratres, ut idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata[3].

[1] Joan. xxi, 15. — [2] Id. x, 16. — [3] I Cor. x, 10.

Hanc vocem eliquatam ab omni schismate, purgatam ab omni hæresi, audiant oves, et sequantur pastorem suum dicentem : « Quæ sunt oves meæ, vocem meam audiunt, » et sequuntur me. »

XXXI. Nam vis nosse, hæretice, quam non habeas vocem pastoris, et periculose te sequantur oves tectum indumento ovium, et intus lupum rapacem? Audiant vocem tuam, videamus an Christi sit. Ecclesiam quærit infirma ovis a grege aberrans, nesciens ubi sit grex, quærit quo se aggreget, quo intret. Ede vocem : audiamus, an Christi sit : audiamus, utrum agni sit, an perdicis[1]. Ovis Dei gregem suum quærit : puta ovem de Oriente venisse in Africam, quærit gregem suum, incurrit in te, in basilicam tuam intrare vult; commoveris ignota facie, vel tu, vel minister tuus, stans vel sedens ad ostium, interrogat ovem quærentem gregem suum, imo gregem Dei : cum grege suo intrare vult, ubi eum esse putat : quæris, Paganus es, an Christianus? Respondet, Christianus : ovis est enim Dei. Quæris ne forte catechumenus sit, et irruat Sacramentis : respondet, Fidelis. Quæris cujus communionis sit : respondet, Catholicus. Christianum, fidelem, catholicum reprobas : qui sunt quos intus tenes? Ita vero projice, reproba. A te reprobatus, a Christo probatur. Utinam et illi qui sunt apud te, agnoscant te, et in dimidio dierum tuorum derelinquant te. Quidam fratres nostri hesterno die ierunt ad basilicam eorum : etsi ad malos fratres, tamen ad fratres. Attendite, fratres mei, quid intersit inter fiduciam veritatis, et timorem falsitatis. Quando aliquos eorum in hoc populo agnoscitis, quomodo gaudetis? Quia in vobis ille est qui quærit quod perierat. Suggeritur aliquando vobis, Audiet et discedet. Et vos, Audiat et discedat. Audiet et irridebit, Audiat et

[1] Matth. VII, 15.

irrideat. Aliquando sapiet, aliquando cognoscet : aliquando relinquitur a populo suo : remanet cum corde suo, renuntiat errori suo, gratias agit Deo suo. Illi autem quid ? Qui estis ? Christiani sumus. Non, sed exploratores. Et illi, Catholici sumus. Conati sunt injuriare : meliore consilio pœnituit eos. Atque utinam sic pœniteat et ibi remanere, quomodo pœnituit eos qui ingressi sunt injuriare. Tamen quos projecerunt ? Christianos, fideles, catholicos. Quos tenuerint, nolo dicere. Quos projecerint, video : quos tenuerint, ipsi dicant.

XXXII. Dicant ergo vocem suam : videamus an Christi sit vox, an pastoris sit vox, quam sequantur oves. Sive per bonum sit vox ista, sive per malum hominem, utrum pastoris sit vox, attendamus. Quærit infirmus Ecclesiam, quærit errans Ecclesiam. Tu quid dicis ? Partis Donati est Ecclesia. Ego vocem pastoris inquiro. Lege hoc mihi de Propheta, lege mihi de Psalmo, recita mihi de Lege, recita de Evangelio, recita de Apostolo. Inde ego recito Ecclesiam toto orbe diffusam, et Dominum dicentem : » Quæ sunt oves meæ, vocem meam audiunt, et sequun- » tur me[1]. » Quæ est vox pastoris ? « Et prædicari in no- » mine ejus pœnitentiam et remissionem peccatorum per » omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem[2]. » Ecce vox pastoris, agnosce et sequere, si ovis es.

XXXIII. Sed illi codices tradiderunt, et illi thus idolis posuerunt, ille et ille. Quid ad me de illo et illo ? Si fecerunt, non sunt pastores : tu vocem pastoris edicito ; quia nec de illis vocem pastoris annuntias. Tu accusas, non Evangelium ; tu accusas, non Propheta, non Apostolus : de quo mihi vox ista loquitur, de illo credo ; aliis non credo. Sed Acta profers : Acta profero. Credam tuis : crede et tu meis. Non credo tuis : noli credere meis. Au-

[1] Joan. x, 27. — [2] Luc. xxiv, 47.

ferantur chartæ humanæ, sonent voces divinæ. Ede mihi unam Scripturæ vocem pro parte Donati : audi innumerabiles, pro orbe terrarum. Quis eas enumerat? Quis eas terminat? Tamen ut pauca commemoremus, Legem attende, primum Dei Testamentum : « In semine tuo be- » nedicentur omnes gentes[1]. » Et in Psalmo : « Postula » a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et pos- » sessionem tuam, terminos terræ[2]. Commemorabun- » tur et convertentur ad Dominum universi fines terræ; » et adorabunt in conspectu ejus universæ patriæ gen- » tium : quoniam ipsius est regnum, et ipse domina- » bitur gentium[3]. Cantate Domino canticum novum, » cantate Domino omnis terra[4]. Et adorabunt eum » omnes reges terræ, omnes gentes servient illi[5]. » Quis enumerare sufficiat? Prope omnis pagina nihil aliud sonat quam Christum, et Ecclesiam toto orbe diffusam. Exeat mihi una vox pro parte Donati. Quid magnum est quod quæro? Ecclesiam toto orbe diffusam, perituram fuisse dicunt. Peritura prædicta est tot testimoniis mansura? Nec una vox ista per Legem, per Prophetas, per Cantica pastoris est. Neque enim illi verum dicere sine Verbo Dei potuerunt; quod est Christus.

XXXIV. Audi vocem Verbi, et ex ore Verbi. Miratus fidem Centurionis : « Amen, inquit, dico vobis, non in- » veni tantam fidem in Israël. Propterea dico vobis, quia » multi ab Oriente et Occidente venient, et recumbent » cum Abraham et Isaac et Jacob in regno cœlorum[6]. Ab » Oriente et Occidente multi venient : » Ecce Ecclesia Christi, ecce grex Christi : tu vide, si ovis es. Non enim te latet grex qui ubique est. Non habebis quid respondeas judici tuo, quem non vis esse pastorem tuum : non habebis,

[1] Gen. XXII, 18. — [2] Psal. II, 8. — [3] Id. XXI, 28, 29. — [4] Id. XCV. 1.— [5] Id. LXXI, 11. — [6] Matth. VIII, 10, 11.

inquam, quod respondeas judici tuo : « Nescivi, non vidi, » non audivi [1]. » Quid est quod nescisti ? « Nec est qui se » abscondat a calore ejus. » Quid est quod non vidisti ? « Vi- » derunt omnes fines terræ salutare Dei nostri [2]. » Quid est quod non audisti ? « In omnem terram exivit sonus » eorum, et in fines orbis terræ verba eorum [3]. »

XXXV. Sed recte a vobis quæritur vox Christi, vox pastoris, quam oves audiant et sequantur. Non invenitis quid dicatis, vocem pastoris non habetis. Audite, et sequimini : dimittite vocem lupi, sequimini vocem pastoris; aut date vocem pastoris. Damus, inquiunt. Audiamus. Damus et nos vocem pastoris. Audiamus. In Canticis, inquiunt, canticorum loquitur sponsa ad sponsum, Ecclesia ad Christum. Novimus Cantica canticorum, sancta cantica, amatoria cantica, sancti amoris, sanctæ charitatis, sanctæ dulcedinis. Plane volo inde audire vocem pastoris, vocem dulcissimi sponsi. Ede, si quid habes : audiamus. Sponsa, inquiunt, dicit ad sponsum : « An- » nuntia mihi quem dilexit anima mea, ubi pascis, ubi » cubas [4] ? » Et ille, inquiunt, respondet, In meridie. Manifesta tibi testimonia proferebam, non erat quemadmodum aliter interpretareris : « Postula a me, et dabo tibi gentes » hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos » terræ [5]. Commemorabuntur et convertentur ad Dominum » universi fines terræ [6]. » Quid est quod mihi de Canticis canticorum profers ? Quod forte non intelligis. Etenim illa Cantica ænigmata sunt, paucis intelligentibus nota sunt, paucis pulsantibus aperiuntur. Tene et devote accipe aperta, ut merito tibi pandantur obscura. Quomodo eris penetrator obscurorum, contemptor manifestorum ?

XXXVI. Ecce tamen ut possumus, fratres, hæc verba

[1] Psal. XVIII, 7. — [2] Id. XCVII, 3. — [3] Id. XVIII, 5. — [4] Cant. I, 6. — [5] Psal. II, 8. — [6] Id. XXI, 28.

discutiamus : aderit Dominus, ut videatis ibi sanum intellectum. Primo, quod ab omnibus et imperitis facillime judicatur, verba ipsa male distinguunt : nunc audietis, nunc probabitis. Etenim sic se habet textus ipse lectionis. Sponsa loquitur ad sponsum : « Annuntia mihi » quem dilexit anima mea, ubi pascis, ubi cubas [1].» Quod sponsa sponso dicat, quod Ecclesia Christo dicat, nec nos dubitamus, nec illi. Sed omnia verba sponsæ audi. Quare verbum quod adhuc sponsæ est, vis tribuere jam sponso? Omnia quæ dicit sponsa, dic : tunc respondebit sponsus. Audi evidentius hanc distinctionem quam dicturus sum, non invenies aliquid plus. « Annuntia mihi quem dilexit » anima mea, ubi pascis, ubi cubas in meridie. Ipsa ad» huc dicit, ubi pascis, ubi cubas in meridie. » Et vide quia adhuc ipsa dicit Sequitur enim : « Ne forte fiam si» cut operta super greges soladium tuorum. » Puto omnes peritos imperitosque discernere genus masculinum et fœmininum. Operta, quæro cujus generis sit; ab omni homine quæro, Masculini est, an fœminini? Annuntia, inquit, mihi quem dilexit anima mea. Quem, cum dicit, masculum alloquitur, sponsum alloquitur. Quia vero fœmina virum alloquitur, consequentia verba indicant : « Annun» tia mihi, ubi pascis, ubi cubas in meridie; ne forte » fiam sicut operta. » Audi tu operta, ut fiant tibi hæc aperta. « Annuntia mihi quem dilexit anima mea, ubi » pascis, ubi cubas in meridie; ne forte fiam sicut operta » super greges sodalium tuorum. » Huc usque verba sponsæ : jam incipiunt verba sponsi de manifesto : « Nisi » cognoveris temetipsam. Agnosce evidenter fœminam. » Temetipsam, o pulchra inter mulieres : nisi cognoveris » temetipsam, o pulchra inter mulieres; exi tu in vestigiis » gregum, et pasce hœdos tuos in tabernaculis pastorum :

[1] Cant. 1, 6.

» non in tabernaculo pastoris[1]. » Vide quomodo comminetur sponsus : vide quemadmodum in periculo, quamvis ille dulcis, abstulit de medio blandimenta. Quam blande illa? « Annuntia mihi quem dilexit anima mea, ubi » pascis, ubi cubas in meridie. » Veniet enim medius dies, quando ad umbraculum concurrant pastores; et forte latebit me ubi tu pascis et ubi cubas: et volo mihi annunties, ne forte fiam sicut operta, id est, sicut occulta, et non cognita. Ego enim manifesta sum : sed ne sicut operta, sicut celata incidam super greges sodalium tuorum. Omnes enim hæretici a Christo exierunt; omnes qui facti sunt pastores mali, habentes greges suos sub nomine Christi, illius sodales fuerunt, illius convivium acceperunt. Sodales enim dicuntur, tanquam unius convivii. Latina lingua sic dicti sunt sodales, quasi simul edales; eo quod simul edant. Audi illum in Psalmo arguentem sodales malos, id est, unius convivii. « Si inimicus, inquit, meus exprobrasset » mihi, sustinuissem utique; et si super me magna locu- » tus fuisset, abscondissem me utique ab eo : tu vero » unianimis et notus meus, dux meus, qui simul mecum » dulces capiebas cibos[2]. » Ergo multi sodales ingrati mensæ Dominicæ exierunt foras : mali sodales fecerunt sibi suas mensas, erexerunt altaria contra altare. In eis ista timet errare.

XXXVII. Et si putas quia meridies Africa est : quanquam possem obtinere magis esse mundi meridiem partes Ægypti, et illas exustas sole regiones, ubi pluvia non apparet : quia ipse est meridies, ubi servet medius dies. Ibi autem eremus plena millibus servorum Dei. Unde si ad meridiem locorum velimus advertere, quare non ibi pascat ille magis, et ibi requiescat, quando ante prædictum est, Ubera erunt deserta eremi? Sed ecce consentio, me-

[1] Cant. I, 7. — [2] Psal. LIV, 13.

ridies Africa sit. Africa sit meridies : hic sunt sodales mali. Ecclesia transmarina in aliquo suorum navigante in Africam, sollicita ne erret, invocat sponsum suum, et dicit ei : Abundare audio hæreticos in Africa, abundare audio rebaptizatores in Africa; esse autem ibi tuos non minus audio : et illud audio, et hoc audio : sed qui sint tui, a te volo audire. « Annuntia mihi quem dilexit anima » mea, ubi pascis, ubi cubas in meridie? » In illo meridie, ubi audio duas partes esse, unam Donati, alteram universo tuo cohærentem; tu mihi dic quo eam, ne forte velut operta, id est, ignota fiam super greges sodalium tuorum, incurram in greges hæreticorum, conantes ponere lapidem super lapidem qui destruatur, ne irruam in rebaptizatores, annuntia mihi. Et ille qui commendat unitatem pastoris, qui in hac lectione dixit, « Ego pascam; » pastores autem reprobat, qui multi esse voluerunt, unitatem amiserunt; severissime, non blande respondens, sed pro magnitudine periculi : « Nisi cognoveris, » inquit, temetipsam, o pulchra inter mulieres. » Pulchra es inter mulieres : sed agnosce te. Ubi te agnosces? In toto orbe terrarum. Si enim pulchra, unitas est in te : ubi divisio, fœditas est, non pulchritudo. Nisi cognoveris temetipsam. In me credidisti, agnosce te. In me quomodo credidisti? Quomodo et illi mali sodales, consentiunt Verbum carnem factum, natum ex Virgine, crucifixum, resurrexisse, ascendisse in cœlos : in talem me credidisti, talem et illi sonant. Cognosce te et me; me in cœlo, te in toto orbe terrarum. Unum quemlibet ex Ecclesia tanquam Ecclesiam Christus alloquitur. Nam quomodo Ecclesia quærit Ecclesiam? Secundum ipsos loquor. « Annuntia mihi quem » dilexit anima mea, ubi pascis, ubi cubas? » Quid quærit? Ecclesiam. Et ille tanquam ostendens Ecclesiam dicit, « In » meridie : » sicut illi volunt. Respondeant mihi, quomodo

Ecclesia quærat Ecclesiam. « Annuntia mihi quem dilexit » anima mea. » Quæ loquitur? Ecclesia. Quid sibi vult annuntiari? Ubi pascis, ubi cubas, id est, ubi sit Ecclesia. Ecclesia loquitur, et interrogat ubi sit Ecclesia : et respondet ille, ut putant, In meridie. Si in solo meridie est, ut dicunt, in Africa; quomodo ipsa interrogat ubi ipsa sit? An vero portio Ecclesiæ transmarinæ bene interrogat de meridie, ne hic erret? Alloquitur unumquodque membrorum Ecclesiæ suæ Christus, tanquam suam Ecclesiam, et dicit: Nisi cognoveris temetipsam, o pulchra inter mulieres, exi. Exire, hæreticorum est. Aut cognosce te, aut exi : quia si te non cognoveris, exitura es. Exitura quo? In vestigiis gregum : sequendo malos greges. Ne forte putes quia oves sequeris, si exis : audi quid sequitur, Exi tu in vestigiis gregum, et pasce hœdos tuos; jam non oves. Nostis, fratres, ubi erunt hœdi. Ad sinistram erunt omnes qui exierunt ab Ecclesia. Manenti Petro dicitur : « Pasce » oves meas[1] : » exeunti hæretico, Pasce hœdos tuos.

XXXVIII. Est, inquiunt, et aliud testimonium. Nihilominus contra te dic, audiamus. Erit sic contra te quomodo hoc quod putabas pro te. Si meridiem inquiunt, interpretaris Ægyptum. Multis quidem modis interpretamur meridiem, et Ægyptum possumus ad locum mundi, et ipsam Africam sic intelligere. Audi quid intelligam per meridiem : intelligo fervorem spiritalium, flagrantem igne charitatis, splendentem lumine veritatis. Nam dicitur in quodam Psalmo : « Dexteram tuam notam fac mihi, et » eruditos corde in sapientia[2]. » Dexteram, non hœdos : et eruditos corde in sapientia, ipsi sunt meridies. Unde dicitur a Propheta, « Et tenebræ tuæ sicut meridies erunt[3]. » Multis ergo modis possumus intelligere meridiem : sed prorsus Africam intelligo, omnino Africam intelligo. Ac-

[1] Joan. XXI, 17. — [2] Psal. LXXXIX, 12. — [3] Isaï. LVIII, 10.

cipio a te aliquid forte melius quam saperem, nisi a te commemorarer : Africa sit meridies. Timet Ecclesia transmarina incidere in rebaptizatores, timet incidere tanquam ignota in greges sodalium, quærit ab sponso suo ut annuntiet illi ubi pascat, ubi cubet in meridie. Quia in ipso meridie in aliis pascit, in aliis non pascit : in aliis cubat, in aliis non cubat. Audiat consilium, veniat ad catholicam Ecclesiam : non incurrat in greges sodalium, non pascat hœdos suos. Sed dic aliud quod te dicebas esse dicturum. Propheta, inquit, ait : Deus ab Africo veniet[1]. Et jam ubi Africus, utique Africa. O testimonium! Deus ab Africo veniet. Ab Africa veniet Deus? Alterum Christum in Africa nasci, et ire per mundum hæretici annuntiant. Rogo quid est : « Deus ab Africo veniet? » Si diceretis : Deus in Africa remansit, utique turpiter diceretis : nunc autem etiam, Ab Africa veniet, dicitis. Novimus ubi sit natus Christus, ubi sit passus, ubi in cœlum ascenderit, unde discipulos miserit, ubi eos Spiritu sancto repleverit, ubi per totum mundum evangelizare jusserit : et obtemperarunt ei, et impletur orbis terrarum Evangelio; et tu dicis : « Deus ab Africa veniet? »

XXXIX. Ergo tu mihi, inquit, expone quid est : « Deus ab » Africo veniet. » Dic totum, et fortassis intelliges. « Deus ab » Africo veniet, et sanctus de monte umbroso. » Tu mihi expone, si jam ab Africa, quomodo de monte umbroso? De Numidia nata est pars Donati : ipsi missi sunt primo in dissensionem, et tumultum, et scandalum, quærentes ingens vulnus, Numidæ miserunt[2]. Secundus Tigisitanus misit, ubi sit Tigisi, notum est. Qui missi sunt clerici, extra congregaverunt ab Ecclesia, ad clericos Carthaginis accedere noluerunt. Visitatorem posuerunt, a Lucilla suscepti sunt. Auctor totius hujus mali Numida hæreticus

[1] Habac. III, 3. — [2] Vide Epist. XLIII, et lib. de hæresibus.

fuit. In Numidia, unde ventum est huc cum tanto malo, muscarium vix invenitur, in cupsonibus habitant. Quomodo mons umbrosus Numidia? Dic mihi ergo : noli huc usque recitare, « Deus ab Africo : » exigo et sequentia, « Et » sanctus de monte umbroso. » Sed ostende mihi partem Donati a Numidia, de monte umbroso venire. Invenis nuda omnia, pigues quidem campos, sed frumentarios : non olivetis fertiles, non cæteris nemoribus amœnos. Unde ergo mons umbrosus in Numidiæ partibus, unde hoc scandalum venit?

XL. Tu mihi, inquit, ergo expone quid est, « Deus ab » Africo veniet, et sanctus de monte umbroso. » Vide quam facile exponam. Primo illud audi quod ait Dominus : « Oportebat Christum pati, et resurgere tertio die, et » prædicari in nomine ejus pœnitentiam et remissionem » peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Jeru» salem[1]. » Ecce unde veniet. Incipientibus cum dixit, inde utique se in sanctis suis ad alias gentes venturum esse prædixit. Lege divisionem terræ filiorum Israël in omnibus tribubus in libro Jesu Nave : aperte ibi dictum est : « Jebus ab Africo, quæ est Jerusalem[2]. » Lege, quære, et invenies. Utinam cum inveneris, credas; utinam animositatem deponas. « Jebus ab Africo, quæ est Jerusalem. » Et Dominus, incipientibus ab Jerusalem : » hoc est, « Deus » ab Africo veniet. » Quomodo ergo a monte umbroso? Evangelium jam lege. De monte Oliveti Christus ascendit in cœlum. Sequere. Et quid dilucidius? Audis, ab Africo : audisti, de monte umbroso. Legem recitamus, Evangelium recitamus. Audisti, « Incipientibus ab Jerusalem : » audi, » Per omnes gentes, » in eodem Propheta. Sequere verba illa quæ contempsisti, verba illa quæ prætermisisti : « Deus » ab Africo veniet, et sanctus de monte umbroso : coo-

[1] Luc. XXIV, 46. — [2] Josuë XV, 8.

» periet montes umbra ejus, et gloria ejus plena est » terra[1]. » Per omnes ergo gentes, incipientibus ab Je- » rusalem : Deus ab Africo veniet, et sanctus de monte » umbroso et condenso; » id est, a monte Oliveti, unde ascendit in cœlum, unde misit Discipulos suos, ubi etiam ascensurus ait : « Non enim vestrum est scire tempora, » quæ Pater posuit in sua potestate; sed accipietis virtu- » tem ex alto, et eritis mihi testes. » Videte quomodo inci- » pit Evangelium : Et eritis mihi testes in Jerusalem, et » in Judæa et Samaria, et usque in totam terram[2]. « Ergo Deo veniente Christo, et nomen ejus, et prædicatio Evangelii ejus ab Jerusalem, id est, ab Africo; et a monte umbroso; id est, a monte Oliveti : quia per omnes gentes diffamatum est Evangelium, Operiet montes umbra ejus, id est, refrigerium ejus, protectio ejus; et laudis ejus plena est terra. Cantate ergo cum tota terra canticum novum; non canticum vetus cum angulo terræ.

XLI. Dicunt et aliud, « Cyrenæus, inquiunt, quidam » Simon angariatus est, ut tolleret crucem Domini[3]. » Legimus : sed quid te adjuvet, volo scire. Cyrenæus, inquit : Afer est : quare ipse angariatus est qui crucem tolleret. Ubi sit Cyrene, forte nescis : Lybia est, Pentapolis est, contigua est Africæ, ad Orientem magis pertinet. Vel in distributione provinciarum imperatorum cognosce : Imperator Orientalis mittit judicem ad Cyrenen. Breviter respondeo, Ubi est pars Donati, non invenitur Cyrene : ubi est Cyrene, non invenitur pars Donati. Manifesta veritas convincit errorem. Det mihi Cyrenen, ubi est pars Donati : det mihi partem Donati, ubi est Cyrene. Manifestum est enim, fratres, in Pentapoli Ecclesiam esse catholicam, partem Donati ibi non esse. Sed securi irrideamus flendos, et fleamus irridendos. Quid dicis? Meri-

[1] Habac. III, 3. — [2] Act. I, 7, 8. — [3] Matth. XXVII, 32.

ritum Cyrenensis hujus magnum commemoras, quia tulit crucem Domini, et Afrum dicis. Orientalis est. Lybia enim duobus modis dicitur, vel ista quæ proprie Africa est, vel illa Orientis pars, quæ contigua est Africæ, et omnino collimitanea. Sed Afer fuerit Cyrenensis. Beatum putas, quod angariatus crucem tulerit? Quanto melius forte diceret alius in Arimathæa remansisse Ecclesiam Christi? Quia Joseph ille dives ab Arimathæa[1], habens ante oculos regnum Dei, non angariatus, non coactus venit ad crucem Domini : cum cæteri formidarent, petiit a Pilato sepeliendum corpus Domini, de ligno deposuit, obsecutus est funeri, in sepulcro condidit, laudatus est in Evangelio. Quia ergo de Arimathæa fuit iste pius tantum exhibens obsequium corpori Domini, in Arimathæa remansit Ecclesia? Aut si magis vos delectat angariatus, id est, qui cogitur tollere crucem ; recte ergo faciunt imperatores catholici, qui vos cogunt ad unitatem.

## SERMO XLVII[2].

De ovibus, in Ezechiel cap. XXXIV. ab illis verbis : *Et vos oves meæ* etc. usque *Et ego vester, dicit Dominus Deus.* Contra Donatistas.

I. VERBA quæ cantavimus, continent professionem nostram, quia oves Dei sumus : nec importune poscimus cum lacrymis ejus misericordiam, cujus oves sumus. Diximus enim : « Ploremus ante Dominum, qui fecit nos; quoniam » ipse est Dominus Deus noster[3]. » Ne quisquam plorans

[1] Matth. XXVII, 57. — [2] Alias in tom. IX. — [3] Psal. XCIV, 6, 7.

se exaudiri posse desperet, commemorata est necessitudo quædam exaudiendi nos Deo. « Quoniam ipse est Domi» nus noster, qui fecit nos. » Ille Deus noster : nos po» pulus pascuæ ejus et oves manuum ejus. » Pastores homines, vel etiam patresfamilias domini pecorum, oves quas habent, non ipsi fecerunt : oves quas pascunt, non ipsi creaverunt : noster autem Dominus Deus, quia Deus et creator est, fecit sibi oves quas habeat, et quas pascat : nec alter instituit, quas ipse pascit; nec quas ipse instituit, alter pascit. Ploremus ergo ante illum. Neque enim in bono sumus, cum in hoc sæculo sumus. Cum enim placebimus Domino in regione vivorum, tunc detergentur lacrymæ nostræ; et dicemus ei laudes, qui nos exemit de vinculis mortis, pedes nostros a lapsu, oculos nostros a lacrymis, ut placeamus Domino in regione vivorum [1] : quia difficile est ut ei placeatur in regione mortuorum : Est autem et hic unde illi placeamus, ejus misericordiam in nos deprecando, a peccatis nos, quantum possumus, abstinendo, in quantum autem non possumus, confitendo atque plangendo. Ita in hac vita sumus sperantes aliam vitam, plorantes in spe; imo plorantes in re, gaudentes in spe.

II. Professi ergo in hoc cantico, quia oves ejus sumus, populus pascuæ ejus, oves manuum ejus; audiamus quid ad nos loquatur, tanquam ad oves suas. Pridem pastoribus loquebatur superiore lectione : præsenti autem et hodierna ovibus loquitur. In illis ergo ejus verbis nos cum tremore audiebamus, vos cum securitate : quid ergo in istis verbis hodiernis? Numquid vicissim nos cum securitate, vos cum tremore? Non utique. Primo, quia et si pastores sumus, pastor non solum quod dicitur ad pastores, cum tremore audit, sed etiam quod dicitur ad oves. Si enim securus audit quod ad oves dicitur, non

[1] Psal. CXIV, 8, 9.

est illi cura de ovibus. Deinde jam et tunc diximus Charitati Vestræ, duo quædam in nobis esse consideranda : unum, quod Christiani sumus; alterum quod præpositi sumus[1]. Quod ergo præpositi sumus, inter pastores deputamur, si boni sumus : quod autem Christiani sumus, et nos vobiscum oves sumus. Sive ergo Dominus pastoribus loquatur, sive ovibus, nos omnia cum tremore oportet audire : nec recedat sollicitudo de cordibus nostris, ut ploremus ante Dominum qui fecit nos.

III. Audiamus itaque, fratres, unde Dominus oves improbas corripiat, et quid promittat ovibus suis. « Et » vos, inquit, oves meæ, hæc dicit Dominus Deus[2]. » Primo, quanta felicitas est, esse gregem Dei, si quis cogitet, fratres, etiam in istis lacrymis et in istis tribulationibus magnum gaudium concipit. Neque enim in ejus grege est, quem lupi possunt flagellare, aut cujus somnum possunt captare prædones. Illi enim dictum est : « Qui pascis Israël[3] : » de quo dictum est : « Non dor» miet, neque dormitabit, qui custodit Israël[4]. » Vigilat ergo ille super nos vigilantibus nobis, vigilat et dormientibus nobis. Si ergo de pastore homine securum est pecus hominis; quanta debet esse nostra securitas pascente Deo, non tantum quia pascit nos, sed etiam quia fecit nos?

IV. Una est nostra sollicitudo, quæ nobis imponitur, audire vocem pastoris : et est nunc tempus audiendi, quia ille nondum assumpsit tempus judicandi. Qui loquitur, modo tacet. Loquitur enim in præcepto, tacet in judicio. Ideo dicit quodam in loco : « Tacui, numquid semper » tacebo[5]? » Quomodo tacuit, cum hoc ipsum loquendo dixerit? Qui dicit, Tacui, non tacet : quia et hoc ipsum dicere, Tacui, non tacere est. Audio ergo te loquentem

[1] Vide in superiore Sermone n. 3. — [2] Ezech. XXXIV, 17. — [3] Psal. LXXIX, 2. — [4] Id. CXX, 4. — [5] Isaï. XLII, 14.

in tot præceptis, in tot sacramentis, in tot paginis, in tot libris : audio denique in hoc ipso quod dicis, « Tacui, » numquid semper tacebo? » Quomodo ergo tacuisti? Quia nondum dico : « Venite, benedicti Patris mei, percipite » regnum[1]. » Et nondum dico aliis : « Ite, maledicti in » ignem æternum, qui præparatus est diabolo et angelis » ejus[2] : » et hæc ipsa ita nondum dico, ut jam prædicam. Ultimam sententiam, quam dicturus est judex, in tabella scripturus manu sua, ultra quam sententiam nihil jam judicaturus est, partes non audiunt : illis foras exeuntibus scribitur. Attonitæ sunt ambæ partes atque suspensæ, contra quam vel pro qua sententia illius procedat. Magnum secretum judicis, unde secretarium nominatur. Magnus timor eorum qui in causa sunt; quid ille cogitet, et quid scribat ignoratur : et homo est, et illi de quibus ille judicat, utique homines sunt. Ille autem Deus noster est, et nos populus pascuæ ejus et oves manuum ejus. Et cum sit ille Creator, nos creatura; ille immortalis, nos mortales; ille invisibilis, nos visibiles; noluit nos in hac vita latere, quam ultimam sententiam in fine dicturus sit. Nemo ante dicit, Damno, qui vult damnare : nemo ante dicit, Ferio, qui vult ferire.

V. Magna ergo lenitas, magna misericordia, magna mansuetudo : sed si non abutamur patientia ejus ad nostram nequitiam; et illo nostra portante peccata, nos quasi ad faciendum ei onus augeamus peccata peccatis; quasi ut ille plus portet, qui non laborat cum portat : peccata nostra, quibus adhuc parcit, quia adhuc sustinet, illius ostendunt patientiam, nostram cumulant sarcinam. « Ignoras, inquit, quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit[3]? » Patientia illa est, quam taciturnitatem vocat, de qua dicit : « Tacui, numquid semper tacebo? »

[1] Matt. XXV, 34. — [2] Ibid. 41. — [3] Rom. II, 4.

Ergo cum argueret quosdam, et diceret : « Qui prædicas » non furandum, furaris; qui dicis non adulterandum, » adulteras, » etc. ait : « An divitias bonitatis ejus et lon» ganimitatis contemnis[1] ? » Quia ille bonus est, quia longanimis, quia videt et tacet, quia videt et sustinet, putas illum iniquum? « Ignoras, quia patientia Dei ad » pœnitentiam te adducit? » Et vide si semper tacebit : qui modo tacet. « Tu autem, inquit, secundum duritiam » cordis tui et cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in » die iræ et revelationis justi judicii Dei, qui reddet uni» cuique secundum opera sua[2]. » Ergo tacet, numquid semper tacebit? Item dicit post quædam enumerata peccata : « Hæc fecisti, et tacui[3] : » id est, hæc fecisti, et non vindicavi : suspicatus es iniquitatem, quod ero tui similis. Et revera hoc cogitant multi, cum fecerint multa mala, et mali sibi accidere nihil viderint, non tantum placent eis facta sua mala, sed etiam Deo placere putant : in tantum procedit impietas, ut et Deum sibi similem existimet impius contemptor. Et cum Deus eum adducat monendo, docendo, hortando, corripiendo, ad similitudinem suam; non solum non sequitur similitudinem Dei, sed Deum vult ducere ad similitudinem suam. Hæc est iniquitas major, quam ipsa peccata, a quibus se non corrigit. Suspicatus es iniquitatem, quod ero tibi similis? Et quid sequitur? Arguam te. Quare hoc? « Tacui, numquid semper tacebo? » Itaque, fratres, quoniam sermo iste qui de Dei ore procedit, et me terret, et vos; (omnes enim unam spem bonam habemus in illo, et omnes pariter timere debemus, ne illo offenso non inveniamus quod sperabamus, sed experiamur quod contempsimus :) audiamus omnes tanquam oves Dei, dum loquitur qui tacet, dum monet nos, et nondum judicat

[1] Rom. II, 21, etc. — [2] Ibid. 5, 6. — [3] Psal. XLIX, 21.

nos qui fecit nos, dum vacat audire, dum licet et legere.

VI. « Et vos, inquit, oves meæ, hæc dicit Dominus » Deus, Ecce ego judico inter ovem et ovem, et arietes » et hircos[1]. » Quid hic faciunt hirci in grege Dei? In eisdem pascuis, in eisdem fontibus, et hirci tamen sinistræ destinati dextris miscentur, et prius tolerantur qui separabuntur, et hic exercetur ovium patientia ad similitudinem patientiæ Dei. Separatio enim ab illo erit, aliorum ad sinistram, aliorum ad dexteram. Nunc autem ipse tacet, tu vis loqui. Sed unde dico, tu vis loqui? Unde ipse tacet. A vindicta judicii, non a verbo correptionis. Ipse nondum separat, tu vis separare. Ipse mixta tolerat, qui seminavit. Si ante ventilationem frumentum vis esse purgatum, tuo vento pessime ventilaberis. Licuerit servis dicere : « Vis imus, et colligimus ea? » Stomachati enim sunt videndo zizania, et doluerunt segeti bonæ permixta zizania; et dixerunt, « Nonne bonum semen seminasti[2]? » » Unde ergo apparuerunt zizania? » Ille rationem reddidit unde apparuerunt; non tamen permisit ut ante tempus evellerentur. Quamvis et ipsi servi stomachati adversus zizania; consilium tamen et præceptum a domino expetiverunt. Displicebant illa inter segetem : sed videbant servi, quia si vel in ipsis zizaniis evellendis aliquid sua sponte facerent, ipsi zizaniis annumerarentur. A domino expectaverunt præceptum, jussionem regis sui quæsierunt : « Vis, imus, et colligimus ea? » Et ille, Non. Et reddidit inde causam : « Ne forte, cum vultis colligere » zizania, eradicetis simul et triticum. » Sedavit ab indignatione, nec reliquit in dolore! Grave enim videbatur servis esse zizania inter frumentum; et vere grave erat. Sed alia est conditio agri, alia quies horrei. Tolera, ad hoc enim natus es : tolera, quia forte toleratus es. Si sem-

[1] Ezech. XXXIV, 17. — [2] Matth. XIII, 28, etc.

per bonus fuisti, habeto misericordiam : si aliquando malus fuisti, noli perdere memoriam. Et quis est semper bonus? Facilius, si te Deus diligenter discutiat, inveniet te etiam nunc malum, quam tu te semper bonum. Ergo toleranda sunt zizania hæc inter frumentum, hirci inter arietes, hœdi inter oves. Quid autem ille de frumento? « In tempore, inquit, messis, dicam messoribus : Colligite primum zizania, et alligate in fasciculos ad comburendum ea, triticum autem meum recondite in horreo. » Transiet ergo agri concretio, veniet messis discretio. Exigit de nobis modo Dominus patientiam, quam proponit in se, dicens tibi, Ego certe si modo voluero judicare, numquid inique judicabo? Ego si modo voluero judicare, numquid falli potero? Si ego qui semper recte judico, et qui falli non possum, differo judicium meum; tu ignorans quemadmodum judicandus sis, audes tam præpropere judicare? Videte, fratres, quemadmodum illis servis volentibus ante tempus eradicare zizania, hoc opus nec in messe concessit. Ait enim : « In tempore messis dicam messoribus : » non ait, Dicam vobis. Sed quid, si ipsi servi messores erunt? Non. Nam exponens omnia singillatim, « Messores, ait, Angeli sunt. » Homo ergo carne septus, carnem portans, aut forte caro totus, id est, caro corpore, carnalis animo, audes ante usurpare officium alienum, quod nec in messe erit tuum? Hoc de separandis zizaniis : de hircis quid? « Cum venerit Filius hominis, et omnes Angeli cum eo, sedebit in sede gloriæ suæ, et congregabuntur ante eum omnes gentes, et separabit eas, sicut pastor separat oves ab hœdis[1]. » Et veniet, et separabit : veniet messis, et separabuntur. Modo ergo tempus separationis non est, sed tolerationis. Nec ideo ista dicimus, fratres, ut corripiendi dormiat diligen-

[1] Matth. xxiii, 31, 32.

tia : imo vero ne in illud judicium incauti veniamus, et cæci negligentes cæcitatem nostram subito nos ad sinistram inveniamus, disciplina exerceatur, judicium non præcipitetur.

VII. Quid ergo Dominus? « Ecce ego judico inter ovem » et ovem, et arietes et hircos[1]. Ego judico : » magna securitas, ipse judicat, securi sint boni. Judicem ipsorum nullus adversarius corrumpit, nullus advocatus circumvenit, nullus testis illudit. Sed quantum securi sunt boni, tantum timeant mali. Non talis judicat, cui aliquid abscondatur. Numquid enim Deus judicans quæsiturus est testes, per quos discat quis sis? Unde potest falli quis sis, qui noverat quis esses futurus? Te interrogat, non alium de te. « Dominus, inquit, interrogat justum et impium[2]. » Interrogat autem te, non ut discat a te, sed ut confundat te. Habentes ergo judicem talem, quem nemo contra nos fallit, nemo pro nobis; sic agamus, ut ejus judicium venturum non timeamus, sed expectemus et desideremus. Numquid enim frumenta timent, ne mittantur in horreum? Imo optant vehementer, et desiderant. Numquid oves timent, ne ponantur ad dexteram? Imo nihil eis tam tardum est, quam donec fiat. Hi vero ex animo et tota sinceritate dicunt, cum orant : « Veniat regnum tuum[3].» Mali vero hominis in his verbis et cor trepidat, et lingua titubat. Quomodo enim dicis : « Veniet regnum tuum? » Ecce veniet : qualem te inveniet? Sic ergo age, ut securus ores. Et si quid forte inest in conscientia errati atque peccati, habes in ipsa oratione medicinam : « Dimitte no» bis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus » nostris[4].» Voluit enim Deus sic te esse debitorem, ut habeas debitorem. Peccando quippe inimicum te facis Deo : sed attende ne forte tu habeas inimicum. Dimitte, et dimit-

[1] Ezech. XXXIV, 17. — [2] Psal. X, 6. — [3] Matth. VI, 10. — [4] Ibid. 12.

tetur tibi. Quod facis qui potes in peccato inveniri, hoc in te faciet qui de nullo peccato poteris judicari. Si autem ut homo in peccato positus, peccatori tuo non parcis, nec tuam in illo conditionem respicis, nec de cætero lapsum tuæ fragilitatis horrescis; quid tibi facturus est, qui tam securus judicat, quomodo qui nunquam peccat?

VIII. Danda ergo opera est puræ conscientiæ: et si forte aliquis inest scrupulus, « Præveniamus faciem ejus in » confessione.» In Psalmo nunc, cum cantaretur, audivimus: « Præveniamus faciem ejus in confessione. » Præveniamus eum, ne nos ipse præveniat. Post confessionem non afferet ultionem, si et tu post confessionem non repetas iniquitatem. Præveni antequam præveniaris. Quia enim venturus est, certum est: perdes, si non desideras quod futurum est. Nam et te nolente venturus est. Numquid eum dilaturus es, recusando ne veniat? Sicut noverat horam qua judicari debuit, sic novit et horam qua debeat judicare. Veniet ille, tu vide qualis futurus sis. Hodie inest scrupulus, hodie sit confessio, hodie renuntietur scrupulo; hodie dimittitur, hodie laxatur. Non est ut dicas: Differt Deus veniam: tu noli differre medicinam tuam. Habes enim aliquid in animo quod te angat: et si angit, et sollicitat. Utique si in domo tua esset lapis offendens oculos tuos, juberes eum auferri de medio; maxime si aliquem paulo majorem hospitem in domo tua esses recepturus. Cum ergo Deum invocas, in te vocas; quomodo veniet in te, cui locum quo recipias, non mundasti? Sed minus idoneus es auferre de corde tuo, quod tibi ipse fecisti? Ipsum invoca, ut mundet; ipsum invita, ut intret: dum tamen quod facturus es, modo facias, cum loquitur monendo, et tacet judicando.

IX. Dixit hic hircos, dixit arietes, et judicat inter eos.

[1] Psal. XCIV, 2.

Et quid eis dicit? « Numquid non sufficit vobis, quia bo-
» nam pascuam pascebatis? et reliquias pascuæ vestræ
» conculcabatis pedibus vestris; et potabatis aquam, quæ
» subsidebat[1], » id est, quæ pura et tranquilla erat, « et
» reliquam pedibus vestris turbabatis : et oves meæ con-
» culcationes pedum vestrorum depascebant, et contur-
» batam pedibus vestris aquam potabant[2]. » Quid est hoc? Pascua Dei bona sunt, et fontes Dei puri sunt. Habemus hoc in Scripturis sanctis. Qui sunt ergo, qui quod tranquillum est inde bibunt; et quod mundum est inde pascuntur; et conculcant reliquias et turbant aquam, ut oves aliæ conculcatas herbas accipiant et aquam conturbatam bibant? Et hoc utique videtis displicere pastori, qui dicit dum fiunt ista, « Ego judico inter ovem et ovem : » ad hoc utique ne fiant. Sunt multi qui tranquille discunt, perturbate docent, et cum habeant doctorem patientem, sæviunt in discentem. Quam nos enim tranquille doceat ipsa Scriptura, quis nescit? Venit ergo aliquis, et legit præcepta Dei, legit et capit, capit tranquillus de tranquillo bibens, et de viridi et mundo pascens. Venit aliquis audire ab illo aliquid, indignatur, perturbatur, tarditatem aliquando serius intelligentis accusando, turbatum facit minus intelligere, quod poterat audire tranquillus.

X. Nec hoc ideo dixerim, fratres, quia non est aliquando corripienda duritia, quam ipsa tanta veritatis tranquillitas corripit, dicens : « O insensati et tardi corde ad creden-
» dum[3]! » si ista fiunt ea dilectione, qua volumus curam incutere hominibus, ad incutiendam diligentiam intentionis, et ad serenandam forte nubem mentis suæ, quam de curis sæculi contraxerunt; et forte cogitando alia inutilia, quod utile est audire non possunt. Deinde

[1] Ezech. XXXIV, 18. — [2] Ibid. 19. — [3] Luc. XXIV, 25.

etiamsi in se quisque videat tarditatem, non sine causa ille accusatur, ut Deum roget, et solvat tarditatem, donet veritatem. Aut enim si negligentia nostra minus intelligimus quod audivimus, utique negligentia corripienda est : aut si tarditas est, cum fuerit accusata, erit unde rogetur Deus. Nec doctores ergo tales reprehendendi sunt : sed qui hoc faciunt animo amaro, animo invido, ipsi conculcant pascua, et turbant fontes : quidquid forte noverint, ita volunt nosse, ut alii non noverint. Malignæ mentis homines, tartareo zelo pleni, lividi non in corpore, sed in corde, legerunt et intellexerunt ; cum interrogati fuerint, Multum est ad te, ego tibi ista credam ? et tu dignus es ista legere vel audire? Quid turbas aquam ? Ambobus fons manat. Quid conculcas herbas communes ? Non tu pluisti, ut nascerentur.

XI. Est aliud in his verbis, quod non absurde potest intelligi. Sunt homines qui putant sibi in bene vivendo sufficere conscientiam ; et non valde curant, quid de illis alter existimet ; ignorantes quia cum homo viderit hominem bonæ conscientiæ negligentius viventem, passim se cuilibet et ubilibet conjungentem, habentem scientiam quod nihil sit idolum, et tamen in idolio recumbentem, conscientia illius cum sit infirma, ædificatur non ad ea quæ perscrutatur, sed ad ea quæ suspicatur [1]. Neque enim homo par tuus, frater tuus intrare potest in conscientiam tuam, quam novit Deus [2]. Conscientia tua coram Deo est, conversatio tua coram fratre tuo : si de te ille aliquid mali suspicans, perturbatus ædificatur ad aliquid faciendum, quod te putat facere, cum sic vivis, quid prodest, quia venter conscientiæ tuæ hausit aquam puram, et ille de tua negligenti conversatione bibit turbatam ?

XII. Et audis tales, cum corripiuntur ne ista faciant,

[1] I Cor. VIII, 10. — [2] Florus ad Galat. I.

respondere nobis, et dicere, Apostolus dixit : « Si hominibus placere vellem, Christi servus non essem[1]. » Et hic aquam turbas, pascua conculcas. Attende melius, ne et tibi aquam turbes, quod ait Apostolus : « Si hominibus placere vellem, Christi servus non essem. » Optime accipio, apostolicam sententiam libenter agnosco. Sed aliud in Apostolo non legisti? « Placete omnibus per omnia, sicut et ego omnibus per omnia placeo, non quærens quod mihi prodest, sed quod multis, ut salvi fiant[2]. » Rursus eumdem Apostolum non audisti? « Sine offensione estote Judæis et Græcis, et Ecclesiæ Dei[3]. » Tertio eumdem Apostolum non audisti? « Providemus enim bona, non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus[4]. » Ait ergo ille : « Expone itaque mihi, quomodo intelligam diversa atque contraria : » hac dicentem Apostolum : « Si hominibus placere vellem, Christi servus non essem : » hac dicentem : « Placete omnibus per omnia, sicut et ego omnibus per omnia placeo[5] : » hac dicentem : « Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ : » hac dicentem : « Providemus bona, non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. » Si tranquillus audias, si tibi ipsi aquam tuæ mentis non perturbes, quantum potero, fortassis exponam. Sunt homines temerarii judices, detractores, susurrones, murmuratores, quærentes suspicari quod non vident, quærentes etiam jactare quod nec suspicantur : contra tales quid remanet, nisi testimonium conscientiæ nostræ? Neque enim, fratres, etiam in illis quibus placere volumus, gloriam nostram quærimus, aut gloriam nostram quærere debemus, sed illorum salutem : ut si bene ambulamus, nos sequendo non errent, imita-

[1] Galat I, 10. — [2] I Cor. X, 33. — [3] Ibid. 32. — [4] 2 Cor. VIII, 21. — [5] I Cor. X, 33.

tores nostri sint, si nos Christi; si autem nos non Christi, imitatores sint Christi[1]. Ipse enim pascit gregem suum, et cum omnibus bene pascentibus ipse solus est : quia omnes in illo sunt. Non ergo utilitatem nostram quærimus, quando placere hominibus volumus : sed gaudemus eis placere quod bonum est, propter ipsorum utilitatem, non propter nostram dignitatem. Contra quos autem dixerit Apostolus : « Si hominibus placere vellem, Christi servus » non essem, manifestum est : » et propter quos dixerit : « Placete omnibus per omnia, sicut et ego omnibus pla» ceo per omnia, manifestum est : » utrumque dilucidum, utrumque tranquillum, utrumque purum, utrumque non perturbatum : tu tantum pasce et bibe, noli conculcare et turbare.

XIII. Nam et Dominum ipsum Jesum Christum magistrum Apostolorum utique audisti : « Luceant opera vestra » coram hominibus, ut videant bona facta vestra, et glo» rificent Patrem vestrum qui in cœlis est[2] : » id est, qui vos fecit tales. « Nos enim populus pascuæ ejus, et oves » manuum ejus[3]. » Ille ergo laudetur, qui te fecit bonum, si bonus es; non tu, qui per te ipsum non poteras esse nisi malus. Quid vis autem in contrarium ducere veritatem, ut quando boni aliquid facis, te velis laudari; quando mali aliquid facis, Dominum velis vituperari? Utique enim qui dixit : « Luceant opera vestra coram homini» bus : » ipse dixit in eodem sermone : « Nolite facere justi» tiam vestram coram hominibus[4]. » Sed sicut in Apostolo ista tibi contraria videbantur, sic et in Evangelio. Si autem non perturbes aquam cordis tui, et hic agnosces pacem Scripturarum, et habebis cum eis et tu pacem. Si autem tu cum eis habere nolueris pacem, tu in te committis litem tuam, illæ non amittent pacem suam. Propter

[1] I Cor. IV, 16. — [2] Matth. V, 16. — [3] Psal. XCIV, 7. — [4] Matth. VI, 1.

illos enim qui se hominibus jactando commendant, et ita ventilant bona opera sua, ut finem bonorum operum suorum in laude hominum ponant, eamdemque laudem hominum quasi pro mercede computent bonorum operum suorum; de his dicitur : « Amen dico vobis, perceperunt » mercedem suam[1]. » Contra eos dicitur : « Cavete jus- » titiam vestram facere coram hominibus. » Proinde sequitur : « Ut videamini ab eis. » Ultra on porrexit intentionem, hic fecit finem. Nolite sic facere coram hominibus, quidquid boni facitis, ut videamini ab eis, ut ipse sit finis operis vestri, videri ab eis. Nolite ergo sic, ut videamini ab eis. Hac autem non ibi ponit finem, ut videamur ab hominibus, coram quibus vult esse bona facta nostra : sed ait : « Luceant opera vestra coram homini- » bus, ut videant bona opera vestra[2]. » Non quievit, neque hic remansit : sed duxit hinc te sursum, et tulit te a te, (caderes enim, si esses in te : ) et ubi tutus esses, posuit te : « Videant, inquit, bona opera vestra, et glo- » rificent Patrem vestrum qui in cœlis est. » Noli irasci, quia ille glorificatur : apud illum esto, et in illo glorificaberis. « Ut non glorietur, ait Apostolus, omnis caro co- » ram illo[3]. » Ergò sine gloria remanebimus? Non. Ait enim ipse : « Qui gloriatur, in Domino glorietur[4]. » Nam et testimonium conscientiæ nostræ ita nobis gloria est, quia in illo est. Nam si ita est gloria nostra, ut nobis placeamus, et efficiamur placentes nobis; valde stulto homini placet, qui sibi placet.

XIV. Curemus ergo, fratres, non tantum bene vivere, sed etiam coram hominibus bene conversari; nec tantum habere bonam conscientiam, sed quantum potest nostra infirmitas, quantum vigilantia fragilitatis humanæ, curemus nihil etiam facere quod veniat in malam suspicionem

[1] Matth. VI, 2. — [2] Id. V, 16. — [3] I Cor. I, 29. — [4] Ibid. 31.

infirmo fratri : ne forte puras herbas mandendo, et puras aquas bibendo conculcemus pascua Dei, et oves infirmæ conculcatum manducent, et turbatum bibant. Et væ, propter istum qui dicit : « Ego judico inter ovem et ovem[1]. »

XV. « Pro istis hæc dicit Dominus Deus ad eos : Ecce » ego judico inter ovem fortem, et inter ovem imbecil- » lam[2]. » Aliud aliquid dicat. Jam audivimus de his qui conculcant herbas, et perturbant aquas : audiamus aliud genus mali, et magnum genus mali. Postea de hircis nullam facit mentionem : semel illos nominavit, ut sciremus esse. Ipse enim illos bene novit. Postea sic loquitur, tanquam omnes oves sint. Primo quomodo ipse videt, postea vero quomodo nos videmus, locutus est. Hirci enim quia insunt, et quia in fine separabuntur, notum sit ovibus : modo tanquam inter ovem et ovem discerno. Non scit nisi prædestinatione et præscientia oves et hircos, ille solus, qui prædestinare potuit, qui præscire. Modo quia omnes sub signo Christi sunt, et omnes ad gratiam Dei accedunt, ovem te putas, hircum te forte Deus novit : sed tanquam ovis audi quod audis : « Ecce ego judico inter ovem for- » tem, et inter ovem imbecillam. »

XVI. « Quoniam lateribus et humeris vestris impelle- » batis, et cornibus vestris percutiebatis, et omne quod » deficiebat comprimebatis, quoadusque dispergeretis eas » foras[3]. » Quis hoc non intelligat ? quis non exhorrescat? Si nullæ oves foris sunt, non est factum. Si autem multas oves foras errare plangimus, væ quorum humeris et lateribus et cornibus factum est. Non enim hæc facerent, nisi fortes oves. Quæ sunt fortes ? De suis viribus præsumentes. Quæ sunt fortes ? De sua justitia gloriantes. Non diviserunt oves, non foras miserunt, nisi qui se justos esse dixerunt : humeri audaces ad impellendum, quia non

[1] Ezech. XXXIV, 17. — [2] Ibid. 20. — [3] Ibid. 21.

portant sarcinam Dei : latera mala, conspirantes amici, societas pertinaciæ : cornua erecta, elata superbia : impelle lateribus et humeris, ventila cornibus, mitte foras quod non emisisti. Certe ipsa tota causa est, quia tu justus et alii injusti, et indignum erat ut justus esset cum injustis : indignum videlicet, ut frumenta essent inter zizania; indignum ut oves inter hircos pascerent, donec pastor veniret qui in separando non errat. Ita-ne tu Angelus eradicans zizania? Non te agnoscerem Angelum eradicantem zizania, nec si jam messis venisset. Ante messem non tu, sed quisquis fuerit, non est verus. Qui designavit messores, designavit et tempus. Possent et homines se Angelos dicere. Invenimus fortasse in Scripturis et homines dictos Angelos, sed tamen ego tempus messis attendo. Angeli tibi nomen potes imponere, tempus messis non potes breviare. Itaque falsum dicis, quia sis : quia nondum venit quando sis. Proinde cum venerit, et veri messores missi fuerint, nescio ubi te inveniant, utrum purgandum qui in horreo recondaris, an alligandum qui in ignem projiciaris. Ideo enim dico, forte, quia non audeo judicare. Modo te foris doleo : utrum sis futurus intus, ignoro.

XVII. Interim audi ex alio Scripturæ testimonio de te scriptum esse, cum vivis; et noli velle zizania eradicare, quando tempus non est; sed tu ipse intro redi, cum tempus est. Dicit alia Dei Scriptura : « Filius malus ipse se » justum dicit [1]. » Hi sunt humeri et latera et cornua tua. Male fortis, quanto melius esses infirmus? Male fortis, sed non sanus. Male fortis phreneticus cædit et medicum. Dicis te perfectum, ut facias defectum. Quanto potius, quanto utilius esses infirmus, ut ille te perficeret, qui novit imperfectum tuum? Apostolus Paulus vas electionis, ne extolleretur in revelationibus (quod dicere non aude-

[1] Prov. XXIV, juxta LXX.

remus nisi ipsi dicenti crederemus,) « In magnitudine, » inquit, revelationum ne extollar, datus est mihi stimu- » lus carnis meæ, angelus Satanæ, qui me colaphizet[1].» Ne cornua erigeret, colaphizari se dicebat. « Propter quod, » inquit, ter Dominum rogavi, ut auferret eum a me; et » dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infir- » mitate perficitur[2]. » Quam est ergo utilior infirmitas quæ perficitur, quam illa firmitas quæ impellit oves, quæ ventilat ut excludat. Filius ergo malus ipse es, tu te justum dicis. « Filius malus ipse se justum dicit, exitum au- » tem suum non abluit. » Attendite, fratres mei, sententiam quamdam brevem numero verborum, sed ingentem pondere veritatis. Justum se dicit, ut exeat et excludat. Justum se dicit, sed malus est: ideo exitum suum non abluit. Quid est, non abluit? Non purgat, non defendit, non excusat. Quare enim te separasti? quare existi? Quare tibi tremit cor, quando audis ex libris divinis: « Ex no- » bis exierunt, sed non erant ex nobis[3]: » si tamen illa mala fortitudo, qua oves Dei impellis, et impingis, et ventilas, permittit tremorem ad cor tuum? Nam utique cum audis: « Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: » ille loquebatur qui in Ecclesia erat. Ecclesia toto orbe diffusa est, tu quid facis foris? Neque enim ego annuntio Ecclesiam toto orbe diffusam: Prophetæ annuntiaverunt, Apostoli annuntiaverunt, ipse Dominus annuntiavit Ecclesiam toto orbe diffusam. Modo cum Psalmus legeretur, audivimus: « Non repellit Dominus plebem suam[4].» Tanquam quæreretur, Quam? « Quoniam in manu ejus, » inquit, fines terræ. » Ipse non repellit, et tu impellis. Impellis, ventilas, excludis, jactas traditores, non probas. Cornua sunt ista ventilantis, non mansuetudo pascentis. Ecce plebs Dei in finibus terræ: ecce plebs Dei

[1] 2 Cor. XII, 7. — [2] Ibid. 8, 9. — [3] I Joan. II, 19. — [4] Psal. XCIV, 4.

gemens et plorans ante Deum, qui eam fecit, dicit in Psalmo ipsi Domino ante quem plorat : « A finibus terræ » ad te clamavi, cum angeretur cor meum [1].» Vide quemadmodum se humiliat in angore cordis. Et quid sibi præstitum dicit? In petra exaltasti me. In petra Christo exaltasti, non de monte Donato præcipitasti. I nunc, et jacta cornua, extende latera, infla humeros tuos, et impelle oves; et dic : Justus sum. Respondebit tibi Scriptura : Malus, non justus. « Filius malus ipse se justum dicit. » Si justus es, quid exis foras? Quid ejicis foras? Quid cum his quos ejicis facis foras? Tanquam ovis hircos fugisti. Melius ab ipsis a pastore ad dexteram separaris, quam cum ipsis ad sinistram confutaris. Hirci erant, tu ovis : pasceres cum hircis. Quid te pascua, quid te fontes offenderant? Postremo quid te ipse pastor offenderat? qui ad tempus gregem utrumque permiscuit; qui etiam sibi quandolibet hoc bene facienti, tamen separationem in finem servavit. Neque enim ille etiamsi modo separaret, erraret. Ille in finem differt, tu ante tempus separas. Non expectas finem, nesciens quando tibi sit finis. Unde hoc, nisi quia et ipsos quos tanquam hircos accusasti, falso accusasti? Nam si vere accusasses, non te separasses. Tua separatio, illorum est purgatio. Si zizania erant, quid ea voluisti ante tempus separare? Cum ipsis permixtum triticum esses, et eodem agro radicareris, eadem pluvia rigareris. Quare ergo existi? Numquid invenis causam? Quos accusas, non convincis : exeundo autem ante tempus, et te separando, ipse convinceris. Vide quia filius malus es; ipse te justum dicis, exitum autem tuum non abluis. Ego non dico tibi : Tu es potius traditor. Quod si dicam, facile probo : sed ideo nolo dicere, quia tui fecerunt, non tu fecisti. Non tibi imputo facta aliena, etiam

[1] Psal. LX, 3.

tuorum : tuum factum attendo ; quod foris es, arguo. Exitum tuum arguo. Prorsus omnia removeo, quæ in vos dici possunt. Omitto ebriositates vestras, fœnus et usuras super usuras ; omitto greges et furias Circumcellionum : omitto hæc omnia, et quæcumque alia quæ enumerare non possum. Non omnes forte apud vos ista faciunt. Ille qui ibi ista non facit, ille cui displicent ista quæ ibi fiunt ; ipse ergo accedat, ipse loquatur : non ei objicio crimen alienum, abluat exitum suum. Vides quia recte illi dicitur : « Filius malus ipse se justum dicit. » Dominus enim dicit, qui verum dicit : « Filius malus ipse se justum dicit. » Non ego, sed ipse. Si vult ut ego dicam justum, veniat, bonos fructus in catholica pace afferat, in catholica pace custodiat : quia et fructus non est, ubi non est tolerantia. « Et » fructum, inquit, afferent cum tolerantia [1]. » Vis vivere quemadmodum grandinatus sis ? Audi ex alio loco : « Væ his qui perdiderunt tolerantiam [2]. »

XVIII. Modo aliquem putate cogitare, quia et sæpe contingit, ubi sit Christianus. Motus est, ut sit Christianus, attendit in nomen Christi concurrere genus humanum : nulla temporali proposita commoditate vult esse Christianus, non ut Majorem amicum conciliet, non ut ad concupitam uxorem perveniat, non ut aliquam pressuram hujus sæculi evadat : quanquam multi etiam sic intrantes corriguntur ingressi. Sed faciamus aliquem cogitantem de anima sua, et volentem esse Christianum : attendit ubi duas partes videt, quærit causas, quare se illi ab illis separaverunt. Respondent illi, Separavimus nos tanquam justi a peccatoribus. Quasi vero cæco loquantur audienti quid dicant, non videnti quid agant. Si itaque inspiciens mores ipsorum, et ea quæ paulo ante commemoravi, dicat illis, Rogo vos, justos vos dicitis, et ideo vos recte sepa-

[1] Luc. VIII, 15. — [2] Eccli. II, 16.

rasse contenditis; quare apud vos sunt tales et tales? Et illi fortasse quia negare non audent, quia ea dicuntur quæ oculis objiciuntur. Sunt quidem apud nos tales, sed nnmquid omnes sumus tales? Optime. Video ergo te foris cum peccatoribus: quare non intus? Merces enim separationis tuæ esse debuit, cum peccatore non vivere. Si foris sic esses, ut quales te fingis fugisse non haberes, quoquo modo ferrem separationem tuam. Attendat ergo iste cupiens esse Christianus, ubi sit, Christianus: videt illos separatos quasi a peccatoribus, plenos peccatoribus. Rursus attendat Ecclesiam Christi secundum probabilem vitam morum generis humani, secundum quos mores potest ipse etiam veniens de sæculo utcumque judicare: videt et hic aliquos sobrios, aliquos ebriosos; aliquos pascentes pauperes, aliquos rapinam rerum alienarum appetentes, et cætera talia: videt hic, videt et ibi. Attendat jam Deum, quid dicat de Ecclesia sua: invenit Deum: dicentem per omnes gentes Ecclesiam suam; invenit Deum etiam in ista similitudine zizaniorum dicentem: « Ager est hic mundus [1]. » Non ager est Africa; sed hic mundus. Per totum mundum frumentum, per totum mundum zizania, (tamen ager est mundus, seminator Filius hominis, messores Angeli, non principes Circumcellionum,) crescere utrumque usque ad messem: non crescere zizania, et decrescere frumenta; sed utrumque crescere usque ad messem. Quam messem? Ipsum audi: « Messis est finis sæculi [2]. » Audit hæc plane, et recte judicans quid dicit? Non ero in illa concisione; hac ero, et bonus ero in nomine ejus cujus ero: et bonus ero, non meipsum bonum faciens, sed ab illo fieri expectans; non meipsum bonum et justum dicens, sed ab illo dici desiderans. Intrat, fit catholicus. Ecce ipse abluit ingressum suum, ablue et tu exitum tuum. Non potes: « Filius enim malus

1 Matth. XIII, 38. — 2 Ibid. 39.

ipse se justum dicit, exitum autem suum non abluit. »

XIX. « Lateribus et humeris vestris impellebatis, et » cornibus vestris percutiebatis, et omne quod defi- » ciebat comprimebatis, quoadusque dispergeretis eas » foras. Et salvabo oves meas. » Sicut detestanda illorum iniquitas et crudelitas, ita laudanda pastoris nostri, vere Dei nostri, misericordia : salvabit oves suas. Forte, fratres mei, quamvis per minimos servos suos, forte per indignos hoc facit, cum hoc dicimus : Salvet oves suas : audiant vocem pastoris sui, et sequantur eum. Non quærant Ecclesiam ex ore hominum : ex ore Dei quærant, ex ore Christi quærant. Ille quem dicit impium, impius est; quem dicit justum, justus est; quem dicit ovem, ovis est; quem dicit hircum, hircus est. Ipse est veritas, ipse loquatur, ab illo Ecclesia quæratur. Dic nobis, Domine, ubi est Ecclesia tua? Et ille omnibus : Ubi ego sim, scitis? Respondeant omnes : In cœlo ad dexteram Patris. Integra fides : hanc docui, hanc seminavi; sed per mundum seminavi. Cum me, inquit, confitemini in cœlo, venit vobis certe in mentem ille Psalmus : « Exaltare super cœlos Deus. » Ecclesiam quæritis? Legite quod sequitur : « Et super om- » nem terram gloria tua. » Ibi, fratres, ubi dictum est. « Exaltare super cœlos Deus, » de Christo resurgente et ascendente; ibi statim sequitur : « Et super omnem ter- » ram gloria tua. » Sponsus in cœlo est, sponsa in terra est : ille super omnes cœlos, illa super omnem terram. O hæretice, credis quod in cœlo non vides, negas quod in terra vides. Dicat ergo hæc, dicat et audiatur : salvet oves suas. « Et salvabo, inquit, oves meas, et jam non » erunt in vastationem : et judicabo inter ovem et ovem.»

XX. «Et excitabo super eas pastorem unum[3].» Nonne ipse in superiori lectione dixerat : «Ego pascam[4] ?» Modo

[1] Ezech. xxxiv, 21. — [2] Psal. cvii, 6.— [3] Ezech. xxxiv, 23.— [4] Ibid. 13.

excitat pastorem unum ille qui pascit. An forte intra tam parvum intervallum lectionis tædio affectus est pascendo, et excitavit pastorem, cui commendaret curam ovium, ut esset ipse securus? Audiamus quem pastorem dicit; et ibi intelligimus, quare et ipse pastor etiam excitato isto pastore ipse pascat, et solus pascat. « Excitabo super eas » pastorem unum, et pascet eas servus meus David, ipse » pascet eas. » Prophetiam esse de Christo veniente ad homines ex semine David, cito intelligitis, fratres, si tempora cognoscatis. Iste propheta Ezechiel tempore captivitatis fuit, quæ facta est ex transmigratione populi in Babyloniam. A tempore David usque ad tempus hujus transmigrationis generationes sunt quatuordecim. Ecce quanto post dicit : « Et David pascet eas. » Si hoc diceretur tempore Noë, aut tempore Abraham, aut tempore Moysi, aut tempore saltem ipsius Saülis, cui successit in regno David; recte intelligeremus de ipso David filio Jesse dictum esse hoc, quod ipse futurus esset pastor gregis Dei, cui regnanti populus ille commissus est : nunc vero jam regnaverat David, jam de vita ista exierat, jam patribus appositus erat, jam pro merito suo quiescebat : quid est quod dicit : « Excitabo David, et faciam eis eum » pastorem unum, » nisi quia David ille est, qui venit ex semine David? Quomodo ergo erigit nobis pastorem Deus? Quem pastorem unum? « Et pascet eas servus meus Da- » vid. » Jamdudum ipse pascebat nos; Deus pascebat nos : modo pascit nos servus ejus David. Quare tanquam alter? Nam utique cum ille pascebat, Deus pascebat : et cum Deus pascebat, Pater et Filius et Spiritus sanctus pascebat. Modo excitatur, et fit tanquam alter pastor; sed non alter. Non alter secundum formam Dei; quia in forma Dei ipse et Pater unus Deus : in forma autem servi tanquam alter excitatur, ut pascat; quia major est Pater. Audi

unum pascentem, et Christum pascentem : « Ego et Pa» ter unum sumus[1]. » Audi excitari Christum pascentem : « Pater major me est[2]. « Unus ergo pascit; « Quia » cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse » æqualis Deo[3]. » Excitatur autem, ut pascat; quia semetipsum exinanivit, formam servi accipiens. Hoc et hic ipsa verba testantur : « Pascet eas servus meus David. » Servus, in forma servi. « Servus, quia semetipsum exina» nivit, formam servi accipiens, in similitudine homi» num factus, et habitu inventus ut homo; humiliavit » semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mor» tem autem crucis. » Excitetur ergo, ut pascat : « Prop» ter quod, inquit, Deus exaltavit eum a mortuis, et » donavit ei nomen quod est super omne nomen. » Jam excitato servo suo David, jam excitata forma servi, quam posuit ad dexteram suam, donavit ei nomen quod est super omne nomen. Vide quemadmodum pascat, quam late pascat : « Ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœles» tium, terrestrium, et infernorum[4]. » Ad quam angustam partem latum possessorem vanitas hæretica impingis? An tantum fidis superbis humeris et cornibus tuis, ut non congreges ad pastorem, sed et ipsum pastorem a grege coneris excludere? « Pascet eas servus meus David. » Audite oves pascentem vos David : audite vocem David pastoris vestri, non vocem latronum, non ululatus luporum. « Pascet eas servus meus David. Ipse pascet eas. » O commendanda res! « Ipse pascet eas. » Nemo se dicat pascere præter ipsum : « Ipse pascet eas. » Qui vult pascere, in illo pascat : quia « Ipse pascet eas. » Deus paulo ante dicebat : « Ego pascam : » modo dicit : « Ipse pascet eas. » Respondeat Filius, et dicat nobis : Utrumque vere dictum est : « Ego et Pater unum sumus. » Qui dicit : « Ego

[1] Joan. x, 30. — [2] Id. xiv, 28. — [3] Philip. ii, 6. — [4] Ibid. 7-10.

» pascam ; » non mentitur dicendo : « Ipse pascet : » et cum dicit : « Ipse pascet ; » non mentitur dicendo : « Ego » pascam. Non credis, inquit, quia ego in Patre, et Pa» ter in me est ? Philippe, qui me vidit, vidit et Patrem [1]. » Recte dicitur : « Ego pascam : » recte dicitur : « Ipse » pascet. » Distinctio est, non separatio : « Ipse pascet » eas. » Nolite, oves, expavescere : non relinquet vos qui dixit : « Ipse pascet eas. » Deus pascit, Pater et Filius et Spiritus sanctus : ipse Deus pascit. Sed distinguenda erat forma servi : non separanda et alienanda et in aliam personam constituenda. Accepit in se Creator creaturam, non mutatus est Creator in creaturam : assumpsit quod non erat, non amisit quod erat.

XXI. « Pascet eas servus meus David. Ipse pascet eas, » et erit eis in pastorem : et ego Dominus ero illis in » Deum [2]. » Attendite, fratres : videte unitatem deitatis, et personarum tamen distributionem ; ne dicamus eum esse Filium qui Pater est, aut eum esse Patrem qui Filius est. Ecce dixit : « Ipse pascet eas : » qui paulo ante dixerat, « Ego pascam eas. Et erit eis, inquit, in pastorem : » et ego Dominus ero illis in Deum. » Expone nobis, Domine : nemo aquam turbet, quod purum manat de puro fonte, potemus. Quid enim quasi singillatim quod dixisti, « Erit ipse in pastorem, ego ero in Deum : » tanquam ipse sit pastor noster, tu sis Deus noster ? Quare, Domine, tu non es pastor noster, et ille non est Deus noster ? Tranquille audi, esto mansuetus ad audiendum verbum, ut intelligas. Forte enim modo audit me aliqua auris diversa sentiens, et hæretico veneno tabefacta, et irridet me dicentem : Patrem et Filium unum Deum ; cum non irrideat tot millia fratrum habentium animam unam [3] : et dicit mihi : Ecce aperte Deus dicit : « Erit eis in pastorem

[1] Joan. XIV, 9, 10. — [2] Ezech. XXXIV, 24. — [3] Act. IV, 32.

» servus meus David, » quem tu ipse Christum intellexisti, nec aliter potest intelligi : rationem enim reddidisti, hæc esse dicta, cum jam dormisset David : « Christus ergo » erit eis in pastorem ; et ego Dominus, ait, ero illis » in Deum : » ille in pastorem, ille in Deum. Tu ergo mihi expone quid est : « Ego pascam ? » Quis dicebat : « Ego pascam ? » Certe Deus loquens dicebat, « Ego pas- » cam. » Quomodo non separavit Christum a pascendo, cum diceret : « Ego pascam : » sic non separavit Christum a deitate cum diceret : « Ego Deus. » Ecce pastor est Christus, pastor est et Pater. Sic Deus est Pater, Deus est et Christus. Sicut a pastore Christo non separas Patrem, sic a Deo Patre non separes Christum. Habet cum Filio Pater pascendi miserationem, habet cum Patre Filius divinitatis æqualitatem. Sed nisi ita diceret, putares eum esse Patrem qui est Filius. Ergo et ad unitatem deitatis te admonuit, et ad personarum distributionem : ut quod dicit : « Ipse pascet, et ego ero illis in Deum, » non se separans a Filio pascente, nec Filium separans a se dominante, et in Patre intelligas Deum Filium, et in Filio intelligas pastorem Patrem. « Ego, inquit, Dominus ero » illis in Deum, et servus meus David princeps in medio » eorum. » Quare in medio eorum ? Quia Verbum caro » factum est, et habitavit in nobis[1]. Princeps in medio » eorum. » Inde et mediator Dei et hominum ; quia Deus cum Patre, quia homo cum hominibus. Non mediator homo præter deitatem ; non mediator Deus præter humanitatem. Ecce mediator : Divinitas sine humanitate non est mediatrix, humanitas sine divinitate non est mediatrix, sed inter divinitatem solam et humanitatem solam, mediatrix est humana divinitas et divina humanitas Christi. « Et servus meus David princeps in medio

[1] Joan. I, 14.

» eorum. Ego Dominus locutus sum[1] : » non nescio quis hæreticus : « Ego Dominus locutus sum. »

XXII. « Et disponam ad eos testamentum pacis[2] : » per ipsum utique qui ait : « Pacem meam do vobis, » pacem meam relinquo vobis[3]. » Hoc est testamentum Patris nostri, testamentum pacis. Quælibet hæreditas dividatur inter consortes, pacis hæreditas dividi non potest. Pax nostra Christus est. Pax facit utraque unum, non duo de uno. Ipse enim pax nostra, dixit, qui fecit utraque unum[4]. Testamentum Dei est, hæreditas pax est. A concordibus consortibus possideatur, non a litigantibus dividatur. « Et disponam ad eos testamentum » pacis. » Vigilate; hæretici audite a pastore testamentum pacis, venite ad pacem. Irascimini Christianis imperatoribus, quia testamenta vestra valere noluerunt in domibus vestris : videte quam digna sit pœna. Et quid est quod testamentum vestrum non valet in domo vestra? Quid est? quantum est? Dolor iste admonitio est, nondum damnatio. Voluit enim Deus compati testamento pacis suæ. Condoles testamento tuo, si non stet testamentum tuum in domo tua[5]. Certe moriturus es, et quid agatur in illa domo postea nesciturus. « In illa enim die » perient, inquit, omnes cogitationes ejus[6] : et non cog» noscet amplius locum suum[7]. » Non ergo sciturus quid postea agatur in domo tua, cum mortuus fueris; doles tamen non stare testamentum tuum in domo tua. Christus mortuus resurrexit, de cœlo respexit, ut stet testamentum ipsius. Evigila ex dolore tuo, corrigere ex cruciatu tuo. Ligno male curvo nosti calorem solere adhiberi : corrigat te dolor iste, nondum est flamma ignis

[1] Ezech. XXXIV, 24. — [2] Ibid. 25. — [3] Joan. XIV, 27. — [4] Ephes. II, 14. — [5] Vide Epistolam XCIII ad Vincentium, n. 19. — [6] Psal. CXLV, 4. — [7] Id. CII, 16.

æterni, tanquam calor foci est admotus curvo cordi tuo, ut hinc admoneatur et corrigatur. Dole, prorsus recte doles, non stare testamentum tuum in domo tua. Domus Dei, cor tuum est. Si vis valere testamentum tuum in domo tua, quare non vis valere testamentum Dei in domo sua? Dimittis filiis tuis parietes, et si aliter filios tuos divisuros noveris, quam tu disposueris, doles. De una domo vilissima, de tecto ruituro, quantam curam habes, quantam sollicitudinem concipis. Quemadmodum ardentibus febribus, prementi morbo, ipsi morti urgenti resistis, quantum potes, anhelans verba extrema, ut impleas testamentum. Quot jusrisperitos consulis, quantas fraudes, ut stet testamentum tuum contra ipsam legem imperatoris, inquiris? De proximo tibi respondet Deus: Noli fraudes quærere, noli calumniosas formulas aucupari: vis stare testamentum tuum? Stet in te meum. Doles, quia acquisitionem tuam tollit alius, quem nolebas: quid de hæreditate mea tam lata, tam pia? « In semine tuo benedicentur omnes gentes[1]: » Dixi ego servo meo, dicit tibi Deus, et credidit cum hæc non videret: tu vides, et negas. Ecce ille factum[2] testamentum servavit, tu apertum discindis. Tunc enim testamentum servatum est, quando auditum est: tunc apertum est, quando impletum est. Usque ad manus tuas servatum est testamentum. Certe hæres vis esse: numquid sic tecum contendit cohæres tuus, ut dicat tibi: Tolle istam partem, ego illam; aut, Tolle tu minorem, et ego majorem, Non dicit: Simul dividamus: sed, Simul habeamus. Hoc enim voluit qui testatus est. Aperi, et lege. Et clamas: Ne incenderetur, ego feci: ne incenderetur ego servavi. Ne incenderetur, tu servasti? Aperi, et vide quia unde incendereris servasti: quamvis te servasse absit ut credam, quem video non

[1] Gen. XXII, 18. — [2] *Forte* auditum.

servare quod jubet. « Et ponam ad eos testamentum » pacis. »

XXIII. « Et exterminabo bestias malas a terra[1]. » Bestias, hostes testamenti pacis. De istis bestiis dicitur in Psalmo : « Increpa feras calami[2]. » Quid est, feras calami? Bestias adversarias sanctæ Scripturæ, quia calamo scriptæ sunt. « Exterminabo bestias malas a terra : et habitabunt » in eremo in spe. » Quid est, « in eremo? » In solitudine. Quid est, in solitudine? Intus in conscientia. Magna solitudo, qua non solum nullus hominum transit, sed nec videt. Ibi habitemus in spe, quia nondum in re. Etenim totum quod foris est nostrum, fluctuat tempestatibus et tentationibus sæculi. Est interior eremus, ibi interrogemus fidem nostram; interrogemus, si est charitas intus : videamus, si non labia sonant, sed et pectus, cum dicimus : « Di» mitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debito» ribus nostris[3]. » Si verum sonat, si verum dicimus, ubi nemo hominum videt, ibi est eremus, ubi requiescimus in spe; quia transit hæc omnis tribulatio; et quæ spes erat, fiet res, et erit totum nostrum in requie. Jam conspicui nobis erimus; et non erit ovis tanquam abscondita, cogitatio; et non erit eremus conscientia : « Quia omnes sibi noti » erunt, et cogitationes suas ignotas non habebunt, cum » venerit Dominus, et illuminaverit abscondita tenebra» rum; et manifestabit cogitationes cordis, et tunc laus » erit unicuique a Deo[4]. » Nunc vero vides duos homines in tribulatione, cor ipsorum videre non potes. Forte alius conscientia mordetur, alius in conscientia, tanquam in eremo, requiescit. « Et habitabunt in eremo in spe : et » somnum habebunt, » id est, quietem tanquam alienatis sensibus ab omni strepitu sæculi, intus ibi requiescent,

[1] Ezech. xxxiv, 25. — [2] Psal. lxvii, 31. — [3] Matth. vi, 12. — [4] I Cor. iv, 5.

« in rivis. » In ipsa intus eremo sunt rivi quidam memoriæ manantes, liquores divinos scaturientes ex mente Scripturam tenentis et recolentis. Etenim quod legisti, quod audisti, si purum et liquidum et sanctum memoriæ mandaveris; cum cœperis in illa interiore eremo, id est, in bona conscientia requiescere, eliquatur de interioribus mentis tuæ, et manat quodam modo recordatio verbi Dei, et cum cæteris requiescis in spe, et dicis : Verum est, bene mihi est, ipsa est spes mea, hoc mihi promisit Deus, non mentitur, securus sum. Et ista securitas somnus est in rivis : « Et somnum habebunt in rivis. »

XXIV. « Et dabo eis in circumitu collis mei benedic» tionem[1]. » Mons licet sit, collis licet sit, in circumitu ejus bene sit nobis. Collis ipse Christus est. Sic enim ipse in medio nostrum, nos sumus in circumitu ejus. Jam dudum enim dixerat : « David princeps in medio eorum[2]. » Et quia princeps, ideo collis : lenis, non arduus et difficilis ascendenti : sed si non de alto pedes ponat. « Et dabo » eis in circumitu collis mei benedictionem : et deferam » imbrem in tempore suo, » pluviam verbi Dei. Est enim et imber malus, qui dejicit domum super arenam constitutam, cui magnum est ut resistat domus supra petram fundata[3] : tentationis enim imber est, ruinam quærens, non terram rigans. Non erit talis imber iste, quem se dicit deferre Dominus. Quid enim ait? « Imbres benedictio» nis erunt. » Suspectum te fecerat nominatus imber : imbres erunt benedictionis, non tentationis. « Imbres be» nedictionis erunt. »

XXV. Et vide quo proficit ille imber. « Et ligna quæ » in campo sunt, dabunt fructum suum[4]. In campo, » in planitie quadam, non in arduis; in facilitate quadam vitæ,

[1] Ezech xxxiv, 26. — [2] Ibid. 24. — [3] Matth. vii, 27. — [4] Ezech. xxxiv, 27.

Facilitatem quamdam vitæ hujus, nihil in se habentem ardui, laboriosi, difficilis, campum dixit : qualis est vita multorum fidelium in Ecclesia Dei, habentium conjuges, filios, domos suas; velut in campo sunt ligna, arduum nihil ascendere valuerunt. Sed accipiant imbrem, dabunt et hæc ligna fructum suum. Horum lignorum fructus est : « Frange esurienti panem tuum, et egenum sine » tecto induc in domum tuam [1]. » Talibus lignis dicebat Apostolus : « Non quia quæro datum, sed requiro fruc- » tum [2]. » Et lingua quæ in campo sunt, dabunt fructum » suum : » etsi non habent majorem, habent tamen quemdam suum. « Et terra dabit generationem suam : » tota terra. « Et inhabitabunt in terra sua. » Jam campi, colles, montes dabunt generationes suas. Quid potest campus? quid potest collis? quid potest mons? Solus agricola agnoscatur. « Et habitabunt in terra sua in spe. » Videtis quia ea promittit, quæ hoc tempore donat nobis. Quandiu dicit « in spe, » adhuc in hoc tempore intelligo. Cum enim pervenerimus ad promissa, jam non erit spes, sed res ipsa erit.

XXVI. « Et scient quoniam ego sum Dominus, in eo cum » confregero furcas jugi eorum [3] : » furcas quibus premitur collum eorum. Domine, frange furcas, quibus hæretici premunt colla infirmorum. Quid enim tam angustum et furca compressum, quam : Noli audire Christum, audi me? Remove furcam, respirare permitte. Nescio quid dicas. Audio vocem pastoris mei : « Per omnes gentes, in- » cipientibus ab Jerusalem [4]. » Sine me sequi pastorem. Quid premis? Tolle furcam de collo meo, tollam jugum lene Domini mei. Hæc audit, et premit. Domine, non vult hæreticus furcam suspendere, tu furcam frange. Crux

[1] Isaï. LVIII, 7. — [2] Philip. IV, 17. — [3] Ezech. XXXIV, 27. — [4] Luc. XXIV, 47.

Domini sursum levat, furca hæretici deorsum premit. Sed confringentur : « In eo cum confregero furcas jugi eorum. » Dominationem enim suam volunt hominibus imponere, volentes eos esse sub se, non sub Deo. « In eo cum con» fregero furcas jugi eorum : et eximam eos de manu » eorum, qui eos in servitutem redigebant. » Quid est, « In servitutem redigebant ? » Ad peccatum eos cogebant. « Omnis enim qui facit peccatum, servus est peccati[1]. » Videte quid eis persuaserint, fratres, ut dicant : Illi de nobis reddent rationem : nos oves sumus, quo duxerint sequimur[2]. Ovis es ? Pastorem audi, non lupum.

XXVII. « Et non erunt adhuc in vastationem genti» bus[3]. » In omnibus enim gentibus non desunt, alii hic, alii ibi : non illi ibi qui hic ; sed tamen non desunt furcis prementes colla fidelium, nec hic, nec ibi. Dissentiunt inter se, contra unitatem omnes consentiunt. Unitas autem non dissentit a se ; sed contra omnes dissentientes a se ubique pugnat, ubique laborat : sed est requies in eremo. « Et non erunt adhuc in vastationem gentibus, et bes» tiæ terræ jam non comedent eos. » Audientes vocem pastoris, eruentur a dentibus luporum. Bestiæ illæ calami non comedent eos, volentes ad sensum suum convertere Scripturas, ab apertis Scripturis avertentes aures ; volentes se audiri, et Scripturas non audiri. « Et bestiæ terræ » non comedent eos, et inhabitabunt in spe. » Videte quoties ostendat, quia quod nunc promittit, hic promittit : Deus de rebus loquitur, quas adhuc hic exhibet. « Et » non erit qui eos terreat. » Quomodo non erit qui eos terreat ? Non erit prorsus. « In Domino confido. » Jam cum cœperit dicere homo : « In Deo laudabo sermonem, in » Domino laudabo verbum : non in me[4]. » Ille laudat

[1] Joan. VIII, 34. — [2] Vide superiorem Sermonem, n. 21. — [3] Ezech. xxxiv, 28. — [4] Psal. LV, 11.

verbum in se, dicentes : Quod vobis dicimus credite : nos laudamus verbum in Domino, dicentes, Quod nobis dicitur a Domino credamus. Non erit qui nos terreat; quia : « In Deo laudabo sermonem, in Domino laudabo verbum : » in Deo speravi, non timebo quid faciat mihi homo : Non » erit qui eos terreat. »

XXVIII. « Et excitabo eis plantarium pacis[1]. » Testamentum pacis, plantarium pacis. Germinet quod plantat Deus, et extirpetur quod seminavit hæreticus. Quod plantavit Deus de se, de Ecclesia sua : de se in cœlo, de Ecclesia in terra ; de se super omnes cœlos, de Ecclesia per omnes terras : hoc plantavit Deus. Veni autem huc, esto in parte Donati, in sola Africa est Ecclesia : non plantavit Deus, non agnosco plantam Dei. Eradicandum est quod loqueris, non rigandum. « Et excitabo eis plantarium pacis : » et jam non erunt qui exterminentur fame in terra. » Vere, fratres, quia fames est : quærite et videte quantam famem patiantur : et quod pejus est, circum os habent escam, sed non manducant : prorsus quomodo ægri fastidio, sæpe moriuntur, non quia deest quod comedant, sed quia comedere nolunt et aversantur. Nam utique et Scripturæ ista loquuntur : et hic utique et ibi sonat Psalmus : « Commemorabuntur et convertentur ad Dominum » universi fines terræ, et adorabunt in conspectu ejus » universæ patriæ gentium[2]. » Ecce esca est posita in vasculo : si sanus esses et manducares, numquid ibi remaneres ? « Et jam non erunt qui exterminentur fame in » terra, et jam non portabunt maledictum gentium. » Vere, fratres, in tantum culmen in nomine Christi erecta est Ecclesia, ut jam confundantur omnes maledici, nec audeant maledicere. Hoc solum illis remansit, quod contra nos dicant : Quare inter vos non consentitis ? Gentiles

[1] Ezech. XXXIV, 29. — [2] Psal. XXI, 28.

pagani qui remanserunt, non habentes quid dicant contra nomen Christi, dissensionem Christianorum Christianis objiciunt. Ergo quicumque ab hæreticis transierint ad Catholicam, non habebunt hoc opprobrium gentium; nec portabunt maledictum dissensionis, quia permanent in radice unitatis, in plantatione charitatis : « Non porta- » bunt maledictum. »

XXIX. « Et scient, quoniam ego sum Dominus Deus » eorum, et ipsi populus meus domus Israël, dicit Domi- » nus Deus[1]. » Ecce sunt oves, ecce est et vinea. Quomodo cum de vinea loqueretur Isaïas, arguens quamdam vineam malam[2], ne diceret vitis : Non intellexi; exposuit in fine dicens : « Vinea autem Domini Sabaoth, domus Israël » est : » ne dicerent : Non nobis dictum est, sed vineæ nescio cui. Sic et hic, cum locutus esset de ovibus, ad extremum ne quis dicat, Forte sunt aliquæ oves Dei nescio ubi, quas curat Deus, et ego illas non novi : quanquam absurdus est nimis humano sensui qui ista cogitaverit : tamen pastor ille compatiens infirmis usque ad tales cogitationes descendit, et quæ essent oves ejus, apertissime exposuit. « Et vos oves meæ, et oves gregis mei, homines estis[3]. » Sed qui homines? omnes homines? Non. « Beatus enim » cujus est Dominus Deus spes ejus[4]. » Et, « Quam bonus » Deus Israël rectis corde[5]! Beatus vir cujus est Dominus » Deus ipsius[6]. »

XXX. Super omnes est Deus : tamen nescio quomodo non facile quisquam audet dicere, Deus meus, nisi qui in eum credit, et qui eum diligit : ipse dicit, Deus meus[7]. Tuum tibi fecisti : cujus es, hoc amat ipse. Prorsus dulcedine affectus tui, et secura et præfidenti dilectione dic, Deus meus. Securus dicis, verum dicis : quia tuus est, et

[1] Ezech. XXXIV, 30. — [2] Isaï. V, 7. — [3] Ezech. XXXIV, 31. — [4] Psal. XXXIX, 5. — [5] Id. LXXII, 1. — [6] Id. CXLV, 5. — [7] Florus ad Rom. I.

non fecisti ut non sit alterius. Non enim sic dicis, Deus meus; quomodo, equus meus. Equus enim tuus est, non equus alterius. Deus et tuus est, et ejus qui sic dixerit, Deus meus, quomodo tu dicis. Singuli dicunt, Deus meus, et Deus meus: ille omnium est, communiter omnibus se ad fruendum præbens, in omnibus integer, in singulis integer. Non enim qui dicunt, Deus meus, singuli dividunt inter se. Si sermo iste quem jacto lingua, et sono constante litteris et syllabis, totus ad singulos pervenit, nec dividunt illum inter se qui audiunt; si sermo ad aures corporis corporaliter sonans, in propinquo clarius, in longinquo languidius, ab omnibus tamen audientibus totus excipitur, non inter se syllabatim eum dividentibus, sed omnibus totum accipientibus: quanto magis ille Deus ubique præsens implens omnia, non propinqua clarius, et longinqua languidius, sed pertendens a fine usque ad finem fortiter, et disponens omnia suaviter [1], æqualiter possidetur ab omnibus? Lux ista, fratres mei, certe corporea, de cœlo fulget, oritur, occidit, circumit, de loco in locum mutatur: tamen procedunt in eam et diriguntur omnium oculi, et omnium oculi pariter eam possident, non eam dividunt; nullus in ea dives limitem fixit, nec prior præoccupando ut videret, oculos pauperis aut exclusit, aut angustavit. Dicat pauper, Deus meus; dicat dives, Deus meus: minus ille habet, plus hic habet; sed argentum, non Deum. Ut perveniret ad Deum Zacchæus dives, dedit dimidium patrimonii sui [2]: ut perveniret Petrus, retia et navem dimisit [3]; ut perveniret vidua, duo minuta dedit [4]; ut perveniret pauperior, calicem aquæ frigidæ porrexit; ut perveniret penitus pauper et egenus, solam bonam voluntatem tribuit [5]. Diversa

[1] Sap. VIII, 1. — [2] Luc. XIX, 8. — [3] Matth. IV, 22. — [4] Luc. XXI, 2. — [5] Matth. X, 42.

dederunt, sed ad unum pervenerunt, quia non diversa amaverunt. Sic et vos homines oves Dei, oves gregis Dei, nolite perturbari temporalibus diversitatibus vestris, quod alii in honore, alii sine honore, alii cum pecunia, alii præter pecuniam, alii pulchri corpore, alii minus pulchri, alii ætate fessi, alii juvenes, alii pueri, alii viri, alii fœminæ : Deus omnibus æqualiter adest. Ille apud eum plus habet loci, qui plus attulerit, non argenti, sed fidei. « Et vos, inquit, oves meæ, et oves gregis mei, homines estis; et ego Deus vester, dicit Dominus Deus. » O beatos nos tali possessione, et tali possessore! Nam et possidet nos, et possidemus illum : possidet nos, ut colat nos; possidemus illum, ut colamus illum : sed nos colimus tanquam Deum, ille colit tanquam agrum : ille nos colit, ut fructum afferamus; nos eum colimus, ut fructum domus. Totum ad nos recurrit, ille nostri non eget. « Dabo tibi, inquit, hæreditatem tuam et possessionem » tuam fines terræ [1]. » Ecce possessio ipsius sumus. « Dominus, inquit, pars hæreditatis meæ, et calicis mei [2]. » Ecce possessio nostra est : sed tamen qua distinctione? Vos homines estis, ego Dominus Deus vester, dicit Dominus Deus noster.

[1] Psal. II, 8. — [2] Id. XV, 5.

# SERMO XLVIII[1].

De verbis Michææ prophetæ cap. VI (11) : *Quid dignum offeram Domino* etc. Deque Psal. LXXII. *Quam bonus Israël Deus* etc.

I. LECTIONE divinorum eloquiorum, cum recitarentur, audivimus. Ea nobis est materies loquendi proposita ; inde sapere debemus, inde seminare quod sapimus, adjuvante illo in cujus manu sunt, sicut scriptum est, et nos et sermones nostri[2]. Nec frustra alio loco scriptum est : « In » Domino laudabo sermonem, in Domino laudabo ver- » bum[3]. » Hoc laudatur in Domino, quod dat Dominus. Quamvis ergo infirmi simus, vasa tamen sumus ejus : capimus quantum possumus, communicamus sine livore quod capimus. Suppleat ille in cordibus vestris, quod nos minus fecerimus : quia et quod operamur in auribus vestris, quid est, nisi ille totum agat in cordibus vestris?

II. Lectio prima prophetica quid nobis commendaverit, me commemorante recolite. « Quid dignum, inquit, of- » feram Domino[4]? » Quærebat homo sacrificium quo placaret Deum, vel quo placeret Deo : « Curvabo, inquit, » genu Deo excelso, placabo eum in millibus taurorum, » aut in denis millibus caprarum pinguium, aut offeram » Deo fructum ventris mei pro peccato animæ meæ[5]? » Primogenita, inquit, mea offeram Deo meo pro peccato ani-

[1] Alias de Tempore 236. — [2] Sap. VII, 16. — [3] Psal. LV, 11. — [4] Michææ VI, 6. — [5] Ibid. 7.

mæ meæ? « Respondetur tibi, o homo. » O homo, a quo respondetur, nisi a quo respondetur, nisi a quo factus est homo? Respondetur ergo tibi, o homo, quærenti quid offeras Deo, et unde places Deum, vel unde placeas Deo. « Respondetur tibi quid sit bonum; aut quid aliud Do» minus exquirat a te, nisi ut facias judicium et justitiam, » et diligas misericordiam, paratusque sis ire cum Domino » Deo tuo[1]. » Quærebas quid offerres pro te : offer te. Quid enim Dominus quærit a te, nisi te? Quia in omni creatura terrena nihil melius fecit te. Quærit te a te, quia tu perdideras te. Si autem facias quod jussit, invenit in te judicium et justitiam : judicium primo in te ipso, justitiam ad proximum tibi. Quomodo judicium in te ipso? Ut displiceas tibi quod eras, et possis esse quod non eras. Judicium, inquam, de te ipso in te ipso sine acceptione personæ tuæ, ut non parcas peccatis tuis, nec ideo tibi placeant, quia tu facis : nec te laudes in bonis tuis, et Deum accuses in malis tuis. Hoc enim est perversum judicium, et ideo nec judicium. Ut enim ostenderet Deus perversum judicium non esse judicium, non ait : Quid Dominus quærit a te, nisi facere rectum judicium : sed « facere, inquit, judicium. » Si enim rectum, tunc judicium : si autem perversum, non judicium, sed vitium. Quid ergo faciebas, quando te perdideras, et post tuam perditionem ibas; ibas, et non redibas? Quid faciebas? Scio quid faciebas : id bonis tuis te laudabas, in malis tuis Deum blasphemabas. Hoc est perversum judicium, et ideo, ut dixi, nec judicium. Vis ergo facere rectum judicium, hoc est judicium? Illud quod faciebas, corrige præpostera, et rectum erit. Quid est, Corrige? Deum lauda in bonis tuis, te accusa in malis tuis. Cum tibi ergo perversus displicueris, teque illo qui creavit adjuvante correxe-

[1] Michææ. VI, 8.

ris, rectus servabis justitiam. Placebit enim tibi Deus, si rectus fueris. Non discrepabis a recto, nisi pravus atque perversus : rectus autem recto convenies, et sine dubio tibi placebit Deus. Quando enim displicebat, perversitati tuæ displicebat.

III. Audi sanctum Psalmum : « Quam bonus Israël » Deus rectis corde[1] ! » Iste qui hoc dicit in Psalmo : Displicuerat illi Deus? Absit a me ut arguam, et non potius confitendi credam. Ecce audite mecum, et considerate quid dixerit. « Quam bonus Deus, inquit, Israël ! » Quibus? « Rectis corde. Mei autem, » inquit, quando non eram rectus corde : « Mei autem pene commoti sunt » pedes, paulominus effusi sunt gressus mei. » Quod est, « commoti sunt pedes[2] : » hoc est, « Effusi sunt gressus » mei. » Quod est, « pene : » hoc est, « paulominus. » Quid itaque ait : « pene, paulominus commoti sunt pe» des mei, effusi sunt gressus mei? » Pene, inquit, lapsus sum, pene cecidi. Unde in tantum periculum pervenisti? « Quia zelavi, inquit, in peccatoribus, pacem » peccatorum intuens[3]. Zelavi, inquit, in peccatori» bus intuens pacem peccatorum : » hoc est, malos homines videndo felices, titubavi sub Deo, pene cecidi a Deo. Ecce unde illi displicuerat Deus, quare mali habent bona?

IV. Denique videte verba titubantis, quæ apud se dixerit : « Ecce ipsi peccatores[4] : » In ipso Psalmo verba sunt titubantis; « Ecce ipsi peccatores in sæculo obtinue» runt divitias. Et dixi, Quomodo scivit Deus[5]? » Ipse dicit in Psalmo, ipse loquitur, cui nondum recto Deus displicuerat, quod mali abundarent bonis. « Quomodo, » inquit, scivit Deus, etsi est scientia in Altissimo[6]? » Vi-

[1] Psal. LXXII, 1. — [2] Ibid. 2. — [3] Ibid. 3. — [4] Ibid. 12. — [5] Ibid. 11. — [6] Ibid.

dete adhuc quid adjungat; videte quemadmodum titubando propinquet casui, et sit vicinus perditioni; videte, inquam, quid adjungat : « Numquid vane justificavi cor » meum, et lavi in innocentibus manus meas [1]? » Perdidi, inquit, totum quod bene vixi. « Justificavi cor meum, lavi » in innocentibus manus meas [1]. » ad hoc ut mali sint felices, et ego tribuler. « Et fui, inquit, flagellatus tota » die [2]. » Gaudent illi, et ego flagellor : gaudent qui blasphemant Deum, flagellor qui colo Deum. Quomodo scivit » Deus? » Hinc titubavit, hinc pene cecidit, hinc putavit ad Deum res humanas non pertinere.

V. Cum ergo hoc putaret, non recto, sed perverso corde, et quasi verisimili ratione duceretur propter istam inconvenientiam credere ad Deum gubernationem rerum humanarum non pertinere; placuerat illi sic prædicare, hoc asserere, hoc docere : revocatus est sanctorum auctoritate et prædicatione. Videte enim verba ejus : « Si dice» bam, inquit; Si dicebam : Narrabo sic [3], » prædicabo sic, docebo sic, dicam hominibus ad Deum curam rerum humanarum non pertinere. « Si dicebam : Narrabo sic : » ecce generationem filiorum tuorum reprobavi. » Quomodo ergo narrabo sic? Non sic narravit Moyses, non sic narravit Abraham, Isaac et Jacob; non sic narravit Jeremias, non sic Isaïas, non sic cæteri Prophetæ. Isti autem omnes filii tui. Ego ergo si narrabo sic, generationem filiorum tuorum reprobabo.

VI. Quid ergo faciam? « Suscepi cognoscere. Suscepi, » inquit, cognoscere [4] : sed magnum est hoc cognoscere, difficile est cognoscere. « Hoc, inquit, postea quam dixi : « Suscepi cognoscere : hoc labor est ante me : » quomodo cognoscam et justum Deum esse, et res humanas nosse, et perversis bene esse, rectis aliquando male esse. « Quo-

[1] Psal. LXXII, 13. — [2] Ibid. 14. — [3] Ibid. 15. — [4] Ibid. 16.

» modo sit justum, suscepi cognoscere, et labor est » ante me. »

VII. Quo usque labor? « Donec introeam in sanctuarium » Dei, et intelligam in novissima[1]. » Intra ergo in sanctuarium Dei, anima fidelis; intra in sanctuarium Dei, anima pia, cui non displicet Deus in malis tuis, et in bonis malorum cui non displicet Deus. Et si nescis qua ratione fiat, crede non injuste fieri quod sinit aut facit Deus. Humana ratione ducebaris, divina auctoritate revocare, et crede aliquid ibi esse quod te latet. Nam Deum perversum et iniquum esse non posse, fide certissima credendum est. Sic intrans fide in sanctuarium Dei, intrans credendo, discis intelligendo. Sic enim ait : « Donec introeam in sanctua» rium Dei, » quo intrat fides : et post fidem quid? « Et » intelligam in novissima. » Venient novissima, quando nulli bono erit male, nulli malo erit bene. Venient, inquam, novissima, quando discernentur pii ab impiis, justi ab injustis, laudatores Dei a blasphematoribus Dei : venient quando discernentur, ut nulli, sicut dictum est, bono sit male, nulli malo sit bene. Quare ergo modo non sic? Forte et modo sic : sed quod nunc est in occulto, post erit in manifesto.

VIII. Ingredere mecum, si potes, in sanctuarium Dei : forte ibi, si possum, docebo te : imo disce mecum ab eo qui docet me, etiam nunc malis non esse bene, et melius esse bonis quam malis; quamvis nondum venerit bonorum plena felicitas, nondumque venerit malorum pœna novissima. Forte intelliges mecum, non esse bene malis. Rogo enim te, et quæro abs te : Tibi quare male est? Responsurus es : Egestas angit, premit difficultas, dolor fortasse membrorum, timor ab inimico. Tibi ideo male est, quia pateris mala; et bene est illi, qui est ipsum malum? Mul-

[1] Psal. LXXII, 17.

tum interest inter malum esse, et malum pati. Tu quod pateris non es : malum enim pateris, sed tu malus non es. Malum, inquam, pateris ; sed tu malus non es : ille autem malum non patitur, et malus est. Noli ergo falli, noli falli : non potest fieri ut tibi male sit, qui pateris malum ; et illi bene sit, qui est malus. Cum enim est malus, putas quia non patitur malum, cum patitur se ipsum? Tibi male est, quia malum alienum pateris in corpore tuo ; et illi bene est, qui malum se ipsum patitur in corde suo? Tibi male est, quia malam habes villam? et bene est illi, qui malam habet animam? Esto bonus, qui habes bona. Bonæ sunt divitiæ, bonum est aurum, bonum est argentum, bonæ familiæ, bonæ possessiones : omnia ista bona sunt, sed unde facias bene, non quæ te faciant bonum. Habeto bona, quæ te faciant bonum. Quæ sunt, inquis, ista? Fac judicium, fac justitiam. Bona sunt quæ habes : fac judicium, fac justitiam : esto et tu bonus inter bona tua. Erubesce bonis tuis : esto bonus mansurus inter bona peritura. Erubesce bonis tuis : noli esse malus in eis, ne pereas cum eis. Cætera quomodo se habeant, fratres mei, quomodo sit servanda justitia, et quomodo diligenda misericordia, et quomodo debeat quisque paratus esse ire cum Domino Deo suo, alio tempore, donante Domino, disputabimus vobis. Tenete me debitorem, ne diu habeatis fatigatorem, sed pro viribus meis adjutorem.

# SERMO XLIX [1].

*In eumdem Michææ locum, de justitia quæ facienda jussa est : et in Matth.* xx, *de conductis in vinea.*

Habitus ad mensam sancti Cypriani, in die Dominico.

I. Lectiones sanctas plures, cum recitarentur, audivimus, et de his nos oportet dicere, quod Dominus fuerit donare dignatus. Sed lectionum omnis auditor quod recentius lectum est magis meminit, et ut inde aliquid a tractatore verbi dicatur expectat. Cum ergo ultimum sit sanctum Evangelium recitatum, non dubito expectare Charitatem Vestram, ut de ista vinea, et de conductis, et de mercede denarii aliquid audiatis [2]. Sed ego memini superiore Dominico quid promiserim. Cum enim de sancto Propheta quod lectum fuerat aliquid exponere voluissem; lectum autem fuerat, quærenti homini quibus sacrificiis placaret Deum, renuntiatum esse nihil ab illo Deum quærere, nisi facere judicium et justitiam, et diligere misericordiam [3], paratumque esse ire cum Domino Deo suo : tractavi, quantum potui, de judicio; tantumque sermo productus est, ut non remaneret temporis spatium, quo possem de cæteris disputare. Unde me promisi hodierno die de justitia esse dicturum. Sed qui expectabatis, ut de Evangelio loquerer, nolite vos putare fraudatos. Opus enim in illa vinea, ipsa est justitia.

II. Putate ergo vos esse conductos. Qui pueri venerunt,

[1] Alias de Tempore 237. — [2] Matth. vi, 10. — [3] Michææ vi, 6.

prima hora se adductos putent, qui adolescentuli, tertia; qui juvenes, sexta; qui graviores, nona; qui decrepiti, undecima. De tempore nolite causari. Opus quod faciatis audite, mercedem securi expectate. Et si attenditis Dominus vester qualisest , nolite invidere, si merces æqualis est. Quod est opus, nostis : sed tamen commemorabo. Audite quod nostis, et facite quod audistis. Diximus opus Dei esse justitiam. Interrogatus autem Dominus Jesus quod esset opus Dei, respondit : « Hoc est opus Dei, ut cre- » datis in eum quem ille misit[1]. » Poterat dicere : Justitia est opus Dei. Numquid ergo nos præsumere aliquid conducti contra patremfamilias ausi sumus? Si justitia est opus Dei, sicut ego dixi, quomodo erit opus Dei quod Dominus dixit, ut credatur in eum, nisi ipsa sit justitia credere in eum? Sed ecce, inquis, a Domino audivimus : Hoc est opus Dei, ut credamus in eum; a te audivimus, quod opus Dei sit justitia : proba nobis credere in Christum, hanc esse justitiam. Videtur mihi, quoniam jam respondeo quærenti, et justa flagitanti, videtur tibi credere in Christum non esse justitiam? Quid est ergo? Impone huic operi nomen. Procul dubio si bene consideras quod audisti responsurus es mihi : Ista fides vocatur; credere in Christum, fides vocatur. Accipio quod dicis, credere in Christum, fides vocatur. Audi et tu alium Scripturæ locum : « Justus ex fide vivit[2]. » Facite justitiam, credite : « Justus ex fide vivit. » Difficile est ut male vivat, qui bene credit. Credite ex toto corde, credite non claudicantes, non hæsitantes, non contra ipsam fidem humanis suspicionibus argumentantes. Fides appellata est ab eo quia fit quod dicitur. Duæ syllabæ sonant, cum dicitur fides : prima syllaba est a facto, secunda a dicto. Interrogo ergo te utrum credas? Dicis, Credo. Fac quod dicis,

[1] Joan. VI, 29. — [2] Habac. II, 4, et Rom. I, 18.

et fides est. Ego enim respondentis vocem audire possum, cor credentis videre non possum. Sed numquid ego ad vineam conduxi, qui cor videre non possum? Nec ego conduco, nec ego opus indico, nec ego denarium mercedem præparo. Cooperarius vester sum : pro viribus quas ille donare dignatur, in vinea laboro : quo autem animo laborem, qui me conduxit videt. « Mihi enim, ait Apostolus, » minimum est, ut a vobis judicer. Et vos vocem meam » potestis audire, non potestis cor meum videre [1]. » Omnes cor nostrum Deo videndum proponamus, et opus ex animo faciamus. Conducentem non offendamus, ut libera fronte mercedem accipiamus.

III. Et nos, charissimi, videbimus invicem corda nostra, sed postea : nunc autem adhuc tenebras mortalitatis hujus circumferimus, et ad lucernam Scripturæ ambulamus; sicut dicit apostolus Petrus : « Habemus certiorem » propheticum sermonem, cui benefacitis intendentes » tanquam lucernæ in obscuro loco, donec dies lucescat, » et lucifer oriatur in cordibus vestris [2]. » Proinde, charissimi, propter ipsam fidem qua credimus in Deum, in comparatione infidelium dies sumus. In infidelitate nox cum ipsis fuimus, modo lux, dicente Apostolo : « Fuistis » aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino [3]. » Tenebræ in vobis, lux in Domino. Item in alio loco : « Omnes enim vos filii lucis estis, et filii diei : non sumus » noctis, neque tenebrarum [4]. Sicut in die honeste ambu» lemus [5]. » Dies ergo in comparatione infidelium. In comparatione vero illius diei, resurgent mortui, et corruptibile hoc induetur incorruptione, et mortale hoc induetur immortalitate, adhuc nox sumus [6]. Nobis tanquam jam in die, dicit apostolus Joannes : « Dilectissimi, nunc filii

[1] I Cor. IV, 3. — [2] 2 Petr. I, 19. — [3] Ephes. V, 8. — [4] I Thess. V, 5. — [5] Rom. XIII, 13. — [6] I Cor. XV, 53.

» Dei sumus[1]. » Et tamen quia adhuc nox est, quid sequitur? « Et nondum apparuit quid erimus. Scimus, quoniam » cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus » eum sicuti est. » Sed ista merces est, non opus. Videbimus eum sicuti est, ipsa merces est. Tunc erit dies, quo clarior esse non possit. Nunc ergo in isto jam die honeste ambulemus : in ista adhuc nocte non de invicem judicemus. Videte enim et ipsum apostolum Paulum, qui dixit : « Sicut in die honeste ambulemus[2], » non resultare, neque dissonare a coapostolo suo Petro, qui dicit : « Cui benefacitis intendentes, sermoni scilicet divino, tanquam lucernæ in obscuro loco, donec dies lucescat, » et lucifer oriatur in cordibus vestris[3]. »

IV. Videte hoc ipsum dicentem apostolum Paulum : « Itaque nolite ante tempus quidquam judicare. Et » quando erit tempus? Donec veniat Dominus, et illu- » minet abscondita tenebrarum, et manifestet cogitatio- » nes cordis, et tunc laus est unicuique a Deo[4], » Quid est, ante tempus, nisi antequam corda invicem videatis? Intendite si hoc est quod dixi : omnia verba ipsius sententiæ paulisper attendite. « Nolite ante tempus quidquam » judicare. Et quando erit tempus? Donec veniat Domi- » nus et illuminet abscondita tenebrarum, et manifestabit » cogitationes cordis, et tunc laus erit unicuique a Deo.» Quomodo te reprehendent tenebræ, quando a luce laudaberis? Tunc patebunt corda, modo latent. Suspectus est nescio quis quasi inimicus, et forte est amicus : videtur alter quasi amicus, et est forsitan occultus inimicus. O tenebræ! Sævit, et amat; blanditur, et odit. Si ex vocibus judico, tranquillum vitans scopulum incurro; fugio amicum, hæreo inimico. Hoc fecit cor latens. Ibi credendum est, ibi intus, ubi latet, ubi occultum est. Ad hoc exco-

[1] 1 Joan. III, 2. — [2] Rom. XIII, 13. — [3] 2 Petr. I. 19. — [4] 1 Cor IV, 5.

lendum conductus es. Ibi credendo cooperare, ubi non te videt cooperarius tuus, sed videt te Dominus tuus: « Justus ex fide vivit[1]. » Hoc age.

V. Jam de judicio priore Dominico disputavi[2], ut judicares te ipsum, et cum te invenires perversum, non tibi blandiretis, sed corrigeres te, et fieres rectus, et tibi placeret Deus rectus. Nam rectus Deus perverso non placet. Vis ut tibi placeat rectus Deus? Esto rectus. Judica te ipsum, noli tibi placere. Quod tibi in te merito displicet, castiga, emenda, corrige. Scriptura sancta sit tibi tanquam speculum. Speculum hoc habet splendorem non mendacem, splendorem non adulantem, nullius personam amantem. Formosus es, formosum te ibi vides: fœdus es, fœdum te ibi vides. Sed cum fœdus accesseris, et fœdum te ibi videris, noli accusare speculum: ad te redi, non te fallit speculum, tu te noli fallere. Judica de te, contristare de tua fœditate; ut cum abieris et discesseris tristis, fœdus, correctus possis redire formosus. Cum ergo judicaveris te ipsum sine adulatione, judica et proximum cum dilectione. Est enim quod judices, quod vides. Fieri enim potest, ut aliquid mali videas, unde sordescas. Fieri potest, ut malum suum ipse proximus tuus tibi confiteatur, et prodat amico quod texerat inimico. Quod videris judica: quod non vides, Deo dimitte. Quando autem judicas, dilige hominem, oderis vitium. Noli propter hominem diligere vitium, nec propter vitium odisse hominem. Homo proximus tuus est: vitium inimicum proximo tuo. Tunc amas amicum, si oderis quod nocet amico. Si credis, facis; « Quia justus ex fide vivit. »

VI. Quod abundat in rebus humanis, hoc dico. Aliquando amico tuo charissimo inimicus est aliquis, qui erat amicus amborum. Incipiunt esse de tribus amicis duo in-

[1] Rom. I, 18. — [2] Vide supra Serm. XLVIII.

ter se inimici, quid faciat medius qui remansit? Vult, exigit, flagitat a te ut oderis cum illo quem odisse cœpit, et hæc verba tibi dicit : Non es amicus meus, quia es amicus inimici mei. Quæ vox hujus est ad te, ipsa est et illius ad te. Tres enim eratis. Tres eratis, duo cœperunt esse discordes, remansisti tu. Si huic te junxeris, illum habebis inimicum : si illi, istum : si ambobus, ambo murmurabunt. Ecce tentatio : ecce spinæ in vinea quo conducti sumus. Expectas forte a me audire quid facias. Permane amicus amborum. Qui discordant inter se, concordent per te. Mala si quæ audis ab altero de altero, noli prodere alteri : ne forte sint postea amici qui modo sunt inimici, et proditores suos prodant sibi. Sed hoc propter homines dixi, non propter oculos ejus qui nos conduxit. Ecce nemo te prodit : Deus qui videt ipse te judicat. Audisti ab irato verbum, a dolente, a succensente : moriatur in te. Quare proditur, quare profertur? Non enim si in te fuerit, disrumpet te. Dic sane amico tuo, qui vult te facere inimicum amici tui : alloquere, et tanquam ægrotantem animum medicinæ lenitate pertracta. Dic illi : Quare vis ut sim inimicus illius? Respondet, Quia inimicus meus est. Vis ergo ut sim inimicus inimici tui? Inimicus esse debeo vitii tui. Iste cui me vis facere inimicum, homo est : est alius inimicus tuus, cui debeo esse inimicus, si amicus tuus sum. Respondebit : Quis est alius inimicus meus? Vitium tuum. Respondebit : Quod vitium meum? Odium quo odisti amicum tuum. Esto ergo similis medico. Medicus non amat ægrotantem, si non odit ægritudinem. Ut liberet ægrotum, persequitur febrem. Nolite amare vitia amicorum vestrorum, si amatis amicos vestros.

VII. Sed qui dico, putas-ne facio ipse quod dico? Fratres mei, facio, si in me prius facio. In me autem facio, si a Domino accipio, facio. Odi vitia mea, cor sanandum

offero medico meo. Persequor ea, quantum possum, gemo de illis, confiteor quia sunt in me, et ecce ego accuso me. O qui me reprehendebas, corrige te. Hæc est justitia, ne dicatur nobis : « Stipulam in oculo fratris tui vides, et » trabem in oculo tuo non vides? Hypocrita, ejice pri- » mum trabem de oculo tuo, et tunc videbis ejicere fes- » tucam de oculo fratris tui[1]. » Ira, festuca est : odium, trabes est. Sed nutris festucam, et fit trabes : ira inveterata fit odium, festuca nutrita fit trabes. Ut ergo festuca non fiat trabes, « Non occidat sol super iracundiam vestram[2]. » Vides, sentis te odio liventem, reprehendis irascentem? Tolle odium, et recte reprehendis. Ira est in oculo ejus, in tuo trabes. Nam si odisti tu, quomodo vides quod detrahas? Trabes est in oculo tuo. Quare trabes est in oculo tuo? Quia festucam ibi natam contempsisti. Cum illa dormisti, cum illa surrexisti; eam inte ipso excoluisti, falsis suspicionibus irrigasti, verba adulantium et ad te mala verba de amico deferentium credendo, nutristi. Festucam non avulsisti diligentia tua[3], trabem fecisti. Tolle trabem de oculo tuo, noli odisse fratrem tuum. Expavescis, annon expavescis? Dico tibi : Noli odisse, securus es, et respondes mihi, et dicis mihi : Quid est odisse? Et quid mali est, quia odit homo inimicum suum? Odisti fratrem tuum : sed si odium contemnis, audi quod non attendis : « Qui odit, » fratrem suum homicida est[4]. » Qui odit homicida est. Numquid modo potes dicere : Quid ad me, ut homicida sim? Qui odit; homicida est. Non venenum parasti, non ad percutiendum inimicum cum gladio processisti; non ministrum sceleris præparasti, non locum, non tempus; postremo ipsum scelus non fecisti : tantum odisti, et prius te quam illum occidisti. Discite ergo justitiam, ut non ode-

[1] Matth. VII, 3. — [2] Ephes. IV, 26. — [3] *Forte* negligentia tua trabem fecisti. — [4] I Joan. III, 15.

ritis nisi vitia, homines ametis. Hoc si tenueritis, et hanc justitiam feceritis, ut homines etiam vitiosos sanari malitis potius quam damnari, bonum opus in vinea fecistis. Sed exercete vos in hoc, fratres mei.

VIII. Ecce post sermonem fit missa catechumenis : manebunt fideles, venietur ad locum orationis. Scitis quo accessuri sumus, quid prius Deo dicturi sumus? « Dimitte » nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus » nostris[1]. » Agite ut dimittatis, agite. Venietis enim ad verba ista orationis : quomodo ea dicitis, quomodo non dicitis? Postremo interrogo : Dicitis, an non dicitis? Odisti, et dicis? Respondebis mihi : Ego non dico. Oras, et non dicis? Odisti, et dicis? oras, et non dicis? Cito respondeo. Ergo si dicis, mentiris : si non dicis, nihil mereris. Observa te, attende te : modo es oraturus, mitte ex toto corde. Litigare vis cum inimico tuo, prius litiga cum corde tuo. Litiga, inquam, litiga cum corde tuo. Dic cordi tuo : Noli odisse. Illud autem cor tuum, animus odit adhuc : dic animo : Noli odisse. Quomodo orabo, quomodo dicam : « Dimitte nobis debita nostra? » Possum quidem hoc dicere, sed quod sequitur quomodo dicam? « Sicut et nos. » Quid? « Sicut et nos dimittimus. » Ubi est fides? Fac quod dicis : « Sicut et nos. »

IX. Sed non vult dimittere anima tua, et contristatur, quia dicis ei : Noli odisse. Responde illi : « Quare » tristis es, anima mea, et quare conturbas me[2] ? » Quare tristis es? Noli odisse, ne perdas me. « Quare conturbas » me? Spera in Deum. » Langues, anhelas, aegritudine sauciaris; non potes tibi tollere odium. Spera in Deum, medicus est; pro te pependit in ligno, et nondum est vindicatus. Quid vis vindicari? Ideo enim odisti, ut vindiceris. Vide pendentem Dominum tuum, vide pendentem, et tibi

[1] Matth. VI, 12 — [2] Psal. XLI, 6.

de ligno tanquam de tribunali præcipientem. Vide pendentem, et tibi languenti de suo sanguine medicamentum facientem. Vide pendentem, si vindicari vis. Vindicari vis: vide pendentem, audi precantem: « Pater ignosce illis, » quia nesciunt quid faciunt[1]. »

X. Sed potuit hoc facere, dicis mihi: Ego non possum. Ego enim homo sum, ille Deus: homo ego, homo ille Deus homo. Deus ergo ut quid homo, si non corrigitur homo? Sed ecce tibi loquor: o homo, multum est ad te imitari Dominum tuum, attende Stephanum conservum tuum. Certe Stephanus sanctus, homo erat, an Deus? Homo erat. Plane homo erat: hoc erat quod tu. Sed quod fecit, nonnisi donante illo, quem rogas et tu. Vide tamen quid fecerit. Loquebatur Judæis, sæviebat et diligebat. Utrumque ostendere debeo, quia dixi: Sæviebat; dixi et diligebat: utrumque debeo demonstrare, et sævientem et diligentem. Audi sævientem: « Dura cervice. » Verba sunt sancti Stephani, quando Judæos alloquebatur: « Dura cervice, et incircumcisi corde et auribus, vos » semper Spiritui sancto restitistis. Quem Prophetarum » non occiderunt patres vestri[2]? » Audisti sævientem: alterum debeo, audi et diligentem. Irati illi facti, et gravius inardescentes, et mala pro bonis reddentes, ad lapides cucurrerunt. Dei famulum lapidare cœperunt. Hic proba, sancte Stephane, dilectionem tuam; hic, hic te videamus, hic spectemus, hic victorem diaboli triumphatoremque cernamus Audivimus sævientem adversus tacentes, videamus si diligis sævientes: sæviebas adversus tacentes, videamus si diligis lapidantes. Si enim odisti, et odisse potuisti, nunc est tempus quando lapidaris, tunc maxime odisse debes. Videamus si reddis duritiam cordis lapidibus duris, lapidibus qui te lapidant. Lapides enim mittunt lapides, dura

[1] Luc. XXIII, 34. — [2] Act. VII, 51, 52.

duri. Qui in lapide Legem acceperunt, lapides mittunt.

XI. Videamus, charissimi, videamus, spectemus magnum spectaculum : spectemus et diei crastino proponendum. Videamus. Ecce Stephanus lapidatur, sit constitutus quasi ante oculos nostros. Eia membrum Christi, eia athleta Christi, inspice illum qui pro te pependit in ligno. Crucifigebatur ille, tu lapidaris. Ille dixit : « Pater, ignosce » illis, quia nesciunt quid faciunt[1]. » Tu quid dicis, audiam. Videam te, ne forte possim imitari vel te. Primo beatus Stephanus stans oravit pro se, et ait : « Domine » Jesu, accipe spiritum meum. Deinde positis genibus pro » lapidatoribus orans, Domine, inquit, ne statuas illis » hoc peccatum. Hoc dicto obdormivit[2]. » O felix somnus, et requies vera. Ecce quid est requiescere, pro inimicis orare. Sed paululum quæso te, sancte Stephane, expone mihi hoc, nescio quid, quare pro te stans orasti, et pro inimicis genu fixisti ? Respondet fortasse quod intelligimus : Pro me stans oravi, quia pro me qui recte Deo servivi oravi, orando et impetrando non laboravi. Qui pro justo orat, non laborat : ideo stans pro se oravit. Ventum est ut oraret pro Judæis, pro interfectoribus Christi, pro interfectoribus sanctorum, pro lapidatoribus suis, attendit nimiam et magnam esse impietatem ipsorum, quæ difficile donari posset, et genu fixit. Fige genu in hac vinea, o fortis operarie : fige, inquam, genu in opere hujus vineæ, fortissime operarie. Magnum opus tuum, egregium et laudandum multum. Multum altum fodisti, qui odium inimicorum de corde exuisti. Conversi ad Dominum, etc.

[1] Luc. XXIII, 34. — [2] Act. VII, 58, 59.

# SERMO L[1].

De eo quod scriptum est in Aggæo propheta : *Meum est aurum, et meum est argentum.* Contra Manichæos.

I. De Aggæo propheta Manichæi calumniantur, invidiose accusantes quod dixerit ex persona Dei loquentis : » Meum est aurum, et meum est argentum[2] : » Et quia Evangelium veteri Legi student pugnaciter comparare[3], ut sibi utræque Scripturæ velut adversariæ contrariæque videantur, ita proponunt quæstionem : In Aggæo, inquiunt, propheta scriptum est, « Meum est aurum, et » meum est argentum : » in Evangelio autem, Salvator noster mammona hujusmodi iniquitatis speciem appellavit. De cujus usu beatus Apostolus ad Timotheum scribens : « Radix autem omnium malorum, inquit, est » avaritia : quam quidam appetentes, aversi sunt a fide, » et inseruerunt se doloribus multis[4]. » Hæc ipsorum est propositio quæstionis : vel potius veterum Scripturarum, per quas Evangelium prænuntiatum est, ex ipso Evangelio quod per eas prænuntiatum est, accusatio. Nam si quæstionem proponerent, forsitan quærerent ; si autem quærerent, forsitan invenirent.

II. Cur non autem miseri intelligunt, quod apud Aggæum loquens Dominus, propterea dixerit : « Meum est » aurum, et meum est argentum, » ut et ille qui non vult

[1] Alias de Diversis 15 necnon 30 inter Homilias 50. — [2] Aggæi. II, 9. — [3] Luc. XVI, 19. — [4] I Tim. VI, 10.

cum indigentibus communicare quod habet, cum audit præcepta faciendæ misericordiæ, intelligat Deum non de re illius cui jubet, sed de re sua jubere donari; et ille qui aliquid porrigit pauperi, non se arbitretur de suo facere, ne forte non tam confirmetur misericordiæ nomine, quam infletur superbiæ vanitate? « Meum est, inquit, aurum, » et meum est argentum, » non vestrum, o divites terræ. Quid ergo dubitatis pauperi dare de meo, aut quid extollimini cum datis de meo?

III. Et vis videre, quam justi judicis res est aurum et argentum? Avarus inde torquetur, unde misericors adjuvatur. Rem suam divina distribuente justitia, et recte facta inde manifestantur, et peccata inde puniuntur. Namque aurum et argentum atque omnis terrena possessio et exercitatio humanitatis est, et supplicium cupiditatis. Cum talia Deus bonis hominibus tribuit, ostendit in eis quanta contemnat animus, cujus divitiæ sunt ipse qui tribuit. Non enim potest quisque apparere contemptor, nisi ejus rei cujus possessor effectus est. Nam et qui non habent, possunt ista contemnere: sed utrum fingant, an vere contemnant, Deus videt qui cordis inspector est: hominibus autem, ut imitari possint, cogitatio contemnentis nonnisi in manibus erogantis inspicitur. Cum autem malis hominibus Deus ista concedit, ostendit in eis quomodo et in ipsis bonis quæ Deus largitur, crucietur animus, cui viluit qui tanta largitur. Bonis enim subministrat occasiones beneficiorum: malos torquet timore damnorum. Et ideo si amittant utrique aurum et argentum, isti cœlestes divitias læto corde retinebunt; illis autem et bonis temporalibus inanis domus, et bonis æternis inanior conscientia remanebit.

IV. Illius est ergo aurum et argentum, qui novit uti auro et argento. Nam etiam inter ipsos homines tunc quis-

que habere aliquid dicendus est, quando bene utitur. Nam quod juste non tractat, jure non tenet. Quod autem jure non tenet, si suum esse dixerit, non erit vox justi possessoris, sed impudentis incubatoris improbitas. Quapropter si homo non importune dicit aliquid suum, non quod iniqua et stulta cupiditate occupaverit, sed quod prudentissima potestate et justissima moderatione tractaverit; quanto magis Deus vere ac proprie suum esse dicit aurum et argentum, quod et largissima bonitate condidit, et justissimo administrat imperio; ut sine ipsius nutu atque dominatu, nec mali ad avaritiæ supplicium, nec boni ad usum misericordiæ possint habere aurum et argentum? Quod tamen et instituere ut sit, et ut alteri adsit, alteri desit, distribuere atque ordinare, non possunt.

V. Si autem solis malis in potestatem daretur aurum et argentum, recte putaretur malum: si solis bonis, recte putaretur magnum aliquod bonum. Rursus si solis malis deesset, videretur magna pœna paupertas: si autem solis bonis deesset, videretur summa beatitudo paupertas. Nunc vero si scire vis aurum posse bene haberi, habent et boni: si scire vis non eos per aurum bonos esse, habent et mali. Item si scire vis quam non sit miseria paupertas, sunt quidam pauperes beati: si scire vis quam non sit beatitudo paupertas, sunt quidam pauperes miseri. Ita ergo aurum et argentum distribuit hominibus conditor rerum et administrator Deus, ut ipsum per se natura et genere suo bonum sit, quamvis non summum et magnum bonum, et pro gradu sui ordinis laudabilem conditorem universitatis ostendat; copia vero ejus non extollat bonos, nec elidat inopia; malos autem et cum offertur excæcet, et cum aufertur excruciet.

VI. Res ergo condita et ad Conditoris laudem, et ad bonorum probationem, malorumque supplicium, recte

vituperari nullo modo potest : et eam verissime Deus dicit suam, quam non solum condidit affluentissima bonitate, sed etiam providentissima moderatione dispensat. Cum autem hoc genus rerum Dominus in Evangelio mammona iniquitatis appellat, significat esse alterum mammona, id est, alias divitias, quas nisi justi et boni possidere non possunt, ut ideo mammona iniquitatis vocetur, quia iniquitas eas vocat divitias. Justitia vero novit esse alias divitias, quibus homo adornatur interior : sicut beatus Petrus dicit : « Qui est ante Deum dives[1]. » Illæ justæ dicuntur divitiæ, quia bonis meritis justisque tribuuntur. Illæ vere dicuntur divitiæ, quia quisquis eas habuerit non egebit. Istæ vero injustæ divitiæ, non quia injustum est aurum et argentum ; sed quia injustum est eas putare divitias, quæ non auferunt egestatem. Tanto enim magis quisque ardebit egestate, quanto magis eas diligens majores habuerit. Quomodo ergo sunt divitiæ, quibus crescentibus crescit inopia ; quæ amatoribus suis quanto fuerint ampliores, non afferunt satietatem, sed inflammant cupiditatem ? Divitem tu putas, qui minus egeret, si minus haberet ? Nam videmus quosdam, cum haberent parvam pecuniam, parvis lucris fuisse lætatos : sed postea quam cœpit eis abundare, verum quidem corpus auri et argenti, sed tamen falsæ divitiæ, cum parva obtuleris, jam recusant. Credis eos jam esse satiatos : sed falsum est. Nam major pecunia fauces avaritiæ non claudit, sed extendit : non irrigat ; sed accendit. Poculum respuunt, quia fluvium sitiunt. Utrum ergo ditior, an egentior dicendus est, qui cum ideo voluit habere aliquid ne indigeret, ideo plus habet ne minus indigeat ?

VII. Sed non est hæc auri culpa et argenti. Fac enim misericordem aliquem invenisse thesaurum : nonne ope-

[1] I Petr. III, 4.

rante misericordia præbetur hospitalitas peregrinis, aluntur famelici, nudi vestiuntur, inopes adjuvantur, captivi redimuntur, construuntur ecclesiæ, reficiuntur lassi, pacantur litigiosi, reparantur naufragi, curantur ægroti, corporales opes dispertiuntur in terra, spiritales reconduntur in cœlo? Quis hæc facit? Misericors et bonus. Unde facit? De auro et argento. Cui serviens hæc facit? Ei qui dixit: « Meum est aurum, et meum est argentum. » Videtis jam, ut arbitror, fratres, quam magno errore magnaque dementia in res ipsas quibus homines male utuntur, crimen male utentium transferatur. Nam si propterea vituperatur aurum et argentum, quia homines avaritia depravati, neglectis præceptis omnipotentissimi Creatoris, in ea quæ condidit detestabili cupiditate rapiuntur: vituperetur etiam omnis Dei creatura, quia, sicut Apostolus dicit: « Perversi quidam homines coluerunt, et servierunt creaturæ potius quam Creatori, qui est benedictus in sæcula[1]. » Vituperetur etiam iste sol, quem certe iidem Manichæi, quoniam non intelligunt esse creaturam, tanquam ipsum Creatorem, vel tanquam ejus aliquam partem colere atque adorare non desinunt. Cur ergo ipsum non vituperant, cum plerumque homines de usu solis et luminis in ædificiis suis lites injustissimas concitant; et ut fenestris suis radii liberiores aliquanto largius infundantur, domos alienas dejicere sæpe moliuntur; et eos qui contradixerint, etiamsi jure certissimo contradicant, inimicitiis acerbissimis insectantur? Si quem igitur infirmorum potentior aliquis injuste ac nefarie propter usum solis oppresserit, diripuerit, in exilium etiam mortemve compulerit, solis est crimen, quo ille abundantius uti desiderat, an potius male utentis iniquitas, qui dum

[1] Rom. I, 25.

cupit corporis oculis temporale lumen largius acquirere, cubiculum cordis luci non aperit æquitatis?

VIII. Ex quo isti, si possunt, intelligant, aut aurum et argentum se accusare non oportere, quamvis de auro et argento sæpe homines cupidissimi dimicent; aut accusationes suas de terra in cœlum, et de metallis fulgentibus in sidera, atque in ipsum solem se debere transferre; quando iniqui homines inexpiabili sæpe discordia de possidenda solis luce confligunt. Simul etiam dicant, quid intersit inter hanc lucem visibilem, lucemque justitiæ. Siquidem fieri potest, ut quanto majori aviditate frui quisque hac luce voluerit, tanto majori cæcitate a justitiæ luce deficiat. Nulla enim creatura homo justificari potest: sed ut creaturis omnibus juste uti possit, a Creatore justificandus est. Itaque ipse Dominus, quamvis avaritiam sicut justus judex ubique condemnet; usum tamen copiarum terrenarum tanquam verus magister ostendit, in eo ipso loco, quem isti tanquam contrarium Prophetæ objicere voluerunt. Ait enim: « Facite vobis amicos de mammona iniquitatis[1]: » hoc est dicere, quæ mammona iniquitatis est, vestra mammona esse non debet. Tunc enim juste poteritis uti rerum copia terrenarum, et amicos inde facere, qui vos recipiant in tabernacula æterna, si mammona vobis ista non fuerit, id est, si non ex ea vos divites fieri putaveritis. Quoniam divitiæ vestræ, quæ sunt veræ divitiæ, quæ ab omni vos indigentia liberabunt, non sunt terrenis facultatibus comparandæ. Sed ut illis frui merito possitis, prius istis bene utendum est, quæ non sunt divitiæ veræ, nec vestræ: quia injuste dicuntur divitiæ; non enim auferunt egestatem, et eas divitias iniqui putant. Istis enim se ab indigentia liberari arbitrantur: vos autem alias, id est, veras et vestras debetis de-

[1] Luc. XVI, 9.

siderare divitias. « Sed si in injusto mammona fideles non » fuistis, verum quis dabit vobis? Et si in alieno fide- » les non fuistis, vestrum quis dabit vobis [1]. »

IX. Quanquam Manichæos proprio more propheticis dictis calumniari manifestum sit. Quisquis enim ejusdem Scripturæ circumstantiam vel mediocriter inspexerit, inveniet non de hoc argento vel auro, quo avaritia imprudenter insanit, dixisse Prophetam; sed de illo potius, cujus etiam Apostolus meminit, dicens : « Si quis autem » ædificat supra fundamentum aurum et argentum, la- » pides pretiosos [2]. » Quo auro et argento dives est ille thesaurus, quem in agro ipse Dominus inventum, et a quodam mirabiliter laudabiliterque avaro venditis omnibus suis emptum esse testatur. Nam ipsum Dominum prænuntians, et novi sæculi, hoc est, Ecclesiæ tempora figurate, ut solet, designans Propheta, sic dicit : « Adhuc » unum modicum est, et ego commovebo cœlum et ter- » ram, et mare et aridam, et movebo omnes gentes : et » veniet Desideratus cunctis gentibus, et implebo domum » istam gloria, dicit Dominus exercituum. Meum est au- » rum, et meum èst argentum, dicit Dominus exerci- » tuum. Magna erit gloria domus istius novissimæ plus » quam primæ, dicit Dominus exercituum; et in loco » isto dabo pacem, dicit Dominus exercituum [3]. »

X. Si vellent isti non esse canes et porci, quibus sanctum dare et margaritas projicere prohibemur; sed petentes accipere, et quærentes invenire, et pulsantes aperiri sibi desiderarent; quam possent fortasse etiam sine ullo interprete, duce ipso sancto Spiritu sentire quæ dicta sunt, ad novum populum, hoc est, ad christianum populum, cujus sacerdos magnus est Jesus Filius Dei, sine ulla caligine pertinere : certe vel eo loco ubi dictum est :

[1] Luc. XVI, 11, 12. — [2] I Cor. III, 12. — [4] Aggæi II, 7-10.

« Adhuc unum modicum est, et ego commovebo cœlum » et terram, et mare et aridam, et movebo omnes gentes, » et veniet Desideratus cunctis gentibus. » De novissimo enim Domini, id est, secundo adventu, quo in claritate venturus, id est, versus iste prolatus est, cum ait Propheta; « Et veniet Desideratus cunctis gentibus. » Quando enim primo in carne mortali per Mariam virginem venit, nondum desiderabatur a cunctis gentibus; quia nondum crediderant. Disseminato autem Evangelio per omnes gentes, in omnibus gentibus desiderium ejus accenditur. Per omnes enim gentes et sunt, et erunt electi ejus, qui toto corde in oratione dicant : « Adveniat regnum tuum[1]. » Sed primus adventus misericordiam præseminavit judicio : in quo judicio secundi adventus claritas eminebit. Prius ergo oportebat moveri cœlum, cum eum Angelus concepturæ Virgini nuntiavit, cum Magos ad eum adorandum stella perduxit, cum rursus Angeli natum pastoribus indicarunt : moveri terram, cum ejus miraculis turbaretur : moveri mare, cum iste mundus persecutionibus fremeret : moveri aridam, cum in eum credentes esurirent sitirentque justitiam : moveri denique omnes gentes, cum Evangelium ejus usquequaque discurreret. Tunc deinde veniret Desideratus omnibus gentibus, sicut Propheta pronuntiante, venturus est. Et implebitur domus ista gloria, id est, Ecclesia.

XI. Consequenter itaque subjecit : « Meum est aurum, » et meum est argentum. » Omnis enim sapientia quæ nomine auri figurate significatur, et eloquia Domini eloquia casta, argentum igne probatum terræ, purgatum septuplum[2] : omne ergo tale argentum et aurum non est hominum, sed Domini : ut quoniam implebitur domus gloria, qui gloriatur, in Domino glorietur[3]. Quia enim

[1] Matth. VI, 10. — [2] Psal. XI, 7. — [3] 2 Cor. X, 17.

sacerdos ille magnus, domus hujus inhabitator, Dominus noster Jesus Christus, propter reditum hominis, qui per superbiam de paradiso exierat, se ipsum exemplum humilitatis præbere dignatus est : quod testatur in Evangelio clamans : « Discite a me, quoniam mitis sum, et hu» milis corde[1] : » ne quis forte in domo ejus, id est, in Ecclesia, si quid sapienter potuerit vel sentire, vel dicere, quasi sua propria videri volens extollatur, videte quanta medicina ei dicitur a Domino Deo : « Meum est » aurum, et meum est argentum. » Sic enim fiet quod sequitur, ut magna sit gloria domus istius novissimæ plus quam primæ. Prima enim domus, id est, cives terrenæ Jerusalem, sicut Apostolus dicit : « Ignorantes Dei justi» tiam, et suam justitiam quærentes constituere, justitiæ » Dei non sunt subjecti[2]. » Videte si non isti, dum suum esse dicunt aurum et argentum, non potuerunt ad æternam gloriam domus novissimæ pervenire. Tamen cum dicit Propheta : « Magna erit gloria domus istius novissimæ » plus quam primæ, » nec ipsam primam sine aliqua gloria fuisse demonstrat. Nam de illa loquebatur etiam Apostolus, cum diceret : « Si enim quod evacuatur per glo» riam est, multo magis quod manet, in gloria erit[3]. »

XII. Versus autem ultimus, quo iste Prophetæ sermo concluditur : « Et in loco isto, inquit, dabo pacem, di» cit Dominus exercituum. » Quid est, « In loco isto, » nisi terrenum forte aliquid tanquam digito ostendit? Quid enim potest contineri loco, nisi corpus? Non absurde ergo ultimam resurrectionem corporis intelligimus, qua beatitudo perfectissima terminatur, quando jam non concupiscit caro adversus spiritum, nec spiritus adversus carnem : « Hoc enim corruptibile induet incorruptionem, et » mortale hoc induet immortalitatem[4]. » Non erit alia lex

[1] Matth. XI, 29 — [2] Rom. X, 3. — [3] 2 Cor III, 11. — [4] 1 Cor. XV, 53.

in membris repugnans legi mentis : quia « In loco isto » dabo pacem, dicit Dominus exercituum. »

XIII. Nam de contemptu terreni auri et argenti quæ Prophetæ dicant, quis adversus divinas voces tam surdus est, ut ignoret? Sic enim illi ad decipiendos homines de Apostolo proferunt quod ait : « Radix est autem omnium » malorum avaritia, quam quidam sectantes a fide perer» raverunt, et inseruerunt se doloribus multis[1], » quasi facile invenias aliquem librum veterum Scripturarum, ubi non culpetur avaritia, et digna execratione damnetur. Sed quia de auro et argento nunc quæstio est, cur non audiunt Prophetam dicentem : « Sed et argentum eorum, » et aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Do» mini[2]? » Hoc solum si quisquam sitiens audiat, et animæ suæ medullis infundat, nonne se totum a blandimentis falsæ felicitatis alienans, in amplexum Dei, vetere homine exutus ut se immortalitate cooperiat, advocabit? Sed quid jam diutius de hac quæstione tractemus? Credo esse manifestum Charitati Vestræ, Manichæorum sectam non veritate, sed fraude agere cum imperitis, ut Scripturas non totas totis, novas veteribus præferant ; sed sententias excerpendo, quas velut adversas sibi esse conantur ostendere, ut decipiant imperitos. Nulla est autem de ipso Novo Testamento vel Apostoli Epistola, vel etiam liber Evangelii, de quo non possint ista fieri ; ut quibusdam sententiis ipse unus liber sibi videatur esse contrarius, nisi ejus tota contextio diligentissima lectoris intentione tractetur.

[1] I Tim. VI, 10. — [2] Ezech. VII, 19.

# SERMO LI[1].

*De concordia Evangelistarum Matthæi et Lucæ in generationibus Domini.*

I. Expectationem Charitatis Vestræ ille impleat, qui excitavit. Etsi enim quæ dicenda sunt vobis, non nostra, sed Dei esse præsumimus; tamen multo magis nos dicimus, quod humiliter dicit Apostolus : « Habemus thesaurum » istum in vasis fictilibus, ut eminentia virtutis Dei sit, et » non ex nobis [2]. » Non dubitamus itaque meminisse vos pollicitationis nostræ. In ipso promisimus, per quem nunc reddimus. Nam et cum promitteremus, ab ipso petebamus : et cum reddimus, ab ipso accipimus. Meminit autem Charitas Vestra nos matutina Natalis Domini distulisse quam solvendam proposuimus quæstionem : quia multi nobiscum, etiam quibus solet esse onerosus sermo Dei, solemnitatem illam diei debitam celebrabant. Nunc vero puto neminem convenisse, nisi qui audire desiderat. Non itaque loquimur cordibus surdis, non fastidientibus animis. Hæc autem vestra expectatio, pro me oratio est. Accessit aliquid; quia et dies Muneris multos hinc ventilavit, pro quorum quidem salute quantum satagimus, tantum, fratres, ut satagatis hortamur; et pro his qui nondum intenti sunt spectaculis veritatis, sed dediti sunt spectaculis carnis, intenta mente deprecemini Deum. Novi enim, et certe scio esse modo in numero vestro eos qui hodie contempserunt : sed rumpunt ea, quæ consuerunt. Mutantur enim homines, et in melius et in deterius. Quotidianis

[1] Alias de Diversis 63. — [2] 2 Cor. iv, 7.

hujuscemodi experimentis vicissim et lætamur et contristamur; lætamur correctis, contristamur depravatis. Ideoque Dominus non ait salvum futurum esse qui cœperit : « Sed qui perseveraverit, inquit, usque in finem, hic sal» vus erit [1]. »

II. Quid autem potuit admirabilius nobis concedere Dominus Jesus Christus Filius Dei, qui est et filius hominis, quia et hoc esse dignatus est; quid potuit magnificentius, quam ut non solum spectatores nugacium Munerum aggregaret ovili suo, sed etiam nonnullos qui illic spectari solent? Non enim tantum amatores Venatorum, sed etiam ipsos Venatores venatus est ad salutem : quia et ipse spectatus est. Audi quomodo. Ipse dixit, ipse antequam spectaretur prædixit, et tanquam factum esset quod futurum erat prophetico eloquio prænuntiavit, dicens in Psalmo : « Foderunt manus meas et pedes meos, dinume» raverunt omnia ossa mea [2]. » Ecce quomodo spectatus est, ut ossa ejus dinumerarentur. Et dicit apertius ipsum spectaculum : « Ipsi vero consideraverunt, et inspexerunt » me [3]. » Spectabatur illudendus, spectabatur ab eis qui non ei saltem faverent in illo spectaculo, sed sævirent : quomodo spectari fecit Martyres suos primitus, dicente Apostolo : « Spectaculum facti sumus mundo, et Angelis et » hominibus [4]. » Sed duo genera hominum talia spectacula spectant, unum carnalium, alterum spiritalium. Carnales spectant, miseros putantes eos Martyres, qui bestiis subjecti sunt, qui capite cæsi, qui ignibus concremati, detestantes eos et exhorrentes. Alii vero sicut et sancti Angeli spectant, non attendentes corporum laniatus, sed mirantes fidei integritatem. Magnum spectaculum præbet oculis cordis integer animus, corpore dissipato. Hæc vos cum in ecclesia leguntur, libenter spectatis oculis cordis. Si

[1] Matth. x, 22. — [2] Psal. xxi, 17, 18. — [3] Ibid. — [4] I Cor. iv, 9.

enim nihil spectaretis, nihil audiretis. Videtis ergo quod hodie spectacula non contempsistis, sed elegistis. Adsit itaque Deus, dans ut amicis vestris quos doletis hodie ad amphitheatrum cucurrisse, et ad ecclesiam venire noluisse, referatis dulciter vestra spectacula : ut et illis incipiant vilescere illa, quæ amando ipsi viluerunt; et ament vobiscum Deum, de quo nemo potest amator erubescere, quia illum amat qui non potest vinci. Ament vobiscum Christum, qui eo ipso quo videbatur victus, vicit orbem terrarum. Vicit enim orbem terrarum sicut videmus, fratres : subjecit omnes potestates, subjugavit reges, non superbo milite, sed irrisa cruce; non sæviens ferro, sed pendens ligno; patiendo corporaliter, faciendo spiritaliter. Illius corpus erigebatur in cruce : ille mentes cruci subdebat. Denique quæ gemma pretiosior in diademate, quam crux Christi regnantium in fronte? Hunc vos amando, nunquam erubescitis. Quam multi enim de amphitheatro victi revertuntur, victis eis pro quibus insaniunt. Qui magis vincerentur, si vincerent. Subderentur enim vanæ lætitiæ, subderentur exultationi pravæ cupiditatis : qui hoc ipso quo illuc currunt, victi sunt. Quam multos enim putatis, fratres, dubitasse hodie, utrum huc irent, an illuc? Et qui in ipsa dubitatione considerantes Christum ad ecclesiam cucurrerunt, vicerunt non quemlibet hominem, sed diabolum ipsum, totius mundi pessimum Venatorem. Qui autem in illa dubitatione elegerunt potius ad amphitheatrum currere, ab illo utique victi sunt, quem isti vicerunt. Vicerunt autem in illo qui ait : « Gaudete, quia ego vici » mundum [1]. » Quia propterea tentari se passus est Imperator, ut doceret militem dimicare.

III. Hoc ergo ut faceret Dominus noster Jesus Christus, utique nascendo de fœmina, filius hominis factus est. At

[1] Joan. XVI, 33.

enim si non nasceretur de Maria virgine, quid esset minus? Dicit aliquis: Homo esse voluit: esset homo, non tamen de fœmina nasceretur: non enim et primum hominem quem fecit, ex fœmina fecit. Ad hoc vide quid respondeatur. Tu dicis: Ad nascendum ut quid elegerit fœminam. Respondetur tibi: Imo ad nascendum cur fugeret fœminam? Puta me non posse ostendere quia elegerit, ut de fœmina nasceretur: tu ostende quid fugere in fœmina debuit. Sed aliquando jam dicta sunt, quia utique si fugeret fœminæ uterum, velut significaret se ex illa contaminari potuisse. Quanto autem erat per substantiam suam immaculabilior, tanto non debuit formidare uterum carnis, quasi posset inde maculari: sed natus de fœmina, ostendere nobis debuit magni aliquid sacramenti. Nam revera, fratres, et nos fatemur, quod si vellet Dominus sic fieri homo, ut non ex fœmina nasceretur, erat utique facile Majestati. Quomodo enim potuit ex fœmina sine viro: sic posset nec per fœminam nasci. Sed hoc nobis ostendit, ut scilicet in nullo sexu de se desperaret humana creatura. Sexus enim humanus marium est et fœminarum. Si ergo vir existens, quod utique esse deberet, non nasceretur ex fœmina: desperarent de se fœminæ, memores primi peccati sui, quia per fœminam deceptus est primus homo; et omnino nullam se spem habere in Christo arbitrarentur. Venit ergo vir sexum præeligere virilem, et natus ex fœmina sexum consolari fœmineum, tanquam alloquens et dicens: Ut noveritis quod non Dei creatura mala est, sed voluptas prava pervertit eam, in principio cum feci hominem, masculum et fœminam feci. Non creaturam damno, quam feci. Ecce natus sum vir, ecce natus ex fœmina. Non ergo creaturam damno, quam feci; sed peccata, quæ non feci. Uterque sexus videat honorem suum, et uterque confiteatur iniquitatem suam, et uterque speret salutem. Decipiendo

homini propinatum est per venenum fœminam: reparando homini propinetur salus per fœminam. Compenset fœmina decepti per se hominis peccatum, generando Christum. Inde et resurgentem Deum priores fœminæ Apostolis nuntiarunt. Nuntiavit viro suo mortem fœmina in paradiso: nuntiaverunt et fœminæ salutem viris in Ecclesia. Resurrectionem Christi Apostoli erant gentibus nuntiaturi: Apostolis fœminæ nuntiarunt. Nemo ergo calumnietur Christo nato ex fœmina, de quo sexu Liberator maculari non posset, et quem sexum Creátor commendare deberet.

IV. Sed, inquiunt, quomodo credituri sumus natum ex fœmina Christum? Respondeam: Ex Evangelio quod prædicatum est et prædicatur universo orbi terrarum. Sed rei jam creditæ per omnem terram quæstionem conantur ingerere cæci, excæcare alios affectantes, et non videntes quod videndum est, dum convellere conantur quod credendum est. Respondent enim, et dicunt: Noli nos auctoritate orbis terrarum premere: ipsam Scripturam consideremus. Noli populariter agere: multitudo tibi seducta favet. Primo hic respondeo: Multitudo seducta mihi favet? Hæc multitudo, paucitas fuit. Unde crevit hæc multitudo, quæ in istis incrementis tanto ante nuntiata est? Non enim crescere visa est, quæ non est prævisa. Non dico, paucitas erat: unus erat Abraham. Considerate, fratres, unus erat Abraham per totum mundum illo tempore, per totum orbem terrarum inter omnes homines, inter omnes gentes, cui homini dictum est: « In semine tuo benedi» centur omnes gentes [1]. » Quod credidit unus de sua singularitate, exhibitum est multis de seminis multitudine. Tunc non videbatur, et credebatur; nunc videtur, et impugnatur: et quod uni tunc dicebatur et ab uno credebatur, nunc oppugnatur a paucis, quando exhibetur

[1] Gen. XXII, 18.

in multis. Ille qui Discipulos suos fecit piscatores hominum, intra retia sua omne genus auctoritatis inclusit. Si multitudini credendium est, quid copiosius Ecclesia toto orbe diffusa? Si divitibus credendum est, attendant quot divites cepit: si pauperibus credendum est, attendant pauperum millia: si nobilibus, intus est jam pene tota nobilitas: si regibus, videant omnes subditos Christo: si eloquentioribus, doctioribus, prudentioribus, intueantur quanti oratores, quanti periti, quanti philosophi hujus mundi ab illis piscatoribus irretiti sint, ut ad salutem de profundo attraherentur; cogitantes eum qui magnum malum animæ humanæ, id est, superbiam, suæ humilitatis exemplo sanare descendens, infirma mundi elegit, ut confunderet fortia; et stulta hujus mundi, ut confunderet sapientes; non qui essent, sed qui esse viderentur[1]: et ignobilia hujus mundi elegit, et ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt evacuaret.

V. Quidquid velis dicas, inquiunt, nos deprehendimus ubi legitis natum Christum, dissonare inter se Evangelia, et non posse utrumque verum esse quod dissonat. Cum enim ostendero, inquit, dissonantiam, recte improbo fidem: aut tu qui accipis fidem, ostende concordiam. Quam quæso dissonantiam demonstrabis? Apertam, inquit, cui nemo potest contradicere. Quam securi auditis, quia fideles estis. Attendite, dilectissimi, et videte quam salubriter Apostolus moneat, dicens: « Sicut ergo accepistis » Christum Jesum Dominum nostrum, in ipso ambulate, » radicati et superædificati in ipso, et confirmati in » fide[2]. » Ipsa enim simplici et certa fide, in illo firmiter permanere debemus, ut ipse aperiat fidelibus quod in se absconditum est: quia sicut idem dicit Apostolus: « In illo » sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi[3]. »

[1] I Cor. I, 27. — [2] Coloss. II, 6, 7. — [3] Ibid. 3.

Quos non propterea abscondit, ut neget : sed ut absconditis excitet desiderium. Hæc est utilitas secreti. Honora in eo quod nondum intelligis; et tanto magis honora, quanto plura vela cernis. Quanto enim quisque honoratior est, tanto plura vela pendent in domo ejus. Vela faciunt honorem secreti : sed honorantibus levantur vela. Irridentes autem vela, et a velorum vicinitate pelluntur. « Quia ergo » transimus ad Christum, aufertur velamen[1]. »

VI. Proferunt calumnias suas quidam, et dicunt : Matthæus certe Evangelista est? Respondemus : Ita, pio ore, corde devoto, in nullo omnino dubitantes : respondemus plane : Evangelista est Matthæus. Credis ei, inquiunt? Quis non respondeat : Credo? Quomodo de murmure vestro pio insonuit? Ita, fratres, si secure creditis, non est unde erubescatis. Loquor vobis, aliquando deceptus, cum primo puer ad divinas Scripturas ante vellem afferre acumen discutiendi, quam pietatem quærendi : Ego ipse contra me perversis moribus claudebam januam Domini mei : cum pulsare deberem, ut aperiretur; addebam, ut clauderetur. Superbus enim audebam quærere, quod nisi humilis non potest invenire. Quanto vos beatiores estis modo quam securi discitis, quam tuti, quicumque adhuc parvuli estis in nido fidei, et spiritalem escam accipitis. Ego autem miser, cum me ad volandum idoneum putarem, reliqui nidum; et prius cecidi, quam volarem. Sed Dominus misericors me, a transeuntibus ne conculcarer et morerer, levavit, et in nido reposuit. Hæc enim me perturbaverunt, quæ modo vobis securus in nomine Domini et propono, et expono.

VII. Ut ergo dicere cœperam, ita illi calumniantur : Matthæus, iniquiunt, Evangelista est et creditis ei? Consequenter utique quem fatemur Evangelistam, huic ne-

[1] 2 Cor. III, 16.

cessario credimus. Attendite generationes Christi, quas posuit Matthæus. « Liber generationis Jesu Christi, filii » David, filii Abraham[1]. » Quomodo filii David, quomodo filii Abraham? Nisi enim per successionem generis, ostendi non potest. Constat quippe cum Dominus nasceretur de virgine Maria, neque Abraham, neque David in rebus humanis fuisse. Et tu eumdem dicis filium David, eumdemque dicis filium Abraham? Tanquam dicamus Matthæo, Proba ergo quod dicis. Expecto enim successionem generis Christi. « Abraham, inquit, genuit Isaac, Isaac autem genuit Jacob. Jacob autem genuit Judam, et fratres ejus. » Judas autem genuit Phares et Zaram de Thamar. Phares autem genuit Esron. Esron autem genuit Aram. Aram » autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naasson. Naasson autem genuit Salmon. Salmon autem genuit » Booz ex Rahab. Booz autem genuit Obed ex Ruth. Obed » autem genuit Jesse. Jesse autem genuit David regem[2]. » Jam hinc attendite quemadmodum a David perveniatur ad Christum, qui dictus est filius Abraham et filius David. « David autem, inquit, genuit Salomonem ex ea quæ fuit » Uriæ. Salomon autem genuit Roboam. Roboam autem » genuit Abiam. Abia autem genuit Asa. Asa autem genuit Josaphat. Josaphat autem genuit Joram. Joram » autem genuit Oziam. Ozias autem genuit Joatham. Joatham autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezeciam. Ezecias autem genuit Manassen. Manasses autem » genuit Amon. Amon autem genuit Josiam. Josias autem genuit Jechoniam et fratres ejus, in transmigratione » Babylonis. Et post transmigrationem Babylonis, Jechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel. » Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit » Eliachim. Eliachim autem genuit Azor. Azor autem ge-

[1] Matth. I, 1. — [2] Ibid. 2-5.

» nuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achim. Achim autem » genuit Eliud. Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar au- » tem genuit Mathan. Mathan autem genuit Jacob. Jacob » autem genuit Joseph, virum Mariæ : de qua natus est » Jesus, qui vocatur Christus[1]. » Sic ergo per ordinem successionemque parentum et progenitorum invenitur Christus filius David, filius Abraham.

VIII. Cui rei fideliter enarratæ, istam calumniam primam movent, quia sequitur idem Matthæus, et dicit. » Omnes generationes ab Abraham usque ad David, gene- » rationes quatuordecim : et a David usque ad transmi- » grationem Babylonis, generationes quatuordecim : et » a transmigratione Babylonis usque ad Christum, gene- » rationes quatuordecim[2]. » Deinde subjecit, ut narraret quomodo natus est Christus de Maria virgine, subjungens, et dicens, « Christi autem generatio sic erat[3]. » Etenim ordine parentum enumeravit quare dicatus Christur filius David, filius Abraham : quomodo autem natus sit, et inter homines apparuerit, narrari jam debet; et consequens est ipsa narratio, per quam credimus Dominum nostrum Jesum Christum non solum natum de Deo sempiterno, coæternum ei qui genuit ante omnia tempora, ante omnem creaturam, per quem facta sunt omnia; sed etiam jam natum de Spiritu sancto ex virgine Maria, quod pariter confitemur. Reminiscimini enim et nostis, ( Catholicis quippe loquor fratribus meis, ) hanc esse fidem nostram, hoc nos profiteri et confiteri. Pro ista fide interfecta sunt millia Martyrum, toto orbe terrarum.

IX. Hoc enim quod sequitur volunt illi ridere, qui volunt fidem derogare libris Evangelicis : ut nos veluti ostendant temere credidisse quod dicitur, « Cum esset des- » ponsata mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent,

[1] Matth. I, 6-16. — [2] Ibid. 17. — [3] Ibid. 18.

» inventa est in utero habens de Spiritu sancto. Joseph au- » tem vir ejus cum esset justus, et nollet eam traducere, » voluit eam occulte dimittere [1]. » Quia enim de se gravidam non esse sciebat, jam velut consequenter adulteram existimabat. « Cum esset justus, sicut Scriptura dicit, » et nollet eam traducere, id est, divulgare, nam hoc etiam » multi codices habent, voluit eam occulte dimittere. » Turbatur quidem maritus, sed non sævit justus. Tanta enim justitia tribuitur huic viro, ut nec vellet habere adulteram, nec auderèt punire vulgatam. « Voluit eam, inquit, » occulte dimittere : » quia non solum eam punire noluit, sed nec prodere. Attendite sinceram justitiam. Non enim propterea parcere volebat, quod habere cupiebat. Multi enim amore carnali adulteris uxoribus parcunt, volentes eas et adulteras habere, ut eis per carnalem concupiscentiam perfruantur. Hic autem vir justus habere eam non vult : ergo non carnaliter diligit. Et tamen punire non vult : ergo misericorditer parcit. Qualis hic justus est? Nec tenet adulteram, nec propterea parcere videtur [2], quia libidinose diligeret : et tamen nec punit, nec prodit. Merito plane testis electus est virginitatis uxoris. Qui ergo humana infirmitate turbabatur, divina autoritate firmatus est.

X. Sequitur enim, et dicit Evangelista : « Hæc eo co- » gitante, ecce Angelus Domini in somnis apparuit ei di- » cens : Joseph, noli timere accipere Mariam conjugem » tuam. Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto » est. Pariet autem filium, et vocabis nomen ejus Jesum. » Quare Jesum? Ipse enim, inquit, salvum faciet popu- » lum suum a peccatis eorum [3]. » Intelligitur ergo Jesum Hebræa lingua, Latine interpretari Salvatorem, quod ex ipsa nominis expositione advertimus. Tanquam enim quæreretur, quare « Jesum? » continuo subjecit, rationem

[1] Matth. I, 19. — [2] *Forte* ne videretur. — [3] Matth. I, 20, 21.

vocabuli aperiens : « Ipse enim, inquit, salvum faciet po- » pulum suum a peccatis eorum[1]. » Hoc pie credimus, hoc firmissime retinemus, natum Christum de Spiritu sancto ex virgine Maria.

XI. Illi ergo quid dicunt? Si invenero, inquit, mendacium, totum certe non credis. Inveni, videamus. Numero generationes. Illi enim calumnias suas ad id nos invitant, et adducunt. Si pie vivamus, si Christum credamus, si non de nido ante tempus cupiamus volare, ad id nos adducunt, ut mysteria cognoscamus. Intendat itaque Sanctitas Vestra utilitatem hæreticorum, et utilitatem quidem secundum Deum, etiam malis bene utentem. Secundum ipsos vero hoc redditur, quod voluerunt; non hoc quod de ipsis Deus bene facit. Sicut de Juda quantum boni fecit? Passione Domini salvæ factæ sunt gentes. Sed ut pateretur Dominus, Judas eum tradidit. Deus ergo et gentes liberat passo Filio, et Judam punit pro scelere suo. Sacramenta enim quæ illic latent, nemo discuteret simpliciore contentus fide; et ideo nemo inveniret, quia nemo discuteret, nisi pulsantibus calumniatoribus. Cum enim hæretici calumniantur, parvuli perturbantur : cum perturbantur, inquirunt : inquisitio eorum, quasi percussio est de capite in ubera matris, ut tantum manent, quantum parvulis sat est. Illi turbati quærunt, qui autem norunt et didicerunt, quia scrutati sunt, et aperuit illis pulsantibus Deus, aperiunt et ipsi turbatis. Et sic fit ut illi sint utiles ad inveniendam veritatem, dum calumniantur ad seducendum in errorem. Negligentius enim veritas quæreretur, si mendaces adversarios non haberet. « Oportet enim, inquit, et hæreses esse[2]. » Et quasi quæreremus causam, subjecit statim, « Ut probati mani- » festi fiant inter vos. »

[1] Matth. I, 20, 21. — [2] I Cor. XI, 19.

XII. Quid ergo illi dicunt? Ecce Matthæus numerat generationes, et dicit ab Abraham usque ad David esse quatuordecim, et a David usque ad transmigrationem Babylonis quatuordecim, et a transmigratione in Babyloniam usque ad Christum quatuordecim. Duc in se ter quatuordecim, fiunt quadraginta duo. Numerant autem, et inveniunt quadraginta et unam generationem, et movent calumniam, et irridentes insultant. Quid sibi ergo vult, cum dicatur in Evangelio ter esse quatuordecim, tamen omnes numeratæ inveniuntur non quadraginta duæ, sed quadraginta et una? Sine dubio magnum sacramentum est. Et gaudemus gratias agentes Domino, quia et per occasionem calumniantium invenimus aliquid quod quanto magis tegebatur quærendum, tanto magis delectet inventum. Sicut enim prælocuti sumus, edimus spectaculum mentium. Ab Abraham igitur usque ad David, quatuordecim sunt. Inde incipit numerus a Salomone: David enim genuit Salomonem. Incipit autem numerus a Salomone, et pervenit ad Jechoniam, qui cum viveret facta est transmigratio in Babyloniam; et sunt aliæ quatuordecim generationes, annumerato Salomone a capite alterius intervalli, annumerato etiam Jechonia, ad quem clauditur ipse numerus, ut impleantur quatuordecim. Tertium vero intervallum ab ipso Jechonia incipit.

XIII. Intendat Sanctitas Vestra rem mysticam et dulcem: fateor vobis gustatum cordis mei: unde credo quia cum protulero, et gustaveritis, idipsum renuntiabitis. Intendite ergo. A Jechonia ipso incipiente numero tertii intervalli, usque ad Dominum Jesum Christum fiunt quatuordecim: quia Jechonias ille et finalis superioris intervalli, et initialis sequentis intervalli bis numeratur. Sed dixerit aliquis: Quare Jechonias bis numeratur? Nihil gestum est antea in populo Israël, quod non esset mysterium

futurorum. Jechonias quidem non irrationabiliter bis numeratur : quia et si sit terminus inter duos agros, vel lapis, vel discretio aliqua maceriæ, et ille qui est ex hac parte, usque ad ipsam maceriam metitur, et ille qui ex altera parte est, ab ipsa iterum sumit exordium metiendi. Sed quare hoc non factum est in prima connectione intervalli, ubi ab Abraham numeramus quatuordecim generationes usque ad David ; et alias quatuordecim non repetito David, sed a Salomone incipimus numerare, reddenda causa est, quæ magnum continet sacramentum. Intendat Sanctitas Vestra. Tunc facta est transmigratio in Babyloniam, quando in locum patris tui defuncti Jechonias rex constitutus est. Ablatum est ei regnum, et alius constitutus est in locum ejus. Sed tamen vivente Jechonia facta est transmigratio ad gentes. Nulla enim culpa Jechoniæ dicitur, quare sit regno privatus : sed magis illorum peccata inducuntur, qui ei successerunt. Sequitur ergo captivitas, itur in Babyloniam. Non eunt soli mali; sed cum his pergunt etiam sancti. In illa captivitate erat Ezechiel propheta, in illa erat Daniel; ibi erant tres pueri inter flammas nobilitati. Ierunt autem secundum prophetiam Jeremiæ prophetæ.

XIV. Mementote Jechoniam sine ulla culpa improbatum, inde destitisse regnare, et fecisse transitum ad Gentes, cum transmigratum est in Babyloniam : et attendite præmonstratam imaginem rerum futurarum in Domino Jesu Christo. Noluerunt enim Judæi sibi regnare Dominum nostrum Jesum Christum, in quo nullam culpam invenerunt. Reprobatus est in se, reprobatus etiam in servis suis; et transitum est in Gentes, tanquam in Babyloniam. Hoc enim et Jeremias prophetabat, jubere Dominum ut irent in Babyloniam[1]. Et quicumque alii Prophetæ dicebant populo ut non irent in Babyloniam, Jeremias pseudo-

[1] Jerem. XXVII.

prophetas arguebat. Qui Scripturas legunt, recordentur nobiscum : qui non legunt, credant nobis. Minabatur ergo Jeremias ex persona Domini eis qui nolebant ire in Babyloniam : eis autem qui irent, promittebat ibi quietem, et quamdam felicitatem in novellandis vineis et plantandis hortis et ubertate fructuum. Quomodo ergo jam non in figura, sed in veritate populus Israël transit in Babyloniam? Unde erant Apostoli? Nonne de gente Judæorum? Unde ipse Paulus? « Nam et ego, inquit, Israë- » lita sum, ex semine Abrahæ, ex tribu Benjamin[1]. » Crediderunt ergo in Dominum multi de Judæis. Inde electi sunt Apostoli : inde erant plus quam quingenti fratres, qui Dominum post resurrectionem videre meruerunt[2] : inde erant centum viginti in domo, quando Spiritus sanctus advenit[3]. Quid autem dicit Apostolus in Actibus Apostolorum, cum respuerent verbum veritatis Judæi? « Ad vos, inquit, missi eramus; sed quoniam res- » puistis verbum Dei, ecce convertimus nos ad Gentes[4]. » Facta est ergo transmigratio in Babyloniam secundum spiritalem dispensationem temporis Incarnationis Domini, quæ tunc præsignata est tempore Jeremiæ. Sed quid dicit Jeremias transmigrantibus de his Babyloniis? « Quia in pace ipsorum erit, inquit, pax vestra[5]. » Cum ergo transmigraret etiam per Christum et Apostolos Israël in Babyloniam, hoc est Evangelium veniret ad Gentes, quid dicit Apostolus quasi ex voce tunc Jeremiæ? « Obse- » cro ergo primum omnium fieri deprecationes, oratio- « nes, interpellationes, gratiarum actiones pro omnibus » hominibus, pro regibus et his qui in sublimitate sunt » constituti; ut quietam et tranquillam vitam agamus, » cum omni pietate et castitate[6]. » Nondum erant reges

[1] Rom. XI, 1. — [2] 2 Cor. XV, 6. — [3] Act. I, 15. — [4] Id. XIII, 46. — [5] Jerem. XXIX, 7. — [6] 1 Tim. II, 1, 2

christiani, et orabat pro eis. Orans ergo Israël in Babylonia, exauditus est. Exauditæ sunt voces Ecclesiæ, facti sunt Christiani : et videtis impleri quod figuraliter dictum est: « In eorum pace, erit pax vestra.» Acceperunt enim pacem Christi, et destiterunt persequi Christianos, ut jam in securitate pacis ædificarentur Ecclesiæ, et plantarentur populi in agricultura Dei, et fructificarent omnes gentes fide, spe, et charitate quæ est in Christo.

XV. Facta est transmigratio in Babyloniam tunc per Jechoniam, qui non est permissus regnare in Judæorum gente, typo Christi, quem Judæi sibi regnare noluerunt. Transitum fecit Israël ad Gentes, id est, prædicatores Evangelii transierunt ad populos Gentium. Quid ergo miraris quod bis numeratur Jechonias? Etenim si Christi figuram gerebat a Judæis transeuntis ad Gentes; attende quid est Christus inter Judæos et Gentes. Nonne ipse est ille lapis angularis? Attende in angulo terminum parietis unius, et initium parietis alterius. Usque ad ipsum lapidem metiris unum parietem, et ab ipso alterum. Bis ergo numeratur lapis angularis, qui connectit utrumque parietem. Jechonias ergo gestans figuram Domini, tanquam lapis angularis typum præferebat. Et sicut Jechonias regnare non est permissus Judæis, sed itum est in Babyloniam : sic Christus lapis quem reprobaverunt ædificantes, factus est in caput anguli, ut Evangelium perveniret ad Gentes[1]. Noli ergo dubitare bis numerare caput anguli et occurrit tibi numerus scriptus; atque ita quatuordecim sunt, et quatuordecim, et quatuordecim : et non sunt tamen quadraginta duæ generationes, sed quadraginta et una. Quia sicut ordo lapidum cum per lineam rectam dirigitur, omnes singillatim numerantur; cum autem detorquetur ordo, ut angulum faciat, illum lapidem unde torquetur

[1] Psal. CXVII, I.

oportet bis numerari; quia et ad illum ordinem pertinet: qui usque ad ipsum finitur, et ad illum qui ab ipso incipit, sic ordo generationum quandiu in illo populo mansit, in bis septeno, id est, intervallo non fecit angulum; cum autem detortus ordo est, ut transmigraretur in Babyloniam, velut a Jechonia quidam factus est angulus; ut eum in typo illius venerandi lapidis angularis bis numerare oporteret.

XVI. Altera illorum calumniatio est. Per Joseph, inquiunt, generationes Christi, et non per Mariam numerantur. Attendat paulisper Sanctitas Vestra. Non, inquiunt, per Joseph debuit. Quare non debuit per Joseph? Numquid non erat maritus Mariæ Joseph? Non, inquiunt. Quis hoc dicit? Scriptura enim dicit Angelica auctoritate, quod maritus erat. « Noli timere, inquit, accipere Ma- » riam conjugem tuam. Quod enim in illa natum est, de » Spiritu sancto est[1]. » Ei quoque jubetur ut puero nomen imponat, quamvis non de semine suo nato. « Pariet, » inquit, filium, et vocabis nomen ejus Jesum[2]. » Sed hoc intendit Scriptura, quod non sit natus de semine Joseph, cum sollicito unde esset illa gravis utero, dicitur: « De » Spiritu sancto est. » Et tamen paterna ei non aufertur auctoritas, cum jubetur puero nomen imponere. Denique et ipsa virgo Maria bene sibi conscia quod non ex ejus complexu et concubitu conceperit Christum, tamen eum patrem Christi dicit.

XVII. Attendite quemadmodum. Cum esset duodecim annorum Dominus Jesus Christus secundum hominem, qui secundum Deum est ante tempora et sine tempore, remansit ab eis in templo, et disputabat cum senioribus, et admirabantur super doctrina ejus[3]. Illi autem redeuntes de Jerosolymis quæsierunt illum in co-

[1] Matth. I, 20. — [2] Ibid. 21. — [3] Luc. II, 42.

mitatu suo, inter eos scilicet qui secum ambulabant; et non eum invenientes, turbati redierunt Jerosolymam; eumque disputantem in templo cum senioribus invenerunt, cum esset, ut dixi, annorum duodecim. Sed quid mirum? Verbum Dei nunquam tacet : sed non semper auditur. Invenitur ergo in templo, et dicit ei mater ejus : « Quid nobis fecisti sic? Pater tuus et » ego dolentes quærebamus te. » Et ille, « Non sciebatis » quia oportet me in his esse quæ Patris mei sunt[1]? » Hoc propterea dixit, qua Filius Dei erat in templo Dei. Templum enim illud non erat Joseph, sed Dei. Ecce, inquit aliquis, non se concessit esse filium Joseph. Attendite aliquanto patientius, fratres, propter angustias temporis, ut sermoni sufficiant. Cum dixisset Maria : « Pater tuus » et ego dolentes quærebamus te; » ille respondit : « Non sciebatis quia in his oportet me esse quæ Patris » mei sunt? » Non enim sic se volebat esse filium illorum, ut non intelligeretur Filius Dei. Filius enim Dei, semper Filius Dei, creans illos ipsos. Filius autem hominis ex tempore, natus de Virgine sine semine maritali, parentem tamen habebat utrumque. Unde hoc probamus? Jam dixit Maria : « Pater tuus et ego dolentes quærebamus te. »

XVIII. Primo non est prætermittenda, fratres, maxime propter disciplinam fœminarum, sororum nostrarum, tam sancta modestia Virginis Mariæ. Christum pepererat, Angelus ad eam venerat, et dixerat ei : « Ecce concipies » in utero, et paries filium, et vocabis nomen ejus » Jesum. Hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur[2]. » Meruerat parere Filium Altissimi, et erat humillima : nec se marito, nec in ordine nominis præferebat, ut diceret : Ego et pater tuus; sed « Pater tuus, inquit, et ego. »

[1] Luc. II, 48, 49. — [2] Id. I, 31, 32.

Non attendit sui uteri dignitatem : sed attendit ordinem conjugalem. Non enim humilis Christus, matrem suam superbire docuisset. « Pater tuus et ego dolentes quærebamus te. Pater tuus, inquit, et ego : » quia caput mulieris vir[1]. Quanto minus debent superbire cæteræ fœminæ? Nam et ipsa Maria mulier dicta est, non corrupta virginitate, sed appellatione propria gentis suæ. Dixit enim de Domino Jesu Christo et Apostolus : « Factum ex muliere[2] : » non tamen interrupit ordinem et textum fidei nostræ, qua confitemur natum de Spiritu sancto, et virgine Maria. Illa enim virgo concepit, virgo peperit, virgo permansit. Sed mulieres omnes fœminas illi appellaverunt, proprietate linguæ Hebrææ. Audi evidentissimum exemplum : Prima fœmina, quam fecit Deus sumptam de latere viri, antequam cum viro concumberet, quod posteaquam de paradiso exierunt scribitur factum, tamen mulier jam vocabatur, dicente Scriptura : « Formavit eam in mulierem[3]. »

XIX. Quod ergo respondet Dominus Jesus Christus, « Oportebat me esse in his quæ Patris mei sunt : » non sic indicat Patrem Deum, ut neget patrem Joseph. Unde hoc probamus? Secundum Scripturam, quæ sic ait : » Et dixit ad illos : Non sciebatis quia in his quæ Patris » mei sunt oportet me esse. Illi autem non intellexerunt » quid illis locutus est. Et cum descendisset cum illis, » venit Nazareth, et erat subditus illis[4]. » Non dixit : Erat subditus matri, aut erat subditus ei : « Sed erat, inquit, » subditus illis. » Quibus subditus erat? Nonne parentibus? Ambo parentes erant, quibus ille subditus erat, ea dignatione qua filius hominis erat. Jam dudum præcepta fœminæ accipiebant : nunc pueri accipiant, ut obsequan-

[1] Ephes. v, 23. — [2] Galat. iv, 4. — [3] Gen. ii, 22. — [4] Luc. ii, 49-51.

tur parentibus, eisque sint subditi. Christo mundus subditus, Christus parentibus subditus.

XX. Videtis ergo, fratres, quod non ita dixerit, « Oportet me in his quæ Patris mei sunt esse, » ut intelligeremus quasi dictum : Vos non estis parentes mei : Sed parentes illi temporaliter, Pater ille sempiterne. Parentes illi filii hominis, Pater ille Verbi et Sapientiæ suæ, Pater Virtutis suæ, per quam cuncta formavit. Si per illam formantur universa, quæ « Attingit a fine usque ad finem » fortiter et disponit omnia suaviter[1]; » per Filium Dei et illi formati sunt, quibus idem ipse postea filius hominis subderetur. Et Apostolus dicit eum filium David : « Qui » factus est ei, inquit, ex semine David, secundum car- » nem[2]. » Sed tamen ipse Dominus quæstionem proponit Judæis, quam in his ipsis verbis solvit Apostolus. Cum enim diceret : « Qui factus est ei ex semine David; » ad hoc addidit, secundum carnem, ut intelligeretur secundum Divinitatem non esse filius David, sed Filius Dei Dominus David. Nam et alio loco sic dicit Apostolus, cum commendaret stirpem Judæorum : « Quorum pa- » tres, inquit, ex quibus Christus secundum carnem, » qui est super omnia Deus benedictus in sæcula[3]. » Quod secundum carnem, inde filius David : quod autem super omnia Deus benedictus in sæcula, inde Dominus David. Dominus ergo Judæis hoc dicit : « Cujus » esse filium dicitis Christum? Responderunt, Da- » vid[4]. » Hoc enim noverant, quod facile capiebant ex prædicatione Prophetarum. Et vere ipse erat ex semine David, sed secundum carnem per viginem Mariam desponsatam Joseph. Cum ergo responderent Christum filium esse David, ait illis Jesus : « Quomodo ergo » David in Spiritu vocat eum Dominum, dicens : Dixit

[1] Sap. VIII, 1. — [2] Rom. I, 3. — [3] Id. XI, 5. — [4] Matth. XXII, 42.

» Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, quo usque » ponam inimicos tuos sub pedibus tuis? Si ergo David » in Spiritu vocat eum Dominum, quomodo filius ejus » est? Et non potuerunt respondere Judæi[1]. » Sic habemus in Evangelio. Non se negavit filium esse David; ut nescirent Dominum esse David. Etenim tenebant in Christo quod factus est ex tempore : non in eo intelligebant quod est in æternitate. Quapropter docere illos volens Divinitatem suam, quæstionem fecit de humanitate sua : tanquam diceret : Scitis Christum esse filium David; respondete mihi quomodo sit et Dominus David. Sed ne illi dicerent : Non est Dominus David; ipsum David testem interposuit. Et quid dicit? Verum utique dicit. Nam et illud habes in Psalmis ad David dicentem : « De » fructu ventris tui ponam super sedem tuam[2]. » Ecce filius David. Quomodo et Dominus David, qui filius David? « Dixit, inquit, Dominus Domino meo : Sede ad dexte» ram meam[3]. » Miramini David filium suum Dominum habere, cum videatis Mariam suum Dominum peperisse? Dominus David, quia Deus; Dominus David, quia omnium : filius autem David, quia filius hominis. Idem Dominus, idem filius : Dominus David : « Qui cum in forma » Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo : » filius autem David, quia semetipsum exinanivit for» mam servi accipiens[4]. »

XXI. Non itaque propterea non fuit pater Joseph, quia cum matre Domini non concubuit; quasi uxorem libido faciat, et non charitas conjugalis. Intendat Sanctitas Vestra. Dicturus erat post aliquantum temporis Apostolus Christi in Ecclesia : « Reliquum est, ut qui habent uxores » tanquam non habentes sint[5]. » Et multos novimus fra-

[1] Matth. XXII, 43, etc., et Psal. CIX, I. — [2] Id. CXXXI, II. — [3] Id. CIX, I. — [4] Philip. II, 6. — [5] I Cor. VII, 29.

tres nostros fructificantes in gratia, in nomine Christi ex consensu ab invicem continere concupiscentiam carnis, non autem continere ab invicem charitatem conjugalem. Quanto illa reprimitur, tanto ista fortius confirmatur. Nonne sunt conjuges qui sic vivunt, non quærentes ab invicem fructum carnis, non exigentes ab invicem debitum concupiscentiæ corporalis? Et tamen illa subjecta est viro, quia sic decet; et tanto subjectior, quanto castior: et ille uxorem diligit vere, ut scriptum est, in honore et sanctificatione [1], tanquam cohæredem gratiæ, sicut Christus, inquit, dilexit Ecclesiam [2]. Ergo si copula est, si conjugium est, si non ideo non est conjugium, quia non fit illud quod etiam in non conjuge fieri potest, sed illicite potest: utinam possent omnes, sed multi non possunt. Non ergo ideo disjungant eos qui possunt, et propterea negent esse vel illum maritum, vel illam uxorem quia non sibi carnaliter miscentur, sed cordibus connectuntur.

XXII. Hinc intelligite, fratres mei, quid senserit Scriptura de illis parentibus nostris, qui sic erant conjugati, ut solam prolem de conjugibus quærerent. Tam caste enim habebant illi, qui pro tempore et pro more gentis suæ etiam plures habebant, ut non accederent ad carnalem commixtionem, nisi procreationis causa, vere habentes eas in honore. Cæterum qui uxoris carnem amplius appetit, quam præscribit limes ille, liberorum procreandorum causa, contra ipsas tabulas facit, quibus eam duxit uxorem. Recitantur tabulæ, et recitantur in conspectu omnium attestantium, et recitatur liberorum procreandorum causa; et vocantur tabulæ Matrimoniales. Nisi ad hoc dentur, ad hoc accipiantur uxores, quis sana fronte dat filiam suam libidini alienæ? Sed ut non erubescant parentes, cum dant, recitantur tabulæ; ut sint soceri, non lenones.

[1] I Thess. IV, 4. — [2] Ephes. V, 25

Quid ergo de tabulis recitatur? Liberorum procreandorum causa. Tergitur frons patris atque serenatur, audita voce tabularum. Videamus frontem viri accipientis uxorem. Erubescat et maritus aliter accipere, si erubescit pater aliter dare. Sed si non possunt (aliquando jam ista diximus), exigant debitum ; non progrediantur ultra debitores suos. Et fœmina et vir, infirmitatem suam in se consolentur. Non eat ille ad alteram, et illa ad alterum : unde appellatum est adulterium, quasi ad alterum, et si egrediuntur metas matrimonialis pacti, non egrediantur metas conjugalis thori. Numquid hoc non est peccatum, amplius quam liberorum procreandorum necessitas cogit, exigere a conjuge debitum? Est quidem peccatum, sed veniale. Apostolus dicit : « Hoc autem dico secundum veniam ». Cum inde loqueretur : « Nolite, inquit, fraudare invicem, nisi » ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi ; et iterum ad » idipsum estote, ne vos tentet Satanas propter intempe» rantiam vestram [1] ». Quid est hoc? Ne ultra vires aliquid vobis imponatis ; ne continendo a vobis invicem, in adulteria corruatis. « Ne vos tentet Satanas propter intempe» rantiam vestram. » Et ne forte quod permittebat jubere videretur ; (aliud est enim jubere virtuti, aliud permittere infirmitati) : statim subjunxit : « Hoc autem dico secun» dum veniam, non secundum imperium. Nam vellem » omnes homines esse sicut me ipsum ». Tanquam diceret : Non impero ut faciatis, sed ignosco, si feceritis.

XXIII. Ergo, fratres mei, intendite. Qui liberorum procreandorum causa habent uxores magni viri, quales fuisse Patres legimus, et multis documentis invenimus, clamantibus omnino sine dubitatione paginis sanctis : si qui ergo viri propter creationem tantummodo liberorum uxores habent, si eis posset præstari ut haberent filios sine

[1] I Cor. VII, 5, 6.

concubitu, nonne ineffabili gaudio tantum beneficium amplecterentur? nonne cum ingenti lætitia susciperent? Duo sunt enim opera carnalia, quibus constat genus humanum : in quæ duo opera prudentes et sancti ex officio descendunt; imprudentes autem in ea per cupiditatem ruunt. Aliud est enim ad aliquid officio descendere, aliud in aliquid per cupiditatem cadere. Quæ sunt ista, quibus constat genus humanum? In nobis ipsis primum est, quod pertinet ad sumenda alimenta, (quæ utique non possunt sine aliqua per carnem delectatione sumi), manducare et bibere : si non feceris, morieris. Hoc ergo uno sustentaculo stat genus humanum, pro modo naturæ suæ, manducandi et bibendi. Sed per hoc sustentaculum sustentantur homines quod ad se ipsos attinet : successioni autem non consulunt manducando et bibendo; sed uxores ducendo. Sic enim constat genus humanum, primo ut vivant homines : sed quia diligentia quantalibet corpori adhibita non possunt utique semper vivere; consequens provisio est, ut nascentes succedant morientibus. Quia ita est genus humanum, sicut scriptum est, quomodo folia in arbore : sed in arbore olea, vel lauro, vel aliqua hujusmodi, quæ nunquam sine coma est; sed tamen non eadem semper habet folia[1]. Nam quomodo scriptum est: «Alia generat, et alia dejicit[2]:» quia ea quæ suboriuntur succedunt ruentibus aliis. Semper enim dejicit folia, semper foliis vestita est. Sic et genus humanum quotidie morientium detrimenta non sentit, per supplementa nascentium : et sic pro modo suo stat universa species generis humani : et sicut folia in arbore semper videntur, ita plena hominibus terra conspicitur. Si autem morerentur tantum, et non nascerentur; velut arbores quædam omnibus foliis, ita terra omnibus hominibus nudaretur.

[1] Eccli. XIV, 18. — [2] Ibid. 19.

XXIV. Cum ergo sic subsistat genus humanum, ut necessaria sint duo sustentacula, de quibus satis dictum est; ad utrumque sapiens et prudens et fidelis officio descendit, non libidine cadit. Ad manducandum et bibendum quam multi voraciter irruunt, ibi ponentes totam vitam, quasi ipsam causam vivendi? Nam cum ideo manducent, ut vivant; ideo se putant vivere ut manducent. Istos omnis sapiens reprehendit, et maxime divina Scriptura, edaces, ebriosos, helluones, quorum Deus venter est [1]. Illos ad mensam non ducit, nisi concupiscentia carnis, non indigentia refectionis. Itaque isti cadunt in escam et potum. Illi autem qui descendunt ex officio vivendi, non ideo vivunt ut comedant; sed ideo comedunt, ut vivant. Itaque istis prudentibus et temperantibus si offerretur ut sine cibo et potu viverent; quanto gaudio amplecterentur hoc beneficium, ut quo cadere non consueverunt, nec descendere cogerentur; sed semper suspenderentur in Domino, non deponeret eorum intentiones necessitas fulciendarum corporis ruinarum? Quomodo putatis Eliam sanctum accepisse, quando accepit calicem aquæ et collyridam panis, ut satis ei esset in alimentum quadraginta dierum [2]? Cum magna utique lætitia : quia propter officium vitæ, non propter servitutem concupiscentiæ, manducabat et bibebat. Tenta hoc præstare, si possis, homini qui beatitudinem totam et felicitatem in epulis, tanquam pecus in præsepi, constituit. Odit beneficium tuum, repellit a se, pœnam putat. Sic et in illo officio conjugali, libidinosi homines uxores non propter aliud quærunt : et ideo vix tandem ipsis uxoribus contenti sunt. Atque utinam si auferre non possunt aut nolunt libidinem, non eam ultra progredi sinant, quam præscribit debitum uxorium, etiam quod infirmitati conceditur. Sed plane tali homini si diceres : Quare

[1] Philip. III, 18. — [2] 3 Reg. XIX, 6.

ducis uxorem? Responderet tibi fortasse verecundatus : Propter filios. Si quis ei diceret, cui sine ulla dubitatione crederet : Potens est dare tibi, et omnino dabit tibi Deus filios, etiam non operanti opus illud cum uxore : ibi certe concluderetur, atque fateretur quod non propter filios quærebat uxorem. Confiteatur ergo infirmitatem : accipiat quod officio se accipere prætendebat.

XXV. Sic illi priores sancti, homines Dei, filios quærebant, filios suscipere volebant[1]. Ad hoc unum jungebantur fœminis; ad hoc fœminis miscebantur, ut filios procrearent. Ideo illis permissum est, ut plures haberent. Nam si libido immoderata placeret Deo, sic permitteretur illo tempore, ut una fœmina haberet plures viros, quomodo unus vir plures fœminas. Quare omnes fœminæ castæ non habebant amplius uno viro, vir autem plures fœminas? nisi quia plures habere fœminas unum virum pertinet ad prolis numerositatem : una autem fœmina non quo plures habuerit viros, plures poterit parere filios. Quapropter, fratres, si Patres nostri non ob aliud quam ad liberos procreandos jungebantur et miscebantur fœminis; magnum illis esset gaudium, si præter opus illud carnale possent habere filios, propter quos habendos ad illud non libidine ruebant, sed officio descendebant. Propter hoc Joseph non erat pater, quia sine concupiscentia carnis susceperat filium? Absit ut hoc sentiat castitas christiana, quod nec Judaïca sentiebat. Diligite uxores vestras, sed caste diligite. Usque ad eum modum carnale opus expetite, ut filios procreetis. Et quia non aliter potestis habere filios, ad illud cum dolore descendite. Pœna est enim illius Adam de quo exorti sumus. Non extollamur de pœna nostra. Pœna est illius qui meruit mortaliter gignere; quia peccato mortalis effectus est. Ipsam pœnam non subtraxit

[1] Gen. xv, et alibi passim.

Deus; ut meminisset homo unde revocatur, et quo vocatur; et quæreret illum amplexum, ubi nulla potest esse corruptio.

XXVI. In illo ergo populo quia oportebat fieri abundantem propagationem usque ad Christum, per numerositatem plebis in qua præfigurarentur omnia quæ præfiguranda erant Ecclesiæ documenta, habebant officium ducendarum uxorum per quas populus cresceret, in quo populo præsignaretur Ecclesia. At ubi natus est ipse Rex omnium gentium, cœpit dignitas virginalis a Matre Domini, quæ et filium habere meruit, et corrumpi non meruit. Sicut ergo erat illud conjugium, et sine ulla corruptione conjugium : sic quod caste uxor peperit, cur non caste maritus acciperet? Sicut enim caste conjux illa, sic ille caste maritus : et sicut illa caste mater, sic ille caste pater. Qui ergo dicit : Non debuit dici pater, quia non sic genuerat filium; libidinem quærit in procreandis filiis, non charitatis affectum. Melius ille, quod alius carne implere desiderat, animo implebat. Nam et qui adoptant filios, castius eos corde gignunt, quos carne non possunt. Videte, fratres, videte jura adoptionis, quomodo fit homo filius cujus semine natus non est; ut plus in eo juris habeat voluntas adoptantis, quam natura gignentis. Ita ergo non solum debuit esse pater Joseph, sed maxime debuit. Nam et de fœminis quæ uxores non sunt, generant homines filios, et dicuntur filii naturales; et præponuntur eis filii conjugales. Quantum pertinet ad opus carnis, æqualiter nati sunt : unde iste præponuntur, nisi quia castior est uxoris charitas, de qua liberi procreantur? Non illic attenditur commixtio carnis, quæ in utraque fœmina par est. Ubi vincit uxor, nisi affectu fidei, affectu conjugii, affectu sincerioris castiorisque charitatis? Si ergo posset de uxore quisquam sine concubitu suscipere filios, non tanto

debuit lætius, quanto est illa castior, quam diligit amplius.

XXVII. Hinc jam etiam illud videte posse fieri, ut unus homo non solum duos filios habeat, sed et duos patres. Nominata enim adoptione, occurrat cogitationibus vestris posse fieri. Dicitur enim : Duos filios potest habere homo, duos autem patres non potest. Imo invenitur posse habere etiam duos patres; si unus semine genuit, alius dilectione adoptavit. Si ergo possunt uni homini esse duo patres; potuit et Joseph duos patres habere, ab altero generari, ab altero adoptari. Quod si potuit, quid calumniantur illi, qui dicunt alias generationes secutum esse Matthæum, alias Lucam? Et revera invenimus, quod alias secutus est ille, alias ille. Nam Matthæus Jacob patrem dixit Joseph : Lucas autem Heli. Et potest quidem videri unus homo, cujus filius erat Joseph, habuisse duo nomina. Sed quod avos et proavos et alios superius progeneratores diversos enumerant, inque ipso numero plures alius, alius pauciores; manifeste ostenditur habuisse duos patres Joseph. Jam remota quæstionis calumnia, quia fieri posse manifesta ratio demonstravit, alium patrem esse qui genuit, alium qui adoptavit; duobus patribus constitutis, non est mirum si avi et proavi et cæteri parentes sursum versus a diversis patribus diversi numerentur.

XXVIII. Nec vobis videatur jus adoptionis a Scripturis nostris alienum, et quasi in consuetudine humanarum legum animadversum, illi auctoritati divinorum librorum non posse congruere. Antiqua enim res est, et in ipsis eloquiis Ecclesiasticis usitata, ut non sola origo seminis generet filium, sed et gratia voluntatis. Nam et mulieres de semine virorum suorum ex ancillis natos, si ipsæ non pepererant, filios adoptabant; quin etiam ut eis gignerentur, maritis imperabant : sicut Sara, sicut Rachel,

sicut Lia [1]. In quo officio viri adulterium non committebant : quia uxoribus in ea re, quæ ad conjugale debitum pertinet, obediebant; secundum id quod dicit Apostolus : « Mulier non habet potestatem corporis sui, sed vir : » similiter et vir non habet potestatem corporis sui, sed » mulier [2]. » Moyses etiam natus ex Hebræa matre, et expositus, a filia Pharaonis est adoptatus [3]. Non erant quidem ipsæ juris formulæ quæ sunt modo : sed arbitrium voluntatis pro norma legis habebatur; sicut et alio loco dicit Apostolus : « Quia gentes legem non habentes, » naturaliter quæ legis sunt faciunt [4]. » Si autem fœminis licebat eos filios facere, quos non ipsæ pepererant; cur non et viris, quos non ipsi genuerant ex semine carnali, sed ex dilectione adoptandi? Nam et ipsum Jacob patriarcham tantorum filiorum patrem, legimus tamen sibi filios fecisse nepotes suos, filios Joseph, ita dicentem : « Isti duo mihi erunt, et accipient terram cum » fratribus suis; quos alios genueris tibi sint [5] : » Nisi forte quis dixerit ipsum adoptionis verbum, non inveniri in Scripturis sanctis. Quasi vero quidquam interest quo vocabulo appelletur, cum res ipsa sit, ut habeat filium mulier, quem carne non peperit; aut aliquem vir, quem carne non genuit. Et me quidem non repugnante non vocet adoptatum Joseph, dummodo concedat eum filium esse potuisse etiam ejus de cujus carne non erat natus. Quanquam Paulus apostolus etiam adoptionis nomen assidue commemoret, et in magno sacramento. Nam cum Dominum nostrum Jesum Christum unicum Dei Filium Scriptura testetur, fratres et cohæredes quos habere dignatus est, adoptione quadam divinæ gratiæ fieri dicit. « Cum autem venit, inquit, plenitudo temporis,

[1] Gen. xvi et xxx. — [2] I Cor. vii, 4. — [3] Exod. ii. — [4] Rom. ii, 14. — [5] Gen. xlviii, 5.

» misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum » sub Lege; ut eos qui sub Lege erant redimeret; ut » adoptionem filiorum reciperemus[1]. » Et alio loco : « In nobismetipsis, inquit, ingemiscimus, adoptionem » expectantes, redemptionem corporis nostri[2]. » Rursus et de Judæis cum diceret : « Optabam ego ipse anathema » esse a Christo pro fratribus meis, cognatis secundum » carnem, qui sunt Israëlitæ : quorum est, inquit, adop- » tio et gloria et Testamentum et Legis constitutio, quo- » rum patres, et ex quibus Christus secundum carnem, » qui est super omnia Deus benedictus in sæcula[3]. » Ubi ostendit vetustum apud Judæos fuisse, vel nomen adoptionis, vel ipsam rem; sicut Testamentum et Legis constitutio, quæ simul commemorat.

XXIX. Huc accedit, quia erat alius modus proprius Judæorum, quo fieret aliquis filius ejus, de quo non esset carnaliter natus. Propinqui enim propinquorum suorum sine liberis defunctorum ducebant uxores, ut semen defuncti suscitarent. Ita ille qui nascebatur, et illius erat filius de quo nascebatùr, et illius in cujus successione nascebatur[4]. Hæc dicta sunt, ne quisquam existimans fieri non posse, ut recte unius hominis duo patres commemorentur, quemlibet Evangelistarum qui generationes Domini narraverunt, sacrilega calumnia quasi de mendacio criminandum putet : præsertim cum ipsis eorum verbis nos videamus admonitos. Matthæus quippe, qui eum patrem commemorare intelligitur, a quo genitus est Joseph, ita generationes enumerat. Ille genuit illum, ut ad hoc pervenire possit quod ait in fine : « Jacob genuit Joseph. » Lucas vero quia non proprie dicitur genitus, qui vel adoptione efficitur filius, vel in succcessione mortui ex illa

[1] Galat. IV, 4, 5.— [2] Rom. VIII, 23.— [3] Id. IX, 3, etc. — [4] Deut. XXV, 5. et Matth. XXII, 24.

quæ uxor ejus fuit nascitur, non dixit : Heli genuit Joseph ; aut, Joseph quem genuit Heli : sed « Qui fuit, inquit, » filius Heli ; » sive adoptando, sive a propinquo genitus in mortui successione nascendo.

XXX. Jam vero illud quia movere non debet, quare per Joseph, et non per Mariam generationes numerentur, satis dictum est : quia sicut illa sine carnali concupiscentia mater, sic ille sine carnali commixtione pater. Per illum ergo descendant, et per illum ascendant, generationes. Nec eum propterea separemus, quia defuit carnalis concupiscentia. Major puritas confirmet paternitatem : ne ipsa sancta Maria nos reprehendat. Illa enim nomen suum præponere noluit marito suo : sed dixit : « Pater tuus et ego dolentes quærebamus te [1]. » Non ergo faciant perversi murmuratores, quod conjux casta non fecit. Numeremus ergo per Joseph : quia sicut caste maritus, sic caste pater est. Sed præponamus virum fœminæ ordine naturæ et legis Dei. Nam si remoto illo illam constituamus ; dicit ille, et recte dicit : Quare me separastis ? Quare non per me generationes vel ascendunt, vel descendunt? An dicitur ei : Quia non tu genuisti opere carnis tuæ ? Sed respondebit : Numquid et illa opere carnis suæ peperit ? Quod Spiritus sanctus operatus est, utrisque operatus est. « Cum esset, inquit, homo justus [2]. » Justus ergo vir, justa fœmina. Spiritus sanctus in amborum justitia requiescens, ambobus filium dedit. Sed in eo sexu quem parere decebat, operatus est hoc, quod etiam marito nasceretur. Itaque ambobus dicit Angelus, ut puero nomen imponant : ubi parentum declaratur auctoritas. Nam et Zacharias cum adhuc mutus esset, filio nato mater nomen imponebat [3]. Et cum illi qui aderant innuerent patri quid eum vellet vocari, acceptis pugilla-

[1] Luc. II, 48. — [2] Matth. I, 19. — [3] Luc. I, 60.

ribus hoc scripsit, quod illa jam dixerat. Dicitur et Mariæ, « Ecce concipies filium, et vocabis nomen ejus Je» sum[1]. » Dicitur etiam ad Joseph : « Joseph fili David, » ne metueris accipere Mariam conjugem tuam. Quod » enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Pariet au» tem filium, et vocabis nomen ejus Jesum : hic salvabit » populum suum a peccatis eorum[2]. » Dicitur etiam, « Et » peperit ei filium[3] : » ubi omnino pater non carne, sed charitate firmatur. Sic ergo pater sicuti est. Cautissime enim Evangelistæ et prudentissime per illum numerant, sive Matthæus descendens ab Abraham usque ad Christum, sive Lucas ascendens a Christo per Abraham usque ad Deum. Ille descendens numerat, ille ascendens, ambo per Joseph. Quare? Quia pater. Quare pater? Quia tanto firmus pater, quanto castius pater. Aliter quidem putabatur esse pater Domini nostri Jesu Christi, scilicet sicut cæteri patres carne generantes, non solo spiritali affectu liberos suscipientes. Nam dixit et Lucas : « Qui putabatur » esse pater Jesu[4]. » Quare putabatur? Quia humana putatio et existimatio illuc ferebatur, quod solet ab hominibus fieri. Non ergo de semine Joseph Dominus, quamvis hoc putaretur : et tamen pietati et charitati Joseph natus est de Maria Virgine filius, idemque Filius Dei.

XXXI. Sed quare ille descendens numerat, quare iste ascendens? Quod quæso intente, quantum Dominus adjuverit, audiatis, jam securo animo, et ab omni molestia calumniarum nodosarum libero. Matthæus descendit per generationes, ut significet descendentem Dominum nostrum Jesum Christum ad portanda nostra peccata, ut in semine Abraham benedicerentur omnes gentes. Propterea non incipit ab Adam : totum enim genus humanum ab illo. Neque a Noë : quia et ab ipsa familia post dilu-

[1] Luc. I, 31. — [2] Matth. I, 20, 21. — [3] Luc. II, 7. — [4] Id. III, 23.

vium omne genus humanum exortum est. Neque ad prophetiæ adimpletionem poterat pertinere homo Christus Jesus ex Adam, ex quo sunt omnes homines; aut ex Noë, ex quo rursus omnes homines : sed ex Abraham, qui tunc electus est in cujus semine benedicerentur omnes gentes, cum jam gentibus plena erat terra. Ascendit autem Lucas, non incipiens ab ipso nati Domini exordio generationes enumerare, sed ab eo loco, ubi eum narrat a Joanne baptizatum. Sicut autem in Domini incarnatione suscipiuntur ab eo generis humani portanda peccata, sic in baptismi consecratione purganda. Itaque ille descendentem significans ad peccata portanda, generationes descendens enumerat : iste autem ascendens, significans purgationem peccatorum, non utique suorum, sed nostrorum, ascendens generationes enumerat. Sed ille descendit per Salomonem, in cujus matre peccavit David : iste ascendit per Nathan, alterum filium ejusdem David, per quem a peccato purgatus est. Legimus enim quod Nathan ad eum missus est, ut eum redargueret, et per pœnitentiam sanaretur[1]. Occurrerunt ambo sibi in David : ille descendens, iste ascendens : et inde usque ad Abraham vel ab Abraham usque ad David in nulla generatione diversi sunt. Ita Christus et filius David, et filius Abraham, transit ad Deum. Ad Deum quippe nos oportet in baptismo renovatos a peccatorum abolitione reduci.

XXXII. In generationibus sane, quas enumerat Matthæus, quadragenarius numerus eminet. Habent enim istum morem divinæ Scripturæ, ut quod excesserit certos articulos numerorum aliquando non computent. Sic etiam quadringenti anni dicuntur post quos egressus est populus Israël ex Ægypto : cum sint quadringenti triginta. Sic et una generatio quæ quadragenarium numerum excedit,

[1] 2 Reg. XII, 1.

non aufert huic numero principatum[1]. Hic autem numerus vitam significat, qua in hac terra laboratur, quandiu peregrinamur a Domino, in qua necessaria est dispensatio temporaliter prædicandæ veritatis. Denarius enim numerus, quo significatur perfectio beatitudinis, quater multiplicatus, propter tempus quadripartitum, et mundum quadripartitum, quadragenarium numerum facit. Propterea quadraginta diebus jejunatum est, et a Moyse, et ab Elia, et ab ipso Mediatore Domino nostro Jesu Christo[2] : quia in hoc tempore necessaria est a corporalibus illecebris continentia. Quadraginta quoque annos in eremo populus peregrinatus est[3] : quadraginta diebus diluvium factum est[4]. Quadraginta dies post resurrectionem Dominus cum Discipulis conversatus est, persuadens eis resuscitati corporis veritatem[5] : ubi significavit in hac vita, qua peregrimur a Domino, quod numerus quadragenarius, sicut dictum est, mystice insinuat necessariam nobis memoriam Dominici corporis, quam in Ecclesia facimus, donec veniat[6]. Ad hanc ergo vitam, quoniam descendit Dominus noster, et Verbum caro factum est, ut traderetur propter delicta nostra, et resurgeret propter justificationem nostram[7]; quadragenarium numerum Matthæus secutus est : ut una generatio quæ ibi excedit quadragenarium numerum, vel non impediat, sicuti triginta illi anni non impediunt quadringentorum perfectionem; vel hoc etiam ipsa significet, quia ipse Dominus quo juncto fiunt quadraginta-unum, ita descendit ad hanc vitam portaturus peccata nostra, ut tamen ab hac vita, propria et singulari excellentia, qua ita homo est ut etiam Deus sit, inveniatur exceptus. De hoc enim solo dicitur, quod de

[1] Gen. xv, et Act. vii. — [2] Deut. ix, 9; 3 Reg. xix, 8, et Matth. iv, 2. — [3] Num. xxxii, 13. — [4] Gen. vii, 4. — [5] Act. i, 3. — [6] i Cor. xi, 26. — [7] Rom. iv, 25.

nullo homine sancto, quantalibet sapientia justitiaque perfecto, dici potuit aut poterit « Verbum caro factum » est[1]. »

XXXIII. Lucas autem qui ex baptismo Domini per generationes ascendit, septuagenarium et septimum numerum complet, incipiens ab ipso Domino nostro per Joseph ascendere, et perveniens ad Deum per Adam : id est, quia in hoc numero abolitio significatur omnium peccatorum, quæ fit in baptismo, non quia ipsi Domino erat quod in baptismo dimitteretur ; sed quia sua humilitate quid nobis esset utile commendavit. Et quamvis esset illud baptismum Joannis : in eo tamen sensibiliter apparuit Trinitas Patris et Filii, et Spiritus sancti, qua consecratus est ipsius Christi baptismus, quo baptizandi erant futuri Christiani : Pater in voce quæ facta est de cœlo[2], Filius in ipso homine Mediatore, Spiritus sanctus in columba.

XXXIV. Quare autem septuagenarius et septimus numerus omnia peccata contineat quæ dimittuntur in baptismo, hæc probabilis ratio videtur occurrere ; quia denarius numerus perfectionem habet justitiæ et beatitudinis ; cum septenaria creatura Creatoris inhæret Trinitati : unde etiam decalogus Legis in decem præceptis consecratus est. Transgressio autem denarii undenario numero significatur : et intelligitur peccatum esse transgressio, cum aliquid amplius homo appetens, justitiæ regulam excedit. Unde et avaritiam radicem omnium malorum dicit Apostolus[3]. Et animæ a Deo fornicanti, ex ejusdem Domini persona dicitur : « Sperabas si a me discessisses, aliquid » amplius te habituram. » Quia ergo transgressionem, id est, peccatum ad se ipsum refert qui peccat, quia privato quodam suo lætari vult ; unde reprehenduntur etiam

[1] Joan. I, 14. — [2] Matth. III, 16. — [3] I Tim. VI, 10.

qui sua quærunt, non quæ Jesu Christi[1], et laudatur charitas non quærens quæ sua sunt[2], propterea ipse undenarius numerus quo significatur transgressio, non decies multiplicatur, sed septies, et fiunt septuaginta-septem. Non enim ad Conditoris Trinitatem, sed ad ipsam creaturam, id est, ad ipsum hominem pertinet transgressio, quam creaturam septenarius numerus ostendit. Tria propter animum, ubi est quædam imago Trinitatis Creatoris; ibi enim homo ad imaginem Dei factus est : et quatuor propter corpus. Notissima enim sunt quatuor primordia quibus corpus constat. Et cui nota non sunt, potest facile advertere ipsum corpus mundi, in quo corpus nostrum per loca movetur, quatuor habere quasi principales partes, quas etiam Scriptura divina assidue commemorat, Orientem et Occidentem, Meridianum et Aquilonem. Et quoniam peccata vel animo fiunt, sicut in sola voluntate; vel etiam operibus corporis, jam visibiliter : propterea Amos propheta assidue commemorat Deum minantem ac dicentem : « In » tribus et quatuor impietatibus non aversabor, id est » non dissimulabo[3], » Tribus, propter animi; quatuor propter corporis naturam : quibus duobus homo constat.

XXXV. Itaque undecim septies, sicut dictum est, transgressio justitiæ relata ad hominem peccatorem facit numerum septuaginta-septem; quo peccata omnia contineri significantur, quæ per baptismum dimittuntur. Unde Lucas per septuaginta-septem generationes ascendit ad Deum; ostendens reconciliari hominem Deo per abolitionem omnium peccatorum. Inde ipse Dominus Petro interroganti quoties fratri debeat ignoscere : « Dico tibi, in» quit, non septies, sed usque septuagies septies[4]. » Et si quid aliud de his secretis et thesauris mysteriorum Dei, a diligentioribus et dignioribus erui potest. Nos tamen

[1] Philip. II, 21.— [2] I Cor. XIII, 5.— [3] Amos I, 2.— [4] Matth. XVIII, 22.

pro nostro captu, quantum adjuvit et quantum dedit Dominus, pro angustia quoque temporis, quæ potuimus, diximus. Si quis vestrum amplius capit, ad illum pulset, a quo et nos quod capere, quod dicere possumus, sumimus. Illud ante omnia retinete, ut Scripturis sanctis nondum intellectis non perturbemini; intelligentes autem non inflemini : sed et quod non intelligitis, cum honore differatis; et quod intelligitis, cum charitate teneatis.

## SERMO LII[1].

De verbis Evangelii Matth. III : *Venit Jesus a Galilæa in Jordanem ad Joannem, ut baptizaretur ab eo* etc. De Trinitate.

I. Evangelica lectio proposuit nobis unde loquamur ad Charitatem Vestram, tanquam Domini imperio, et vere Domini imperio. Ab illo enim expectavit cor meum tanquam jussionem proferendi sermonis, ut hinc eum intelligerem loqui me velle, quod recitari ipse voluisset. Audiat ergo studium et devotio vestra, et adjuvet apud ipsum Dominum Deum nostrum laborem meum. Videmus enim et tanquam proposito divino spectaculo contuemur, apud flumen Jordanis commendari nobis Deum nostrum in Trinitate. Cum enim veniret Jesus, et baptizatus esset a Joanne, dominus a servo, (quod fecit ad humilitatis exemplum; in ipsa quippe humilitate ostendit impleri justitiam, quando dicente sibi Joanne : « Ego debeo a te baptizari, et tu venis ad » me; » respondit : « Sine modo, ut impleaturo mnis justi-

[1] Alias 63 de verbis Domini.

» tia[1] : ) » cum ergo baptizatus esset, aperti sunt cœli, et descendit super eum Spiritus sanctus in specie columbæ : deinde vox desuper consecuta est : « Hic est Filius meus » dilectus, in quo bene sensi[2]. » Habemus ergo distinctam quodam modo Trinitatem : in voce Patrem, in homine Filium, in columba Spiritum sanctum. Hoc quidem commemorare opus erat; nam videre facillimum est. Evidenter enim, nec ullo dubitationis scrupulo commendatur hæc Trinitas. Nam ipse Dominus Christus in forma servi veniens ad Joannem, utique Filius est : non enim dici potest quod Pater est, aut dici potest quod Spiritus sanctus est. « Venit, inquit, Jesus[3]: » utique Filius Dei. De columba quis dubitet? Aut quis dicat: Quid est columba? Cum ipsum Evangelium testetur apertissime : « Descendit » super eum Spiritus sanctus in specie columbæ[4]? » De voce autem illa similiter nulla dubitatio quod Patris sit, cum dicit : « Tu es Filius meus[5]. « Habemus ergo distinctam Trinitatem.

II. Et si consideremus loca, audeo dicere, (quamvis timide id dicam, tamen audeo,) quasi separabilem Trinitatem. Cum Jesus venit ad fluvium, ex alio loco in alium locum; columba de cœlo descendit ad terram, de alio loco ad alium locum; vox ipsa Patris, nec de terra, nec de aqua sonuit, sed de cœlo : tria hæc quasi separantur locis, separantur officiis, separantur operibus. Dicat mihi aliquis : Ostende inseparabilem Trinitatem. Memento catholicum te loqui, catholicis loqui. Fides enim nostra, id est, fides catholica, fides vera, fides recta, non opinione præsumptionis, sed testimonio lectionis collecta, nec hæretica, temeritate incerta, sed Apostolica veritate fundata, hoc insinuat; hoc novimus, hoc credimus. Hoc etsi non

[1] Matth. III, 14, 15. — [2] Ibid. 17. — [3] Ibid. 13. — [4] Ibid. 16. — [5] Marc. I, 11.

videmus oculis, nec adhuc corde quandiu fide mundamur; ipsa tamen fide rectissime, ac robustissime retinemus Patrem, Filium, Spiritum sanctum, inseparabilem esse Trinitatem, unum Deum, non tres deos. Ita tamen unum Deum, ut Filius non sit Pater, ut Pater non sit Filius, ut Spiritus sanctus nec Pater sit, nec Filius, sed Patris et Filii Spiritus. Hanc ineffabilem Divinitatem apud se ipsam manentem, omnia innovantem, creantem, recreantem, mittentem, revocantem, judicantem, liberantem; hanc ergo Trinitatem ineffabilem simul novimus et inseparabilem.

III. Quid ergo agimus? Ecce seorsum venit Filius in homine, seorsum Spiritus sanctus de cœlo descendit in specie columbæ, seorsum vox Patris de cœlo sonuit, « Hic est » Filius meus. » Ubi est inseparabilis Trinitas? Fecit vos per me Deus intentos. Orate pro nobis, et quasi aperientes sinum : donet ipse unde quod aperuistis impleatur. Collaborate nobis. Videtis enim quid susceperimus; non solum quid; verum etiam qui; unde volumus dicere, ubi positi, quomodo positi in corpore quod corrumpitur et aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem[1]. Quando ergo istum sensum a multis extraho, et ad unum Deum Trinitatem inseparabilem colligo, ut aliquid videam quod dicam, putas-ne in hoc corpore quod aggravat animam, ut aliquid vobis digne loquar, potero dicere: « Quoniam ad te, Domine, animam meam levavi[2]? » Adjuvet me, levet eam mecum. Nam infirmus sum illi, et gravis est mihi.

IV. Solet hæc quæstio ab studiosissimis fratribus proponi, solet in amatorum verbi Dei sermone versari, solet pro hac multum pulsari ad Deum, dicentibus hominibus: Facit aliquid Pater, quod non facit Filius; aut facit aliquid Filius, quod non facit Pater? Interim de Patre et Filio

[1] ap. IX, 15. — [2] Psal. LXXXV, 4.

dicamus. Cum autem hinc expedierit conatum nostrum, cui dicimus : « Adjutor meus esto, ne derelinquas me [1]: » intelligetur etiam Spiritus sanctus ab operatione Patris et Filii nequaquam discedere. De Patre ergo et Filio, fratres, audite. Facit aliquid Pater sine Filio? Respondemus, Non. An dubitatis? Quid enim facit sine illo, per quem facta sunt omnia? « Omnia, inquit, per ipsum facta sunt [2]. » Et satiate inculcans tardis, duris, litigiosis, addidit : « Et sine » ipso factum est nihil. »

V. Quid igitur, fratres? « Omnia per ipsum facta sunt ; » intelligimus utique universam creaturam factam per Filium, fecisse Patrem per Verbum suum, Deum per Virtutem et Sapientiam suam ; numquid dicturi sumus : Omnia quidem, quando creata sunt, per ipsum facta sunt, sed nunc non omnia per ipsum facit Pater? Absit. Recedat hæc cogitatio a fidelium cordibus, abigatur a sensu devotorum, ab intellectu piorum. Fieri non potest, ut per ipsum creaverit, et non per ipsum gubernet. Absit ut sine ipso regatur quod est, quando per ipsum factum est ut esset. Sed et hoc testimonio Scripturæ doceamus, non solum per ipsum facta et creata omnia, sicut ex Evangelio commemoravimus. « Omnia per ipsum facta sunt, et sine » ipso factum est nihil : » sed per ipsum etiam regi et disponi quæ facta sunt. Agnoscitis ergo Christum Dei Virtutem et Dei Sapientiam : agnoscite dictum et de Sapientia. « Attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia » suaviter [3]. » Non ergo dubitemus per ipsum regi omnia, per quem facta sunt omnia. Nihil itaque Pater sine Filio, nihil Filius sine Patre facit.

VI. Occurrit itaque quæstio, quam in nomine Domini et ejus voluntate solvendam suscepimus. Si nihil facit Pater sine Filio, et nihil Filius sine Patre, nonne quasi

[1] Psal. XXVI, 9. — [2] Joan. I, 3. — [3] Sap. VIII, 1.

consequens erit, ut et Patrem dicamus natum de virgine Maria, Patrem passum sub Pontio Pilato, Patrem resurrexisse et in cœlum ascendisse? absit. Non hoc dicimus, quia non hoc credimus. «Credidi enim propter quod locutus » sum[1]:» et nos credimus propter quod et loquimur. Quid est in fide? Quia Filius de Virgine natus est, non Pater. Quid est in fide? Quia Filius passus est sub Pontio Pilato, et mortuus, non Pater. Excidit nobis, quosdam male intelligentes vocari Patripassianos, qui dicunt ipsum Patrem natum ex fœmina, ipsum Patrem passum, ipsum esse Patrem qui est Filius, duo esse nomina, non res duas? Et removit istos Ecclesia catholica a communione sanctorum, ne aliquem deciperent, ut separati litigarent.

VII. Revocemus ergo difficultatem quæstionis sensibus vestris. Dicat aliquis mihi: Tu dixisti, nihil Patrem facere sine Filio, neque Filium sine Patre: et testimonia de Scripturis adhibuisti, nihil Patrem facere sine Filio, quia omnia per ipsum facta sunt; nec quod factum est regi sine Filio, quia ipse est Sapientia Patris, attingens a fine usque ad finem fortiter, et disponens omnia suaviter. Modo mihi dicis quasi contra te ipsum loquens, Filius natus est de Virgine, non Pater; Filius passus est, non Pater; Filius resurrexit, non Pater. Ecce teneo aliquid facere Filium, quod non facit Pater. Aut ergo confitere, facere aliquid Filium sine Patre: aut confitere etiam Patrem natum, passum, mortuum, resurrexisse. Aut illud, aut illud dic; elige unum de duobus. Ego neutrum eligo, nec hoc, nec illud dico. Nec aliquid facere Filium sine Patre dico: quia mentior, si hoc dixero: nec Patrem natum, passum, mortuum, resurrexisse dico, quia nihilominus mentior, si hoc dixero. Quomodo, inquit, explicaberis ab his angustiis.

VIII. Placet vobis quæstio proposita. Deus adjuvet, ut

[1] Psal. CXV, 10.

placeat et soluta. Ecce quod dico, ut liberet et me et vos. In una enim fide stamus in nomine Christi, et in una domo sub uno domino vivimus, et in uno corpore membra sub uno capite sumus, et uno spiritu vegetamur. Ut ergo Dominus ab his angustiis molestissimæ quæstionis liberet, et me qui loquor, et vos qui auditis, hoc dico : Filius quidem, non Pater natus est de Virgine Maria : sed ipsam nativitatem Filii, non Patris, de Virgine Maria, et Pater et Filius operatus est [1]. Non est quidem passus Pater, sed Filius : passionem tamen Filii et Pater et Filius operatus est. Non resurrexit Pater, sed Filius : resurrectionem tamen Filii et Pater et Filius operatus est. De quæstione ista videmur jam expediti ; sed forte verbis meis, videamus etiam utrum verbis divinis. Pertinet ergo ad me sanctorum librorum testimoniis demonstrare, nativitatem Filii et Patrem operatum et Filium, ita passionem : ita resurrectionem : ut cum Filii tantum sit et nativitas et passio et resurrectio ; hæc tamen tria quæ ad Filium solum pertinent, nec a Patre solo facta sint, nec a solo Filio, sed a Patre utique et Filio. Probemus singula, judices auditis, causa proposita est, testes procedant. Dicat mihi judicium vestrum, quod solet causas agentibus dici : Doce quod promittis. Doceo plane adjuvante Domino, et cœlestis juris recito lectionem. Intente audistis proponentem, audite intentius jam probantem.

IX. De Christi nativitate mihi primo docendum est, quomodo eam et Pater fecerit, et Filius fecerit, quamvis nonnisi ad Filium pertineat quod fecit Pater et Filius. Paulum recito, idoneum juris divini consultum. Nam et caussidici habent hodie Paulum dictantem jura litigatorum, non Christianorum. Recito, inquam, Paulum dictantem pacis jura, non litis. Ostendat nobis sanctus Apos-

[1] Florus adGalat. IV.

tolus, quomodo nativitatem Filii Pater operatus sit. « Cum autem venit, inquit, plenitudo temporis, misit » Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub Le- » ge, ut eos qui sub Lege erant redimeret[1]. » Audistis, et quia planum et apertum est, intellexistis. Ecce Pater fecit Filium nasci de Virgine. Cum enim venisset pleni- » tudo temporis, misit Deus Filium suum, utique Pater » Christum. » Quomodo eum misit? « Factum ex muliere, » factum sub Lege. » Fecit ergo eum Pater ex muliere sub Lege.

X. An forte hoc movet, quia de Virgine dixi et Paulus dicit : « Ex muliere ? » Non moveat, non immoremur : neque enim rudibus loquor. Utrumque Scriptura dicit, et ex virgine, et ex muliere. Ex virgine quomodo ? « Ecce virgo » in utero accipiet, et pariet Filium[2]. » Ex muliere autem, sicut audistis : non est contrarium. Proprietas enim locutionis Hebrææ mulieres, non corruptas virginitate, sed fœminas appellat. Habes evidentem Scripturam Geneseos, quando ipsa primo Eva facta est : « Formavit eam » in mulierem[3]. » Dicit etiam alio loco Scriptura, jubere Deum separari mulieres, quæ non cognoverunt cubile viri[4]. Hoc ergo jam notum esse debet ; nec teneat nos, ut alia, quæ merito tenebunt, Domino adjuvante, explicare possimus.

XI. Probavimus ergo nativitatem Filii a Patre factam, probemus et a Filio factam. Quid est nativitas Filii de virgine Maria ? Certe assumptio formæ servi in virginis utero. Numquidnam est aliud nasci Filio, nisi accipere formam servi in virginis utero ? Audi quia hoc et Filius fecit : « Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbi- » tratus est esse æqualis Deo ; sed semetipsum exinanivit,

[1] Galat. IV, 4, 5.— [2] Isaï. VII, 14.— [3] Gen. II, 22.— [4] Num. XXXI, 17. et Judic. XXI, 11.

» formam servi accipiens[1]. Cum venerit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere[2], » qui factus est ei ex semine David secundum carnem[3] : videmus ergo nativitatem Filii a Patre factam ; sed quia ipse Filius semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, videmus nativitatem Filii et ab ipso Filio factam. Probatum est hoc ; transeamus hinc : intenti aliud accipite, quod ex ordine sequitur.

XII. Probemus et passionem Filii, et a Patre factam, et a Filio factam. Faciat Pater passionem Filii : « Qui proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit » illum[4]. » Faciat et Filius passionem suam : « Qui me » dilexit, et tradidit semetipsum pro me[5]. » Tradidit Pater Filium, tradidit Filius se ipsum. Passio hæc uni facta est ; sed ab utroque facta est. Sicut ergo nativitatem, ita passionem Christi nec Pater sine Filio fecit, nec Filius sine Patre. Tradidit Pater Filium, tradidit Filius se ipsum. Quid hic fecit Judas, nisi peccatum ? Transeamus et hinc, veniamus ad resurrectionem.

XIII. Videamus Filium quidem, non Patrem, resurgentem, sed resurrectionem Filii et Patrem et Filium facientem. Operetur Pater resurrectionem Filii. « Propter » hoc enim exaltavit eum, et donavit ei nomen quod est » super omne nomen[6]. » Resuscitavit ergo Pater Filium, exaltando eum et excitando eum a mortuis. Numquid et Filius resuscitavit semetipsum ? Resuscitavit plane. In figura sui corporis de templo dixit : « Solvite templum » hoc, et in triduo resuscitabo illud[7]. » Postremo sicut ad passionem pertinet animam ponere, sic ad resurrectionem animam iterum sumere : videamus si Filius quidem animam suam posuit, et ei animam suam Pater reddidit,

[1] Philip. II, 6, 7. — [2] Galat. IV, 4. — [3] Rom. I, 3. — [4] Id. VIII, 32. — [5] Galat. II, 20. — [6] Philip. II, 9. — [7] Joan. II, 19.

non ipse sibi. Pater enim quia reddidit, manifestum est. Inde enim Psalmus dicit : « Et resuscita me, et reddam » illis [1]. » Sed quia et Filius animam suam sibi reddidit, quid a nobis expectatis? Ipse dicat : « Potestatem habeo » ponendi animam meam [2]. » Nondum dixi quod promisi. Ponendi dixi : sed jam clamatis, quia prævolatis. Eruditi quippe in schola Magistri cœlestis, tanquam lectiones intente audientes, pie reddentes, quid sequatur non ignoratis. « Potestatem, inquit, habeo ponendi animam meam, » et potestatem habeo iterum sumendi eam. Nemo tollit » eam a me : sed ego pono eam a me, et iterum sumó » eam. »

XIV. Exolvimus quæ promisimus : propositiones nostras firmissimis, ut arbitror, testimoniorum documentis probavimus. Tenete quod audistis. Breviter replico ; et rem utilissimam, quantum existimo, mentibus vestris collocandam commendo. Pater non est natus de Virgine : nativitatem tamen istam Filii et Pater et Filius operatus est ex Virgine. Pater non est passus in cruce : passionem tamen Filii et Pater et Filius operatus est. Non resurrexit Pater a mortuis : resurrectionem tamen Filii et Pater et Filius operatus est. Habetis personarum distinctionem, et operationis inseparabilitatem. Non ergo dicamus, aliquid Patrem operari sine Filio, aliquid Filium sine Patre. An forte miracula quæ fecit Jesus, movent vos, ne forte aliqua ipse fecerit, quæ non fecit Pater? Et ubi est : « Pater » autem in me manens ipse facit opera [3]? » Hæc quæ diximus plana erant, tantum dicenda erant : non laborandum ut intelligerentur, sed curandum ut commemorarentur.

XV. Aliquid adhuc volo dicere, ubi vere et acriorem intentionem vestram requiro, et devotionem apud Deum

[1] Psal. XL, 11. — [2] Joan. X, 18. — [3] Id. XIV, 10.

Etenim locis corporalibus non tenentur nec occupantur nisi corpora. Ultra locos corporales est Divinitas : nemo eam tanquam in spatio requirat. Ubique invisibilis et inseparabiliter adest : non in parte major, in parte minor ; sed ubique tota, nusquam divisa. Quis videt hoc? quis capit hoc? Compescamus nos : meminerimus qui, unde loquamur. Illud et illud, quidquid est quod Deus est, pie credatur, sancte cogitetur ; et quantum datur, quantum potest, ineffabiliter intelligatur. Quiescant verba, cesset lingua ; cor excitetur, cor illuc levetur. Non enim est illud tale, quod in cor hominis ascendat, sed quo cor hominis ascendat. Attendamus creaturam : « Invisibilia » enim ejus a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, » intellecta conspiciuntur [1] : » ne forte in his quæ fecit Deus, in quibus habemus quamdam consuetudinis familiaritatem, inveniamus aliquam similitudinem, unde probemus esse aliqua tria, quæ tria separabiliter proferantur, inseparabiliter operentur.

XVI. Eia, fratres, adestote toto animo. Videte prius quid promittam ; ne forte in creatura inveniam, quia Creator a nobis excelsus est. Et forte verba quisquam nostrum, cui fulgor veritatis aliqua mentem quasi coruscatione perstringit, potest dicere verba illa : « Ego dixi in » extasi mea. » In extasi tua quid dixisti? « Projectus sum » a facie oculorum tuorum [2]. » Etenim videtur mihi iste qui hoc dixit, levasse ad Deum animam suam, et effudisse super se animam suam, cum ei diceretur quotidie : « Ubi » est Deus tuus? » pervenisse spiritali quodam contactu ad illam incommutabilem lucem, eamque infirmitate conspectus ferre non valuisse ; et in suam quasi ægritudinem atque languorem iterum recidisse, et comparasse se illi,

[1] Rom. x, 20. — [2] Psal. xxx, 23.

et sensisse adhuc contemperari non posse aciem mentis suæ luci sapientiæ Dei. Et quia hoc in extasi fecerat, abreptus a sensibus corporis et subreptus in Deum; ubi quodam modo a Deo ad hominem revocatus est, ait: « Ego » dixi in extasi mea. » Vidi enim nescio quid in extasi, quod diu ferre non potui; et redditus mortalibus membris, et multis mortalium cogitationibus a corpore quod aggravat animam, dixi. Quid? « Projectus sum a facie oculorum tuorum. » Longe sursum es, longe deorsum sum. Quid ergo dicamus, fratres, de Deo? Si enim quod vis dicere, si cepisti, non est Deus: si comprehendere potuisti, aliud pro Deo comprehendisti. Si quasi comprehendere potuisti, cogitatione tua te decepisti. Hoc ergo non est, si comprehendisti: si autem hoc est, non comprehendisti. Quid ergo vis loqui, quod comprehendere non potuisti?

XVII. Videamus ergo, ne forte in creatura inveniamus aliquid, ubi probemus aliqua tria et separabiliter demonstrari, et inseparabiliter operari. Quo ibimus? Ad cœlum, ut de sole et luna et sideribus disputemus? Ad terram, ut forte de frutectis, de arboribus, de animalibus terram implentibus? An de ipso cœlo, an de ipsa terra, quæ continent omnia quæ sunt in cœlo et in terra? Quandiu, homo, circuis creaturam? Ad te redi, te vide, te inspice, te discute. In creatura quæris aliqua tria et separatim demonstranda, et inseparabiliter operantia: si in creatura quæris, in te prius quære. Non enim tu non es creatura. Similitudinem quæris. Quæsiturus es in pecore? De Deo enim loquebaris, cum quæreres quamdam similitudinem. De Trinitate ineffabilis Majestatis loquebaris; et quia defecisti in divinis, tuamque infirmitatem debita humilitate confessus es, ad humana venisti, ibi discute. Quæris in pecore, quæris in sole, in stella? Quid enim horum fa-

tum est ad imaginem et similitudinem Dei? Prorsus familiarius et melius aliquid horum quæris in te. Hominem enim Deus fecit ad imaginem et similitudinem suam [1]. In te quære, ne forte imago Trinitatis habeat aliquod vestigium Trinitatis. Et quæ? Imago facta longe distans: similitudo tamen et imago longe distans, non quomodo imago Filius hoc quod Pater. Aliter enim imago in filio, aliter in speculo. Multum distat. In filio imago tua, tu ipse es. Hoc est enim filius quod tu natura. Substantia hoc quod tu; persona alius quam tu. Non ergo homo imago tanquam unigenitus Filius, sed ad imaginem quamdam et quamdam similitudinem factus. Quærat in se aliquid, si possit invenire, et tria quædam quæ separabiliter pronuntientur, inseparabiliter operentur. Quæram, quærite mecum. Non ego in vobis, sed vos in vobis, et ego in me. Quæramus communiter, et communem naturam atque substantiam communiter pertractemus.

XVIII. Vide, o homo, adverte si verum est quod dico. Habes-ne corpus, habes carnem? Habeo, inquis. Nam unde est, unde in loco sum, unde de loco in locum moveor? Unde verba loquentis audio, nisi per aurem carnis? Unde os loquentis video, nisi per oculos carnis? Habes, constat, nec diu satagendum est de re manifesta. Vide aliquid aliud, vide quod operatur per carnem. Audis enim aure, sed non ab aure audis. Alius est intus qui audit per aurem. Vides per oculum, ipsum intuere. An domum agnovisti, habitatorem neglexisti? Numquidnam videt oculus per se ipsum? Nonne alius est qui videt per oculum? Non dico: Non videt oculus mortui, de quo constat corpore habitatorem abscessisse: sed oculus de re alia cogitantis, non videt faciem præsentis. Respice ergo interiorem hominem tuum. Ibi enim magis aliqua similitudo

[1] Gen. I, 27.

quærenda est quorumdam trium separatim demonstratorum, inseparabiliter operantium. Quid habet mens tua? Forte si quæram, multa invenio: sed aliquid proximum est, quod facilius intelligitur. Quid habet anima tua? Intus commemora, recole. Non enim quod dicturus sum, id posco ut credatur mihi: noli acceptare, si in te non inveneris. Intuere ergo, sed primo quod exciderat, videamus, si homo non Filii tantum imago est, aut Patris tantum imago est, sed Patris et Filii; et utique jam consequenter et Spiritus sancti. Genesis loquitur: « Faciamus, inquit, hominem ad imaginem et similitudinem » nostram[1]. » Non ergo facit Pater sine Filio, nec Filius sine Patre. « Faciamus hominem ad imaginem et similitu» dinem nostram. » Faciamus, non faciam, aut fac, aut faciat ille: sed, faciamus ad imaginem; non tuam, aut meam, sed ad nostram.

XIX. Ergo interrogo, dissimilem rem dico. Nemo dicat: Ecce quod comparavit Deo. Jam locutus sum, et prælocutus, et cautos reddidi, et cautus fui. Longe ista distant, a summis ima, ab incommutabilibus mutabilia, a creantibus creata, a divinis humana. Ecce primo hoc commendo, quia quod dicturus sum longe distat, nemo mihi calumnietur. Ne forte ergo et ego aures quæram, et ille dentes paret, hoc me promisi exhibiturum aliqua tria demonstrata separatim, operata inseparabiliter. Quam sint ista similia vel dissimilia Trinitati omnipotenti, non nunc ago: sed in ipsa creatura ima et mutabili invenimus aliqua tria, quæ possint separabiliter demonstrari, et inseparabiliter operari. O carnalis cogitatio, et conscientia pertinax atque infidelis? Quid de illa Majestate ineffabili in ea re dubitas, quam in te invenire potuisti? Ecce dico, ecce interrogo: Hom

[1] Gen. I, 26.

habes memoriam? Si non habes, quod dixi quomodo tenuisti? Sed forte jam, quod paulo ante dixi, oblitus es. Hoc ipsum quod dico, « dixi : » duas istas syllabas non teneres, nisi per memoriam. Unde enim scires duas esse, si sonante secunda oblitus esses primam? Quid ergo diutius immoror? Quare sic urgeor? Quare sic cogor convincere? Manifestum est, habes memoriam. Quæro aliud : Habes intellectum? Habeo, inquis. Si enim non haberes memoriam, non teneres quod dixi : si non haberes intellectum, non agnosceres quod tenuisti. Habes et hoc. Intellectum tuum ad id quod intus tenes, revocas, et vides, et videndo formaris, ut sciens dicaris. Tertium quæro : Habes memoriam, qua teneas quod dicitur, habes intellectum, quo intelligas quod tenetur; de his duobus requiro abs te. Volens tenuisti et intellexisti? Volens plane, inquis. Habes ergo voluntatem. Hæc sunt tria, quæ me dicturum esse promiseram auribus et mentibus vestris. Tria hæc sunt in te, quæ potes numerare, et non potes separare. Hæc ergo tria, memoriam, intellectum, et voluntatem; hæc, inquam, tria animadverte separatim pronuntiari; inseparabiliter operari.

XX. Aderit Dominus, et video quod adsit : ex intellectu vestro intelligo eum adesse. Ex his enim vocibus vestris, quemadmodum intellexeritis, adverto; præsumo eum adjuturum, ut omnia intelligatis. Tria promisi separabiliter demonstrari, inseparabiliter operari. Ecce nesciebam quid esset in animo tuo, demonstrasti mihi dicendo : « Memoria. » Hoc verbum, sonus iste, vox ista processit ad aures meas ab animo tuo. Hoc enim quod est memoria, tacite cogitabas, et non dicebas. Erat in te, et nondum venerat ad me. Ut autem quod erat in te proferretur ad me, dixisti ipsum nomen, id est, « Me« moria. » Audivi : quatuor has syllabas in nomine me-

moriæ audivi. Quatuor syllabarum nomen est, vox est, sonuit, ad aurem meam processit, menti aliquid insinuavit. Quod sonuit transiit, unde insinuatum et quod insinuatum est manet. Sed hoc quæro, quando dixisti hoc nomen « Memoria , » vides certe quia hoc nomen non pertinet nisi ad memoriam. Cætera enim duo habent nomina sua. Namque aliud vocatur intellectus, aliud voluntas, non memoria : illud autem unum vocatur memoria. Sed ut hoc diceres, ut quatuor istas syllabas operareris, unde operatus es ? Hoc nomen quod pertinet ad solam memoriam, operata est in te et memoria, ut teneres quod dicebas; et intellectus, ut scires quod tenebas ; et voluntas, ut proferres quod sciebas. Gratias Domino Deo nostro. Adjuvit nos, et in vobis et in nobis. Vere dico Charitati Vestræ, hoc discutiendum et insinuandum trepidissime aggressus eram. Metuebam enim ne forte lætificarem capacium ingenium, et facerem grave tardioribus tædium. Nunc autem video vos attentione audiendi, et celeritate intelligendi, non solum percepisse dictum, sed prævolasse dicturum : Gratias Domino.

XXI. Videte ergo, jam securus commendo quod intellexistis; non inculco incognitum, sed repetens commendo perceptum. Ecce de tribus illis una res nominata est, unius rei nomen dictum est : « Memoria » nomen est unius ex illis tribus, et tamen nomen unius ex illis tribus tria ipsa operata sunt. Non potuit dici sola memoria, nisi operante voluntate, intellectu et memoria. Non potest dici solus intellectus, nisi operante memoria, voluntate et intellectu : nec potest dici sola voluntas, nisi operante memoria et intellectu et voluntate. Explicata sunt, ut arbitror, quæ promissa sunt : quod separatim pronuntiavi, inseparabiliter cogitavi. Unum horum omnium tria fecerunt : sed tamen hoc unum quod tria fecerunt, non ad tria perti-

net, sed ad unum. Tria fecerunt nomen memoriæ : sed hoc non pertinet nisi ad solam memoriam. Tria fecerunt nomen intellectus : sed non pertinet nisi ad solum intellectum. Tria fecerunt nomen voluntatis : sed non pertinet nisi ad solam voluntatem. Ita Trinitas fecit carnem Christi : sed non pertinet nisi ad solum Christum. Trinitas fecit de cœlo columbam : sed non pertinet nisi ad solum Spiritum sanctum. Trinitas fecit de cœlo vocem : sed non pertinet vox nisi ad solum Patrem.

XXII. Nemo ergo dicat mihi, nemo calumniosus me infirmum urgere conetur : Quid ergo in his tribus quæ in mente nostra vel in anima esse ostendisti, quid ex his tribus pertinet ad Patrem, id est, quasi ad similitudinem Patris, quid horum ad Filii, quid horum ad Spiritus sancti? Non possum dicere, non possum explicare. Aliquid cogitantibus relinquamus, aliquid et silentio largiamur. Redi ad te, et ab omni strepitu tolle te. Intra te vide, si habes illic aliquod secretarium dulce conscientiæ tuæ, ubi non perstrepas, ubi non litiges, aut lites pares, ubi non dissensiones et pervicaciam mediteris. Esto mansuetus ad audiendum verbum, ut intelligas. Forte dicturus es : « Auditui meo dabis exultationem et lætitiam, et exul- » tabunt ossa, sed humiliata, non elata[1]. »

XXIII. Sufficit ergo quia ostendimus tria quædam separabiliter demonstrari, inseparabiliter operari. Si hoc in te invenisti, si hoc in homine, si hoc in quadam persona in terra ambulante, corpus fragile, quod aggravat animam, portante : crede Patrem et Filium et Spiritum sanctum per singula quædam visibilia, per species quasdam assumptæ creaturæ posse et separabiliter demonstrari, et inseparabiliter operari. Sufficit hoc. Non dico, Pater memoria est, Filius intellectus est, Spiritus voluntas est :

[1] Psal. L, 10.

non dico, quomodo libet intelligatur, non audeo. Servemus majora capientibus, infirmis[1] infirmi quod possumus. Non dico ista illi Trinitati velut æquanda, quasi ad analogiam; id est, ad rationem quamdam comparationis dirigenda : non hoc dico. Sed quid dico? Ecce in te inveni tria separabiliter demonstrata, inseparabiliter operata : et eorum trium unumquodque nomen a tribus factum, quod tamen non ad tria, sed ad trium horum unum aliquid pertineret. Crede jam ibi quod non potes videre, si hic audisti et vidisti et tenuisti. In te enim quod est, potes nosse in eo qui te fecit quod est, quidquid est, quando potes nosse? Et si poteris, nondum potes. Et tamen cum poteris, numquid sic poteris nosse Deum tu, quomodo se novit Deus? Sufficiat ergo Charitati Vestræ : quod potuimus, diximus : exigentibus promissa reddidimus : cætera quæ addenda sunt, ut proficiant sensus vestri, a Domino quærite.

## SERMO LIII[2].

De verbis Evangelii Matth. v. *Beati pauperes spiritu etc.* Sed de hoc maxime quod dictum est : *Beati mundicordes, quoniam ipsi Deum videbunt.*

I. Solemnitate sanctæ Virginis, quæ testimonium dixit de Christo, et testimonium meruit a Christo, palam occisæ, occulte coronatæ, admonemur Charitati Vestræ de illa exhortatione loqui, quam modo Dominus ex Evangelio proferebat, dicens multas causas beatæ vitæ, quam nemo

[1] *Supple* insinuamus. — [2] Alias 14 inter addita a Parisiensibus.

est qui non velit. Nemo quippe inveniri potest, qui beatus esse nolit. Sed o si homines quomodo desiderant mercedem, sic opus mercedis non recusarent! Quis non alacriter currat, cum ei dicitur : Beatus eris? Libenter audiat et cum dicitur : Si hoc feceris. Non recusetur certamen, si diligitur præmium; et accendatur animus ad alacritatem operis commendatione mercedis. Quod volumus, quod desideramus, quod petimus, post erit : quod autem jubemur ut faciamus, propter illud quod post erit, modo sit. Ecce incipe divina dicta recolere, et ipsa Evangelica præcepta vel munera. « Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum[1]. Postea erit tuum regnum cœlorum, modo esto pauper spiritu. Vis ut postea regnum cœlorum tuum sit? Vide modo tu ipse cujus sis. Esto pauper spiritu. Quæris a me fortasse, quid sit esse pauperem spiritu. Omnis inflatus non est pauper spiritu : ergo humilis pauper est spiritu. Altum est regnum cœlorum : sed, « Qui se humiliat, exaltabitur[2]. »

II. Attende quod sequitur : « Beati, inquit, mites, » quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram[3]. » Jam vis possidere terram : vide ne possidearis a terra. Possidebis mitis, possideberis immitis. Nec cum audis præmium propositum, ut possideas terram extendas avaritiæ sinum, qua vis possidere modo terram, excluso etiam utcumque vicino tuo ; non te ista fallat opinio. Tunc vere possidebis terram, quando inhæseris ei qui fecit cœlum et terram. Hoc enim est esse mitem, non resistere Deo tuo : ut in eo quod bene facis, ipse tibi placeat, non tu tibi; in eo quod mala juste pateris, ipse tibi non displiceat, sed tu tibi. Neque enim parum est, quia placebis ei, displicens tibi, displicebis autem ei, placens tibi.

III. Attende tertium : « Beati lugentes, quoniam ipsi

[1] Matth. v, 3. — [2] Luc. xiv et xviii. — [3] Matt. v, 4.

» consolabuntur[1]. » In luctu opus est, in consolatione merces est : Nam qui lugent carnaliter, quas consolationes habent? Molestas, metuendas. Ibi consolatur lugens, ubi timet rursus ne lugeat. Verbi gratia, contristat filius elatus, lætificat natus : illum extulit, hunc suscepit : in illo tristitia, in isto timor : in nullo ergo consolatio. Ergo illa erit vera consolatio, qua dabitur quod non amittatur; ut illi se postea gaudeant consolari, qui modo se lugent peregrinari.

IV. Accedat quartum et opus et munus : « Beati qui » esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabun- » tur[2]. » Saturari vis. Unde? Si caro saturitatem concupiscit, digesta saturitate, famem iterum patieris. « Et qui » biberit, inquit, ex hac aqua, sitiet iterum[3]. » Medicamentum quod ad vulnus ponitur, si sanaverit, jam non dolet : quod autem ponitur contra famem, hoc est, esca, ita ponitur ut ad modicum relevet. Transacta enim saturitate, redit fames. Accedit quidem quotidie remedium saturitatis, sed non est sanatum vulnus infirmitatis. Esuriamus ergo sitiamusque justitiam, ut ipsa justitia saturemur, quam nunc esurimus et sitimus. Inde enim saturabimur, quod esurimus et sitimus. Interior homo noster esuriat et sitiat : habet enim cibum suum, habet potum suum « Ego sum, inquit, panis qui de cœlo descendi[4]. » Habes panem esurientis, desidera et potum sitientis : « Quoniam apud te est fons vitæ[5]. »

V. Attende quod sequitur : « Beati misericordes, quo- » niam ipsorum miserebitur Deus[6]. » Fac, et fiet : fac cum altero, ut fiat tecum. Quia abundas et eges : abundas temporalibus, eges æternis. Mendicum hominem audis, mendicus ipse Dei es. Petitur a te, et petis. Quod egeris

[1] Matth. v, 5. — [2] Ibid. 6. — [3] Joan. iv, 15. — [4] Id. vi, 41. — [5] Psal. xxxv, 10 — [6] Matth. v, 7.

cum petitore tuo, hoc aget Deus cum suo. Et plenus et inanis es : imple inanem de plenitudine tua, ut de Dei plenitudine impleatur inanitas tua.

VI. Attende quod sequitur : « Beati mundicordes [1], » hoc est, qui mundi corde sunt : « Quoniam ipsi Deum vi- » debunt. » Hic est finis amoris nostri; finis quo perficiamur, non quo consumamur. Finitur cibus, finitur vestis : cibus, quia consumitur edendo, vestisquia perficitur texendo. Et illud finitur, et illud : sed finis iste pertinet ad consumptionem, ille ad perfectionem. Quidquid agimus, quidquid bene agimus, quidquid nitimur, quidquid laudabiliter æstuamus, quidquid inculpabiliter desideramus, ad Dei visionem cum venerit, plus non requiremus. Quid enim quærat, cui adest Deus? aut quid sufficiat ei, cui non sufficit Deus? videre Deum volumus, videre Deum quærimus, videre Deum inardescimus. Quis non? Sed vide quid dictum est : « Beati mundicordes, quoniam ipsi Deum » videbunt. » Hoc para, unde videas. Ut enim secundum carnem loquar, quid desideras ortum solis cum oculis lippis? Sani sint oculi, et erit lux illa gaudium : non sint oculi sani, erit lux illa tormentum. Non enim corde non mundo videre permitteris, quod non videtur nisi corde mundo. Repelleris, auferėris, non videbis. « Beati enim mun- » dicordes, quoniam ipsi Deum videbunt. » Quoties beatos jam numeravit, quas beatitudinis causas, quæ opera, quæ munera, quæ merita, quæ præmia? Nusquam dictum est, « Ipsi Deum videbunt. Beati pauperes spiritu quoniam ip- » sorum est regnum cœlorum. Beati mites : ipsi hæredi- » tate possidebunt terram. Beati lugentes : ipsi consola- » buntur. Beati esurientes et sitientes justitiam : ipsi » saturabuntur. Beati misericordes : ipsi misericordiam » consequentur. » Nusquam dictum est : « Ipsi Deum vi-

[1] Matth. v, 8.

» debunt. » Ventum est ad mundicordes, ibi visio Dei promissa est. Non sine causa, nisi quia ibi sunt oculi, unde videtur Deus. De his oculis Paulus apostolus loquens ait : « Illuminatos oculos cordis vestri[1]. » Modo ergo oculi isti pro sua iufirmitate illuminantur fide : postea pro sua firmitate illuminabuntur specie. « Quandiu enim su-» mus in corpore, peregrinamur a Domino. Per fidem enim » ambulamus, non per speciem[2]. » Quandiu autem in hac fide sumus, quid de nobis dicitur? « Videmus nunc » per speculum in ænigmate; tunc autem facie ad faciem[3]. »

VII. Non hic corporea facies cogitetur. Nam si accensus desiderio videndi Deum, faciem tuam præparaveris corporalem ad videndum; talem faciem desiderabis et Dei. Si autem jam saltem spiritaliter de Deo sapis, ut Deum non cogites esse corporeum, (unde diutius heri egimus, si tamen aliquid peregimus); si in corde vestro, tanquam in templo Dei, formæ humanæ fregimus simulacrum, si jam vobis bene venit in mentem, et viscera vestra interiora possedit, ubi detestatur Apostolus eos : « Qui dicen-» tes se esse sapientes, stulti facti sunt, et immutaverunt » gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis » corruptibilis hominis[4]. » Si jam tale malum detestamini, si adversamini[5], si Creatori mundatis templum suum, si vultis ut veniat et mansionem apud vos faciat : « Sentite de » Domino in bonitate, et in simplicitate cordis quærite il-» lum[6]. » Videte cui dicatis, si tamen dicitis, vere si dicitis: « Tibi dixit cor meum, quæram faciem tuam[7]. » Dicat et cor tuum, et adde: Vultum tuum, Domine, requiram. Bene enim requiris, quia corde requiris. Dicitur Dei vultus, dicitur Dei brachium, dicitur Dei manus, dicuntur Dei pedes, dicitur Dei sedes, dicitur scabellum pedum ejus :

[1] Ephes. I, 18. — [2] 2 Cor. V, 6, 7. — [3] I Cor. XIII, 12. — [4] Rom. I, 22, 23. — [5] *Forte* avertamini. — [6] Sap. I, I. — [7] Psal. XXVI, 8.

sed noli membra humana cogitare. Si vis esse templum veritatis, frange idolum falsitatis. Manus Dei, potentia Dei. Facies Dei, notitia Dei. Pedes Dei, præsentia Dei. Sedes Dei, si vis, tu es. An forte negare audebis Deum esse Christum? Non, inquis. Concedis et hoc, « Christum » Dei virtutem et Dei sapientiam [1]? » Concedo, inquis: Audi : « Anima justi sedes est sapientiæ [2]. » Ubi enim sedem habet Deus, nisi ubi habitat? Ubi autem habitat, nisi in templo suo? « Templum enim Dei sanctum est, quod estis » vos [3]. » Vide ergo quomodo excipias Deum. « Spiritus » est Deus; in spiritu et veritate oportet adorare Deum [4]. » Jam in cor tuum, si placet, intret arca testamenti, et ruat Dagon [5]. Audi ergo nunc, et disce Deum desiderare, disce unde Deum videre possis, præparare. « Beati, » inquit, mundicordes, quoniam ipsi Deum videbunt. » Quid præparas oculos corporis? Si sic videbitur, in loco erit videbitur. Non est in loco qui ubique totus est. Munda unde videatur.

VIII. Audi, et intellige, si ipso juvante potero explicare: adjuvet nos ad intelligendum omnia supradicta opera et munera, quemadmodum congrua congruentibus apposita sint. Ubi enim dictum est de præmio, quod non congrueret operi, quod non consonaret? Quia humiles quasi a regno videntur alieni : « Beati, inquit, pauperes » spiritu, quia ipsorum est regnum cœlorum. » Quia mites homines facile excluduntur de terra sua : « Beati, inquit, » mites, quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram. » Jam cætera aperta sunt, clara sua sponte cognoscuntur: disputatore non egent, commemoratore opus habent. « Beati » qui lugent. » Quis lugens non consolationem desiderat? « Ipsi, inquit, consolabuntur. Beati qui esuriunt et sitiunt

[1] 1 Cor. I, 24. — [2] Sap. I. — [3] 1 Cor. III, 17. — [4] Joan. IV, 34. — [5] 1 Reg. V, 3.

» justitiam. » Quis esuriens et sitiens non satietatem requirit? « Et ipsi, inquit, saturabuntur. Beati misericor- » des. » Quis misericors, nisi qui optat ex ipso opere reddi sibi a Deo vicem, ut circa se fiat, quod circa pauperem facit? « Beati, inquit, misericordes, quoniam ipsorum » miserebitur Deus. » Quomodo per ipsa singula singulis propria apposita sunt, et nihil adhibitum est in præmio; quod non congrueret præcepto? Præceptum est enim, ut sis pauper spiritu: præmium est, ut habeas regnum cœlorum. Præceptum est, ut sis mitis: præmium est, ut possideas terram. Præceptum est, ut sis lugens: præmium, ut consoleris. Præceptum est, ut esurias et sitias justitiam: præmium, ut satureris. Præceptum est, ut sis misericors: præmium, ut misericordiam consequaris. Si præceptum est, ut mundes cor: præmium, ut videas Deum.

IX. Non ergo ita sapias in his præceptis et præmiis, ut cum audis: « Beati mundicordes, quoniam ipsi » Deum videbunt, » putes pauperes spiritu non visuros, aut non visuros mites, non visuros lugentes, non visuros esurientes et sitientes justitiam, non visuros misericordes. Non arbitreris eos tantum quasi visuros qui mundo sunt corde, illis a visione separatis. Omnia enim hæc iidem ipsi sunt. Ipsi videbunt, et non ideo videbunt, quia pauperes spiritu sunt, quia mites sunt, quia lugentes, quia esurientes sitientesque justitiam, quia misericordes: sed quia mundi sunt corde. Quemadmodum si corporalia opera membris corporalibus coaptarentur, ac diceret (verbi gratia) quisquam: Beati qui pedes habent, quia ipsi ambulabunt: beati qui manus habent, quia ipsi operabuntur: beati qui vocem habent, quoniam ipsi clamabunt: beati qui os et linguam habent, quoniam ipsi loquentur: beati qui oculos habent, ipsi enim videbunt. Sic tanquam spiritalia membra componens, docuit quid

ad quid pertineat. Apta est humilitas ad habendum regnum cœlorum, apta mansuetudo ad possidendam terram, aptus luctus ad consolationem, apta fames et sitis justitiæ ad saturitatem, apta misericordia ad impetrandam misericordiam, aptum mundum cor ad videndum Deum.

X. Si ergo desideramus videre Deum, oculus iste unde mundabitur? Quis enim non curet, quis non quærat unde mundet, quo videre possit quem toto affectu desiderat? Expressit hoc divina testatio : « Fide, inquit, mundans » corda eorum [1]. » Mundat cor fides Dei, mundum cor videt Deum. Sed quia ipsa fides aliquando ab hominibus, qui se ipsos fallunt, talis determinatur, quasi sufficiat tantummodo credere, (promittunt enim sibi quidam etiam conspectum Dei regnumque cœlorum credentes et male viventes;) contra hos succensus et spiritali charitate quodam modo stomachans Jacobus apostolus in Epistola sua dicit : « Tu credis quoniam unus est Deus. » Plaudis tibi de fide : attendis enim multos impios æstimare multos esse deos, et tu tibi gaudes credendo quia unus est Deus. « Bene facis. Et dæmones credunt, et contremiscunt [2]. » Numquid et ii Deum videbunt? Videbunt qui mundo sunt corde. Quis autem mundicordes dicat spiritus immundos? Et tamen credunt et contremiscunt.

XI. Discernenda est fides nostra a fide dæmonum. « Fides enim nostra mundat cor : fides autem illorum reos » facit. » Male quippe operantur, et ideo Domino dicunt : « Quid nobis et tibi est? » Cum audis hoc dæmones dicere, putas eos non agnoscere? « Scimus, inquiunt, qui » sis. Tu es Filius Dei [3]. » Dicit hoc Petrus et laudatur : dicit hoc dæmon, et damnatur. Unde hoc; nisi quia vox par, et cor impar? Discernamus ergo fidem nostram, nec credere sufficiat. Non est talis fides quæ mundat cor.

[1] Act. xv, 9. — [2] Jacob. ii, 19. — [3] Luc. iv, 34, et Matth. xvi, 16.

« Fide, inquit, mundans corda eorum [1]. » Sed qua fide, quali fide, nisi quam definit Paulus apostolus, ubi ait : « Fides quæ per dilectionem operatur [2] ? » Ista fides discernit a fide dæmonum, discernit ab hominum flagitiosis ac perditis moribus. Fides, inquit. Quæ fides ? Quæ per dilectionem operatur, sperat quod Deus pollicetur. Nihil ista definitione perpensius, nihil perfectius. Ergo tria sunt illa. Necesse est ut in quo est fides, quæ per dilectionem operatur, speret quod Deus pollicetur. Comes est ergo fidei spes. Necessaria quippe spes est, quandiu non videmus quod credimus ; ne forte non videndo et desperando deficiamus. Contristat nos, quia non videmus : sed consolatur nos, quia visuros nos speramus. Adest ergo spes, et est comes fidei. Deinde et charitas, qua desideramus, qua pertingere conamur, qua inardescimus, qua esurimus et sitimus. Adhibetur ergo et hæc : et erit fides, spes et charitas. Quomodo enim non erit ibi charitas, cum nihil sit aliud charitas quam dilectio ? Ipsa autem fides definita est, quæ per dilectionem operatur. Tolle fidem, perit quod credis ; tolle charitatem, perit quod agis. Fidei enim pertinet ut credas : charitati ut agas. Si enim credis, et non amas, non te moves ad bonum opus : et si moves, ut servus moves, non ut filius ; timendo pœnam, non amando justitiam. Illa ergo, inquam, fides mundat cor, quæ per dilectionem operatur.

XII. Et modo ipsa fides quid agit ? Tantis testimoniis Scripturarum, tam multiplici lectione, tam varia copiosaque exhortatione quid agit, nisi ut videamus nunc per speculum in ænigmate, postea facie ad faciem ? Sed non iterum tu redeas ad istam faciem tuam. Faciem cordis cogita. Coge cor tuum cogitare divina, compelle, urge. Quidquid simile corporis cogitanti occurrerit, abjice. Non-

1 Act. xv, 9. — 2 Galat. v, 6.

dum potes dicere : Hoc est : saltem dic : Non est hoc. Quando enim dices : Hoc est Deus? Nec cum videbis : quia ineffabile est quod videbis. Raptum se dicit Apostolus in tertium cœlum, et audisse ineffabilia verba[1]. Si sunt ineffabilia verba, quid est cujus sunt verba? Cogitanti ergo tibi de Deo, occurrit aliqua fortasse in humana specie mira et amplissima magnitudo : constituisti eam in conspectu cogitationis tuæ, tanquam magnum aliquid, amplissimum, grande, ingentissima mole diffusum. Finisti alicubi. Si finisti, Deus non est. Si non finisti, facies ubi est? Cogitas molem, et ut membra distinguas, definis molem. Aliter enim membra distinguere non potes, nisi moli dederis finem. Quid agis stulta et carnalis cogitatio? Grandem molem fecisti; et tanto grandiorem, quanto te putasti Deum amplius honorare. Addit alius unum cubitum, et facit majorem.

XIII. Sed legi, inquis. Quid legisti, qui nihil intellexisti? Et tamen dic, quid legisti? Non repellamus parvulum corde ludentem. Dic quid legisti? « Cœlum mihi thronus est, » terra autem scabellum pedum meorum[2]. » Aio[3] : Legi et ego : sed tu forte potiorem te putas, quia legisti et credidisti. Credo et ego quod dixisti. Simul credamus. Quid dico? Simul quæramus. Ecce tene quod legisti, et credidisti : « Cœlum mihi thronus est, » id est, sedes; thronus enim græce, latine sedes est : « Terra autem scabel- » lum pedum meorum. » Non legisti et illud : « Quis pal- » mo mensus est cœlum[4]? » Puto te legisse : cognoscis, et te credere confiteris. Ibi enim utrumque legimus, utrumque credimus. Modo jam cogita, et doce me : adhibeo te doctorem, et me parvulum facio. Doce me, obsecro te. Quis est qui sedet in palmo suo?

[1] 2 Cor. XII, 2 et 4. — [2] Isaï. LXVI, 1. — [3] *Forte* Audio. — [4] Id. XL, 1, 2.

XIV. Ecce figuras et lineamenta membrorum Dei a corpore humano duxisti. Sed forte subrepsit tibi, ut secundum corpus putares nos factos ad imaginem Dei. Interim accipio considerandum, discutiendum, requirendum, disputando excutiendum. Si placet, audi me : quia in eo quod tibi placuit, audivi te. Sedet Deus in cœlo, et palmo metitur cœlum. Idem cœlum fit latum, cum sedet; et angustum, cum metitur? An ipse Deus tantus est in sedendo, quantus in palmo ? Si hoc ita est, non ad similitudinem suam nos fecit Deus : nos enim palmum angustiorem valde habemus, quam partem corporis qua sedemus. Ille autem si tam latus est in palmo suo, quam latus in sessione sua, disparia membra nobis fecit. Non est ista similitudo. Erubescat ergo tale idolum in corde christiano. Proinde cœlum accipe pro omnibus sanctis. Quia et terra dicitur pro omnibus qui sunt in terra : « Omnis terra adoret te [1]. » Si bene dicimus secundum eos qui habitant in terra, « Omnis terra adoret te : » bene dicimus etiam secundum eos qui habitant in cœlo : Omne cœlum portet te. Nam et sancti ipsi qui in terra habitant, carne terram calcant, corde in cœlo habitant. Non enim frustra admonentur sursum habere cor, et cum admoniti fuerint, ita esse respondent : aut frustra dicitur : « Si » consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, » ubi Christus est in dextera Dei sedens, quæ sursum » sunt sapite, non quæ super terram [2]. » In quantum ergo ibi conversantur, et ipsi Deum portant, et cœlum sunt; quia Dei sedes sunt; « Et cum annuntiant verba Dei, cœli » enarrant gloriam Dei [3]. »

XV. Redi ergo mecum ad faciem cordis : ipsam præpara. Intus est cui loquitur Deus. Aures, oculi, cætera membra visibilia, interioris cujusdam vel habitaculum

[1] Psal. LXV, 4. — [2] Coloss. III, 1, 2. — [3] Psal. XVIII, 2.

vel organum sunt. Interior est homo ubi habitat Christus interim per fidem : ibi habitaturus præsentia Divinitatis suæ, cum cognoverimus quæ sit latitudo, longitudo, altitudo, profundum; cognoverimus etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, ut impleamur in omnem plenitudinem Dei[1]. Nunc ergo si tibi intellectus hic non displicet, advoca te comprehendere latitudinem, longitudinem, altitudinem, profundum. Non discurras imaginatione cogitationis per spatia mundana, et per molis hujus tam magnæ comprehensibilem granditatem. In te attende quod dico. Latitudo est in bonis operibus; longitudo est in longanimitate et perseverantia bonorum operum; altitudo est in supernorum expectatione præmiorum; propter quam altitudinem tibi dicitur ut sursum cor habeas. Bene operare. Et in bonis operibus persevera, propter beneficia Dei. Terrena pro nihilo æstimes, ne cum tibi aliquo sapientis illius flagello terra ista fuerit perturbata, dicas te sine causa Deum coluisse, sine causa bona opera fecisse, sine causa in bonis operibus perseverasse. Faciendo enim bona opera, quasi habuisti latitudinem : perseverando in eis, quasi habuisti longitudinem : sed terrena conquirendo, non habuisti altitudinem. Attende profundum : gratia Dei est in occulto voluntatis ejus. « Quis enim cognovit sensum Domini? Aut quis » consiliarius ejus fuit[2]? Et, Judicia tua sicut multa » abyssus[3]. »

XVI. Hanc conversationem bene operandi, in ea perseverandi, superna expectandi, gratiam Dei occulte dandi, sapientia, non stultitia; nec reprehendendi quare alius sic, alius autem sic; non enim est iniquitas apud Deum[4] : » hanc ergo conversationem, si placet, coapta etiam cruci

[1] Ephes. III, 17-19. — [2] Rom. XI, 34. — [3] Psal. XXXV, 7. — [4] 2 Par. XIX, 7, et Rom. IX, 14.

Domini tui. Non enim frustra talem mortem elegit, in cujus potestate erat vel mori vel non mori. Si in potestate erat mori et non mori, quare non in potestate sic vel sic mori? Non frustra ergo crucem elegit, ubi te huic mundo crucifigeret[1]. Nam latitudo est in cruce transversum lignum, ubi figuntur manus : propter bonorum operum significationem. Longitudo est in ea parte ligni, quæ ab ipso transverso ad terram tendit. Ibi enim corpus crucifigitur, et quodam modo stat : et ipsa statio perseverantiam significat. Altitudo autem in illo ligno est, quod ab eodem transverso sursum versus ad caput eminet : et ea significatur supernorum expectatio. Ubi profundum, nisi in ea parte quæ terræ defixa est? Occulta est enim gratia, et in abdito latet. Non videtur, sed inde eminet quod videtur. Post hæc si comprehenderis hæc omnia, non solum intelligendo, verum etiam agendo : « (Intellectus enim bonus omnibus qui faciunt eum[2] :) » tunc jam extende te, si potes, ad agnoscendam agnitionem charitatis Christi supereminentem scientiæ. Cum perveneris, impleberis, in omnem plenitudinem Dei. Tunc erit illud facie ad faciem. Impleberis autem in omnem plenitudinem Dei, non ut tui plenus sit Deus, sed ut tu sis plenus Deo. Quære ibi, si potes, faciem corporalem. Jam tollantur nugæ a mentis aspectu. Abjiciat puer parvulus ludicra, discat tractare majora. Et nos in multis parvuli sumus : et cum plus quam sumus essemus, a majoribus tolerati sumus. « Pacem sectamini cum omnibus, » et sanctificationem, sine qua nemo poterit videre » Deum[3]. » Hac enim et cor mundatur : quia ibi est fides quæ per dilectionem operatur. Hinc « Beati mundi- » cordes, quoniam ipsi Deum videbunt. »

[1] Florus ad Ephes. III. — [2] Psal. CX, 10. — [3] Hebr. XII, 14.

# SERMO LIV [1].

De eo quod scriptum est in Evangelio Matth. v : *Sic luceat lumen vestrum coram hominibus, ut videant bona opera vestra, et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est* : et contra cap. vi. *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.*

I. Solet multos movere, charissimi, quod Dominus noster Jesus Christus in Sermone Evangelico, cum prius dixisset : « Luceat lumen vestrum coram hominibus, ut » videant bona opera vestra, et glorificent Patrem ves- » trum, qui in cœlis est [2], » postea dixit : « Attendite ne » justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videa- » mini ab eis [3]. » Turbatur enim mens parum intelligentis, et præcepto utrique obaudire cupientis, et per diversa et adversa distenditur. Tam enim nemo potest quamvis uni domino obtemperare repugnantia jubenti, quam « Nemo potest etiam duobus dominis servire [4] : » quod eodem Sermone Salvator ipse testatus est. Quid ergo faciet animus nutans, cum se obtemperare non posse existimat, et non obtemperare formidat [5] ? Si enim bona opera sua in luce posuerit hominibus intuenda, ut faciat quod præceptum est : « Sic luceat lumen vestrum coram » hominibus, ut videant bona opera vestra, et glorificent

[1] Alias 2 de verbis Domini.— [2] Matth. v, 16.— [3] Id. vi, 1.— [4] Ibid. 24. — [5] Florus ad 2 Cor. iv.

» Patrem vestrum, qui in cœlis est : » reum se teneri arbitrabitur, quia contra præceptum fecit, ubi dicitur : « Attendite ne justitiam vestram faciatis coram homini- » bus, ut videamini ab eis. » Rursusque, si hoc timens et cavens, ea quæ bene facit absconderit, non se putabit servire imperanti et dicenti : « Luceat lumen vestrum co- » ram hominibus, ut videant bona opera vestra. »

II. Qui recte autem intelligit, utrumque implet, et serviet universissimo Domino, qui servum pigrum non damnaret, si ea quæ fieri nullo modo poterant, imperaret. Audite enim Paulum servum Christi Jesu, vocatum Apostolum, segregatum in Evangelium Dei, utrumque et facientem et docentem. Videte quemadmodum luceat lumen ejus coram hominibus, ut videant bona opera ejus. « Com- » mendamus, inquit, nosmetipsos ad omnem conscien- » tiam hominum in conspectu Dei[1]. » Et iterum : « Pro- » videmus enim bona, non solum coram Deo, sed etiam » coram hominibus[2]. » Et iterum ; « Placete omnibus » per omnia, sicut et ego omnibus per omnia placeo[3]. » Videte rursus quemadmodum attendat, ne faciat justitiam suam coram hominibus, ut videatur ab eis. « Opus autem » suum probet, inquit, unusquisque ; et tunc in semet- » ipso habebit gloriam, et non in altero[4]. » Et iterum, « Nam gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ » nostræ[5]. » Et illud quo nihil est manifestius : « Si ad- » huc, inquit, hominibus placerem, Christi servus non » essem[6]. » Sed ne quisquam eorum qui de præceptis quasi repugnantibus ipsius Domini moventur, multo magis Apostolo ejus ingerat quæstionem, et dicat : Quomodo tu dicis : « Placete omnibus per omnia, sicut et ego omni- » bus per omnia placeo : » et tu idem dicis : « Si adhuc ho-

[1] 2 Cor. IV, 2. — [2] Id. VIII, 11. — [3] 1 Cor. X, 33. — [4] Galat. VI, 4. — [5] 2 Cor. I, 12. — [6] Galat. I, 10.

» minibus placerem, Christi servus non essem ? » Adsit ipse Dominus, qui etiam in servo suo et Apostolo loquebatur, et aperiat nobis voluntatem suam, et tribuat obediendi facultatem.

III. Ipsa quippe verba Evangelica secum portant expositiones suas ; nec intercludunt ora esurientium, quia pascunt corda pulsantium. Intentio quippe cordis humani quo dirigatur, et quo spectet, intuendum est. Si enim qui vult videri ab hominibus bona opera sua, gloriam et utilitatem suam ponit ante homines, et hanc in conspectu hominum quærit ; nihil eorum, quæ de hac re Dominus præcepit, implevit : quia et attendit facere justitiam suam coram hominibus, ut videretur ab eis, et non sic eluxit lumen ejus coram hominibus, ut ad hoc viderent bona opera ejus, ut glorificarent Patrem qui in cœlis est. Se quippe voluit glorificari, non Deum; et suam quæsivit utilitatem, non dilexit Domini voluntatem. De qualibus dicit Apostolus : « Omnes enim quæ sua sunt quærunt, » non quæ Jesu Christi[1]. » Itaque non illic sententia terminata est, ubi ait : « Sic luceat lumen vestrum coram » hominibus, ut videant bona opera vestra : » sed continuo subjunxit cur faciendum sit : « Ut glorificent, inquit, » Patrem vestrum, qui in cœlis est : » ut homo cum bene faciens videtur ab hominibus, intentionem boni facti habeat in conscientia sua, intentionem vero innotescendi non habeat nisi in laudibus Dei, propter eorum quibus innotescit utilitatem ; quibus hoc prodest, ut Deus placeat, qui hoc præstitit homini; atque ita non desperent, etiam sibi si voluerint hoc posse præstari. Itaque aliam sententiam, ubi ait : « Attendite ne justitiam vestram fa» ciatis coram hominibus, » non alibi terminavit, quam ubi dixit : « Ut videamini ab eis : » nec addidit, « Et glori-

[1] Philip. II, 21.

» cent Patrem vestrum, qui in cœlis est : » sed potius addidit : « Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem » vestrum, qui in cœlis est. » Hinc enim ostendit eos qui tales sunt, quales fideles suos esse non vult, in eo ipso mercedem quærere, quod videntur ab hominibus, ibi constituere bonum suum, ibi oblectare vanitatem cordis sui, ibi exinaniri et inflari, ibi tumescere et contabescere. Cur enim non sufficit, ut diceret : « Attendite ne faciatis » justitiam vestram coram hominibus; » sed addidit, « Ut videamini ab eis : » nisi quia sunt quidam, qui sic faciunt justitiam suam coram hominibus, non ut videantur ab eis, sed ut ipsa opera videantur, et glorificetur Pater qui est in cœlis, qui ea justificatis impiis donare dignatus est?

IV. Qui tales sunt, nec suam justitiam deputant, sed ejus ex cujus fide vivunt : (unde et Apostolus dicit : « Ut » Christum lucrifaciam, et inveniar in illo non habens » meam justitiam, quæ ex Lege est, sed eam quæ est per » fidem Christi, quæ est ex Deo, justitia ex fide [1]. » Et in alio loco : « Ut nos simus justitia Dei in illo [2]. » Unde et Judæos ita reprehendit : « Ignorantes, inquit, Dei jus» titiam, et suam volentes constituere, justitiæ Dei non » sunt subjecti [3].) » Quisquis ergo ita vult videri hominibus opera sua, ut ille glorificetur, a quo ea quæ in illo videntur accepit, et sic ad imitandum bonum iidem ipsi qui vident pietate fidei provocentur, vere lumen ejus lucet coram hominibus : quia lux de illo charitatis radiatur, non superbiæ fumus evomitur : et in eo ipso cavet, ne justitiam suam faciat coram hominibus, ut videatur ab eis; quia nec suam deputat illam justitiam, nec ideo facit ut ipse videatur; sed ut ille intelligatur, qui laudatur in homine justificato, ut faciat et in laudante quod lau-

[1] Philip. III, 8, 9. — [2] 2 Cor. V, 21. — [3] Rom. X, 3.

datur in altero, id est, ut laudantem faciat esse laudabilem. Attendite et Apostolum, cum dixisset : « Placete » omnibus per omnia, sicut et ego omnibus per omnia » placeo[1] ; » quomodo non ibi remansit, quasi ibi constituerit finem intentionis suæ, ut placeret hominibus; alioquin falsum dixisset : « Si adhuc hominibus placerem, » Christi servus non essem : » sed statim subjunxit quare hominibus placeret : « Non quærens, inquit, quod mihi » utile est, sed quod multis, ut salvi fiant[2]. » Ita et non placebat hominibus propter suam utilitatem, ne Christi servus non esset; et placebat hominibus propter illorum salutem, ut Christi esset dispensator idoneus : quia et illi coram Deo conscientia sufficiebat, et de illo coram hominibus quod imitarentur, elucebat.

## SERMO LV[3].

De verbis Evangelii Matth. v : *Qui dixerit fratri suo : Fatue, reus erit gehennæ ignis*, etc.

I. Sancti Evangelii capitulum, quod modo cum legeretur audivimus, valde nos terruit, si fidem habemus : eos autem non terruit, qui fidem non habent. Et quia non terret eos, volunt esse perverse securi, nescientes distribuere et distinguere tempora timoris et securitatis. Timeat ergo qui ducit modo vitam cum fine, quo possit in illa vita habere securitatem sine fine. Ergo timuimus. Quis enim non timeat loquentem veritatem et dicentem :

[1] I Cor. x, 33. — [2] Ibid. — [3] Alias 4 de verbis Domini.

« Qui dixerit fratri suo : Fatue, reus erit gehennæ » ignis[1]? Linguam autem nullus hominum domare po- » test[2]. » Et homo domat feram, non domat linguam : domat leonem, et non refrenat sermonem : domat ipse, et non domat se ipsum : domat quod timebat; et ut se domet, non timet quod timere debebat. Sed quid fit? Sententia vera, et ista processit de oraculo veritatis : «Linguam » autem nullus hominum domare potest. »

II. Quid ergo faciemus, fratres mei? Video me quidem ad multitudinem loqui : sed quia unum sumus omnes in Christo, tanquam in secreto consilium capiamus. Nullus nos audit extraneus, unum sumus, quia in unum sumus. Quid faciemus? « Qui dixerit fratri suo : Fatue, reus erit » gehennæ ignis : Linguam autem nullus hominum » domare potest. » Ibunt ergo omnes in gehennam ignis? Absit. « Domine, refugium factus es nobis, a ge- » neratione in generationem[3]. » Ira tua justa est : neminem in gehennam mittis injuste. « Quo ibo a spiritu tuo, » et a te quo fugiam, nisi ad te[4]? » Ergo intelligamus, charissimi, quia si linguam nullus hominum domare potest, ad Deum confugiendum est, qui domet linguam nostram. Si enim tu eam domare volueris, non potes, quia homo es? « Linguam nullus hominum domare potest. » Attendite similitudinem ab ipsis bestiis quas domamus. Equus non se domat; camelus non se domat; elephantus non se domat; aspis non se domat; leo non se domat; sic et homo non se domat. Sed ut dometur equus, bos, camelus, elephantus, leo, aspis, quæritur homo. Ergo Deus quæratur, ut dometur homo.

III. Ergo, « Domine, refugium factus es nobis. » Conferimus nos ad te, et bene nobis erit de te. Malum est enim

[1] Matth. v, 22. — [2] Jacob. III, 8. — [3] Psal. LXXXIX, 1. — [4] Id. CXXXVIII, 7.

nobis de nobis. Quia dimisimus te, dimisisti nos nobis. Inveniamur ergo in te, quia perieramus in nobis. « Domine, »refugium factus es nobis. » Quid ergo, fratres mei, dubitare debemus, quia mansuetos nos faciet Dominus, si nos domandos ei præbeamus? Domuisti leonem, quem non fecisti; non domat te, qui fecit te? Unde enim bestias tam immanes domare potuisti? Numquid eis æquaris viribus corporis? Qua ergo virtute ingentes bestias domare potuisti? Ipsa jumenta quæ dicuntur, bestiæ sunt. Non enim indomita tolerantur. Sed quia non eas novit consuetudo, nisi in manibus hominum et sub frenis hominum et sub potestate hominum, putas eas mansuetas nasci potuisse? Certe feras immanes attende. Fremit leo, quis non timeat? Et tamen unde te intelligis fortiorem. Non corporis virtute, sed mentis ratione interiore. Fortior es leone, unde factus es ad imaginem Dei. Imago Dei domat feram; et non domat Deus imaginem suam?

IV. In illo spes est, ei nos subdamus, et misericordiam precemur. In illo spem nostram ponamus, et donec domemur et perdomemur, id est, perficiamur, domitorem feramus[1]. Plerumque enim profert domitor noster etiam flagella. Si enim tu ad domanda jumenta tua profers virgam, profers flagellum; Deus non profert ad domanda jumenta sua, quod sumus nos, qui de jumentis suis faciet filios suos? Domas equum tuum : quid daturus es equo tuo, cum te cœperit portare mansuetus, ferre disciplinam tuam, obedire imperio tuo, esse jumentum, hoc est, adjumentum infirmitatis tuæ? Quid ei retribuis, quem nec saltem sepelis cum mortuus fuerit, sed discerpendum volatilibus projicis? Domito tibi Deus hæreditatem servat, quod est ipse Deus : et ad tempus mortuum, resuscitat te. Carnem tuam usque ad numerum capillorum reddet

[1] Florus ad Hebr. XII.

tibi : et constituet te cum Angelis in æternum, ubi jam non indigeas domari, sed tantummodo a piissimo possideri. Erit enim tunc Deus omnia in omnibus : nec erit ulla infelicitas quæ nos exerceat, sed felicitas sola quæ pascat[1]. Ipse autem pastor noster, Deus noster : ipse potus noster, Deus noster; honor noster, Deus noster; divitiæ nostræ, Deus noster. Quæcumque hic varia quæris, ipse tibi unus omnia erit.

V. Ad hanc spem homo domatur, et domitor intolerabilis habetur? Ad hanc spem homo domatur, et contra istum utilem domitorem, si forte flagellum proferat, murmuratur? Audistis exhortantem Apostolum : « Si separetis vos a disciplina, ergo nothi, et non estis filii[2]. » Nothi sunt adulteri. « Quis enim est filius; cui non det » disciplinam pater ejus? Et carnis quidem nostræ, inquit, patres habebamus correptores, et reverebamur; » non multo magis subjiciemur Patri spirituum, et vivemus[3]? » Quid enim tibi potuit præstare pater tuus, quia corripuit te, quia veberavit te, quia flagellum protulit et cecidit te? Numquid præstare potuit ut viveres in æternum? Quod non potuit præstare sibi, quando præstaret tibi? Propter pecuniam suam quantulamcumque, quam de usuris et labore collegit, erudiebat te flagellis, ne tibi dimissus labor ejus te male vivente disperderetur. Et cecidit filium, timens perire labores suos : quoniam reliquit tibi, quod nec tenere hic poterat, nec auferre. Non enim hic aliquid tibi dimisit quod ipsius esse possit : cessit, ut sic accederes. Deus autem tuus, Redemptor tuus, domitor tuus, castigator tuus, pater tuus, erudit te. Quo? Ut accipias hæreditatem, ubi non efferas patrem, sed hæreditatem habeas ipsum patrem. Ad hanc spem erudiris, et murmuras? et si quid triste acciderit, fortasse blasphemas? Quo

[1] 2 Cor. XV, 18. — [2] Hebr. XII, 8. — [3] Ibid. 7 et 9.

ibis a spiritu ejus? Ecce dimittit te, et non flagellat: deserit blasphemantem, non senties judicantem? Nonne melius est ut flagellet te et recipiat te, quam parcat tibi, et deserat te?

VI. Dicamus ergo Domino Deo nostro: « Domine, refu-« gium factus es nobis, in generatione et generatione. » In prima generatione et altera generatione, refugium factus es nobis. Tu refugium ut nasceremur, qui non eramus: tu refugium ut renasceremur, qui mali eramus: tu refugium ut pasceres desertores tuos: tu refugium ut erigas et dirigas filios tuos: tu refugium factus es nobis. A te non recedemus, cum liberaveris nos ab omnibus malis nostris, et impleveris nos bonis tuis. Bona das, blandiris, ne fatigemur in via: corripis, cædis, percutis, dirigis, ne aberremus a via. Sive ergo blandiris, ne fatigemur in via; sive castigas, ne aberremus a via: « Domine, » refugium factus es nobis. »

## SERMO LVI[1].

*In Evangel. Matth. 6. de Oratione Dominica, ad Competentes.*

I. Beatus Apostolus tempora ista, quando futurum erat, ut omnes gentes in Deum crederent, prænuntiata ostendens fuisse a Prophetis, hoc testimonium posuit quod scriptum est: « Et erit, omnis homo qui invoca-» verit nomen Domini, salvus erit[2]. » Antea enim apud

[1] Alias de Diversis 48.— [2] Joël II, 32.

solos Israëlitas invocabatur nomen Domini, qui fecit cœlum et terram : cæteræ gentes idola muta et surda invocabant, a quibus non audiebantur ; aut dæmones, a quibus malo suo audiebantur. At ubi venit plenitudo temporis, impletur quod prædictum est : « Et erit, omnis qui invo- » caverit nomen Domini, salvus erit. » Deinde quia invidebant ipsi Judæi Gentibus Evanglium, etiam illi qui crediderunt in Christum, et dicebant non debere annuntiari Evangelium Christi eis qui circumcisi non fuissent; quia contra istos posuit hoc testimonium apostolus Paulus : « Et erit, omnis quicumque invocaverit nomen Do- » mini, salvus erit : » subjunxit statim ad illos convincendos, qui nolebant evangelizari Gentibus, et ait : « Quomodo autem invocabunt, in quem non crediderunt? » aut quomodo credent, quem non audierunt? Quomodo » autem audient sine prædicante, aut quomodo prædica- » bunt, si non mittantur[1]? » Quia ergo dixit : « Quomodo » invocabunt, in quem non crediderunt, » ideo non accepistis prius Orationem, et postea Symbolum; sed prius Symbolum, ubi sciretis quid crederetis, et postea Orationem, ubi nossetis quem invocaretis. Symbolum ergo pertinet ad fidem, Oratio ad precem : quia qui credit, ipse exauditur invocans.

II. Multi autem petunt quod petere non deberent ignorantes quid eis expediat. Duas ergo res, qui invocat, cavere debet : ne petat quod non debet, et ne ab illo petat a quo non debet. A diabolo, ab idolis, a dæmonibus non est petendum aliquid : a Domino Deo nostro Jesu Christo, Deo Patre Prophetarum, Apostolorum et Martyrum, a Patre Domini nostri Jesu Christi, a Deo qui fecit cœlum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt, ab illo petendum est, si quid petendum est. Sed caven-

[1] Rom. x, 13, etc.

dum est, ne et ab illo petatur quod petere non debemus. Vitam humanam quia petere debemus, si petas ab idolis surdis et mutis, quid tibi prodest? Item a Deo Patre, qui est in cœlis, si optas mortem inimicorum tuorum, quid tibi prodest? Non audisti vel legisti in Psalmo, in quo prædictus est damnabilis traditor Judas, quomodo prophetia dixit de illo : « Oratio ejus fiat illi in pecca» tum[1]? » Si ergo surgis et oras mala inimicis tuis, oratio tua fiet in peccatum.

III. In Psalmis sanctis legistis, veluti multa imprecari mala inimicis suis, eum qui loquitur in Psalmis. Et utique, ait aliquis, qui loquitur in Psalmis, justus est : quare tam mala optat inimicis suis? Non optat, sed prævidet : prophetia est prænuntiantis, non votum maledicentis. In spiritu enim illi noverant quibus habebat evenire male, quibus bene : et per prophetiam dicebant, tanquam optarent quod prævidebant. Tu autem unde scis, ne melior te futurus sit, cui hodie male petis? Sed scio illum malignum, dicis. Et te scis malignum. Quamvis forte audeas et de corde alterius judicare quod nescis : sed et te scis malignum. Non audis Apostolum dicentem : « Qui » prius fui blasphemus et persecutor et injuriosus; sed » misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in in» credulitate[2]? » Quando Paulus apostolus persequebatur Christianos, ligans ubi inveniebat, audiendos ad sacerdotes et puniendos attrahebat; quid putatis, fratres, Ecclesia contra illum orabat, an pro illo? Utique, Ecclesia Dei, quæ didicerat a Domino suo, qui pendens in cruce dixit : « Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt[3], » talia precabatur pro Paulo, imo adhuc pro Saulo, ut hoc in illo fieret, quod et factum est. Nam quia dicit : « Eram autem ignotus facie Ecclesiis Judææ, quæ sunt

[1] Psal. CVIII, 7. — [2] I Tim. I, 13. — [3] Luc. XXIII, 34.

» in Christo ; tantum autem audiebant, quia ille qui ali» quando nos persequebatur, nunc evangelizat fidem, » quam aliquando vastabat, et in me magnificabant » Deum[1]. » Quare magnificabant Deum, nisi quia ante quam esset factum, rogabant Deum?

IV. Dominus ergo noster primo amputavit multiloquium, ne multa verba afferas ad Deum, quasi velis multis verbis docere Deum. Quando ergo rogas, pietate opus est, non verbositate. « Scit enim Pater vester quid vobis ne» cessarium sit, prius quam petatis ab eo[2]. » Nolite ergo multum loqui : quia novit quid vobis necessarium sit. Sed ne forte hic aliquis dicat : Si novit quid nobis sit necessarium, ut quid vel pauca verba dicimus? ut quid oramus ? Ipse scit : det quod scit nobis necessarium. Sed ideo voluit ut ores, ut desideranti det, ne vilescat quod dederit; quia et ipsum desiderium ipse insinuavit. Verba ergo quæ Dominus noster Jesus Christus in Oratione docuit, forma est desideriorum. Non tibi licet petere aliud, quam quod ibi scriptum est.

V. « Vos ergo, inquit, dicite : Pater noster, qui es in » cœlis[3]. » Ubi vos (videtis) Deum Patrem habere cœpistis. Sed habebitis cum nati fueritis. Quanquam et modo antequam nascamini, illius semine concepti estis, tanquam utero Ecclesiæ in fonte pariendi. « Pater noster, qui es in » cœlis. » Mementote vos Patrem habere in cœlis. Mementote vos de patre Adam natos in mortem, de Patre Deo regenerandos ad vitam. Quæ et dicitis, in cordibus vestris dicite. Sit orantis affectus, et erit exaudientis effectus. « Sanctificetur nomen tuum. » Quid rogas ut sanctificetur nomen Dei ? Sanctum est. Quid rogas, quod jam sanctum est? Deinde cum rogas ut sanctificetur nomen ipsius, nonne quasi pro illo illum rogas, et non pro te? Intellige,

[1] Galat. I, 22, etc. — [2] Matth. VI, 8. — [3] Ibid. 9.

et pro te rogas. Hoc enim rogas, ut quod semper sanctum est in se, sanctificetur in te. Quid est, « Sanctificetur? » Sanctum habeatur, non contemnatur. Ergo vides, quia cum optas, tibi bonum optas. Tibi enim malum est, si contempseris nomen Dei, non Deo.

VI. « Veniat regnum tuum[1]. » Cui dicimus? Et si non petamus, non est venturum regnum Dei? De illo enim regno dicitur, quod erit post finem sæculi. Nam regnum semper habet Deus; et nunquam est sine regno, cui servit universa creatura. Sed quod regnum optas? De quo scriptum est in Evangelio : «Venite, benedicti Patris mei, » percipite regnum, quod vobis paratum est ab initio » sæculi[2]. » Ecce de quo dicimus : « Veniat regnum » tuum. » Ut in nobis veniat, optamus; ut in illo inveniamur, optamus. Nam ecce veniet : sed quid tibi prodest, si ad sinistram te inveniet? Ergo et hic tibi bene optas, pro te oras. Hoc desideras, hoc cupis orando, ut sic vivas, quomodo ad regnum Dei, quod est omnibus sanctis dandum, pertineas. Ergo, ut bene vivas, tibi oras, cum dicis : « Veniat regnum tuum. » Pertineamus ad regnum tuum : veniat et nobis quod venturum est sanctis et justis tuis.

VII. « Fiat voluntas tua[3]. » Si non illud tu dicas, non faciet Deus voluntatem suam? Memento quod in Symbolo reddidisti : «Credo in Deum Patrem omnipotentem.» Si omnipotens est, cur oras ut fiat voluntas ejus? Quid est ergo « Fiat voluntas tua? » Fiat in me ut non resistam voluntati tuæ. Ergo et hic pro te oras, et non pro Deo. Fiet enim voluntas Dei in te, etsi non fit a te. Nam et quibus dicturus est : « Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum » quod vobis paratum est ab origine mundi[4], » fiet in illis voluntas Dei, ut justi et sancti accipiant regnum : et

[1] Matth. VI, 10. — [2] Id. XXV, 34. — [3] Id. VI, 10. — [4] Id. XXV, 34.

quibus dicturus est : « Ite in ignem æternum, qui paratus » est diabolo et angelis ejus [1], » fiet in illis voluntas Dei, ut mali damnentur in ignem sempiternum. Aliud est, ut fiat a te. Ut ergo fiat in te, non sine causa oras, nisi ut bene sit tibi. Sive ergo bene sit tibi, sive male sit tibi, fiet in te : sed fiat et a te. Quare ergo dico : « Fiat voluntas tua in » cœlo et in terra : » et non dico : Fiat voluntas tua a cœlo et a terra? Quia quod fit a te, ipse facit in te. Nunquam fit a te, quod non ipse facit in te. Sed aliquando facit in te, quod non fit a te : nunquam autem aliquid fit a te, si non facit in te.

VIII. Quid est autem « In cœlo et in terra », vel « Sicut » in cœlo, et in terra? » Faciunt Angeli voluntatem tuam, faciamus et nos. « Fiat voluntas tua sicut in cœlo et in ter» ra. » Mens cœlum est, caro terra est. Quando dicis, si tamen dicis, quod ait Apostolus : « Mente servio legi Dei, » carne autem legi peccati [2] : fit voluntas Dei in cœlo, sed nondum in terra. Cum vero caro menti consenserit, et absorpta fuerit mors in victoriam [3], ut nulla desideria carnalia remaneant, cum quibus mens confligat, cum transierit rixa in terra, cum transierit bellum cordis, cum transierit quod dictum est : « Caro concupiscit adversus » spiritum, et spiritus adversus carnem ; hæc enim invi» cem adversantur ; ut non ea quæ vultis faciatis [4] : » cum ergo hoc bellum transierit, omnisque concupiscentia in charitatem fuerit commutata, nihil in corpore remanebit quod spiritui resistat, nihil quod dometur, nihil quod frenetur, nihil quod calcetur ; sed totum per concordiam perget ad justitiam ; fiet voluntas Dei in cœlo et in terra. « Fiat voluntas tua in cœlo et in terra. » Perfectionem optamus, quando hoc oramus. Item « Fiat voluntas tua, » sicut in cœlo, et in terra. » In Ecclesia spiritales cœ-

[1] Matth. xxv, 41. — [2] Rom. vii, 25. — [3] I Cor. xv, 54. — [4] Galat. v, 17.

lum sunt, carnales terra sunt. « Fiat ergo voluntas tua, » sicut in cœlo, et in terra :» ut quomodo tibi serviunt spiritales, sic tibi mutati in melius serviant et carnales. « Fiat » voluntas tua, sicut in cœlo, et in terra. » Est et alius sensus pius valde. Moniti enim sumus orare pro inimicis nostris. Ecclesia, cœlum est; inimici Ecclesiæ, terra sunt. Quid est ergo : « Fiat voluntas tua, sicut in cœlo et in » terra ? » Credant inimici nostri, quomodo et nos in te credimus : fiant amici, finiant inimicitias. Terra sunt, ideo nobis adversantur : cœlum fiant, et nobiscum erunt.

IX. « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie [1].» Et hic jam manifestum est, quod pro nobis oramus. Quando dicis : « Sanctificetur nomen tuum, » exponendum est tibi quia pro te oras, non pro Deo. Quando dicis : « Fiat » voluntas tua : » et hoc exponendum tibi est, ne putes quod Deo bene optas, ut fiat voluntas ipsius, et non potius pro te oras. Quando dicis : « Veniat regnum tuum ; » et hoc exponendum est, ne putes quia Deo bene optas, ut regnet. Ab isto autem loco et deinceps usque in finem Orationis, apparet quia pro nobis rogamus Deum. Quando dicis : « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, » profiteris te mendicum Dei. Sed noli erubescere : quantumlibet quis sit dives in terra, mendicus Dei est. Stat mendicus ante domum divitis : sed et ipse dives stat ante domum magni divitis. Petitur ab illo, et petit. Si non egeret, aures Dei oratione non pulsaret. Et quid eget dives? Audeo dicere, ipso pane quotidiano eget dives. Quare enim abundant illi omnia? unde, nisi quia Deus dedit? Quid habebit si Deus subtrahat manum suam? Nonne multi dormierunt divites, et surrexerunt pauperes ? Et quod illi non deest, misericordiæ Dei est, non potentiæ ipsius.

[1] Matth. VI, 11.

X. Sed istum panem, charissimi, quo venter impletur, quo caro quotidie reficitur; istum ergo panem videtis Deum dare, non solum laudatoribus suis, sed etiam blasphematoribus: «Qui facit solem suum oriri super bonos et malos, » et pluit super justos et injustos[1]. » Laudas, pascit te: blasphemas, pascit te. Ut pœnitentiam agas, expectat te: sed si non te mutaveris, damnat te. Quia ergo panem istum accipiunt a Deo et boni et mali, putas non est aliquis panis quem petunt filii, de quo dicebat Dominus in Evangelio: « Non est bonum tollere panem filiorum, et mittere cani- » bus[2]? » Est plane. Quis est iste panis? et quare dicitur quotidianus? Et iste necessarius est: etenim sine illo vivere non possumus, sine pane non possumus. Impudentia est, ut a Deo petas divitias: non est impudentia, ut petas panem quotidianum. Aliud est unde superbias, aliud est unde vivas. Tamen quia iste panis visibilis et tractabilis datur et bonis et malis, est panis quotidianus, quem petunt filii. Ipse est sermo Dei, qui nobis quotidie erogatur. Panis noster quotidianus est: inde vivunt non ventres, sed mentes. Necessarius est nobis etiam nunc operariis in vinea, cibus est, non merces. Operario enim duas res debet, qui illum conducit ad vineam, cibum, ne deficiat; et mercedem, unde gaudeat. Cibus noster quotidianus in hac terra, sermo Dei est, qui semper erogatur Ecclesiis: merces nostra post laborem vita æterna nominatur. Iterum in isto pane nostro quotidiano si intelligas quod fideles accipiunt, quod accepturi estis baptizati; bene rogamus et dicimus: « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: » ut sic vivamus, ne ab illo altari separemur.

XI. «Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris[3]. » Et ista petitio non est exponenda, quia pro nobis petimus. Nobis enim debita

[1] Matth. v, 45. — [2] Id. xv, 26. — [3] Matth. vi, 12.

dimitti postulamus. Debitores enim sumus, non pecuniarum, sed peccatorum. Dicis modo forte : Et vos? Respondemus : Et nos. Et vos episcopi sancti, debitores estis? Et nos debitores sumus. Et vos? Absit, domine, noli tibi facere injuriam. Non injuriam mihi facio, sed verum dico : Debitores sumus. « Si dixerimus quia peccatum non habe» mus, nos ipsos decipimus, et veritas in nobis non est[1].» Et baptizati sumus, et debitores sumus. Non quia aliquid remansit, quod nobis in baptismo non dimissum fuerit : sed quia vivendo contrahimus quod quotidie dimittatur. Qui baptizantur et exeunt, sine debito ascendunt, sine debito pergunt. Qui autem baptizantur et tenentur in hac vita, de fragilitate mortali contrahunt aliquid, unde etsi non naufragatur, tamen oportet ut sentinetur. Quia si non sentinatur, paulatim ingreditur unde tota navis mergatur. Et hoc orare, sentinare est. Non tantum autem debemus orare, sed et eleemosynam facere : quia quando sentinatur, ne navis mergatur, et vocibus agitur et manibus. Vocibus agimus, cum dicimus : « Dimitte » nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus » nostris.» Manibus autem agimus, cum facimus : « Fran» ge esurienti panem tuum, et egenum sine tecto induc » in domum tuam[2]. Include eleemosynam in corde pau» peris, et ipsa pro te exorabit ad Dominum[3]. »

XII. Dimissis ergo peccatis omnibus per lavacrum regenerationis, in magnas angustias contrusi fuerimus, si non nobis daretur quotidiana mundatio sanctæ orationis. Eleemosynæ et orationes mundant peccata, tantum ne talia committantur, unde necesse sit separari nos a pane quotidiano; vitantes debita, quibus debetur certa et severa damnatio. Nolite vos justos dicere, quasi non habeatis unde dicatis : « Dimitte nobis debita nostra, sicut et

[1] I Joan. I, 8.— [2] Isaï. LVIII, 7.— [3] Eccli. XXIX, 35.

» nos dimittimus debitoribus nostris. » Abstinentes ab idololatria, a constellationibus mathematicorum, a remediis incantatorum : abstinentes a deceptionibus hæreticorum, a conscissionibus schismaticorum; abstinentes ab homicidiis, ab adulteriis et fornicationibus, a furtis et rapinis, a falsis testimoniis : et si qua forte alia, non dico quæ exitiales exitus habent, unde necesse sit præcidi ab altari, et ligari in terra, ut ligetur in cœlo, valde periculose et mortifere, nisi solvatur in terra quod solvatur in cœlo : istis ergo exceptis, non deest unde homo peccet. Quod non oportet videndo libenter, peccat. Et quis teneat oculi velocitatem? Quandoquidem dicitur oculus inde accepisse nomen a velocitate. Quis teneat aurem vel oculum? Oculi, cum volueris, claudi possunt, et cito clauduntur: aures cum conatu claudis; manum levas, pervenis ad illas : et si tibi aliquis manus teneat, patent; nec potes eas claudere adversus verba maledica, impura, blandientia et decipientia. Cum aliquid, quod non oportet, audieris, etsi non feceris, nonne aure peccas; audis mali aliquid libenter. Lingua mortifera quanta peccata committit? Aliquando talia, quibus homo ab altari separetur. Ad illam pertinet materies blasphemiarum : et multa etiam inania dicuntur, quæ ad rem non pertinent. Nihil mali faciat manus; non currat pes ad aliquid mali; non dirigatur oculus in lasciviam : non auris libenter pateat turpitudini; non moveatur lingua ad id quod non decet : dic, cogitationes quis tenet? Fratres mei, plerumque oramus, et aliunde cogitamus, quasi obliti ante quem stemus, aut ante quem proni jaceamus. Ista omnia si colligantur contra nos, num ideo non premunt, quia minuta sunt? Quid interest, utrum te plumbum premat, an arena? Plumbum una massa est, arena minuta grana sunt, sed copia te premunt. Minuta sunt peccata : non vides de guttis minutis

flumina impleri, et fundos trahi? Minuta sunt, sed multa sunt.

XIII. Quotidie ergo dicamus; et corde vero dicamus, et quod dicimus faciamus : « Dimitte nobis debita nostra, » sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. » Sponsionem facimus cum Deo, pactum et placitum. Hoc tibi dicit Dominus Deus tuus : Dimitte, et dimitto. Non dimisisti: tu contra te tenes, non ego. Sane, charissimi filii mei, quoniam scio quid vobis expediat in Oratione Dominica, et maxime in tota oratione ista sententia : « Dimitte nobis de» bita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris : » audite me. Baptizandi estis, omnia dimittite : quisque quod habet adversus aliquem in corde suo, dimittat ex corde. Sic intrate, et certi estote, omnia prorsus vobis dimitti, quæ contraxistis, et ex parentibus nascendo secundum Adam cum originali peccato, propter quod peccatum cum parvulis curritis ad gratiam Salvatoris, et quidquid vivendo addidistis, dictis, factis, cogitationibus, omnia dimittuntur : et exibitis inde tanquam a conspectu Domini vestri, cum securitate omnium debitorum.

XIV. Jam propter illa quotidiana peccata, de quibus locutus sum, quia necessarium est vobis dicere, velut quotidiana mundatione ista : « Dimitte nobis debita nostra, » sicut et nos dimittimus debitoribus nostris : » Quid facietis? Habetis inimicos. Quis enim vivat in hac terra non habens inimicum? Intendite vobis, diligite illos. Nullo modo tibi potest nocere sæviens inimicus, quantum tibi noces, si non diligis inimicum. Ille enim nocere potest aut villæ tuæ, aut pecori tuo, aut domui tuæ, aut servo tuo, aut ancillæ tuæ, aut filio tuo, aut conjugi tuæ; aut, ut multum, si illi data fuerit potestas, carni tuæ? Numquid quomodo tu, animæ tuæ? Extendite vos ad istam perfectionem, charissimi, exhortor vos. Sed numquid ego

illud donavi vobis? Ille vobis donavit, cui dicitis : « Fiat » voluntas tua, sicut in cœlo, ita et in terra. » Tamen non vobis videatur impossibile : ego scio, ego novi, ego probavi esse homines christianos, qui diligunt inimicos suos. Si vobis impossibile visum fuerit, non faciatis. Primo credite, posse fieri : et orate, ut fiat in vobis voluntas Dei. Quid enim tibi prodest malum inimici tui? Si malum nullum haberet, nec inimicus tuus esset. Bonum illi opta, finiat mala, et non erit tibi inimicus. Non enim inimica est tibi in illo natura humana, sed culpa. Numquid ideo tibi est inimicus, quod habet animam et carnem? Hoc est quod tu : animam habes, animam habet : carnem habes, carnem habet. Consubstantialis tuus est : simili de terra facti estis : a Domino animati estis. Hoc est ille quod tu : respice fratrem tuum. Primi duo parentes nostri erant, Adam et Eva; ille pater, illa mater : ergo nos fratres. Omittamus originem primam : Deus pater, Ecclesia mater : ergo nos fratres. Sed inimicus meus paganus est, Judæus est, hæreticus est; et unde jam dudum dixi : « Fiat voluntas tua, » sicut in cœlo, ita et in terra. » O Ecclesia, inimicus tuus est paganus, Judæus, hæreticus : terra est. Si cœlum es, invoca Patrem, qui est in cœlis, et pro inimicis tuis ora : quia et Saulus inimicus erat Ecclesiæ; sic oratum est pro illo, factus est amicus. Non solum destitit esse persecutor, sed laboravit ut esset adjutor. Et si verum quæras, oratum est contra illum : sed contra ejus malitiam, non naturam. Ora et tu contra malitiam inimici tui : illa moriatur, et ille vivat. Si enim mortuus fuerit inimicus tuus, quasi inimico caruisti, sed nec amicum invenisti. Si autem mortua fuerit malitia ejus : et inimicum amisisti, et amicum invenisti.

XV. Adhuc dicitis : Quis potest, quis illud fecit? Deus illud faciat in cordibus vestris. Et ego scio, pauci illud

faciunt, magni sunt qui faciunt, spiritales faciunt. Numquid tales sunt omnes in Ecclesia fideles ad altare accedentes, corpus et sanguinem Christi sumentes? numquid tales sunt omnes? Et tamen omnes dicunt : « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus » nostris. » Si respondeat illis Deus, quid a me petitis ut faciam quod promisi, quando vos non facitis quod præcepi? Quid promisi? Dimittere debita vestra. Quid præcepi? Ut et vos dimittatis debitoribus vestris. Quomodo potestis hoc facere, si non diligatis inimicos? Quid ergo facturi sumus, fratres? Ad tantam paucitatem redigitur grex Christi? Si soli illi debent dicere : « Dimitte nobis » debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, » qui diligunt inimicos; nescio quid faciam, nescio quid dicam. Dicturus enim vobis sum : Si non diligitis inimicos vestros, nolite orare? Non audeo : imo ut diligatis, orate. Sed numquid vobis dicturus sum, Si non diligitis inimicos vestros, nolite in Oratione Dominica dicere : « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus » debitoribus nostris? » Puta quia dico : Nolite dicere. Si non dixeritis, non dimittuntur : si dixeritis, et non feceritis, non dimittuntur. Ergo dicendum est, et faciendum, ut dimittantur.

XVI. Video aliquid unde possum, non paucitatem christianam, sed multitudinem consolari : et scio quia hoc desideratis audire. Dimittite, ut dimittatur vobis, Christus dixit. Et vos in Oratione quid dicitis? unde modo tractamus : « Dimitte nobis debita nostra; sicut et nos » dimittimus debitoribus nostris. » Sic dimitte, Domine, quomodo dimittimus[1]. Hoc dicis : Sic dimitte, Pater, qui es in cœlis, debita nostra, quomodo et nos dimittimus debitoribus nostris. Hoc enim facere debetis : quod si non

[1] Luc. VI, 37.

feceritis, peribitis. Quando inimicus veniam petit, continuo dimittatis. Et hoc multum ad vos? Multum ad te erat, inimicum diligere sævientem : multum est ad te, hominem diligere supplicantem? Quid dicis? Sæviebat, et oderas. Mallem nec tunc odisses ; mallem tunc, cum sævientem patereris, Dominum recordareris dicentem : « Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt [1]. » Hoc ergo magnopere vellem, ut etiam eo tempore, cum in te sæviebat inimicus, respiceres Dominum Deum tuum ista dicentem. Sed forte dicturus es : Fecit ille, sed ut Dominus, quia Christus, quia Dei Filius, quia Unigenitus, quia Verbum caro factum. Quid ego malus et invalidus homo? Si multum est ad te Dominus tuus, cogitetur a te conservus tuus. Stephanus sanctus lapidabatur : et inter lapides genu fixo pro inimicis orabat, et ait : « Domine, ne statuas illis hoc peccatum [2]. » Illi lapides mittebant, non veniam postulabant, et ille pro eis orabat. Talem te esse volo : extende te. Quid trahis semper cor in terra? Audi, Sursum cor : extende, dilige inimicos. Si non potes diligere sævientem, dilige vel petentem. Dilige hominem qui tibi dicit : Frater, peccavi, ignosce mihi. Tunc si non ignoveris, non dico, deles orationem de corde tuo ; sed deleberis de libro Dei.

XVII. Si autem vel tunc ignoveris, vel tunc ex corde dimiseris : odium dico dimittas ex corde, non disciplinam. Quid si ille qui petit veniam, castigandus est a me? Fac quod vis : puto enim quod filium tuum diligis et quando cædis. Lacrymas vapulantis non curas ; quia ei hæreditatem servas. Ego hoc dico, ut de corde dimittas odium, quando a te veniam petit inimicus. Sed forte dicis, Mentitur, fingit. O judex cordis alieni, dic mihi cogitationes patris tui, dic mihi hesternas tuas. Rogat,

[1] Luc. XXIII, 34. — [2] Act. VII, 59.

veniam petit : dimitte, prorsus dimitte. Si non dimiseris, non illi noces, sed tibi. Nam ille scit qui est facturus. Non vis tu dimittere conservus conservo tuo : ibit ad Dominum vestrum, et dicet ei : Domine, rogavi conservum meum, ut dimitteret mihi, et noluit dimittere; tu mihi dimitte. Numquid non licet Domino debita relaxare servi sui? Ille accepta venia a Domino recedit absolutus, tu remanes obligatus. Quomodo obligatus? Venturum est tempus orationis, venturum est ut dicas : « Dimitte nobis debita » nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris : » respondebit tibi Dominus : « Serve nequam, cum tanta » mihi deberes, rogasti me, et dimisi tibi; nonne opor» tebat et te misereri conservi tui, sicut et ego tui miser» tus sum [1]? » De Evangelio sunt verba ista, non de corde meo. Si autem rogatus dimiseris veniam postulanti, jam potes dicere orationem istam. Etsi nondum idoneus es diligere sævientem, tamen orationem istam potes dicere : « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus » debitoribus nostris. » Transeamus ad reliqua.

XVIII. « Et ne nos inferas in tentationem [2]. Dimitte no» bis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus » nostris, » propter præterita peccata dicimus, quæ non possumus facere, ut facta non sint. Potes agere, ut non facias quod fecisti : quid agis; ut non sit factum quod fecisti? Propter illa quæ jam facta sunt, ista tibi sententia orationis subvenit, « Dimitte nobis debita nostra, sicut » et nos dimittimus debitoribus nostris. » Propter illa in quæ potes incidere, quid facies? « Ne nos inferas in ten» tationem, sed libera nos a malo. Ne nos inferas in ten» tationem, sed libera nos a malo, » hoc est, ab ipsa tentatione.

XIX. Et erunt petitiones illæ tres : « Sanctificetur no-

[1] Matth. XVIII, 32. — [2] Id. VI, 13.

» men tuum : Veniat regnum tuum : Fiat voluntas tua, » sicut in cœlo, et in terra : » tres istæ petitiones sunt propter vitam humanam [1]. Semper enim sanctificatum in nobis debet esse nomen Dei, semper in regno ejus esse debemus, semper voluntatem ejus facere debemus. Hoc in æternum erit. Panis quotidianus modo est necessarius. Jam ab hoc articulo cætera quæ oramus, ad præsentis vitæ necessitatem pertinent. Panis quotidianus in hac vita necessarius est : dimitti debita nostra in hac vita necessarium est. Nam cum ad illam veniemus, debita finimus. In hac terra tentatio est, in hac terra periculose navigatur, in hac terra per rimas fragilitatum subintrat aliquid, quod debeat sentinari. Cum autem facti fuerimus æquales Angelis Dei, absit ut dicamus, absit ut rogemus Deum, ut dimittat debita nostra, quæ nulla erunt. Hic ergo panis quotidianus, hic ut debita dimittantur, hic ut non intremus in tentationem; quia in illa vita tentatio non intrat : hic ut liberemur a malo; quia in illa vita malum nullum, sed bonum sempiternum permanebit.

[1] *Forte* æternam.

# SERMO LVII[1].

## *Rursum in Matth.* VI. *de Oratione Dominica, ad Competentes.*

I. ORDO est ædificationis vestræ, ut discatis prius quid credatis, et postea quid petatis. Sic enim dicit Apostolus: «Erit, » omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit[2]. » Hoc testimonium beatus Paulus posuit de Propheta; quia prædicta sunt per Prophetam ista tempora, quando omnes invocaturi erant Deum: « Qui invocaverit nomen Domini, » salvus erit. » Et adjunxit: « Quomodo autem invocabunt, » in quem non crediderunt? Aut quomodo credent, quem » non audierunt? Quomodo autem audient, sine prædi» cante? Aut quomodo prædicabunt, si non mittantur? » Missi sunt ergo prædicatores, prædicaverunt Christum[3]. » Illis prædicantibus populi audierunt, audiendo crediderunt, credendo invocaverunt. Quia ergo rectissime et verissime dictum est: « Quomodo invocabunt, in quem » non crediderunt? » ideo prius didicistis quod crederetis: hodie didicistis eum invocare, in quem credidistis.

II. Filius Dei Dominus noster Jesus Christus docuit nos orationem: et cum sit ipse Dominus, sicut in Symbolo accepistis et reddidistis, Filius Dei unicus, tamen noluit esse unus. Unicus est, et unus esse noluit: fratres habere dignatus est. Quibus enim dicit: « Dicite: Pater noster, » qui es in cœlis[4]? » Quem voluit a nobis appellari Pa-

[1] Alias de Diversis 9. — [2] Joël. II, 32, et Rom. X, 13. — [3] Ibid. 14, 15. — [4] Matth. VI, 9.

trem nostrum, nisi Patrem suum? Numquid invidit nobis? Parentes aliquando cum genuerint unum filium, duos, tres; jam timent generare, ne faciant alios mendicare. Sed quia talis est hæreditas quam nobis promittit, quam multi obtineant, et angustias nemo patiatur; ideo in suam fraternitatem vocavit populos gentium, et habet Unicus innumerabiles fratres qui dicant: « Pater noster, » qui es in cœlis. » Dixerunt ista qui fuerunt ante nos: dicturi sunt qui erunt post nos. Videte quantos fratres habeat Unicus in sua gratia, communicans cum illis hæreditatem, pro quibus pertulit mortem. Habebamus patrem et matrem in terra, ut nasceremur ad labores et mortem: invenimus alios parentes. Deum Patrem et matrem Ecclesiam, a quibus nascamur ad vitam æternam. Cogitemus, charissimi, cujus filii esse cœpimus: et sic vivamus, quomodo decet eos qui talem habent Patrem. Videte, quia Creator noster dignatus est esse Pater noster.

III. Audivimus quem invocare debeamus, qua spe hæreditatis æternæ Patrem in cœlis habere cœpimus: audiamus quid ab illo petamus. A tali Patre quid petituri sumus? Numquid non ab illo et hodie et heri et nudiustertius pluviam petimus? Nihil magnum est quod a tali Patre quæsivimus: et tamen videtis cum quanto gemitu, cum quanto desiderio pluviam petamus, cum mors timetur, et hoc timetur quod evadere nullus potest. Omnis enim homo citius serius moriturus est: et gemimus, rogamus, parturimus, clamamus ad Deum, ut paulo serius moriamur. Quanto magis ad illum debemus clamare, ut veniamus ubi nunquam moriamur?

IV. Ideo, « Sanctificetur nomen tuum [1], » dictum est. Hoc etiam ab illo petimus, ut sanctificetur nomen ejus in nobis: nam semper est sanctum. Quomodo autem sanc-

[1] Matth. VI, 9.

tificatur nomen ejus in nobis, nisi dum nos efficit sanctos? Nos enim fuimus non sancti, et per nomen ejus efficimur sancti : ipse autem semper sanctus, et nomen ipsius semper sanctum. Pro nobis rogamus, non pro Deo. Non enim bene optamus Deo, cui nihil mali potest aliquando evenire. Sed optamus nobis bonum, ut sanctificetur sanctum nomen ejus : quod semper sanctum est, sanctificetur in nobis.

V. « Veniat regnum tuum[1]. » Petamus, non petamus, venire habet. Habet quidem regnum Deus sempiternum. Quando enim non regnavit? Quando regnare cœpit? Quando regnum ejus initium non habet, nec finem habebit. Sed ut sciatis quia et hoc pro nobis oramus, non pro Deo : (non enim sic dicimus : « Veniat regnum » tuum, » quasi optantes, ut regnet Deus : ) regnum ipsius nos erimus si in illum credentes in eo profecerimus. Omnes fideles redempti sanguine Unici ipsius, erunt regnum ipsius. Venturum est autem ipsum regnum, cum facta fuerit resurrectio mortuorum : tunc enim veniet ipse. Et cum resurrexerint mortui, dividet eos, sicut ipse dicit, et ponet alios ad dexteram, alios ad sinistram. Dicet eis qui ad dexteram erunt : « Venite, benedicti Patris » mei, percipite regnum[2]. » Hoc est quod optamus et rogamus, quando dicimus : « Veniat regnum tuum, » ut nobis veniat. Nam si nos reprobi fuerimus, illud regnum aliis venturum est, non nobis. Si autem in eo numero fuerimus, qui pertinent ad membra unigeniti Filii ejus, nobis veniet regnum ejus : et non tardabit. Numquid enim sæcula tanta restant, quanta transierunt? Apostolus Joannes dixit : « Filioli, novissima hora est[3]. » Sed pro ipso die magno longa est hora : et ipsa hora novissima videte quot annos ducat. Tamen sic vobis sit quasi qui vigilet

[1] Matth. vi, 10. — [2] Id. xxv, 34. — [3] I Joan. ii, 18.

dormiat, surgat et regnet. Modo vigilemus, morte dormiemus, in fine resurgemus, sine fine regnabimus.

VI. « Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita et in terra[1]. » Tertio petimus, « Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita et » in terra. » Et hoc nobis bene optamus. Nam voluntas Dei necesse est ut fiat. Voluntas Dei est, ut regnent boni, damnentur mali. Numquid potest ista voluntas non fieri? Sed quid nobis bene optamus, quando dicimus : « Fiat » voluntas tua, sicut in cœlo, ita et in terra ? » Audite. Multis enim modis hæc petitio intelligi potest et multa sunt cogitanda in ista petitione : quando rogamus Deum : « Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita et in terra. » Quomodo te non offendunt Angeli tui, sic te non offendamus et nos. Iterum quomodo intelligitur : « Fiat voluntas tua, » sicut in cœlo, ita et in terra? » Sancti omnes Patriarchæ, omnes Prophetæ, omnes Apostoli, spiritales omnes tanquam cœlum sunt Deo : nos autem in comparatione ipsorum terra sumus. « Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, » ita et in terra : » sicut in illis, ita et in nobis. Item, « Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita et in terra. » Ecclesia Dei cœlum est, inimici ejus terra sunt. Bene optamus inimicis nostris, ut credant et ipsi, et fiant Christiani : et fiat voluntas Dei, sicut in cœlo, ita et in terra. Item, « Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita et in terra. » Spiritus noster cœlum est, caro terra. Quomodo invocatur spiritus noster credendo, sic caro innovetur resurgendo : et fiat voluntas Dei, sicut in cœlo, ita et in terra. Item, mens nostra qua videmus veritatem; et condelectamur ipsi veritati, cœlum est. Ecce cœlum : « Condelector » legi Dei secundum interiorem hominem[2]. » Quid est terra? « Video aliam legem in membris meis, repugnan- » tem legi mentis meæ[3]. » Quando ista pugna transierit,

[1] Matth. VI, 10. — [2] Rom. II, 22. — [3] Ibid. 23.

et concordia plena carnis et spiritus facta fuerit, fiet voluntas Dei, sicut in cœlo, ita et in terra. Quando petitionem istam dicimus, omnia ista cogitemus, et omnia ista a Patre petamus. Omnia autem ista, charissimi, tria quæ diximus, tres petitiones istæ ad vitam æternam pertinent. Quod enim sanctificatur in nobis nomen Dei nostri, æternum erit. Quod regnum ipsius veniet, ubi semper vivemus, æternum erit. Quod voluntas ejus fit, sicut in cœlo, ita et in terra, omnibus modis, quos exposui, æternum erit.

VII. Restant petitiones pro ista vita peregrinationis nostræ : ideo sequitur : « Panem nostrum quotidianum da » nobis hodie [1]. » Da æterna, da temporalia. Promisisti regnum, noli negare subsidium. Dabis apud te sempiternum ornamentum, da in terra temporale alimentum. Ideo quotidie, ideo hodie, id est, hoc tempore. Cum transierit vita ista, numquid petemus panem quotidianum? Tunc enim non vocabitur « quotidie ; » sed « hodie. » Nunc vocatur « quotidie, » quando transit dies, et venit alius dies. Numquid vocabitur « quotidie, » quando erit æternus unus dies? Sane duobus modis intelligenda est ista petitio de pane quotidiano : sive pro necessitate carnalis victus, sive etiam pro necessitate spiritalis alimoniæ. Carnalis cibi necessitas, propter quotidianum victum, sine quo vivere non possumus. Victus est et tegumentum, sed a parte totum intelligitur. Quando panem petimus, ibi omnia accipimus. Norunt etiam spiritalem alimoniam fideles, quam vos scituri estis, accepturi de altari Dei. Panis erit et ipse quotidianus, huic vitæ necessarius. Numquid enim Eucharistiam accepturi sumus, cum ad ipsum Christum venerimus, et cum illo in æternum regnare cœperimus? Ergo Eucharistia panis noster quotidianus est : sed sic accipiamus illum, ut non solum ventre, sed et mente refi-

[1] Matth. VI, 11.

ciamur. Virtus enim ipsa quæ ibi intelligitur, unitas est, ut redacti in corpus ejus, effecti membra ejus, simus quod accipimus. Tunc erit vere panis noster quotidianus. Et quod vobis tracto, panis quotidianus est : et quod in Ecclesia lectiones quotidie auditis, panis quotidianus est : et quod hymnos auditis, et dicis, panis quotidianus est. Hæc enim sunt necessaria peregrinationi nostræ. Numquid illuc quando venerimus, codicem sumus audituri? Ipsum Verbum visuri, ipsum Verbum audituri, ipsum manducaturi, ipsum bibituri, quomodo Angeli modo. Numquid Angelis codices sunt necessarii, aut disputatores, aut lectores, Absit. Videndo legunt : vident enim ipsam veritatem, et illo fonte satiantur, unde nos irroramur. Dictum est ergo de pane quotidiano; quia in ista vita nobis est necessaria hæc petitio.

VIII. « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris [1]. » Numquid necessaria est nisi hic? Ibi enim debita non habebimus. Debita enim quid sunt, nisi peccata? Ecce baptizabimini, omnia ibi vestra peccata delebuntur : nullum omnino ibi remanebit. Si quid mali aliquando gessistis, fecistis, dixistis, concupistis, cogitastis, totum delebitur. Et tamen si in ista vita posteriori securitas esset, talem orationem non disceremus, ubi diceremus : « Dimitte nobis debita nostra. » Sed plane faciamus quod sequitur : « Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. » Maxime ergo vos qui intraturi estis ad accipiendam plenam indulgentiam debitorum vestrorum videte ne aliquid in cordibus vestris adversus alterum teneatis, ut procedatis inde securi, quasi liberi et ab omnibus debitis absoluti : et incipiatis vos velle vindicare de inimicis vestris, qui vobis ante injurias fecerunt. Dimittite, quomodo vobis dimittitur. Deus nulli fecit injuriam

[1] Matth. VI, 12.

et tamen dimittit qui nihil debet. Quomodo debet dimittere, cui dimittitur, quando ille omnia dimittit, qui non debet quod ei dimittatur?

IX. « Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a » malo [1]. » Numquid et hoc necessarium erit in illa vita? Non dicitur: « Ne nos inferas in tentationem, » nisi ubi potest esse tentatio. In sancti Job libro legimus: « Numquid non tentatio est vita humana super terram [2]? » Quid ergo rogamus? Quid, audite. Apostolus Jacobus dicit: « Nemo cum tentatur dicat quod a Deo tentatur [3]. » Tentationem istam malam dixit, qua quisque decipitur, et diabolo subjugatur, ipsam dixit tentationem. Est enim alia tentatio, quæ appellatur probatio: de ipsa tentatione scriptum est: « Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat » si diligitis eum [4]. » Quid est, ut sciat? Ut scire vos faciat: nam ipse novit. In illa tentatione qua quisque decipitur et seducitur, neminem tentat Deus: sed plane judicio suo alto et occulto quosdam deserit. Cum ille deseruerit, invenit quid faciat tentator. Non enim invenit adversus se luctatorem: sed continuo illi se exhibet possessorem, si deserat Deus. Ne deserat ergo nos, ideo dicimus: « Ne nos » inferas in tentationem. Unusquisque enim tentatur, ait » idem apostolus Jacobus, a concupiscentia sua abstrac» tus et illectus: deinde concupiscentia cum conceperit, » parit peccatum; peccatum autem cum consummatum » fuerit, generat mortem [5]. » Quid nos docuit? Ut pugnemus contra concupiscentias nostras. Etenim in baptismo sancto peccata dimissuri estis: concupiscentiæ remanebunt, cum quibus regenerati pugnetis. Restat enim conflictus in vobis ipsis. Nullus hostis metuatur extrinsecus: te vince, et mundus est victus. Quid tibi facturus est ten-

[1] Matth. VI, 13. — [2] Job. VII, 1. — [3] Jacob. I, 13. — [4] Deut. XIII, 3. — [5] Jacob. I, 14, 15.

tator extraneus, sive diabolus, sive minister diaboli? Quicumque homo proponit lucrum, ut seducat, avaritiam in te non inveniat: quid facit propositor lucri? Si autem avaritia in te inventa fuerit, viso lucro inardescis, vitiosæ escæ caperis laqueo. Si autem non in te inveniret avaritiam, remansit frustra extenta muscipula. Proponit tibi tentator pulcherrimam fœminam: adsit intus castitas, victa est foris iniquitas. Ut ergo non te capiat proposita pulchritudine mulieris alienæ, cum tua libidine intus pugna. Non sentis hostem tuum, sed sentis concupiscentiam tuam. Diabolum non vides, sed quid te delectet, vides. Vince intus quod tu sentis. Pugna, pugna: quia qui te regeneravit, judex est: proposuit luctam, parat coronam. Sed quia sine dubio vinceris, si illum adjutorem non habueris, si te deseruerit; ideo ponis in oratione: « Ne nos inferas in » tentationem. » Ira judicis donavit quosdam concupiscen-« tiis suis: et dicit illud Apostolus: Tradidit illos Deus in » concupiscentiam cordis illorum [1]. » Quomodo tradidit? Non cogendo, sed deserendo.

X. « Libera nos a malo: » potest ad eamdem ipsam sententiam pertinere. Ideo sic est, ut intelligas unam sententiam: « Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos » a malo. » Ideo addidit, « sed: » ut ostenderet hoc totum ad unam sententiam pertinere: « Ne nos inferas in » tentationem, sed libera nos a malo. » Quomodo? Singula illa proponam: « Ne nos inferas in tentationem, sed » libera nos a malo. » Liberando nos a malo, non nos infert in tentationem: non nos inferendo in tentationem, liberat nos a malo.

XI. Magna vero tentatio est, charissimi, magna tentatio est, in hac vita, quando illud nostrum tentatur, quo meremur veniam, sicubi tentati lapsi fuerimus. Horrenda

[1] Rom. I, 24.

tentatio est, quando nobis tollitur, unde ab aliarum tentationum vulneribus sanari possimus. Scio nondum vos intellexisse : adeste animo, ut intelligatis. Puta, tentat avaritia, victus est quisquam (quia et luctator aliquando et bonus præliator vulneratur,) in aliqua una tentatione : vicit hominem avaritia, etiam bonum luctatorem; et fecit nescio quid avarum. Transiit libido, non adduxit ad stuprum, non pervenit ad adulterium. Illud enim quando fuerit, et ab adulterio homo prohibendus est. Sed vidit mulierem ad concupiscendum, cogitavit aliquid delectabilius quam debuit : accepit pugnam, etiam optimus præliator percussus est : sed non consensit, non consensit, repercussit motum lascivum, doloris amaritudine castigavit, repercussit et vicit. Tamen eo ipso quod lapsus erat, habet unde dicat : « Dimitte nobis debita nostra. » Sic de cæteris omnibus tentationibus, difficile est ut non sit, unde dicamus : « Dimitte nobis debita nostra. » Quæ est ergo illa, quam posui, horrenda tentatio, molesta, tremenda, omnibus viribus, omni virtute vitanda? quæ est ista? Quando nobiscum agitur, ut vindicemus nos. Ira exasperatur; et frendet homo vindicari : horrenda tentatio. Unde accepturus enim veniam fueras pro cæteris delictis, hoc perdis. Si quid aliis sensibus, aliis cupiditatibus peccaveras, hinc erat sanandum, quia dicturus eras, « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus » debitoribus nostris. » Qui te instigat ut vindiceris, perdet tibi quod dicturus eras, « Sicut et nos dimittimus debito» ribus nostris. » Illo perdito, cuncta tenebuntur : omnino nihil dimittitur.

XII. Hanc periculosam tentationem in ista vita sciens Dominus, Magister et Salvator noster, cum doceret nos in hac oratione sex vel septem petitiones, nullam sibi assumpsit unde tractaret, et quam nobis vehementius com-

mendaret, nisi hanc unam. Numquid non diximus : « Pater » noster, qui es in cœlis, » et cætera subsequentia? Quare post finitam orationem non aliquid nobis inde tractavit, vel quod a capite posuit, vel quod in fine conclusit, vel quod in medio collocavit? Si enim non in vobis sanctificatum fuerit nomen Dei, aut si non pertinueritis ad regnum Dei, aut si non in vobis facta fuerit voluntas Dei, sicut in cœlo, aut si non vos Deus custodierit, ne intretis in tentationem : quare nihil horum? Sed quid? « Amen dico » vobis, quia si dimiseritis peccata hominibus : » propter illud, « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimit» timus debitoribus nostris. » Prætermissis omnibus petitionibus quas nos docuit, illam maxime docuit. Non multum fuerant illa commendanda, in quibus si peccator est, unde curetur agnoscat : commendandum, in quo si peccaveris, cætera non est unde sanari. Hoc enim debes dicere : « Dimitte nobis debita nostra. » Quæ debita? Non deest : homines sumus. Paulo plus locutus sum quam debui, dixi aliquid quod non debui, risi plus quam debui, bibi amplius quam debui, comedi amplius quam debui, audivi libenter quod non debui, vidi libenter quod non debui, cogitavi libenter quod non debui : « Dimitte nobis » debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus » nostris. » Peristi, si hoc perdidisti.

XIII. Videte, fratres mei; videte, filii mei; videte, filii Dei, videte quia dico vobis. Pugnate cum corde vestro, quantum potestis. Et si videritis iram vestram stare adversus vos, rogate contra illam Deum : faciat te Deus victorem tui, faciat te Deus victorem, non inimici forinsecus tui, sed intrinsecus animi tui. Aderit enim et faciet. Plus vult ut hoc ab illo petamus, quam pluviam. Videtis enim, charissimi, quot petitiones docuit nos Dominus Christus,

[1] Matth. VI, 14

et vix illic invenitur una quæ sonet de pane quotidiano : ut omnia quæ cogitamus, propter vitam futuram cogitemus. Quid enim timemus ne non nobis exhibeat illi, qui promisit et dixit : « Quærite primum regnum et » justitiam Dei, et hæc omnia apponentur vobis? Novit » enim Pater vester, quia ista necessaria sunt vobis, prius » quam petatis ab eo. Quærite primum regnum et justi- » tiam Dei, et hæc omnia apponentur vobis[1]. » Nam multi etiam fame tentati sunt, et aurum inventi, et a Deo non deserti. Perirent fame, si desereret cor eorum panis interior quotidianus. Ipsum maxime esuriamus. « Beati enim » qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur[2]. » Potest autem infirmitatem nostram misericorditer intueri, et videre nos, quomodo dictum est : « Me- » mento quia pulvis sumus[3]. » Qui de pulvere hominem fecit et animavit, pro isto figmento Unicum ad mortem dedit. Quantum nos amet, quis potest explicare, quis potest saltem digne cogitare?

## SERMO LVIII[4].

*Item in Matth.* VI. *de Oratione Dominica, ad Competentes.*

1. Symbolum reddidistis, quo breviter comprehensa continetur fides. Jam et antea dixi vobis, quod ait apostolus Paulus : « Quomodo invocabunt, in quem non credide- » runt[5]? » Quia ergo quomodo credatur in Deum, et accepistis, et tenuistis, et reddidistis : accipite hodie quomodo invocetur Deus. Ipse Filius, sicut audistis, cum

[1] Matth. vi, 33. — [2] Id. v, 6. — [3] Psal. cii, 14. — [4] Alias 42 inter Homilias 50. — [5] Rom. x, 14.

Evangelium legeretur, docuit Discipulos suos et fideles suos hanc Orationem. Spem habemus obtinendæ causæ nostræ, quando talis jurisperitus nobis Preces dictavit. Assessor Patris, sicut confessi estis, qui sedet ad dexteram Patris: ipse est advocatus noster, qui futurus est judex noster. Inde enim venturus est judicare vivos et mortuos. Tenete ergo et hanc Orationem, quam reddituri estis ad octo dies. Quicumque autem vestrum non bene Symbolum reddiderunt, habent spatium, teneant: quia die sabbati audientibus omnibus qui aderunt reddituri estis, die sabbati novissimo, quo die baptizandi estis. Ad octo autem dies ab hodierno die reddituri estis hanc Orationem, quam hodie accepistis.

II. Cujus caput est, « Pater noster, qui es in cœlis [1]. » Invenimus Patrem in cœlis; attendamus quemadmodum vivamus in terris. Sic enim debet vivere, qui invenit talem Patrem, ut dignus sit venire ad ejus hæreditatem. Dicimus autem communiter : « Pater noster. » Quanta dignatio? Hoc dicit imperator, hoc dicit mendicus; hoc dicit servus, hoc dicit dominus ejus. Simul dicunt : « Pater » noster, qui es in cœlis. » Intelligunt ergo se esse fratres, quando unum habent Patrem. Sed non dedignetur fratrem habere servum suum dominus ejus, quem fratrem voluit habere Dominus Christus.

III. « Sanctificetur nomen tuum, » dicimus : « Veniat » regnum tuum [2]. » Sanctificatio nominis Dei est, qua efficimur nos sancti. Nam nomen ejus semper est sanctum. Optamus etiam venire regnum ejus : veniet, et si nolumus; sed optare et orare, ut veniat regnum ejus, nihil est aliud, quam optare ab illo, ut dignos nos faciat regno suo, ne forte, quod absit, veniat, et non nobis veniat. Multis enim non est venturum, quod tamen ven-

[1] Matth. vi, 9. — [2] Ibid. 9, 10.

turum est. Eis enim venturum est, quibus dicetur : « Ve» nite, benedicti Patris mei; percipite regnum quod vo» bis paratum est ab origine mundi[1]. » Illis non veniet quibus dicetur : « Discedite a me, maledicti, in ignem » æternum[2]. » Cum ergo dicimus : « Veniat regnum » tuum, » oramus ut nobis veniat. Quid est, ut nobis veniat? Ut bonos nos inveniat. Hoc ergo oramus, ut bonos nos faciat; tunc enim nobis veniet regnum ejus.

IV. Addimus : « Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita » et in terra. » Serviunt tibi Angeli in cœlo, nos serviamus tibi in terra. Non te offendunt Angeli in cœlo, non te offendamus in terra. Quomodo illi faciunt voluntatem tuam, sic faciamus et nos. Et hic quid oramus, nisi ut boni simus? Quando enim facimus voluntatem Dei, (nam ipse sine dubio facit suam,) tunc fit voluntas ejus in nobis. Et aliter bene intelligimus : « Fiat voluntas tua, sicut in » cœlo, ita et in terra. » Accipimus præceptum Dei, et placet nobis, placet menti nostræ : « Condelectamur » enim legi Dei secundum interiorem hominem[3]. » Tunc fit voluntas ejus in cœlo. Cœlo enim comparatur spiritus noster, terræ autem caro nostra. Quid est ergo, « Fiat vo» luntas tua, sicut in cœlo, et in terra? » Ut quomodo menti nostræ placet tua jussio, sic ei consentiat caro nostra? et tollatur rixa illa de medio, quæ describitur ab Apostolo : « Caro enim concupiscit adversus spiritum, » spiritus autem adversus carnem[4]. » Quando contra carnem concupiscit spiritus, jam facta est voluntas ejus in cœlo : quando contra spiritum non concupiscit caro, jam facta est voluntas ejus in terra. Erit autem plena concordia, quando ipse voluerit : sit modo pugna, ut possit esse victoria. Etiam sic bene intelligi potest, « Fiat voluntas » tua, sicut in cœlo, ita et in terra : » ut cœlum pona-

[1] Matth. xxv, 34. — [2] Ibid. 41. — [3] Rom. vii, 22. — [4] Galat. v, 17.

mus Ecclesiam, quia portat Deum; terram autem infideles, quibus dictum est : « Terra es, et in terram ibis[1]. Quando ergo oramus pro inimicis nostris, inimicis Ecclesiæ, inimicis nomini christiano, hoc oramus, ut fiat voluntas ejus; « Sicut in cœlo, ita et in terra, » id est, sicut in tuis fidelibus, sic et in tuis blasphematoribus, ut omnes cœlum fiant.

V. Sequitur, « Panem nostrum quotidianum da nobis » hodie. » Potest simpliciter accipi orationem istam nos fundere pro victu quotidiano, ut abundet nobis; et si non abundat, non desit nobis. « Quotidianum » autem dixit : Quandiu « Hodie » vocatur[2] : Quotidie vivimus, quotidie surgimus, quotidie saturamur, quotidie esurimus. Det nobis panem quotidianum. Quare non dixit et tegumentum? Victus enim noster in cibo est et potu, tegumentum in vestitu et tecto. Nihil homo plus desideret. Quandoquidem dicit Apostolus : « Nihil intulimus in hunc mundum; » sed nec auferre aliquid possumus : victum et tegumen- » tum habentes, his contenti simus[3]. » Pereat avaritia, et dives est natura. Ergo si ad quotidianum victum pertinet, quia et hoc bene intelligitur, quod dicimus, « Panem » nostrum quotidianum da nobis hodie : » non miremur, si nominato pane et cætera necessaria intelligantur. Quomodo quando Joseph invitavit fratres suos : « Homines » illi, inquit, hodie mecum manducabunt panem[4]. » Quare panem solum manducaturi erant? Sed a solo pane intellecta sunt cætera. Sic quando rogamus panem quotidianum, quidquid nobis propter carnem nostram in terra necessarium est, postulamus. Sed quid ait Dominus Jesus? « Quærite primum regnum Dei et justitiam, et hæc » omnia apponentur vobis[5]. » Intelligitur etiam hoc valde

[1] Gen. III, 19.— [2] Hebr. III, 13. — [3] I Tim. VI, 7, 8.— [4] Gen. XLIII, 16. — [5] Matth. VI, 33.

bene, « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, » Eucharistiam tuam, quotidianumcibum. Norunt enim fideles quid accipiant, et bonum est eis accipere panem quotidianum huic tempori necessarium. Pro se rogant, ut boni fiant, ut in bonitate et fide et vita bona perseverent. Hoc optant, hoc orant : quia si non perseveraverint in vita bona, separabuntur ab illo pane. Ergo, « Panem nos» trum quotidianum da nobis hodie, » quid est? Sic vivamus, ut ab altari tuo non separemur. Et verbum Dei quod quotidie vobis aperitur, et quodam modo frangitur, panis quotidianus est. Et quomodo illum panem ventres, sic istum esuriunt mentes. Et hunc ergo petimus simpliciter, et quidquid animæ nostræ et carni nostræ in hac vita necessarium est, quotidiano pane concluditur.

VI. « Dimitte nobis debita nostra [1], » dicimus, et dicamus; quia verum dicimus. Quis enim hic vivit in carne, et non habet debita? Quis est homo sic vivens, ut ei non sit ista oratio necessaria? Inflare se potest, justificare non potest. Bonum est illi, ut imitetur Publicanum, nec tumescat sicut Pharisæus, qui ascendit in templum, et jactavit merita suà, texit vulnera sua. Ille autem scivit quare ascenderit, qui dicebat : « Domine, propitius esto » mihi peccatori [2]. » Hoc Dominus Jesus : considerate, fratres mei : hoc Dominus Jesus orare docuit Discipulos suos, illos magnos primos Apostolos suos, arietes nostros. Si ergo pro peccatis suis dimittendis arietes orant, agni quid debent facere, de quibus dictum est : « Afferte Do» mino filios arietum [3]? » Hoc ergo scitis vos in Symbolo reddidisse, quia inter cætera nominastis remissionem peccatorum. Remissio peccatorum una est, quæ semel datur; alia, quæ quotidie datur. Remissio peccatorum una est, quæ semel datur in sancto baptismate; alia, quæ quandiu

[1] Matth. VI, 12. — [2] Luc. XVIII. — [3] Psal. XXVIII, 1.

vivimus hic, datur in Dominica Oratione. Propter quod dicimus : « Dimitte nobis debita nostra. »

VII. Et induxit nobiscum Deus pactum et placitum, firmumque chirographum, ut dicamus : « Sicut et nos di- » mittimus debitoribus nostris[1]. » Qui vult dicere efficaciter : « Dimitte nobis debita nostra : » dicat veraciter : « Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. » Si hoc quod est posterius, aut non dicit, aut fallaciter dicit; illud quod prius est, inaniter dicit. Maxime vobis dicimus : Dimittite omnia de cordibus vestris, qui ad sanctum baptisma acceditis. Et vos fideles, qui per hanc occasionem auditis hanc orationem et nostram expositionem, dimittite totum quidquid adversus aliquem habetis de cordibus vestris : ibi dimittite, ubi Deus videt. Aliquando enim homo dimittit ore, et tenet corde : dimittit ore propter homines, et tenet corde, non timens oculos Dei. Prorsus dimittite, quidquid est quod usque ad istos dies tenuistis, saltem his diebus dimittite. Non debuit occidere sol super iracundiam vestram[2], et multi soles transierunt. Transeat aliquando et iracundia vestra, dies magni Solis modo celebramus : illius Solis de quo dicit Scriptura : « Orietur vobis Sol jus- » titiæ, et sanitas in pennis ejus[3]. » Quid est, in pennis ejus? In protectione ejus. Unde in Psalmo dicitur : « Sub » umbra alarum tuarum protege me[4]. » Alii autem, qui in die judicii futuri sunt sero pœnitentes, et infructuose dolentes, prædicti a Sapientia, quid tunc dicturi sunt pœnitentiam agentes, et præ angustia spiritus gementes? « Quid nobis profuit superbia, et divitiarum jactantia » quid contulit nobis? Transierunt illa omnia tanquam » umbra. » Et inter cætera, « Ergo erravimus a via veritatis, » et justitiæ lumen non luxit nobis, et Sol non est ortus

[1] Matth. VI, 12. — [2] Ephes. IV, 26. — [3] Malac. IV, 2. — [4] Psal. XVI, 8.

» nobis[1]. » Ille Sol justis oritur : istum autem solem visibilem facit Deus quotidie oriri super bonos et malos[2]. Ad illum videndum solem justi pertinent : modo in cordibus nostris habitat Sol iste per fidem. Si ergo irasceris; ne occidat sol iste in corde tuo super iracundiam tuam : « Non occidat sol super iracundiam vestram : » ne forte irascaris, et occidat tibi Sol justitiæ, et in tenebris remaneas.

VIII. Ne putetis autem quia nihil sit iracundia. « Turbatus est, inquit Propheta, præ ira oculus meus[3]. » Utique qui turbatur oculus, solem videre non potest : et si conatus fuerit videre, pœna illi est, non voluptas. Quid est ira? Libido vindictæ. Libet hominem vindicari, et nondum est Christus vindicatus, nondum sunt sancti Martyres vindicati. Adhuc expectat patientia Dei, ut convertantur inimici Christi, convertantur Martyrum inimici : nos qui sumus, ut vindictam quæramus? Si quæreret illam Deus de nobis, ubi remaneremus? Ille qui nihil nos læsit, non vult se vindicare de nobis : et nos quærimus vindicari, qui pene quotidie Deum offendimus? Ergo dimittite : dimittite ex corde. Iratus es, noli peccare. « Irascimini, et nolite peccare[4]. » Irascimini quasi homines, si vincimini; et nolite peccare, ut iram in corde teneatis, (quia si tenetis, contra vos tenetis : ) ne in illud lumen intretis. Ergo dimittite. Quid est ira? Libido vindictæ. Quid est odium? Ira inveterata. Ira inveterata si facta est, jam odium dicitur. Quod videtur confiteri ille, qui cum dixisset : « Turbatus est præ ira oculus » meus : » addidit : « Inveteravi in omnibus inimicis meis[5]. » Quod erat ira, cum esset nova, odium factum est; quia in vetustatem conversum est. Ira festuca est, odium trabes est. Aliquando reprehendimus irascentem, et odium tenemus

[1] Sap. v, 6-9. — [2] Matth. v, 45. — [3] Psal. vi, 8. — [4] Id. iv, 5. — [5] Id. vi, 8.

in corde, et dicit nobis Christus : « Festucam in oculo fra-
» tris tui vides, et trabem in oculo tuo non vides[1]. » Unde crevit festuca, ut trabem faceret? Quia non statim evulsa est. Quia passus es exire, et intrare solem toties super iracundiam tuam, fecisti illam veterem, attraxisti malas suspiciones, et rigasti festucam, rigando nutristi, nutriendo trabem fecisti. Expavesce vel quando dicitur : « Qui odit
» fratrem suum, homicida est[2]. » Gladium non eduxisti, non vulnus in carne fecisti, non corpus plaga aliqua trucidasti : cogitatio sola odii in corde tuo est, et teneris homicida : reus es ante oculos Dei. Ille vivit, et tu occidisti. Quantum ad te pertinet, occidisti quem odisti. Emenda te, corrige te. Si in domibus vestris scorpiones essent aut aspides, quantum laboraretis, ut domus vestras purgaretis, et securi habitare possetis? Irascimini, et inveterantur iræ in cordibus vestris, fiunt tot odia, tot trabes, tot scorpii, tot serpentes ; et domum Dei, cor vestrum, purgare non vultis? Ergo facite quod dictum est : « Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris : » et securi dicite : « Dimitte nobis debita nostra, » quia sine debitis in hac terra vivere non potestis. Sed alia sunt illa magna crimina, quæ vobis bonum est in baptismo dimitti, et a quibus semper alieni esse debetis : alia quotidiana peccata, sine quibus hic homo vivere non potest, propter quæ necessaria est quotidiana oratio, cum suo pacto, cum suo placito : ut quomodo hilariter dicitur : « Dimitte no-
» bis debita nostra ; » sic veraciter dicatur : « Sicut et nos
» dimittimus debitoribus nostris. » Deinde ista diximus de peccatis præteritis, quid de cætero?

IX. « Ne nos inferas in tentationem : » dimitte quæ fecimus, et da ut alia non committamus. Quicumque enim tentatione vincitur, peccatum ipse committit. Etenim,

[1] Matth. VII, 3. — [2] I Joan. III, 15.

inquit apostolus Jacobus : « Nemo cum tentatur, dicat » quoniam a Deo tentatur. Deus enim intentator malorum » est : ipse autem neminem tentat. Unusquisque autem » tentatur a concupiscentia sua abstractus et illectus. » Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: » peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mor- » tem [1]. » Ergo ne abstraharis a concupiscentia : noli consentire concupiscentiæ tuæ. Non est unde concipiat, nisi de te. Consensisti : quasi concubuisti in corde tuo. Surrexit concupiscentia : nega te illi : noli eam sequi. Illicita est, lasciva est, turpis est, alienat te a Deo. Noli dare consensionis amplexum, ne plangas partum : quia si consenseris, id est, cum amplexatus fueris, concipit. Cum concupiscentia conceperit, parit peccatum. Nondum times? Peccatum generat mortem : vel mortem time. Si peccatum non times, time quo perducit peccatum. Dulce est peccatum : sed amara est mors. Ipsa est infelicitas hominum : propter quod peccant, morientes hic dimittunt, et ipsa peccata secum portant. Peccas propter pecuniam, hic dimittenda est : peccas propter villam, hic dimittenda est : peccas propter mulierem, hic dimittenda est : et quidquid est propter quod peccas, quando oculos in mortem clauseris, hic dimittis, et ipsum peccatum quod committis tecum portas.

X. Dimittantur peccata : dimittantur præterita, cessent futura. Sed non potes hic vivere sine ipsis : vel minora, vel minuta sint, vel levia sint. Sed ipsa levia et minuta non contemnantur. De minutis guttis flumina implentur. Non contemnantur vel minora. Per angustas rimulas navis insudat aqua, impletur sentina; et si contemnatur sentina, mergitur navis. Sed non cessatur a nautis, ambulant manus : ambulant, ut quoti-

[1] Jacob. I, 13, etc.

die sentinæ exhauriantur. Sic et tuæ manus ambulent, ut quotidie sentines. Quid est, ambulent manus? Dent, fac opera bona, ambulent manus tuæ. « Frange esurienti pa- » nem tuum, et egenum sine tecto induc in domum tuam : » si videris nudum, vesti[1]. » Fac quantum potes, fac unde potes, fac hilariter, et securus mitte orationem. Habebit alas duas, geminas eleemosynas. Quid est geminas eleemosynas? « Dimittite, et dimittetur vobis; date, et dabitur » vobis[2]. » Una eleemosyna est, quæ fit de corde, quando fratri tuo dimittis peccatum. Altera eleemosyna est, quæ fit de substantia, quando pauperi panem porrigis. Ambas fac, ne sine una ala remaneat oratio tua.

XI. Ergo cum dixerimus : « Ne nos inferas in tentatio- » nem, » sequitur : « Sed libera nos a malo. » Qui vult liberari a malo, testatur quia in malo est. Ideo dicit Apostolus : « Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt[3]. » Sed quis est qui vult vitam, et diligit videre dies bonos[4]? » Quando omnis homo in hac carne non habet nisi dies malos : quis non vult? Fac quod sequitur : « Cohibe linguam » tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum; declina » a malo, et fac bonum; quære pacem, et sequere eam[5] : » et caruisti diebus malis, et impletur quod orasti : « Libera » nos a malo. »

XII. Tres ergo petitiones superiores : « Sanctificetur » nomen tuum; Veniat regnum tuum; Fiat voluntas tua, » sicut in cœlo, et in terra; » æternæ sunt. Quatuor autem sequentes ad istam vitam pertinent. « Panem nostrum » quotidianum da nobis hodie. » Numquid quotidie petituri sumus panem quotidianum, quando ad illam satietatem venerimus? « Dimitte nobis debita nostra : » numquid in illo regno dicemus, quando debita non habebi-

[1] Isaï. LVIII, 7. — [2] Luc. VI, 37. — [3] Ephes. V, 16. — [4] Psal. XXXIII, 13. — [5] Ibid. 14, 15.

mus? «Ne nos inferas in tentationem : » numquid tunc dicere poterimus, quando nulla erit tentatio? « Libera nos » a malo : » numquid dicemus, quando nullum erit unde liberemur? Quatuor ergo ista propter vitam nostram quotidianam nobis necessaria sunt, tria vero illa propter æternam. Sed omnia petamus, ut ad illam perveniamus; et hic rogemus ne ab illa separemur. Oratio quotidie dicenda est vobis, cum baptizati fueritis. In Ecclesia enim ab altare Dei quotidie dicitur ista Dominica Oratio, et audiunt illam fideles. Non ergo timemus, ne minus diligenter eam teneatis : quia et si quis vestrum non poterit tenere perfecte, audiendo quotidie tenebit.

XIII. Ideo die sabbati, quando vigilaturi sumus in Dei misericordia, reddituri estis, non Orationem, sed Symbolum. Modo enim nisi teneatis Symbolum, in ecclesia, in populo Symbolum quotidie non auditis. Cum autem tenueritis, ut non obliviscamini, quotidie dicite, quando surgitis, quando vos ad somnum collocatis, reddite Symbolum vestrum, reddite Domino, commemorate vos ipsos, non pigeat repetere. Bona est enim repetitio, ne subrepat oblivio. Ne dicatis : Dixi heri, dixi hodie, quotidie dico, teneo illud bene. Commemora fidem tuam, inspice te : sit tanquam speculum tibi Symbolum tuum. Ibi te vide, si credis omnia, quæ te credere confiteris, et gaude quotidie in fide tua. Sint divitiæ tuæ, sint quotidiana ista quodam modo indumenta mentis tuæ. Numquid non quando surgis vestis te? Sic et commemorando Symbolum tuum vesti animam tuam, ne forte eam nudet oblivio, et remaneas nudus, et fiat quod ait Apostolus, quod absit a te: «Si tamen expoliati non nudi inveniamur[1].» Vestiti enim erimus fide nostra : et ipsa fides et tunica est et lorica : tunica, contra confusionem; lorica, contra adversitatem.

[1] 2 Cor. v, 3.

Cum autem venerimus ad illum locum, ubi regnabimus, non opus est ut dicamus Symbolum : Deum videbimus, ipse Deus nobis visio erit[1]; visio Dei fidei hujus merces erit.

## SERMO LIX[2].

### *Item in Matth.* VI : *De Oratione Dominica, ad Competentes.*

I. REDDIDISTIS quod creditis, audite quid oretis. Quoniam invocare non possetis, in quem non credidissetis, Apostolo dicente : « Quomodo invocabunt in quem non » crediderunt[3] ? » ideo prius Symbolum didicistis, ubi est regula fidei vestræ brevis et grandis : brevis, numero verborum; grandis, pondere sententiarum. Oratio autem, quam hodie accipitis tenendam, et ad octo dies reddendam, sicut audistis cum Evangelium legeretur, ab ipso Domino dicta est Discipulis ipsius, et ab ipsis pervenit ad nos, « Quoniam in omnem terram exivit sonus eorum[4].»

II. Ergo nolite inhærere terrenis, qui Patrem invenistis in cœlis. Dicturi enim estis : « Pater noster, qui es in » cœlis[5]. » Ad magnum genus pertinere cœpistis. Sub isto Patre fratres sunt dominus et servus : sub isto Patre fratres sunt imperator et miles : sub isto Patre fratres sunt dives et pauper. Omnes Christiani fideles diversos in terra habent patres, alii nobiles, alii ignobiles : unum vero Patrem invocant, qui est in cœlis. Si ibi est Pater noster ibi nobis præparatur hæreditas. Talis est autem iste Pater

[1] *Forte* visus. — [2] Alias de Tempore 135. — [3] Rom. x, 14. — [4] Psa xviii, 5. — [5] Matth. vi, 9.

cum quo possideamus quod donat. Dat enim hæreditatem, sed non moriens, illam nobis derelinquit. Non enim ipse discedit, sed ille permanet, ut nos accedamus. Quia ergo audivimus a quo petamus, sciamus et quid petamus, ne forte talem Patrem male petendo offendamus.

III. Quid ergo nos docuit Dominus Jesus Christus petere a Patre, qui est in cœlis? « Sanctificetur nomen tuum[1]. » Quale beneficium est, quod petimus a Deo, ut sanctificetur nomen ejus? Nomen Dei semper est sanctum : quare ergo petimus ut sanctificetur, nisi ut nos per ipsum sanctificemur? Quod ergo semper sanctum est, ut in nobis sanctificetur oramus. Sanctificatur in vobis nomen Dei, quando baptizamini. Ut quid hoc orabitis, cum baptizati fueritis, nisi ut quod accipietis perseveret in vobis?

IV. Sequitur alia petitio : « Veniat regnum tuum[2]. » Sive petamus, sive non petamus, venturum est regnum Dei. Quare ergo petimus, nisi ut veniat et nobis, quod venturum est omnibus sanctis? ut et nos Deus in numero sanctorum suorum habeat, quibus venturum est regnum ejus?

V. Dicimus tertia petitione : « Fiat voluntas tua, sicut » in cœlo, et in terra[3]. » Quid est hoc? Ut quomodo tibi serviunt Angeli in cœlo, et nos tibi serviamus in terra. Angeli autem ipsius sancti obediunt illi, non illum offendunt; faciunt jussa amando eum. Hoc ergo oramus, ut et nos præcepta Dei charitate faciamus. Iterum verba ista aliter intelliguntur. « Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, et in » terra. » Cœlum in nobis anima est, terra in nobis corpus est. Quid est ergo : « Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, » et in terra? » Sicut et nos audimus præcepta tua, sic nobis consentiat caro nostra; ne dum contendunt caro et spiritus, præcepta Dei minus implere possimus.

VI. Sequitur in Oratione : « Panem nostrum quotidia-

[1] Matth. VI, 9. — [2] Ibid. 10. — [3] Ibid.

» num da nobis hodie[1]. » Sive exhibitionem corpori necessariam petamus a Patre, in pane significantes quidquid nobis est necessarium, sive quotidianum panem illum intelligamus, quem accepturi estis de altari, bene petimus ut det nobis eum. Quid est enim quod oramus, nisi ne mali aliquid admittamus, unde a tali pane separemur? Et verbum Dei quod quotidie prædicatur, panis est. Non enim quia non est panis ventris, ideo non est panis mentis. Cum autem vita ista transierit, nec panem illum quæremus quem quærit fames; nec sacramentum altaris habemus accipere, quia ibi erimus cum Christo, cujus corpus accipimus; nec verba nobis ista dici habent, quæ dicimus vobis, nec codex legendus est, quando ipsum videbimus quod est Verbum Dei, per quod facta sunt omnia, quo pascuntur Angeli, quo illuminantur Angeli, quo sapientes fiunt Angeli, non quærentes verba locutionis anfractuosæ; sed bibentes unicum Verbum, unde impleti ructuant laudes, et non deficiunt in laudibus. « Beati » enim, ait Psalmus, qui habitant in domo tua, in sæ» cula sæculorum laudabunt te[2]. »

VII. Ergo in hac vita petimus quod sequitur : « Dimitte » nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus » nostris[3]. » In baptismo omnia debita, id est, peccata prorsus dimittuntur nobis. Sed quia nemo hic potest vivere sine peccato, et si non magno crimine unde separetur ab illo pane, tamen nemo potest sine peccatis esse in hac terra, et non possumus accipere nisi unum baptismum semel; in Oratione accipimus, unde quotidie lavemur, ut nobis peccata nostra quotidie dimittantur : sed si faciamus quod sequitur : « Sicut et nos dimittimus debitoribus nos» tris. » Itaque, fratres mei, moneo vos, in Dei gratia filios meos, et sub illo Patre fratres meos, moneo vos, ut

[1] Matth. vi. 11. — [2] Psal. lxxxiii. 5. — [3] Ibid. 12.

quando aliquis offendit et peccat in vos, et venit et confitetur, et petit a vobis veniam, ignoscatis illi, et continuo ex corde dimittatis, ne vobis a Deo veniam venientem prohibeatis. Si enim non dimittitis vos, nec ille dimittet vobis. Ergo et hoc in ista vita petimus : quia et hic possunt dimitti, ubi possunt haberi peccata. In illa autem vita non dimittuntur, quia nec habentur.

VIII. Deinde petimus dicentes : « Ne nos inferas in ten» tationem, sed libera nos a malo[1]. » Et hoc in ista vita nobis necessarium est petere, ne inferamur in tentationem, quia hic sunt tentationes; et liberemur a malo, quia hic est malum. Ac per hoc omnes istæ petitiones septem, tres ad vitam æternam pertinent, quatuor ad vitam præsentem. « Sanctificetur nomen tuum : » semper erit. « Veniat regnum tuum : » hoc regnum semper erit. « Fiat volontas tua, sicut in cœlo, et in terra : » semper erit. « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie; » non semper erit. « Dimitte nobis debita nostra : » non semper erit. « Ne nos inferas in tentationem : » non semper erit. « Sed libera nos a malo : » non semper erit; sed ubi est tentatio, et ubi est malum, ibi necessarium est ut petamus.

[1] Matth. VI, 13.

# SERMO LX[1].

De verbis Evangelii Matth. 6. *Nolite vobis condere thesauros in terra,* etc. Exhortatorius ad faciendas eleemosynas.

I. Omnis homo in tribulatione aliqua constitutus, et in sua causa deficiens, prudentem aliquem quærit, a quo consilium accipiat, et norit quid agat. Existimemus ergo, universum mundum quasi esse hominem unum. Evadere mala quærit, et facere bona piget: ac per hoc crebrescentibus tribulationibus suis in sua causa deficiens, quem potest ad accipiendum consilium prudentiorem invenire, quam Christum? Certe meliorem inveniat, et quod vult agat. Si autem non habet ubi meliorem inveniat, ad hunc veniat, quem ubicumque inveniat, consulat, accipiat consilium, servet mandatum bonum, evadat magnum malum. Præsentia enim mala temporalia, quæ multum homines exhorrent, sub quibus plurimum murmurant, et murmurando offendunt emendatorem, ne inveniant Salvatorem: præsentia ergo mala sine dubio transitoria sunt, aut illa per nos transeunt, aut nos per illa transimus; aut transeunt nobis viventibus, aut dimittuntur nobis morientibus. Non est in tribulatione magnum, quod tempore breve est. Quisquis cogitas crastinum diem, non revocas hesternum diem. Minente die perendino, hesternus erit et crastinus. Verumtamen si curis tantis homines æstuant ad evadendas temporales et transcurrentes, vel potius transvolantes tribulationes; quid est cogitandum ut homo evadat manentes et sine fine durantes?

[1] Alias de Tempore 5o.

II. Dura causa est vita mortalis. Quid est aliud hic nasci, nisi ingredi laboriosam vitam? De labore futuro nostro, testis est ipse fletus infantis. Ab isto molesto convivio nemo est excusatus. Bibendum fuit quod propinavit Adam. Facti quidem sumus manibus veritatis : sed propter peccatum projecti in dies vanitatis. Facti sumus ad imaginem Dei[1] : sed detrivimus eam transgressione peccati. Ideo Psalmus nos admonet, quomodo facti fuerimus, et quo pervenerimus. Ait enim : « Quanquam » in imagine Dei ambulet homo. » Ecce quod factus est. Quo pervenit? Audi quod sequitur : « Tamen vane conturbabitur[2]. » In imagine ambulat veritatis, et conturbabitur in consilio vanitatis. Denique vide conturbationem ejus ; vide, et tanquam in speculo displice tibi. Quanquam, inquit, in imagine Dei ambulet homo; et ideo magna res sit homo : tamen vane conturbabitur. Et quasi quæreremus, Unde, rogo te, unde vane conturbabitur? « Thesaurizat, inquit, et ignorat cui congreget ea. » Ecce ille homo, id est, universum genus humanum, quasi unus homo, qui in causa sua defecit, consilium perdidit, de via sanæ mentis erravit : « Thesaurizat, et nescit cui » congreget ea. » Quid dementius? quid infelicius? Certe enim sibi? Non. Quare sibi non? Quia moriturus est, quia brevis vita hominis est; quia thesaurus durat, et cito transit qui congregat. Ideo miseratus hominem in imagine Dei ambulantem, vera fatentem, vana sectantem : « Vane, inquit, conturbabitur. » Doleo : « Thesaurizat, et » ignorat cui congreget ea. » Sibi ea? Non. Quia moritur homo, perdurante thesauro. Cui ergo? Consilium habes; da et mihi. Non habes consilium quod mihi des; nec tu ergo tenes. Proinde si ambo non habemus, ambo quæramus, ambo accipiamus, ambo tractemus. Conturbatur, thesau-

[1] Gen. I, 27. — [2] Psal. XXXVIII, 7.

rizat, cogitat, laborat, curis invigilat. Per diem vexaris laboribus, per noctem agitaris timoribus. Ut saccellus tuus impleatur nummis, anima tua febrit curis.

III. Video, doleo : conturbaris, et sicut dicit qui fallere nescit, vane conturbaris. Thesaurizas enim : ut bene proveniat quidquid agis, ut damna taceamus, ut tanta pericula et in singulis lucris singulas mortes, ( mortes dico non corporum, sed malarum cogitationum; ut accedat aurum, perit fides; ut foris vestieris, intus expoliaris : ) ut ista omittamus, ut alia taceamus, ut adversa prætereamus, prospera sola cogitemus : ecce thesaurizas, ecce undique lucra confluunt, et more fontium nummi currunt : ubique ardet inopia, undique fluit copia. Non audisti : « Divitiæ si affluant, ne apponatis cor[1] ? » Ecce acquiris, non infructuose conturbaris, tamen vane conturbaris. Quare, inquis, vane conturbor ? Ecce saccos impleo, parietes mei vix capiunt quod acquiro : quare ego vane conturbor? Thesaurizas, et ignorascui congreges ea. Aut si scis, cui; obsecro te, dic et mihi, audiam te, cui. Si non vane conturbaris, dic cui thesaurizas ? Mihi, inquis. Hoc audes dicere moriturus? Filiis meis, inquis. Hoc audes dicere de morituris? Magna pietas, quod thesaurizat pater filiis : imo magna vanitas, thesaurizat moriturus morituris. Si propter te, quia moriturus dimittis, quid colligis ? Hæc causa et filiorum, successuri sunt, non permansuri. Omitto dicere qualibus filiis, ne forte quod congregavit avaritia, perdat luxuria. Alius fluendo perdit, quod tu laborando congregasti. Sed omitto hoc. Forte boni erunt filii, luxuriosi non erunt; servabunt quod dimisisti, augebunt quod servasti, non perdent quod congregasti. Filii tui tecum sunt pariter vani, si hoc faciunt, si te patrem in hoc imitantur. Illis dico quod tibi dicebam. Filio tuo dico : cui servas, illi

[1] Psal. LXI, 11.

dico : Thesaurizas, et ignoras cui congreges ea. Sicut enim tu nescisti, sic et ille nescit. Si in illo permansit vanitas, numquid ad ipsum defecit veritas?

IV. Omitto dicere, quia forte dum vivis, thesaurizas furi. Una nocte venit, et tot diebus ac noctibus congregatum paratum invenit. Thesaurizas forte latroni, forte prædoni. Nolo amplius dicere, ne commemorem et refricem perpessorum dolorem. Quam multa quæ congregavit inanis vanitas, parata invenit hostilis crudelitas? Non est enim meum optare, sed omnium est timere. Avertat hoc Deus. Sufficiant flagella ipsius. Omnes oremus, avertat hoc Deus. Parcat nobis, quem rogamus. Sed si dicat quibus, quid respondemus? Tu ergo, o homo, o omnis homo, tu qui vane thesaurizas, unde mihi respondes tractanti tecum, et tecum quærenti consilium in causa communi? Dicebas enim et respondebas : Thesaurizo mihi, filiis meis, posteris meis. Dixi quantá sint et in ipsis filiis metuenda. Sed omitto pœnaliter victuros filios, sicut optat inimicus : sic vivant sicut optat pater. Quam multi in hos casus inciderunt, dixi, commemoravi : horruisti, et non correxisti. Quid enim responsurus es, nisi hoc dicas : Forte non? Et ego sic sum locutus : Forte, inquam, furi, forte latroni, forte prædoni. Non dixi, certe; sed, forte. Inter forte fiet, forte non fiet : nescis ergo quid fiet; vane conturbaris. Vides quam verum dixerit veritas, quam inaniter conturbetur vanitas. Audisti, tandem aliquando sapuisti, quia hoc ipsum cum dicis : Forte filiis meis; non autem audes dicere : Certus sum quia filiis meis; nescis cui congreges ea. Ecce ergo ut video, et ut ante dicebam, defecisti in causa tua; non invenis quod mihi respondeas : sed nec ego quid tibi.

V. Ambo itaque quæramus, ambo consilium petamus. Habemus copiam, non sapientis, sed ipsius Sapientiæ.

Audiamus ambo Christum : « Judæis scandalum , Genti-
» bus stultitiam ; ipsis autem vocatis Judæis et Græcis
» Christum Dei Virtutem et Dei Sapientiam[1]. » Quid paras munimenta divitiis tuis? Audi Virtutem Dei : nihil fortius. Quid paras argumenta divitiis tuis? Audi Sapientiam Dei : nihil prudentius. Forte enim cum dixero, scandalizaberis, Judæus eris ; quia Christus Judæis scandalum. Forte cum dixero, stultum tibi videbitur, Gentilis eris ; quia Christus Gentibus stultitia. Christianus es, vocatus es. Vocatis autem Judæis et Græcis Christus Dei Virtus est et Dei Sapientia. Nolite contristari, cum dixero ; nolite scandalizari, nolite velut insipientiæ meæ ore torto insultare. Audiamus. Quod enim dicturus sum, Christus dixit. Contemnis præconem ; time judicem. Quid ergo ego dicam? Jam me propemodum Evangelii lector paulo ante hac cura liberavit. Non ego lego, sed lecta recolo. Consilium quærebas in causa tua deficiens : vide quid dicat fons recti consilii, fons unde quidquid imples, venenum non times.

VI. « Nolite vobis condere thesauros in terra, ubi tinea
» et comestura exterminat, et ubi fures effodiunt et fu-
» rantur : sed thesaurizate vobis thesauros in cœlo, quo
» fur non accedit, neque tinea corrumpit. Ubi est enim
» thesaurus tuus, ibi erit et cor tuum[2]. » Quid expectas amplius? Res aperta est. Consilium patet, sed cupiditas latet : imo non latet, sed etiam ipsa, quod pejus est, patet. Non enim cessat rapina grassari : non enim cessat fraudare avaritia ; non enim cessat perjurare malitia. Totum ut quid? Ut thesaurizetur. Et ubi ponatur? In terra. Recte quidem a terra in terram. Homini enim, a quo nobis dixi laborem fuisse propinatum, peccanti dictum est : « Terra es, et in terram ibis[3]. » Merito thesaurus in

[1] I Cor. I, 23, 24. — [2] Matth. VI, 19-21. — [3] Gen. III, 19.

terra, quia cor in terra. Ubi est ergo quod habemus ad Deum? Dolete qui intellexistis : corrigimini, si doluistis. Quandiu laudare, et non facere? Verum est, nihil verius. Fiat ergo quod verum est. Unum Deum laudamus, et non mutamur, ut non etiam in hoc vane conturbemur.

VII. Ergo, « Nolite vobis condere thesaurum in terra, » sive experti quomodo pereat quod in terra reconditur, sive non experti, sed et vos saltem metuentes experiri. Quem non corrigunt verba, corrigant experimenta. Non surgitur, non proceditur, nisi ut una voce dicatur ab omnibus : Væ nobis, ruit mundus. Si ruit, quare non migras? Si tibi architectus diceret ruituram domum tuam, nonne prius migrares, quam murmurares? Structor mundi dicit tibi ruiturum mundum, et non credis? Audi vocem prædicentis, audi consilium commonentis. Vox prædicentis est : « Et cœlum et terra transibunt[1]. » Vox commonentis est : « Nolite vobis condere thesaurum in terra[2]. » Ergo si creditis Deo prædicenti, si non contemnitis commonentem, fiat quod dicit. Non enim ille te fallit, qui tale consilium dedit. Non perdes quod dedisti, sed sequeris quod misisti. Consilium ergo do : « Da pauperibus, et ha» bebis thesaurum in cœlo[3]. » Non sine thesauro remanebis : sed quod habes in terra sollicitus, habebis in cœlo securus. Migra ergo. Consilium do servandi, non perdendi. « Habebis, inquit, thesaurum in cœlo : et veni, » sequere me ; ut ducam te ad thesaurum tuum. » Non est hoc dispendium, sed compendium. Cur silent homines? Audiant, vel experti quod timeant, faciant unde non timeant, migrent in cœlum. Frumentum ponis in terra ; venit amicus tuus, qui novit frumenti et terræ naturam, docet tuam imperitiam, dicit tibi, Quid fecisti? Frumentum in terra in inferioribus posuisti : humidus

[1] Matth. XXIV, 35. — [2] Id. VI, 19. — [3] Id. XIX, 21.

locus est, putrescit quod posuisti, perdes laborem tuum. Respondes : Quid ergo faciam? Migra, inquit, in superiora. Audis ergo amicum consilium dantem de frumento tuo, et contemnis Deum consilium dantem de corde tuo? Frumentum tuum times ponere in terra, et cor tuum perdis in terra? Ecce Dominus Deus tuus, cum dat tibi consilium de corde tuo : « Ubi enim, inquit, fuerit thesau- » rus tuus, illic erit et cor tuum[1]. Leva, inquit, cor in » cœlum, ne computrescat in terra. Consilium est ejus, qui vult servare, non perdere.

VIII. Si ergo ita est, quomodo pœnitet eos qui non fecerunt? Modo quid sibi dicunt? In cœlo haberemus, quod in terra perdidimus. Invasit hostis domum, numquid invaderet cœlum? Occidit servum custodem, numquid occideret Dominum servatorem. « Quo fur non accedit, » neque tinea corrumpit? » Quam multi dicunt : Ibi haberemus, ibi nostros thesauros reconderemus, quo eos securi post paululum sequeremur. Quare non audivimus Dominum nostrum? Quare contempsimus Patrem monentem, et hostem sensimus invadentem? Ergo si consilium est hoc, non simus pigri in tam bono consilio : et si migranda sunt quæ habemus, in eum locum transferamus, unde non ea perdamus. Quid sunt pauperes quibus damus, nisi laturarii nostri, per quos in cœlum de terra migramus? Da : laturario tuo das, ad cœlum portat quod das. Quomodo, inquis, ad cœlum portat? En video, quia manducando consumit[2]. Prorsus, non tenendo, sed manducando transportat. An excidit tibi : « Venite, benedicti » Patris mei, percipite regnum ; esurivi enim, et dedis- » tis mihi manducare? » Et, « Cum uni ex minimis meis » fecistis, mihi fecistis[3]. » Si ante te mendicantem non

[1] Matth. VI, 21. — [2] Vide supra Serm. XVIII, n. 4, et Serm. XXXVIII, n. 9. — [3] Matth. XXV, 34, etc.

contempsisti, attende ad quem pervenerit quod dedisti. « Cum uni, inquit, ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. » Christus accepit quod dedisti. Ille accepit, qui tibi unde dares dedit : ille accepit, qui in fine tibi se ipsum dabit.

IX. Nam et hoc aliquando, fratres, commonui Charitatem Vestram, quod me, fateor, in Scriptura Dei plurimum movet, et sæpius debeo commonere. Rogo vos ut cogitetis, quod ait ipse Dominus noster Jesus Christus, in fine sæculi, cum venerit ad judicium, congregaturum se omnes gentes in conspectu suo, et divisurum homines in duas partes, ad dexteram alios, et ad sinistram alios positurum, dextrisque dicturum : « Venite, benedicti Pa-» tris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab » origine mundi. » Sinistris autem : « Ite in ignem æter-» num, qui præparatus est diabolo et angelis ejus. » Quære causas vel tantæ mercedis, vel tanti supplicii, « Percipite regnum, » et « Ite in ignem æternum. » Quare isti percepturi regnum? « Esurivi enim et dedistis mihi man-» ducare. » Quare isti ituri in ignem æternum? « Esurivi » enim et non dedistis mihi manducare. » Quid est hoc, rogo? Video de his qui percepturi sunt regnum, quia dederunt tanquam boni et fideles Christiani, verba Domini non contemnentes, et cum fiducia promissa sperantes, fecerunt hoc; quia si non fecissent, vitæ ipsorum bonæ sterilitas ista non utique convenisset. Forte enim casti erant, non fraudatores, non ebriosi, abstinentes se ab operibus malis. Si hoc non adderent, steriles remanerent. Fecissent enim : « Declina a malo : » non fecissent, « Et fac bo-» num [1]. » Verumtamen etiam ipsis non ait : « Venite, » percipite regnum ; » caste enim vixistis, nulli fraudem fecistis, neminem pauperem oppressistis, limitem nullius invasistis, neminem jurando fefellistis. Non dixit hæc :

[1] Psal. XXXIII, 15.

sed, « Percipite regnum, quia esurivi, et dedistis mihi » manducare. » Quantum hoc excellit, quando cætera tacuit, et hoc solum Dominus nominavit? Rursus ad illos, « Ite in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et » angelis ejus. » Quam multa posset in impios dicere, si quærerent, Quare imus in ignem æternum? Quare, quæris adulter, homicida, fraudator, sacrilege, blasphemator, infidelis? Nihil horum : sed, « Quia esurivi, et non » dedistis mihi manducare. »

X. Video vos moveri, sicut moveor. Et vere mira res. Hujus autem admirabilis rei rationem colligo ut possum, quam vos non celabo. Scriptum est : « Sicut aqua extinguit ignem, » sic eleemosyna extinguit peccatum[1]. » Item scriptum est : « Include eleemosynam in corde pauperis, et ipsa » pro te deprecabitur Dominum[2]. » Item scriptum est : « Consilium meum audi, rex, et peccata tua eleemosynis » redime[3]. » Et alia multa sunt divini eloquii documenta, quibus ostenditur multum valere eleemosynam ad extinguenda et delenda peccata. Proinde illis quos damnaturus est, imo plus illis quos coronaturus est, solas eleemosynas imputabit, tanquam dicens : Difficile est, ut si examinem vos et appendam vos, et scruter diligentissime facta vestra, non inveniam unde vos damnem : sed, « Ite » in regnum; esurivi enim, et dedistis mihi manducare. » Non ergo itis in regnum, quia non peccastis : sed quia vestra peccata eleemosynis redemistis. Rursus et illis : « Ite » in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis » ejus. » Et illi tanquam noxii, olim rei, sero trementes, attendentes peccata sua, quando auderent dicere, immerito se damnari, immerito in se hanc depromi a judice tam justo sententiam? Considerando conscientias suas, considerando omnia vulnera animæ suæ, quando auderent di-

[1] Eccli. III, 33. — [2] Id. XXIX, 15. — [3] Dan. IV, 24.

cere : Injuste damnamur? De quibus ante in Sapientia dictum est : « Traducent eos ex adverso iniquitates eorum[1]. » Sine dubio videbunt se juste damnari pro sceleribus et criminibus suis : et quasi eis diceret : Non, non inde unde putatis ; sed quia esurivi, et non dedistis mihi manducare. Si enim ab illis omnibus vestris factis aversi, et ad me conversi, illa omnia crimina atque peccata eleemosynis redemissetis, ipsæ eleemosynæ modo liberarent vos, et a reatu tantorum criminum absolverent. « Beati enim misericordes, quoniam ipsis misericordia præstabitur[2]. » Modo autem « Ite in ignem æternum. Judicium sine misericordia, ei qui non fecit misericordiam[3]. »

XI. Commendaverim vobis, fratres mei : date panem terrenum, et pulsate ad cœlestem. Dominus panis est : « Ego sum panis, inquit, vitæ[4]. » Quomodo dabit tibi, qui non das egenti? Eget ad te alter, eges ad alterum : et cum eges ad alterum et eget ad te alter, ille ad egentem eget. Nam ad quem tu eges, nullius eget. Fac quod circa te fiat. Non enim quomodo inter se solent improperare quodam modo beneficia amici : Ego tibi præstiti hoc ; respondetur, Et ego tibi hoc : vult ut præstemus ei, quia et ipse præstitit nobis. Nullius indiget, ideo verus est Dominus. « Dixi Domino : Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges[5]. » Cum ergo sit Dominus, et verus Dominus, et bonorum nostrorum non egeat ; tamen ut aliquid etiam erga illum faceremus, esurire dignatus est in pauperibus suis. « Esurivi, inquit, et dedistis mihi manducare. Domine, quando te vidimus esurientem? Cum uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis[6]. » Breviter ergo audiant homines, digneque considerent, quan-

[1] Sap. IV, 20 — [2] Matth. V, 7. — [3] Jacob. II, 13. — [4] Joan. VI, 35 — [5] Psal. XV, 2. — [6] Matth. XXV, 35-40.

tum sit meritum, Christum pavisse esurientem; et quale sit crimen, Christum contempsisse esurientem.

XII. Mutat quidem homines in melius pœnitentia peccatorum : sed nec ipsa videtur aliquid profutura, si ab operibus misericordiæ sterilis fuerit. Testatur hoc Veritas per Joannem, qui venientibus ad se dicebat : « Generatio » viperarum, quis vobis ostendit fugere ab ira ventura? » Facite ergo dignos fructus pœnitentiæ. Et ne dicatis : » Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia po» tens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. » Jam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis » ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, et » in ignem mittetur[1]. » De hoc utique fructu superius ait: « Facite fructus dignos pœnitentiæ.» Quisquis itaque istos fructus non fecerit, sine causa putat per sterilem pœnitentiam se mereri veniam peccatorum. Qui sint autem isti fructus, ipse consequenter ostendit. Nam post hæc ejus verba interrogabant eum turbæ, dicentes : « Quid » ergo faciemus? » id est, qui sunt isti fructus, quos ut faciamus hortaris, et terres? Respondens autem dicebat illis : « Qui habet duas tunicas, det non habenti; et qui » habet escas similiter faciat. » Quid manifestius, fratres mei? quid certius? quid expressius? Quid ergo aliud sonat, quod superius ait : « Omnis arbor non faciens fruc» tum bonum, excidetur, et in ignem mittetur : » nisi quod sinistri audituri sunt : « Ite in ignem æternum, » Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare? » Parum est itaque recedere a peccatis, si præterita curare neglexeris: sicut scriptum est : « Fili, peccasti, ne adjicias » iterum[2]. » Et ne hoc solo securum se esse putaret: « Et » de pristinis, inquit, deprecare, ut tibi dimittantur.» Sed quid proderit deprecari, si te non dignum feceris exau-

[1] Luc. III, 7-9. — [2] Eccli. XXI, 1.

diri, non faciendo fructus dignos pœnitentiæ; ut tanquam sterilis arbor excidaris, et in ignem mittaris? Si ergo vultis exaudiri, cum deprecamini pro peccatis vestris: « Dimittite, et dimittetur vobis; date, et dabitur vobis [1]. »

## SERMO LXI[2].

De verbis Evangelii Matth. VII: *Petite, et dabitur vobis, etc.* Exhortatorius ad faciendas eleemosynas.

I. In lectione sancti Evangelii hortatus est nos Dominus ad orandum. « Petite, inquit, et dabitur vobis; quærite, » et invenietis; pulsate, et aperietur vobis. Omnis enim » qui petit, accipit; et quærens invenit, et pulsanti ape» rietur. Aut quis est ex vobis homo, a quo petit filius » ejus panem, numquid lapidem porriget ei? Aut si pis» cem petierit, numquid serpentem porriget ei? Aut cum » petit ovum, numquid scorpionem porriget ei? Si ergo » vos, inquit, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis » vestris, quanto magis Pater vester, qui in cœlis est, » dabit bona petentibus se? Cum sitis, inquit, mali, nos» tis bona data dare filiis vestris [3]. » Miranda res, fratres: mali sumus, et bonum Patrem habemus. Quid evidentius? Audivimus nomen nostrum: « Cum sitis, inquit, » mali, bona data nostis dare filiis vestris. » Et quos dixit malos, videte qualem Patrem illis ostendit: « Quanto ma» gis Pater vester? » Quorum Pater? Certe malorum. Et qualis Pater? « Nemo bonus, nisi solus Deus [4]. »

[1] Luc. VI, 37, 38. — [2] Alias 5 de verbis Domini. — [3] Matth. VII, 7-11, et Luc. XI, 12. — [4] Luc. XVIII, 19.

II. Ergo, fratres, ideo mali bonum Patrem habemus, ne semper mali remaneamus. Nemo malus facit bonum. Si nemo malus facit bonum, homo malus quomodo se facit bonum? Facit de malo bonum, qui semper est bonus. « Sana me, Domine, inquit, et sanabor; salvum me » fac, et salvus ero[1]. » Quid mihi dicunt vani vana, Tu te salvum facis, si volueris? « Sana me, Domine, et sana» bor. » Nos boni conditi sumus a bono: « Fecit enim » Deus hominem rectum[2]: » arbitrio autem nostro facti sumus mali. Potuimus esse ex bonis mali, et poterimus esse ex malis boni. Sed qui semper est bonus, ipse facit ex malo bonum: quia ipse homo voluntate sua se sanare non potuit. Non quæris medicum, ut vulneres te: sed cum vulneraveris te, quæris qui sanet te. Bona ergo secundum tempus, bona temporalia, corporalia, carnalia novimus dare filiis nostris, etiam cum simus mali. Bona enim sunt et ista, quis dubitet? Piscis, ovum, panis, pomum, frumentum, lux ista, aër iste quem ducimus, bona sunt hæc: ipsæ divitiæ in quibus homines extolluntur, et pares suos homines alios non agnoscunt, in quibus, inquam, homines extolluntur, magis amantes vestem fulgentem, quam cogitantes communem cutem; ipsæ ergo divitiæ bonæ sunt: sed ista omnia bona quæ commemoravi, a bonis et malis haberi possunt, et cum bona sint, bonos tamen facere non possunt.

III. Est ergo bonum, quod faciat bonum: et est bonum, unde facias bonum. Bonum quod facit bonum, Deus est. Non enim facit hominem bonum, nisi ille qui semper est bonus. Ergo ut sis bonus, Deum invoca. Aliud autem bonum est unde facias bonum: id est, quidquid habueris. Aurum est, argentum est; bonum est, non quod te faciat bonum, sed unde facias bonum. Habes

[1] Jerem. xvii, 14. — [2] Eccli. vii, 30.

aurum, habes argentum; et concupiscis aurum et concupiscis argentum. Et habes, et concupiscis; et plenus es, et sitis. Morbus est, et non opulentia. Sunt homines in morbo, humore pleni sunt, et semper sitiunt. Humore pleni sunt, et humorem sitiunt. Quomodo ergo delectas opulentiam, qui habes hydropem concupiscentiam? Habes ergo aurum, bonum est: habes, non unde sis bonus, sed unde facias bonum. Quod bonum, inquis, facturus sum de auro? Non audisti Psalmum? « Dispersit, inquit, » dedit pauperibus; justitia ejus manet in sæculum sæ- » culi[1]. » Hoc est bonum, hoc est bonum unde bonus es, justitia. Si habes bonum unde sis bonus; fac bonum de bono unde non es bonus. Habes pecuniam, eroga. Erogando pecuniam, auges justitiam. Dispersit enim, distribuit, dedit pauperibus; justitia ejus manet in sæculum sæculi. Vide quid minuatur, et quid augeatur. Minuitur pecunia, augetur justitia. Illud minuitur quod eras dimissurus, illud minuitur quod eras relicturus: illud augetur quod in æternum es possessurus.

IV. Consilium do lucrorum, disce mercari. Laudas enim mercatorem, qui vendit plumbum, et acquirit aurum; et non laudas mercatorem, qui erogat pecuniam, et acquirit justitiam? Sed ego, inquis, non erogo pecuniam, quia non habeo justitiam. Eroget pecuniam, qui habet justitiam: ego non habeo justitiam, habeam vel pecuniam. Ergo quia non habes justitiam, ideo non vis erogare pecuniam? Magis eroga pecuniam, ut habeas justitiam. A quo enim habebis justitiam, nisi a Deo fonte justitiæ? Ergo si vis habere justitiam, esto mendicus Dei, qui te paulo ante ex Evangelio ut peteres, quæreres, pulsares, monebat. Mendicum suum sciebat, et ecce paterfamilias et magnus dives, divitiarum scilicet spiritualium et æterna-

[1] Psal. cxi, 9.

rum, hortatur, et dicit tibi: Pete, quære, pulsa. « Qui » petit, accipit: quærens invenit: pulsanti aperietur [1]. » Hortatur ut petas : negabit quod petis?

V. Attende a contrario similitudinem vel comparationem, sicut de illo divite [2] iniquo, hortantem nos ad orationem, quando ait Dominus : « Erat quidam judex in civitate, qui » nec Deum timebat, nec hominem reverebatur. Quædam vidua interpellabat eum quotidie, et dicebat: » Vindica me. Nolebat ille per tempus [3] : » illa interpellare non desinebat: et fecit tædio, quod nolebat beneficio. Sic enim a contrario nos admonuit ut petamus.

VI. « Venit, inquit, ad amicum suum, cui hospes ve- » nerat, et cœpit pulsare, et dicere : Hospes mihi venit, » commoda mihi tres panes. Respondit ille : Jam requiesco, » et mecum servi mei requiescunt. Ille non cessat, astat, » instat, pulsat; et tanquam amicus ab amico mendicat. » Et quid ait? Dico vobis, quia surgit, et non propter » amicitiam ejus, sed propter improbitatem dat illi quan- » tos voluerit [4]. » Non propter amicitiam, quamvis amicus sit, sed propter improbitatem. Quid est, propter improbitatem? Quia pulsare non destitit: quia et cum esset negatum, non se avertit. Ille qui nolebat dare, quod petebatur fecit, quia ille in petendo non defecit. Quanto magis dabit bonus, qui nos hortatur ut petamus; cui displicet, si non petamus? Sed cum aliquando tardius dat, commendat dona, non negat. Diu desiderata, dulcius obtinentur: cito autem data, vilescunt. Pete, quære, insta. Petendo et quærendo crescis; ut capias. Servat tibi Deus, quod non vult cito dare; ut et tu discas magna magne desiderare. « Inde oportet semper orare, et non deficere [5]. »

VII. Si ergo, fratres mei, mendicos suos nos fecit Deus,

[1] Matth. VII, 7. — [2] *Forte* judice. — [3] Luc. XVIII, 2-4. — [4] Id. XI. 5-8. — [5] Id. XVIII, 1.

monendo nos, et hortando et jubendo ut petamus, quæramus, pulsemus; attendamus et nos qui a nobis petunt. Petimus nos. A quo petimus? qui petimus? quid petimus? A quo, vel qui, vel quid petimus? Petimus a Deo bono : petimus homines mali : petimus autem justitiam, unde simus boni. Hoc ergo petimus quod in æternum habeamus : quo cum saturati fuerimus, ulterius non egeamus. Sed ut saturemur, esuriamus et sitiamus; esuriendo et sitiendo petamus, quæramus, pulsemus. « Beati enim qui » esuriunt et sitiunt justitiam [1].» Quare beati? Esuriunt et sitiunt, et beati sunt? Aliquando enim egestas beata est? Non inde beati sunt, quia esuriunt et sitiunt; sed quia ipsi saturabuntur. Ibi erit beatitudo in saturitate, non in fame. Sed præcedat saturitatem fames, ne fastidium non perveniat ad panes.

VIII. Ergo diximus, a quo petamus, qui petamus, quid petamus. Sed petitur et a nobis. Mendici enim Dei sumus : ut agnoscat ille mendicos suos, agnoscamus et nos nostros. Sed et ibi etiam cogitemus, quando petitur a nobis, qui petunt, a quibus petunt, quid petunt. Qui petunt? Homines. A quibus petunt? Ab hominibus. Qui petunt? Mortales. A quibus petunt? A mortalibus. Qui petunt? Fragiles. A quibus petunt? A fragilibus. Qui petunt? Miseri. A quibus petunt? A miseris. Excepta substantia facultatum, tales sunt qui petunt, quales sunt a quibus petunt. Quam frontem habes petendo ad Dominum tuum, qui non agnoscis parem tuum? Non sum, inquit, talis : absit a me, ut talis sim. Inflatus obsericatus ista loquitur de pannoso. Sed ego nudos interrogo. Non interrogo in vestibus, quales sitis, sed quales nati fueritis. Ambo nudi, ambo infirmi, miseram vitam inchoantes, ideo ambo plorantes.

[1] Matth. v, 6.

IX. Ecce recole dives primordia tua : vide utrum huc aliquid attuleris. Jam venisti, et tanta invenisti. Dic, rogo te, quid attulisti ? Dic quid attuleris, aut si dicere erubescis, Apostolum audi. Nihil intulimus in hunc mundum. « Nihil, inquit, intulimus in hunc mundum [1]. » Sed forte quia nihil attulisti, et hic multa invenisti, aliquid hinc tecum ablaturus es? Et hoc fortasse amore divitiarum trepidas confiteri : audi et hoc. Et hoc Apostolus dicat, qui te non palpat. « Nihil intulimus in hunc mundum, utique » quando nati sumus : sed nec auferre aliquid possu» mus, utique quando de mundo exiemus [2]. » Nihil attulisti, nihil hinc auferes : quid te inflas contra pauperem? Quando nascuntur infantes, recedant de medio parentes, servi, clientes ; recedant de medio turbæ obsequentes, et agnoscantur pueri divites flentes. Pariant simul dives et pauper, pariant simul mulier dives et mulier pauper : non attendant quod pariunt, discedant paululum, redeant et agnoscant. Ecce dives nihil attulisti in hunc mundum : sed nec auferre hinc aliquid potes. Quod dixi de natis, hoc dico de mortuis. Certe quando aliquo casu vetera sepulcra franguntur, ossa divitis agnoscantur. Ergo dives audi Apostolum : « Nihil intulimus in hunc » mundum. » Agnosce, verum est. Sed nec auferre aliquid possumus. Agnosce, et hoc verum est.

X. Quid ergo sequitur? « Victum et tegumentum ha» bentes, his contenti simus. Nam qui volunt divites fieri, » incidunt in tentationem et desideria multa et noxia, » quæ mergunt hominem in interitum et perditionem. » Radix est enim omnium malorum avaritia : quam qui» dam sequentes, a fide pererraverunt [3]. » Attende quid dimiserunt [4] : Doles quia hoc dimiserunt : vide quo se in-

[1] Florus ad I Tim. VI. — [2] I Tim. VI. 7. — [3] Ibid. 8-10. — [4] Florus ad I Tim. VI.

seruerunt. Audi : « A fide pererraverunt, et inseruerunt » se doloribus multis. » Sed qui? Qui volunt divites fieri. Aliud est, esse divitem : aliud, velle fieri divitem. Dives est, qui a divitibus natus est : non quia voluit, dives est, sed quia multi hæreditates dimiserunt. Video facultates, non interrogo voluptates. Hic cupiditas accusatur, non aurum, non argentum, non divitiæ, sed cupiditas. Nam qui nolunt divites fieri, vel qui non curant, vel non ardent cupiditatibus, non avaritiæ facibus accenduntur, sed divites sunt, audiant Apostolum. Hodie lectum est : « Præ» cipe divitibus hujus mundi. Præcipe. » Quid? « Præ» cipe ante omnia, non superbe sapere [1]. » Nihil enim est quod sic generent divitiæ, quomodo superbiam. Omne pomum, omne granum, omne frumentum, omne lignum habet vermem suum. Et alius est vermis mali, alius pyri, alius fabæ, alius tritici. Vermis divitiarum, superbia.

XI. Ergo præcipe divitibus hujus mundi, non superbe sapere. Exclusit vitium, doceat usum. Non superbe sapere. Unde autem non superbe sapere? De eo quod sequitur : «Neque sperare in incerto divitiarum.» Qui non sperant in incerto divitiarum, non superbe sapiunt. Si non altum sapiunt, timeant. Si timent, non altum sapiunt. Quam multi heri divites, hodie pauperes? Quam multi dormiunt divites, et venientibus latronibus et cuncta auferentibus, evigilant pauperes? « Ergo non sperare in in» certo divitiarum, sed in Deo vivo, qui præstat nobis » omnia abundanter ad fruendum : temporalia et æterna.» Sed magis ad fruendum æterna, ad utendum temporalia. Temporalia tanquam viatoribus, æterna tanquam habitatoribus. Temporalia, unde bona faciamus; æterna, unde boni efficiamur. Ergo hoc faciant divites : non superbe sapiant, neque sperent in incerto divitiarum, sed

[1] I Tim. VI, 17.

in Deo vivo, qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum : hoc faciant. Ex eo autem quod habent quid faciant? Audi quid : « Divites sint in operibus » bonis, facile tribuant [1]. » Habent enim unde. Quare non faciunt? Paupertas difficultas est. Facile tribuant, habent unde. Communicent, id est, pares suos mortales agnoscant. « Communicent, thesaurizent sibi fun» damentum bonum in futurum[2]. » Non enim quia dico, inquit, « Facile tribuant, communicent, » expoliare illos volo, nudare illos volo, inanes relinquere volo. Doceo lucrum[3], cum ostendo, « Thesaurizent sibi. » Non enim volo, ut pauperes remaneant. « Thesaurizent sibi. » Non ut perdant, dico : sed quo migrent, ostendo. « Thesauri» zent sibi fundamentum bonum in futurum, ut appre» hendant veram vitam. » Hæc ergo falsa vita est : « Apprehendant veram vitam. « Vanitas enim vanitantium, et » omnia vanitas. Quæ abundantia tanta hominis in omni » labore suo, quo ipse laborat sub sole [4]. » Apprehendenda est ergo vera vita, migrandæ sunt facultates nostræ ad locum veræ vitæ; ut hoc ibi inveniamus, quod hic damus. Mutat illa, qui mutat et nos.

XII. Date ergo pauperibus, fratres mei. « Victum et te» gumentum habentes, his contenti sumus. » Nihil dives habet de divitiis suis, nisi quod ab illo postulat pauper, victum et tegumentum. Hinc tu quid plus habes ex omnibus quæ habes? Accepisti victum, accepisti necessarium tegumentum. Necessarium dico, non inane, non superfluum. Quid plus de divitiis tuis capis? Dic mihi. Certe omnia tua superflua erunt. Quæ sunt tua superflua, sint pauperibus necessaria. Sed ego, inquis, pretiosas epulas accipio, pretiosis cibis vescor. Pauper quid? Vilibus. Vilibus cibis vescitur pauper; ego, inquit, pretiosis. Inter-

[1] I Tim. VI, 18. — [2] Ibid. 19. — [3] *Forte* locum. — [4] Eccle. I, 2.

rogo vos, quando fueritis ambo satiati : pretiosus cibus ad te intrat; quid fit, cum intraverit? Nonne si specularia in ventre haberemus, de omnibus cibis pretiosis erubesceremus, quibus saturatus es? Esurit pauper, esurit dives : saturari quærit pauper, saturari quærit dives. Saturatur pauper de vilibus cibis, saturatur dives de pretiosis cibis. Saturitas æqualis est : possessio una est, quo ambo volunt pervenire; sed ille per compendium, ille per circuitum. Sed melius, inquis, mihi sapiunt apparata pretiosa. Vix fastidiosus satiaris. Nescis quomodo sapit, quod fames accendit. Neque ita hoc dixi, ut divites cogam epulis et cibis pauperum vesci. Utantur divites consuetudine infirmitatis suæ : sed doleant, aliter se non posse. Melius enim possent, si aliter possent. Si ergo non extollitur pauper de mendicitate; tu quare extolleris de infirmitate? Utere cibis electis, pretiosis, quia sic consuesti, quia non aliter potes; quia si consuetudinem mutes, ægrotas. Conceditur tibi : utere superfluis, da pauperibus necessaria : utere pretiosis, da pauperibus vilia. Expectat a te, expectas a Deo : expectat ille manum quæ facta est secum, expectas tu manum quæ fecit te. Sed non solum te fecit, sed et pauperem tecum. Dedit vobis unam viam istam vitam : invenistis vos comites, unam viam ambulatis : ille nihil portat, tu nimium oneratus es : ille nihil secum portat, tu tecum plus portas quam opus est. Oneratus es : da illi de eo quod habes; et illum pascis, et onus minuis.

XIII. Date ergo pauperibus : rogo, moneo, præcipio, jubeo. Quidquid vultis date pauperibus. Non enim occultabo Charitati Vestræ, quare hunc sermonem necesse habui vobis promere. Ex quo hic sumus euntes ad ecclesiam, et redeuntes, pauperes interpellant nos, et dicunt ut dicamus vobis, ut aliquid accipiant a vobis. Nos monuerunt loqui vobis : et cum se vident non accipere a vo-

bis, inaniter nos arbitrantur laborare in vobis. Expectant aliquid et a nobis. Damus quantum habemus, damus sicut possumus : numquid tamen ad eorum necessitatem implendam idonei sumus? Quia ergo ad eorum necessitatem implendam idonei non sumus, vel ad vos legati ipsorum sumus. Audistis, laudastis : Deo gratias. Semen accepistis, verba reddidistis. Laudes istæ vestræ gravant nos potius, et in periculum mittunt : toleramus illas, et tremimus inter illas. Tamen, fratres mei, istæ laudes vestræ folia sunt arborum : fructus quæritur.

## SERMO LXII[1].

De verbis Evangelii Matth. VIII : *Non sum dignus ut sub tectum meum intres,* etc. Nec non de verbis Apostoli I Cor. VIII : *Si enim quis viderit eum qui habet scientiam, in idolio recumbentem,* etc.

I. AUDIVIMUS, cum Evangelium legeretur, fidem nostram in humilitate laudari. Ad domum quippe Centurionis cum se promitteret Dominus Jesus iturum, ut puerum ejus sanaret, ille respondit : « Non sum dignus ut sub » tectum meum intres : sed tantum dic verbum, et sana» bitur[2]. » Dicendo se indignum, præstitit dignum, non in cujus parietes, sed in cujus cor Christus intraret. Neque hoc diceret cum tanta fide et humilitate, nisi illum, quem timebat intrare in domum suam, corde gestaret. Nam non erat magna felicitas, si Dominus Jesus intraret in parietes ejus, et non esset in pectore ejus. Magister quippe humilitatis et verbo et exemplo, discubuit et in

[1] Alias 6 de verbis Domini. — [2] Matth. VIII, 8.

domo cujusdam Pharisæi superbi, nomine Simonis[1]. Et cum in domo ejus recumberet, non erat in corde ejus ubi caput Filius hominis reclinaret.

II. Ita enim quemdam superbum, quantum intelligitur ex verbis ipsius Domini, ultro secum ire cupientem, a suo discipulatu revocavit : « Sequar te, Domine, ait, » quocumque ieris. » Et Dominus in ejus corde invisibilia videns : « Vulpes, inquit, foveas habent, et volatilia cœli » nidos : Filius autem hominis non habet ubi caput suum » reclinet[2]. » Hoc est, habitant in te insidiæ sicut vulpes, habitat superbia sicut cœli volatilia : Filius autem hominis simplex contra insidias, humilis contra superbiam, non habet ubi caput suum reclinet. Et ipsa reclinatio capitis, non erectio, humilitatis magistra est. Revocat ergo istum ire cupientem, trahit alium recusantem. Eodem quippe loco ait cuidam : « Sequere me. Et ille, Sequor te, Domine : sed sine me primo ire et sepelire » patrem meum. » Pie quidem excusavit et ideo dignior cujus excusatio removeretur, vocatio firmaretur. Pium erat quod volebat facere : sed docuit Magister quid deberet præponere. Volebat enim eum esse vivi verbi prædicatorem, ad faciendos victuros. Erant autem alii, per quos illa necessitas impleretur. « Sine, inquit, mortuos se» pelire mortuos suos. » Infideles cadaver quando sepeliunt, mortui mortuum sepeliunt. Illius corpus animam perdidit ; illorum anima Deum. Sicut enim vita corporis anima est : sic vita animæ Deus. Sicut expirat corpus, cum animam emittit : ita expirat anima, cum Deum amittit. Deus amissus, mors animæ : anima emissa, mors corporis. Mors corporis necessaria : mors animæ voluntaria.

III. Discumbebat ergo Dominus in domo Pharisæi cujusdam superbi. In domo ejus erat, ut dixi ; et in pectore

[1] Luc. VII, 36. — [2] Id. IX, 57, et Matth. VIII, 20.

ejus non erat. In hujus vero Centurionis domum non intravit, et pectus possedit. Zacchæus vero Dominum et domo suscepit[1], et animo. Hujus tamen fides in humilitate laudatur. Dixit enim, « Non sum dignus, ut sub tectum » meum intres. » Et Dominus, « Amen dico vobis, non » inveni tantam fidem in Israël : » secundum carnem. Nam et iste jam Israëlites erat secundum spiritum. Venerat Dominus ad Israëlem carnalem, id est, ad Judæos, ibi primum quærere oves perditas, in quo populo, et de quo populo etiam corpus assumpserat : « Non ibi inveni » tantam fidem, » ipse dicit. Possumus non metiri fidem hominum, sicut homines : ille qui interiora cernebat, ille quem nemo fallebat, perhibuit testimonium cordi hominis, audiens verba humilitatis, pronuntians sententiam sanitatis.

IV. Unde autem hoc præsumpsit ? « Et ego, inquit, homo sum sub potestate constitutus, habens sub me mili» tes; et dico huic, Vade, et vadit; et alii, Veni, et » venit; et servo hoc meo, Fac hoc et facit[2]. » Potestas sum quibusdam sub me positis, positus sub potestate quadam super me. Si ergo ego, inquit, homo sub potestate, jubendi habeo potestatem; quid tu possis, cui omnes serviunt potestates ? Erat autem iste de Gentibus : erat quippe centurio. Jam Judæa gens habebat militem Romani imperii. Ibi iste militem agebat, quantum agere centurio poterat; et sub potestate, et habens potestatem ; subditus obediens, subditos regens. Dominus autem, ( quod intendat præcipue necessario Charitas Vestra, ) quamvis in populo Judaïco esset, jam pronuntiabat Ecclesiam toto orbe terrarum futuram, in quam erat missurus Apostolos : ipse a Gentibus non visus et creditus, a Judæis visus et occisus. Quomodo enim domum hujus

[1] Luc. XIX, 6. — [2] Matth. VIII, 9.

Dominus corpore non intravit, et ejus tamen fidem atque ipsam domum absens corpore, præsens majestate sanavit : sic et idem Dominus in solo Judæo populo corpore fuit; apud alias gentes nec de Virgine natus est, nec passus est, nec pedibus ambulavit, nec humana pertulit, nec divina mirabilia fecit. Nihil horum in cæteris gentibus : et tamen de illo impletum est, quod dictum erat : « Populus quem non cognovi, servivit mihi. » Quomodo, si non cognovit? « In auditu auris obedivit mihi[1]. » Judæa gens cognovit, et crucifixit : orbis terrarum audivit, et credidit.

V. Hanc quodam modo absentiam corporis sui et præsentiam virtutis suæ in omnibus gentibus, et in illa muliere significavit, quæ fimbriam vestimenti ejus tetigerat, cum requirit dicens : « Quis me tetigit ? » Tanquam absens, requirit : tanquam præsens, sanat. « Turbæ te, inquiunt » Discipuli, comprimunt, et dicis : Quis me tetigit[2] ? » Quasi enim sic ambularet, ut a nullo prorsus corpore tangeretur, ita dixit : « Quis me tetigit? Et illi, Turbæ te comprimunt. » Et tanquam diceret Dominus : Tangentem quæro, non prementem. Sic etiam nunc est corpus ejus, id est, Ecclesia ejus. Tangit eam fides paucorum, premit turba multorum. Corpus enim Christi esse Ecclesiam, tanquam filii ejus, audistis : et si vultis, ipsi estis. Apostolus multis locis hoc dicit : « Pro corpore, inquit, ejus » quæ est Ecclesia[3]. » Et iterum : « Vos autem estis corpus Christi et membra[4]. » Si ergo corpus ejus sumus, quod tunc corpus ipsius in turba patiebatur, hoc patitur Ecclesia ipsius. A turbis premitur : a paucis tangitur. Caro eam premit, fides tangit. Erigite igitur oculos, obsecro vos, qui habetis unde videatis. Habetis enim quod videa-

[1] Psal. XVII, 45. — [2] Luc. VIII, 45. — [3] Coloss. I, 24. — [4] I Cor. XII, 27.

tis. Erigite oculos fidei, tangite extremam fimbriam vestimenti, sufficiet ad salutem.

VI. Videte quod audistis ex Evangelio tunc futurum, nunc præsens est. « Ideo, inquit, dico vobis : » propter laudatam Centurionis fidem, tanquam alienigenæ carne, domestici corde. « Propterea, inquit, multi ab Oriente » et Occidente venient. » Non omnes, sed « multi : » tamen ipsi « ab Oriente et Occidente : » istis duabus partibus totus orbis designatur. « Multi ab Oriente et Occi- » dente venient, et recumbent cum Abraham, et Isaac » et Jacob, in regno cœlorum : filii autem regni ejicien- » tur in tenebras exteriores. Filii autem regni, » Judæi scilicet. Unde filii regni? Quia Legem acceperunt, ad quos Prophetæ missi sunt, apud quos templum et sacerdotium fuit, qui celebrabant figuras omnium futurorum. Quarum enim rerum figuras celebraverunt, præsentiam non agnoverunt. « Filii ergo regni ibunt, inquit, in tenebras exte- » riores, ibi erit ploratus et stridor dentium [1]. » Videmus Judæos reprobatos, videmus Christianos ab Oriente et Occidente vocatos ad quoddam convivium cœleste, ut recumbant cum Abraham et Isaac et Jacob; ubi panis justitia, ubi potus sapientia.

VII. Attendite ergo, fratres : hoc enim estis, ex hoc populo estis, jam tunc prædicto, nunc præsentato. De his utique estis, qui vocati sunt ab Oriente et Occidente recumbere in regno cœlorum, non in templo idolorum. Estote ergo corpus Christi, non pressura corporis Christi [2]. Habetis vestimenti fimbriam, quam tangatis, ut a profluvio sanguinis, id est, carnalium voluptatum fluxu sanemini. Habetis, inquam, vestimenti fimbriam, quam tangatis. Vestem putate Apostolos, sub textura unitatis adhærentes lateribus Christi. In his Apostolis, erat tan-

[1] Matth. VIII, 11, 12. — [2] Florus ad 1 Cor. VIII.

quam fimbria minimus et novissimus Paulus; ipso dicente : « Ego sum minimus Apostolorum[1]. » In veste novissimum et minimum, fimbria est. Fimbria cum contemptu aspicitur; sed cum salute tangitur : « Usque ad » hanc horam et esurimus, et sitimus, et nudi sumus, » et colaphizamur[2]. » Quid tam extremum? quid tam contemptibile? Tange, si fluxum sanguinis pateris : exiet virtus de illo cujus vestis est, et sanabit te. Fimbria modo tangenda proponebatur, quando ex eodem Apostolo legebatur. « Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam, » in idolio recumbentem, nonne conscientia ejus, cum » sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta? » Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem » Christus mortuus est[3]? » Quomodo putatis decipi posse simulacris homines, quæ a Christianis honorari putant? Novit, inquit, Deus cor meum. Sed frater tuus non novit cor tuum. Si infirmus es, cave majorem ægritudinem : si firmus es, cura fratris infirmitatem. Qui vident ista, ædificantur ad alia, ut non tantum ibi manducare, sed et sacrificare desiderent. Ecce perit infirmus in tua scientia frater. Audi, frater : Si contemnebas infirmum, etiam fratrem contemnis? Expergiscere. Quid si in ipsum Christum peccas? Attende enim quod nullo pacto possis contemnere. « Sic autem, inquit, peccantes in fratres, » et percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis[4]. » Eant nunc, qui ista contemnunt, et recumbant in idolio : nonne erunt prementes, non tangentes? Et cum recubuerint in idolio, veniant et impleant ecclesiam; non salutem accepturi, sed pressuram facturi.

VIII. Sed timeo, inquies, ne offendam majorem. Time prorsus, ne offendas majorem; et non offendis Deum. Qui enim times, ne offendas majorem, vide ne forte sit

[1] I Cor. xv, 9. — [2] Id. iv, 11. — [3] Id. viii, 10, 11. — [4] Ibid. 12.

major isto, quem times offendere. Majorem certe noli offendere. Hæc tibi regula proponitur. Nonne manifestum est, eum minime offendendum, qui major est cæteris[1]? Discute nunc majores tuos. Primi tibi sunt pater et mater : si recte educantes, si in Christum nutrientes; audiendi in omnibus, obtemperandum eis in omni jussione; contra majorem nihil jubeant, et serviatur illis. Quis est, inquis, major eo qui me generavit? Ille qui te ipsum creavit. Generat enim homo, creat Deus. Unde generat homo, nescit : quid generaturus sit, nescit. Ille qui te vidit ut faceret, antequam esset quem fecit, certe major est patre tuo. Major sit patria et ipsis parentibus tuis : ut quidquid jusserint parentes contra patriam, non audiantur. Et quidquid jusserit patria contra Deum, non audiatur. Si enim sanari vis, si post fluxum sanguinis, si post duodecim annos in illo morbo, si post consumpta omnia in medicis, et non recepta sanitate aliquando vis sana fieri, o mulier, quam alloquor in typo Ecclesiæ, jubet illud pater tuus, et illud jubet populus tuus. Sed dicit tibi Dominus tuus : « Obliviscere populum tuum et domum » patris tui. » Quo bono? quo fructu? qua mercede? « Quoniam concupivit, inquit, rex decorem tuum[2]. » Concupivit quod fecit : quoniam ut pulchram faceret, fœdam amavit. Pro infideli et fœda sanguinem fudit, fidelem ac pulchram reddidit, dona sua in te amavit. Quid enim sponso tuo contulisti? Quid in dotem a priore patre et priore populo accepisti? Nonne luxurias et pannos peccatorum? Abjecit pannos tuos, discidit cilicium tuum : misertus est, ut ornaret; ornavit, ut amaret.

IX. Quid plura, fratres? Christiani audistis, quia « Peccantes in fratres, et percutientes conscientiam eorum » infirmam, in Christum peccatis. » Nolite contemnere,

[1] Florus ad Coloss. III. — [2] Psal. XLIV, 12.

si non vultis deleri de libro vitæ. Quandiu conamur luculenter et delectabiliter vobis dicere, quod dolor noster cogit quomodocumque dicere, et tacere non permittit? Quicumque voluerint ista contemnere, in Christum peccant, videant quid agant. Paganos reliquos colligi volumus, lapides estis in via; venire volentes offendunt, et redeunt. Dicunt enim in cordibus suis : Quare nos relinquamus deos, quos Christiani ipsi nobiscum colunt? Absit a me, inquit, ut ego deos Gentium colam. Novi, intelligo, credo. Quid facis de conscientia infirmi, quam percutis? Quid facis de pretio, si contemnis quod emptum est? Vide quanti emptum est. « Peribit, inquit, infirmus in tua » scientia : » quam te dicis habere, ut scias quia nihil est idolum, et animo cogites Deum, et sic recumbas in idolio. In hac scientia perit infirmus. Et ne contemnas infirmum, addidit: « Propter quem Christus mortuus » est. » Quem vis contemnere, pretium ipsius attende, et cum morte Christi totum mundum appende. Et ne adhuc putares te in infirmum peccare, et leve duceres peccatum ac parvi penderes, « In Christum, inquit, peccatis. » Solent enim homines dicere : In hominem pecco, numquid in Deum? Nega Christum Deum. Audes negare Christum Deum? An aliud, in idolio cum recumberes, didicisti? Non admittit istam doctrinam Christi doctrina. Quæro ubi didiceris, non esse Christum Deum. Pagani hoc solent dicere. Vides quid faciunt mensæ malæ? « Vides quoniam corrum» punt mores bonos colloquia mala [1]? » Tu ibi de Evangelio loqui non potes, et de idolis loquentes audis. Amittis ibi quod Christus Deus est : et quod ibi bibis, in Ecclesia vomis. Forte hic audes loqui, forte inter turbas audes murmurare. Numquid Christus non homo fuit? Nonne crucifixus est? A Paganis hoc didicisti, salutem perdidisti,

[1] I Cor. XV, 33.

fimbriam non tetigisti. Tange et in hoc fimbriam, recipe salutem. Sicut eam te tangere docuimus in eo quod scriptum est : « Qui viderit fratrem in idolio recumbentem[1] : » tange illam et de Divinitate Christi. De Judæis dicebat eadem fimbria : « Quorum patres, et ex quibus Christus » secundum carnem, qui est super omnia Deus benedic- » tus in sæcula[2]. » Ecce in quem verum Deum peccas, dum discumbis apud deos falsos.

X. Non est, inquit, Deus; quia genium est Carthaginis. Quasi si Mars aut Mercurius esset, Deus esset. Sed quomodo ab ipsis habeatur, attende; non quid sit. Nam et ego tecum scio, quia lapis est. Si genium ornamentum est aliquod; cives Carthaginis bene vivant, et ipsi erunt genium Carthaginis. Si autem genium dæmonium est, audisti et ibi : « Quæ immolant Gentes, dæmonibus im- » molant, et non Deo : nolo vos socios fieri dæmonio- » rum[3]. » Novimus quia non est Deus; utinam et ipsi sic norint : sed propter eos qui hoc non norunt infirmos, non debet percuti conscientia ipsorum. Hoc monet Apostolus. Nam et illi quod numen habeant et pro numine accipiant illam statuam, ara testatur. Quid illic facit ara, si illud non habetur pro numine? Nemo mihi dicat : Non est numen, non est Deus. Jam dixi, Utinam sic ipsi norint hoc, quomodo novimus omnes nos. Sed quid habeant, pro qua re habeant, quid ibi faciant, ara illa testatur. Convicit omnium colentium mentes, non convincat recumbentes.

XI. Sed non premant Christiani, si premunt Pagani. Corpus Christi est. Nonne hoc dicebamus, quia corpus Christi premebatur, et non tangebatur? Tolerabat ille prementes, quærebat tangentes. Atque utinam, fratres, a Paganis prematur corpus Christi, a quibus premi solet;

[1] I Cor. VIII, 10. — [2] Rom. IX, 5. — [3] I Cor. X, 20.

Christiani non premant corpus Christi. Fratres, ad nos pertinet vobis dicere, ad nos pertinet Christianis loqui. « Quid » enim mihi de his qui foris sunt judicare[1]? » ipse Apostolus ait. Illos aliter alloquimur, tanquam infirmos. Blandiendum est illis, ut audiant veritatem : in vobis secanda putredo est. Si quæritis unde vincantur Pagani, unde illuminentur, unde ad salutem vocentur : deserite solemnitates eorum, deserite nugas ipsorum : et si non consentiunt veritati nostræ, erubescant paucitati suæ.

XII. Bonus si fuerit qui tibi præest, nutritor tuus est : malus si fuerit, tentator tuus est. Et nutrimenta libenter accipe, et in tentatione approbare. Esto aurum. Attende mundum istum tanquam fornacem aurificis : in uno angusto loco tria sunt, aurum, palea, ignis. Ad illa duo ignis apponitur, palea uritur, aurum purgatur. Cessit nescio quis minis, et adductus est ad idolium : væ mihi, quia paleam plango, cinerem video. Alius non cessit minis, non cessit terroribus; adductus ad judicem, stetit in confessione sua, non est flexus ad idolium : quid facit flamma? Nonne aurum purgat? State in Domino, fratres : potentior est qui vocavit vos. Minas impiorum ne timueritis. Inimicos patimini : habetis pro quibus oretis : prorsus non vos terreant. Hæc est sanitas, haurite hinc in isto convivio : hic bibite, unde satiemini, non illic, unde insaniatis. State in Domino. Argentei estis, aurum eritis. Ista similitudo non a nobis est, de divina Scriptura est. Legistis, audistis : « Sicut aurum in fornace probavit illos; » et sicut holocausti hostiam accepit illos[2]. » Ecce quid eritis ad thesauros Dei. Estote divites de Deo : non eum facturi divitem, sed de illo futuri divites. Impleat vos, aliud non admittatis ad cor vestrum.

XIII. Numquid in superbiam vos erigimus, aut dicimus

[1] I Cor. v, 12. — [2] Sap. III, 6.

vobis ut adversus potestates ordinatas contemptores sitis? Non hoc dicimus. Qui et hinc ægrotatis, tangite et hinc fimbriam illam vestimenti. Ipse dicit Apostolus : « Omnis » anima potestatibus sublimioribus subdita sit ; non est » enim potestas nisi a Deo. Quæ autem sunt, a Deo ordi» natæ sunt. Qui autem resistit potestati, Dei ordinationi re» sistit[1]. » Sed quid, si illud jubeat, quod non debes facere? Hic sane contemne potestatem, timendo potestatem. Ipsos humanarum rerum gradus advertite. Si aliquid jusserit curator, nonne faciendum est? Tamen si contra proconsulem jubeat, non utique contemnis potestatem, sed eligis majori servire. Nec hinc debet minor irasci, si major prælatus est. Rursum si aliquid ipse proconsul jubeat, et aliud jubeat imperator, numquid dubitatur isto contempto illi esse serviendum? Ergo si aliud imperator, et aliud Deus, quid judicatis? Solve tributum, esto mihi in obsequium. Recte, sed non in idolio. In idolio prohibet. Quis prohibet? Major potestas. Da veniam : tu carcerem, ille gehennam minatur. Hinc jam tibi assumenda est fides tua tanquam scutum, in quo possis omnia ignita jacula inimici extinguere[2].

XIV. Sed insidiatur contra te potens, et molitur contra te potens : acuit novaculam unde capillos radat, non unde caput incidat. Quod dixi, modo audistis in Psalmo : « Sicut novacula acuta fecisti dolum[3]. » Quare dolum potentis mali novaculæ comparavit? Quia non admittitur, nisi ad superflua nostra. Sicut capilli in corpore nostro tanquam superflui videntur, et sine detrimento carnis raduntur : sic quidquid potest tibi facere iratus potens, inter superflua tua numera. Tollit paupertatem tuam : numquid tollit divitias tuas? Paupertas tua, divitiæ tuæ in corde tuo. Superflua tua potuit tollere, damno potuit

[1] Rom. XIII, 1, 2. — [2] Ephes. VI, 16. — [3] Psal. LI, 4.

afficere, permissus et usque ad lædendum corpus. Etiam ista vita, cogitantibus aliam vitam; ista, inquam, vita inter superflua deputanda est. Nam et Martyres contempserunt illam. Non vitam perdiderunt, sed vitam acquisierunt.

XV. Certi estote, fratres, inimicos non admitti adversus fideles, nisi quantum prodest tentandis et probandis fidelibus. Certi estote, fratres, nemo aliud dicat. Omnem curam vestram super Dominum mittite, prorsus vos ipsos totos projicite in illum. Non se subducit, ut cadatis. Ille qui nos creavit, et de ipsis capillis nostris securitatem nobis dedit. « Amen dico vobis, inquit, et capilli capitis » vestri omnes numerati sunt[1]. » Capilli nostri numerati sunt Deo: quanto magis mores nostri, cui sic noti sunt capilli nostri? Videte, quia minima nostra non contemnit Deus. Nam si contemneret, nec crearet. Nam et capillos nostros ipse utique creavit, et numeratos habet. Sed modo cum sint, inquis, forte peribunt. Et hinc audi vocem ejus: « Amen dico vobis, capillus capitis vestri non pe» ribit[2]. » Quid times hominem, o homo in sinu Dei positus. Tu de illius sinu noli cadere: quidquid ibi passus fueris, ad salutem valebit, non ad perniciem. Laniatus membrorum Martyres pertulerunt, et timent Christiani injurias temporum Christianorum? Qui tibi facit injuriam modo, timens facit. Non dicit aperte: Veni ad idolum; non dicit aperte: Veni ad aras meas, ibi convivare. Et si dixerit, et nolueris, hoc conqueratur, hoc in postulationem, hoc in querimoniam deponat: Noluit venire ad aras meas, noluit venire ad templum quod veneror. Hoc dicat. Non audet dicere: sed alia machinatur dolose. Para capillos, novaculam acuit: ablaturus est superflua tua, rasurus quidquid relicturus es. Tollat quidquid permane-

[1] Matth. x, 30. — [2] Luc. xxi, 18.

bit, si potest. Quid tulit potens nocens? Quid magnum tulit? Quod fur, quod effractor; ut multum sæviat, quod latro. Si et ad ipsum corpus occidendum permissus fuerit, quid tollit nisi quod latro? Honoravi, cum dixi, latro. Nam qualiscumque latro, homo est. Quod febris, quod scorpius, quod fungus malus. Ista tota potentia sævientium est, facere quod fungus. Manducant homines fungum malum, et moriuntur. Ecce in qua fragilitate est vita humana : quam quandoque relicturus es, noli pro illa sic pugnare, ut tu relinquaris.

XVI. Vita nostra Christus est : Christum attende. Pati venit, sed et glorificari : contemni, sed etiam exaltari : mori, sed etiam resurgere. Opus te terret, mercedem vide. Quare vis pervenire delicatus ad eam rem, ad quam non perducit nisi labor? Sed times ne perdas argentum tuum, quia ad argentum tuum cum magno labore pervenisti. Si ad argentum quod quandoque vel moriens amissurus es, non pervenisti sine labore; ad vitam æternam sine labore vis pervenire? Charior sit tibi illa, ad quam post omnes labores sic pervenies, ut nunquam amittas. Si hoc tibi charum est, ad quod post omnes labores sic pervenisti, ut aliquando amissurus sis; quanto magis illa perpetua desiderare debemus?

XVII. Verbis ipsorum ne credatis, nec timeatis. Hostes nos dicunt idolorum suorum. Sic præstet Deus, et det omnia in potestate, quomodo dedit quod fractum est. Hoc enim dicimus Charitati Vestræ, ne faciatis ista, quando in potestate vestra non est, ut faciatis illud. Pravorum hominum est, furiosorum Circumcellionum, et ubi potestatem non habent sævire, et velle mori properant sine causa. Audistis quæ vobis legimus, omnes qui nuper in Mappalibus affuistis (2). « Cum data vobis fuerit » terra in potestatem, (prius ait, in potestatem, et sic

» dixit quæ facienda sunt : ) aras eorum, inquit, destrue-
» tis, lucos eorum comminuetis, et omnes titulos eorum
» confringetis[1]. » Cum acceperitis potestatem, hoc facite. Ubi nobis non est data potestas, non facimus : ubi data est, non prætermittimus. Multi Pagani habent istas abominationes in fundis suis : numquid accedimus, et confringimus ? Prius enim agimus, ut idola in eorum corde frangamus. Quando Christiani et ipsi facti fuerint, aut invitant nos ad tam bonum opus, aut præveniunt nos. Modo orandum est pro illis, non irascendum illis. Si movet dolor magnus, adversum Christianos movet, adversum fratres nostros movet, qui sic volunt intrare in Ecclesiam, ut hic corpus habeant, alibi cor. Totum intus esse debet. Si intus est quod videt homo, quare foris est quod videt Deus ?

XVIII. Sciatis autem, charissimi, murmura illorum conjungere se cum hæreticis, cum Judæis. Hæretici, Judæi et Pagani unitatem fecerunt contra unitatem. Quia contigit, ut in aliquibus locis disciplinam acciperent Judæi propter improbitates suas : criminantur, et suspicantur, aut fingunt, quia talia de illis semper quæramus. Quia contigit, ut alicubi hæretici pœnas darent legibus pro impietate et furore violentiarum suarum : jam dicunt nos per omnia quærere aliquam incommoditatem ipsorum ad perniciem. Rursus quia contra Paganos placuit ut leges ferrentur : imo pro Paganis, si sapiant. ( Sicut enim pueris insensatis ad lutum ludentibus, et manus inquinantibus, pædagogus cum venit severus, lutum de manu excutit, codicem porrigit : ita voluit Deus per principes subditos sibi terrere corda insensata puerilia, ut abjiciant lutum de manibus, et aliquid utile faciant. Quid est utile de manibus ? « Frange esurienti panem tuum, et egenum

[1] Deut. VII, 1, et XII, 9.

» sine tecto induc in domum tuam [1]. » Et tamen pueri evadunt ab oculis pædagogi, et redeunt ad lutum furtim; et quando inveniuntur, abscondunt manus, ne videantur. ) Quia ergo voluit Deus, putant nos ubicumque quærere idola; quæ cum invenerimus, in omnibus locis frangere. Quare? Non ante nos sunt loca, in quibus sunt? Aut vere ignoramus ubi sint ista? Et tamen non facimus : quia non dedit in potestatem Deus. Quando dat Deus in potestatem? Quando Christianus erit cujus res est. Modo factum voluit cujus res est. Si nollet ipsum locum dare Ecclesiæ, et tantum juberet in re sua non esse idola; puto quia debuit summa devotione fieri, ut a Christianis adjuvaretur absens christiana anima, quæ in terra vult Deo gratias agere, non vult ibi aliquid esse in contumeliam Dei. Huc accedit, quia Ecclesiæ dedit ipsa loca. Et in re Ecclesiæ idola futura erant? Fratres, ecce quid displicet Paganis. Parum est illis quia de villis ipsorum non illa tollimus, non illa frangimus : et in nostris volunt ea servari. Contra idola prædicamus, de cordibus illa tollimus : sumus persecutores idolorum : profitemur. Numquid servatores? Non facio ubi non possum; non facio ubi conqueritur dominus rei : ubi autem vult fieri, et gratias agit; reus ero, si non fecero.

[1] Isaï. LVIII, 7.

# SERMO LXIII [1].

## De verbis Evangelii Matth. VIII : *Et ascendente eo in noviculam, etc.*

I. De lectione recentissima sancti Evangelii, donante Domino, alloquor vos, et in illo exhortor, ut contra tempestates et fluctus sæculi hujus non dormiat fides in cordibus vestris. Non enim revera Dominus Christus mortem habuit in potestate, somnum non habuit in potestate, et forte omnipotentem navigantem somnus pressit invitum. Hoc si credideritis, dormit in vobis : si autem in vobis vigilat Christus, vigilat fides vestra. Apostolus dicit : « Habitare Christum per fidem in cordibus vestris [2]. » Ergo et somnus Christi signum est sacramenti. Navigantes sunt animæ in ligno sæculum transeuntes. Etiam navis illa Ecclesiam figurabat. Et singuli quippe templa sunt Dei, et unusquisque in corde suo navigat : nec facit naufragium, si bona cogitat.

II. Audisti convitium, ventus est : iratus es, fluctus est. Vento igitur flante, fluctu surgente, periclitatur navis, periclitatur cor tuum, fluctuat cor tuum. Audito convitio vindicari desideras : et ecce vindicatus es, et malo alieno cedens [3], fecisti naufragium. Et quare hoc? Quia dormit in te Christus. Quid est, dormit in te Christus? Oblitus es Christum : Excita ergo Christum, recordare Christum, evigilet in te Christus : considera illum. Quid

[1] Alias 3 inter additos a Parisiensibus. — [2] Ephes. III, 17. — [3] *Forte* gaudens.

volebas? Vindicari. Excidit tibi, quia ipse cum crucifigeretur, dixit : « Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid fa» ciunt[1]? » Qui dormiebat in corde tuo, noluit vindicari. Excita illum, recole illum. Memoria ipsius, verbum ipsius : memoria ipsius, jussio ipsius. Et dices apud te, si vigilat in te Christus : Qualis ego homo, qui volo vindicari? Qui sum ego, qui in hominem exero comminationes? Morior forte antequam vindicer. Et cum anhelans ira inflammatus, et sitiens vindictam, exiero de corpore, non me suscipit ille qui noluit vindicari : non me suscipit ille qui dixit : « Date, et dabitur vobis; dimittite, et dimit» tetur vobis[2]. » Ergo compescam me ab iracundia mea, et redibo ad quietem cordis mei. Imperavit Christus mari, facta est tranquillitas.

III. Quod autem dixi ad iracundiam, hoc tenete regulariter in omnibus tentationibus vestris. Nata est tentatio, ventus est : turbatus es, fluctus est. Excita Christum, loquatur tecum. « Quis est hic, quando et venti et mare » obediunt ei[3]? » Quis est hic, cui obaudit mare? « Ipsius » est mare, et ipse fecit illud[4]. Omnia per ipsum facta » sunt[5]. » Magis imitare ventos et mare : obtempera Creatori. Sub jussione Christi mare audit, et tu surdus es? Mare audit, et ventus cessat, et tu sufflas? Quid? Dico, facio, fingo : quid est aliud nisi sufflare, et sub verbo Christi nolle cessare? Non vos vincat fluctus in perturbatione cordis vestri. Sed tamen quia homines sumus, si ventus impulerit, si affectum animæ nostræ moverit, non desperemus : Christum excitemus, ut in tranquillo navigemus, et ad patriam veniamus. Conversi ad Dominum, etc.

[1] Luc. XXIII, 34. — [2] Id. VI, 37, 38. — [3] Matth. VIII, 27. — [4] Psal. XCIV, 5. — [5] Joan. I, 3.

# SERMO LXIV [1].

## De verbis Evangelii Matth. x : *Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum, etc.*

### Habitus in solemnitate Martyrum.

I. Audistis, fratres, cum sanctum Evangelium legeretur, quemadmodum Dominus noster Jesus Christus disciplina sua Martyres suos corroboraverit dicens : « Ecce » ego mitto vos sicut oves in medio luporum [2]. » Considerate, fratres mei, quid faciat. Si unus lupus inter multas oves veniat, quantacumque sint ovium millia, uno lupo in medio turbabuntur : et si non omnes laniantur, omnes tamen terrentur. Qualis ergo erat ista ratio, quale consilium, qualis potestas, nec lupum ad oves admittere, sed in lupos oves mittere? « Mitto, inquit, vos sicut oves in » medio luporum : » non ad limites luporum, sed « In » medio luporum. » Erat ergo luporum agmen, oves paucæ. Cum enim multi lupi occiderent paucas oves, conversi sunt lupi, et facti sunt oves.

II. Audiamus ergo quid monuit (3), qui coronas promisit, et agonem præmisit, et qui expectat [3] certantes, adjuvat laborantes. Cujusmodi certamen indixit ? « Estote, » inquit, astuti ut serpentes, et simplices sicut colum» bæ [4]. » Hoc qui intellexerit et tenuerit, securus moritur, quia non morietur. Nemo enim debet securus mori,

[1] Alias de Diversis 119. — [2] Matth. x, 16. — [3] Expectat *pro* spectat. — [4] Matth. x, 16.

nisi qui se noverit sic moriturum, ut mors in illo moriatur, vita coronetur?

III. Quapropter, charissimi, exponendum est vobis, quamvis hinc jam sæpius dixerimus, quid sit esse simplices ut columbæ, astuti ut serpentes. Si jam simplicitas columbarum indicta est nobis, astutia serpentis quid facit in columbæ simplicitate? Amo in columba quod fel non habet: timeo in serpente quod venenum habet. Noli ex omni parte horrere serpentem: habet quod oderis, habet quod imiteris. Serpens enim cum fuerit senectute prægravatus, et senserit pondus vetustatis, coarctat se per cavernam, et deponit tunicam veterem, ut novus exultet. Imitare illum, Christiane, qui audis Christum dicentem: « Intrate per angustam portam[1]. » Et Paulus apostolus tibi dicit: « Exuite vos veterem hominem cum actibus » suis, et induite novum[2]. » Habes ergo quod imiteris in serpente. Noli mori pro vetustate, sed pro veritate. Qui moritur pro commodo temporali, pro vetustate moritur. Cum autem exutus fueris omni ista vetustate, imitatus es astutiam serpentis. Imitare illum et in hoc: serva caput tuum. Quid est, serva caput tuum? Tene apud te Christum. Si forte aliquis vestrum advertit aliquando, cum voluerit colubrum occidere, quomodo pro capite suo totum corpus objicit ictibus ferientis. Illud in se feriri non vult, ubi se novit vitam habere. Et Christus vita nostra est. Ipse enim dixit: « Ego sum via, et veritas, et vita[3]. » Audi et Apostolum: « Caput viri Christus est[4].» Qui ergo Christum servat in se, caput suum servat pro se.

IV. Jamvero quid opus est commendare multis verbis simplicitatem columbarum? Cavenda enim erant venena serpentis; ibi imitatio periclitabatur, ibi erat quod time-

[1] Matth. VII, 13. — [2] Coloss. III, 9, et Ephes. II, 22 et 24. — [3] Joan. XIV, 6. — [4] I Cor. XI, 3.

retur : columbam vero securus imitare. Attende columbas in societate gaudere : ubique simul volant, simul pascuntur, nolunt esse solæ, communione gaudent, charitatem servant, gemitibus amoris murmurant ; osculis filios generant. Nam quando columbæ, quod plerumque advertimus, inter se rixantur de cellulis suis, quodam modo pacata contentio est. Numquid quia rixantur, separantur ? Simul volant, simul pascuntur, et ipsa inter se pacata est rixa. Videte rixam columbarum. Apostolus dicit : « Si quis verbo nostro non obaudit per epistolam, hunc » notate, et nolite commisceri cum eo [1]. » Ecce rixa : sed attende quoniam columbarum rixa est, non luporum. Continuo subjecit : « Et non ut inimicum existimetis, sed » corripite ut fratrem [2]. » Columba amat et quando rixatur : lupus odit et quando blanditur. Columbarum ergo simplicitatem habentes, et astutiam serpentum, solemnia Martyrum celebrate in sobrietate mentis, non in ebrietate ventris, Deo laudes dicite. Ipse est enim Dominus Deus noster, qui Martyrum Deus ; ipse coronator noster. Si bene luctati fuerimus, coronamur ab eo, qui coronavit eos quos imitari concupiscimus.

[1] 2 Thess. III, 14. — [2] Ibid. 15.

# SERMO LXIV [1].

## De verbis Evangelii Matth. x : *Nolite timere eos qui corpus occidunt, etc.*

### Habitus in solemnitate Martyrum.

I. Admonent nos Eloquia divina, quæ lecta sunt, timendo non timere, et non timendo timere. Advertistis, cum sanctum Evangelium legeretur, Dominum Deum nostrum antequam pro nobis moreretur, firmos nos esse voluisse : sed admonendo ne timeremus, et admonendo ut timeremus. Ait enim : « Nolite timere eos qui corpus » occidunt, animam autem non possunt occidere. » Ecce ubi monuit ne timeremus. Videte ubi monuerit ut timeremus. « Sed eum, inquit, timete, qui potestatem habet » et corpus et animam occidere in gehenna [2]. » Ergo timeamus, ut non timeamus. Timor videtur ad ignaviam pertinere : timor infirmorum videtur esse, non fortium. Sed videte quid ait Scriptura : « Timor Domini spes fortitu» dinis [3]. » Timeamus, ne timeamus : hoc est, prudenter timeamus, ne inaniter timeamus. Martyres sancti, propter quorum solemnitatem hoc ex Evangelio recitatum est, timendo non timuerunt : quia Deum timendo, homines contempserunt.

II. Quid enim ab hominibus homini metuendum est? Et quid est unde alterum terreat, homo hominem? Ter-

[1] Alias 13 inter additos a Parisiensibus. — [2] Matth. x, 28. — [3] Prov. xiv, 26.

ret, et dicit : Occido te : et non timet, ne cum minatur, prius moriatur. Occido, inquit. Quis dicit? cui dicit? Duos audio : unum terrentem, alterum metuentem : quorum unus est potens, alter infirmus, sed ambo mortales. Quid se ergo extendit in honore inflatior potestas, in carne æqualis infirmitas? Securus minetur mortem, qui non timet mortem. Si vero unde terret, timet, attendat se, et ei cui minatur comparet se. Inveniat in eo cui minatur, parem conditionem; et a Domino simul cum illo petat miserationem. Homo est enim, et homini minatur, creatura creaturæ : sed una inflata sub Creatore, altera fugiens ad Creatorem.

III. Dicat ergo fortissimus Martyr, stans homo ante hominem : Non timeo, quia timeo. Tu quod minaris, si ille nolit, non facis : quod autem ille minatur, ut faciat a nullo impeditur. Deinde tu quod minaris, et si permitteris, quid facis? Usque ad carnem sævis, anima tuta est. Non occides quod non vides : visibilis visibilem terres. Habemus ambo invisibilem Creatorem, quem simul timere debeamus; qui hominem ipsum ex visibili et invisibili creavit : visibilem de terra fecit, invisibilem flatu suo animavit. Substantia ergo invisibilis, hoc est, anima quæ jacentem terram erexit de terra, non timet cum percutis terram. Potes ferire habitaculum, numquid habitatorem? Fugit percusso vinculo colligatus, et erit in occulto coronatus. Quid ergo minaris, qui animæ nihil facere potes? Per meritum ejus cui facere nihil potes, resurget cui facere aliquid potes. Per meritum enim animæ resurget et caro : et habitatori reddetur, jam non ruitura, sed mansura. Ecce, (verba Martyris dico,) ecce nec propter ipsam carnem meam timeo comminantem. Caro mea subjacet potestati : sed etiam capilli capitis numerati sunt Creatori. Quid timeo ne carnem perdam, qui nec ca-

pillum perdo? Quomodo non attendit carnem meam, cui sic nota sunt vilia mea? Ipsum corpus quod percuti et occidi potest, ad tempus cinis erit, in æternum immortale erit. Sed cui hoc? Cui reddetur corpus ad vitam æternam etiam occisum, peremptum, dissipatum? cui reddetur? Ei qui non timuit ponere animam suam, cum non timet ne occidatur caro sua.

IV. Etenim, fratres, anima immortalis perhibetur, et est immortalis secundum quemdam modum suum: quia est quædam vita, quæ potest præsentia sua carnem vivificare. Per animam quippe caro vivit. Hæc vita mori non potest: et ideo anima immortalis est. Quare ergo dixi: Secundum suum modum? Audite quare. Quoniam est quædam immortalitas vera, immortalitas quæ est omnimoda incommutabilitas: de qua dicit Apostolus loquens de Deo: « Qui solus habet immortalitatem, et lucem habitat inaccessibilem; quam nemo hominum vidit, sed » nec videre potest: cui est honor et gloria in sæcula » sæculorum. Amen. » Si ergo Deus solus habet immortalitatem, certe anima mortalis est. Ecce quare dixi immortalem esse animam secundum modum suum. Nam potest et mori. Intelligat Charitas Vestra, et nulla quæstio remanebit. Audeo dicere, anima potest mori, potest occidi. Certe immortalis est. Ecce audeo dicere, et immortalis est, et potest occidi: et ideo dixi, quoniam est quædam immortalitas, hoc est omnimoda incommutabilitas, quam solus Deus habet, de quo dictum est: « Qui » solus habet immortalitatem. » Nam si anima non potest occidi, quomodo dixit ipse Dominus cum terreret nos: « Eum timete, qui potestatem habet et corpus et animam » occidere in gehenna? »

V. Adhuc confirmavi, non solvi quæstionem. Probavi, quia potest anima occidi. Contradici Evangelio non po-

test, nisi ab anima impia. Ecce mihi occurrit et hic, et venit in mentem quod dicam. Contradici non potest vitæ, nisi ab anima mortua. Evangelium vita est, impietas et infidelitas mors animæ est. Ecce potest mori, et immortalis est. Quomodo ergo immortalis est? Quia semper aliqua vita est, quæ in illa nunquam extinguitur. Quomodo moritur? Non ut non sit vita, sed amittendo vitam. Etenim anima et vita est alicui rei, et habet etiam ipsa vitam suam. Ordinem attende creaturarum. Vita corporis anima est: vita animæ Deus est. Sicut adest vita corpori, id est, anima, ne moriatur corpus: sic debet adesse vita animæ, hoc est, Deus, ne moriatur anima. Corpus quomodo moritur? Anima deserente. Anima, inquam, deserente moritur corpus: et jacet cadaver paulo ante appetibile, modo aspernabile. Insunt membra, oculi, aures: sed hæ fenestræ sunt domus, habitator abscessit. Qui plangit mortuum, ad fenestras habitaculi frustra clamat: non est intus qui audiat. Quanta dicit plangentis affectus, quanta enumerat, quanta commemorat; et per quantam, ut ita dixerim, doloris insaniam quasi cum sentiente loquitur, cum loquatur cum absente? Enumerat mores, enumerat indicia benevolentiæ circa se. Tu es qui mihi illud dedisti; illud et illud præstitisti: tu es qui sic et sic me dilexisti. Si attendas, si intelligas, si insaniam doloris premas, qui te dilexit abscessit: frustra te domus patitur pulsatorem, in qua non potes invenire mansorem.

VI. Redeamus ad causam, quam paulo ante dicebam. Mortuum est corpus. Quare? Quia discessit vita ejus, hoc est, anima. Vivit corpus, et impius est, infidelis est, ad credendum durus, ad corrigendos mores ferreus: vivente corpore mortua est anima, per quam corpus vivit. Tanta enim res est anima, ut idonea sit vitam præstare corpori etiam mortua. Tanta, inquam, res est anima, tam excel-

lens creatura, ut idonea sit etiam mortua carnem vivificare. Nam ipsa anima impii, anima infidelis, anima perversi, duri, mortua est : et tamen per ipsam mortuam vivit corpus. Ideo ibi est : movet ad operandum manus, ad ambulandum pedes, ad videndum intendit obtutum, ad audiendum auribus inclinatur ; sapores dijudicat, dolores refugit, appetit voluptates. Omnia hæc corporis viventis indicia, sed ex animæ præsentia. Interrogo corpus, an vivat. Respondet mihi : Vides ambulantem, vides operantem, audis loquentem, cernis appetentem et fugientem, et non intelligis corpus vivere? Per hæc opera animæ intus constitutæ, intelligo corpus vivere. Et interrogo ipsam animam, an vivat. Habet et ipsa opera sua, per quæ ostendat vitam suam. Pedes ambulant, intelligo corpus vivere, sed animæ præsentia. Quæro, utrum vivat anima. Pedes isti ambulant. Ecce de uno motu. De vita interrogo corpus et animam. Ambulant pedes, intelligo corpus vivere. Sed quo ambulant? Ad adulterium, inquit. Ergo mortua est anima. Sic enim veracissima Scriptura dixit : « Mortua est vidua quæ in deliciis vivit[1]. » Cum multum intersit inter delicias et adulterium, quomodo potest anima, quæ in deliciis mortua dicitur, in adulterio vivere? Mortua est. Sed nec sic quidem agens mortua est. Loquentem audio, vivit corpus. Non enim lingua in ore moveretur, et percuteret quibusque locis articulares sonos, nisi intus habitator esset ; et quasi ad hoc organum musicus, qui lingua sua uteretur. Prorsus intelligo. Hoc modo corpus loquitur, corpus vivit. Sed interrogo, utrum et anima vivat. Ecce loquitur corpus, vivit. Quid loquitur? Quomodo dicebam de pedibus : Ambulant, ecce vivit corpus : et quærebam, quo ambulant, ut intelligerem utrum et anima viveret. Sic etiam cum audio loquentem,

[1] I Tim. v, 6.

intelligo quia corpus vivit : quæro quid loquatur, utrum et anima vivat? Mendacium loquitur. Si mendacium loquitur, ergo mortua est. Unde hoc probamus? Ipsam veritatem interrogemus, quæ ait : « Os quod mentitur, » occidit animam [1]. » Quæro : Quare mortua est anima? Quod paulo ante dicebam, quæro : Quare mortuum est corpus? Quia discessit vita ejus anima. Quare mortua est anima? Quia deseruit eam vita ejus Deus.

VII. Breviter ergo his cognitis, scitote certumque tenete, corpus mortuum esse sine anima; animam mortuam esse sine Deo. Omnis homo sine Deo mortuam habet animam. Plangis mortuum : plange peccatorem magis, plange impium, plange infidelem. Scriptum est enim : « Luctus mortui, septem dies; fatui autem et impii, » omnes dies vitæ illorum [2]. » An vero non in te sunt viscera miserationis christianæ; ut plangas corpus, a quo recessit anima, et non plangas animam, a qua recessit Deus? Hoc tenens Martyr respondeat comminatori : Quid me cogis, ut negem Christum? Cogis ergo, ut negem veritatem? Si noluero, quid facis? Percutis corpus meum, ut recedat inde anima mea : sed ipsa anima mea ad se habet corpus. Non est imprudens, non est insipiens. Tu vis ferire corpus meum : vis ut cum timeo ne ferias corpus meum, et recedat inde anima mea, ego feriam animam meam, et recedat inde Deus meus? Non ergo timeas Martyr gladium percussoris : linguam tuam time, ne tu te percutias, et occidas non carnem, sed animam. Animam time, ne moriatur in gehenna ignis.

VIII. Inde ergo Dominus : « Qui habet potestatem et » corpus et animam occidere in gehenna ignis. » Quomodo? quando mittetur in gehennam impius, ardebit ibi corpus, ibi anima? Mors corporis, sempiterna pœna :

[1] Sap. I, 11. — [2] Eccli. XXII, 13.

mors animæ, Dei absentia. Vis nosse quæ sit mors animæ? Intellige Prophetam dicentem : « Tollatur impius, » ut non videat claritatem Domini[1]. » Timeat ergo anima mortem suam, et non timeat mortem corporis sui. Quia si timuerit mortem suam, et vixerit in Deo suo, non eum offendendo et a se repellendo, merebitur in fine recipere corpus suum ; non ad pœnam æternam, sicut impii ; sed ad vitam æternam, sicut justi. Illam mortem timentes, et illam vitam Martyres diligentes, promissa Dei expectantes, minas persecutorum contemnentes, et ipsi apud Deum coronari meruerunt, et nobis celebranda illa solemnia reliquerunt.

## SERMO LXVI.

De verbis Evangelii Matth. XI : *Cum audisset Joannes in vinculis opera Christi, mittens duos de Discipulis suis, ait illi: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? etc.*

Prodit nunc primum ex veteri Codice 821 Colbertinæ Bibliothæcæ, ante annos circiter octingentos scripto.

I. LECTIO sancti Evangelii quæstionem nobis proposuit de Joanne Baptista. Adjuvet nos Dominus ut solvamus eam vobis, quomodo eam solvit nobis. Joannes Christi testimonio laudatus est, ut audistis ; et sic laudatus, ut in natis mulierum non surrexisset major. Sed major illo erat natus ex Virgine. Quantum major? Ipse præco di-

[1] Isaï. XXVI, 10.

cat, quantum intersit inter se et judicem suum : cujus præco est. Antecessit enim Christum Joannes, et nascendo, et prædicando : sed antecessit obsequendo, non se præferendo. Nam et officium totum ante judicem ambulat; et qui ambulant priores, ipsi sunt posteriores. Quantum ergo testimonium perhibuit Joannes Christo? Ita ut diceret « Non se dignum esse, qui solveret corrigiam cal» ceamenti ejus[1]. » Adhuc quid? « Nos, inquit, de ple» nitudine ejus accepimus[2]. » Lucernam se confessus est de illo accensam, et ideo ad pedes ejus confugit, ne ad alta petens vento superbiæ extingueretur. Tam quippe magnus erat, ut Christus putaretur : et si non ipse testis suus esset quia non erat ipse, remaneret error, et putaretur ipse. Qualis humilis? Deferebatur illi honor a populo, et ipse respuebat. Errabant homines in ejus magnitudine, et ipse se humiliabat. Nolebat crescere hominum verbis, quia comprehenderat Dei Verbum.

II. Ergo hoc Joannes de Christo : Christus de Joanne quid? Modo audivimus : « Cœpit dicere ad turbas de » Joanne : Quid existis in desertum videre? Arundinem » vento moveri[3]? » Utique non; quia Joannes non circumflabatur omni vento doctrinæ. « Sed quid existis vi» dere? Hominem mollibus vestitum[4]? » Non; quia Joannes aspera erat veste vestitus : habebat enim vestem de pilis camelorum, non de plumis. « Sed quid existis videre? » Prophetam? Ita : et major quam Propheta[5]. » Quare major quam Propheta? Venturum Dominum prænuntiaverunt, quem videre desideraverunt, et non viderunt : huic autem præstitum est quod illi quæsierunt. Vidit Dominum Joannes, vidit; digitum in eum intendit, et ait : « Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi[6] : » ecce

[1] Joan. I, 27. — [2] Ibid. 16. — [3] Matth. XI, 7. — [4] Ibid. 8. — [5] Ibid. 9. — [6] Joan. I, 29.

est. Jam venerat, et non agnoscebatur : et ideo et in ipso Joanne errabatur. Ecce est hic quem desideraverunt videre Patriarchæ, quem prænuntiaverunt Prophetæ, quem præsignavit Lex. « Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit pec» cata mundi. » Et ille bonum testimonium perhibuit Domino, et Dominus illi : « In natis mulierum, inquit » Dominus, nemo surrexit major Joanne Baptista : qui » autem minor est in regno cœlorum, major est illo [1] : » minor tempore, major majestate. Se ipsum volens intelligi hoc dixit. Valde inter homines Joannes est magnus, quo solus inter homines major est Christus [2]. Potest et sic distingui, et solvi : « In natis mulierum non surrexit ma» jor Joanne Baptista : qui autem minor est in regno cœ» lorum, major est illo. » Non sic quomodo paulo ante dixi. « Qui autem minor est in regno cœlorum, major est : » regnum cœlorum dixit, ubi Angeli sunt : qui ergo inter Angelos minor est, Joanne major est. Commendavit regnum quod desideremus : proposuit civitatem, cujus cives esse cupiamus. Quales ibi cives? quam magni cives? Quisquis ibi minor est, Joanne major est. Quo Joanne? Quo nemo major surrexit in natis mulierum.

III. Audivimus verum et bonum testimonium et Joannis de Christo, et Christi de Joanne. Quid sibi ergo vult, quod misit ad eum Discipulos suos Joannes, cum inclusus esset in carcere jam occidendus, et ait discipulis suis : « Ite, dicite illi : Tu es qui venturus es, an alium expec» tamus [3]? » Ipsa est tota laudatio? Illa laudatio facta est dubitatio? Quid dicis, Joannes? cui dicis? quid dicis? Judici dicis, præco dicis. Tu digitum intendisti, tu eum ostendisti, tu dixisti : « Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit » peccata mundi. » Tu dixisti : « Nos omnes de plenitu-

[1] Matth. XI, 11. — [2] Vide lib. II contra adversar. Leg. et Proph. cap. 5. — [3] Matth. XI, 3.

» dine ejus accepimus. » Tu dixisti : « Non sum dignus » corrigiam calceamenti ejus solvere.» Et modo tu dicis : « Tu es qui venis, an alium expectamus? » Ille ipse non est? Tu quis es? Nonne tu es præcursor ipsius? Nonne tu es de quo prædictum est : « Ecce mitto Angelum meum ante » faciem tuam, et præparabit viam tuam [1]? » Quomodo viam præparas, et tu erras? Venerunt ergo discipuli Joannis : et Dominus ad illos : « Ite, dicite Joanni : Cæci vi» dent, surdi audiunt, claudi ambulant, leprosi mun» dantur, pauperes evangelizantur : et beatus qui in me » non fuerit scandalizatus [2]. » Nolite suspicari Joannem scandalizatum esse in Christo. Et tamen verba quasi sic sonant : « Tu es qui venis? » Opera interroga : « Cæci vi» dent, surdi audiunt, claudi ambulant, leprosi mun» dantur, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur : » et quæris an ego sum? « Opera, inquit, mea, verba mea » sunt. Ite, renuntiate. Illis autem abeuntibus.» Ne forte aliquis dicat : Bonus erat primo Joannes, et Spiritus Dei deseruit illum : ideo ista dixit post eorum discessum ; post discessum ipsorum quos miserat Joannes, Christus laudavit Joannem.

IV. Quid sibi ergo vult obscura quæstio? Luceat sol, unde illa lucerna accensa est. Prorsus ita solutio evidens solutio est. Joannes seorsum habebat discipulos : non separatus, sed testis paratus. Oportebat enim ut talis perhiberet testimonium Christo, qui et ipse Discipulos colligebat, qui ei poterat invidere, si non possit videre. Ergo quia pro magno habebant discipuli Joannis, magistrum suum Joannem; audiebant a Joanne testimonium de Christo, et mirabantur : moriturus, ab illo eos voluit confirmari. Sine dubio enim illi dicebant apud se ipsos : Iste de illo tanta dicit, ipse de se ista non dicit. « Ite,

[1] Matth. XI, 10. — [2] Ibid. 4, 5.

» dicite illi : » non quia ego dubito, sed ut vos instruamini. « Ite, dicite illi : » quod ego soleo dicere, ab ipso audite : audistis præconem, confirmamini a judice. « Ite, » dicite illi : Tu es qui venis, an alium expectamus? » Ierunt, et dixerunt ; propter se, non propter Joannem. Et propter illos dixit Christus : « Cæci vident, claudi am» bulant, surdi audiunt, leprosi mundantur, mortui re» surgunt, pauperes evangelizantur. » Videtis me, agnoscite me : videtis facta, factorem agnoscite. « Et beatus qui » in me non fuerit scandalizatus [1]. » Sed de vobis dico, non de Joanne. Nam ut sciremus quia non de Joanne dixit : « Illis abeuntibus cœpit dicere ad turbas de Joanne : » dixit laudes ejus veras verax, veritas.

V. Puto satis istam solutam esse quæstionem. Sufficiat ergo usque ad ejus solutionem perduxisse sermonem. In mente habete pauperes : facite qui nondum fecistis : credite, non perditis ; imo hoc solum perditis, quod non fertis ad quadrigam. Jam reddendum est pauperibus quod obtulistis, qui obtulistis : et multum minus habemus ad summam quam soletis offerre : excutite pigritiam. Ego factus sum mendicus mendicorum. Quid ad me? Ego sim mendicus mendicorum, ut vos numeremini in numero filiorum.

[1] Matth. XI, 6.

# SERMO LXVII[1].

De verbis Evangelii Matth. XI : *Confiteor tibi, Pater, Domine cœli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus, etc.*

I. Sanctum Evangelium cum legeretur, audivimus exultasse Dominum Jesum in Spiritu, et dixisse : « Confiteor » tibi, Pater, Domine cœli et terræ, quia abscondisti » hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea par» vulis[2]. » Huc usque interim verba Domini, si digne, si diligenter, si quod primum est, pie consideremus, invenimus primitus, non semper cum in Scripturis legimus, confessionem, debere nos intelligere vocem peccatoris. Maxime autem hoc dicendum fuit, et hinc admonenda Charitas Vestra : quia mox ut hoc verbum sonuit in ore Lectoris, secutus est etiam sonus tunsionis pectoris vestri, audito scilicet quod Dominus ait : « Confiteor tibi, » Pater. » In hoc ipso quod sonuit, « Confiteor, » pectora tutudistis. Tundere autem pectus quid est, nisi arguere quod latet in pectore, et evidenti pulsu occultum castigare peccatum? Quare hoc fecistis nisi quia audistis : « Confi» teor tibi, Pater? Confiteor, » audistis : qui confitetur, non attendistis. Nunc ergo advertite. Si, Confiteor, Christus dixit, a quo longe est omne peccatum; non solius est peccatoris, sed etiam aliquando laudatoris. Confitemur ergo, sive laudantes Deum, sive accusantes nos ipsos. Pia est

[1] Alias 8 de verbis Domini. — [2] Matth. XI, 25.

utraque confessio, sive cum te reprehendis, qui non es sine peccato; sive cum illum laudas, qui non potest habere peccatum.

II. Si autem bene cogitemus, reprehensio tua, laus ipsius est. Quare enim jam confiteris in accusatione peccati tui? in accusatione tui ipsius quare confiteris, nisi quia ex mortuo vivus factus es? Scriptura quippe ait: « A » mortuo, quasi qui non sit, perit confessio [1]. » Si perit a mortuo confessio, qui confitetur vivit: et si peccatum confitetur, utique a morte revixit. Si peccati confessor revixit a morte, quis eum suscitavit? Nullus mortuus est sui ipsius suscitator. Ille se potuit suscitare, qui mortua carne non mortuus est. Etenim hoc suscitavit quod mortuum fuerat. Ille se suscitavit, qui vivebat in se, in carne autem sua suscitanda mortuus erat. Non enim Pater solus Filium suscitavit, de quo dictum est ab Apostolo: « Prop» ter quod et Deus eum exaltavit [2]: » sed etiam Dominus se ipsum, id est, corpus suum; unde dicit: « Solvite » templum hoc, et in triduo suscitabo illud [3]. » Mortuus est autem peccator, maxime ille quem moles consuetudinis premit, quasi sepultus est Lazarus. Parum enim erat, quia mortuus; etiam sepultus [4]. Quisquis igitur malæ consuetudinis, malæ vitæ, terrenarum scilicet cupiditatum mole premitur, ita ut in illo jam factum sit, quod in quodam Psalmo miserabiliter dicitur: « Dixit stultus in corde » suo: Non est Deus [5]: » fit talis, de quali dictum est: « A mortuo, velut qui non sit, perit confessio. » Quis eum suscitabit, nisi qui remoto lapide clamavit, dicens: « Lazare, prodi foras [6]? » Quid est autem foras prodire, nisi quod occultum erat foras prodere? Qui confitetur, foras prodit. Foras prodire non posset, nisi viveret: vivere non

[1] Eccli. XVII, 26. — [2] Philip. II, 9. — [3] Joan. II, 19. — [4] Id. XI, 17. — [5] Psal. XIII, 1. — [6] Joan. XI, 43.

posset, nisi resuscitatus esset. Ergo in confessione sui accusatio, Dei laudatio est.

III. Dicit ergo aliquis : Quid prodest Ecclesia, si jam confessor voce Dominica resuscitatus prodit? Quid prodest Ecclesia confitenti, cui Dominus ait : « Quæ solveritis in terra, soluta erunt et in cœlo[1]? » Ipsum Lazarum attende : cum vinculis prodit. Jam vivebat confitendo ; sed nondum liber ambulabat, vinculis irretitus. Quid ergo facit Ecclesia, cui dictum est : « Quæ solveritis soluta erunt? » nisi quod ait Dominus continuo ad Discipulos : « Solvite illum, et sinite abire[2]. »

IV. Sive ergo nos accusemus, sive Deum laudemus, bis Deum laudamus. Si pie nos accusamus, Deum utique laudamus. Quando Deum laudamus, tanquam eum qui sine peccato est, prædicamus : quando autem nos ipsos accusamus, ei per quem resurreximus, gloriam damus. Hoc si feceris, nullam occasionem invenit inimicus, qua te circumveniat ante judicem. Cum enim tu ipse fueris accusator, et Dominus liberator ; quid erit ille nisi calumniator? Merito ille hinc sibi tutelam providit adversus inimicos, non conspicuos, carnem et sanguinem, miserandam potius, quam cavendam[3] ; sed adversus illos inimicos contra quos Apostolus nos hortatur ut armemur : « Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem[4] : » id est, adversus homines quos videtis sævire in vos. Vasa sunt, alius utitur : organa sunt, alius tangit. « Immisit se, inquit, diabolus in cor Judæ, ut traderet Dominum[5]. » Ait aliquis : Quid ergo ego feci? Audi Apostolum : « Neque detis locum diabolo[6]. » Tu mala voluntate locum dedisti : intravit, possedit, utitur. Si locum non dares, non possideret.

[1] Matth. XVI, 19. — [2] Joan. XI, 44. — [3] Florus ad Ephes. VI. — [4] Ephes. VI, 12. — [5] Joan. XIII, 2. — [6] Ephes. IV, 27.

V. Ergo nos admonens ait : « Non est nobis colluctatio » adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes » et potestates. » Possit quisque putare adversus reges terræ, adversus potestates sæculi. Quare, ipsi non caro et sanguis? Semel dictum est : « Non adversus carnem et » sanguinem. » Avertere ab omni homine. Qui ergo restant inimici? « Adversus principes et potestates spiritalis ne» quitiæ, rectores mundi. » Quasi plus dedit diabolo et angelis ejus. Plus dedit, rectores mundi appellavit. Sed ne male intelligas, exponit quid sit mundus, cujus sunt illi rectores. « Rectores mundi, tenebrarum harum. » Quid est, mundi, tenebrarum harum? Quibus est rector, dilectoribus suis et infidelibus, plenus est mundus. Has Apostolus appellat tenebras. Harum rectores, diabolus et angeli ejus. Hæ tenebræ non naturales sunt, non incommutabiles sunt : mutantur, et lux efficiuntur; credunt, et credendo illuminantur. Quod cum in eis factum fuerit, audient : « Fuistis enim aliquando tenebræ, nunc autem » lux in Domino[1]. » Nam quando tenebræ, non in Domino : iterum quando lux, non in te, sed in Domino. « Quid enim habes quod non accepisti[2]? » Quia ergo sunt invisibiles inimici, invisibiliter sunt expugnandi. Quippe hostem visibilem vincis feriendo : invisibilem vincis credendo. Visibilis est hostis homo; visibile est et ferire : invisibilis est hostis diabolus; invisibile est et credere. Est ergo pugna invisibilis adversus invisibiles inimicos.

VI. Ab his inimicis quomodo se tutum dicit quidam? Hoc enim cœperam dicere, et necesse habui de istis inimicis aliquanta cum mora tractare. Jam ergo cognitis inimicis, videamus tutelam. « Laudans invocabo Dominum, » et ab inimicis meis salvus ero[3]. » Habes quid agas. Laudans invoca : sed Dominum laudans invoca. Si enim

[1] Ephes. v, 8. — [2] I Cor. IV, 7. — [3] Psal. XVII, 4.

te laudaveris, ab inimicis tuis salvus non eris. Laudans invoca Dominum, et ab inimicis tuis salvus eris. Quia quid ait ipse Dominus? « Sacrificium laudis glorificabit » me; et ibi via est, ubi ostendam illi salutare meum [1]. » Ubi via? In sacrificio laudis. Noli pedem extra hanc viam mittere. In via esto : a via noli recedere : a laude Domini nec unguem, nedum pedem. Si enim volueris ab hac via deviare, et pro Domino te laudare, non eris salvus ab illis inimicis : quia de ipsis dictum est : « Juxta semitam scan- » dala posuerunt mihi [2]. Quidquid ergo putaveris boni te habere abs te, deviasti a laude Dei. Quid jam miraris, si te seducit inimicus, quando tui ipsius seductor es? Audi Apostolum : « Qui enim putat se aliquid esse, cum nihil » sit, se ipsum seducit [3]. »

VII. Dominum ergo attende confitentem : « Confiteor » tibi, Pater, Domine cœli et terræ. Confiteor tibi, » laudo te. Laudo te, non accuso me. Quantum autem pertinet ad ipsius hominis susceptionem, tota gratia, singularis gratia, perfecta gratia. Quid meruit homo ille qui Christus est, si tollas gratiam, et tantam gratiam, qua unum oportebat esse Christum, et ipsum esse quem novimus? Tolle gratiam istam, quid Christus, nisi homo? Quid nisi quod tu? Suscepit animam, suscepit corpus, suscepit plenum hominem : coaptat sibi [4], unam facit Dominus cum servo personam. Quanta ista gratia? Christus in cœlo, Christus in terra : simul Christus et in cœlo et in terra : nec duo Christi, sed idem Christus et in cœlo et in terra. Christus apud Patrem, Christus in utero Virginis : Christus in cruce, Christus apud inferos subveniens quibusdam; ea autem ipsa die Christus in paradiso cum latrone confitente. Et ibi latro quid meruit, nisi quia illam viam tenuit, ubi

[1] Psal. XLIX, 23. — [2] Id. CXXXIX, 6. — [3] Galat. VI, 3. — [4] Cod. Cass. VII, fol. 439 : « Coaptavit sibi carnem. »

ostendit salutare suum? A qua tibi pes non exeat. In eo enim quod se accusavit, Deum laudavit, et vitam suam beatam fecit. Præsumpsit quidem a Domino, et ait illi : « Domine, memento mei, dum veneris in regnum tuum[1]. » Considerabat enim facinora sua, et pro magno habebat, si ei vel in fine parceretur. Dominus autem continuo, cum ille diceret : « Memento mei : » sed quando? « Cum ve- » neris in regnum tuum. Amen, inquit, dico tibi, hodie » mecum eris in paradiso. » Misericordia obtulit, quod miseria distulit.

VIII. Audi ergo Dominum confitentem : « Confiteor » tibi, Pater, Domine cœli et terræ[2]. » Quid confiteor? In quo te laudo? Hæc enim confessio, ut dixi, laudem habet. « Quia abscondisti hæc a sapientibus et prudenti- » bus, et revelasti ea parvulis. » Quid est hoc, fratres? A contrario sensu intelligite. « Abscondisit hæc, inquit, » a sapientibus et prudentibus : » et non dixit : Revelasti ea stultis et imprudentibus : sed ait : « Abscondisti qui- » dem a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea par- » vulis. » Sapientibus et prudentibus irridendis, arrogantibus falso grandibus, vere autem tumentibus, opposuit non insipientes, non imprudentes, sed parvulos. Qui sunt parvuli? Humiles. Ergo, « Abscondisti hæc a sapientibus » et prudentibus. » Nomine sapientium et prudentium, superbos intelligi, ipse exposuit, cum ait : « Revelasti ea » parvulis. » Ergo, Abscondisti non parvulis. Quid est, non parvulis? Non humilibus. Quid est, non humilibus, nisi superbis? O via Domini! Aut non erat, aut latebat, ut revelaretur nobis. Unde Dominus exultavit? Quia revelatum est parvulis. Debemus esse parvuli; nam si voluerimus esse magni, quasi sapientes et prudentes, non nobis illud revelatur[3]. Qui sunt magni? Sapientes et pru-

[1] Luc. XXIII, 42. — [2] Matth. XI, 25. — [3] Flor. ad Rom. I.

dentes. « Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt[1]. » Habes remedium a contrario. Si dicendo te esse sapientem stultus factus es, dic te stultum, et sapiens eris. Sed dic, dic, et intus dic : quia sic est ut dicis. Si dicis, noli coram hominibus dicere, et coram Deo non dicere. Prorsus quod ad te ipsum pertinet, quod ad tua, tenebrosus es. Quid est enim aliud, esse stultum, nisi esse tenebrosum in corde? Denique de illis sic ait : « Dicentes se esse sa-» pientes, stulti facti sunt. » Antequam hoc dicerent, quid rursum? « Et obscuratum est insipiens cor eorum[2]. » Dic quia tu tibi lumen non es. Ut multum, oculus es; lumen non es. Quid prodest patens et sanus oculus, si lumen desit? Ergo dic, a te tibi lumen non esse; et clama quod scriptum est : « Tu illuminabis lucernam meam, » Domine : lumine tuo, Domine, illuminabis tenebras » meas[3]. » Meæ enim nihil nisi tenebræ : tu autem lumen fugans tenebras, illuminans me : non a me mihi lumen existens, sed lumen non participans, nisi in te.

IX. Sic et Joannes amicus sponsi, Christus putabatur, lumen putabatur. « Non erat ille lumen, sed ut testimo-» nium perhiberet de lumine[4]. » Quod autem erat lumen? Erat lumen verum. Quid est verum? « Quod illuminat om-» nem hominem. » Si verum lumen quod illuminat omnem hominem; ergo et Joannem recte dicentem, recte confitentem : « Nos autem de plenitudine ejus accepimus[5]. » Vide si aliud dixit, quam : « Tu illuminabis lucernam meam, » Domine. » Denique jam illuminatus, testimonium perhibebat. Propter cæcos, lucerna diei testimonium perhibebat. Vide quia lucerna est : « Vos, inquit, misistis ad » Joannem, et voluistis exultare ad horam in lumine » ejus : ille erat lucerna ardens et lucens[6]. » Ille lucerna,

[1] Rom. I, 22. — [2] Ibid. 21. — [3] Psal. XVII, 29 — [4] Joan. I, 8. — [5] Ibid. 16. — [6] Id. V, 33.

hoc est, res illuminata, accensa ut luceret. Quæ accendi potest, potest et extingui. Sed ut non extinguatur, ventum superbiæ non patiatur. Ergo, « Confiteor tibi, Pater, » Domine cœli et terræ, quia abscondisti hæc a sapienti- » bus et prudentibus, » lumen se putantibus, et tenebræ erant; et eo quod tenebræ erant, et lumen se putabant, nec illuminari potuerunt. Illi autem qui tenebræ erant, et tenebras se esse confitebantur, parvuli erant, non magni; humiles erant, non superbi. Recte ergo dicebant: « Tu illuminabis lucernam meam, Domine. » Se agnoscebant, Dominum laudabunt, a via salutari non recedebant. « Laudantes Dominum invocabant, et ab inimicis » suis salvi erant [1]. »

X. Conversi ad Dominum Deum Patrem omnipotentem, puro corde ei, quantum potest parvitas nostra, maximas atque uberes gratias agamus, precantes toto animo singularem mansuetudinem ejus, ut preces nostras in beneplacito suo exaudire dignetur; inimicum a nostris actibus et cogitationibus sua virtute expellat, nobis multiplicet fidem, gubernet mentem, spiritales cogitationes concedat et ad beatitudinem suam perducat, per Jesum Christum Filium ejus. Amen.

[1] Psal. XVII, 4.

# SERMO LXVIII[1].

## Item de verbis Evangelii Matth. xi : *Confiteor tibi, Pater, Domine cœli et terræ, etc.*

I. Audivimus Filium Dei dicentem : « Confiteor tibi, » Pater, Domine cœli et terræ. » Quid ei confitetur ? In quo eum laudat? « Quia abscondisti, inquit, hæc a sa» pientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis[2]. » Qui sunt sapientes et prudentes ? Qui parvuli ? Quæ ille occultavit sapientibus et prudentibus, et revelavit parvulis ? Sapientes et prudentes illos significat, de quibus Paulus dicit : « Ubi sapiens ? ubi scriba ? ubi conquisitor hujus sæ» culi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi[3]? » Etiam nunc adhuc fortasse quæris, qui sunt isti. Forte illi sunt, qui multum de Deo disputantes, falsa dixerunt : inflati doctrinis suis, Deum invenire et cognoscere minime potuerunt, et pro Deo, cujus est incomprehensibilis invisibilisque substantia, putaverunt Deum esse aërem, ætherem, Deum esse solem, Deum esse aliquid quod sublimiter eminet in creatura. Attendentes enim magnitudines et pulchritudines et fortitudines creaturarum, ibi remanserunt, Creatorem non invenerunt.

II. Arguit illos liber Sapientiæ ubi dicitur : « Si enim » tantum potuerunt valere, ut possent æstimare sæcu» lum, quomodo ejus Dominum non facilius invenerunt[4]? »

[1] Alias de Diversis 21. — [2] Matth. xi, 25. — [3] 1 Cor. i, 20. — [4] Sap. xiii, 9.

Accusati sunt, consumentes tempora sua, et occupationes disputationum suarum in perscrutanda et quodam modo metienda creatura : quæsierunt meatus siderum, intervalla stellarum, itinera cœlestium corporum, ita ut computationibus quibusdam ad eam scientiam pervenirent, ut prædicerent defectum solis, defectum lunæ; et quando prædicerent eveniret, eo die, et ea hora, tantum et tanta parte, ex quanta parte illi prædixerant. Magna industria, magna solertia. Sed ibi Creatorem scrutati sunt positum non longe a se, et non invenerunt. Quem si invenissent, haberent apud se. Optime itaque et rectissime accusati sunt, qui potuerunt investigare numeros siderum, intervalla temporum, defectum luminum cognoscere et prædicere : recte accusati sunt, quoniam a quo ista facta atque ordinata sunt, non invenerunt, quia quærere neglexerunt. Tu autem non valde cura, si gyros siderum et cœlestium terrenorumve corporum numeros ignores. Vide pulchritudinem mundi, et lauda consilium Creatoris. Vide quod fecit, ama qui fecit : tene hoc maxime. Ama qui fecit : quia et te ipsum amatorem suum ad imaginem suam fecit.

III. Ergo quia est mirum, quia talibus sapientibus occupatis circa creaturas, qui Creatorem negligenter quærere voluerunt, nec invenire potuerunt, abscondita sunt illa de quibus dixit Christus : « Abscondisti hæc a sa» pientibus et prudentibus : » mirabilius est sapientes et prudentes deprehensos etiam qui cognoscere potuerunt. « Revelatur enim, inquit, ira Dei de cœlo super omnem » impietatem et injustitiam hominum, qui veritatem in » iniquitate detinent [1].» Quæris fortasse quam veritatem detineant in iniquitate? Quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Unde manifestum est? Sequitur, et dicit :

[1] Rom. I, 18.

« Deus enim illis manifestavit[1]. » Adhuc quæris quomodo manifestaverit eis, quibus legem non dedit? Quomodo ergo? « Invisibilia enim ejus a constitutione mundi per » ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur[2]. » Fuerunt ergo quidam, non sicut Moyses famulus Dei, non sicut multi Prophetæ ista intuentes et intelligentes, adjuti Spiritu Dei, quem Spiritum fide hauserunt, faucibus pietatis biberunt, ore interioris hominis ructuaverunt. Non ergo tales : sed fuerunt alii dissimiles, qui per istam creaturam potuerunt pervenire ad intelligendum Creatorem, et dicere de his quæ fecit Deus : Ecce quæ fecit, gubernat et continet ; ille ipse qui fecit, implet sua præsentia ista quæ fecit. Potuerunt hoc dicere. Nam ipsos et in Actibus Apostolorum commemoravit Paulus : ubi cum dixisset de Deo : « In illo enim vivimus et movemur et sumus[3] ;» quoniam apud Athenienses loquebatur, ubi isti doctissimi extiterant, adjunxit continuo : « Sicut et quidam secundum vos » dixerunt. » Non est leve quod dixerunt : «Quoniam in Deo » vivimus et movemur et sumus. »

IV. Unde ergo dissimiles? unde vituperati? unde recte accusati? Audi Apostoli verba, quæ dicere cœperam : « Revelatur, inquit, ira Dei de cœlo super omnem im» pietatem, » et eorum scilicet qui legem non acceperunt : « Super omnem impietatem et injustitiam hominum, qui » veritatem in iniquitate detinent. » Quam veritatem? « Quia » quod notum est Dei, manifestum est in illis. » Quo manifestante? « Deus enim eis manifestavit. » Quomodo manifestavit? « Invisibilia enim ejus a constitutione » mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciun» tur, sempiterna quoque virtus ejus et Divinitas. » Quare manifestavit? « Ut sint inexcusabiles. » Si manifestavit, ut sint inexcusabiles, unde ergo culpabiles?

[1] Rom. I, 19. — [2] Ibid. 20. — [3] Act. XVII, 28.

» Quia cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificave-» runt. »

V. Quid est quod dicis : « Non sicut Deum glorificave-» runt? Nec gratias egerunt. » Hoc est ergo glorificare Deum, gratias agere Deo? Hoc sane. Quid enim pejus, si ad imaginem creatus, cognito Deo eris ingratus? Hoc est prorsus, hoc est, glorificare Deum, gratias agere Deo. Norunt fideles ubi et quando dicatur : « Gratias agamus Domino » Deo nostro[2]. » Quis autem gratias agit Deo, nisi qui sursum cor habet ad Dominum? Ergo illi culpabiles qui sunt inexcusabiles, « Quia cognoscentes Deum, non sicut Deum » glorificaverunt, nec gratias egerunt. » Sed quid? « Sed eva-» nuerunt in cogitationibus suis. » Unde evanuerunt, nisi quia superbi fuerunt? Evanescit et fumus in altum surgendo, et magis ignis lucet et roboratur humilius apprehendendo. « Evanuerunt in cogitationibus suis, et obscura-» tum est insipiens cor eorum. » Etiam fumus, cum sit igne altior, obscurus est.

VI. Denique attende quod sequitur, et vide unde tota causa pendeat : « Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti » sunt. » Sibi arrogando quod præstiterat Deus, tulit quod dederat Deus. Ergo superbis ipse abscondit se, qui per creaturam diligenter scrutantibus Creatorem insinuaverat nonnisi se. Bene ergo Dominus : « Abscondisti hæc a » sapientibus et prudentibus : » sive ab illis qui multiplicibus disputationibus et solertissima inquisitione ad investigationem creaturæ pervenerunt, sed Creatorem minime cognoverunt; sive ab illis, qui cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificaverunt et gratias egerunt, et videre perfecte aut salubriter non potuerunt, quia superbi fuerunt. « Abscondisti ergo hæc a sapientibus et prudentibus, » et revelasti ea parvulis. » Quibus parvulis? Humilibus.

[1] Rom. 1, 18-21. — [2] Præfat. Can. Missæ.

Dic super quem requiescit Spiritus meus ? « Super humi-» lem et quietum et trementem verba mea[1]. » Hæc verba Petrus tremuit; Plato non tremuit. Teneat piscator, quod perdidit nobilissimus disputator. « Abscondisti hæc a sa-» pientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. » Abscondisti superbis, et revelasti humilibus. Quæ sunt ipsa ? Non enim cum hoc diceret, cœlum et terram attendebat, et quasi manu demonstrabat, cum diceret hæc. Quis enim non videt hæc? « Vident boni, vident mali : Quia facit solem suum oriri super bonos et malos[2]. » Quæ sunt ergo ista? « Omnia mihi tradita sunt a Patre meo[3]. »

## SERMO LXIX[4].

De verbis Evangelii Matth. xi : *Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis, etc.*

I. Audivimus in Evangelio Dominum exhilaratum Spiritu dixisse Deo Patri : « Confiteor tibi, Pater, Domine » cœli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et pru-» dentibus, et revelasti ea parvulis. Ita Pater, quoniam » sic placitum est coram te. Omnia mihi tradita sunt a » Patre meo : et nemo agnoscit Filium, nisi Pater; neque » Patrem quis agnoscit, nisi Filius, et cui voluerit Filius » revelare[4]. » In clamando laboramus, in audiendo laboratis. Audimus ergo eum qui sequitur, et dicit : « Venite » ad me omnes qui laboratis[6]. » Quare enim omnes labo-

[1] Isaï. LXVI, 2. — [2] Matth. V, 45. — [3] Id. XI, 27. — [4] Alias 10 de verbis Domini. — [5] Matth. XI, 25-27. — [6] Ibid. 28.

ramus, nisi quia sumus homines mortales, fragiles, infirmi, lutea vasa portantes, quæ faciunt invicem angustias? Sed si angustantur vasa carnis, dilatentur spatia charitatis. Quid ergo dicit : « Venite ad me omnes qui laboratis, » nisi ut non laboretis? Denique promissio ejus in promptu est : quoniam laborantes vocavit, quærerent forte qua mercede vocati sunt : « Et ego vos, inquit, reficiam. »

II. « Tollite jugum meum super vos, et discite a me[1] : » non mundum fabricare, non cuncta visibilia et invisibilia creare, non in ipso mundo miracula facere, et mortuos suscitare : sed, « Quoniam mitis sum et humilis corde. » Magnus esse vis, a minimo incipe. Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis, de fundamento prius cogita humilitatis. Et quantam quisque vult et disponit superimponere molem ædificii, quanto erit majus ædificium, tanto altius fodit fundamentum. Et fabrica quidem cum construitur, in superna consurgit : qui autem fodit fundamentum, ad ima deprimitur. Ergo et fabrica ante celsitudinem humiliatur, et fastigium post humiliationem erigitur.

III. Quod est fastigium construendæ fabricæ, quam molimur? Quo perventurum est cacumen ædificii? Cito dico, usque ad conspectum Dei. Videtis quam excelsum est, quanta res est, conspicere Deum. Qui desiderat, et quod dico, et quod audit intelligit. Promittitur nobis conspectus Dei, veri Dei, summi Dei. Hoc enim bonum est, videntem videre. Nam qui colunt falsos deos, facile illos vident : sed eos vident, qui oculos habent, et non vident. Nobis autem promittitur visio Dei viventis et videntis, ut illum Deum videre concupiscamus, de quo dicit Scriptura : « Qui plantavit aurem, nonne audiet? qui finxit » oculum, nonne considerat[2]? » Non ergo audit, qui tibi fecit unde audias? et non videt, qui creavit unde videas?

[1] Matth. XI, 29. — [2] Psal. XCIII, 9.

Bene in ipso Psalmo præloquitur et dicit : « Intelligite ergo » qui insipientes estis in populo, et stulti aliquando sapite[1]. » Multi enim propterea mala faciunt, dum putant quod non videantur a Deo. Et difficile est quidem, ut eum credant videre non posse : sed putant nolle. Pauci inveniuntur tantæ impietatis, ut impleatur in eis quod scriptum est : « Dixit stultus in corde suo : Non est Deus[2]. » Insania ista paucorum est. Sicut enim magna pietas, paucorum est : ita et magna impietas, nihilo minus paucorum est. Hoc autem quod dico, turba dicit : Ecce modo inde cogitat Deus, ut sciat quid facio in domo mea, et curat Deus quid velim agere in lecto meo? Quis dicit : « Intelligite qui in» sipientes estis in populo, et stulti aliquando sapite. » Tu homo cum sis, quia laboras si omnia domus tuæ noveris et pertineant ad te omnia verba, omnia facta servorum tuorum, putas et Deum sic laborare ut attendat ad te, qui non laboravit, ut crearet te? Oculum in te non intendit suum, qui fecit tuum? Non eras, et creavit te ut esses : non te curat, cum jam sis, qui vocat ea quæ non sunt, tanquam sint[3]? Non ergo tibi hoc promittas. Velis, nolis, videt te; et ab ejus oculis non est ubi abscondas te. Si enim ascenderis in cœlum, ibi est : si descenderis in infernum, adest. Laboras, nolens recedere a factis malis, et volens non videri a Deo. Magnus labor. Facere vis mala quotidie, suspicaris te non videri? Audi Scripturam dicentem : « Qui plantavit aurem, nonne audiet? » qui finxit oculum, nonne considerat?» Ubi mala facta tua abscondis ab oculis Dei? Si non vis recedere ab ipsis, multum laboras.

IV. Audi dicentem : « Venite ad me omnes qui labo» ratis. » Non finis laborem fugiendo. Ab illo eligis fugere, non ad illum? Inveni quo, et fuge. Si autem propterea

[1] Psal. xciii, 8. — [2] Id. xiii, 1. — [3] Rom. iv, 17. — [4] Psal. xciii, 9.

non potes ab illo fugere, quia ubique præsens est; de proximo fuge ad Deum, qui præsens est, ubi stas. Fuge. Ecce fugiendo excessisti cœlos, ibi est : descendisti ad inferos, ibi est : quascumque terrarum solitudines elegeris, ibi est qui dixit : « Cœlum et terram ego impleo[1]. » Ergo si cœlum et terram ipse implet, et quo fugere ab illo non est; noli laborare : fuge ad præsentem, ne sentias venientem. Præsume te visurum bene vivendo, a quo videris et male vivendo. Male enim vivendo videri potes, videre non potes : bene autem vivendo et videris, et vides. Quanto enim te familiarius videbit qui coronat dignum, qui misericorditer vidit ut vocaret indignum? Nathanaël ait Domino, quem nondum sciebat : « Unde me nosti? » Ait ei Dominus : « Cum esses sub arbore fici, vidi te[2]. » Videt te Christus in umbra tua : non te videbit in luce sua? Quid est enim : « Cum esses sub arbore fici, vidi te ? » Quid sibi hoc vult? quid significat? Recordare originale peccatum Adæ, in quo omnes morimur. Quando primo peccavit, de foliis ficulneis succinctoria sibi fecit[3], significans in illis foliis pruritum libidinis, quo peccando pervenit. Inde nascimur, sic nascimur, in carne peccati nascimur, quam sola sanat similitudo carnis peccati. « Ideo misit Deus Filium suum » in similitudinem carnis peccati[4]. » Inde venit, sed sic non venit. Non enim eum Virgo libidine, sed fide concepit. Venit in Virginem, qui erat ante Virginem. Quam creavit elegit, quam eligeret creavit. Attulit Virgini fœcunditatem, non abstulit integritatem. Qui ergo sine pruritu foliorum ficus venit ad te, cum esses sub arbore fici, vidit te. Para te videre sublimiter, a quo visus es misericorditer. Sed quia magnum fastigium est, de fundamento cogita. Quo, inquis, fundamento? Disce ab illo, quoniam mitis est, et humilis corde. Hoc in te fodi fundamentum humi-

[1] Jerem. XXIII, 24. — [2] Joan. I, 48. — [3] Gen. III, 7. — [4] Rom. VIII, 3.

litatis, et pervenies ad fastigium charitatis. Conversi ad Dominum, etc.

## SERMO LXX[1].

Rursum de verbis Evangelii Matth. XI : *Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos, etc.*

I. Mirum quibusdam videtur, fratres mei, cum audiunt Dominum dicentem : « Venite ad me omnes qui laboratis, » et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite jugum » meum super vos, et discite a me quoniam mitis sum et » humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. » Jugum enim meum lene est, et sarcina mea levis est[2] : » et considerant eos qui jugum ipsum intrepida cervice subierunt et illam sarcinam mansuetissimis humeris acceperunt, tantis agitari et exerceri difficultatibus hujus sæculi, ut non a laboribus ad quietem, sed a quiete ad laborem vocati videantur : cum et Apostolus dicat : « Omnes qui » volunt in Christo pie vivere, persecutionem patientur[3]. » Ait ergo aliquis: Quomodo jugum lene est, et sarcina levis, quandoquidem illud jugum et sarcinam ferre, nihil est aliud, quam pie vivere in Christo? Et quomodo dicitur : « Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis, » et ego reficiam vos : » ac non potius dicitur : Venite qui vacatis, ut laboretis ? Nam et vacantes invenit, quos conduxit in vineam[4], ut ferrent æstum diei. Et sub

[1] Alias 9 de verbis Domini. — [2] Matth. XI, 28-30. — [3] 2 Tim. III, 12. — [4] Matth. XX, 4.

illo jugo leni et sarcina levi, audimus Apostolum dicere : « In omnibus commendantes nosmetipsos, tanquam Dei » ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in » necessitatibus, in angustiis, in plagis, etc. [1]. » Et alio loco in eadem Epistola : « A Judæis quinquies quadrage- » nas, una minus, accepi. Ter virgis cæsus sum, semel » lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte et die in pro- » fundo maris fui[2] : » Et cætera pericula quæ numerari quidem possunt, sed tolerari, nisi Spiritu sancto juvante, non possunt.

II. Omnia ergo illa, quæ commemoravit aspera et gravia, frequentius et abundantius sustinebat : sed profecto aderat ei Spiritus sanctus, qui in exterioris hominis corruptione, interiorem renovaret de die in diem, et gustata requie spirituali in affluentia deliciarum Dei, in spe beatitudinis futuræ omnia præsentia deliniret aspera, et omnia gravia relevaret. Ecce quam suave jugum Christi portabat, et quam levem sarcinam : ut omnia illa, quæ superius enumerata dura et immania omnis auditor horrescit, levem tribulationem diceret ; intuens interioribus et fidelibus oculis, quanto pretio temporalium emenda sit futura vita, non pati æternos labores impiorum, et sine ulla sollicitudine perfrui æterna felicitate justorum. Secari et uri se homines patiuntur, ut dolores non æterni, sed aliquanto diuturnioris ulceris, acriorum dolorum pretio rediman- tur. In languida[3] et incerta vacationis brevissimæ atque ultima vita, immanissimis bellis miles atteritur ; pluribus fortasse annis in laboribus inquietus, quam in otio quieturus. Quibus tempestatibus et procellis, quam horribili et tremenda sevitia cœli et maris importuni sunt mercatores, ut divitias ventosas acquirant, majoribus quam quibus acquisitæ sunt, periculis et tempestatibus plenas?

[1] Florus ad 2 Cor. vi, 4. — [2] Id. xi, 24, 25. — [3] *Forte* Pro languida.

Quos æstus, quæ frigora, quæ pericula, ab equis, a fossis, a præcipitiis, a fluminibus, a feris perferunt venatores; quem laborem esuriendi et sitiendi, quantas vilissimi et sordidissimi cibi et potus angustias, ut bestiam capiant? Et interdum nec ipsius bestiæ carnes, propter quam hæc tanta sustinent, sunt epulis necessariæ. Quanquam etsi aper cervusque capiatur, magis suave sit venantis animo quia captus est, quam comedentis palato quia coctus est. Quantis cruciatibus prope quotidianarum plagarum tenera puerorum ætas subditur? Quantis etiam in scholis vigiliarum et abstinentiæ molestiis exercentur, non propter discendam sapientiam, sed propter opes honoresque vanitatis, ut numeros, et litteras, et disertas fallacias eloqui discant?

III. Sed in his omnibus qui hæc non amant, eadem gravia patiuntur : qui vero amant, eadem quidem, sed non gravia pati videntur. Omnia enim sæva et immania, prorsus facilia et prope nulla efficit amor. Quanto ergo certius ac facilius ad veram beatitudinem charitas facit, quod ad miseriam, quantum potuit, cupiditas fecit? Quam facile toleratur quælibet adversitas temporalis, ut æterna pœna vitetur, et æterna requies comparetur? Non immerito ille vas electionis cum ingenti lætitia dixit : « Non » sunt condignæ passiones hujus temporis, ad superven- » turam gloriam, quæ revelabitur in nobis[1]. » Ecce unde illud jugum suave est, et sarcina levis. Et si angusta est paucis eligentibus, facilis tamen omnibus diligentibus. Dicit Psalmista : « Propter verba labiorum tuorum, ego » custodivi vias duras[2]. » Sed quæ dura sunt laborantibus, eisdem ipsis mitescunt amantibus. Propter quod ita divinæ pietatis dispensatione actum est, ut interior homo, qui renovatur de die in diem[3], non adhuc sub lege positus,

[1] Rom. VIII, 18. — [2] Psal. XVI, 4. — [3] 2 Cor. IV, 16.

sed jam sub gratia exoneratus sarcinis innumerabilium observationum, quod erat revera grave jugum, sed duræ cervici convenienter impositum, facilitate simplicis fidei, et bonæ spei, et sanctæ charitatis, quidquid molestiarum exteriori homini forinsecus intulisset ille princeps qui missus est foras, interiori gaudio leve fieret. Nihil enim tam facile est bonæ voluntati, quam ipsa sibi : et hæc sufficit Deo. Quantumlibet ergo sæviat iste mundus, verissime Angeli nato in carne Domino clamaverunt : « Gloria in » excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ volunta» tis[1] : » quia ejus qui natus erat, suave jugum est, et sarcina levis. Et sicut dicit Apostolus : « Fidelis Deus qui » nos non sinit tentari supra id quod possumus ferre ; sed » facit cum tentatione etiam exitum, ut possimus susti» nere[2]. »

## SERMO LXXI[3].

De verbis Evangelii Matth. XII : *Qui dixerit verbum contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Sive de blasphemia in Spiritum sanctum.

I. MAGNA quæstio est de recenti evangelica lectione proposita, cui solvendæ, quantum ad nos attinet, impares sumus : sed sufflicientia nostra ex Deo est, quantum ejus adjutorium vel accipere vel capere possumus. Prius ergo magnitudinem advertite quæstionis ; ut cum ejus molem humeris nostris impositam videritis, oretis pro laboribus nostris, atque in auxilio quod nobis præbetur, inveniatis

[1] Luc. II, 14. — [2] I Cor. X, 13. — [3] Alias II de verbis Domini.

ædificationem mentibus vestris. Cum Domino fuisset oblatus dæmonium habens, cæcus et mutus, et curasset eum, ita ut loqueretur et videret, et stuperent omnes turbæ, dicentes : « Numquid hic est filius David? Pharisæi audientes dixerunt : Hic non ejicit dæmones, nisi » in Beelzebub, principe dæmoniorum. Jesus autem sciens » cogitationes eorum, dixit eis : Omne regnum divisum » contra se, desolabitur ; et omnis civitas, vel domus divisa » contra se, non stabit. Et si Satanas Satanam ejicit, adversum se divisus est : Quomodo ergo stabit regnum » ejus[1] ? » Hoc dicens, ex ipsorum confessione volebat intelligi, quod in eum non credendo in regno diaboli esse delegissent, quod utique adversum se divisum stare non posset. Eligant ergo Pharisæi quod voluerint. Si Satanas Satanam non potest ejicere, nihil contra Dominum quod dicerent, invenire potuerunt : si autem potest, multo magis sibi prospiciant, et recedant de regno ejus, quod adversum se divisum stare non potest.

II. In quo autem Dominus Christus ejiciat dæmones, ne dæmoniorum principem existiment, attendant quod sequitur. « Et si ego, inquit, in Beelzebub ejicio dæmones, » filii vestri in quo ejiciunt? Ideo ipsi judices vestri » erunt[2]. » Dixit hoc utique de Discipulis suis, illius populi filiis : qui certe Discipuli Domini nostri Jesu Christi bene sibi conscii fuerant, nihil se malarum artium a bono magistro didicisse, ut in principe dæmoniorum ejicerent dæmones. « Ideo, inquit, ipsi judices vestri erunt. » Ipsi, inquit, ipsi ignobilia et contemptibilia hujus mundi, in quibus non artificiosa malignitas, sed sancta simplicitas meæ virtutis apparet, ipsi testes mei, judices erunt vestri. Deinde subjungit : « Si autem ego in Spiritu Dei ejicio dæ- » mones, igitur pervenit in vos regnum Dei. » Quid est

[1] Matth. XII, 22-26. — [2] Ibid. 27.

hoc? « Si ego, inquit, in Spiritu Dei dæmones ejicio, » nec aliter possunt et filii vestri ejicere, quibus non malignam doctrinam, sed fidem simplicem dedi : procul dubio pervenit in nos regnum Dei, quo subvertitur regnum diaboli, cum quo et vos subvertimini.

III. Et quoniam dixerat : « Filii vestri in quo ejiciunt? » ut ostenderet gratiam in eis suam, non meritum illorum : « Aut quomodo potest quisquam, inquit, intrare in do» mum fortis, et vasa ejus diripere, nisi prius alligaverit » fortem, et sic domum ejus diripiet [1]? Filii, inquit, ves» tri, » qui vel crediderunt in me, vel adhuc credituri sunt, et ejecturi dæmones, non in dæmonum principe, sed in simplici sanctitate; qui certe vel fuerunt, vel hoc sunt quod etiam vos estis, id est, peccatores atque impii; quomodo ab illo possent erui, quos prævalente iniquitate fortiter obtinebat, nisi alligaretur justitiæ meæ vinculis, et vasa ejus eriperem, quæ fuerant vasa iræ et ea facerem vasa misericordiæ? Hoc est quod etiam beatus Apostolus, superbis, et quasi de suis meritis gloriantibus increpans dicit : « Quis enim te discernit [2]? » Hoc est, a massa perditionis ex Adam et a vasis iræ quis te discernit? Et ne quisquam diceret : Justitia mea : « Quid enim habes, in» quit, quod non accepisti [3]? « Unde et de se ipso dicit : « Fuimus enim et nos aliquando naturaliter filii iræ, sicut » et cæteri [4]. » Ergo et ipse vas erat in domo illius male fortis, cum esset Ecclesiæ persecutor, blasphemus, injuriosus, in malitia et invidia, sicut fatetur, agens. Sed ille qui alligavit fortem, ab eo vas perditionis eripuit, et vas electionis effecit.

IV. Deinde ne putarent increduli et impii adversantes nomini christiano, propter diversas hæreses et schismata eorum, qui sub nomine christiano greges colligunt perdi-

[1] Matth. XII, 29. — [2] I Cor. IV, 7. — [3] Ibid. — [4] Ephes. II, 3.

torum, etiam Christi regnum adversum se esse divisum, consequenter adjungit : « Qui non est mecum, contra me » est; et qui non congregat mecum, spargit[1]. » Non ait : Qui non est sub voce nominis mei, aut sub specie sacramenti mei; sed : « Qui non est mecum, contra me est. » Nec ait : Qui non congregat sub voce nominis mei; sed : « Qui non congregat mecum, spargit. » Non ergo est adversum se divisum regnum Christi; sed homines conantur dividere, quo emptum est pretio sanguinis Christi. Novit enim Dominus qui sunt ejus. « Et recedat, inquit, » ab iniquitate omnis qui nominat nomen Domini[2]. » Nam si ab iniquitate non recedit, non pertinet ad regnum Christi, etiam nominans nomen Christi. Ut ergo aliqua, exempli gratia, commemorem, spiritus avaritiæ et spiritus luxuriæ, quia ille contrahit, ille profundit, divisi sunt adversum se; et ambo pertinent ad regnum diaboli. Apud idolorum cultores, spiritus Junonis et spiritus Herculis divisi sunt adversum se; et ambo pertinent ad regnum diaboli. Paganus hostis Christi et Judæus hostis Christi, divisi sunt adversum se; et ambo pertinent ad regnum diaboli. Arianus et Photinianus, ambo hæretici; et adversum se ambo divisi. Donatista et Maximianista ambo hæretici; et adversum se ambo divisi. Omnia vitia erroresque mortalium inter se contrarii, divisi sunt adversum se, et omnes pertinent ad regnum diaboli : ideo non stabit regnum ejus. Justus autem et impius, fidelis et incredulus, catholicus et hæreticus, divisi quidem sunt adversum se, sed non ambo pertinent ad regnum Christi. Novit Dominus qui sunt ejus. Nemo sibi de vocabulo blandiatur. Si vult sibi prodesse nomen Domini, recedat ab iniquitate qui invocat nomen Domini.

V. Sed ista verba evangelica etsi habebant aliquid ob-

[1] Matth. XII, 30. — [2] Beda ad 2 Tim. II, 9.

scuritatis, quod, adjuvante Domino, arbitror explanatum, non erant tamen tantæ difficultatis, quantæ apparet esse quod sequitur. « Ideo dico vobis : Omne peccatum et » blasphemia remittetur hominibus : Spiritus autem blas- » phemia non remittetur. Et quicumque dixerit verbum » contra Filium hominis, remittetur ei : qui autem dixerit » contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in » hoc sæculo, neque in futuro[1]. » Quid ergo fiet de his quos lucrari cupit Ecclesia? Numquidnam correctis et ad eam ex quocumque errore venientibus spes falsa promittitur in remissione omnium peccatorum? Quis enim non convincitur dixisse verbum contra Spiritum sanctum, antequam Christianus vel Catholicus fieret? Primo ipsi qui Pagani appellantur, multorum deorum falsorumque cultores et idolorum adoratores, cum dicunt Dominum Christum magicis artibus fecisse miracula, nonne istis sunt similes, qui eum dixerunt in principe dæmoniorum ejecisse dæmonia? Deinde cum quotidie nostram sanctificationem blasphemant, quid aliud blasphemant quam Spiritum sanctum? Quid Judæi, qui dixerunt de Domino unde iste exortus est sermo, nonne usque adhuc verbum contra Spiritum sanctum loquuntur, sic eum negantes esse in Christianis, sicut illi in Christo esse negaverunt? Neque enim et illi Spiritui sancto maledixerunt, aut non eum esse dicentes, aut esse quidem, sed Deum non esse, sed esse creaturam, aut ad dæmones ejiciendos nihil valere : non ista indigna, non aliquid simile de Spiritu sancto locuti sunt. Sadducæi enim Spiritum sanctum negabant : Pharisæi vero eum esse, contra Sadducæorum hæresim defendebant[2]; sed esse in Domino Jesu Christo negabant, quem dæmones ejicere in principe dæmoniorum putabant, cum ejiceret ille in Spiritu sancto. Ac per hoc

[1] Matth. XII, 31, 32. — [2] Act. XXIII, 8.

et Judæi et quicumque hæretici Spiritum sanctum confitentur, sed eum negant esse in Christi corpore, quod est unica ejus Ecclesia, non utique nisi una catholica, procul dubio similes sunt Pharisæis, qui tunc etiamsi esse Spiritum sanctum fatebantur, negabant tamen eum esse in Christo, cujus opera in dæmonibus ejiciendis dæmoniorum principi tribuebant. Omitto quod quidam hæretici ipsum omnino Spiritum sanctum vel non Creatorem, sed creaturam esse contendunt; sicut Ariani et Eunomiani et Macedoniani; vel eum prorsus ita negant; ut ipsum Deum negent esse Trinitatem, sed tantummodo esse Deum Patrem asseverant, et ipsum aliquando vocari Filium, aliquando vocari Spiritum sanctum; sicut Sabelliani, quos quidam Patripassianos vocant, ideo quia Patrem perhibent passum: cujus cum negant esse aliquem Filium, sine dubio negant esse Spiritum sanctum. Photiniani quoque Patrem solum esse dicentes Deum, Filium vero nonnisi hominem, negant omnino esse tertiam personam Spiritum sanctum.

VI. Manifestum est igitur, et a Paganis, et a Judæis, et ab hæreticis blasphemari Spiritum sanctum. Numquidnam ergo deserendi sunt, et sine ulla spe deputandi, quoniam ixa sententia est: « Qui verbum dixerit contra Spiritum » sanctum, non ei dimitti, neque in hoc sæculo, neque » in futuro; » et illi soli existimandi sunt ab hujus gra-issimi peccati reatu liberi, qui ex infantia sunt Catholici? Nam quicumque verbo Dei crediderunt, ut Catholici fierent, utique aut ex Paganis, aut ex Judæis, aut ex hæeticis in gratiam Christi pacemque venerunt: quibus si on est dimissum quod dixerunt verbum contra Spiritum anctum, inaniter promittitur et prædicatur hominibus, t convertantur ad Deum, et sive in baptismo sive in Ecesia pacem remissionemque accipiant peccatorum. Ne-

que enim dictum est : Non remittetur ei, nisi in baptismo : sed, « Non remittetur, inquit, neque in hoc sæculo, » neque in futuro. »

VII. Nonnullis videtur eos tantummodo peccare in Spiritum sanctum, qui lavacro regenerationis abluti in Ecclesia, et accepto Spiritu sancto, velut tanto postea dono Salvatoris ingrati, mortifero aliquo peccato se immerserint : qualia sunt vel adulteria, vel homicidia, vel ipsa discessio, sive omni modo a nomine christiano, sive a catholica Ecclesia. Sed iste sensus unde probari possit, ignoro : cum et pœnitentiæ quorumque criminum locus in Ecclesia non negetur ; et ipsos hæreticos ad hoc utique corripiendos dicat Apostolus : « Ne forte det illis Deus pœ» nitentiam ad cognoscendam veritatem, et resipiscant a » diaboli laqueis, a quo captivi tenentur secundum ipsius » voluntatem [1]. » Quis enim est fructus correctionis sine ulla spe remissionis ? Postremo non ait Dominus : Qui fidelis catholicus dixerit verbum contra Spiritum sanctum ; sed, « Qui dixerit, » hoc est, quilibet dixerit, quicumque dixerit, « non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque » in futuro. » Sive ergo sit ille Paganus, sive Judæus, sive Christianus, sive ex Judæis vel Christianis hæreticus, sive quodlibet aliud habeat nomen erroris, non dictum est ille aut ille ; sed, « Qui dixerit verbum contra Spiritum » sanctum, » id est, blasphemaverit Spiritum sanctum, « non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in fu» turo. » Porro autem si omnis error contrarius veritati et inimicus catholicæ paci, sicut supra ostendimus, dicit verbum contra Spiritum sanctum, nec tamen cessat Ecclesia ex omni errore corrigere atque colligere, qui remissionem peccatorum et ipsum quem blasphemaverant accipiant Spiritum sanctum ; puto quod grande secretum tam

[1] 2 Tim. II, 25.

magnæ hujus quæstionis ostendimus. Lumen ergo expositionis a Domino requiramus.

VIII. Erigite itaque, fratres, erigite ad me aures, ad Dominum mentes. Dico Charitati Vestræ: Forte in omnibus sanctis Scripturis nulla major quæstio, nulla difficilior invenitur. Unde ut vobis aliquid de me ipso fatear, semper in Sermonibus quos ad populum habui, hujus quæstionis difficultatem molestiamque vitavi : non quia nihil haberem, quod inde utcumque cogitarem; neque enim in re tanta petere, quærere, pulsare negligerem; sed quia ipsi intelligentiæ, quæ mihi aliquantum aperiebatur, verbis ad horam occurrentibus me posse sufficere non putarem. Hodie autem lectiones audiens, de quibus vobis esset Sermo reddendus, cum Evangelium legeretur, ita pulsatum est cor meum, ut crederem Deum velle aliquid hinc per meum ministerium vos audire.

IX. Prius ergo ut advertatis et intelligatis, admoneo non dixisse Dominum : Omnis blasphemia Spiritus non remittetur : neque dixisse : Qui dixerit quodcumque verbum contra Spiritum sanctum, non remittetur ei : sed, « Qui dixerit verbum. » Illud enim si dixisset, nihil nobis omnino remaneret, unde disputare possemus. Quoniam si omnis blasphemia et omne verbum quod dicitur contra Spiritum sanctum, non remitteretur hominibus; ex nullo genere impietatis eorum qui dono Christi et sanctificationi Ecclesiæ contradicunt, vel Paganorum, vel Judæorum, vel quorumlibet hæreticorum, nonnullorum etiam in ipsa catholica imperitorum, quemquam Ecclesia lucraretur. Sed absit ut hoc Dominus diceret: absit, inquam, ut Veritas diceret omnem blasphemiam vel omne verbum quod contra Spiritum sanctum diceretur, non habere remissionem, neque in hoc sæculo, neque in futuro.

X. Exercere quippe nos voluit difficultate quæstionis, non decipere sententiæ falsitate. Quapropter non est necesse, ut omnem blasphemiam vel omne verbum quod dicitur contra Spiritum sanctum, remissionem quisquam existimet non habere : sed necesse est plane, ut sit aliqua blasphemia et aliquod verbum, quod si dicatur contra Spiritum sanctum, nullam unquam veniam remissionemque mereatur. Quia si omne acceperimus, quisnam poterit salvari? Si autem rursus nullum putaverimus, contradicimus Salvatori. Est ergo sine dubio aliqua blasphemia et aliquod verbum, quod si dictum fuerit contra Spiritum sanctum, non remittetur. Quod si autem hoc verbum quæri a nobis Dominus voluit; ideo non expressit. Quæri, inquam, voluit, non negari. Solent enim Scripturæ ita loqui, ut quando aliquid sic dicitur, ut neque ex toto neque ex parte dictum finiatur, non sit necesse ut ex toto fieri possit, ut et ex parte non intelligatur. Ista ergo sententia ex toto, id est, universaliter pronuntiaretur, si diceretur : Omnis blasphemia Spiritus non remittetur : aut, Qui dixerit qualecumque verbum contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo neque in futuro. Ex parte autem, id est, particulariter pronuntiaretur, si diceretur : Quædam blasphemia Spiritus non remittetur. Quia ergo nec universaliter nec particulariter enuntiata sententia est : (non enim dictum est : Omnis blasphemia Spiritus; aut quædam blasphemia : sed tantummodo indefinite dictum est : « Spiritus blasphemia » non remittetur : » nec dictum est : Qui dixerit quodcumque verbum, aut qui dixerit quoddam verbum : sed indefinite, « Qui dixerit verbum : » ) non est necesse, ut omnem blasphemiam vel omne verbum intelligamus : sed necesse est plane, ut quamdam blasphemiam et quoddam

verbum voluerit intelligi Dominus; quamvis id exprimere noluerit, ut petendo, quærendo, pulsando, si quid recti intellectus acceperimus, non viliter habeamus.

XI. Hoc ut manifestius videatis, illud attendite quod ait idem ipse de Judæis. « Si non venissem et locutus fuis- » sem eis, peccatum non haberent[1]. » Neque enim ita dictum est, ut sine ullo peccato omnino vellet intelligi futuros fuisse Judæos, si non venisset et locutus eis fuisset. Plenos quippe invenit, oneratosque peccatis. Propter quod dicit : « Venite ad me omnes qui laboratis, et one- » rati estis[2]. » Unde, nisi sarcinis peccatorum et transgressionibus Legis? Quoniam « Lex subintravit, ut abun- » daret delictum[3]. » Cum ergo de se etiam alibi dicat : « Non veni vocare justos, sed peccatores[4]; » quomodo, si non venisset, peccatum non haberent, nisi quia sententia ista nec universaliter nec particulariter, sed indefinite pronuntiata non omne peccatum cogit intelligi? Sed plane nisi aliquod peccatum intellexerimus; quod non haberent, nisi Christus venisset et locutus eis fuisset, falsam, quod absit, sententiam esse diceremus. Non ergo ait : Si non venissem et locutus fuissem eis, nullum peccatum haberent : ne Veritas mentiretur. Nec rursus definite dixit : Si non venissem et locutus fuissem eis, quoddam peccatum non haberent : ne pium studium parum exerceretur. In omni quippe copia Scripturarum sanctarum pascimur apertis, exercemur obscuris : illic fames pellitur, hic fastidium. Quia ergo non est dictum : Peccatum nullum haberent; non perturbemur, cum peccatores Judæos, etiamsi Dominus non venisset, agnoscimus. Sed tamen quia dictum est : « Si non venissem, peccatum » non haberent : » inde necesse est etiamsi non omne, aliquod tamen eos ex adventu Domini, quod non habebant,

[1] Joan. XV, 22. — [2] Matth. XI, 28. — [3] Rom. V, 20. — [4] Matth. IX, 13.

contraxisse peccatum. Illud ipsum profecto est, quod in præsentem sibique loquentem non crediderunt, eumque inimicum deputantes, quoniam vera dicebat, insuper occi derunt. Hoc peccatum tam magnum et horrendum, si non venisset et locutus eis fuisset, utique non haberent. Sicut ergo ibi cum audimus : « Peccatum non haberent ; » non omne, sed aliquod peccatum intelligimus : ita in hodierna lectione cum audimus : « Spiritus blasphemia non remit- » tetur ; » non omnem blasphemiam, sed quamdam : et cum audimus : « Qui dicit verbum contra Spiritum sanc- » tum, non remittetur ei ; » non omne verbum, sed quoddam intelligere debemus.

XII. Nam et hoc ipsum quod ait : « Spiritus autem » blasphemia non remittetur : » utique non omnis spiritus, sed Spiritus sancti blasphemiam necesse est intelligamus. Quod et si planius alibi non diceret, quis tam vecors esset, ut aliud intelligeret ? Secundum hanc regulam locutionis, et illud accipitur : « Nisi quis re- » natus fuerit ex aqua et Spiritu[1]. » Non enim ait ibi, et Spiritu sancto : et tamen hoc intelligitur. Nec quoniam dixit, ex aqua et Spiritu, omnem spiritum quisquam intelligere cogitur. Quocirca cum audis : « Spiritus » autem balsphemia non remittetur : » sicut non omnem spiritum, ita non omnis spiritus blasphemiam oportet accipias.

XIII. Audire jam velle vos video, quoniam non est omnis, quænam sit illa blasphemia Spiritus, quæ non remittetur ; et quod sit verbum, quoniam non est omne, quod si dictum fuerit contra Spiritum sanctum, non remittetur, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Jam et ego vellem dicere, quod intentissime expectatis audire : sed tolerate aliquantas majoris diligentiæ moras, donec,

[1] Joan. III, 5.

adjuvante Domino, totum quod occurrit expediam. Alii quippe duo Evangelistæ, Marcus et Lucas, cum de hac re loquerentur, non dixerunt, blasphemiam, seu verbum : ut intelligeremus non omnem blasphemiam, sed quamdam; nec verbum omne, sed quoddam. Quid ergo dixerunt? Apud Marcum ita scriptum est : « Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata et blasphemiæ, quibus blasphemaverint : qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti[1]. » Apud Lucam ita : « Omnis qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur ei : ei autem qui in Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur[2]. » Numquid propter nonnullam verborum diversitatem receditur ab ejusdem veritate sententiæ? Nam neque alia causa est cur Evangelistæ eadem non eodem modo dicant, nisi ut inde discamus res verbis, non rebus verba præponere, nihilque aliud in loquente quærere, nisi voluntatem, propter quam insinuandam verba promuntur. Quid enim ad rem interest, utrum dicatur : « Spiritus blasphemia non remittetur; » an dicatur : « Qui blasphemaverit in Spiritum sanctum, non ei remittetur? » Nisi forte quod eadem res apertius isto modo quam illo dicitur, et alium Evangelistam non destruit alius, sed exponit. « Spiritus autem blasphemia, » clause dictum est; quia non expressum est cujus spiritus. Non enim quicumque spiritus, Spiritus sanctus est. Item potest dici spiritus blasphemia, cum spiritu quisque blasphemat : quomodo potest dici spiritus oratio, cum spiritu quisque orat. Unde dicit Apostolus : « Orabo spiritu, orabo et mente[3]. » Cum vero dictum est : « Qui blasphemaverit in Spiritum sanctum, » illæ ambiguitates solutæ sunt. Item quod scriptum est : « Non

[1] Marc. III, 28, 29. — [2] Luc. XII, 10. — [3] I Cor. XIV, 15.

» habet remissionem in æternum, sed reus erit æterni » delicti : » quid est aliud, quam id quod secundum Matthæum legitur : » Non remittetur ei, neque in hoc sæ» culo, neque in futuro? » Aliis quippe verbis et alio loquendi modo eadem ipsa est expressa sententia. Et quod est apud Matthæum : « Qui dixerit verbum contra Spiri» tum sanctum, » ne aliud aliquid quam blasphemiam intelligeremus, planius alii dixerunt : « Qui blasphemaverit » in Spiritum sanctum. » Eadem tamen res ab omnibus dicta est : nec aliquis eorum a loquentis voluntate discessit, propter quam intelligendam verba dicuntur, scribuntur, leguntur, audiuntur.

XIV. Sed ait aliquis : Ecce accepi et intellexi, quia cum dicitur blasphemia, nec exprimitur omnis aut quædam, potest quædam intelligi, aut omnis ; sed non est necesse ut omnis; nisi autem quædam intelligatur, falsum est quod dicitur : ita et verbum si non dicatur omne, seu quoddam, non est necesse ut omne intelligatur, sed nisi vel quoddam fuerit intellectum, nullo modo potest verum esse quod dicitur. Sed ubi legitur : « Qui blasphe» maverit, » quomodo intelligo quamdam blasphemiam, ubi non legitur blasphemia ; vel quoddam verbum, ubi non legitur verbum, sed tanquam generaliter dici videtur : « Qui blasphemaverit? » Huic contradictioni sic respondemus : Quia etiam hic si diceretur : Qui blasphemaverit quamcumque blasphemiam in Spiritum sanctum, nihil esset cur aliquam blasphemiam quærendam putaremus, quando omnem intelligere deberemus : sed quia omnis non potest intelligi, ne Paganis, Judæis, hæreticis, omnique hominum generi, qui diversis erroribus et contradictionibus suis blasphemant in Spiritum sanctum, spes remissionis, si se correxerint, auferatur : restat utique ut in eo quod scriptum est :

« Qui blasphemaverit in Spiritum non habet remissionem in æternum, » ille intelligatur qui non omni modo, sed eo modo blasphemaverit, ut ei nunquam possit ignosci.

XV. Sicut enim in eo quod dictum est : Deus neminem tentat[1], » non omni, sed quodam tentationis modo Deus neminem tentare intelligendus est : » ne falsum sit illud quod scriptum est : « Tentat vos Dominus Deus » vester[2] : » et ne Christum negemus Deum, vel dicamus falsum Evangelium ubi legimus, « Quia interrogabat Discipulum tentans eum, ipse autem sciebat quid esset facturus[3]. » Est enim tentatio adducens peccatum, qua Deus neminem tentat : et est tentatio probans fidem, qua et Deus tentare dignatur. Ita cum audimus : « Qui blasphemaverit in Spiritum sanctum, » non omne blasphemandi genus debemus accipere, sicut nec ibi omne tentandi.

XVI. Item cum audimus : « Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit[4] : » non utique intelligimus eo modo credentem, quo et « Dæmones credunt et contremiscunt[5] : » nec in eo numero baptizatos, in quo magus Simon baptizari potuit, sed salvus esse non potuit[6]. Sicut ergo cum diceret : « Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit, » non omnes credentes et baptizatos, sed quosdam intuebatur, in ea scilicet constitutos fide quæ Apostolo distinguente, per dilectionem operatur[7] : ita cum dixit : « Qui blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in æternum, » non omnem, sed quemdam blasphemantis in Spiritum sanctum intendebat reatum, quo quisquis fuerit obligatus, nulla unquam remissione solvetur.

[1] Jacob. I, 13. — [2] Deut. XIII, 3. — [3] Joan. VI, 5, 6. — [4] Marc. XVI, 16. — [5] Jacob. II, 19. — [6] Act. VIII, 13. — [7] Galat. V, 6.

XVII. Illud etiam quod ait : « Qui manducat carnem » meam, et bibit sanguinem meum, in me manet et ego in » illo[1] : » quomodo intellecturi sumus? Numquid etiam illos hic poterimus accipere, de quibus dicit Apostolus, quod judicium sibi manducent, et bibant; cum ipsam carnem manducent, et ipsum sanguinem bibant[2]? Numquid et Judas Magistri venditor et traditor impius, quamvis primum ipsum manibus ejus confectum sacramentum carnis et sanguinis ejus cum cæteris Discipulis, sicut apertius Lucas evangelista declarat, manducaret et biberet, mansit in Christo, aut Christus in eo[3]? Tam multi denique, qui vel corde ficto carnem illam manducant et sanguinem bibunt, vel cum manducaverint et biberint, apostatæ fiunt, numquid manent in Christo, aut Christus in eis? Sed profecto est quidam modus manducandi illam carnem, et bibendi illum sanguinem, quo modo qui manducaverit et biberit, in Christo manet, et Christus in eo[4]. Non ergo quocumque modo quisquam manducaverit carnem Christi, et biberit sanguinem Christi, manet in Christo, et in illo Christus; sed certo quodam modo, quem modum utique ipse videbat, quando ista dicebat. Sic igitur et in eo quod ait : « Qui blasphemaverit in Spiritum sanctum, non ha- » bet remissionem in æternum, » non quocumque modo blasphemaverit, reus est hujus irremissibilis delicti; sed modo quodam, quem nos quærere atque intelligere voluit, qui hanc sententiam veram terribilemque deprompsit.

XVIII. Quisnam sit autem iste blasphemandi modus, vel potius immoderatio, quænam sit ista blasphemia, et quod sit verbum contra Spiritum sanctum, jam quantum existimo, ipse ordo postulat ut dicamus, vestramque expectationem tandiu, sed necessario detentam, non ulterius

[1] Jacob. VI, 57. — [2] Florus ad I Cor. XI, 29. — [3] Luc. XXII, 21. — [4] 4 Sent. dist. IX, cap. I.

differamus. Nostis, charissimi, in illa invisibili et incorruptibili Trinitate, quam fides nostra et catholica Ecclesia tenet et prædicat, Deum Patrem non Spiritus sancti Patrem esse, sed Filii; et Deum Filium non Spiritus sancti Filium esse, sed Patris; Deum autem Spiritum sanctum non solius Patris, aut solius esse Filii Spiritum, sed Patris et Filii. Et hanc Trinitatem, quamvis servata singularum proprietate et substantia personarum, tamen propter ipsam individuam et inseparabilem æternitatis, veritatis, bonitatis essentiam vel naturam, non esse tres deos, sed unum Deum. Ac per hoc pro captu nostro, quantum ista per speculum et in ænigmate, præsertim talibus, quales adhuc sumus, videre conceditur, insinuatur nobis in Patre auctoritas, in Filio nativitas, in Spiritu sancto Patris Filiique communitas, in tribus æqualitas[1]. Quod ergo commune est Patri et Filio, per hoc nos voluerunt habere communionem et inter nos et secum, et per illud donum nos colligere in unum quod ambo habent unum, hoc est, per Spiritum sanctum Deum et donum Dei. In hoc enim reconciliamur Divinitati, eaque delectamur. Nam quid nobis prodest quidquid boni nossemus, nisi etiam diligeremus? Sicut autem veritate discimus, ita charitate diligimus, ut et plenius cognoscamus, et beati cognito perfruamur. « Charitas porro diffusa est in cordibus nos» tris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis[2]. » Et quia peccatis alienabamur a possessione verorum bonorum, « Charitas cooperit multitudinem peccatorum[3]. » Est ergo Pater Filio veritati origo verax, et Filius de veraci Patre orta veritas, et Spiritus sanctus a Patre bono et Filio bono effusa bonitas: omnium est autem non impar divinitas, nec separabilis unitas.

XIX. Primum ergo in nos, ad accipiendam vitam æter-

[1] Florus ad Rom. v. — [2] Rom. v, 5. — [3] I Petr. IV, 8.

nam, quæ in novissimo dabitur, de bonitate Dei munus venit ab initio fidei, remissio peccatorum. Illis enim manentibus, manent quodam modo inimicitiæ adversus Deum, et ab illo alienatio, quæ a nostro malo est : quoniam non mentitur Scriptura, dicens : « Peccata vestra separant » inter vos et Deum [1]. » Non itaque nobis infert bona sua, nisi auferat mala nostra. Et in tantum illa crescunt, in quantum ista minuuntur : nec illa perficientur, nisi ista finiantur. Jamvero quod Dominus Jesus sic in Spiritu sancto peccata dimittit, quemadmodum in Spiritu sancto dæmones ejicit, hinc intelligi potest, quod postea quam resurrexit a mortuis, cum dixisset Discipulis suis : « Accipite Spiritum sanctum; » continuo subjecit : » Si cui dimiseritis peccata, dimittentur illi; si cui tenueritis, tenebuntur [2]. » Nam et illa regeneratio, ubi fit omnium præteritorum remissio peccatorum, in Spiritu sancto fit, dicente Domino : « Nisi quis renatus fuerit ex » aqua et Spiritu, non potest introire in regnum Dei [3]. » Sed aliud est, nasci de Spiritu; aliud, pasci de Spiritu : sicut aliud est, nasci de carne, quod fit cum parit mater; aliud est, pasci de carne, quod fit cum lactat infantem, ad hoc conversum ut cum voluptate biberet, unde natus est ut viveret; ut inde accipiat vivendi alimentum, unde accepit nascendi initium. Primum itaque credendum beneficium est benignitatis Dei in Spiritu sancto remissio peccatorum. Unde ita cœpit et prædicatio Joannis Baptistæ, qui præcursor Domini missus est. Sic enim scriptum est : « In diebus autem illis venit Joannes Baptista præ» dicans in deserto Judææ, et dicens : Pœnitentiam agite, » appropinquavit enim regnum cœlorum [4]. » Hinc et ipsius Domini, quod ita legitur : « Exinde cœpit Jesus

[1] Isaï. LIX, 2. — [2] Joan. XX, 22, 23. — [3] Id. III, 5. — [4] Matth. III, 1, 2.

» prædicare et dicere : Agite pœnitentiam, appropinqua- » vit enim regnum cœlorum[1]. » Ait autem Joannes inter cætera, quæ locutus est ad eos qui venerunt, ut ab illo baptizarentur[2] : « Ego quidem vos baptizo in aqua in » pœnitentiam : qui autem venturus est post me, fortior » me est, cujus non sum dignus calceamenta portare; ipse » vos baptizabit in Spiritu sancto et igni[3]. » Ait et Dominus : « Joannes quidem baptizavit aqua : vos autem » baptizabimini Spiritu sancto, quem accepturi estis non » post multos hos dies, usque ad Pentecosten[4]. » Quod autem dixit Joannes : « Et igni, » quamvis possit intelligi et tribulatio, quam pro nomine Christi credentes fuerant perpessuri; tamen non ab re est, eumdem Spiritum sanctum etiam nomine ignis significatum videri. Propter quod et in adventu ejus dictum est : « Visæ sunt illis linguæ » divisæ, velut ignis, qui et insedit super unumquemque » eorum[5]. » Hinc et ipse Dominus ait : « Ignem veni mit- » tere in mundum[6]. » Hinc et Apostolus ait : « Spiritu fer- » ventes[7] : » quoniam hinc fervet charitas. « Diffunditur » quippe in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui » datus est nobis[8]. » Cui fervori contrarium est, quod Dominus ait : « Refrigescet charitas multorum[9]. » Sed perfecta charitas perfectum donum est Spiritus sancti. Prius est autem illud quod ad remissionem pertinet peccatorum : per quod beneficium eruimur de potestate tenebrarum[10], et princeps hujus mundi mittitur foras fide nostra[11], qui operatur in filiis infidelitatis[12], nulla vi alia nisi societate et obligatione peccati. In Spiritu enim sancto, quo in unum Dei populus congregatur, ejicitur spiritus immundus, qui in se ipsum dividitur.

[1] Matth. IV, 17. — [2] Florus ad Rom. XII. — [3] Matth. III, 11. — [4] Act. I, 5. — [5] Id. II, 3. — [6] Luc. XII, 49. — [7] Rom. XII, 11. — [8] Id. V, 5. — [9] Matth. XXIV, 12. — [10] Coloss. I, 3. — [11] Joan. XII, 31. — [12] Ephes. II, 2.

XX. Contra hoc donum gratuitum, contra istam Dei gratiam loquitur cor impœnitens. Ipsa ergo impœnitentia est Spiritus blasphemia, quæ non remittetur neque in hoc sæculo, neque in futuro. Contra Spiritum enim sanctum, quo baptizantur quorum peccata omnia dimittuntur, et quem accepit Ecclesia, ut cui dimiserit peccata, dimittantur ei, verbum valde malum et nimis impium, sive cogitatione, sive etiam lingua dicit, quem patientia Dei cum ad pœnitentiam adducat : « Ipse secundum duritiam » cordis sui et cor impœnitens thesaurizat sibi iram in die » iræ et revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique » secundum opera ejus[1]. » Hæc ergo impœnitentia, sic enim uno aliquo nomine possumus utcumque appellare et blasphemiam, et verbum contra Spiritum sanctum, quod remissionem non habet in æternum : hæc, inquam, impœnitentia, contra quam clamabant et præco et judex, dicentes : « Pœnitentiam agite, appropinquavit enim reg» num cœlorum[2]; » contra quam Dominus os evangelicæ prædicationis aperuit, et contra quam ipsum Evangelium in toto orbe prædicandum esse prædixit; ubi posteaquam resurrexit a mortuis, ait Discipulis : « Opor» tebat pati Christum, et resurgere a mortuis tertio die, » et prædicari in nomine ejus pœnitentiam et remissionem » peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Jeru» salem[3] : » hæc omnino impœnitentia non habet remissionem, neque in hoc sæculo, neque in futuro : quia pœnitentia impetrat remissionem in hoc sæculo, quæ valeat in futuro.

XXI. Sed ista impœnitentia vel cor impœnitens quandiu quisque in hac carne vivit, non potest judicari. De nullo enim desperandum est, quandiu patientia Dei ad pœnitentiam adducit, nec de hac vita rapit impium, qui

[1] Rom. II, 5, 6. — [2] Matth. III, 2, et IV, 17. — [3] Luc. XXIV, 46, 47.

non mortem vult impii, quantum ut revertatur et vivat [1]. Paganus est hodie : unde scis, utrum sit futurus crastino Christianus? Judæus infidelis est hodie : quid si cras credat in Christum? Hæreticus est hodie : quid si cras sequatur catholicam veritatem? Schismaticus est hodie : quid si cras amplectatur catholicam pacem? Quid si isti, quos in quocumque genere erroris notas, et tanquam desperatissimos damnas, antequam finiant istam vitam, agant pœnitentiam, et inveniant veram vitam in futuro? Proinde, fratres, etiam ad hoc vos admoneat, quod ait Apostolus : « Nolite ante tempus quidquam judicare [2]. » Hæc enim blasphemia Spiritus, cui nunquam est ulla remissio, (quam non omnem, sed quamdam intelleximus, eamque perseverantem duritiam cordis impœnitentis vel diximus vel invenimus, vel etiam quantum existimamus, ostendimus,) non potest in quoquam, ut diximus, dum in hac adhuc vita est, deprehendi.

XXII. Quod non ideo videatur absurdum, quia cum homo usque in finem hujus vitæ in dura impœnitentia perseverans, diu multumque loquatur adversus hanc gratiam Spiritus sancti; Evangelium tamen tam longam contradictionem cordis impœnitentis, quasi breve aliquid, verbum appellavit, dicens : « Quicumque dixerit verbum » contra Filium hominis, remittetur ei : qui autem di- » xerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, ne- » que in hoc sæculo, neque in futuro. » Hæc enim quamvis prolixa sit, et plurimis verbis contexta et producta blasphemia, solet tamen Scriptura etiam multa verba verbum appellare. Neque enim unum verbum locutus est quicumque Propheta, et tamen sic legitur : Verbum quod factum est ad illum vel illum Prophetam. Et Apostolus : « Presbyteri, inquit, duplici honore honorentur, maxime

[1] Ezech. XVIII, 23. — [2] I Cor. IV, 5.

» qui laborant in verbo et doctrina[1]. » Non ait : In verbis ; sed, in verbo. Et sanctus Jacobus : « Estote, in» quit, factores verbi, et non auditores tantum[2]. » Non ait et ipse, verborum, sed verbi : quamvis tam multa verba de Scripturis sanctis in Ecclesia celebriter et solemniter legantur, dicantur, audiantur. Sicut ergo quantocumque tempore quisquis nostrum in prædicando Evangelio laboraverit, non verborum, sed verbi dicitur prædicator ; et quantocumque tempore quisquis vestrum nostram prædicationem diligenter atque instanter audierit, non verborum, sed verbi audiendi studiosissimus nuncupatur : ita eo more quo Scripturæ loquuntur, et quem novit ecclesiastica consuetudo, quisquis universa sua vita, qua istam gerit carnem, quantalibet longitudine protendatur, quæcumque verba vel ore vel sola cogitatione locutus fuerit cordeim pœnitenti, contra remissionem peccatorum quæ fit in Ecclesia, verbum dicit contra Spiritum sanctum.

XXIII. Ideo autem non solum verbum quod dictum fuerit contra Filium hominis, sed omne prorsus peccatum et blasphemia remittetur hominibus ; quia ubi hoc peccatum non fuerit cordis impœnitentis contra Spiritum sanctum, quo in Ecclesia peccata solvuntur, cuncta alia dimittuntur. Quomodo autem hoc dimittetur, quod etiam remissionem impedit aliorum ? Omnia ergo dimittuntur eis, in quibus hoc non est quod nunquam dimittetur ; in quibus est autem, quoniam hoc nunquam dimittitur, nec alia dimittuntur ; quia omnium remissio vinculo istius impeditur. Non ergo propterea quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei ; qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ; quia in Trinitate major est Filio Spiritus sanctus, quod nullus unquam

[1] I Tim. v, 17. — [2] Jacob. I, 22.

vel hæreticus dixit : sed quoniam quisquis restiterit veritati, et blasphemaverit veritatem, quod est Christus, etiam post tantam sui prædicationem apud homines, ut Verbum caro fieret, et habitaret in nobis, quod est Filius hominis, idem ipse Christus, si non dixerit verbum illud cordis impœnitentis contra Spiritum sanctum, de quo dictum est : « Qui non renatus fuerit ex aqua et Spi» ritu[1]; » et de quo item dictum est : « Accipite Spiritum » sanctum, si cui dimiseritis peccata, dimittuntur ei[2]; » id est, si pœnituerit eum, accipiet per hoc donum remissionem omnium peccatorum simul et hujus, quod verbum dixit contra Filium hominis; quia peccato ignorantiæ sive contumaciæ vel cujuscumque blasphemiæ, non addidit peccatum impœnitentiæ contra donum Dei et gratiam regenerationis vel reconciliationis, quæ fit in Ecclesia in Spiritu sancto.

XXIV. Proinde nec illud sentiendum est, quod quidam putant, ideo remitti verbum quod dicitur contra Filium hominis, non remitti autem quod dicitur contra Spiritum sanctum, quià propter susceptam carnem factus est Filius hominis Christus; qua carne utique major est Spiritus sanctus, qui substantia propria æqualis est Patri et unigenito Filio secundum ejus Divinitatem, secundum quam et ipse unigenitus Filius æqualis est Patri et Spiritui sancto. Nam si hoc propterea dictum esset, profecto de omni cætera blasphemia taceretur, ut hæc sola remissibilis videretur, quæ contra Filium hominis dicitur, quasi cum homo solus putatur. Cum vero præmissum sit : « Omne peccatum, et blasphemia remittetur hominibus[3]. » quod etiam apud alium Evangelistam ita positum est : « Omnia dimittentur filiis hominum peccata et blasphemiæ, quibus blasphemaverint[4] : » procul dubio et illa

[1] Joan. III, 5. — [2] Id. XX, 22. — [3] Matth. XII, 31. — [4] Marc. III, 28.

blasphemia quæ contra Patrem dicitur, ista generalitate concluditur : et tamen hæc sola irremissibilis definitur, quæ dicitur contra Spiritum sanctum. Numquidnam et Pater formam servi accepit, qua sit major Spiritus sanctus? Non utique : sed ideo post universalem commemorationem omnium peccatorum omnisque blasphemiæ, eminentius voluit exprimere blasphemiam, quæ dicitur contra Filium hominis; quia etiamsi in illo peccato fuerint homines obligati, quod commemoravit, ubi ait : « Si » non venissem et locutus eis fuissem, peccatum non ha» berent[1] : » quod etiam in Evangelio secundum Joannem valde grave ostendit esse peccatum, ubi ait de ipso Spiritu sancto, cum eum se missurum esse promitteret : « Ille arguet mundum de peccato, et de justitia, et ju» dicio[2]; » de peccato quidem, quia non crediderunt in me : tamen si non dixerit illa cordis impœnitentis duritia verbum contra Spiritum sanctum, etiam hoc quod dictum est contra Filium hominis remittetur.

XXV. Hic fortassis aliquis quærat, utrum tantummodo Spiritus sanctus peccata dimittat, an et Pater et Filius? Respondemus, quod et Pater et Filius. Ipse enim Filius de Patre dicit : « Si dimiseritis peccata hominibus, dimit» tet vobis et Pater vester peccata vestra[3]. » Cui nos quoque dicimus in Oratione Dominica : « Pater noster, qui » es in cœlis. » Atque inter cætera et hoc petimus, dicentes : « Dimitte nobis debita nostra[4]. » De se autem ipse ait : « Ut sciatis, quod habeat Filius hominis » potestatem in terra dimittendi peccata[5]. » Si ergo, inquis, et Pater et Filius et Spiritus sanctus dimittunt peccata, cur illa impœnitentia quæ nunquam dimittetur, tantummodo ad Spiritus blasphemiam dicitur pertinere :

[1] Joan. xv, 22. — [2] Id. xvi, 8. — [3] Matth. vi, 14. — [4] Ibid. 9 et 12 — [5] Id. ix, 6.

tanquam ille qui hoc impœnitentiæ peccato fuerit obligatus, dono Spiritus sancti resistere videatur, quod eo dono fiat remissio peccatorum? Ubi et ego quæro, utrum Christus ejecerit dæmonia, an et Pater et Spiritus sanctus? Si enim tantummodo Christus, quid est quod ipse dicit: « Pater autem in me manens, ipse facit opera[1]? » Ita enim dictum est: Ipse facit opera; tanquam Filius non faciat, sed Pater manens in Filio. Cur ergo alio loco dicit: « Pater meus usque modo operatur, et ego operor[2]? » Et paulo post: « Quæcumque enim ille fecerit, » hæc et Filius similiter facit[3]. » Quod autem alio loco dicit: « Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit[4], » ita dicit quasi solus faciat. Si autem hæc ita dicuntur, ut tamen inseparabilia sint opera Patris et Filii, quid credendum est de Spiritu sancto, nisi quia et ipse pariter operatur? Nam in eo ipso loco, unde exorta est ista quæstio, quam discutimus, cum Filius ejiceret dæmonia, ipse tamen ait: « Si ego in Spiritu sancto » ejicio dæmonia, igitur pervenit in vos regnum Dei. »

XXVI. Hic forte quis dicat, Spiritum sanctum dari potius a Patre et Filio, quam sua voluntate aliquid operari; et ad hoc pertinere quod dictum est: « In Spiritu sancto » ejicio dæmonia », quod non ipse Spiritus, sed Christus id faceret Spiritu[5]: ut sic intelligatur quod dictum est: « In Spiritu sancto ejicio », tanquam diceretur, Spiritu sancto ejicio. Solent quippe ita loqui Scripturæ: « Interfecerunt in gladio: » id est, gladio. « Succenderunt » in igni[6]: » id est, igni. « Et accepit Jesus cultros petrinos, » in quibus circumcideret filios Israël[7]: » id est, quibus circumcideret filios Israël. Sed qui propterea demunt Spiritui sancto propriam potestatem, illud attendant quod

[1] Joan. XIV, 10. — [2] Id. V, 17. — [3] Ibid. 19. — [4] Joan. XV, 24. — [5] Florus ad I Cor. XII. — [6] Psal. LXXIII, 7. — [7] Josuë. V, 3.

dictum a Domino legitur : « Spiritus ubi vult spirat[1]. » Illud vero quod Apostolus ait : « Omnia autem hæc operatur unus atque idem Spiritus[2] : » verendum est ne quisquam arbitretur, quod ea non operetur Pater et Filius, cum in eis operibus commemoraverit et donationes curationum, et operationes virtutum, ubi est utique et expulsio dæmoniorum. Cum vero adjungit et dicit : « Dividens » propria unicuique prout vult[3] : » nonne manifestat etiam sancti Spiritus potestatem, sed a Patre et Filio plane individuam? Si ergo hæc ita dicuntur, ut tamen inseparabilis intelligatur operatio Trinitatis ; ita ut cum operatio Patris dicitur, non eam sine Filio et Spiritu sancto intelligatur operari ; et cum operatio Filii, non sine Patre et Spiritu sancto ; et cum operatio Spiritus sancti, non sine Patre et Filio, satis notum est recte credentibus, vel etiam ut possunt intelligentibus, et illud ideo dictum esse de Patre : « Ipse facit opera[4], » quod ab illo sit etiam origo operum, a quo est existentia cooperantium personarum ; quia et Filius de illo natus est, et Spiritus sanctus principaliter de illo procedit, de quo natus est Filius, et cum quo illi communis est idem Spiritus : et illud quod ait Dominus : « Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius » fecit[5] : » non ad Patrem vel Spiritum retulisse, quod ei non sint in illis operibus cooperati, sed ad homines, a quibus leguntur multa facta miracula, et tamen a nullo quæ Filius fecit. Et quod ait Apostolus de Spiritu sancto : « Omnia autem hæc operatur unus atque idem Spiritus[6], » non ideo dictum, quia non ei cooperatur Pater et Filius : sed quia in his operibus non sint multi, sed unus Spiritus, et in diversis suis operationibus non est a se ipse diversus.

XXVII. Nec tamen inaniter, sed rationabiliter et veraci-

[1] Joan. III, 8. — [2] I Cor. XII, 1. — [3] Ibid. — [4] Joan. XIV, 10. — [5] Id. XV, 24. — [6] Beda ad I Cor. XII.

ter dicitur Patrem dixisse, non Filium et Spiritum sanctum[1] : « Tu es Filius meus dilectus, in quo complacui[2]. » Sed hoc miraculum de cœlo sonabilis verbi, quamvis ad personam Patris tantummodo noscamus pertinere, cooperatos esse tamen Filium et Spiritum sanctum non negamus. Neque enim quia tunc Filius carnem portans cum hominibus conversabatur in terra, ideo non erat etiam in sinu Patris tanquam unigenitum Verbum, quando illa de nube vox facta est; aut sapienter et spiritaliter credi potest, Deum Patrem operationem verborum suorum sonantium atque transeuntium a suæ Sapientiæ suique Spiritus cooperatione separasse. Eodem modo cum rectissime dicamus, non Patrem, nec Spiritum sanctum, sed Filium super mare ambulasse, cujus unius caro erat illa et plantæ fluctibus innitentes[3]; illud tamen opus tanti miraculi Patrem et Spiritum sanctum cooperatos esse quis abnuat? Sic enim et solum Filium verissime dicimus ipsam suscepisse carnem, non Patrem aut Spiritum sanctum; et tamen hanc incarnationem ad solum Filium pertinentem, quisquis negat cooperatum Patrem aut Spiritum sanctum, non recte dicit. Item dicimus, nec Patrem, nec Filium, sed solum Spiritum sanctum, et in columbæ specie, et in linguis velut igneis apparuisse, et dedisse pronuntiare illis in quos venerat, multis et variis linguis magnalia Dei[4] : » quo tamen miraculo ad solum Spiritum sanctum pertinente, cooperationem Patris et Verbi unigeniti separare non possumus. Ita singulorum quoque in Trinitate opera Trinitas operatur, unicuique operanti cooperantibus duobus, conveniente in tribus agendi concordia, non in uno deficiente efficacia peragendi. Quæ cum ita sint, hinc est quod Dominus Jesus in Spiritu sancto dæmones ejicit. Neque enim

[1] Vide supra Serm. LII. — [2] Matth. XVII, 5, et Luc. III, 22. — [3] Matth. XIV, 25. — [4] Matth. III, 16, et Act. II, 3.

et solus hoc implere non poterat, atque illud adjutorium tanquam huic operi non sufficiens assumebat; sed spiritum divisum in semetipsum, eo Spiritu congruebat expelli, quem Pater et Filius non divisi in semetipsis communiter habent.

XXVIII. Sic et peccata, quia præter Ecclesiam non dimittuntur, in eo Spiritu dimitti oportebat, quo in unum Ecclesia congregatur. Denique si quemquam extra Ecclesiam suorum pœniteat peccatorum, et hujus tanti peccati quo alienus est ab Ecclesia Dei cor impœnitens habeat, quid ei prodest illa pœnitentia; cum isto solo verbum dicat contra Spiritum sanctum, quo extraneus est ab Ecclesia, quæ accepit hoc donum, ut in ea in Spiritu sancto fiat remissio peccatorum[1]? Quam remissionem cum Trinitas faciat, proprie tamen ad Spiritum sanctum intelligitur pertinere. « Ipse enim est Spiritus adoptionis filiorum, in quo » clamamus : Abba, pater[2] : » ut ei possimus dicere : « Di» mitte nobis debita nostra[3]. » Et in hoc cognoscimus, sicut dicit apostolus Joannes, quoniam Christus manet in nobis, de Spiritu suo, quem dedit nobis[4]. Ipse Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei[5]. Ad ipsum enim pertinet societas, qua efficimur unum corpus unici Filii Dei. Unde scriptum est : « Si qua igitur » exhortatio in Christo, si quod solatium charitatis, si » qua societas Spiritus[6]. » Propter hanc societatem illi in quos primitus venit, linguis omnium gentium sunt locuti. Quia sicut per linguas consociator est societas generis humani : sic oportebat per linguas omnium gentium significari istam societatem filiorum Dei et membrorum Christi futuram in omnibus gentibus : ut quemadmodum tunc ille apparebat accepisse Spiritum sanctum, qui loquebatur

[1] Florus ad Rom. VIII; Ephes. IV, et Philip. II. — [2] Rom. VIII, 15. — [3] Matth. VI, 12. — [4] I Joan. III, 24. — [5] Rom. VIII, 16. — [6] Philip. II, I.

linguis omnium gentium; ita se nunc ille agnoscat accepisse Spiritum sanctum, qui tenetur vinculo pacis Ecclesiæ, quæ diffunditur in omnibus gentibus. Unde dicit Apostolus : « Studentes servare unitatem Spiritus in vin» culo pacis [1]. »

XXIX. Quod autem sit ipse Spiritus Patris, ipse Filius dicit : « De Patre procedit [2]. » Et alio loco : « Non enim vos » estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loqui» tur in vobis [3]. » Quod vero ipse sit et Spiritus Filii, Apostolus dicit : « Misit Deus Spiritum Filii sui in corda nostra, » clamantem : Abba, pater [4] : » hoc est, clamare facientem. Nos enim clamamus; sed in illo, id est, ipso diffundente charitatem in cordibus nostris, sine qua inaniter clamat quicumque clamat. Unde item dicit : « Quisquis autem » Spiritum Christi non habet, hic non est ejus [5]. » Ad quem ergo in Trinitate proprie pertineret hujus communio societatis, nisi ad eum Spiritum qui est Patri Filioque communis?

XXX. Hunc Spiritum quod illi non habeant, qui sunt ab Ecclesia segregati, Judas apostolus apertissime declaravit, dicens : « Qui se ipsos segregant, animales, Spiritum » non habentes [6]. » Unde in ipsa Ecclesia etiam illos qui per nomina hominum, quamvis in unitate ejus constitutorum, quædam schismata moliebantur, Paulus apostolus arguens, inter cætera ait : « Animalis autem homo non percipit quæ » sunt Spiritus Dei; stultitia enim est illi, et non potest » scire, quoniam spiritaliter dijudicatur [7]. » Ostendit quid dixerit, non percipit, id est, scientiæ non capit verbum. Hos in Ecclesia constitutos parvulos, dicit nondum spiritales, sed adhuc carnales, et lacte alendos, non esca. « Quasi parvulis, inquit, in Christo lac vobis potum dedi,

[1] Ephes. IV, 3. — [2] Joan. XV, 26 — [3] Matth. X, 20. — [4] Galat. IV, 6. — [5] Rom. VIII, 9. — [6] Judæ. I, 19. — [7] Beda et Florus ad I Cor. II, 14.

» non escam : nondum enim poteratis; sed nec adhuc » quidem potestis[1]. » Ubi dicitur, nondum, vel non adhuc, profecto non desperatur; si eo tenditur, ut sit aliquando quod nondum est. Adhuc enim estis, inquit, carnales. Et ostendens unde sint carnales : cum enim sit, inquit, inter vos æmulatio, et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis? Atque idipsum planius aperiens : «Cum enim quis dicat : Ego quidem, inquit, sum » Pauli : alius autem : Ego Apollo; nonne homines estis? » Quid ergo Apollo? quid autem Paulus? Ministri per » quos credidistis. » Hi ergo, id est, Paulus et Apollo, concordes erant in unitate Spiritus et vinculo pacis : et tamen quia eos isti inter se dividere, et pro altero inflari adversus alterum cœperant, dicuntur homines et carnales et animales, non valentes percipere quæ sunt Spiritus Dei: et tamen quia non sunt ab Ecclesia segregati, parvuli appellantur in Christo; quos utique vel angelos vel deos esse cupiebat, quos arguebat quia homines erant, id est, in his contentionibus non quæ Dei sunt, sed quæ hominum sapiebant. De illis vero qui sunt ab Ecclesia segregati, non dictum est : Ea quæ sunt Spiritus non percipientes; ne ad scientiæ perceptionem referretur : sed dictum est : « Spiritum non habentes. » Non est autem consequens, ut qui habet, etiam sciendo percipiat quod habet.

XXXI. Habent ergo istum Spiritum in Ecclesia constituti parvuli in Christo, adhuc animales atque carnales, quid habeant percipere non valentes, id est, intelligere et nosse. Nam quomodo essent parvuli in Christo, nisi renati ex Spiritu sancto? Nec mirum videri debet, quod quisque aliquid habet, et quod habet ignorat. Ut enim taceam de Omnipotentis Divinitate atque incommutabilis Trinitatis unitate; quis facile scientia percipiat quid sit

[1] Florus ad I Cor. III, 2.

anima? et quis non habet animam? Postremo ut certissime noverimus quod parvuli in Christo non percipientes quæ sunt Spiritus Dei, habent tamen Spiritum Dei; paulo post Paulum apostolum intueamur, quemadmodum eos ipsos increpans ait : « Nescitis quia templum Dei estis, et Spiri- » tus Dei habitat in vobis [1]? » Hoc utique nullo modo diceret ab Ecclesia segregatis, qui dicti sunt Spiritum non habentes.

XXXII. Sed nec ille dicendus est esse in Ecclesia, et ad istam societatem Spiritus pertinere, qui ovibus Christi corporali tantum commixtione ficto corde miscetur. « Sanctus enim Spiritus disciplinæ fugiet fictum [2]. » Quapropter quicumque in schismaticis vel hæreticis congregationibus, vel potius segregationibus baptizantur, quamvis non sint renati Spiritu, tanquam Ismaëli similes, qui secundum carnem natus est Abrahæ, non sicut Isaac, qui secundum spiritum[3], quia per repromissionem; tamen cum ad Catholicam veniunt, et societati Spiritus aggregantur, quem foris procul dubio non habebant, non eis repetitur lavacrum carnis. Non enim defuit etiam foris positis ista forma pietatis : sed accedit eis, quæ nisi intus non potest dari, unitas Spiritus in vinculo pacis. Tales quippe erant, antequam Catholici essent, de qualibus dicit Apostolus : « Habentes formam pietatis, virtutem autem ejus abne- » gantes [4]. » Potest enim esse visibilis forma palmitis etiam præter vitem : sed invisibilis vita radicis haberi non potest, nisi in vite. Proinde corporalia sacramenta, quæ portant et celebrant etiam segregati ab unitate corporis Christi, formam possunt exhibere pietatis : virtus vero pietatis invisibilis et spiritalis ita in eis non potest esse, quemadmodum sensus non sequitur hominis membrum, quando amputatur a corpore.

[1] I Cor. III, 16. — [2] Sap. I, 5. — [3] Galat. IV, 29. — [4] 2 Tim. III, 5.

XXXIII. Quæ cum ita sint, remissio peccatorum, quoniam non datur nisi in Spiritu sancto, in illa Ecclesia tantummodo dari potest, quæ habet Spiritum sanctum. Hoc enim fit remissione peccatorum, ne princeps peccati, spiritus qui in se ipsum divisus est, regnet in nobis, ut eruti a potestate spiritus immundi, templum deinceps efficiamur Spiritus sancti; et a quo mundamur accipiendo indulgentiam, ipsum accipiamus habitatorem ad faciendam, augendam, perficiendamque justitiam. Nam et in primo ejus adventu, cum hi qui eum acceperant linguis omnium gentium loquerentur, et stupentes eos qui aderant alloqueretur apostolus Petrus; compuncti sunt corde, et dixerunt ad Petrum et ad Apostolos : «Quid ergo faciemus, fratres? » monstrate nobis. Et dixit Petrus ad eos : Agite pœnitentiam, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine » Jesu Christi, in remissionem peccatorum, et accipietis » donum Spiritus sancti[1].» Utique in Ecclesia utrumque factum est, id est, et peccatorum remissio, et doni hujus acceptio, in qua erat Spiritus sanctus. Ideo autem in nomine Jesu Christi, quia cum eumdem Spiritum sanctum promitteret: «Quem mittet, inquit, Pater in nomine meo[2].» Neque enim habitat in quoquam Spiritus sanctus sine Patre et Filio : sicut nec Filius sine Patre et Spiritu sancto, nec sine illis Pater. Inseparabilis quippe est habitatio, quorum est inseparabilis operatio : sed singillatim plerumque per creaturæ significationes, non per suam substantiam demonstrantur; sicut sua temporum spatia syllabis occupantibus separatim voce pronuntiantur : nec tamen a se ipsis ullis intervallis momentisque temporum separantur. Non enim unquam dici possunt simul, cum esse non possint nisi semper simul. Sed ut jam non semel diximus, ideo remissio peccatorum, qua in se divisi spiritus evertitur

[1] Act. II, 37, 38. — [2] Joan. XIV, 26.

et expellitur regnum, ideo societas unitatis Ecclesiæ Dei, extra quam non fit ipsa remissio peccatorum, tanquam proprium est opus Spiritus sancti, Patre sane et Filio cooperantibus, quia societas est quodam modo Patris et Filii ipse Spiritus sanctus. Nam Pater non communiter habetur Pater a Filio et Spiritu sancto : quia non est Pater amborum. Et Filius non communiter habetur Filius a Patre et Spiritu sancto : quia non est Filius amborum. Spiritus autem sanctus communiter habetur a Patre et Filio : quia Spiritus est unus amborum.

XXXIV. Quisquis igitur reus fuerit impœnitentiæ contra Spiritum, in quo unitas et societas communionis congregatur Ecclesiæ, nunquam illi remittetur : quia hoc sibi clausit, ubi remittitur : et merito damnabitur cum spiritu qui in se ipsum divisus est, divisus et ipse contra Spiritum sanctum qui in se ipsum divisus non est. Hoc et ipsa evangelica testimonia nos admonent, si ea perscrutemur attentius. Nam secundum Lucam quidem non ibi hoc dicit Dominus, ubi respondet eis qui dixerunt quod in principe dæmoniorum ejicit dæmones, non ei remitti qui blasphemaverit in Spiritum sanctum. Unde apparet, non semel hoc a Domino dictum : sed ibi quoque non negligenter prætereundum quo loco dictum sit. Loquebatur enim de his, qui eum confessi essent, vel negassent coram hominibus, ubi ait : « Dico autem vobis, quicum» que confessus fuerit me coram hominibus, et Filius » hominis confitebitur in illo coram Angelis Dei. Qui au» tem negaverit me coram hominibus, denegabitur coram » Angelis Dei [1]. » Et ne ex hoc apostoli Petri desperaretur salus, qui eum coram hominibus ter negavit, continuo subjecit : « Et omnis qui dicit verbum in Filium ho» minis, remittetur illi ; ei autem qui in Spiritum sanc-

[1] Luc. XII, 8, 9.

» tum blasphemaverit, non remittetur[1] : » illa scilicet blasphemia cordis impœnitentis, qua resistitur remissioni peccatorum, quæ fit in Ecclesia per Spiritum sanctum. Quam blasphemiam Petrus non habuit, quem mox pœnituit quando amare flevit[2], victoque spiritu qui in se ipsum divisus est, et qui eum vexandum poposcerat, contra quem pro illo Dominus rogavit ne deficeret fides ejus, accepit etiam ipsum cui non restitit, Spiritum sanctum, ut non solum ei remitteretur peccatum, sed per eum prædicaretur et daretur remissio peccatorum.

XXXV. Apud duos autem alios Evangelistas quod narratur[3], ut de blasphemia Spiritus hæc sententia diceretur, causa extitit ex commemoratione spiritus immundi, qui in se ipsum divisus est. Dictum enim erat de Domino, quod in principe dæmonum ejiceret dæmones : ibi se Dominus ait in Spiritu sancto ejicere dæmones, ut Spiritus qui non est in se divisus, eum qui in se divisus est, vincat atque ejiciat ; ille autem homo in ejus perditione remaneat, qui in hujus, qui in se divisus non est, pacem per impœnitentiam transire detrectat. Hoc enim Marcus ita narrat : « Amen dico vobis, quia omnia dimittentur hominibus » peccata, et blasphemiæ quibus blasphemaverint : qui » autem blasphemaverit in Spiritum sanctum ; non habet remissionem in æternum, sed reus erit æterni de» licti[4]. » Hæc verba Domini cum dixisset, sua deinde conjunxit dicens : « Quoniam dicebant : Spiritum immun» dum habet[5] : » ut ostenderet hinc fuisse exortam causam, ut hoc diceret, eo quod dixerant eum in Beelzebub principe dæmoniorum dæmones pellere. Non quia esset blasphemia quæ non remittetur, cum et hæc remittatur, si recta pœnitentia consequatur : sed quod hinc, ut dixi,

[1] Luc. XII, 10. — [2] Matth. XXVI, 75. — [3] Luc. XXII, 31. — [4] Marc. III, 28, 29. — [5] Ibid. 30.

causa extitit, ut a Domino illa sententia proferretur, facta mentione spiritus immundi, quem adversum se ipsum divisum Dominus ostendit, propter Spiritum sanctum, qui non solum adversum se divisus non est, sed etiam quos colligit efficit indivisos, peccata quæ adversum se divisa sunt dimittendo, eosque mundatos inhabitando : ut sit, quemadmodum scriptum est in Actibus Apostolorum : « Multitudinis credentium erat cor unum et anima » una[1]. » Cui dono remissionis non resistit, nisi qui duritiam cordis impœnitentis habuerit. Nam et alio loco dixerunt Judæi de Domino, quod dæmonium haberet, nec tamen ibi aliquid dixit de blasphemia Spiritus sancti[2] : quoniam non ita objecerunt spiritum immundum, ut in se divisus ex ore ipsorum possit ostendi, sicut Beelzebub a quo ejici dæmones posse dixerunt.

XXXVI. In hac vero lectione secundum Matthæum, multo manifestius aperuit Dominus quid hic vellet intelligi : id est, quod ipse dicat verbum contra Spiritum sanctum, qui unitati Ecclesiæ corde impœnitenti resistit, ubi in Spiritu sancto fit remissio peccatorum. Hunc enim Spiritum non habent, ut jam dictum est, qui etiam Christi sacramenta portantes atque tractantes, ab ejus congregatione sejuncti sunt. Nam ubi dixit de divisione Satanæ adversus Satanam, et quod ipse in Spiritu sancto ejiceret dæmones, utique in spiritu qui non est adversus se ipsum, sicut ille, divisus ; ibi continuo, ne per illos qui sub nomine Christi extra ejus ovile conventicula sua congregant, quisquam putaret etiam regnum Christi adversum se esse divisum, « Qui non est mecum, inquit, contra me est ; » et qui non congregat mecum, spargit[3] : » ut illos ostenderet ad se non pertinere, qui extra congregando nollent congregare, sed spargere. Deinde subjunxit : « Ideo

[1] Act. IV, 32. — [2] Joan. VII, 20, et VIII, 48. — [3] Matth. XII, 30.

» dico vobis, omne peccatum et blasphemia remittetur » hominibus; Spiritus autem blasphemia non remitte- » tur[1]. » Quid est hoc? Ideo sola Spiritus blasphemia non remittetur, quoniam qui non est cum Christo, contra ipsum est; et qui non cum illo congregat, spargit? Ideo utique. Qui enim non cum illo congregat, quomodolibet sub ejus nomine congreget, non habet Spiritum sanctum.

XXXVII. Hic omnino, hic nos compulit non alibi intelligere fieri posse remissionem omnis peccati omnisque blasphemiæ, nisi in Christi congregatione, quæ non spargit. Congregatur quippe in Spiritu sancto, qui non est contra se ipsum divisus, sicut ille immundus spiritus. Et propterea omnes congregationes, vel potius dispersiones, quæ se Christi Ecclesias appellant, et sunt inter se divisæ atque contrariæ, et unitatis congregationi, quæ vera est Ecclesia ejus, inimicæ, non quia videntur ejus habere nomen; idcirco pertinent ad ejus congregationem. Pertinerent autem, si Spiritus sanctus, in quo consociatur hæc congregatio, adversum se ipsum divisus esset. Hoc autem quia non est; (qui enim non est cum Christo, contra ipsum est; et qui cum illo non congregat, spargit:) ideo peccatum omne atque omnis blasphemia dimittetur hominibus in hac congregatione, quam in Spiritu sancto, et non adversus se ipsum diviso, congregat Christus. Ipsius autem Spiritus blasphemia illa, qua fit ut corde impœnitenti huic tanto Dei dono usque in finem vitæ istius resistatur, non remittetur. Nam etsi quisquam ita sit contrarius veritati, ut Deo loquenti, non in Prophetis, sed in unico Filio, cum propter nos eum, ut nobis in eo loqueretur, Filium hominis esse voluit, reluctetur; remittetur ei, cum pœnitendo conversus fuerit ad Dei benignitatem;

[1] Matth. XII, 31.

qui cum mortem impii nollet, quantum ut revertatur et vivat[1], dedit Ecclesiæ suæ Spiritum sanctum, ut quicumque in eo peccata dimitteret, dimitterentur ei. Qui vero huic dono extiterit inimicus, ut non illud per pœnitentiam petat, sed ei per impœnitentiam contradicat, fit irremissibile ; non quodcumque peccatum, sed contempta vel etiam oppugnata ipsa remissio peccatorum. Atque ita dicitur verbum contra Spiritum sanctum, cum ex dispersione ad congregationem nunquam venitur, quæ ad remittenda peccata accepit Spiritum sanctum. Ad quam congregationem etiamsi per malum clericum, sed tamen catholicum ministrum, reprobum et fictum aliquis accesserit corde non ficto ; in ipso sancto Spiritu remissionem accipit peccatorum. Qui spiritus in sancta Ecclesia, etiam isto tempore, quo velut area cum palea trituratur, sic operatur ; ut nullius veram confessionem aspernetur, nullius simulatione fallatur, atque ita reprobos fugiat, ut etiam per eorum ministerium probos colligat. Unum ergo suffugium est, ne sit irremissibilis blasphemia, ut cor impœnitens caveatur ; neç aliter pœnitentia prodesse credatur, nisi ut teneatur Ecclesia, ubi remissio peccatorum datur, et societas Spiritus in pacis vinculo custoditur.

XXXVIII. Ut potui, difficillimam quæstionem, si tamen aliquatenus potui, Domino miserante atque adjuvante, tractavi. Quidquid tamen in ejus difficultate apprehendere non valui, non imputetur ipsi veritati, quæ salubriter pios, etiam cum occultatur, exercet ; sed infirmitati meæ, qui vel intelligenda conspicere, vel intellecta explicare non potui. De his autem quæ forte potuimus et cogitando vestigare, et dicendo expedire, illi sunt agendæ gratiæ, a quo quæsivimus, a quo petivimus, ad

[1] Ezech. XXXIII, 11.

quem pulsavimus, ut haberemus unde et nos meditando aleremur, et vobis loquendo ministraremus.

## SERMO LXXII [1].

De verbis Evangelii Matth. XII : *Aut facite arborem bonam, et fructum ejus bonum, etc.*

I. Admonuit nos Dominus Jesus Christus, ut bonæ arbores simus, et fructus bonos habere possimus. Ait enim : « Aut facite arborem bonam, et fructum ejus bonum ; » aut facite arborem malam, et fructum ejus malum. De » fructu enim arbor cognoscitur [2]. » Ubi ait : « Facite » arborem bonam, et fructum ejus bonum, » hoc utique non est admonitio, sed præceptum salubre, cui obedientia necessaria est. Quod autem dicit : « Facite arborem » malam, et fructum ejus malum, » non præceptum est, ut facias ; sed monitio, ut caveas. Contra hos enim dixit, qui putabant se, cum mali essent, loqui bona posse, vel bona opera habere. Hoc Dominus Jesus dicit non posse. Prius est enim mutandus homo, ut opera mutentur. Si enim manet homo in eo quod malus est, bona opera habere non potest : si manet in eo quod bonus est, mala opera habere non potest.

II. Quis autem a Domino bonus inventus est, cum Christus pro impiis mortuus sit [3] ? Omnes ergo malas arbores invenit, sed dedit potestatem filios Dei fieri, credentibus in nomine ejus [4]. Quisquis igitur homo hodie

[1] Alias 12 de verbis Domini. — [2] Matth. XII, 33. — [3] Rom. V, 6. — [4] Joan. I, 12.

bonus est, id est, arbor bona, mala inventa est et bona facta est. Et si quando venit, malas arbores eradicare vellet; quæ remaneret, quæ non digna esset eradicari? Sed venit prærogare misericordiam, ut postea exerceret judicium, cui dicitur: « Misericordiam et judicium cantabo » tibi, Domine[1]. » Dedit ergo credentibus remissionem peccatorum, noluit cum eis et de præteritis chartis habere rationem. Dedit remissionem peccatorum, fecit arbores bonas. Distulit securim, dedit securitatem.

III. De hac securi Joannes loquitur, dicens: « Jam securis ad radicem arborum posita est. Omnis arbor quæ » non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur[2]. » De hac securi comminatur paterfamilias in Evangelio, dicens: « Ecce triennium est quod venio ad » hanc arborem, et fructum in ea non invenio. » Nunc debeo locum evacuare: proinde amputetur. Et intercedit colonus, dicens: « Domine, dimitte illam et hoc anno, » circumfodiam illam, et adhibebo cophinum stercoris: si » fecerit fructum, bene; sin minus, venies, et amputabis » eam[3]. » Tanquam per triennium Dominus visitavit genus humanum, hoc est, tribus quibusdam temporibus. Primum tempus ante Legem; secundum in Lege; tertium modo est, quod tempus est gratiæ. Nam si non visitavit genus humanum ante Legem, unde Abel? unde Enoch? unde Noë? unde Abraham? unde Isaac? unde Jacob? quorum se Dominum dici voluit; et cujus omnes gentes erant, quasi trium hominum Deus esset: « Ego sum, in- » quit, Deus Abraham, et Isaac, et Jacob[4]. » In Lege autem si non visitaret, ipsam Legem non daret. Post Legem venit et ipse paterfamilias: passus est, mortuus est, resurrexit, Spiritum sanctum dedit, Evangelium per to-

[1] Psal. c, 1. — [2] Matth. III, 10. — [3] Luc. XIII, 7-9. — [4] Exod. III, 14.

tum orbem prædicari fecit, et adhuc quædam arbor infructuosa permansit. Est quædam adhuc pars generis humani, quæ adhuc se non corrigit. Intercedit colonus; pro plebe orat Apostolus : « Flecto, inquit, genua mea » pro vobis ad Patrem, ut in charitate radicati et fun» dati, valeatis apprehendere cum omnibus sanctis quæ » sit latitudo et longitudo, altitudo et profundum; cog» noscere etiam supereminentem scientiam charitatis » Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei[1]. » Flectendo genua pro nobis intercedit apud patremfamilias, ne eradicemur. Ergo quia necesse est ut veniat, agamus ut fructuosos nos inveniat. Circumfossio arboris, est humilitas pœnitentis. Omnis enim fossa humilis. Cophinus stercoris, sordes pœnitentiæ. Quid enim stercore sordidius? et tamen, si bene utaris, quid fructuosius?

IV. Sit ergo unusquisque arbor bona : non se arbitretur habere fructus bonos, si manet arbor mala. Non erit fructus bonus, nisi arboris bonæ. Muta cor, et mutabitur opus. Extirpa cupiditatem, planta charitatem : « Si» cut enim radix est omnium malorum cupiditas[2] : » sic et radix omnium bonorum charitas. Quid ergo mussitant homines inter se, vel contendunt, dicentes : Quid est bonum? O si scires, quid est bonum! Quod habere vis, non est valde bonum : quod esse non vis, hoc est bonum. Vis enim habere sanitatem corporis; hoc est bonum : nec tamen putes magnum bonum esse, quod habet et malus. Aurum et argentum habere vis; ecce et hoc dico, bonum est; sed si bene usus fueris : bene autem non uteris, si malus fueris. Ac per hoc aurum et argentum malis malum est, bonis bonum est : non quia eos bonos aurum et argentum facit; sed quia bonos invenit, in usum bonum convertitur. Honorem habere vis, bonum est : sed et hoc

[1] Ephes. III, 14-17. — [2] I Tim. VI, 10.

si bene utaris. Quam multis honor occasio exitii fuit? Quam multis honor ministerium boni operis fuit?

V. Discernamus ergo ista bona, si possumus : quia de bonis arboribus loquimur. Et hic nihil est, quod sic quisque cogitare debeat, nisi ut in semetipsum oculos convertat, in se discat, se discutiat, se inspiciat, se quærat, et se inveniat : et quod displicet, necet; quod placet, optet et plantet. Cum enim se homo inanem invenerit meliorum bonorum, ut quid est avidus externorum bonorum? Et quid prodest plena bonis arca, inani conscientia? Bona vis habere, et bonus non vis esse? Non vides te erubescere debere de bonis tuis, si domus tua plena est bonis, et te habet malum? Quid enim est quod velis habere malum? Dic mihi. Nihil omnino; non uxorem, non filium, non filiam, non servum, non ancillam, non villam, non tunicam, postremo non caligam : et tamen vis habere malam vitam. Rogo te, præpone vitam tuam caligæ tuæ. Omnia quæ circumjacent oculis tuis, elegantia et pulchra tibi chara sunt; et tibi ipse vilis es ac fœdus? Si tibi possent respondere bona, quibus est plena domus tua, quæ habere optasti, perdere timuisti, nonne et tibi clamarent : Sicut tu nos bona vis habere, sic et nos volumus bonum habere dominum? Tacita voce interpellant contra te Dominum tuum : Ecce bona tanta dedisti huic, et ipse malus est. Quid ei prodest quod habet, quando eum qui omnia dedit, non habet?

VI. Quærit ergo aliquis admonitus his verbis meis, et forte compunctus, quærit quid sit bonum, quale bonum, unde bonum. Bene intellexisti hoc te quærere debere. Respondebo quærenti, et dicam : Hoc est bonum, quod non potes invitus amittere. Potes enim aurum perdere, et nolens; potes domum, potes honores, potes ipsam carnis salutem : bonum vero quo vere bonus es, nec invitus

accipis, nec invitus amittis. Quæro ergo quale sit hoc bonum? Psalmus quidam admonet nos rem magnam, forte quam quærimus. Ait enim : « Filii hominum, quousque » graves corde[1]? » Quousque arbor illa in triennio? « Filii hominum, quousque graves corde? » Quid est, graves corde? « Ut quid diligitis vanitatem, et quæritis mendacium? » Et ad hæc ergo ait quod quærendum est : « Scitote quoniam Dominus magnificavit Sanctum suum[2]. » Jam et Christus venit, jam magnificatus est, jam surrexit et ascendit in cœlum, jam nomen ejus per totum mundum prædicatur : quousque graves corde? Sufficiant præterita tempora : jam magnificato illo Sancto, quousque graves corde? Post triennium quid restat, nisi securis? « Quousque graves corde? Ut quid diligitis vanitatem, et quæritis » mendacium? » Adhuc vana, adhuc inutilia, adhuc pompatica et volatica, ita Christo sancto magnificato, adhuc ista requiruntur? Jam clamat veritas, et adhuc quæritur vanitas? Quousque graves corde?

VII. Merito fortiter flagellatur hic mundus : cognovit enim jam verba Domini mundus. « Et servus, inquit, » nesciens voluntatem domini sui, et faciens digna plagis, » vapulabit paucis[3]. » Quare? Ut quærat voluntatem domini sui. Servus ergo nesciens voluntatem, hoc erat mundus, antequam magnificaret sanctum suum; « Servus erat » nesciens voluntatem domini sui, et ideo vapulabat paucis. » Servus autem jam voluntatem sciens domini sui, hoc est modo, ex quo magnificavit Deitas Sanctum suum; et non faciens voluntatem ejus, vapulabit multis. Quid ergo mirum, si mundus multum vapulat? Servus est sciens voluntatem domini et faciens digna plagis. Non ergo recuset vapulare multis : quoniam si non vult audire præceptorem injuste, juste patietur ultorem. Vel non mur-

[1] Psal. IV, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Luc. XII, 48.

muret contra castigatorem, cum videat se plagis dignum, ut misericordiam mereatur : per Christum Dominum nostrum, qui vivit et regnat cum Deo Patre et Spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen.

## SERMO LXXIII[1].

*De verbis Evangelii Matth.* XIII, *ubi Dominus Jesus parabolas seminantis exponit.*

I. Et hesterno die et hodie, loquente Domino nostro Jesu Christo, parabolas seminantis audivimus[2]. Qui affuistis heri, recordamini hodie. Heri lectum est de illo seminante, qui cum semina spargeret, aliud cecidit in viam, quod aves collegerunt ; aliud in petrosis locis, quod æstu exaruit ; aliud inter spinas, quod suffocatum est, et fœcundari non potuit ; aliud in terram bonam, et attulit fructum centenum, sexagenum, trigenum. Hodie autem aliam parabolam rursus Dominus de seminante narravit, qui seminavit bonum semen in agro suo[3]. Dormientibus hominibus venit inimicus, et superseminavit zizania. Quando herba erat, nondum apparebat : ubi cœpit fructus boni seminis apparere, ibi etiam zizania claruerunt. Offensi sunt servi patrisfamilias, videntes in bona segete multa zizania, et voluerunt eradicare, et permissi non sunt : sed dictum est eis : « Sinite utraque crescere usque » ad messem[4]. » Exposuit autem etiam Dominus Jesus Christus istam parabolam ; et boni seminis seminatorem

[1] Alias de Diversis 46. — [2] Matth. XIII, 3. — [3] Ibid. 24. — [4] Ibid. 30.

se esse dixit, seminatorem zizaniorum inimicum hominem diabolum ostendit; tempus messis, finem sæculi; agrum suum, totum mundum. Sed quid ait? « In tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania ad comburendum ea, triticum autem meum recondite in horreo. » Quid festinatis, inquit, servi zelo pleni? Videtis zizania inter frumentum, videtis malos Christianos inter bonos; eradicare vultis malos: quiescite, non est tempus messis. Veniat, et frumentum vos inveniat. Quid stomachamini? Quid ægre toleratis malos permixtos bonis? In agro vobiscum esse possunt, in horreo non erunt.

II. Nostis autem illa tria hesterno die commemorata, ubi semen non profecit, viam, loca saxosa, loca spinosa, ipsa sunt zizania. Aliud nomen in alia similitudine acceperunt. Quia quando similitudines dantur, vel proprietas non exprimitur, per eas non veritas, sed similitudo veritatis exprimitur. Quod dico, scio paucos intellexisse: sed propter omnes loquimur. In rebus visibilibus via via est, saxosa loca loca saxosa sunt, spinosa loca loca spinosa sunt: quod sunt, hoc sunt; quia proprie nominantur. In parabolis autem et similitudinibus potest una res multis nominibus appellari: ideo non est incongruum ut dicerem vobis, via illa, loca illa saxosa, illa spinosa Christiani mali sunt, ipsi sunt et zizania. Nonne agnus Christus? nonne et leo Christus? Inter feras et pecora, qui agnus agnus, qui leo leo: utrumque Christus. Illa singula per proprietatem: ista utrumque per similitudinem. Plus etiam est quod accidit, ut per similitudinem multum a se res distantes, vocentur uno nomine. Quod enim tam distat ab invicem, quam Christus et diabolus? Tamen leo et Christus est appellatus, et diabolus. Christus leo: « Vicit leo, de tribu Juda [1]. » Diabolus leo. « Nescitis quia ad-

[1] Apoc. v. 5.

» versarius vester diabolus circuit, quærens quem devo» ret[1]? » Ergo et ille leo et ille leo : ille leo, propter fortitudinem, ille leo propter feritatem : ille leo ad vincendum ; ille leo ad nocendum. « Ipse coluber diabolus est, » serpens antiquus[2] : » numquid jussi sumus diabolum imitari, quando nobis dixit Pastor noster : « Estote simpli» ces ut columbæ, astuti ut serpentes[3]. »

III. Ergo heri allocutus sum viam, allocutus sum loca saxosa, allocutus sum loca spinosa : et dixi : Mutamini, cum potestis : dura aratro versate, de agro lapides projicite, de agro spinas evellite. Nolite habere durum cor, unde cito verbum Dei pereat. Nolite habere tenuem terram, ubi radix charitatis alta non sedeat. Nolite curis et cupiditatibus sæcularibus offocare bonum semen, quod vobis spargitur laboribus nostris. Etenim Dominus seminat : sed nos operarii ejus sumus. Sed estote terra bona. Heri diximus, et hodie omnibus dicimus : Ferat alius centenum, alius sexagenum, alius trigenum. In alio major, in alio minor est fructus : sed omnes ad horreum pertinebunt. Heri ista diximus, hodie zizania alloquor : sed ipsi sunt oves zizania. O Christiani mali, o qui implendo premitis Ecclesiam male vivendo : corrigite vos antequam messis adveniat. Non dicatis : Peccavi, et quid accidit mihi? Non perdidit Deus potentiam : sed a te exigit pœnitentiam. Hoc dico malis, et tamen Christianis ; hoc dico zizaniis. In agro enim sunt : et fieri potest, ut qui hodie sunt zizania, cras sint frumentum. Ideo et triticum alloquor.

IV. O vos, Christiani, qui bene vivitis, pauci inter multos suspiratis, pauci inter plurimos gemitis. Transiet hyems, veniet æstas, ecce aderit messis. Venient Angeli, qui possunt separare, et nesciunt errare. Nos in hoc tem-

[1] I Petr. v, 8 — [2] Apoc. XII, 9. — [3] Matth. x, 16.

pore similes sumus servis illis, de quibus dictum est : « Vis, imus et colligimus ea[1] ? » Volebamus enim, si fieri possit, nullum malum remanere inter bonos. Sed dictum est nobis : « Sinite utraque crescere usque ad mes» sem[2]. » Quare ? Tales enim estis, ut falli possitis. Denique audi : « Ne forte, dum vultis eradicare zizania, » eradicetis simul et triticum[3]. » Quid boni facitis ? Nonne messem meam vestra diligentia vastabitis ? Venient messores : et exposuit qui sunt messores : « Messores autem » Angeli sunt[4]. » Nos homines sumus, Angeli messores sunt. Erimus quidem et nos, si cursum perfecerimus, æquales Angelis Dei : sed modo quando stomachamur contra malos, adhuc homines sumus. Et nos modo audire debemus : « Quapropter qui se putat stare, caveat ne ca» dat[5]. » Putatis enim, fratres mei, quia ista zizania non ascendunt apsidas ? Putatis quia deorsum sunt, et sursum non sunt ? Utinam hoc non simus. « Mihi autem mini» mum est, ut a vobis judicer[6]. » Dico sane Charitati Vestræ, et in apsidis sunt frumenta, sunt zizania ; et in populis sunt frumenta, sunt zizania. Boni tolerent malos : mali mutentur, et imitentur bonos. Omnes, si fieri potest, ad Deum pertineamus : omnes malitiam sæculi hujus in illius misericordia evadamus. Quæramus dies bonos, quia in diebus malis sumus : sed in diebus malis non blasphememus, ut ad bonos dies pervenire possimus.

[1] Matth. XII, 28. — [2] Ibid. 30 — [3] Ibid. 29. — [4] Ibid. 39. — [5] I Cor. X, 12. — [6] Id. IV, 3.

# SERMO LXXIV.

## De verbis Evangelii Matth. XIII : *Ideo omnis scriba eruditus in regno Dei, etc.*

Nunc primum prodit ex veteri libro Colbertinæ Bibliothecæ notato 821. Ejusdem tamen Sermonis excerptum jam extabat in Vulgata Bedæ, seu Flori collectione ad 2 Cor. III sub hoc titulo : *Ex Sermone de verbis Evangelii* XVII. Quem reipsa ordinem tenet in Colbertino Codice supra laudato.

I. EVANGELICA lectio admonet nos quærere et explicare, quantum Dominus dederit, Charitati vestræ, quis est « Scriba eruditus in regno Dei similis patrifamilias profe» renti de thesauro suo nova et vetera [1]. » In hoc enim lectio ipsa conclusit : quæ sunt nova et vetera eruditi Scribæ. Quos autem veteres secundum consuetudinem Scripturarum nostrarum Scribas appellaverint, notum est, videlicet qui legis scientiam profiterentur. Tales enim in illo populo Scribæ appellabantur ; non quales appellantur in officiis judicum, vel in consuetudine civitatum. Debemus enim non frustra intrare scholam, sed nosse in qua significatione Scripturarum verba teneamus : ne cum aliquid de Scripturis sonuerit, quod in alio sæculari usu intelligi solet, aberret auditor, et cogitando quod consuevit, non intelligat quod audivit. Scribæ ergo erant qui legis scientiam profitebantur, ad quos libri legis pertine-

[1] Matth. XIII, 52.

bant vel custodiendi, vel pertractandi, vel etiam scribendi et intelligendi.

II. Tales Dominus noster Jesus Christus increpat, quod habeant claves regni cœlorum, neque ipsi intrent, neque alios intrare permittant; reprehendens scilicet Pharisæos et Scribas, doctores legis Judæorum [1]. De quibus alio loco ait : « Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere » nolite. Dicunt enim et non faciunt [2]. » Quare vobis dictum est : « Dicunt enim, et non faciunt? » nisi quia sunt quidam de quibus ostenditur quod ait Apostolus : « Qui » prædicas non furandum, furaris; qui dicis non adulte» randum, adulteras; qui abominaris idola, sacrilegium » facis; qui in lege gloriaris, per prævaricationem legis » Deum inhonoras. Nomen enim Dei per vos blasphema» tur in gentibus [3]. » Certe de his manifestum est dicere Dominum : « Dicunt enim, et non faciunt. » Sunt ergo Scribæ illi, sed non eruditi in regno Dei.

III. Fortassis dicat aliquis vestrum : Et quomodo potest malus homo bona loqui? Cum scriptum sit, ipso Domino dicente : « Bonus homo de bono thesauro cordis sui pro» fert bona, et malus homo de malo thesauro cordis sui » profert mala [4]. Hypocritæ, quomodo potestis bona loqui, » cum sitis mali? » Hac dicit : Quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? Hac dicit : « Quæ dicunt, facite; quæ au» tem faciunt, facere nolite. Dicunt enim, et non faciunt. » Si dicunt, et non faciunt, mali sunt; si mali sunt, bona loqui non possunt; quomodo facimus quod ab ipsis audimus, cum ab ipsis bona audire non possimus? Hoc quomodo solvatur advertat Sanctitas Vestra. Quidquid homo malus a se profert, malum est : quidquid homo malus de corde suo profert, malum est : ibi est enim thesaurus ma-

[1] Luc. XI, 52. — [2] Matth. XXIII, 3. — [3] Rom. XI, 23 etc. — [4] Matth. XII, 35.

lus. Quidquid autem homo bonus de corde suo profert, bonum est : ibi enim est thesaurus bonus. Unde ergo illi mali bona proferebant. Quia in cathedra Moysi sedebant. Nisi prædixisset : « Cathedram Moysi sedent[1]; » nunquam malos audiri jussisset. Aliud enim erat, quod de malo sui cordis thesauro proferebant; aliud quod de cathedra Moysi, tanquam præcones judicis personabant. Quod dicit præco, nunquam præconi tribuetur, si ante judicem dicat. Aliud est quod præco loquitur in domo sua, aliud quod præco loquitur audiens a judice. Nam, velit nolit, præco sonat vocem punitionis et amici sui. Item, velit nolit, sonat vocem absolutionis et inimici sui. Da vocem de corde ejus : absolvit amicum, punit inimicum. Da vocem de sella judicis : punit amicum, absolvit inimicum. Da vocem Scribarum de corde eorum : audies : « Manducemus et bibamus, cras enim moriemur[2]. » Da vocem de cathedra Moysi : audies : « Non occides : Non « adulterabis : Non furtum facies : Non falsum testimo- » nium dicas : Honora patrem et matrem : Diliges proxi- » mum tuum sicut te ipsum[3]. » Hoc tu fac, quod per os Scribarum cathedra sonat : non quod per cor Scribarum. Ita enim Domini sententiam utramque complectens, nec eris in una obediens, in altera reus; sed intelligis ambas concordare, et illud verum respicis, quia bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, et malus homo de malo profert mala : et illud, quia illi Scribæ bona non loquerentur de thesauro malo cordis sui, sed bona loqui possent de thesauro cathedræ Moysi.

IV. Non te ergo et illa turbabunt verba Domini dicentis : « Unaquæque arbor ex fructu cognoscitur. Numquid » colligunt de spinis uvas, et de tribulis ficus[4]? » Ergo

[1] Matth. XXIII, 2. — [2] Isaï. XXII, 13. — [3] Exod. XX, 12, etc. — [4] Luc. VI, 44.

Scribæ et Pharisæi, Judæorum spinæ et tribuli : et tamen : « Quæ dicunt, facite : quæ autem faciunt, facere nolite. » Colligitur ergo de spinis uva, et de tribulis ficus, sicut dedit tibi secundum superiorem tractatum intellectum. Nam et aliquando in spinosa sepe vineæ implicant se vites, et de rubo pendent botri. Audito nomine spinarum contempturus es uvam. Require radicem spinarum, et vide ubi invenias. Sequere radicem botri pendentis, et vide ubi invenias. Sic intellige aliud pertinere ad cor Pharisæi, et aliud ad cathedram Moysi.

V. Sed quare illi tales? « Quia velamen, inquit, positum est super cor eorum [1]. Et non vident quia vetera transierunt et facta sunt omnia nova[2]. » Hinc illi tales, et quicumque etiam nunc tales. Unde vetera? Quia jamdiu prædicantur. Unde nova? Quia ad regnum Dei pertinent. Quomodo ergo tollitur velamen, dicit ipse Apostolus : « Cum autem transieris ad Dominum, auferetur velamen [3]. » Judæus ergo non transiens ad Dominum, non pertendit aciem mentis in finem. Quomodo illo tempore in hac figura filii Israël non pertendebant aciem oculorum suorum in finem, id est, in faciem Moysi. Facies enim Moysi splendida figuram habebat veritatis [4] : interpositum est velamen, quia non poterant intendere adhuc splendorem vultus ejus filii Israël. Quæ figura evacuatur. Sic enim dixit Apostolus : « Quæ evacuantur. » Quare evacuantur? Quia veniente imperatore imagines tolluntur de medio. Ibi spectatur imago, ubi imperator præsens non est : ubi est autem ille cujus est imago, imago removetur. Imagines ergo præferebantur, antequam veniret imperator noster Dominus Jesus Christus. Imaginibus sublatis fulget præsentia imperatoris. Ergo cum transierit quisque

[1] 2 Cor. III, 15. — [2] Id. v, 17. — [3] Florus ad 2 Cor. III, 16. — [4] In 2 Cor. III, 13.

ad Dominum, auferetur velamen. Sonabat enim vox Moysi per velum, et facies Moysi non apparebat. Sic et modo Judæis sonat vox Christi per vocem Scripturarum Veterum : vocem earum audiunt, faciem sonantis non vident. Volunt ergo ut auferatur velamen? Transeant ad Dominum. Tunc enim non auferuntur vetera, sed conduntur in thesauro, ut jam sit Scriba eruditus in regno Dei proferens de thesauro suo, nec nova sola, nec vetera sola. Nam si nova sola, aut vetera sola protulerit, non est Scriba eruditus in regno Dei proferens de thesauro suo nova et vetera. Si dicit ea, et non facit ea, de cathedra profert, non de thesauro cordis sui. Et verum dicimus Sanctitati Vestræ, quæ de veteri proferuntur, per novum illustrantur. Ideo transitur ad Dominum, ut auferatur velamen.

## SERMO LXXV[1].

De verbis Evangelii Matth. XIV : *Navicula autem in medio mari jactabatur fluctibus, etc.*

I. Evangelii lectio, quam modo audivimus, admonet humilitatem omnium nostrum, videre et cognoscere ubi simus, et quo nobis tendendum et festinandum sit[2]. Non enim nihil significat navis illa portans Discipulos, quæ contrario vento laborabat in fluctibus. Neque sine causa Dominus relictis turbis ascendit in montem, ut solus oraret; deinde veniens ad Discipulos suos, periclitantes invenit, ambulans super mare, et confirmavit eos ascendens in navem, fluctusque placavit. Quid autem mirum, si

[1] Alias de Diversis 22. — [2] Matth. XIV.

omnia placare potest, qui condidit omnia? Tamen posteaquam ascendit in navem, venerunt qui portabantur, dicentes : « Vere Filius Dei es tu[1]. » Sed ante istam evidentiam turbati sunt, videntes eum super mare. Dixerunt enim : « Phantasma est[2]. » Ille autem ascendens in navem, abstulit fluctuationem mentis de cordibus ipsorum, ubi jam amplius dubitatione periclitabantur mente, quam corpore in fluctibus.

II. In omnibus tamen quæ fecit Dominus, admonet nos quemadmodum hic vivamus. Nemo quippe in hoc sæculo non peregrinus est, quamvis non omnes ad patriam redire desiderent. Ex ipso autem itinere fluctus tempestatesque patimur : sed opus est vel in navi simus. Nam si in navi pericula sunt, sive navi certus interitus. Quantasvis enim vires habeat lacertorum qui natat in pelago, aliquando magnitudine maris victus absorbetur et mergitur. Opus est ergo ut in navi simus, hoc est, ut in ligno portemur, ut mare hoc transire valeamus. Hoc autem lignum, quo infirmitas nostra portatur, crux est Domini, in qua signamur, et ab hujus mundi submersionibus vindicamur. Patimur fluctus : sed ille Deus est, qui opituletur nobis.

III. Quod enim ascendit relictis turbis solus Dominus orare in montem, mons ille alta cœlorum significat[3]. Relictis enim turbis, solus Dominus post resurrectionem ascendit in cœlum, et ibi interpellat pro nobis[4], sicut Apostolus dicit. Est ergo quod significat, « Relictis turbis, » ascendit in montem ut solus oraret. » Solus enim est adhuc primogenitus a mortuis, post resurrectionem corporis ad dexteram Patris, pontifex et advocatus precum nostrarum. Caput Ecclesiæ sursum est, ut cætera membra sequantur in finem. Si ergo interpellat pro nobis, quasi in

[1] Matth. XIV, 33. — [2] Ibid. 26. — [3] Matth. XIV, — [4] Rom. VIII, 34.

montis verticem, super celsitudinem omnium creaturarum, solus orat.

IV. Interea navis portans Discipulos, id est, Ecclesia, fluctuat et quatitur tempestatibus tentationum : et non quiescit ventus contrarius, id est, adversans ei diabolus, et impedire nititur ne perveniat ad quietem. Sed major est qui interpellat pro nobis. Nam in ista nostra fluctuatione in qua laboramus, dat nobis fiduciam, veniens ad nos, et confortans nos : tantum ne turbati in navi excutiamus nos, et projiciamus in mare. Quia etsi turbatur navis, navis est tamen. Sola portat Discipulos, et recipit Christum. Periclitatur quidem in mari : sed sine illa statim peritur. Tene te itaque in navi, et roga Deum. Deficientibus enim omnibus consiliis, cum neque gubernacula suffecerint, et ipsa velorum extensio majori periculo quam utilitati fuerit; dimissis humanis omnibus adjutoriis et viribus, sola restat nautis intentio deprecandi et voces ad Deum fundendi. Qui ergo præstat navigantibus, ut perveniant ad portum, numquid Ecclesiam suam dimissurus est, ut eam non perducat ad requiem?

V. Tamen, fratres, maxima perturbatio in ista navi non est, nisi in absentia Domini. In Ecclesia constitutus, absentem habet Dominum? Quando habet absentem Dominum? Quando vincitur aliqua cupiditate. Quomodo enim quodam loco in sacramento dictum accipitur : « Sol » non occidat super iracundiam vestram, neque detis lo- » cum diabolo[1] : » intelligitur autem, non de isto sole, qui habet quamdam sublimitatem inter cœlestia visibilia, qui communiter videri potest et a nobis et a bestiis; sed de illa luce, quam non vident nisi pura corda fidelium, sicut dictum est : « Erat lumen verum quod illuminat » omnem hominem venientem in hunc mundum[2]. » Hoc

[1] Florus ad Ephes. IV, 26. — [2] Joan. I, 9.

enim lumen visibilis solis etiam pecora minutissima et brevissima illuminat. Est ergo lumen verum justitia atque sapientia, quod desinit mens videre, cum perturbatione iracundiæ fuerit tanquam nubilo superata : et tunc quasi occidit sol super iracundiam hominis. Sic et in ista navi, cum absens est Christus, suis quisque tempestatibus quatitur et iniquitatibus et cupiditatibus suis. Dicit enim tibi lex, verbi gratia : Ne falsum testimonium dicas. Si intelligas testimonii veritatem, lucem habes in mente : si autem turpis lucri cupiditate superatus, statueris animo falsum dicere testimonium, jam incipies absente Christo tempestate turbari, fluctuabis fluctibus avaritiæ tuæ, periclitaberis tempestate concupiscentiarum tuarum, et quasi absente Christo pene submergeris.

VI. Quam metuendum est, ne avertatur navis, et retro respiciat : quod fit, cum relicta spe cœlestium præmiorum, ad ea quæ videntur et transeunt, detorquente cupiditate quisque convertitur. Nam et tentationibus libidinum qui perturbatur, et tamen in ea quæ intus sunt conspicit, non est usque adeo desperatus, veniam delictis suis deprecans, et intentus evincere atque transmeare rabiem sævientis maris. Qui vero ita detorquetur ab se, ut dicat in corde suo : Non videt Deus ; non enim de me cogitat, aut curat an peccem : vertit proram, fertur procella, et unde veniebat impellitur. Sunt enim multæ cogitationes in cordibus hominum : et fluctibus hujus sæculi, et multis tempestatibus navis Christo absente turbatur.

VII. Quarta vero vigilia noctis, finis est noctis : una enim vigilia tribus horis constat. Significat ergo, quod jam in fine sæculi subvenit Dominus, et videtur ambulare super aquas. Quanquam enim turbetur tentationum procellis hæc navis, videt tamen glorificatum Deum ambulare super omnes tumores maris, hoc est, super omnes hujus

sæculi principatus. Antea enim dictum est ex voce passionis ejus, quia secundum carnem cum demonstraret humilitatis exemplum, evanuerunt adversus eum fluctus maris, quibus cessit voluntate pro nobis, ut impleretur illa prophetia : « Veni in altitudinem maris, et tempestas » demersit me[1]. » Non enim repulit falsos testes, nec sævientem clamorem dicentium : Crucifigatur. Rabida corda et ora furentium non potestate compressit, sed patientia toleravit. Fecerunt ei quanta voluerunt, « Quia factus est » obediens usque ad mortem, mortem autem crucis[2]. » Postea vero quam resurrexit a mortuis, ut pro Discipulis in Ecclesia tanquam in navi constitutis, et fide crucis suæ tanquam ligno portatis, et tentationibus hujus sæculi tanquam fluctibus maris periclitantibus, solus oraret; cœpit nomen ejus honorari et in hoc sæculo, in quo contemptus, accusatus, occisus est, ut qui venerat secundum passionem carnis in altitudinem maris, et tempestas demerserat eum, jam superborum cervices tanquam spumam undarum sui nominis honore calcaret. Sicut nunc Dominum videmus tanquam ambulantem super mare, sub cujus pedibus totam hujus sæculi rabiem subjectam esse conspicimus.

VIII. Sed accedunt periculis tempestatum etiam errores hæreticorum; et non desunt qui sic tentent animos eorum qui sunt in navi, ut dicant Christum non fuisse natum de Virgine, nec verum corpus habuisse, sed oculis visum esse quod non erat. Et istæ opiniones hæreticorum[3] nunc natæ sunt, quando jam nomen Christi per omnes gentes clarificatur, tanquam Christo jam ambulante super mare. Tentati Discipuli dixerunt : « Quia phantasma est[4]. » Sed ille nos adversus istas pestes sua voce confirmat, di-

[1] Psal. LXVIII, 3. — [2] Philip. II, 8. — [3] Manichæorum. — [4] Matth. XIV, 26.

cens. « Fidite, ego sum : nolite timere[1]. » Vano enim timore homines de Christo ista senserunt, attendentes honorem ejus et majestatem: et non putant quod sic potuerit nasci, qui sic meruit clarificari, tanquam expavescentes super mare ambulantem. Quo facto, honoris ejus excellentia figuratur : atque ita quod phantasma esset, existimant. Sed cum ille dicit : « Ego sum : » quid aliud dicit, nisi non in se esse quod non est? Itaque si carnem ostendit, caro erat; si ossa, ossa erant; si cicatrices, cicatrices erant. Non enim erat in illo Est, et Non; sed Est in illo erat, sicut Apostolus dicit[2]. Inde est vox illa : « Fidite, » ego sum; nolite timere. » Hoc est, nolite sic expavescere meam dignitatem, ut mihi velitis auferre veritatem. Etsi super mare ambulo, etsi elationes et fastus sæculares tanquam rabidos fluctus sub pedibus habeo; tamen verus homo apparui, tamen verum de me Evangelium meum prædicat, quod ex Virgine natus sim; quod Verbum caro factus sim; quod verum dixi : « Palpate et videte quia spi» ritus ossa non habet, sicut me videtis habere[3] : » quod manus dubitantis vera vulnerum meorum vestigia tractaverunt. Itaque, « Ego sum; nolite timere. »

IX. Non autem illos solos significat ista res, quod putaverunt Discipuli quia phantasma est: non illos solos designat, qui humanam carnem habuisse Dominum negant, et aliquando etiam eos qui in navi sunt cæca pravitate perturbant : sed etiam illos qui Dominum putant in aliquo fuisse mentitum, et ea quæ minatus est impiis, eventura esse non credunt. Quasi in parte sit verax et in parte mendax, veluti phantasma apparens in verbis, quasi quod est et non est. Sed qui bene intelligunt vocem dicentis: « Ego » sum; nolite timere : » jam credunt omnia verba Domini, ut quemadmodum sperant præmia quæ promittit, ita

[1] Matth. XIV, 27. — [2] 2 Cor. I, 19. — [3] Luc. XXIV, 39.

pœnas timeant quas minatur. Sicut enim verum est quod dicturus est ad dexteram positis : « Venite, benedicti Pa- » tris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab » initio mundi[1] : » ita verum est quod audituri sunt ad sinistram constituti : « Ite in ignem æternum, qui paratus » est diabolo et angelis ejus[2]. » Nam et ista opinio, qua putant homines Christum non vera fuisse iniquis et perditis comminatum, ex hoc nata est, quia vident populos multos et innumerabiles turbas nomini ejus esse subjectas; ut ex eo illis videatur Christus phantasma esse, quia super mare ambulabat; id est, ideo videatur mentiri in comminatione pœnarum, quia quasi non potest perdere tam innumerabiles populos, qui nomini ejus et honori subjecti sunt. Sed audiant dicentem : « Ego sum. » Illi ergo non timeant, qui veracem in omnibus Christum credentes, non solum id quod promisit appetunt, sed etiam fugiunt quod minatus est : quia etiamsi super mare ambulat, id est, omnia genera hominum in isto sæculo constituta illi subjecta sunt; tamen non est phantasma, et ideo non mentitur cum dicit : « Non omnis qui mihi dicit : Domine, » Domine, intrabit in regnum cœlorum[3]. »

X. Quid ergo significat etiam quod Petrus ausus est ad illum venire super aquas? Gestat enim Petrus Ecclesiæ plerumque personam. Quid ergo aliud dictum putamus : « Domine, si tu es, jube me venire ad te super aquas : » nisi, Domine, si tu verax es, et in nullo mentiris, clarificetur etiam Ecclesia tua in isto sæculo, quia hoc de te prophetia prædicavit? Ambulet ergo super aquas, et sic ad te veniat illa cui dictum est : « Vultum tuum deprecabun- » tur divites plebis[4]. » Sed quoniam Dominum laus humana non tentat, homines autem sæpe in Ecclesia humanis laudibus et honoribus perturbantur, et prope merguntur;

[1] Matt. xxv, 34. — [2] Ibid. 41. — [3] Matth. vii, 21. — [4] Psal. xliv, 13.

ideo Petrus trepidavit in mari, magnam vim tempestatis exhorrens. Quis enim non timet illam vocem : « Qui vos » felices dicunt, in errorem vos mittunt, et conturbant » semitas pedum vestrorum[1]? » Et quia luctatur animus adversus concupiscentiam laudis humanæ, bonum est in tali periculo ad orationem et deprecationem convertatur : ne forte qui laude mulcetur, vituperatione subruatur atque mergatur. In unda exclamet titubans Petrus, et dicat : » Domine, salva me. » Porrigit enim Dominus manum : et quamvis increpet, dicens : « Modicæ fidei, ut quid dubi» tasti? » quare non recto itinere illum intuens ad quem tendebas, nonnisi in Domino gloriatus es? Tamen a fluctibus rapit, et confitentem infirmitatem suam atque illius auxilium postulantem, perire non sinit. Recepto autem Domino in navi confirmata fide atque omni dubitatione sublata, sedatisque tempestatibus maris, ut jam ad terræ stabilitatem, securitatemque veniatur, adorant omnes dicentes : « Vere Filius Dei es tu. » Hoc est enim gaudium sempiternum, quo perspicua Veritas et Verbum Dei, et Sapientia per quam facta sunt omnia, et eminentia misericordiæ ejus, et cognoscitur et amatur.

[1] Isaï. III, 12.

# SERMO LXXVI[1].

*Rursus in Matth.* XIV *de Domino ambulante super aquas maris, et de Petro titubante.*

I. Evangelium quod recentissime recitatum est de Domino Christo, qui super aquas maris ambulavit; et de apostolo Petro, qui ambulans timendo titubavit, et diffidendo mersus, confitendo rursus emersit[2]; admonet nos intelligere mare præsens sæculum esse, Petrum vero apostolum Ecclesiæ unicæ typum. Ipse enim Petrus in Apostolorum ordine primus, in Christi amore promptissimus; sæpe unus respondet pro omnibus. Ipse denique Domino Jesu Christo requirente, quemnam homines dicerent eum esse, et opiniones varias hominum Discipulis respondentibus, rursusque Domino interrogante et dicente : « Vos » autem quem me esse dicitis? Respondit Petrus : Tu es » Christus Filius Dei vivi. » Unus pro multis dedit responsum, unitas in multis. Tunc ei Dominus ait : « Beatus » es, Simon Bar-Jona, quia non revelavit tibi caro et san- » guis, sed Pater meus qui est in cœlis. » Deinde addidit : « Et ego dico tibi. » Tanquam diceret : Quia tu dixisti mihi ; Tu es Christus Filius Dei vivi; et ego dico tibi : » Tu » es Petrus[3]. » Simon quippe antea vocabatur. Hoc autem ei nomen, ut Petrus appellaretur, a Domino impositum est : et hoc in ea figura, ut significaret Ecclesiam. Quia enim Christus petra, Petrus populus christianus. Petra enim

[1] Alias 13 de Verbis Domini. — [2] Matth. XIV, 25. — [3] Id. XVI, 15-18, et Florus ad I Cor. I.

principale nomen est. Ideo Petrus a petra, non petra a Petro : quomodo non a Christiano Christus, sed a Christo Christianus vocatur : « Tu es ergo, inquit, Petrus; » et super hanc petram quam confessus es, super hanc petram quam cognovisti, dicens : Tu es Christus Filius Dei vivi, ædificabo Ecclesiam meam : id est, super me ipsum Filium Dei vivi, ædificabo Ecclesiam meam. Super me ædificabo te, non me super te.

II. Nam volentes homines ædificari super homines dicebant : « Ego quidem sum Pauli, Ego autem Apollo, Ego » vero Cephæ, ipse est Petrus[1]. » Et alii qui nolebant ædificari super Petrum, sed super petram : « Ego autem sum » Christi. » Apostolus autem Paulus ubi cognovit se eligi, et Christum contemni : « Divisus est, inquit, Christus? » Numquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptizati estis? Quomodo non in Pauli, sic nec in Petri; sed in nomine Christi : ut Petrus ædificaretur super petram, non petra super Petrum.

III. Idem ergo Petrus a petra cognominatus beatus, Ecclesiæ figuram portans, apostolatus principatum tenens, continuo post paululum jam audito quod beatus esset, jam audito quod Petrus esset, jam audito quod supra petram ædificandus esset, posteaquam audivit futuram Domini passionem, quia prædixerat eam cito futuram Discipulis suis, displicuit ei. Timuit ne perderet morientem, quem confessus fuerat vitæ fontem. Turbatus est, dicens : « Absit a te, inquit, Domine, non fiet istud[2]. » Propitius esto tibi, Deus, nolo te mori. Petrus dicebat Christo : Nolo te mori; sed melius dicebat Christus : Volo pro te mori. Denique continuo reprehendit, quem paulo ante laudaverat; et quem beatum dixerat, Satanam appellat. « Redi, inquit, post me, Satana, scandalum mihi

[1] I Cor. I, 12. — [2] Matth. XVI, 22.

» es[1] : » non enim sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum. Quid nos vult facere ex hoc quod sumus, qui sic culpat quod homines sumus? Vultis scire quid nos velit facere? Audite Psalmum : « Ego dixi: Dii estis, et filii Ex» celsi omnes[2]. » Sed humana sapiendo : Vos autem sicut homines moriemini. Idem ipse Petrus paulo ante beatus, postea Satanas, in momento uno, infra pauca verba. Miraris differentiam nominum, differentias attende causarum. Quid miraris, quia paulo ante beatus, postea Satanas? Attende causam quare beatus. « Quia non tibi revelavit » caro et sanguis, sed Pater meus qui in cœlis est[3]. » Ideo beatus, quia tibi non caro et sanguis revelavit. Si enim caro et sanguis hoc tibi revelaret; de tuo; quia vero non caro et sanguis tibi revelavit, sed Pater meus qui in cœlis est; de meo, non de tuo. Quare de meo? « Quia omnia » quæ habet Pater, mea sunt[4]. » Ecce audisti causam. quare beatus, et quare Petrus. Quare autem illud quod horrescimus, et repetere nolumus? quare, nisi quia de tuo? « Non enim sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt homi» num. »

IV. Hoc intuentes nos Ecclesiæ membrum, discernamus quid de Dei, quid de nostro. Tunc enim non titubabimus, tunc in petra fundabimur, fixi et stabiles erimus adversus ventos, imbres, flumina, tentationes videlicet præsentis sæculi. Illum tamen videte Petrum, qui tunc erat figura nostra : modo fidit, modo titubat; modo immortalem confitetur, modo timet ne moriatur. Proinde quia Ecclesia Christi habet firmos, habet et infirmos; nec sine firmis potest esse, nec sine infirmis : unde dicit Paulus apostolus : « Debemus autem nos firmi infirmorum » onera sustinere[5] : » in eo quod dixit Petrus : « Tu es

[1] Matth. XVI, 23. — [2] Psal. LXXXI, 6. — [3] Matth. XVI, 17. — [4] Joan. XVI, 15. — [5] Rom. XV, 1.

» Christus Filius Dei vivi, » firmos significat; in eo autem quod trepidat et titubat, et Christum pati non vult, mortem timendo, vitam non agnoscendo, infirmos Ecclesiæ significat. In illo ergo uno apostolo, id est, Petro, in ordine Apostolorum primo et præcipuo, in quo figurabatur Ecclesia, utrumque genus significandum fuit, id est, firmi et infirmi : quia sine utroque non est Ecclesia.

V. Hinc est ergo et quod modo lectum est : « Domine, » si tu es, jube me venire ad te super aquas[1]. Si tu es, » jube me : » Non enim possum hoc in me, sed in te. Agnovit quid sibi esset a se, quid ab illo, cujus voluntate credidit se posse, quod nulla infirmitas humana possit. Ergo, « Si tu es : jube ; » quia cum jusseris, fiet. Quod ego non valeo præsumendo, tu potes jubendo. Et Dominus, « Veni[2], » inquit. Et sine ulla dubitatione Petrus ad verbum jubentis, ad præsentiam sustentantis, ad præsentiam regentis, sine ulla cunctatione desiluit in aquas, et ambulare cœpit. Potuit quod Dominus, non in se, sed in Domino. « Fuistis enim aliquando tenebræ, nunc au» tem lux ; sed in Domino[3]. » Quod nemo potest in Paulo, nemo in Petro, nemo in alio ullo Apostolorum, hoc potest in Domino[4]. Ideo bene Paulus utiliter se contemnens, illum commendans : « Numquid Paulus, inquit, » pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati » estis[5] ? » Non ergo in me, sed mecum ; non sub me, sed sub illo

VI. Ergo ambulavit Petrus super aquas in jussu Domini, sciens hoc se a se habere non posse. Fide valuit, quod humana infirmitas non valeret. Hi sunt firmi Ecclesiæ. Attendite, audite, intelligite, agite. Neque enim agendum est cum firmis alibi, ut sint infirmi : sed agendum

[1] Matth. xiv, 28.— [2] Ibid. 29.— [3] Ephes. v, 8.— [4] Florus ad I Cor. I. — [5] I Cor. I, 13.

est cum infirmis, ut sint firmi. Multos autem impedit a firmitate præsumptio firmitatis. Nemo erit a Deo firmus, nisi qui se a se ipso sentit infirmum. « Pluviam voluntariam segregans Deus hæreditati suæ [1]. » Quid præceditis, qui quod dicturus sum nostis ? Temperetur velocitas, ut sequatur tarditas. Hoc dixi, et hoc dico : audite, capite, facite. Nemo a Deo fit firmus, nisi qui se a se ipso sentit infirmum. Pluviam ergo voluntariam, sicut Psalmus dicit, voluntariam ; non meritorum nostrorum, sed voluntariam. « Pluviam ergo voluntariam segregans Deus » hæreditati suæ : etenim infirmata est ; tu vero perfecisti eam [2]. » Quia pluviam voluntariam segregasti, non attendens hominum merita, sed tuam gratiam et misericordiam. Infirmata est ergo ipsa hæreditas, et agnovit se infirmam in se, ut firma esset in te. Non firmaretur, si non infirmaretur, ut abs te in te perficeretur.

VII. Vide hujus hæreditatis portiunculam Paulum, vide infirmatum, qui dixit : « Non sum idoneus vocari » Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei. » Quare ergo Apostolus es ? « Gratia Dei sum quod sum. » Non sum idoneus, sed gratia Dei sum quod sum. Infirmatus est Paulus, tu vero perfecisti eum. Jam vero quia gratia Dei est quod est, vide quid sequatur : « Et gratia ejus in me » non fuit vacua, sed plus omnibus illis laboravi. Vide ne » præsumptione perdas, quod infirmitate meruisti [3]. » Bene hoc, bene : Non sum idoneus vocari Apostolus : « Gratia ejus sum quod sum ; et gratia ejus in me non » fuit vacua : omnia optime. » Sed, « Plus illis omnibus » laboravi : » quasi tibi cœpisti tribuere, quod paulo ante Deo dederas. Agnosce, et sequere : « Non ego autem, sed » gratia Dei mecum. » Bene infirme : firmissime eris exaltatus, quia non es ingratus. Tu es idem ipse Paulus in te

[1] Psal. LXVII, 10. — [2] Florus ad 1 Cor. XV. — [3] 1 Cor. XV, 9, etc.

parvus, in Domino magnus. Tu es qui ter Dominum rogasti, ut stimulus carnis, angelus Satanæ, a quo colaphizabaris, auferretur a te. Quid tibi dictum est? quid audisti quando hoc petisti? « Sufficit tibi gratia mea; nam » virtus in infirmitate perficitur[1]. » Etenim infirmatus est, tu vero perfecisti eum.

VIII. Sic et Petrus, « Jube me, inquit, venire ad te » super aquas. » Homo audeo, sed non hominem rogo. Jubeat Deus homo, ut possit quod non potest homo. « Veni, » inquit. Et descendit, et cœpit ambulare super aquas : et potuit Petrus, quia jusserat petra. Ecce quid Petrus in Domino : quid in se? « Videns ventum validum, » timuit; et cum cœpisset mergi, exclamavit : Domine, » pereo, libera me. » Præsumpsit de Domino, potuit de Domino : titubavit ut homo, rediit ad Dominum. « Si » dicebam : Motus est pes meus. » Psalmus loquitur, sancti Cantici vox est; et si agnoscamus, et nostra : imo si velimus, et nostra est : « Si dicebam, Motus est pes » meus. » Quare motus, nisi quia meus? Et quid sequitur? « Misericordia tua, Domine, adjuvabat me[2]. » Non virtus mea : sed misericordia tua. Numquid enim Dominus deseruit titubantem, quem audivit invocantem? Ubi est illud : « Quis invocavit Deum, et desertus est ab eo[3]? » Ubi et illud : « Et omnis qui invocaverit nomen Do- » mini, salvus erit[4]? » Continuo porrigens adjutorium dexteræ suæ, levavit mergentem, increpavit diffidentem : « Modicæ fidei, quare dubitasti? » De me præsumpsisti, de me dubitasti?

IX. Eia, fratres, sermo concludendus est. Attendite sæculum quasi mare, ventus validus, et magna tempestas. Unicuique sua cupiditas est, tempestas est. Amas

[1] 2 Cor. XII, 9. — [2] Psal. XCIII, 18. — [3] Eccli. II, 12. — [4] Joël. II, 32.

Deum; ambulas super mare, sub pedibus tuis est sæculi tumor. Amas sæculum, absorbebit te. Amatores suos vorare novit, non portare. Sed cum fluctuat cupiditate cor tuum, ut vincas tuam cupiditatem, invoca Christi Divinitatem. Putatis tunc esse ventum contrarium, quando est hujus sæculi adversitas? Quando enim bella, quando tumultus; quando fames, quando pestilentia, quando cuique hominum, etiam singulo evenit privata calamitas, tunc putatur ventus adversus, ibi putatur invocandus Deus. Quando autem temporali felicitate sæculum arridet, quasi non est ventus contrarius. Noli hinc interrogare temporis tranquillitatem : interroga, sed tuam cupiditatem. Vide si tranquillitas est in te : vide si non te subvertit ventus interior : hoc vide. Magnæ virtutis est, cum felicitate luctari, ne illiciat, ne corrumpat; ne ipsa subvertat felicitas. Magnæ, inquam, virtutis est, cum felicitate luctari; magnæ felicitatis est, a felicitate non vinci. Disce calcare sæculum : memento fidere in Christo. Et si motus es pes tuus, si titubas, si aliqua non superas, si mergi incipis, dic : « Domine, pereo, libera me. » Dic, Pereo, ne pereas. Solus enim a morte carnis liberat te, qui mortuus est in carne pro te. Conversi ad Dominum, etc.

## SERMO LXXVII[1].

De verbis Evangelii Matth. xv : *Egressus Jesus de Genezareth, secessit in partes Tyri et Sidonis, et ecce mulier Chananæa, etc.*

I. Chananæa ista mulier, quæ modo nobis lectione evangelica commendata est, præbet nobis humilitatis exemplum, et pietatis viam : ab humilitate in alta surgere ostendit. Erat autem, sicuti apparet, non de populo Israël, unde Patriarchæ, unde Prophetæ, unde parentes Domini nostri Jesu Christi secundum carnem; unde ipsa virgo Maria, quæ peperit Christum. Non ergo ex isto populo erat hæc mulier : sed erat ex Gentibus. Nam, sicut audivimus, secessit Dominus in partes Tyri et Sidonis, et inde mulier Chananæa de finibus illis egressa, petebat beneficium instantissime curandæ filiæ suæ, quæ male a dæmonio vexabatur[2]. Tyrus et Sidon non erant civitates populi Israël, sed Gentium : quamvis vicinæ illi populo. Clamabat ergo avida impetrandi beneficii, fortiterque pulsabat : et dissimulabatur ab ea, non ut misericordia negaretur, sed ut desiderium accenderetur; nec solum ut desiderium accenderetur, sed, sicut ante dixi, ut humilitas commendaretur. Clamabat ergo tanquam Domino non audiente, sed quod facturus erat in silentio disponente. Discipuli rogaverunt pro illa Dominum, et dixerunt : « Dimitte illam, quia clamat post nos. » Et ille,

[1] Alias de Tempore 74. — [2] Matth. xv, 22, etc.

« Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus » Israël[1]. »

II. Hic verborum istorum oritur quæstio : Unde nos ad ovile Christi de Gentibus venimus, si non est missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israël ? Quid sibi vult hujus secreti tam alta dispensatio, ut cum Dominus sciret quare veniret, utique ut Ecclesiam haberet in omnibus gentibus, non se missum dixerit, nisi ad oves quæ perierunt domus Israël ? Intelligimus ergo præsentiam corporis sui, nativitatem suam, exhibitionem miraculorum, virtutemque resurrectionis in illo populo eum ostendere debuisse ; ita fuisse dispositum, sic ab initio commendatum, hoc prædictum, hoc impletum : quia Christus Jesus ad gentem Judæorum venire debuit videndus, occidendus, et lucraturus eos inde quos ante præscivit. Non enim damnata illa plebs est, sed ventilata. Ibi erat paleæ multitudo, ibi granorum occulta dignitas : ibi quod incenderetur, ibi unde horreum repleretur. Nam unde Apostoli, nisi inde ? Unde Petrus ? Unde cæteri ?

III. Unde ipse Paulus, primo Saulus ? hoc est ; primo superbus, post humilis. Nam quando Saulus, a Saüle nomen derivatum erat[2]. Saül autem rex superbus : in regno autem David humilem persequebatur[3]. Quando ergo Saulus, qui postea Paulus, tunc utique superbus, tunc persecutor innocentium, tunc vastator Ecclesiæ. Acceperat enim litteras (velut zelo synagogæ ardens, et insequens christianum nomen, ) a sacerdotibus, ut exhiberet quoscumque invenisset Christianos ad luenda supplicia[4]. Cum pergit, cum anhelat cædes, cum sitit sanguinem, cœlesti Christi voce prostratus est persecutor, erectus est prædicator. Impletum in illo quod scriptum est in Pro-

[1] Matth. xv, 23, 24. — [2] Florus ad 1 Cor. 1. — [3] 1 Reg. xviii, 19. — [4] Act. ix, 1, etc.

pheta : « Ego percutiam, et ego sanabo[1]. » Hoc enim percutit Deus, quod se in homine extollit adversus Deum. Non est impius medicus, qui tumorem ferit, qui putredinem secat, aut urit. Dolorem ingerit : ingerit, sed ut perducat ad sanitatem. Molestus est : sed nisi esset, utilis non esset. Prostravit ergo Christus una voce Saulum, erexit Paulum : hoc est, prostravit superbum, erexit humilem. Nam quæ fuit ratio mutandi sibi nominis, ut cum Saulus antea vocaretur, postea se Paulum dici vellet; nisi quia Sauli nomen in se agnovit, cum persequeretur, fuisse superbiæ? Elegit ergo humile nomen, ut Paulus, hoc est minimus, vocaretur. Paulum enim, minimum est. Paulum nihil aliud est, quam parvum. De quo nomine jam glorians, humilitatemque commendans : « Ego, inquit, » sum minimus Apostolorum[2]. » Unde ergo, unde iste, nisi ex populo Judæorum? Inde alii Apostoli, inde Paulus, inde quos commendat idem Paulus, quod viderint Dominum post resurrectionem. « Dicit enim eum visum » ferme a quingentis fratribus simul, ex quibus plures » manent usque adhuc, quidam autem dormierunt[3]. »

IV. Ex illo autem populo etiam illi, qui, cum Petrus loqueretur, commendans passionem, resurrectionem divinitatemque Christi, accepto Spiritu sancto, quando illi omnes, in quos venit Spiritus sanctus, linguis omnium gentium sunt locuti, compuncti spiritu, qui audiebant ex populo Judæorum, quæsierunt consilium salutis suæ, intelligentes se reos sanguinis Christi : quod eum ipsi crucifixerint, ipsi occiderint, in cujus nomine occisi a se viderent tanta miracula fieri, viderent Spiritus sancti præsentiam. Quærentes ergo consilium, responsum acceperunt : « Agite pœnitentiam, et baptizetur unusquisque vestrum » in nomine Domini nostri Jesu Christi, et dimittentur

[1] Deut. XXXII, 39. — [2] I Cor. XV, 9. — [3] Ibid. 6.

» vobis peccata vestra[1]. » Quis desperaret sibi donanda peccata, quando crimen occisi Christi reis donabatur? Conversi sunt ex ipso populo Judæorum : conversi sunt, baptizati sunt. Ad mensam Domini accesserunt, et sanguinem quem sævientes fuderunt, credentes biberunt[2]. Quemadmodum autem sint conversi, quam plane atque perfecte, indicant Actus Apostolorum. Nam omnia quæ possidebant, vendiderunt, atque pretia rerum suarum ad pedes Apostolorum posuerunt; et distribuebatur unicuique sicut opus cuique erat : et nemo dicebat aliquid proprium, sed erant illis omnia communia : « Et erat illis, sicut scrip» tum est, anima una et cor unum in Deum[3]. » Ecce sunt oves de quibus dixit : « Non sum missus, nisi ad oves quæ » perierunt domus Israël. » Illis enim exhibuit præsentiam suam, pro illis in se sævientibus crucifixus oravit, dicens : » Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt[4]. » Intelligebat medicus phreneticos mente perdita medicum occidentes, et occidendo medicum nescientes, sibi medicamentum facientes. De Domino enim occiso omnes curati sumus, illius sanguine redempti, pane illius corporis a fame liberati. Hanc ergo præsentiam Christus Judæis exhibuit. Hoc ergo ait : « Non sum missus, nisi ad oves » quæ perierunt domus Israël : » ut illis præsentiam sui corporis exhiberet; non ut oves quas habebat in gentibus, contemneret et præteriret.

V. Ad gentes enim ipse non ivit, sed Discipulos misit. Et illic impletum est quod Propheta dixit : « Populus quem » non cognovi, servivit mihi[5]. » Videte quam alta, quam evidens, quam expressa prophetia : « Populus quem » non cognovi, id est, cui præsentiam meam non exhibui, » servivit mihi. » Quomodo? Sequitur : « In auditu auris

[1] Act II, 38. — [2] De Consecr dist. I, cap. *Tunc eis*. — [3] Act. IV, 34, etc. — [4] Luc. XXIII, 34. — [5] Psal. XVII, 45.

» obaudivit mihi : » hoc est, non videndo, sed audiendo crediderunt. Ideo gentium major laus. Illi enim viderunt, et occiderunt : gentes audierunt, et crediderunt. Ad gentes autem vocandas et congregandas, ut impleretur quod modo cantavimus : « Congrega nos de gentibus, ut con» fiteamur nomini tuo, et gloriemur in laude tua [1], » ille Paulus apostolus missus est [2]. Minimus ille factus magnus, non per se, sed per eum quem persequebatur, missus est ad gentes, ex latrone pastor, ex lupo ovis. Missus est ad gentes ille Apostolus minimus [3], et multum laboravit in gentibus, et per eum gentes crediderunt. Testes sunt ejus Epistolæ.

VI. Habes hoc et in Evangelio sacratissime figuratum. Filia archisynagogi quædam defuncta erat, pater ejus rogabat Dominum, ut iret ad eam : ægram reliquerat et in periculo constitutam. Ibat Dominus ad visitandam et sanandam ægram ; interea mortua nuntiata est, et dictum est Patri : « Puella mortua est, noli jam vexare Magistrum. » Dominus autem qui sciebat se posse mortuos suscitare, non abstulit spem desperato, et ait patri : Noli timere, tantum crede. Pergebat ad puellam : atque in itinere inter turbas, quomodo potuit, coarctavit se quædam mulier, quæ fluxum sanguinis patiebatur, et diuturno illo languore in medicos frustra omnia quæ habebat impenderat : « Ubi » fimbriam vestimenti ejus tetigit, sana facta est. Et Do» minus, Quis me tetigit [4] ? » Admirantes Discipuli qui nesciebant quid esset factum, et videbant eum a turbis comprimi, et de una quæ leviter tetigerat fuisse sollicitum, responderunt : « Turba te premit, et dicis : Quis me » tetigit ? Et ille : Tetigit me aliquis [5]. » Nam isti premunt, illa tetigit. Corpus ergo Christi multi moleste premunt,

[1] Psal. cv, 45. — [2] Florus ad 1 Cor. 1. — [3] Act. ix, 15. — [4] Luc. viii, 41-45. — [5] Vide supra Serm. lxii, n. 5.

pauci salubriter tangunt. « Tetigit me, inquit, aliquis. Ego » enim sensi de me virtutem exiisse. » At ubi vidit illa non se latuisse, provoluta est ante pedes ejus, et confessa est quid esset factum. Post hæc perrexit, pervenitque quo tendebat, et puellam filiam archisynagogi inventam mortuam suscitavit.

VII. Factum quidem est, et ita ut narratur, impletum : sed tamen etiam ipsa, quæ a Domino facta sunt, aliquid significantia erant, quasi verba, si dici potest, visibilia et aliquid significantia. Quod maxime apparet in eo quod præter tempus poma quæsivit in arbore, et quia non invenit, arbori maledicens aridam fecit[1]. Hoc factum nisi figuratum accipiatur, stultum invenitur : primo quæsisse poma in illa arbore, quando tempus non erat ut essent in ulla arbore : deinde si pomorum jam tempus esset, non habere poma quæ culpa arboris esset? Sed quia significabat, quærere se non solum folia, sed fructum, id est, non solum verba, sed et facta hominum, arefaciendo ubi sola folia invenit, significavit eorum pœnam qui loqui bona possunt, facere bona nolunt. Sic ergo et hic. Nam utique mysterium est. Præscius omnium dicit : « Quis me » tetigit? » Fit imperio similis Creator, et interrogat non solum qui hoc sciebat, sed etiam qui cætera præsciebat. Aliquid est utique, quod nobis significante mysterio loquitur Christus.

VIII. Filia illa archisynagogi significabat populum Judæorum, propter quem venerat Christus, qui dixit : « Non » sum missus, nisi ad oves quæ perierant domus Israël. » Illa vero mulier, quæ fluxum sanguinis patiebatur, Ecclesiam figurabat ex gentibus, ad quam Christus per præsentiam corporis non erat missus. Ad illam ibat, illius salutem intendebat : hæc intercurrit, tangit fimbriam

[1] Marc. I, 13.

quasi nescientis, id est, sanatur tanquam ab absente. Dicit ille : « Quis me tetigit ? » quasi diceret : Non novi hunc populum. « Populus quem non cognovi, servivit mihi. » Tetigit me aliquis. Ego enim sensi virtutem de me » exisse, » id est, Evangelium emissum totum orbem implesse. Tangitur autem fimbria exigua pars vestimenti et extrema. Fac vestem Christi quasi Apostolos. Ibi fimbria Paulus erat : hoc est, extremus et minimus. Nam utrumque de se dixit : « Ego sum minimus Apostolorum[1]. » Nam post omnes vocatus est, post omnes credidit, plus omnibus sanavit. Non erat missus Dominus, nisi ad oves quæ perierant domus Israël. Sed quia et populus quem non cognoverat, serviturus erat, in obauditu auris obauditurus erat, nec de illo tacuit ibi constitutus. Ait enim quodam loco idem Dominus : « Habeo alias oves quæ non sunt de » hoc ovili ; oportet me et has adducere, ut sit unus grex » et unus pastor[2]. »

IX. Inde mulier ista erat : ideo non contemnebatur, sed differebatur. « Non sum, inquit, missus, nisi ad oves » quæ perierunt domus Israël. » Et illa clamando instabat, perseverabat, pulsabat, tanquam jam audisset : Pete, et accipe ; quære, et invenies ; pulsa, et aperietur tibi[3]. Institit, pulsavit. Nam et Dominus quando dixit hæc verba : « Petite, et accipietis ; quærite, et invenietis ; pul» sate, et aperietur vobis[3] : supra dixerat : « Nolite sanc» tum dare canibus, neque projeceritis margaritas vestras » ante porcos ; ne forte conculcent eas pedibus suis, et » conversi disrumpant vos[4] : » id est, post contemptum margaritarum vestrarum etiam molesti sint vobis. Nolite ergo illis projicere quæ contemnunt.

X. Et unde discernimus (tanquam responderent), qui sint porci, qui sint canes ? Hoc in ista muliere demonstra-

[1] I Cor. XV, 9. — [2] Joan. X, 16. — [3] Matth. VII, 7. — [4] Ibid. 6.

tum est. Nam illi mulieri instanti respondit hoc : « Non » est bonum tollere panem filiorum, et mittere canibus [1].» Canis es, una es ex gentibus, idola adoras. Quid autem tam familiare canibus, quam lapides linguere? « Non est » ergo bonum panem filiorum tollere, et mittere canibus.» Illa si recederet post hæc verba, canis accesserat, canis abscesserat: sed pulsando, homo facta est ex cane. Institit enim petendo, et ex ipso veluti convicio humilitatem ostendit, misericordiam impetravit. Neque enim commota est, aut succensuit, quod canis appellata fuerit petens beneficium, rogans misericordiam : sed ait : « Ita, Domi» ne : » dixisti me canem, plane canis sum, agnosco nomen meum. Veritas loquitur; Sed non ideo a beneficio repellenda sum. Prorsus canis, « Sed et canes edunt de » micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum [2]. » Modicum quoddam et exiguum beneficium desidero : non mensam invado, sed micas quæro.

XI. Videte quemadmodum humilitas commendata est. Canem illam Dominus dixerat. Non dixit : Non sum; sed dixit : Sum. Et Dominus continuo, quia se agnovit canem : « O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut petisti [3]. » Tu te agnovisti canem, ego jam te agnosco hominem. « O » mulier, magna est fides tua, » petisti, quæsisti, pulsasti : accipe, inveni, aperiatur tibi. Videte, fratres, quemadmodum in hac muliere quæ Chananæa erat, id est, quæ de gentibus veniebat, et typum, hoc est, figuram Ecclesiæ gerebat, maxime humilitas commendata est. Etenim gens Judæa, ut ab Evangelio repelleretur, superbia inflata est, quod legem accipere meruisset, quod de ipsa gente Patriarchæ processerint, Prophetæ extiterint, Moyses Dei servus miracula magna, quæ audivimus in Psalmo, in Ægypto fecerit, per mare Rubrum aquis recedentibus po-

[1] Matth. xv, 26. — [2] Ibid. 27. — [3] Ibid. 28.

pulum duxerit, legem acceperit, quam ipso populo dederit[1]. Erat unde extolleretur gens Judæa, et per ipsam superbiam factum est, ut Christo nollet humiliari auctori humilitatis, repressori tumoris, medico Deo, qui propter hoc, cum Deus esset, homo factus est, ut se homo hominem cognosceret. Magna medicina. Hæc medicina si superbiam non curat, quid eam curet nescio Deus est, et fit homo : seponit Divinitatem, id est, quodam modo sequestrat, hoc est, occultat quod suum erat, apparet quod acceperat. Fit ille homo, cum sit Deus : et non se agnoscit homo hominem, id est, non se mortalem agnoscit, non se agnoscit fragilem, non se agnoscit peccatorem, non se agnoscit ægrotum, ut quærat vel ægrotus medicum : sed quod est periculosius, sanus sibi videtur.

XII. Ergo propter hoc ille populus non accessit, id est, propter superbiam : et dicti sunt ex arbore oleæ, hoc est, de illo populo a Patriarchis creato, fracti rami naturales, id est, Judæi merito steriles spiritu superbiæ; et in illa olea insertus est oleaster. Oleaster populus ex gentibus[2]. Sic dicit Apostolus, quod oleaster insertus sit in olea, rami autem naturales fracti sint. Illi fracti propter superbiam : insertus oleaster propter humilitatem. Hanc humilitatem ostendebat mulier, dicens : « Ita, Domine, » canis sum, micas desidero. In hac humilitate etiam Centurio ille placuit : qui cum desideraret puerum suum a Domino curari, et Dominus diceret : « Ego veniam et curabo eum ; » respondit ille : Domine, non sum dignus qui sub tectum » mecum intres, sed tantum dic verbo, et sanabitur puer » meus[3]. Non sum dignus qui sub tectum meum intres. » Tecto non recipiebat, corde receperat. Quanto humilior, quanto capacior, tanto plenior. Colles enim aquam repellunt, valles implentur. Quid deinde, quid ad hoc Do-

[1] Psal cv. — [2] Rom. xi, 17, etc. — [3] Matth. viii, 7, etc.

minus, posteaquam dixit : « Non sum dignus qui sub tec-» tum meum intres, » ad eos qui sequebantur? » Amen dico » vobis, non inveni tantam fidem in Israël : » id est, in illo populo ad quem veni, non inveni tantam fidem. Tantam quid est? Tam magnam. Unde magnam? de minimo, id est, de humilitate grandem. Non inveni tantam fidem : similem grano sinapis, quanto minutiori, tanto ferventiori. Inserebat ergo jam Dominus oleastrum in oliva. Tunc hoc faciebat, quanto dicebat : Amen dico vobis, non inveni » tantam fidem in Israël[1]. »

XIII. Denique vide quod sequitur. « Ideo dico vobis (Quia » non inveni tantam fidem in Israël, id est, tantam cum fide » humilitatem) : Ideo dico vobis, quia multi ab Oriente et » Occidente venient, et recumbent cum Abraham, et Isaac, » et Jacob in regno cœlorum. » Recumbent, inquit, requiescent. Non enim debemus illic carnales epulas cogitare, aut aliquid tale in illo regno concupiscere, ut non vitia mutemus virtutibus, sed vitia supponamus. Aliud est enim, desiderare regnum cœlorum propter sapientiam et vitam æternam; aliud, propter felicitatem terrenam, quasi illic habeamus eam opulentiorem atque majorem. Si divitem te in illo regno futurum putas, cupiditatem non amputas, sed mutas : et tamen dives eris, et nonnisi illic dives eris. Nam hic indigentia tua colligit plurima. Quare multum habent divites? Quia multum indigent. Major indigentia quasi majores comparat facultates : illic ipsa indigentia morietur. Tunc vere dives eris, quando nullius indigens eris. Non enim tu dives, et Angelus pauper, qui non habet jumenta, et rhedas, et familias. Quare? Quia non indiget : quia quanto fortior, tanto minus indigus. Ergo ibi divitiæ, et veræ divitiæ. Epulas terræ hujus non ibi cogites. Epulæ enim terræ hujus medicamenta quotidiana sunt; ægritu-

[1] Matth. VIII, 7.

dini cuidam nostræ, cum qua nascimur, necessaria sunt. Ægritudinem istam sentit quisquis, cum hora reficiendi transierit. Vis videre quanta ægritudo sit ista, ut tanquam acuta febris septem diebus necet? Ne te sanum putes. Sanitas immortalitas erit. Nam hæc longa ægritudo est. Quia quotidianis medicamentis fulcis morbum tuum; sanus tibi esse videris: detrahe medicamenta, et vide quid potes.

XIV. Nam ex quo nascimur, necesse est ut moriamur. Morbus hic necesse est ut ad mortem perducat. Certe medici quando ægros inspiciunt, hoc dicunt. Verbi gratia, hydrops est iste, moritur: hic morbus non potest curari. Elephantiosus est, nec morbus iste curari potest. Phthisicus est, quis hoc curat? Necesse est ut pereat, necesse est ut moriatur. Ecce jam dixit medicus. Phthisicus est, non potest nisi moriatur: et tamen aliquando et hydrops non inde moritur, et elephantiosus non inde moritur, et phthisicus non inde moritur: et tamen necesse est ut quisquis natus fuerit, inde moriatur. Moritur inde, non potest aliter. Hoc et medicus et imperitus pronuntiat: sed et si tardius moritur, numquid ideo non moritur? Quando ergo vera sanitas, nisi quando vera immortalitas? Si ergo vera immortalitas, nulla corruptio, nulla defectio, quid illic alimentis opus erit? Ergo cum audis: « Recumbent » cum Abraham, et Isaac, et Jacob[1]: » non pares ventrem, sed mentem. Impleberis ibi: et ipse interior venter habet cibos suos. Secundum istum ventrem dicitur: « Beati qui » esuriunt et sitiunt justitiam; quoniam ipsi saturabun- » tur[2]. » Et vere saturabuntur, ut non esuriant.

XV. Inserebat ergo jam oleastrum Dominus, cum dicebat: « Multi ab Oriente et Occidente venient et recum- » bent cum Abraham, et Isaac, et Jacob in regno cœlo-

[1] Matth. VIII, 11. — [2] Id. V, 6.

» rum, » id est, inserentur in oliva. Hujus enim olivæ radices sunt, Abraham et Isaac et Jacob : filii autem regni, hoc est, Judæi increduli, ibunt in tenebras exteriores. Præcidentur rami naturales, ut inseratur oleaster. Sed unde rami naturales præcidi meruerunt, nisi superbia? unde oleaster inseri, nisi humilitate? Unde et ista mulier dixit : « Ita, Domine; nam et canes edunt de mi- » cis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum[1]. » Et inde audit : « O mulier, magna est fides tua[2]! » Sic et ille Centurio. « Non sum dignus ut sub tectum meum in- » tres. Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in » Israël[3]. » Discamus, aut teneamus humilitatem. Si nondum habemus, discamus : si habemus, non amittamus. Si nondum habemus, habeamus, ut inseramur : si jam habemus, teneamus, ne præcidamur.

## SERMO LXXVIII[4].

De verbis Evangelii Matth. XVII : *Post dies sex assumpsit Jesus Petrum, et Jacobum, et Joannem fratrem ejus, etc.*

I. Inspicienda nobis et tractanda est, charissimi, visio ista, quam Dominus demonstravit in monte. Ipsa est enim de qua dixerat : « Amen dico vobis, quia sunt hic quidam » de circumstantibus, qui non gustabunt mortem, donec » videant Filium hominis in regno suo[5]. » Inde cœpit lectio quæ recitata est. « Dum hoc dixisset, post dies sex

[1] Matth. XV, 27. — [2] Ibid. 28. — [3] Id. VIII, 8 et 10. — [4] Alias de Diversis 69. — [5] Matth. XVI, 28.

» assumpsit tres Discipulos, Petrum, Joannem et Jaco-
» bum, et ascendit in montem [1]. » Ipsi tres erant quidam de quibus dixerat : « Sunt hic quidam qui non gustabunt » mortem, donec videant Filium hominis in regno suo. » Non parva quæstio est. Neque enim ille mons, regnum erat comprehensum. Quid est mons ei qui possidet cœlum? Quod non solum legimus, sed etiam oculis cordis quodam modo videmus. Regnum suum dicit, quod multis locis appellat regnum cœlorum. Regnum autem cœlorum, est regnum sanctorum. « Cœli enim enarrant » gloriam Dei [2]. » De quibus cœlis dictum est continuo in Psalmo : « Non sunt loquelæ neque sermones, quorum » non audiantur voces eorum. In omnem terram exiit » sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum [3]. » Quorum, nisi cœlorum ? Ergo Apostolorum, et omnium verbi Dei fidelium prædicatorum. Regnabunt cœli cum eo qui fecit cœlos. Hoc ut ostenderetur, videte quid factum est.

II. « Dominus ipse Jesus resplenduit sicut sol : vestimenta » ejus facta sunt candida sicut nix : et loquebantur cum eo » Moyses et Elias [4]. » Ipse Jesus quidem, ipse splenduit sicut sol, se lumen esse significans, « Quod illuminat om- » nem hominem venientem in hunc mundum [5]. » Quod est iste sol oculis carnis, hoc ille oculis cordis : et quod iste carnibus, hoc ille cordibus. Vestimenta autem ejus, Ecclesia ejus. Vestimenta enim nisi ab induto contineantur, cadunt. Horum vestimentorum quædam quasi novissima fimbria Paulus fuit. Ipse enim dicit : « Ego enim » sum minimus Apostolorum. » Et alio loco : « Ego sum » novissimus Apostolorum [6] : » In vestimento autem fimbria est novissima et minima. Proinde, sicut illa mulier

[1] Matth. XVII, 1, et Luc. IX, 28. — [2] Psal. XVIII, 2. — [3] Ibid. 4. — [4] Matth. XVII, 2, 3. — [5] Joan. I, 9. — [6] I Cor. XV, 9.

quæ sanguinis fluxum patiebatur, tanta Domini fimbria, salva facta est[1] : sic Ecclesia quæ ex gentibus venit, Paulo prædicante salvata est. Quid mirum si per candida vestimenta signatur Ecclesia, cum audiatis Isaïam prophetam dicentem : « Et si fuerint peccata vestra sicut phœnicium, » tanquam nivem dealbabo[2] ? » Moyses et Elias, id est, Lex et Prophetæ quid valent, nisi cum Domino colloquantur ? Nisi Domino perhibeant testimonium, quis leget Legem ? Quis Prophetas ? Videte quam breviter hoc Apostolus ait : « Per Legem enim cognitio peccati : nunc » autem sine Lege, justitia Dei manifestata est[3] ; » ecce sol : testificata a Lege et Prophetis ; ecce splendor.

III. Videt hoc Petrus, et humana sapiens tanquam homo : « Domine, bonum est, inquit, nos hic esse[4]. » Tædium patiebatur a turba, invenerat solitudinem montis ; ibi habebat Christum panem mentis. Ut quid inde discederet ad labores et dolores, habens in Deum sanctos amores, et ideo bonos mores ? Bene sibi volebat esse : unde et adjunxit : « Si vis, faciamus hic tria tabernacula : » Tibi unum, Moysi unum, et Eliæ unum. » Ad hæc Dominus mihi respondit : sed tamen Petro responsum est. « Hæc enim eo loquente, nubes lucida venit, et obumbra- » vit eos[5]. » Ille quærebat tria tabernacula : nobis unum esse, quod humanus sensus dividere cupiebat, responsum cœleste monstravit. Verbum Dei Christus, Verbum Dei in Lege, Verbum in Prophetis. Quid, Petre, quæris dividere ? Magis te oportet adjungere. Tria quæris : intellige et unum.

IV. Nube ergo obumbrante omnes, et quodam modo eis faciente unum tabernaculum, sonuit et vox de nube dicens : « Hic est Filius meus dilectus. » Ibi erat Moyses, ibi Elias, non est dictum : Hi sunt filii mei dilecti. Aliud

[1] Luc. VIII, 44. — [2] Isaï. I, 18. — [3] Rom. III, 20, 21. — [4] Matth. XVII, 4. — [5] Ibid. 5.

est enim Unicus : aliud adoptati. Ille commendabatur, unde Lex et Prophetæ gloriabantur. « Hic est, inquit, » Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, » Ipsum audite. » Quia et in Prophetis ipsum audistis, et in Lege ipsum audistis. Et ubi non ipsum audistis? Hoc audito, illi ceciderunt in terram. Jam demonstratur nobis, in Ecclesia regnum Dei. Hic Dominus, hic Lex et Prophetæ; sed Dominus tanquam Dominus : Lex in Moyse, Prophetia in Elia; sed ipsi tanquam servi, tanquam ministri. Ipsi tanquam vasa : ipse tanquam fons. Moyses et Prophetæ dicebant, et scribebant : sed de illo implebantur quando fundebant.

V. Dominus autem porrexit manum, et excitavit jacentes. Deinde neminem viderunt, nisi solum Jesum[1]. Quid sibi hoc vult? Audistis cum Apostolus legeretur : « Quia » videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem » facie ad faciem[2]. » Et linguæ evacuabuntur, quando venerit illud quod modo speramus et credimus. Quod illi ergo ad terram ceciderunt, hoc significaverunt, quod morimur : quia dictum est carni : « Terra es, et in ter» ram ibis[3]. » Quando vero eos Dominus erexit, resurrectionem significavit. Post resurrectionem ut quid tibi Lex? ut quid tibi Prophetia? Ideo non apparet Elias, non apparet Moyses. Remanet tibi : « In principio erat Ver» bum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Ver» bum[4]. » Romanet tibi, ut sit Deus omnia in omnibus. Ibi erit Moyses; sed jam non Lex. Videbimus ibi et Eliam; sed jam non Prophetam. Lex enim et Prophetæ testimonium perhibuerunt Christo, quia oporteret eum pati, et die tertia resurgere a mortuis, et intrare in gloriam suam. Ubi completur illud quod suis dilectoribus repromisit :

[1] Matth. XVII, 7, 8. — [2] I Cor. XIII, 12, etc. — [3] Gen. III, 19 — [4] Joan. I, I.

« Qui diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam » eum[1]. » Et quasi diceretur, Quia diliges eum, quid illi dabis ? « Et ostendam me ipsum illi. » Magnum donum, magna promissio. Non tibi servat Deus præmium aliquod suum : sed se ipsum. Avare, quare tibi non sufficit quod Christus promittit? Tu dives tibi videris ; et si Deum non habes, quid habes? alter pauper ; et si Deum habet, quid non habet?

VI. Descende, Petre : requiescere cupiebas in monte ; descende, « Prædica verbum, insta opportune, importune, » argue, hortare, increpa, cum omni longanimitate et » doctrina[2]. » Labora, desuda, patere aliqua tormenta : ut quod in candidis vestimentis Domini intelligitur, per candorem et pulchritudinem rectæ operationis in charitate possideas. In laude enim charitatis, cum Apostolus legeretur, audivimus : « Non quærit quæ sua sunt[3]. » Non quærit quæ sua sunt; quoniam donat quæ possidet. Alio loco periculosius dictum est, si non intellexeris. Secundum enim ipsam charitatem præcipiens Apostolus fidelibus membris Christi, ait : « Nemo quod suum est quærat, sed » quod alterius est[4]. » Avaritia namque hoc audito, fraudes parat, ut in negotio quasi alienum quærens, aliquem circumveniat, et quærat non suum, sed alienum. Compescat se avaritia, procedat justitia : audiamus, et intelligamus. Charitati dictum est : « Nemo quod suum est quærat, sed » quod alterius. » Verum tu, avare, si resistas, et magis ad hoc præceptum redigis, ut alienum concupiscas : perde tuum. Sed quomodo te novi, habere vis et tuum et alienum. Fraudem facis, ut habeas alienum : furtum patere, ut perdas tuum. Non vis quærere tuum, sed tollis alienum. Quod si facis, non facis bene. Audio, avare, ausculta : Apostolus tibi alio loco apertius exponit hoc quod dixit :

[1] Joan. XIV, 21. — [2] 2 Tim. IV, 2. — [3] I Cor. XIII, 5. — [4] Id. X, 24.

« Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius. » Ait de se ipso : « Ego autem non quærens quod mihi utile est, » sed quod multis, ut salvi sint[1]. » Hoc Petrus nondum intelligebat, quando in monte vivere cum Christo desiderabat. Servabat tibi hoc, Petre, post mortem. Nunc autem ipse dicit : Descende laborare in terra, servire in terra, contemni, crucifigi in terra. Descendit vita, ut occideretur ; descendit panis, ut esuriret ; descendit via, ut in itinere lassaretur ; descendit fons, ut sitiret : et tu recusas laborare? Noli tua quærere. Habe charitatem, prædica veritatem : tunc pervenies ad æternitatem, ubi invenies securitatem.

## SERMO LXXIX[2].

*Rursum de verbis Evangelii Matth.* XVII, *ubi se Jesus demonstravit in monte tribus Discipulis.*

Visionem magnam in monte, ubi se Dominus Jesus tribus Discipulis demonstravit, Petro, Jacobo, et Joanni, cum sanctum Evangelium legeretur, audivimus. « Splen» duit vultus ejus sicut sol : » hoc significat Evangelii claritatem : « Vestimenta ejus facta sunt candida sicut » nix[3] : » hoc significat Ecclesiæ mundationem, cui dictum est per Prophetam : « Et si fuerint peccata vestra » sicut phœnicium, tanquam nivem dealbabo[4]. » Elias et Moyses colloquebantur ei : quia Evangelii gratia testimonium habet a Lege et Prophetis. In Moyse Lex, in Elia

[1] I Cor. X, 33. — [2] Alias de Diversis 23. — [3] Matth. XVII, 2. — [4] Isaï. I, 18.

Prophetæ, ut breviter loquamur. Sunt enim beneficia Dei per Martyrem sanctum, quæ recitabuntur [1]. Audiamus. Placuit Petro tria fieri tabernacula, Moysi unum, Eliæ unum, et Christo unum. Delectabat eum montis solitudo : tædium patiebatur a tumultu rerum humanarum. Sed tria tabernacula quare quærebat, nisi quia unitatem Legis, Prophetiæ et Evangelii nondum sciebat [1]? Denique nube emendatus est. « Hæc eo lequente, inquit, ecce » nubes lucida obumbravit eos. » Ecce unum tabernaculum nubes fecit : tu tria quare quærebas? « Et vox de » nube : Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi com» placui, hunc audite [2]. » Loquitur Elias : sed, « Hunc au» dite. » Loquitur Moyses : sed, « Hunc audite. » Loquuntur Prophetæ, loquitur Lex : sed, « Hunc audite, » vocem Legis, et linguam Prophetarum. Ipse in illis sonuit, ipse in se ipso quando est dignatus apparuit. « Hunc » audite : » hunc audiamus. Quando Evangelium loquebatur, putate quia nubes erat : inde nobis vox sonuit. Hunc audiamus : quod dicit faciamus, quod promisit speremus.

[1] Vide infra Sermones de S. Stephano. — [2] Matth. XVII, 5.

# SERMO LXXX[1].

## De verbis Evangelii Matth. XVII : *Nos quare eum non potuimus ejicere,* etc. Ubi de oratione.

I. Dominus noster Jesus Christus etiam in Discipulis suis redarguit incredulitatem, sicut modo Evangelium cum legeretur, audivimus. Cum enim dixissent : « Nos » quare eum non potuimus ejicere? » respondit, « Prop- » ter incredulitatem vestram[2]. » Si Apostoli increduli, quis fidelis? Quid faciunt agni, si titubant arietes? Nec tamen eos misericordia Domini despexit incredulos : sed arguit, nutrivit, perfecit, coronavit. Nam et ipsi memores infirmitatis suæ, quodam loco in Evangelio, sicut legimus, dixerunt ei : « Domine, auge nobis fidem[3]. » Domine, inquiunt, auge nobis fidem[4]. » Prima utilitas erat scientia, scire quod minus habebant : major felicitas, scire unde petebant. « Domine, inquiunt, auge nobis fidem. » Videte si non corda sua quasi ad fontem portabant, et ut eis, unde implerent, aperiretur, pulsabant. Pulsari ad se voluit, non ut repelleret pulsantes, sed ut exerceret desiderantes.

II. Putatis enim, fratres, nescire Deum quid vobis necessarium sit? Scit præveniens desideria nostra, qui novit inopiam nostram. Denique cum doceret orationem, et moneret Discipulos suos, ne in oratione multiloqui essent : « Nolite, inquit, multiloqui esse; novit enim Pater vester

[1] Alias ex Sirmondianis 34. — [2] Matth. XVII, 18. — [3] Ibid. 19. — [4] Luc. XVII, 5.

» quid vobis necessarium sit, prius quam petatis ab eo[1].» Aliud jam dicit Dominus. Quid est? Nolens ut multum loquamur in oratione, dixit nobis : « Nolite multum loqui » quando oratis; scit enim Pater vester quid vobis neces- » sarium sit, prius quam petatis ab eo. « Si scit Pater noster quid nobis necessarium sit, prius quam petamus ab eo, quare loquimur vel parum? Quæ causa est ipsius orationis, si jam novit Pater noster quid nobis necessarium sit? Dicit alicui : Noli me diu petere; novi enim quid tibi necessarium sit. Si nosti, Domine, quare vel petam? Tu non vis me habere diuturnam petitionem, imo jubes ut habeam pene nullam. Et ubi est illud alio loco? Qui dicit : « Nolite multum loqui in oratione : » alio loco dicit : « Petite, et dabitur vobis[2]? » Et ne transeunter tibi putares esse prædictum ut peteres, addidit : « Quærite, » et invenietis. » Et ne hoc transitorium existimares, vide quid adjunxerit, vide ubi conclusit : « Pulsate, et » aperietur vobis : » vide quid adjunxerit. Voluit te ut accipias petere, ut invenias quærere, ut intres pulsare. Quomodo ergo quia jam Pater noster scit quid nobis necessarium sit, quare petimus? quare quærimus? quare pulsamus? quare in petendo et quærendo et pulsando nos fatigamus, ut scientem instruamus? Alio loco Domini verba sunt : « Oportet semper orare, et non deficere[3]. » Si oportet semper orare, quomodo dicit : « Nolite multilo- » qui esse? » Quomodo oro semper, qui cito finio? Hac me jubes cito finire, hac jubes semper orare, et non deficere : quid est hoc? Et ut hoc intelligas pete, quære, pulsa. Ideo enim clausum est, non ut te spernat, sed ut exerceat. Ergo, fratres, cohortari debemus ad orationem, et nos, et vos. Alia enim spes in nobis non est in multis malis præsentis sæculi, nisi pulsare in ipsa oratione, cre-

[1] Matth. VI, 7, 8. — [2] Id. VII, 7. — [3] Luc. XVIII, 1.

dere fixumque corde retinere, quia hoc tibi non dat Pater tuus, quod scit tibi non expedire. Quid enim desideres tu nosti; quid tibi prosit ille novit. Puta te esse sub medico, et esse infirmum, sicut et verum est : omnis enim vita ista nostra, infirmitas; et longa vita nihil aliud quam longa infirmitas. Puta ergo te sub medico ægrotare. Delectavit recentem, delectavit potum vini usurpare petere a medico. Non prohiberis petere, ne forte non tibi noceat, et expediat tibi accipere. Noli dubitare petere : pete, noli cunctari; sed si non acceperis, noli contristari. Si hoc sub homine medico carnis tuæ, quanto magis sub Deo medico, creatore, reparatore et carnis et animæ tuæ?

III. Proinde, quoniam in hoc capitulo Dominus ad orationem hortatus est, ubi dixit : « Propter incredulitatem » vestram non potuistis hoc dæmonium ejicere[1]. » Ad orationem enim hortatus sic conclusit : « Hoc genus non » ejicitur, nisi jejuniis et orationibus[2]. » Si orat homo ut ejiciat dæmonium alienum, quanto magis ut ejiciat avaritiam suam? quanto magis ut ejiciat vinolentiam suam? quanto magis ut ejiciat luxuriam suam? quanto magis ut ejiciat immunditiam suam? Quanta sunt in homine, quæ si perseveraverint, non admittunt ad regnum cœlorum? Videte, fratres, quomodo rogatur medicus pro salute temporali, quomodo si quisquam desperate ægrotet, numquid pudet illum, aut piget homini pedes tenere? peritissimo archiatro lacrymis vestigia lavare? Et quid, si dixerit ei medicus : Sanari aliter non potes, nisi te ligavero, adussero, secuero? Respondet : Fac quod vis, tantum sana me. Quanto ardore desiderat paucorum dierum vapoream sanitatem, ut pro illa et ligari velit, et secari, et uri, et custodiri ne manducet quod delectat, ne bibat

[1] Matth. XVII, 19. — [2] Ibid. 20.

quod delectat, nec quando delectat? Totum patitur, ut serius moriatur : et non vult pauca pati, ut nunquam moriatur. Si tibi dicat Deus, qui cœlestis est super nos medicus : « Tu sanari vis ? » quid dicturus es, nisi sanari? Forte non dicis, quia sanum te putas, hoc est quod pejus ægrotas.

IV. Nam si duos ægrotos constituas, unum qui flendo medicum roget, alterum qui in ægritudine sua, mente perdita irrideat medicum; ille spem promittit flenti, plangit ridentem. Quare? nisi quia tanto periculosius ægrotat, quantum se sanum putat? Sic erant et Judæi. Ad ægrotos venit Christus, omnes ægrotos invenit. Nemo sibi de sanitate blandiatur : ne renuntiet ad illum medicus. Omnes ægrotos invenit; apostolica sententia est : « Omnes enim » peccaverunt, et egent gloria Dei[1]. » Cum ergo omnes invenisset ægrotos, duo genera fuerunt ægrotorum. Alii veniebant ad medicum, inhærebant Christo, audiebant, honorabant, sequebantur, convertebantur. Ille accipiebat omnes sine ullo fastidio sanaturus, qui gratis sanabat, qui omnipotentia curabat. Cum ergo susciperet eos, et adjungeret sibi sanandos, illi exultaverunt. Aliud vero genus ægrotorum, qui jam ægritudine iniquitatis mentem perdiderant, et se ægrotare nesciebant; insultaverunt illi, quia suscipiebat ægrotos, et dixerunt Discipulis ejus : « Ecce qualis est magister vester, qui cum peccatoribus » et publicanis manducat. » Et ille, qui noverat quid essent, et qui essent, respondit illis : « Non est opus sanis » medicus, sed male habentibus[2]. » Et ostendit illis qui essent sani, et qui ægrotantes. « Non veni, inquit, vo» care justos, sed peccatores. Si peccatores, inquit, ad me » non accedunt, quare veni? » propter quos veni? Si omnes sani sunt, quare tantus medicus de cœlo descen-

[1] Rom. III, 23. — [2] Matth. IX, 11, etc.

dit? quare nobis medicamentum non de armario suo, sed de sanguine suo fecit? Ergo illud genus ægrotorum qui mitius ægrotabant, qui se ægrotare sentiebant, ut sanarentur, medico cohærebant. Illi autem qui periculosius ægrotabant, medico insultabant, ægrotos calumniabantur. Ad extremum quo processit phrenesis ipsorum? Ut medicum tenerent, ligarent, flagellarent, spinis coronarent, ligno suspenderent, cruce necarent. Quid miraris? Medicum occidit ægrotus : sed eum medicus occisus sanavit phreneticum.

V. Primo enim non obliviscens in cruce personam suam, et demonstrans nobis patientiam suam, et exemplum præbens diligendi inimicos nostros; videns eos circumfremere, qui noverat morbum illorum, quia medicus, qu noverat phrenesim in qua mentem perdiderant, continu ad Patrem : « Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid fa» ciunt[1]. » Putatis autem, quia non illi Judæi malign erant, sævi, cruenti, turbulenti, inimici Filio Dei? Putatis quia vacavit vox illa, et inanis fuit : « Pater, ignosc » illis, quia nesciunt quid faciunt? » Omnes videbat sed suos futuros ibi cognoscebat. Denique mortuus est quia sic expediebat, ut morte sua occideret mortem. Mortuus est Deus, ut compensatio fieret cœlestis cujusdar mercimonii, ne mortem videret homo. Deus enim Christus, sed non ibi mortuus ubi Deus. Idem enim Deus, ide homo : unus enim Christus, Deus et homo. Homo as sumptus est, ut in melius mutaremur, non Deum ad de teriora detorsit. Assumpsit enim quod non erat, non am sit quod erat. Cum ergo Deus esset et homo, volens n vivere de suo, mortuus est de nostro. Unde enim ip moreretur non habebat : sed nec nos unde viveremu Quid enim ille erat, qui non habebat unde moreretu

[1] Luc. XXIII, 34.

« In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, » et Deus erat Verbum [1]. » Quære de Deo unde moriatur, non invenies. Nos autem morimur, qui sumus caro, peccati carnem portans homo. Peccatum quære unde vivat, non habet. Nec ille ergo potuit habere mortem de suo, nec nos vitam de nostro : sed nos vitam de ipsius, ille mortem de nostro. Qualia commercia ! quid dedit, et quid accepit ? Mercantes homines veniunt ad commercia, ad res mutandas. Nam antiqua commercia rerum mutatio fuit. Dabat homo quod habebat, et accipiebat quod non habebat. Verbi gratia, habebat triticum, sed hordeum non habebat ; alter hordeum habebat, et triticum non habebat : dabat ille triticum quod habebat, accipiebat hordeum quod non habebat. Quanti erat ut major copia vilem speciem compensaret ! Ecce ergo alius dat hordeum, ut accipiat triticum : postremum alius dat plumbum, ut accipiat argentum ; sed multum dat plumbum contra parum argentum : alius dat lanam, ut accipiat vestem. Et quis enumerat omnia ? Tamen nemo dat vitam, ut accipiat mortem. Non ergò vox medici pendentis in ligno inanis fuit. Ut enim moreretur pro nobis, quia Verbum mori non poterat : « Verbum caro factum est, et habitavit in » nobis [2]. » Pependit in cruce, sed in carne. Ibi vilitas, quam contempserunt Judæi : ibi charitas, per quam liberati sunt Judæi. Pro ipsis enim dictum est : « Pater, » ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt [3]. » Et non vacavit vox illa. Mortuus est, sepultus est, resurrexit, factis quadraginta diebus cum Discipulis suis ascendit in cœlum, misit Spiritum sanctum in eos qui expectabant promissum. Illi accepto Spiritu sancto impleti sunt, et cœperunt loqui linguis omnium gentium. Tunc Judæi qui aderant, expavescentes in nomine Christi loqui omnibus

[1] Joan I, 1. — [2] Ibid 14. — [3] Luc. XXIII, 34.

linguis homines idiotas, imperitos, quos inter se nutritos noverant in lingua una, expaverunt: unde hoc munus esset Petro loquente didicerunt. Ille hoc donavit, qui in ligno pependit. Ille hoc donavit, qui irrisus est pendens in ligno, ut daret Spiritum sanctum sedens in cœlo. Audierunt, crediderunt illi de quibus dixerat: « Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Crediderunt, » baptizati sunt, atque est facta conversio. » Quæ conversio? Sanguinem Christi, quem sævientes fuderunt, credentes biberunt.

VI. Ergo ut sermonem nostrum unde cœpimus concludamus, oremus, et de Deo præsumamus: vivamus quomodo jubet, et ubi titubamus in ipsa vita, ipsum invocemus, quomodo illum invocaverunt Discipuli dicentes: « Domine, auge nobis fidem[1]. » Et Petrus præsumpsit, et titubavit: nec tamen contemptus mersus est, sed sublevatus et erectus est. Etenim quod præsumpsit unde erat? Non de suo erat: de Domini erat. Quomodo? « Do» mine, si tu es, jube me venire ad te super aquam. » Ambulabat enim Dominus super aquas. « Si tu es, jube me » venire ad te super aquam. Scio enim quia si tu es, ju» bes et fit. » Et ille ait: « Veni. » Descendit in illius jussione, et trepidavit in sua infirmitate. Tamen quando trepidavit, ad illum exclamavit: « Domine, inquit, li» bera me. Tunc Dominus tenuit illi manum, et dixit: » Modicæ fidei, quare dubitasti[2]? » Ipse invitavit, ipse nutantem et titubantem liberavit: ut impleretur quod dictum est in Psalmo: « Si dicebam: Motus est pes meus, » misericordia tua, Domine, adjuvabat me[3]. »

VII. Duo ergo genera beneficiorum sunt, temporalia et æterna. Temporalia sunt salus, substantia, honor, amici, domus, filii, uxor, et cætera vitæ hujus, ubi pe-

[1] Luc. XVII, 5. — [2] Matth. XIV, 28, etc. — [3] Psal. XCIII, 18.

regrinamur. Ponamus nos ergo in stabulo vitæ hujus, quasi peregrini transituri, non quasi possessores mansuri. Æterna vero beneficia sunt, primum ipsa vita æterna, incorruptio et immortalitas carnis et animæ, societas Angelorum, civitas cœlestis, dignitas indeficiens, Pater et patria, ille sine morte, illa sine hoste. Hæc beneficia toto ardore desideremus, omni perseverantia petamus, non sermone longo, sed teste gemitu. Desiderium semper orat, etsi lingua taceat. Si semper desideras, semper oras. Quando dormitat oratio? Quando friguerit desiderium. Ergo illa beneficia sempiterna tota aviditate postulemus, illa bona tota intentione quæramus, illa bona securi petamus. Habenti enim illa bona prosunt, obesse non possunt. Temporalia vero ista aliquando prosunt, aliquando obsunt. Multis profuit paupertas, et nocuerunt divitiæ: multis profuit privata vita, et nocuit altus honor. Et iterum aliquibus profuit pecunia, profuit dignitas; bene utentibus profuit: male autem utentibus non ablata plus nocuit. Ac per hoc, fratres, petamus et ista temporalia moderate, securi quia si accipimus, ille dat qui novit quid nobis expediat. Petisti, non est tibi datum quod petebas? Crede Patri, qui si tibi expediret, daret tibi. Ecce de te ipso fac tibi conjecturam. Qualis est enim apud te filius tuus nesciens res humanas, talis es et tu apud Dominum nesciens res divinas. Ecce ante te filius tuus tota die plorans, ut des illi cultrum, id est, gladium: negas te dare, non das, contemnis flentem, ne plangas morientem. Ploret, affligat se, collidat se, ut leves eum in equum: non facis, quia non potes eum regere, elidet et occidet illum. Cui negas partem, totum illi servas. Sed ut crescat, et totum possideat secure, non das illi modicum periculosum.

VIII. Ideo dicimus, fratres, orate quantum potestis.

Abundant mala, et Deus voluit ut abundarent mala. Utinam non abundarent mali, et non abundarent mala. Mala tempora, laboriosa tempora, hoc dicunt homines. Bene vivamus, et bona sunt tempora. Nos sumus tempora: quales sumus, talia sunt tempora. Sed quid facimus? Non possumus ad bonam vitam convertere multitudinem hominum? Pauci qui audiunt bene vivant: pauci bene viventes multos male viventes ferant. Grana sunt, in area sunt: paleas secum in area habere possunt, in horreo non habebunt. Ferant quod nolunt, ut veniant ad quod volunt. Quare contristamur et causamur Deum? Abundant mala in mundo, ut non ametur mundus. Magni viri, fideles sancti, qui contempserunt mundum speciosum: nos non possumus contemnere nec fœdum. Malus est mundus, ecce malus est, et sic amatur, quasi bonus esset. Quid est autem malus mundus? Non enim malum est cœlum et terra, et aquæ, et ea quæ sunt in eis, pisces, volatilia, arbores. Omnia ista bona sunt: sed malum mundum mali homines faciunt. Sed quoniam carere non possumus malis hominibus, quandiu vivimus, sicut dixi, ad Dominum Deum nostrum gemamus; et mala feramus, ut ad bona perveniamus. Patremfamilias non reprehendamus; charus est enim. Ipse nos portat, non nos illum. Novit quemadmodum gubernet quod fecit: fac quod jussit, et spera quod promisit.

# SERMO LXXXI [1].

## *De verbis Evangelii Matth.* XVIII, *ubi admonemur ab scandalis mundi cavère.*

I. Divinæ lectiones, quas modo, cum recitarentur, audivimus, admonent nos adversus scandala, quæ futura prædicta sunt, robur percipere virtutum, pectus munire christianum, et hoc a misericordia Domini. « Quid est » enim homo, ait, nisi quod memor es ejus [2]? Væ mundo » ab scandalis [3], » Dominus dicit, Veritas dicit : terret et monet, non vult esse nos incautos; nam non fecit utique desperatos. Contra hoc « Væ, » id est, contra hoc malum metuendum, tremendum, cavendum, consolatur nos, et hortatur, et instruit illo loco Scriptura, ubi dicitur : « Pax » multa diligentibus legem tuam, et non est eis scanda- » lum [4]. » Ostendit hostem cavendum, sed non cessavit ostendere murum munitum. Cogitabas tu audiens : « Væ » mundo ab scandalis, » quo ires extra mundum, ne scandala patereris. Ergo propter cavenda scandala, quo ibis extra mundum, nisi fugias ad eum qui fecit mundum? Quomodo autem ad eum, qui fecit mundum, confugere poterimus, nisi legem ejus, quæ ubique prædicatur, audiamus? Parum est audiamus, nisi diligamus. Securum te enim faciens Scriptura divina contra scandala non ait : Pax multa audientibus legem tuam. « Non enim auditores legis justi » sunt apud Deum. Sed quia factores legis justificabuntur [5], » et fides per dilectionem operatur [6] : « Pax multa, inquit, di-

[1] Alias ex Sirmondianis 33. — [2] Psal. VIII, 5. — [3] Matth. XVIII, 7. — [4] Psal. CXVIII, 163. — [5] Rom. II, 13. — [6] Galat. V, 6.

» ligentibus legem tuam, et non est eis scandalum. » Concinit huic sententiæ etiam quod audiendo et respondendo cantavimus : « Mites autem hæreditate possidebunt » terram, et delectabuntur in multitudine pacis[1]. » Quia, « Pax multa diligentibus legem tuam. » Ipsi enim mites, qui diligunt legem Dei. « Beatus enim vir, quem tu eru- » dieris, Domine, et ex lege tua docueris eum, ut miti- » ges eum a diebus malignis, donec fodiatur peccatori » fovea[2]. » Quam diversæ videntur Scripturæ voces, et in unam sententiam sic confluunt atque concurrunt, ut quidquid audire potueris de fonte illo uberrimo, acquiescas et tu, concordes veritati amicus, pace plenus, charitate fervidus, contra scandala munitus.

II. Propositum est ergo videre, vel quærere, vel discere, quomodo mites esse debemus : et ex hoc quod modo de Scripturis commemoravi, admonemur invenire quod quærimus. Intenta sit paululum Charitas Vestra; magna res agitur, ut mites simus : necessaria res in adversis. Neque enim res adversæ sæculi hujus vocantur scandala : scandala quæ sint, advertite. Nescio quis, verbi gratia, in necessitate aliqua constitutus urgetur pressura. Non est hoc scandalum, quia pressura urgetur. Pressura et Martyres pressi sunt, sed non oppressi. Scandalum cave, non valde pressuram. Pressura premit te, scandalum opprimit te. Quid ergo interest inter pressuram et scandalum? In pressura parabas servare patientiam, tenere constantiam, non relinquere fidem, non consentire peccato. Hoc si servas, aut si servaveris, pressura tibi ruina non erit : sed ad hoc valebit illa pressura, ad quod valet in torculari, non ut oliva opprimatur, sed ut oleum liquetur. Denique si in ista pressura laudes Deo dicas, quam utile prelum, unde a te liquor emanat? Sedebant in pressura

[1] Psal. xxxvi, 11. — [2] Psal. xciii, 12, 13.

Apostoli catenati, atque in illa pressura cantabant hymnum Deo. Quid premebatur? quid eliquabatur? Sedebat sub magna pressura Job in stercore, inops, sine ope, sine substantia, sine filiis; plenus, sed vermibus, quod quidem ad hominem pertinet exteriorem. Sed quia et intus Deo plenus erat, laudabat Deum, et pressura illa non illi erat scandalum. Ubi ergo scandalum? Quando accessit ei uxor, et ait: « Dic aliquid in Deum, et morere[1]. » Omnibus quippe ablatis a diabolo, exercitato Eva servata est, non ad consolationem, sed ad tentationem viri. Ecce ubi scandalum. Exaggeravit miserias ejus, miserias etiam suas cum illius, et cœpit persuadere blasphemiam. Illi autem, qui erat mitis, quia Deus ex lege sua docuerat eum, et mitigaverat a diebus malignis, pax multa erat in corde ejus diligentis legem Dei, et non erat illi scandalum. Illa scandalum erat, sed illi non erat. Denique vide mitem, vide eruditum in lege Dei, lege Dei dico æterna. Nam lex illa in tabulis data Judæis nondum erat temporibus Job, sed manebat adhuc lex æterna in cordibus piorum, unde illa descripta est quæ populo data est. Quia ergo mitigatus erat lege Dei a diebus malignis, et pax ei multa erat diligenti legem Dei, vide quam sit mitis, quid respondet. Hic disce quod proposui, qui sint mites, « Locuta es, inquit, tanquam una ex insipientibus mulieribus. Si bona percepimus de manu Domini, mala non sustinemus[2]? »

III. Audivimus exemplo qui sint mites: definiamus eos verbis, si possumus. Mites sunt, quibus in factis omnibus bonis, in omnibus quæ bene faciunt, non placet nisi Deus; in omnibus quæ mala patiuntur, non displicet Deus. Eia, fratres, attendite ad hanc regulam, ad hanc normam; extendamus nos ad illam, quæramus incrementum, ut

[1] Job. II, 9. — [2] Ibid. 10.

impleamus illam. Quid enim prodest, quia plantamus et rigamus, nisi Deus incrementum dederit? « Neque qui » plantat est aliquid, neque qui rigat; sed qui incremen- » tum dat Deus[1]. » Audi qui vis mitis esse, qui vis mitigari a diebus malignis, qui diligis legem Dei; ut non sit in te scandalum, et sit tibi pax multa, ut possideas terram, et delecteris in multitudine pacis : audi qui vis mitis esse. Quidquid boni facis, non tibi placeas. « Deus enim » superbis resistit, humilibus autem dat gratiam[2]. » Ergo quidquid boni facis, non tibi placeat nisi Deus : quidquid mali pateris, non tibi displiceat Deus. Quid plura? Hoc fac, et vives. Non te absorbebunt dies maligni; evades quod dictum est : « Væ mundo ab scandalis. » Cui mundo enim « Væ ab scandalis, » nisi de quo dictum est : « Et » mundus eum non cognovit[3]? » Non illi mundo, de quo dictum est : « Deus erat in Christo mundum reconcilians » sibi[4]. » Mundus malus, mundus bonus; mundus malus, omnes in mundo mali; et mundus bonus, omnes in mundo boni. Sicut attendimus plerumque agrum. Plenus est ager iste : quo fructu? Tritico. Itemque dicimus, et verum dicimus : Plenus est ager iste palea. Arbor est, plena est fructu. Alter dicit, plena est foliis. Et qui dicit, plena est fructu, verum dicit : et qui dicit, plena est foliis, verum dicit. Nec plenitudo foliorum abstulit fructui locum, nec plenitudo fructuum turbam expulit foliorum. Utroque plena est : sed aliud quærit ventus, aliud cultor colligit. Sic ergo, cum audis : « Væ mundo ab scandalis, » noli terreri, dilige legem Dei, non tibi erit scandalum.

IV. Sed occurrit uxor, nescio quid mali persuadens. Diligis eam, sicut oportet diligi uxorem : membrum tuum est. Sed, « Si oculus tuus scandalizat te, si manus tua » scandalizat te, si pes tuus scandalizat te, » modo au-

[1] I Cor. III, 7. — [2] Jacob. IV, 6. — [3] Joan. I, 10. — [4] 2 Cor. V, 19.

disti Evangelium : « Amputa, projice abs te[1].» Quisquis tibi charus est, quisquis tibi pro magno habetur a te, tandiu magnus sit, tandiu dilectum membrum tuum sit, quandiu non cœperit scandalizare, id est, mali aliquid suadere. Audite quia hoc est scandalum. Constituimus exemplum de Job et uxore ejus : sed ibi non est nominatum scandalum. Audi Evangelium : Dominus cum de passione sua prædicaret, Petrus cœpit illi suadere ne pateretur. « Redi retro, Satanas, scandalum mihi es[2].» Prorsus docuit te Dominus, qui tibi vivendi exemplum præbuit, et quid sit scandalum, et quomodo caveatur scandalum. Cui dixerat paulo ante : « Beatus es, Simon Bar-» Jona[3], ostenderat illum membrum suum esse. » At ubi cœpit scandalum esse, præcidit membrum : refecit membrum, reposuit membrum[4]. Scandalum ergo tibi ille erit, qui tibi mali aliquid suadere cœperit. Et intendat Charitas Vestra : fit hoc plerumque, non malevolentia, sed perversa benevolentia. Videt enim te amicus tuus, qui te diligit, vicissimque a te diligitur, pater tuus, frater tuus, filius tuus, conjux tua, videt te in malo, et vult te facere malum. Quid est, videt te in malo? Videt te in aliqua pressura. Pressuram ipsam propter justitiam forsitan pateris : ideo pateris pressuram, quia non vis dicere falsum testimonium. Verbi gratia dixerim. Abundant exempla, quia « Væ mundo ab scandalis.» Ecce, verbi gratia, potens aliquis quærit a te, propter prædam suam, propter rapinam suam, ministerium falsi testimonii[5]. Negas tu : negas falsum, ne neges verum. Ne multis immorer, ille irascitur, potens est, premit : accedit amicus, qui non vult te esse in pressura, non vult te esse in malo : Rogo te, fac quod tibi dicitur, quid magnum est? Jam forte,

[1] Matth. XVIII, 8, 9. — [2] Id. XVI, 23. — [3] Ibid. 17. — [4] Videtur nonnihil deesse. — [5] Florus ad Rom. III.

quomodo et Satanas Domino : « Scriptum est de te : Quia » Angelis suis mandavit de te, ne offendas ad lapidem » pedem tuum [1]. » Forte et iste amicus tuus, quia videt te Christianum, de Lege tibi vult persuadere, quod putat te debere facere. Fac quod dicit. Quid? Hoc quod vult ille. Sed mendacium est, falsum est. Non legisti : « Omnis » homo mendax [2]? » Jam iste scandalum est. Amicus est, quid facturus es? Oculus est, manus est : « Amputa, et » projice abs te. » Quid est, « Amputa et projice abs te? » Noli consentire. Hoc significat : « Amputa et projice abs » te, » noli consentire. Membra enim nostra in corpore nostro consensione faciunt unitatem, consensione vivunt, consensione invicem connectuntur. Ubi dissensio, ibi morbus aut vulnus est. Ergo membrum tuum est : diliges eum. Sed scandalizat te : « Amputa eum, et projice abs » te. » Noli consentire; averte illum ab auribus tuis, forte correctus rediet.

V. Quomodo facturus es quod dico, amputaturus et objecturus, et eo fortasse correcturus? quomodo facturus es, responde. De Lege voluit suadere mendacium. Ille enim ait : Dic. Et forte non ausus est dicere : Dic mendacium : sed sic : Dic quod vult. Tu dicis : Sed mendacium est. Et ille, ut excuset : « Omnis homo mendax. » Et tu contra, frater, « Os quod mentitur, occidit ani» mam [3]. » Attende, non est leve quod audisti : « Os quod » mentitur, occidit animam. » Quid mihi facit inimicus iste potens, qui me premit, quia miseraris me, et miseret conditionis in me, et non vis me esse in malo; cum velis me esse malum? Quid mihi facit potens iste, quid premit? Carnem. Corpus, dicis tu, premit : dico ego, perimit. Quanto mitius mecum agit ille, quam ego, si mentitus fuero? Ille occidit carnem meam : ego occido

[1] Matth. IV, 6. — [2] Psal. CXV, 11. — [3] Sap. I, 11.

animam meam. Iratus potens occidit corpus : « Os quod » mentitur, occidit animam. » Corpus occidit; moriturum erat, etsi non occideretur : animam vero quam non occidit iniquitas, in æternum excipit veritas. Serva ergo quod servare potes : pereat quod quandoque periturum est. Respondisti; et tamen « Omnis homo mendax, » non solvisti. Responde illi et ad hoc, ne videatur sibi aliquid dixisse ad suadendum mendacium, testimonium de Lege proferens, urgens te de Lege contra Legem. In Lege enim scriptum est : « Falsum testimonium ne dicas[1] : » et in Lege scriptum est : « Omnis homo mendax. » Respice ad illud quod paulo ante commonui, quando mitem hominem verbis quibus potui, terminavi. Mitis est, cui in omnibus quæ bene facit, non placet nisi Deus; in omnibus quæ male patitur, non displicet Deus. Hoc ergo ei responde, qui dicit : Mentire, quia scriptum est : « Omnis » homo mendax. » Non mentior, quia scriptum est : « Os » quod mentitur, occidit animam. » Non mentior, quia scriptum est : « Perdes omnes qui loquuntur menda» cium[2]. » Non mentior, quia scriptum est : « Falsum » testimonium non dices. » Urgeat licet pressuris carnem meam cui displiceo in veritate : audio Dominum meum; « Nolite timere eos, qui corpus occidunt[3]. »

VI. Quomodo ergo omnis homo mendax? An forte non es homo? Responde cito, et verum : Et homo non sim, ne mendax sim. Videte enim : « Deus de cœlo prospexit » super filios hominum, ut videret si est intelligens et re» quirens Deum. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt : «Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum[4].» Quare? Quia filii hominum esse voluerunt. Ut autem eos ab his iniquitatibus tolleret, redimeret, curaret, sanaret, mutaret filios hominum, dedit eis potestatem filios Dei

[1] Deut. v, 20. — [2] Psal. v, 7. — [3] Matth. x, 28. — [4] Psal. xiii, 2, 3.

fieri [1]. Quid ergo mirum? Homines eratis, si eratis filii hominum; omnes homines eratis, mendaces eratis, omnis enim homo mendax. Accedit vobis gratia Dei, dedit vobis potestatem filios Dei fieri. Audite vocem Patris mei dicentis: «Ego dixi: Dii estis, et filii Altissimi omnes [2].» Quoniam homines filii hominum, si non filii Altissimi, mendaces; quia omnis homo mendax. Si filii Dei, si gratia Salvatoris redempti, si pretioso sanguine comparati, si aqua et Spiritu renati, si ad hæreditatem cœlorum prædestinati, utique filii Dei. Ergo jam dii. Quid ad te vult mendacium? Adam enim purus homo, Christus homo Deus, creator omnis creaturæ Deus. Adam homo, Christus homo mediator Dei, Filius unicus Patris, Deus homo. Ecce tu longe a Deo homo, et Deus sursum longe ab homine: in medio se posuit Deus homo. Agnosce Christum, et per hominem ascende ad Deum.

VII. Jam ergo correcti, et si aliquid egimus, mites, teneamus indeclinabilem confessionem. Diligamus legem Dei, ut evadamus quod dictum est: «Væ mundo ab scandalis.» Loquamur aliquid de scandalis, quibus mundus plenus est, et quomodo crebrescant scandala, abundent pressuræ. Vastatur mundus, calcatur torcular. Eia, Christiane, cœleste germen, peregrini in terra, qui civitatem in cœlo quæritis, qui Angelis sanctis sociari desideratis, intelligite vos sic venisse ut discedatis. Transitis per mundum, conantes ad eum qui creavit mundum. Non vos perturbent amatores mundi, qui volunt in mundo remanere, et velint nolint, coguntur migrare: non vos decipiant, non seducant. Pressuræ istæ non sunt scandala. Justi estote, et exercitationes erunt. Tribulatio venit: quod volueris erit, aut exercitatio, aut damnatio. Qualem te invenerit, talis erit. Tribulatio ignis est: aurum te in-

[1] Joan. I, 12. — [2] Psal. LXXXI, 6.

venit? sordes tollit : paleam te invenit? in cinerem vertit. Ergo pressuræ quæ abundant, non sunt scandala. Sed quæ sunt scandala? Locutiones illæ, verba illa, quibus nobis dicitur : Ecce quid faciunt tempora christiana, ecce quæ sunt scandala. Ad hoc enim tibi dicitur, ut tu, si amas mundum, blasphemes Christum. Et dicit tibi hoc amicus tuus, consiliarius tuus, ergo oculus tuus. Dicit tibi hoc minister tuus, cooperarius tuus : ergo manus tua. Dicit tibi hoc forte qui te sustentat, qui te ab humilitate terrena sublevat : ergo pes tuus. Abjice, amputa, projice abs te, noli consentire. Responde talibus, quomodo respondebat ille, cui suadebatur falsum testimonium. Responde et tu : dic homini dicenti tibi : Ecce temporibus christianis tantæ pressuræ sunt, vastatur mundus : responde tu : Hoc mihi, ante quam eveniret, prædixit Christus.

VIII. Quare enim turbaris? Pressuris mundi turbatur cor tuum, quomodo navis illa, ubi dormiebat Christus. Ecce quæ causa est, homo cordate, ut turbetur cor tuum : ecce quæ causa est. Navis ista, in qua Christus dormit[1], cor est ubi fides dormit. Quid enim tibi novi dicitur, Christiane, quid enim tibi novi dicitur? Temporibus christianis vastatur mundus, deficit mundus. Non tibi dixit Dominus tuus : Vastabitur mundus? Non tibi dixit Dominus tuus : Deficiet mundus? Quare credebas quando promittebatur, et turbaris quando completur? Ergo tempestas sævit in cor tuum : cave naufragium, excita Christum. « Habitare, inquit Apostolus, Christum per fidem in » cordibus vestris[2]. » Per fidem habitat in te Christus. Fides præsens, præsens est Christus : fides vigilans, vigilans est Christus : fides oblita, dormiens est Christus. Excitare, commovere, dic : « Domine, perimus ». Ecce quæ nobis dicunt Pagani : quæ nobis dicunt, quod est gravius,

[1] Matth. VIII, 24. — [2] Ephes. III, 17.

mali Christiani. Exurge, Domine, perimus. Evigilet fides tua, incipit tibi loqui Christus. Quid perturbaris? Hæc omnia prædixi tibi. Ideo prædixi, ut cum venissent mala, sperares bona, ut non deficeres in malis. Miraris quia deficit mundus? mirare quia senuit mundus. Homo est, nascitur, crescit, senescit. Querelæ multæ in senecta : tussis, pituita, lippitudo, anxietudo, lassitudo inest. Ergo senuit homo; querelis plenus est : senuit mundus; pressuris plenus est. Parum tibi præstitit Deus, quia in senectute mundi misit tibi Christum, ut tunc te reficiat; quando cuncta deficiunt? Nescis hoc significasse in semine Abrahæ? « Nam » semen Abrahæ, ait Apostolus, quod est Christus. Non » dicit : Et seminibus, tanquam in multis, sed tanquam » in uno : Et semini tuo, quod est Christus [1].» Ideo seni Abrahæ natus est filius, quia erat utique Christus in ipsius mundi senectute venturus. Venit cum omnia veterascerent, et novum te fecit. Res facta, res condita, res peritura jam vergebat in occasum. Necesse erat ut abundaret laboribus : venit ille et consolari te inter labores, et promittere tibi in sempiternum quietem. Noli adhærere velle seni mundo, et nolle juvenescere in Christo, qui tibi dicit : Perit mundus, senescit mundus, deficit mundus, laborat anhelitu senectutis. Noli timere, renovabitur juventus tua sicut aquilæ.

IX. Ecce, inquit, christianis temporibus Roma perit. Forte Roma non perit : forte flagellata est, non interempta : forte castigata est, non deleta. Forte Roma non perit, si Romani non pereant. Non enim peribunt, si Deum laudabunt : peribunt, si blasphemabunt. Roma enim quid est, nisi Romani? Non enim de lapidibus et lignis agitur, de excelsis insulis et amplissimis mœnibus. Hoc sic erat factum, ut esset aliquando ruiturum. Homo cum ædifi-

[1] Galat. III, 16.

caret, posuit lapidem super lapidem; et homo cum destrueret, expulit lapidem a lapide. Homo illud fecit, homo illud destruxit. Injuria fit Romæ, quia dicitur: Cadit? Non Romæ, sed forte artifici ejus. Conditori ejus facimus injuriam, quia dicimus: Roma ruit, quam condidit Romulus? Mundus arsurus est, quem condidit Deus. Sed nec quod fecit homo, ruit, nisi quando voluerit Deus; nec quod fecit Deus, ruit, nisi quando voluerit Deus. Si enim hominis opus non cadit, sine voluntate Dei, opus Dei quando potest cadere per voluntatem hominis? Tamen et mundum fecit tibi Deus casurum; et ideo te condidit moriturum. Ipse homo ornamentum civitatis, ipse homo inhabitator, rector, gubernator civitatis, sic venit ut eat, sic est natus ut moriatur, sic est ingressus ut transeat: « Cœlum et terra transibunt[1]: » quid ergo mirum, si aliquando finis est civitati? Et forte non modo finis est civitati: tamen aliquando finis erit civitati. Sed quare inter sacrificia Christianorum perit Roma. Quare inter sacrificia Paganorum arsit mater ejus Troja? Dii, in quibus spem suam Romani posuerunt, omnino Romani dii, in quibus spem Pagani Romani posuerunt, ad Romam condendam de Troja incensa migraverunt. Dii Romani ipsi fuerunt primo dii Trojani. Arsit Troja, tulit Æneas deos fugitivos: imo tulit deos fugiens stolidos. Portari enim a fugiente potuerunt: fugere ipsi non potuerunt. Et cum ipsis diis veniens in Italiam, cum diis falsis condidit Romam. Longum est cætera persequi: breviter tamen quod ipsorum litteræ habent commemorem. Auctor ipsorum omnibus notus sic loquitur: « Urbem Romam, sicut ego accepi, condidere, atque habuere initio Trojani, qui, Ænea duce, profugi, sedibus incertis vagabantur[2].» Habebant ergo deos secum, condiderunt Romam in Latio, posue-

[1] Matth. XXIV, 35. — [2] Sallust. in Catilin. num. 6.

runt ibi colendos deos, qui colebantur in Troja. Inducitur a Poëta ipsorum Juno irascens Æneæ et Trojanis fugientibus, et dicit :

Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat æquor,
Ilium in Italiam portans victosque Penates [1].

id est, deos victos portans secum in Italiam. Jam quando dii in Italiam victi portabantur, numen erat, an omen? Diligite ergo legem Dei, et non sit vobis scandalum. Rogamus vos, obsecramus vos, exhortamur vos, estote mites, compatimini patientibus, suscipite infirmos : et in ista occasione multorum peregrinorum, egentium, laborantium abundet hospitalitas vestra, abundent bona opera vestra. Quod jubet Christus, faciant Christiani, et tantum suo malo blasphemant Pagani.

## SERMO LXXXII [2].

*De verbis Evangelii Matth.* XVIII : Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te et ipsum solum, etc. *Et de verbis Salomonis :* Annuens oculis cum dolo, congerit hominibus mœstitiam; qui autem arguit palam, pacem facit.

I. ADMONET nos Dominus noster non negligere invicem nostra peccata, non quærendo quid reprehendas, sed videndo quid corrigas. Ejus quippe dixit acutum oculum ad ejiciendam festucam de oculo fratris sui, qui trabem in

[1] Virgil. Æneid. I, vers. 71 et 72. — [2] Alias 16 de verbis Domini.

oculo suo non habet[1]. Quid autem hoc sit, breviter insinuo Charitati Vestræ. Festuca in oculo, ira est : trabes in oculo, odium est. Quando ergo qui odit reprehendit irascentem, festucam vult de oculo fratris sui tollere : sed trabe impeditur, quam ipse portat in oculo suo. Festuca initium trabis est. Nam trabes quando nascitur, prius festuca est. Rigando festucam, perducis ad trabem : alendo iram malis suspicionibus, perducis ad odium.

II. Multum autem interest inter peccatum irascentis, et crudelitatem odio habentis. Nam et filiis nostris irascimur : odisse filios quis invenitur? In ipsis quoque pecoribus mater aliquando bucula sugentem vitulum tædio quodam avertit irascens : sed visceribus amplectitur matris. Quasi tædium facit, cum impingit : quæritur tamen, si deest. Nec damus aliter filiis disciplinam, nisi aliquantum irascendo et indignando : nec tamen daremus disciplinam, nisi amando. Usque adeo non omnis qui irascitur, odit ; ut aliquando magis odisse convincatur, si non irascitur. Fac enim puerum velle in aqua fluminis ludere, cujus impetu pereat : tu si vides, et patienter permittis, odisti : tua patientia, illius mors est. Quanto melius est, si irasceris et corrigis, quam non irascendo interire permittis? Odium ergo ante omnia vitandum est, trabes de oculo ejicienda est. Multum quippe aliud, est quando quisque irascens in aliquo verbi modum excedit, quod postea deleat pœnitendo ; et aliud est, servare insidias inclusas in corde. Multum postremo interest inter hæc verba Scripturæ : « Turbatus est præ ira oculus meus[2]. » De illo autem quid dictum est? « Qui odit fratrem suum, homicida est[3]. » Multum interest inter turbatum oculum, et extinctum. Festuca turbat, trabes extinguit.

III. Hoc ergo primum nobis persuadeamus, ut quod

[1] Matth. VII, 3. — [2] Psal. VI, 8. — [3] I Joan. III, 15.

hodie admoniti sumus, bene facere atque implere possimus, ante omnia non odisse. Tunc enim quando trabes non est in oculo tuo, vides recte quidquid fuerit in oculo fratris tui; et vim pateris, donec ejicias de oculo fratris tui, quod vides nocere oculo fratris tui. Lumen quod in te est, non te permittit negligere lumen fratris tui. Nam si odisti, et vis corripere, quomodo emendas lumen, qui perdidisti lumen? Dixit enim et hoc aperte eadem Scriptura, ubi scriptum est : « Qui odit fratrem suum, homicida » est. Qui odit, inquit, fratrem suum, in tenebris est usque » adhuc[1]. » Odium, tenebræ sunt. Non potest autem fieri, ut qui odit alterum, non sibi prius noceat. Illum enim lædere conatur extrinsecus, se vastat intrinsecus. Quantum autem animus noster corpore major est, tantum ei prospicere debemus, ne ipse lædatur. Lædit autem animum suum, qui odit alterum. Et quid facturus est ei quem odit? quid facturus? Tollit pecuniam, numquid fidem? Lædit famam, numquid conscientiam? Quidquid nocet, forinsecus nocet : sibi attende quid noceat. Intus enim sibi ipse inimicus est, qui odit alterum. Sed quia non sentit quid sibi mali faciat, in alterum sævit, eo periculosius vivens[2], quo non sentit quid secum mali agit; quia et sæviendo sensum perdidit. Sævisti in inimicum tuum : te sæviente ille nudatus est, tu iniquus es. Multum interest inter nudum et iniquum. Ille perdidit pecuniam, tu innocentiam. Quære quis gravius damnum perpessus est. Ille perdidit rem perituram, tu factus es periturus.

IV. Ideo debemus amando corripere; non nocendi aviditate, sed studio corrigendi. Tales si fuerimus, optime facimus quod hodie admoniti sumus : « Si peccaverit in » te frater tuus, corripe illum inter te et ipsum solum[3]. »

[1] I Joan. II, 9. — [2] *Forte* sæviens. — [3] Matth. XVIII, 15.

Quare illum corripis? Quia te doles, quod peccaverit in te? Absit. Si amore tui id facis, nihil facis. Si amore illius facis, optime facis. Denique in ipsis verbis attende, cujus amore id facere debeas, utrum tui, an illius. « Si te audierit, inquit, lucratus es fratrem tuum. » Ergo propter illum fac, ut lucreris illum. Si faciendo lucraris, nisi fecisses, perierat. Quid est ergo quod plerique homines ista peccata contemnunt, et dicunt : Quid magnum feci? In hominem peccavi [1]. Noli contemnere. In hominem peccasti : vis nosse quia in hominem peccando peristi? Si te ille, in quem peccasti, corripuerit inter te et ipsum solum, et audieris illum, lucratus est te. Quid est, lucratus est te; nisi quia perieras, si non lucraretur te? Nam si non perieras, quomodo te lucratus est. Nemo ergo contemnat, quando peccat in fratrem. Ait enim quodam loco Apostolus : « Sic autem peccantes in fratres, et percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis : ideo quia membra Christi omnes facti sumus [2]. » Quomodo non peccas in Christum, qui peccas in membrum Christi?

V. Nemo ergo dicàt : Quia non peccavi in Deum, sed peccavi in fratrem. In hominem peccavi : leve peccatum est, vel nullum peccatum est. Forte inde dicis: Leve est, quia cito curatur. Peccasti in fratrem : fac satis, et sanatus es. Cito fecisti mortiferam rem, sed remedium cito invenisti. Quis nostrum speret regnum cœlorum, fratres mei, quando dicit Evangelium : « Qui dixerit fratri suo : Fatue, » reus erit gehennæ ignis [3]? » Magnus terror, sed vide ibi remedium : « Si obtuleris munus tuum ad altare, et ibi » recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adver» sum te, relinque ibi munus tuum ante altare [4]. » Non

[1] Florus ad 1 Cor. VIII. — [2] 1 Cor. VIII, 12. — [3] Matth. V, 22. — [4] Ibid. 23.

irascitur Deus, quia differs imponere munus tuum : Te quærit Deus magis quam munus tuum. Nam si malum animum gerens adversus fratrem tuum, adveneris cum munere ad Deum tuum, respondet tibi : Tu peristi, mihi quid attulisti? Offers munus tuum, et tu non es munus Dei. Plus quærit Christus quem redemit sanguine suo, quam quod tu invenisti in horreo tuo. « Ergo relinque » ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari » fratri tuo; et sic veniens offeres munus tuum. » Ecce ille reatus gehennæ quam cito solutus est. Nondum reconciliatus, eras gehennæ reus : reconciliatus, securus offers munus tuum ad altare.

VI. Homines autem faciles sunt ad irrogandas injurias, et difficiles ad concordiam requirendam. Pete, inquit, veniam ab homine quem offendisti, ab homine quem læsisti. Respondet : Non me humiliabo. Vel Deum tuum audi, si fratrem tuum contemnis : « Qui se humiliat, exaltabitur [1]. » Non vis te humiliare qui cecidisti? Multum interest inter se humiliantem et inter jacentem. Jam jaces, et humiliare te non vis? Bene diceres : Nolo descendere; si noluisses ruere.

VII. Hoc ergo debet facere, qui fecit injuriam. Qui autem passus est, quid debet? Quod audivimus hodie : « Si » peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te et ipsum » solum [2]. » Si neglexeris, pejor es. Ille injuriam fecit, et injuriam faciendo gravi se ipsum vulnere percussit : tu vulnus fratris tui contemnis? Tu eum vides perire, vel perisse, et negligis? Pejor es tacendo, quam ille conviciando. Quando ergo in nos aliquis peccat, habeamus magnam curam, non pro nobis; nam gloriosum est injurias oblivisci; sed obliviscere injuriam tuam, non vulnus fratris tui. « Ergo » corripe eum inter te et ipsum solum [3], » intendens cor-

[1] Luc. XIV, 11. — [2] Matth. XVIII, 15. — [3] Ibid.

rectioni, parcens pudori. Forte enim præ verecundia incipit defendere peccatum suum, et quem vis facere corectiorem, facis pejorem. « Corripe ergo eum inter te et » ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum[1]: » quia perierat, nisi faceres. « Si autem non te audierit, » id est, peccatum suum quasi justitiam defenderit, ad» hibe tecum duos vel tres; quia in ore duorum vel trium » testium stat omne verbum. Si nec ipsos audierit, refer » ad Ecclesiam : si nec Ecclesiam audierit, sit tibi sicut » Ethnicus et publicanus[2]. » Noli illum deputare jam in numero fratrum tuorum. Nec ideo tamen salus ejus negligenda est. Nam et ipsos Ethnicos, id est, Gentiles, et Paganos in numero quidem fratrum non deputamus; sed tamen eorum salutem semper inquirimus. Hoc ergo audivimus Dominum ita monentem, et tanta cura præcipientem, ut etiam hoc adderet continuo : « Amen dico vobis, » quæcumque ligaveritis super terram, ligata erunt et in » cœlo; et quæcumque solveritis in terra, soluta erunt et » in cœlo[3]. » Cœpisti habere fratrem tuum tanquam publicanum, ligas illum in terra : sed ut juste alliges, vide. Nam injusta vincula disrumpit justitia. Cum autem correxeris, et concordaveris cum fratre tuo, solvisti illum in terra. Cum solveris in terra, solutus erit et in cœlo. Multum præstas, non tibi, sed illi : quia multum nocuit, non tibi, sed sibi.

VIII. Hæc cum ita sint, quid est quod ait Salomon, quod hodie ex alia lectione primitus audivimus : « An» nuens oculis cum dolo, congerit hominibus mœstitiam : » qui autem arguit palam, pacem facit[4]? » Si ergo, « Qui » arguit palam, pacem facit; » quomodo, « Corripe illum » inter te et ipsum solum? » Metuendum est, ne sibi con-

[1] Matth. XVIII, 16. — [2] Ibid. 17. — [3] Ibid. 18. — [4] Prov. X, 10, juxta LXX.

traria sint præcepta divina. Sed intelligamus esse ibi summam concordiam, non quemadmodum quidam vani sapiamus, qui errantes opinantur contraria sibi esse duo Testamenta in Libris Veteribus et Novis; ut ideo putemus hoc esse contrarium, quoniam illud est in Salomonis libro, hoc in Evangelio. Si enim aliquis imperitus et calumniator divinarum Scripturarum diceret : Ecce ubi sibi contradicunt duo Testamenta. Dominus dicit : « Corripe illum » inter te et ipsum solum. » Salomon dicit : « Qui arguit » palam, pacem facit. » Ergo nescit Dominus quid præcepit? Salomon vult contundi frontem peccantis : Christus parcit pudori erubescentis. Ibi enim scriptum est : « Qui » arguit palam, pacem facit : » hic autem : « Corripe il» lum inter te et ipsum solum; » non palam, sed in secreto et occulte. Vis nosse quisquis talia cogitas, non sibi repugnare duo Testamenta, quia illud in libro Salomonis, hoc in Evangelio reperitur? Apostolum audi. Certe Apostolus minister est Novi Testamenti. Audi ergo apostolum Paulum Timotheo præcipientem et dicentem : « Peccantes » coram omnibus argue, ut et cæteri timorem habeant[2]. » Jam non Salomonis liber cum Evangelio, sed Pauli apostoli Epistola videtur confligere. Salomonem paululum sine injuria seponamus : Christum Dominum et Paulum servum ejus audiamus. Quid dicis, Domine? « Si peccaverit » in te frater tuus, corripe illum inter te et ipsum solum. » Quid dicis, Apostole? « Peccantes coram omnibus argue, » ut et cæteri timorem habeant[3]. » Quid facimus? Controversiam istam velut judices audimus? Absit. Imo sub judice constituti pulsemus, uti nobis aperiri impetremus : fugiamus sub alas Domini Dei nostri. Non enim Apostolo suo contrarium locutus est, quia et in illo ipse locutus est, sicut dicit : « An vultis experimentum ejus accipere, qui

[1] Manichæi. — [2] 1 Tim. v, 20. — [3] Florus ad 1 Tim. v, 20.

» in me loquitur Christus[1]? » Christus in Evangelio, Christus in Apostolo : Christus ergo utrumque dixit; unum ore suo, alterum ore præconis sui. Quia quando præco de tribunali aliquid dicit, non scribitur in Gestis : Præco dixit; sed ille dixisse scribitur, qui præconi quod diceret imperavit.

IX. Duo ergo ista præcepta, fratres, sic audiamus, ut intelligamus, et inter utraque præcepta pacati constituamur. Cum corde nostro nos concordemus, et Scriptura sancta in nulla parte discordat. Verum est omnino, utrumque verum est : sed discernere debemus, aliquando illud, aliquando illud esse faciendum; aliquando corripiendum fratrem inter te et ipsum solum, aliquando corripiendum fratrem coram omnibus, ut et cæteri timorem habeant. Si aliquando illud, aliquando illud fecerimus, concordiam Scripturarum tenebimus, et in faciendo atque obtemperando non errabimus. Sed dicit mihi aliquis : Quando facio illud, quando illud? Ne tunc corripiam inter me et ipsum solum, quando debeo coram omnibus corripere; aut tunc corripiam coram omnibus, quando debeo in secreto corripere.

X. Cito videbit Charitas Vestra, quid quando facere debeamus: sed utinam facere pigri non simus. Intendite, et videte : « Si peccaverit, inquit, in te frater tuus, corripe eum inter te et ipsum solum. » Quare? Quia peccavit in te. Quid est, in te peccavit? Tu scis, quia peccavit. Quia enim secretum fuit, quando in te peccavit; secretum quære, cum corrigis quod peccavit. Nam si solus nosti quia peccavit in te, et eum vis coram omnibus arguere; non es correptor, sed proditor. Attende quemadmodum vir justus Joseph, tanto flagitio quod de uxore fuerat suspicatus, tanta benignitate pepercit, antequam sciret unde

[1] 2 Cor. XIII, 3.

illa conceperat : quia gravidam senserat, et se ad illam non accessisse noverat. Restabat itaque certa adulterii suspicio : et tamen quia ipse solus senserat, ipse solus sciebat, quid de illo ait Evangelium? « Joseph autem cum » esset vir justus, et nollet eam divulgare[1]. » Mariti dolor non vindictam quæsivit : Voluit prodesse peccanti, non punire peccantem. « Cum, inquit, nollet eam divulgare, » voluit eam occulte dimittere. Hæc eo cogitante, ecce » Angelus Domini apparuit ei in somnis; » et indicavit quid esset : quia non violavit viri thorum, quia de Spiritu sancto conceperat Dominum amborum. Peccavit ergo in te frater tuus; si tu solus nosti, tunc vere in te solum peccavit. Nam si multis audientibus tibi fecit injuriam, et in illos peccavit, quos testes suæ iniquitatis effecit. Dico enim, fratres charissimi, quod et vos ipsi in vobis ipsis potestis agnoscere. Quando me audiente, fratri meo quisque injuriam facit, absit ut a me injuriam illam alienam putem. Prorsus et mihi fecit : imo et mihi plus fecit, cui putavit placere quod fecit. Ergo ipsa corripienda sunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus : ipsa corripienda sunt secretius, quæ peccantur secretius. Distribuite tempora, et concordat Scriptura.

XI. Sic agamus, et sic agendum est, non solum quando in nos peccatur, sed quando peccatur ab aliquo, ut ab altero nesciatur. In secreto debemus corripere, in secreto arguere; ne volentes publice arguere, prodamus hominem. Nos volumus corripere et corrigere : quid si inimicus quærit audire quod puniat? Novit enim nescio quem homicidam episcopus, et alius illum nemo novit. Ego volo publice corripere, at tu quæris inscribere. Prorsus nec prodo, nec negligo : corripio in secreto, pono ante oculos Dei judicium; terreo cruentam conscientiam; persuadeo pœnitentiam.

[1] Matth. I, 19.

Hac charitate prædití esse debemus. Unde aliquando homines reprehendunt nos, quod quasi non corripiamus : aut putant nos scire quod nescimus, aut putant nos tacere quod scimus. Sed forte quod scis, et ego scio : sed non coram te corripio ; quia curare volo, non accusare. Sunt homines adulteri in domibus suis, in secreto peccant, aliquando nobis produntur ab uxoribus suis plerumque zelantibus, aliquando maritorum salutem quærentibus, nos non prodimus palam, sed in secreto arguimus. Ubi contigit malum, ibi moriatur malum. Non tamen vulnus illud negligimus : ante omnia ostendentes homini in tali peccato constituto sauciamque gerenti conscientiam, illud vulnus esse mortiferum : quod aliquando qui committunt, nescio qua perversitate contemnunt[1] ; et nescio unde sibi testimonia nulla et vana conquirunt, dicentes : Peccata carnis Deus non curat. Ubi est quod hodie audivimus : « Fornicatores » et adulteros judicat Deus ? » Ecce attende, quisquis tali morbo laboras. Quod dicit Deus audi : non quod tibi dicit favens peccatis tuis animus tuus, aut eadem tecum iniquitatis catena ligatus amicus tuus, vel potius inimicus tuus et suus. Audi ergo quod dicit Apostolus : « Honora- » biles, inquit, nuptiæ in omnibus, et thorus immacula- » tus. Fornicatores autem et adulteros judicat Deus[2]. »

XII. Age ergo, frater, esto correctus. Times ne te inscribat inimicus ; et non times ne te judicet Deus ? Ubi est fides ? Time cum est quando timeas. Longe est quidem dies judicii : sed uniuscujusque hominis dies ultimus longe esse non potest ; quia brevis est vita. Et quia ipsa brevitas semper incerta, quando sit dies tuus ultimus, nescis. Corrige te hodie, propter cras. Prosit tibi et modo in secreto correptio. Palam enim loquor, et in secreto arguo. Aures

[1] Florus ad Hebr. XIII. — [2] Hebr. XIII, 4.

omnium pulso ; sed conscientias quorumdam convenio. Si dicerem : Tu adulter, corrige te : primo forte dicerem quod nescirem ; forte quod temere audieram, suspicarer. Non dico : Tu adulter, corrige te ; sed, quisquis in hoc populo adulter es, corrige te. Publica est correptio, sed secreta correctio. Scio, quia ille qui timuerit, corrigit se.

XIII. Non dicat in corde suo : Peccata carnis non curat Deus. « Nescitis, inquit Apostolus, quia templum » Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis? Quisquis tem- » plum Dei violaverit, disperdet illum Deus[1]. » Nemo se fallat. Sed forte ait aliquis : Templum Dei animus meus est, non corpus meum : adjecit etiam testimonium : « Om- » nis caro fœnum, et omnis claritas carnis ut flos fœni[2]. » Infelix interpretatio, punienda cogitatio. Fœnum dicta est caro, quia moritur : sed quod ad tempus moritur, non resurgat cum crimine. Vis nosse apertam etiam inde sententiam? « Nescitis, inquit idem Apostolus, quia corpora » vestra templum in vobis est Spiritus sancti, quem ha- » betis a Deo[3]? » (Jam non contemnatis corporalia peccata : ecce quia et corpora vestra templum in vobis sunt Spiritus sancti, quem habetis a Deo.) Contemnebas corporale peccatum, contemnis quod peccas in templum? Ipsum corpus tuum templum in te est Spiritus Dei. Jam vide quid facias de templo Dei. Si eligeres in Ecclesia facere adulterium intra istos parietes, quid te esset sceleratius? Modo autem tu ipse es templum Dei. Templum intras, templum exis, templum in domo tua manes, templum surgis. Vide quid agas, vide ne offendas templi habitatorem, ne deserat te, et in ruinam vertaris : « Nescitis, inquit, quia corpora » vestra (et hoc de fornicatione loquebatur Apostolus, ne » contemnerent corporalia peccata) templum in vobis est

[1] Florus ad 1 Cor. III, 16. — [2] 1 Petr. I, 24. — [3] 1 Cor. VI, 19.

» Spiritus sancti, quem habetis a Deo, et non estis vestri? » Empti enim estis pretio magno. » Si contemnis corpus tuum, considera pretium tuum.

XIV. Scio ego, et mecum omnis homo qui paulo attentius consideraverit, neminem Deum timentem sub verbis ejus non se corrigere, nisi qui putat, quia plus habet vivere. Ipsa res est quæ multos occidit, cum dicunt : Cras, cras : et subito ostium clauditur. Remansit foris cum voce corvina : quia non habuit gemitum columbinum. Cras, cras: corvi vox. Geme ut columbus, et tunde pectus : sed plagas tibi dando in pectus, cæsus correctus esto ; ne non videaris conscientiam cædere, sed malam conscientiam pugnis pavimentare, solidiorem reddere, non correctiorem. Geme non inani gemitu. Forte enim dicis tibi : Promisit mihi Deus indulgentiam, quando me correxero, securus sum : lego divinam Scripturam : « Iniquus in qua » die conversus fuerit ab iniquitatibus suis, et fecerit jus» titiam, omnes iniquitates ejus obliviscar[1]. » Securus sum, quando me correxero, dat mihi Deus indulgentiam de malis meis. Et quid ego dicturus sum? contra Deum reclamaturus? Dicturus sum Deo : Noli illi dare indulgentiam? Dicturus sum hoc scriptum non esse, hoc Deum non promisisse? Si ista dixero, omnia falsa dico. Bene dicis, verum dicis : indulgentiam correctioni tuæ promisit Deus, negare non possum ; sed dic mihi, rogo te : ecce ego consentio et concedo et cognosco quia indulgentiam Deus promisit tibi, crastinum enim diem quis tibi promisit? Ubi mihi legis indulgentiam te accepturum, si te correxeris ; lege ibi mihi quantum victurus sis. Non lego, inquis. Nescis ergo quantum victurus sis. Esto correctus et semper paratus. Noli timere diem ultimum, tanquam furem, qui te dormiente effodiat parietem ; sed vigila, et

[1] Ezech. XVIII, 21, 22.

corrige te hodie. Quid differs in crastinum? Longa vita erit : ipsa longa, bona sit. Prandium bonum longum nemo differt, et vitam malam longam vis habere? Utique si longa erit, melius bona erit : si brevis erit, bene factum est, ut bona produceretur. Sic autem homines negligunt vitam suam, ut nolint habere malam, nisi ipsam. Villam emis, bonam quæris; uxorem vis ducere, bonam eligis; filios tibi vis nasci, bonos optas; caligas locas, et non vis malas; et vitam amas malam. Quid te offendit vita tua, quam solam vis malam, ut inter omnia bona tua tu solus sis malus?

XV. Ergo, fratres mei, si aliquem vestrum vellem in parte corripere, forte audiret me : multos vestrum publice corripio; omnes me laudant; audiat me aliquis. Non amo in voce laudatorem, et in corde contemptorem. Cum enim laudas, et non te corrigis, contra te testis es. Si malus es, et quod dico placet tibi, displice tibi : quia si malus displicueris tibi, correctus placebis tibi, quod nudiustertius, nisi fallor, dixi. In omnibus verbis meis speculum propono. Nec mea sunt ista verba; sed Domino jubente loquor, quo terrente non taceo. Nam quis non eligeret tacere, et rationem de vobis non reddere? Sed jam suscepimus onus, quod ab humeris nostris excutere non possumus, nec debemus. Audistis, fratres mei, cum Epistola ad Hebræos legeretur : « Obedite præpositis vestris, et subditi estote; » quia ipsi vigilant pro animabus vestris, tanquam ratio- » nem reddituri pro vobis, ut cum gaudio hoc faciant, et » non cum tristitia; non enim expedit vobis[1]. » Quando facimus ista cum gaudio? Quando videmus homines proficere in verbis Dei. Quando laborat cum gaudio operarius in agro? Quando attendit arborem, et fructum videt; quando attendit segetem, et frugum in area prospicit

[1] Florus ad Hebr. XIII, 17.

ubertatem : non sine causa laboravit, non sine causa dorsum curvavit, non sine causa manus attrivit, non sine causa frigus et æstum toleravit. Hoc est quod ait : « Ut » cum gaudio hoc faciant, et non cum tristitia ; non enim » expedit vobis. » Numquid dixit : Non illis expedit. Non. Sed dixit : « Non expedit vobis. » Nam illi præpositi quando contristantur de malis vestris, expedit illis ; ipsa tristitia prodest illis, sed non expedit vobis. Nihil autem nobis volumus expedire, quod non expedit vobis. Simul ergo in dominico agro, fratres, bonum operemur, ut simul de mercede gaudeamus.

## SERMO LXXXIII [1].

### De verbis Evangelii Matth. xviii : *Quoties peccabit in me frater meus, etc.*

I. Hesterna die sánctum Evangelium admonuit nos non negligere peccata fratrum nostrorum : « Sed si » peccaverit, inquit, in te frater tuus, corripe eum inter » te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem » tuum. Si autem contempserit, adhibe tecum duos vel » tres, ut in ore duorum vel trium testium stet omne ver- » bum. Si autem et ipsos contempserit, dic Ecclesiæ. Quod » si Ecclesiam contempserit, sit tibi sicut Ethnicus et Pu- » blicanus [2]. » Hodierna etiam die ad ipsam rem pertinet capitulum quod sequitur, quod modo cum legeretur audivimus. Cum enim dixisset hoc Dominus Jesus Petro, subjecit et interrogavit Magistrum, quoties ignosceret

[1] Alias 15 de verbis Domini — [2] Matth. xviii, 15-17.

fratri qui in illum peccasset; et quæsivit utrum sufficeret septies. Respondit illi Dominus: « Non solum septies, sed » etiam septuagies septies [1]. » Deinde narravit similitudinem valde terribilem: « Quia simile est regnum cœlorum » homini patrifamilias, qui posuit rationem cum servis suis: » in quibus invenit debitorem decem millium talentorum [2]. » Et cum jussisset, ut omnia quæ habebat, et omnis ejus familia, et ipse venderetur, et debitum solveretur, advolutus genibus domini sui, rogabat eum dilationem, meruit remissionem. Misertus est enim dominus ejus, sicut audivimus, et omne debitum dimisit illi. At ille debito liber, sed iniquitatis servus, posteaquam egressus est a facie domini sui, invenit etiam ipse debitorem suum, qui debebat, non decem millia talentorum, quantum ipsius debitum fuit, sed centum denarios: cœpit eum suffocatum trahere, et dicere: « Redde quod debes [3]. » At ille rogabat conservum, sicut et ipse rogaverat dominum; sed non talem iste invenit conservum, qualem ille dominum. Non solum remittere illi debitum noluit: sed nec dilationem dedit. Contortum rapiebat ad solutionem, jam debito dominico liber. Displicuit conservis; et renuntiaverunt domino suo quid actum esset: et dominus fecit adesse servum, et dixit ei: « Serve nequam, cum mihi tanta deberes, misertus » tui, omnia dimisi tibi; nonne ergo et te oportebat mi- » sereri conservi tui, sicut et ego tui misertus sum [4]? » Et jussit omnia, quæ illi dimiserat, exigi.

II. Ergo hanc similitudinem ad nostram instructionem proposuit, et admonendo perire nos noluit. « Sic, inquit, » et vobis faciet Pater vester cœlestis, si non remiseritis » unusquisque vestrum fratri suo ex cordibus vestris [5]. » Ecce, fratres, res in aperto est, admonitio utilis, et valde

[1] Matth. XVIII, 22. — [2] Ibid 23. — [3] Ibid. 28. — [4] Ibid. 32, 33. — [5] Ibid. 35.

salubris obedientia debetur, ut quod justum est, impleatur. Quia omnis homo et debitor est Dei, et debitorem habet fratrem suum. Quis est enim qui non sit debitor Dei, nisi in quo nullum potest inveniri peccatum ? Quis est autem qui non habeat debitorem fratrem, nisi in quem nemo peccavit ? Putas-ne quisquam in genere humano reperiri potest, qui non et ipse aliquo peccato obstrictus sit fratri suo ? Debitor est ergo omnis homo, habens tamen et ipse debitorem. Ideo Deus justus constituit tibi regulam in debitore tuo, qued faciet et ipse cum suo. Duo sunt enim opera misericordiæ, quæ nos liberant, quæ breviter ipse Dominus posuit in Evangelio : « Dimittite, et dimittetur » vobis : date, et dabitur vobis [1]. » Dimittite, et dimittetur vobis, ad ignoscendum pertinet. Date, et dabitur vobis, ad præstandum beneficium pertinet. Quod ait de ignoscendo ; et tu vis tibi ignosci quod peccas, et habes alium cui tu possis ignoscere. Rursus quod pertinet ad tribuendum beneficium ; petit te mendicus, et tu es Dei mendicus. Omnes enim, quando oramus, mendici Dei sumus : ante januam magni patrisfamilias stamus, imo etiam prosternimur, supplices ingemiscimus, aliquid volentes accipere ; et ipsum aliquid, ipse Deus est. Quid a te petit mendicus ? Panem. Et tu quid petis a Deo, nisi Christum, qui dicit : « Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi [2] ? » Ignosci vobis vultis ? Ignoscite : « Remittite, et remittetur vobis. » Accipere vultis ? « Date, et dabitur vobis. »

III. Sed quid in hac aperta præceptione movere possit, audite. In remissione ubi venia petitur, et ab ignoscente debetur, hoc potest movere, quod et Petrum movit. « Quoties debeo, inquit, ignoscere ? Sufficit usque sep» ties [3]. » Non sufficit, ait Dominus : « Non dico tibi sep» ties, sed septuagies septies [4]. » Jam tu enumera quoties

[1] Luc. vi, 37. — [2] Joan. vi, 51. — [3] Matth. xviii, 21. — [4] Ibid. 22.

in te peccaverit frater tuus. Si potueris pervenire usque ad septuagesimam et octavam culpam, ut transeas septuagies septies, tunc molire vindictam. Ita-ne verum est quod dicit[1], et vere ita se res habet, ut si peccaverit septuagies septies, ignoscas; si autem peccaverit septuagies octies, jam liceat tibi non ignoscere. Audeo, audeo dicere, ut et si septuagies octies peccaverit, ignoscas. Si autem peccaverit, ut dixi, septuagies octies ignosce. Et si centies peccaverit, ignosce. Et quid dicam toties et toties? Omnino quoties peccaverit, ignosce. Ergo ego ausus sum supergredi modum Domini mei? Ille in septuagesimo et septimo numero ignoscendi limitem fixit: hunc ego limitem transilire præsumam? Non est verum, non sum ausus plus aliquid. Ipsum Dominum meum audivi loquentem in Apostolo suo, ubi modus et numerus præfixus non est. Ait enim: « Donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet » querelam, sicut Deus in Christo donavit vobis[2]. » Audistis formam. Si septuagies septies peccata tibi donavit Christus, si huc usque ignovit, et ultra negavit; pone et tu limitem, et ulterius noli ignoscere. Si autem Christus millia peccata peccatorum invenit, et tamen omnia donavit; noli subducere misericordiam, sed posce illius numeri solutionem. Non enim sine causa Dominus septuagies septies dixit: cum omnino nulla culpa sit, quam non debeas ignoscere. Ecce ille ipse servus, cujus debentis inventus est debitor, decem millia talentorum debebat. Puto enim, quia decem millia talentorum, ut parum sit, decem millia peccatorum sunt. Nolo enim dicere unum talentum, quod omnia peccata concludat. Servus autem ille quantum ei debebat? Centum denarios debebat. Jam plus non est quam septuagies septies? Et tamen iratus est dominus, quia ei non dimisit. Non solum enim centum plus sunt

[1] Vide infra Serm. in Luc. XVII, 3. — [2] Coloss. III, 13.

quam septuaginta septem : sed centum denarii forte mille asses sunt. Sed quid ad decem millia talentorum?

IV. Ac per hoc omnes culpas, quæ in nos committuntur, parati simus ignoscere, si nobis desideramus ignosci. Si enim consideremus peccata nostra, et numeremus quid facto, quid oculo, quid aure, quid cogitatione, quid innumerabilibus motibus; nescio utrum dormiamus sine talento. Ergo quotidie petimus, quotidie divinas aures orando pulsamus, quotidie nos prosternimus et dicimus : « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris [1]. » Quæ debita tua? Omnia, an aliquam partem? Respondebis : Omnia. Sic ergo et tu debitori tuo. Hanc ergo regulam ponis, hanc conditionem loqueris : hoc pacto et placito quando oras, commemoras, ut dicas : « Dimitte nobis, sicut et nos dimittimus » debitoribus nostris. »

V. Quid sibi ergo vult septuagies septies? Audite, fratres, magnum mysterium, admirabile sacramentum. Quando Dominus baptizatus est, Lucas evangelista sanctus ibi commemoravit generationes ejus, quo ordine, qua serie, quo stemmate ad illam generationem ventum fuerit, qua natus est Christus. Matthæus cœpit ab Abraham, et venit usque ad Joseph descendendo[2] : Lucas autem ascendendo cœpit numerare[3]. Quare ille descendendo, ille ascendendo? Quia Matthæus generationem Christi commendabat, qua descendit ad nos; ideo quando natus est Christus, cœpit numerare descendendo. Lucas autem quia tunc cœpit numerare, quando baptizatus est Christus; ibi est initium ascensionis : iste ascendendo numerare cœpit, numerando autem complevit generationes septuaginta septem. A quo uumerabat? Intendite a quo. Exorsus est numerare a Christo usque ad ipsum Adam,

[1] Matth. vi, 12. — [2] Id. i, 1. — [3] Luc. iii, 23, etc.

qui primus peccavit, et nos cum peccati obligatione generavit. Pervenit usque ad Adam, et numerantur generationes septuaginta septem : hoc est, a Christo usque ad Adam, quas diximus septuaginta septem; et ab Adam usque ad Christum septuaginta septem. Si ergo nulla generatio prætermissa est, nulla culpa præteritur, ubi non debeat ignosci. Nam ideo ipsius septuaginta septem generationes enumeravit, quem numerum Dominus in peccatorum remissione commendavit; quoniam a baptismo cœpit enumerare, ubi omnia peccata solvuntur.

VI. Et in hoc, fratres, adhuc accipite sacramentum majus. In septuagesimo septimo numero mysterium est remissionis peccatorum. Tot generationes inveniuntur a Christo usque ad Adam. Deinde paulo diligentius interroga ipsius numeri secretum, latebrasque ejus inquire : pulsa diligentius, ut aperiatur tibi, Justitia lege Dei constat : verum est. Nam lex in decem præceptis commendatur. Ideo ille debebat decem millia talentorum. Ipse est ille memorabilis Decalogus scriptus digito Dei, traditus populo per Moysem famulum Dei. Debebat ergo ille decem millia talentorum : omnia peccata significat, propter numerum legis. Debebat et ille centum denarios : non minus ab eodem numero. Nam et centies centum fit decem millia; et decies deni, centum. Et ille decem millia talentorum, et ille decies denos. A legitimo enim numero non recessum est, in quo utroque invenies utraque peccata. Uterque debitor, et uterque veniæ deplorator et impetrator : sed ille servus malus, servus ingratus, iniquus, noluit rependere quod accepit, noluit præstare quod illi indigno præstitum fuit.

VII. Videte ergo, fratres : Quisque incipit a baptismo; liber exit, dimissa sunt illi decem millia talentorum : et cum exierit, invenire habet conservum suum debitorem.

Observet ergo ipsum peccatum : quia numerus undenarius transgressio legis est. Lex enim denarius, peccatum undenarium. Lex enim per decem, peccatum per undecim. Quare peccatum per undecim? Quia transgressio denarii est, ut eas ad undenarium. In lege autem modus fixus est : transgressio autem peccatum est. Jam ubi transgrederis denarium, ad undenarium venis. Adeo magnum mysterium figuratum est, quando jussum est tabernaculum fabricari. Multa ibi numerosa dicta sunt, in magno sacramento. Inter cætera vela cilicina jussa sunt fieri, non decem, sed undecim[1] : quia per cilicium ostenditur confessio peccatorum. Quid autem amplius quæris? Vis nosse omnia peccata contineri numero isto septuagesimo septimo? Septulum solet pro toto computari : quoniam septem diebus volvitur tempus, et finito septenario, rursus ad caput reditur, ut eadem forma volvatur. Per hujusmodi formæ revolutiones sæcula transeunt : a septenario tamen numero non receditur. Omnia enim peccata dixit, quando septuagies septies dixit : quia illud undecim duc septies, fiunt septuagies septies. Omnia ergo dimitti peccata voluit, qui ea septuagesimo septimo numero præsignavit. Nemo contra se teneat non ignoscendo, ne contra illum teneatur, quando orat. Dicit enim Deus : Dimitte, et dimittetur tibi. Sed ego prior dimisi : dimitte vel postea. Nam si non dimiseris, revocabo te; et quidquid tibi dimiseram, replicabo tibi. Non enim mentitur Veritas; non enim fallit, aut fallitur Christus. qui subjecit, dicens : « Sic et vobis faciet Pater vester, qui in cœlis est[2]. » Invenis Patrem, imitare Patrem. Si enim imitari non vis, exhæredari disponis. « Faciet ergo ita » vobis, inquit, Pater vester cœlestis, si non remiseritis

[1] Exod. XXVI. 7. — [2] Matth. XVIII. 35.

» unusquisque fratribus vestris ex cordibus vestris. » Ne dicas in lingua : Ignosco, et corde differas. Supplicium enim ostendit tibi Deus, minando vindictam. Novit Deus ubi dicas. Vocem tuam homo audivit : conscientiam tuam Deus inspicit. Si dicis, Dimitto : dimitte. Melius est cum clamas ore, et dimittis in corde, quam blandus ore, crudelis in corde.

VIII. Jam ergo obsecrant pueri indisciplinati, et nolunt vapulare, qui sic præscribunt nobis, quando volumus dare disciplinam : Peccavi, ignosce mihi. Ecce ignovi, et iterum peccat. Ignosce : ignovi. Peccat tertio. Ignosce : tertio ignovi. Jam quarto vapulet. Et ille, Numquid septuagies septies te fatigavi ? Si hac præscriptione severitas disciplinæ dormiat, repressa disciplina sævit impunita nequitia. Quid ergo faciendum est? Corripiamus verbis, et si opus est, et verberibus : sed delictum dimittamus, culpam de corde abjiciamus. Ideo enim Dominus subdidit : « De cordibus vestris, » ut si per charitatem imponitur disciplina, de corde lenitas non recedat. Quid enim tam pium quam medicus ferens ferramentum ? Plorat secandus, et secatur : plorat urendus, et uritur. Non est illa crudelitas, absit ut sævitia medici dicatur. Sævit in vulnus, ut homo sanetur : quia si vulnus palpetur, homo perditur. Sic ergo ista monuerim, fratres mei, ut fratres nostros qui peccaverint omni modo diligamus, de corde nostro charitatem in eos non dimittamus, et disciplinam, cum opus est, demus : ne per solutionem disciplinæ crescat nequitia, et incipiamus propter Deum accusari : quia recitatum est nobis : « Peccantes coram » omnibus corripe, ut cæteri timorem habeant[1]. » Certe si quis, quod solum verum est, distinguit tempora, et

[1] I Tim. v, 20.

solvit quæstionem, verum est. Si peccatum in secreto est, in secreto corripe. Si peccatum publicum est et apertum, publice corripe : ut ille emendetur, et cæteri timeant.

## SERMO LXXXIV[1].

### De verbis Evangelii Matth. xix : *Si vis venire ad vitam, serva mandata.*

I. Dixit Dominus cuidam adolescenti : « Si vis venire » ad vitam, serva mandata [2]. » Non dixit : Si vis venire ad vitam æternam : sed, « Si vis venire ad vitam : » eam definiens vitam, quæ fuerit æterna vita. Hujus ergo vitæ amorem nos primitus commendemus. Etenim amatur et qualiscumque vita ista; et ipsam qualemcumque, ærumnosam, miseram, finire homines timent, et pavescunt. Hinc videndum est, hinc considerandum, quemadmodum amanda sit æterna vita; quando sic amatur misera ista et quandoque finienda vita. Considerate, fratres, quantum amanda sit vita, ubi nunquam finias vitam. Amas ergo istam vitam, ubi tantum laboras, curris, satagis, anhe las, et vix enumerantur quæ necessaria sunt in misera vita seminare, arare, novellare, navigare, molere, coquere, texere : et post hæc omnia finire habes vitam. Ecce quæ pateris in misera ista quam diligis vita : et putas te semper victurum, et nunquam moriturum? Templa, saxa, marmora, ferro plumboque consolidata, tamen cadunt : et homo nunquam se putat moriturum? Discite ergo, fratres, quærere æternam vitam, ubi ista non to-

[1] Alias 17 de verbis Domini. — [2] Matth. xix, 17.

lerabitis, sed in æternum cum Deo regnabitis. « Qui enim » vult vitam, sicut dicit Propheta, diligit videre dies » bonos[1]. » Nam in diebus malis mors potius optatur, quam vita. Nonne audimus et videmus homines in aliquibus tribulationibus et angustiis, conflictationibus et ægritudinibus dum sunt constituti, et vident se laborare, nihil aliud dicere[2] : Deus, mitte mihi mortem, accelera dies meos? Et aliquando venit ægritudo, curritur, adducuntur midici, solidi et munera promittuntur. Dicit tibi ipsa mors : Ecce adsum, quam paulo ante a Domino petebas, quid me modo fugere vis? Inveni te falsatorem, et miseræ vitæ amatorem.

II. De his autem diebus quos agimus, ait Apostolus : « Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt[3]. » Non sunt ergo dies mali quos agimus in corruptela hujus carnis, in tanta vel sub tanta sarcina corruptibilis corporis, inter tantas tentationes, inter tantas difficultates, ubi falsa voluptas, nulla securitas gaudii, timor torquens, cupiditas avida, tristitia arida? Ecce quam malos dies : et nemo vult finire ipsos malos dies, multumque hinc rogant homines Deum, ut diu vivant. Quid est autem diu vivere, nisi diu torqueri? Quid est aliud diu vivere, quam malos dies malis diebus addere? Et cum crescunt pueri, quasi accedunt illis dies; et nesciunt quia minuuntur et ipsa est falsa computatio. Crescentibus enim decedunt dies potius, quam accedunt. Constitue alicui homini nato, verbi gratia, octoginta annos : quidquid vivit, de summa minuit. Et inepti homines gratulantur plurimis natalitiis, tam suis, quam filiorum suorum. O virum prudentem! Si tibi vinum minuatur in utre, tristaris : dies perdis, et gaudes? Mali ergo sunt dies : et eo pejores, quia diliguntur. Sic blanditur hic mundus, ut nemo ve-

[1] Psal. XXXIII, 12. — [2] *Supple*, nisi. — [3] Ephes. V, 16.

lit finire ærumnosam vitam. Vera enim vita vel beata hæc est, cum resurgemus et cum Christo regnabimus. Nam et impii resurrecturi sunt, sed in ignem ituri. Vita itaque non est, nisi beata. Et vita beata esse non potest, nisi æterna, ubi sunt dies boni nec multi, sed unus. Ex consuetudine hujus vitæ appellati sunt dies. Dies ille nescit ortum, nescit occasum. Illi diei non succedit crastinus : quia non præcedit eum hesternus. Hunc diem, vel hos dies, et hanc vitam, et veram vitam in promissis habemus. Alicujus ergo operis merces est. Si enim mercedem amamus, in opere non deficiamus : et in æternum cum Christo regnabimus.

## SERMO LXXXV[1].

### De verbis Evangelii Matth. XIX : *Si vis venire ad vitam, serva mandata, etc.*

I. Evangelica lectio, quæ modo personuit in auribus nostris, fratres, auditorem magis atque factorem, quam expositorem desiderat. Quid hac luce clarius : « Si vis » venire ad vitam, serva mandata[2] ? Quid ergo dicturus sum ? « Si vis venire ad vitam, serva mandata. » Quis est qui nolit vitam ? et tamen quis est qui velit servare mandata ? Si mandata servare non vis, quare vitam quæris ? Si ad opus piger es, quare ad mercedem festinas ? Dixit se ille dives adolescens servasse mandata ; audivit præcepta majora ; « Si vis perfectus esse, unum tibi deest, » vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus : »

[1] Alias de Tempore 205. — [2] Matth. XIX, 17.

nec perdes, sed « Habebis thesaurum in cœlo ; et veni » sequere me[1]. » Nam quid tibi prodest, si feceris, et non sequaris me? Abscessit autem tristis ac mœstus, sicut audistis : habebat enim multas divitias. Quod audivit ille, audivimus et nos. Os Christi, Evangelium est. In cœlo sedet : sed in terra loqui non cessat. Nos non simus surdi : nam ille clamat. Nos non simus mortui : nam ille tonat. Si majora non vis facere, minora fac. Onus majorum ad te multum est, vel minora prende. Quid ad utraque piger es ? quid utrisque adversaris ? Majora sunt : « Vende » omnia quæ habes, et da pauperibus, et sequere me. » Minora sunt : « Non homicidium facias : Non adulteres, » Non falsum testimonium quæras : Non fureris : Honora » patrem et matrem : Diliges proximum tuum tanquam » te ipsum[2]. » Ista fac, Quid ad te clamo, ut vendas res tuas, cui extorquere non possum ne rapias alienas? Audisti : Non furaberis, tu rapis. Ante conspectum tanti Judicis, jam te non furem teneo, sed raptorem. Parce tibi, miserere tui. Adhuc vita ista dat tibi dilationem, noli abjicere correptionem. Fuisti heri fur ; noli et hodie. Jam forte et hodie fuisti ; cras noli. Aliquando fini malum, et pro mercede exige bonum. Bona habere vis, et bonus esse non vis : contraria est vita tua votis tuis. Si magnum bonum est habere villam bonam, quantum malum est habere animam malam?

II. Discessit dives contristatus, et ait Dominus : « Quam » difficile est, ut qui divitias habet, intret in regnum » cœlorum[3]. » Et quam esset difficile, similitudine proposita, ostendit tam esse difficile, ut omnino sit impossibile. Omne enim impossibile difficile est ; sed non omne difficile impossibile est. Quale difficile est, similitudinem attende : « Amen dico vobis, facilius est camelum per fo-

[1] Matth. XIX, 21. — [2] Ibid. 18, 19. — [3] Ibid. 23.

» ramen acus transire, quam divitem intrare in regnum » cœlorum[1]. » Camelum intrare per foramen acus : si diceret pulicem, impossibile esset. Denique hoc audito, contristati sunt Discipuli, et dixerunt : « Si ita est, quisnam » poterit salvus fieri[2]? » Quis divitum? Pauperes audite Christum, populo Dei loquor. Plures estis pauperes, vel vos apprehendite; et tamen audite. Quicumque de paupertate gloriamini, cavete superbiam, ne vincant vos humiles divites : cavete impietatem, ne vincant vos pii divites : cavete ebrietatem, ne vincant vos sobrii divites. Nolite de paupertate gloriari, si non debent illi de divitiis gloriari.

III. Audiant divites, si tamen sunt; audiant Apostolum : Præcipe divitibus hujus mundi : quia sunt divites alterius sæculi. Pauperes sunt divites alterius sæculi, Apostoli sunt divites alterius sæculi, qui dicebant : « Tanquam » nihil habentes, et omnia possidentes[3]. » Ut sciatis de quibus loquatur divitibus, addidit, hujus mundi. Audiant ergo Apostolum divites hujus mundi : « Præcipe, inquit, » divitibus hujus mundi, non superbe sapere[4]. » Primus vermis divitiarum superbia. Mala tinea, totum rodit, et ad cinerem usque perducit. Præcipe ergo non superbe sapere, neque sperare in incerto divitiarum : ne forte dives dormias, et pauper surgas. Neque sperare in incerto divitiarum : (Apostoli verba sunt :) sed in Deo, inquit, vivo. Fur tibi tollit aurum, quis tollit tibi Deum? Quid habet dives, si Deum non habet? Quid non habet pauper, si Deum habet? Non ergo sperare in divitiis, sed in Deo vivo, qui præstat nobis abundanter omnia ad fruendum; cum quibus omnibus et se ipsum.

IV. Si ergo non debent de divitiis sperare, non in eis fidere, sed in Deo vivo; de divitiis quid facturi sunt?

[1] Matth. XIX, 24. — [2] Ibid. 25. — [3] 1 Tim. VI, 17. — [4] 2 Cor. VI, 10.

Audi quid : « Divites sint in operibus bonis[1]. » Quid est hoc? Expone, Apostole. Multi enim quod nolunt facere, nolunt intelligere. Expone, Apostole : noli dare occasionem mali operis per obscuritatem sermonis. Dic quid dixeris : « Divites sint in operibus bonis. » Audiant, intelligant : non permittantur se excusare, sed se potius incipiant accusare, et dicere quod audivimus modo in Psalmo : « Quoniam peccatum meum ego agnosco[2] : » Dic tu quid est : « Divites sint in operibus bonis. Facile tribuant. » Quid est : Facile tribuant? Numquid et hoc non intelligitur? « Facile tribuant, communicent. » Habes tu, non habet alius : communica, ut communicetur tibi. Communica hic, et communicabis ibi. Communica hic panem, et accipies ibi panem. Quem hic panem? Quem colligis cum sudore et labore, ex maledicto primi hominis. Quem ibi panem? Qui dixit : « Ego sum panis vivus, qui de cœlo » descendi[3]. » Dives es hic, sed pauper es ibi. Habes aurum, sed nondum tenes præsentem Christum. Eroga quod habes, ut accipias quod non habes. « Divites sint in operibus » bonis, facile tribuant, communicent. »

V. Ergo perdituri sunt res suas? Communicent, dixit : non, Totum dent. Teneant sibi quantum sufficit, teneant plus quam sufficit. Demus inde quamdam partem. Quam partem? Decimam partem. Decimas dabant Scribæ et Pharisæi[4]. » Erubescamus, fratres, Decimas dabant, pro quibus Christus nondum sanguinem fuderat. Decimas dabant Scribæ et Pharisæi : ne forte aliquid magnum facere te putes, quia frangis panem pauperi; et vix est millesima ista facultatum tuarum. Et tamen non reprehendo : vel hoc fac. Sic sitio, sic esurio, ut et ad istas micas gaudeam. Sed tamen quid dixerit vivus,

[1] 2 Cor. VI, 18. — [2] Psal. I, 5. — [3] Joan. VI, 51. — [4] Luc. XVIII, 12.

qui pro nobis mortuus est, non tacebo : « Nisi abundaverit justitia vestra, inquit, super Scribarum et Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum[1] ? » Ille nos non palpat; medicus est, usque ad vivum pervenit. « Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum et Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. » Scribæ et Pharisæi decimas dabant. Quid est : Interrogate vos ipsos. Videte quid faciatis, de quanto faciatis; quid detis, quid vobis relinquatis; quid misericordiæ impendatis, quid luxuriæ reservetis. Ergo, « Facile tribuant, communicent, » thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum, ut » apprehendant veram vitam. »

VI. Admonui, divites; audite, pauperes. Vos, erogate : vos, rapere nolite. Vos, tribuite facultates : vos, frenate cupiditates. Audite, pauperes, eumdem ipsum Apostolum : « Est autem quæstus magnus[2]. » Quæstus est acquisitio lucri. « Est autem quæstus magnus, inquit, » pietas cum sufficientia. » Communem habetis cum divitibus mundum : non communem habetis cum divitibus domum; sed habetis commune cœlum, communem lucem. Sufficientiam quærite, quod sufficit quærite, plus nolite. Cætera gravant, non sublevant; onerant, non honorant. Quæstus magnus, pietas cum sufficientia. In primis pietas. Pietas est Dei cultus. « Pietas cum sufficientia. Nihil enim intulimus in hunc mundum[3]. » An attulisti huc aliquid ? Sed nec vos, divites, aliquid attulistis. Totum hic invenistis, cum pauperibus nudi nati estis. Communis est in utroque infirmitas corporis; communis vagitus, miseriarum testis. « Nihil enim intulimus in hunc » mundum : (pauperibus loquitur :) sed nec auferre aliquid possumus. Victum et tegumentum habentes, his » contenti simus. » Nam qui volunt divites fieri. Qui vo-

[1] Matth. v, 20. — [2] I Tim. vi, 6. — [3] Ibid. 7, etc.

lunt fieri, non qui sunt. Nam qui sunt, sint. Quod ad illos pertinet audierunt, ut divites sint in operibus bonis : « Facile tribuant, communicent. » Audierunt ipsi. Vos qui nondum estis, audite. « Qui volunt divites fieri, incidunt » in tentationem et laqueos, et desideria multa et noxia. » Non timetis? Audite quod sequitur : « Quæ mergunt ho- » mines in interitum et perditionem. » Non times? « Ra- » dix est enim omnium malorum avaritia. » Avaritia est, velle esse divitem, non jam esse divitem. Ipsa est avaritia. Mergi non times in interitum et perditionem? Non times radicem omnium malorum avaritiam? De agro tuo extirpas radicem spinarum, et non extirpas de corde tuo radicem malarum cupiditatum? Purgas agrum tuum, unde fructum capiat venter tuus; et non purgas cor tuum, ubi habitet Deus tuus? « Radix est enim omnium malorum » avaritia, quam quidam sequentes, a fide pererraverunt, » et inseruerunt se doloribus multis. »

VII. Audistis quid faciatis, audistis quid timeatis, audistis unde ematur regnum cœlorum, audistis unde impediatur regnum cœlorum. Omnes in verbo Dei concordate. Et divitem et pauperem Deus fecit. Scriptura loquitur : « Dives et pauper occurrerunt sibi, fecit autem » ambos Dominus [1]. Dives et pauper occurrerunt sibi. » In qua via nisi in ista vita? Natus est dives, natus est pauper. Occurristis vobis pariter ambulantes viam. Tu noli premere, tu noli fraudare. Iste eget, ille habet. « Fecit » autem ambos Dominus. » Per eum qui habet, juvat egentem : per eum qui non habet, probat habentem. Audivimus, diximus : timeamus, caveamus, oremus, perveniamus.

[1] Prov. XXII, 2.

## SERMO LXXXVI[1].

### De verbis Evangelii Matth. xix : *Vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus*, etc.

I. Evangelium nos admonuit lectione præsenti, de thesauro cœlesti loqui Charitati Vestræ. Neque enim, sicut infideles avari putant, Deus noster perdere nos voluit res nostras : si bene intelligatur, et pie credatur, et devote accipiatur quod præceptum est nobis, non nobis præcepit ut perderemus, sed locum ostendit ubi poneremus. Nemo enim potest nisi cogitare de thesauro suo, et quodam cordis itinere divitias suas sequi. Si ergo in terra obruuntur, ima petit cor : si autem in cœlo reservantur, sursum erit cor. Si ergo volunt facere Christiani quod norunt se etiam profiteri : (neque enim hoc omnes qui audiunt noverunt ; atque utinam non frustra noverint, qui noverunt :) qui ergo vult cor sursum habere, ibi, ibi ponat quod amat ; et in terra positus carne, cum Christo habitet corde : et sicut Ecclesiam præcessit caput ejus, sic Christianum præcedat cor ejus. Quomodo membra itura sunt quo præcessit caput Christus, sic iterum resurgens iturus est quo nunc præcesserit cor hominis. Eamus ergo hinc, ex qua parte possumus : sequetur totum nostrum quo præcesserit aliquid nostrum. Domus terrena ruinosa est : domus cœlestis æterna est. Quo venire disponimus, ante migremus.

II. Audivimus divitem quemdam a bono magistro quæ-

[1] Alias de Diversis 43.

rentem consilium adipiscendæ vitæ æternæ. Magnum erat quod amabat, et vile erat quod contemnere nolebat. Itaque perverso corde audiens quem jam dixerat Magistrum bonum, majore amore vilitatis, possessionem perdidit charitatis. Nisi vitam æternam consequi vellet, consilium de habenda vita æterna non requireret. Quid ergo est, fratres, ut verba ejus quem Magistrum bonum ipse dixerat, de fideli doctrina sibi deprompta respueret? Magister ille bonus est antequam doceat, cum docuerit malus? Antequam doceret, dictus est bonus. Non audivit quod voluit, sed audivit quod debuit : desiderans venerat, sed tristis abscessit. Quid si ei diceretur : Perde quod habes? quando tristis abscessit, quia dictum est, Bene serva quod habes, « Vade, inquit, vende omnia quæ habes, et da pauperibus [1]. » Forte times ne perdas? Vide quid sequitur : « Et habebis thesaurum in cœlo. » Custodem tibi thesaurorum tuorum forte servulum aliquem posuisses : custos auri tui erit Deus tuus. Qui dedit in terra, ipse servat in cœlo. Fortassis non dubitasset ille Christo commendare quod habebat, et ideo contristatus est, quia dictum est ei : « Da pauperibus : » tanquam in corde suo dicens : Si diceres, Da mihi, ego tibi in cœlo servabo; non dubitarem dare Domino meo, magistro bono : nunc autem dixisti : « Da pauperibus. »

III. Nemo timeat erogare pauperibus, nemo putet eum accipere cujus manum videt. Ille accipit qui jussit ut dares. Neque hoc ex nostro corde aut humana conjectura dicimus : ipsum audi et te monentem, et tibi securitatem scribentem. « Esurivi, inquit, et dedistis mihi manducare. » Et cum enumeratis officiis eorum respondissent : « Quando te vidimus esurientem? » Ille respondit : « Cum uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis [2]. » Mendicat pau-

[1] Matth. XIX, 21. — [2] Id. XXV, 35, 36.

per, sed accipit dives : das ei qui consumat, accipit ille qui reddat. Neque hoc redditurus quod accipit : fœnerari se voluit, plus promittit quam dederis. Exere nunc avaritiam tuam, te puta fœneratorem. Certe si esses, objurgareris ab Ecclesia, confutareris verbo Dei, execrarentur te omnes fratres tui, tanquam crudelem fœneratorem, de lacrymis alienis acquirere cupientem. Esto fœnerator, nemo te prohibet. Pauperi vis dare, qui quando reddiderit planget : da idoneo, qui etiam hortatur, ut recipias quod promittit.

IV. Da Deo, et conveni Deum. Imo da Deo, ut et recipias conveneris. Certe in terra quærebas debitorem tuum : quærebat et ille, sed ubi se absconderet a facie tua. Adieras judicem et dixeras : Jube illum debitorem meum conveniri. Ille audito hoc, discedit, et nec salutare te quærit : cui forte egenti salutem commodando præstiteras. Habes ergo cui eroges. Da Christo; ipse te convenit ultro, ut recipias, et mirantem quia aliquid a te accepit. Nam illis ad dexteram positis ultro ipse dicet : « Venite, » benedicti Patris mei. » Quo, Venite? « Percipite reg» num, quod vobis paratum est ab origine mundi. » Pro qua re? « Esurivi, et dedistis mihi manducare : sitivi, et » dedistis mihi potum : nudus eram, et vestistis me : hos» pes, et adduxistis : æger et in carcere, et visitastis. » Et illi : « Domine, quando te vidimus? » Quid est hoc? Convenit debitor, et creditores excusant. Non vult eos fidelis debitor falli. Recipere dubitatis? Accepi, et ignoratis? Et respondet quemadmodum accepit : « Cum uni » ex minimis meis fecistis, mihi fecistis[1]. » Non accepi per me : accepi per meos. Quod illis datum est, ad me pervenit : securi estote, non perdidistis. Minus idoneos at-

[1] Matth. xxv, 34-40.

tendebatis in terra. Idoneum habetis in cœlo. Ego, inquit, accepi, ego reddam.

V. Et quid accepi? quid reddo? « Esurivi, inquit, et » dedistis mihi manducare, et cætera. » Terram accepi, cœlum dabo : temporalia accepi, æterna restituam : panem accepi, vitam dabo. Imo etiam hoc dicamus : Panem accepi, panem dabo : potum accepi, potum dabo : hospitium accepi, domum dabo : æger visitatus sum, salutem dabo : in carcere visus sum, libertatem dabo. Panis quem dedistis pauperibus meis, consumptus est : panis quem ego dabo, et reficit, et non deficit. Det ergo nobis panem, panis ille qui de cœlo descendit. Cum panem dabit, se ipsum dabit. Quid enim volebas, quando fœnerabas? Nummos dare, et nummos accipere : sed pauciores dare, plures accipere. Ego tibi, inquit Deus, omnia quæ dedisti, in melius commutabo. Si enim dares libram argenti et reciperes libram auri, quanto capereris gaudio? Inspice, et interroga avaritiam : Libram argenti dedi, libram auri recipio. Quid simile argentum et aurum? Magis ergo, quid simile terra et cœlum? Et aurum et argentum hic eras relicturus : tu autem hic non perpetuo mansurus. Et aliud dabo, et plus dabo, et melius dabo, et æternum dabo. Sic ergo compescatur avaritia nostra, fratres, ut alia quæ sancta est, inflammetur. Omnino quæ vos prohibet ne bene faciatis, male vos alloquitur : dominæ malæ servire vultis, non agnoscentes Dominum bonum. Et aliquando duæ dominæ occupant cor, et servum malum dignum servire talibus, in diversa discindunt.

VI. Aliquando possident hominem duæ dominæ contrariæ, avaritia et luxuria. Avaritia dicit : Serva; luxuria dicit : Eroga. Sub duabus dominis diversa jubentibus, diversa exigentibus, quid facturus es? Habent allocutiones suas ambæ. Et quando cœperis nolle obtemperare, et in

libertatem tuam ire; quia jubere non possunt, blandiuntur. Et plus sunt cavenda earum blandimenta, quam jussa. Quid dicit avaritia? Serva tibi, serva filiis tuis. Si egebis, nemo tibi dabit. Noli ad tempus vivere : consule tibi in futurum. Contra luxuria : Vive cum vivis, fac bene cum anima tua. Moriturus es, et quando nescis : cui relicturus es, an sit possessurus ignoras. Tu demis et subtrahis gutturi tuo : ille forte cum mortuus fueris, calicem super te non ponet; aut si forte calicem ponet, ipse inebriabitur, ad te nulla stilla descendet. Fac ergo bene cum anima tua, quando potes, cum potes. Aliud jubebat avaritia : Serva tibi, consule tibi in posterum. Aliud luxuria : Eroga, fac cum anima tua bene.

VII. Tædeat te, o liber in libertatem vocate, tædeat te talium dominarum servitus. Agnosce Redemptorem tuum, Manumissorem tuum. Illi servi : faciliora jubet, contraria non jubet. Amplius audeo dicere : Contraria jubebant avaritia et luxuria, ita ut ambabus obtemperare non posses : et dicebat una : Serva tibi, et consule in posterum; dicebat alia : Eroga, fac bene cum anima tua. Procedat Dominus tuus eadem dicturus, et contraria non dicturus Redemptor tuus. Si nolueris, domui ejus non est necessarius qui servit invitus. Attende Redemptorem tuum, attende pretium tuum. Venit ut redimat, sanguinem fudit. Charum te habuit, quem tam charo emerat. Agnoscis qui emerit, attende unde redimat. Taceo de cæteris superbe in te dominantibus vitiis : innumerabilibus enim malis dominis serviebas. Has duas dico jubentes contraria, in diversa rapientes, avaritiam et luxuriam. Eripe te ab his, veni ad Deum tuum. Si servus eras iniquitatis, esto servus justitiæ. Verba quæ tibi dicebant, et contraria jubebant, ipsa audis a Domino tuo, et non contraria jubet. Verba earum non tollit : sed potestatem tollit. Quid tibi dicebat

avaritia? Serva tibi, consule in posterum. Verbum non mutatur, homo mutatur. Jam, si placet, compara consulentes. Illa avaritia est, ista justitia.

VIII. Ipsa contraria discute. Serva tibi, inquit avaritia. Pone te velle obtemperare : interroga ubi serves. Illa tibi monstratura est munitum locum, muratum cubiculum, arcam ferream. Omnia muni : forte domesticus fur etiam interiora perrumpet : et cum pecuniæ tuæ consulis, vitæ tuæ timebis. Forte dum multum servas, qui vult eripere, cogitat et occidere. Postremo adversus fures licet quocumque munimine thesaurum tuum et vestem tuam communias; communi ea adversus rubiginem et tineam. Quid facturus es? Non est foris hostis auferens, sed est intus absumens.

IX. Non ergo bonum consilium dedit avaritia. Ecce jussit ut serves, et non invenit dare locum ubi serves. Dicat etiam consequentia : Consule in posterum. In quantum posterum? In dies paucos et incertos. Dicit : Consule in posterum, homini fortassis victuro nec in crastinum. Sed ecce vivat quantum putat avaritia, non quantum ostendit, non quantum docet, non quantum fidit; sed quantum putat vixerit, senuerit, finierit; adhuc senex incurvus, baculo innixus, lucrum quærit, et audit avaritiam dicentem : Consule in posterum. In quod posterum? Jam expirans[1] loquitur. Propter filios tuos, inquit. Utinam vel illos senes non avaros haberemus, qui filios non habent. Etiam ipsis, etiam talibus, etiam iniquitatem suam nulla pietatis imagine excusantibus non cessat dicere : Consule in posterum. Sed forte ipsi cito erubescunt : illos videamus qui filios habent, utrum certi sint filios suos possessuros esse quæ reliquerint. Intendant cum vivunt, filios aliorum, alios alienis improbitatibus quod habuerant amittentes,

[1] *Forte* expiranti.

alios propria nequitia quod possederant consumentes : et remanent inopes filii divitum. Parcite nasci servi avaritiæ. Sed possidebunt hoc, inquit, filii mei. Incertum est : non dico : Falsum est ; sed quod feceris, incertum est. Postremo, fac certum : quid eis vis relinquere? Quod acquisisti tibi. Certe quod acquisisti relictum non erat, et habes. Si tu habere potuisti quod tibi relictum non est, poterunt ergo habere et illi quod tu non reliqueris.

X. Refutata sunt consilia avaritiæ : sed Dominus eadem dicat, justitia jam loquatur : ipsa erunt verba, non ipsa sententia. Serva tibi, ait Dominus tuus, consule in posterum. Et hunc interroga : Ubi servabo? « Habebis thesaurum in cœlo, ubi fur non accedet, neque tinea corrumpet. » In quantum posterum servabis ? « Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi[1]. » Hoc regnum quantorum dierum est, ostendit finis ipse sententiæ. Cum de sinistris diceret : « Sic ibunt illi in ambustionem æternam ; » ait de dexteris : « Justi autem in vitam æternam. » Hoc est consulere in posterum. Posterum, quod posteriora non habeat. Dies illi sine fine, dicti sunt dies, et dictus est dies. Ait enim quidam : « Ut habitem in domo Domini in longitudinem dierum[2], » cum de illis diebus diceret. Et dies dictus est : « Ego hodie genui te[3]. » Et illi dies unus dies : quia jam nec tempus : dies ille nec ab hesterno præceditur, nec crastino excluditur. Ergo in ipsum posterum consulamus : et non diversa sunt verba, quæ tibi dicebat avaritia ; et eversa est avaritia.

XI. Restat ut dicas : Et quid ago de filiis meis? Audi et inde consilium Domini tui. Si tibi dicat Dominus tuus : Melius ego cogito qui creavi, quam tu qui generasti : forte

[1] Matth. xxv, 24. — [2] Psal. xxii, 6. — [3] Id. ii, 7.

quod dicas non habebis[1]. Sed divitem illum aspecturus es qui tristis abscessit, et in Evangelio reprehensus est; et dices tibi forte : Ille dives ideo male fecit non vendere omnia, et dare pauperibus, quia filios non habebat : ego autem habeo filios; habeo quibus servem. Et in hac infirmitate consistit tibi Dominus tuus. Audeam dicere per ejus misericordiam : audeam dicere aliquid, non de mea præsumptione, sed de ipsius miseratione. Serva et filiis tuis; sed audi me. Si, ut sunt humana, de filiis quisque suis aliquem amiserit : intendite, fratres, intendite, quia avaritia excusationem non habet, neque hic, neque in futuro sæculo. Ecce et humana sunt : non enim optamus, sed exempla conspicimus. Amissus est aliquis Christianus, Christianum filium amisisti : non ergo amisisti, sed præmisisti. Neque enim ille decessit, sed præcessit. Interroga fidem tuam : certe et tu illo iturus es, quo ille antecessit. Rem brevem dico, cui puto quod nemo respondeat. Vivit filius tuus? Interroga fidem tuam. Si ergo vivit, quare invaditur par ejus a fratribus ejus? Sed dices : Numquid rediturus est, et possessurus? Mittatur ergo illi quo præcessit ille : ad rem suam venire non potest, res ejus ad eum ire potest. Vide cum quo sit. Si in palatio militaret filius tuus, et amicus imperatoris fieret, et diceret tibi : Vende ibi partem meam, et mitte mihi : numquid invenires quid responderes? Modo cum Imperatore omnium imperatorum, et cum Rege omnium regum, et cum Domino omnium dominorum est filius tuus : mitte illi. Non dico : Necessarium habet ipse : Dominus ipsius, apud quem est filius tuus, eget in terra. Hic vult accipere quod dat in cœlo. Quod facere nonnulli avari solent, fac trajectitium : da in peregrinos, quod recipias in patria tua.

[1] Vide supra Serm. IX, n. 20, 21.

XII. Postremo jam de te nihil, de filio tuo loquor. Dubitas dare tuum, dubitas et reddere alienum : certe convinceris, quia non filiis tuis servabas. Ecce non das filiis tuis, quia tolles filiis tuis. Huic certe tolles. Quare indignus est accipere, quia cum digniore vivit? Merito si ille cum quo vivit nollet accipere, jam domui tuæ, sed domui divinæ dives. Absit ergo ut tibi dicam : Da quod habes; sed dico tibi : Redde quod debes. Sed habebunt illud, ais, fratres illius. O mala doctrina, docens filios tuos mortem optare fratribus suis. Si de re fratris sui mortui ditiores erunt, vide quemadmodum se attendant in domo tua. Quid ergo facies? Patrimonium dividis, et parricidia doces?

XIII. Sed nolo dicere de uno amisso, ne casus humanos videar minari. Melius quodam modo prosperiusque loquamur. Non dico, unum minus habebis, computa quia unum plus habes. Fac locum Christo cum filiis tuis, accedat familiæ tuæ Dominus tuus, accedat ad prolem Creator tuus, accedat ad numerum filiorum tuorum frater tuus. Cum enim tantum intersit, et frater esse dignatus est. Et cum sit patri unicus, voluit habere cohæredes. Ecce ille quam largiter! tu quare tam steriliter? Duos filios habes, tertium illum computa : tres habes, quartus numeretur : quintum habes, sextus dicatur : decem habes, undecimus sit. Nolo amplius dicere : unius filii tui serva locum Domino tuo. Quod enim dabis Domino tuo, et tibi proderit et filiis tuis : quod autem male servas filiis tuis, et tibi oberit et filiis. Dabis autem portionem unam, quam unius filii deputasti. Deputa te unum amplius genuisse.

XIV. Quid magnum, fratres mei? Consilium do, numquid guttur ligo? Sicut ait Apostolus : « Hæc ad utilitatem » vestram dico, non ut laqueum vobis injiciam[1]. » Puto.

[1] I Cor. II, 35.

fratres, quia parva et facilis cogitatio est, putare patrem filiorum habere unum filium amplius, et comparare talia prædia quæ possideas in æternum, et ipse et filii tui. Quid dicat avaritia, non habet. Clamastis ad verba ista. Loquimini contra illam, non vos vincat, non plus valeat in cordibus vestris, quam Redemptor vester. Non plus valeat in corde vestro, quam ille qui monet ut sursum corda habeamus. Jam ergo istam dimittamus.

XV. Luxuria quid dicit? Quid? « Fac cum anima tua » bene. » Ecce dicit et Dominus : « Fac cum anima tua » bene. » Quod tibi dicebat luxuria, hoc tibi dicit justitia. Sed vide et hic quomodo dicatur. Si cum anima tua vis facere bene, attende illum divitem, qui ex consilio luxuriæ et avaritiæ volebat cum anima sua bene facere. Successit ei regio, et non habebat ubi reconderet fructus suos, et ait : « Quid faciam? non habeo quo colligam. » Inveni quid faciam : destruam apothecas veteres, et » novas ædificabo, et replebo eas, et dicam animæ meæ : » Habes multa bona, jucundare[1]. » Audi consilium contra luxuria : « Stulte, anima tua hac nocte auferetur abs » te : quæ præparasti, cujus erunt? » Et quo itura est anima ista, quæ auferetur ab illo? Hac nocte auferetur, et nescit quo itura est.

XVI. Vide alium divitem luxuriosum, superbum. Epulabatur quotidie splendide, et induebatur purpura et bysso : et pauper ulcerosus jacebat ad januam, micas de mensa divitis frustra concupiscebat : canes ulceribus pascebat, et a divite non pascebatur[2]. Uterque mortuus est : unus eorum sepultus est; de altero quid dictum est? « Ablatus est ab Angelis in sinum Abrahæ. » Videt dives pauperem, imo jam pauper divitem : desiderat de digito stillam aquæ in linguam suam, ab illo qui desideravit

[1] Luc. XII, 19-19. — [2] Ibid. 19.

micam de mensa ejus. Certe vices mutatæ sunt. Frustra hoc dicit dives mortuus : non frustra hoc audiamus qui vivimus. Nam et ille voluit ad superos revocari, et non est permissus : voluit aliquem mortuorum mitti ad fratres suos, nec hoc illi concessum est. Sed quid ei dictum est? « Habent ibi Moysen et Prophetas. Et ille, Non audient, » nisi aliquis a mortuis ierit. Ait illi Abraham : Si Moysen » et Prophetas non audiunt, nec si quis a mortuis ierit, » credent. »

XVII. De faciendis ergo eleemosynis, et comparanda animæ requie in posterum, ut faciamus bene cum anima nostra, quod perverse dixit luxuria, dixit et Moyses, dixerunt et Prophetæ. Audiamus cum vivimus. Quia ibi frustra concupiscit audire, qui contempsit ista cum audiret. An expectamus ut aliquis et a mortuis resurgat, et dicat nobis, ut faciamus cum anima nostra bene? Jam et hoc factum est : non resurrexit pater tuus, sed resurrexit Dominus tuus. Ipsum audi, accipe bonum consilium. Noli parcere thesauris tuis, eroga quantum potes. Luxuriæ vox erat : Domini vox facta est. Eroga quantum potes, fac bene cum anima tua, ne auferatur hac nocte anima tua. Habetis in nomine Christi, quantum arbitror, Sermonem de faciendis eleemosynis. Vox ista vestra laudantium, tunc accepta est Domino, si videat et manus operantium.

# SERMO LXXXVII[1].

Habitus die Dominica, ab eo quod scriptum est in Evangelio Matth. xx : *Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias, qui misit operarios in vineam suam.*

I. De sancto Evangelio præsenti tempori consonantem similitudinem audistis de his qui operantur in vinea. Est enim modo tempus vindemiæ corporalis. Est autem et spiritalis vindemia, ubi Deus gaudet ad fructum vineæ suæ. Colimus enim Deum, et colit nos Deus. Sed non sic Deum colimus, ut nos eum meliorem colendo faciamus. Colimus enim eum adorando, non arando. Ille autem colit nos tanquam agricola agrum. Quod ergo nos ille colit, meliores nos reddit; quia et agricola agrum colendo facit meliorem : et ipsum fructum in nobis quærit, ut eum colamus. Cultura ipsius est in nos, quod non cessat verbo suo extirpare semina mala de cordibus nostris, aperire cor nostrum tanquam aratro sermonis, plantare semina præceptorum, expectare fructum pietatis. Cum enim istam culturam in cor nostrum sic acceperimus, ut eum bene colamus, non existimus ingrati agricolæ nostro, sed fructum reddimus quo gaudeat. Et fructus noster non illum ditiorem facit, sed nos beatiores.

II. Ecce audite, quia sicut dixi, colit nos Deus. Nam quia nos colimus Deum, non opus est ut probetur vobis. Omnis enim homo hoc habet in ore, quia homines colunt

[1] Alias 19 de verbis Domini.

Deum. Quia vero Deus colit homines, quasi expavescit auditor quando audit : quia non est in usu hominum ut dicatur, quia Deus colit homines ; sed quia Deum colunt homines. Debemus ergo probare vobis, quia et Deus colit homines ; ne forte putemur verbum indisciplinatum dixisse, et aliquis in corde suo disputet contra nos, et nesciens quid dixerimus reprehendat nos. Hoc ergo constitutum est demonstrare vobis, quia et Deus colit nos ; sed jam dixi, sicut agrum, ut meliores nos faciat. Dominus dicit in Evangelio : « Ego sum vitis, vos estis sarmenta, Pater » meus est agricola [1]. » Quid facit agricola ? Interrogo vos qui agricolæ estis, quid facit agricola ? Puto quia agrum colit. Si ergo Pater Deus agricola est, habet agrum, et colit agrum suum, et expectat inde fructum.

III. Denique plantavit vineam, sic ut dicit ipse Dominus Jesus Christus, et locavit eam agricolis, qui redderent ei fructum temporibus propriis. Et misit ad eos servos suos, ut peterent mercedem vineæ. Illi autem contumeliis eos affecerunt, aliquos et occiderunt, et fructum reddere contempserunt. Misit alios, talia perpessi sunt [2]. Et dixit ille paterfamilias, cultor agri sui, et plantator et locator vineæ suæ : « Mittam unicum filium meum, forte vel » ipsum verebuntur. » Et misit, inquit, etiam filium suum. Dixerunt illi apud se ipsos : « Hic est hæres, venite, occida- » mus eum, et nostra erit hæreditas. Et occiderunt eum, » et projecerunt extra vineam. Cum venerit Dominus vi- » neæ, quid faciet illis malis colonis ? Responsum est : » Malos male perdet, et vineam suam locabit aliis agrico- » lis, qui reddant ei fructum in tempore suo. » Plantata est vinea, lege data in cordibus Judæorum. Missi sunt Prophetæ, quærentes fructum, bonam vitam eorum : Prophetæ ab eis contumeliis affecti, et occisi sunt. Missus est

[1] Joan. xv, 5. — [2] Matth. xxi, 33-35.

et Christus unicus Filius patrisfamilias ; et ipsum occiderunt hæredem, et ideo perdiderunt hæreditatem. In contrarium eis vertit malum consilium. Ut possiderent, occiderunt : et quia occiderunt, perdiderunt.

IV. Et modo audistis similitudinem ex Evangelio sancto, quia « Simile est regnum cœlorum patrifamilias, qui exiit » conducere operarios ad vineam suam [1]. » Exiit mane, et quos invenit conduxit ; et placuit cum eis mercedem denarium. Exiit et hora tertia, invenit alios, et adduxit ad opus vineæ. Et sexta hora hoc fecit, et nona hoc fecit. Exiit etiam et hora undecima prope ad finem diei, invenit quosdam vacuos et stantes ; et ait illis : « Quid hic statis ? » Quare non operamini in vinea ? Responderunt : Quia nemo nos conduxit. Venite, inquit, et vos, et quod justum » fuerit, dabo vobis. » Mercedem denarium placuit. Isti qui una hora erant operaturi, quando sibi auderent sperare denarium ? Sed tamen se aliquid accepturos gratulabantur. Adducti sunt et ipsi ad unam horam. Finito die, jussit omnibus reddi mercedem, a novissimis usque ad primos. Inde cœpit reddere ab eis qui hora undecima venerant, jussit eis dare denarium. Illi qui prima hora venerant, videntes illos accepisse denarium, quem cum ipsis placuerat, speraverunt se plus aliquid accepturos : ventum est et ad ipsos, et acceperunt denarium. Murmuraverunt adversus patremfamilias, dicentes : « Ecce nos » qui sustinuimus ardorem diei et æstum, æquasti et pares » fecisti illis qui unam horam operati sunt in vinea. Et ait pa- » terfamilias, justissimum responsum reddens uni eorum : » Sodalis, non tibi feci injuriam : hoc est, non te fraudavi, » quod placui reddidi tibi. Fraudem tibi non feci, quia quod » pactus sum reddidi. Huic non volo reddere, sed donare. » Non licet mihi facere quod volo de meo ? An oculus tuus

[1] Matth. xx, 1, etc.

» nequam est, quia ego bonus sum?» Si alicui tollerem alienum, recte reprehenderer, quasi fraudator et injustus : si alicui non redderem debitum, recte reprehenderer, quasi fraudator et negator alieni : cum vero debitum reddo, et cui volo etiam dono, nec cui debebam me potest reprehendere, et cui donavi debet amplius gaudere. Non erat quod responderetur : « Et æquati sunt omnes, et facti sunt » novissimi primi et primi novissimi : » æquando, non præposterando. Quid est, « Facti sunt novissimi primi et primi » novissimi? » Quia tantumdem acceperunt et primi et novissimi.

V. Quid est ergo, quod a novissimis cœpit reddere? Nonne omnes, sicut legimus, simul accepturi sunt? Legimus enim in alio loco Evangelii, quia dicturus est eis quos ponet ad dexteram : « Venite, benedicti Patris mei, per» cipite regnum quod vobis paratum est ab initio mun» di[1].» Si ergo omnes simul accepturi sunt, quomodo hic intelligimus priores accepisse illos qui undecima operati sunt, et posteriores illos qui prima? Si potuero sic dicere, ut perveniat ad intellectum vestrum, Deo gratias, illi enim debetis gratias agere, qui vobis per nos erogat : non enim de nostro erogamus. Si interroges de duobus, verbi gratia, quis prior acceperit, qui post unam horam accepit, an qui post duodecimam; omnis homo respondet, quia prior accepit, qui post unam horam accepit, quam qui post duodecimam. Sic ergo quamvis una hora acceperint omnes, tamen quia alii acceperunt post unam horam, alii acceperunt post duodecimam horam, illi dicti sunt priores accepisse, qui post modicum temporis acceperunt. Primi justi, sicut Abel, sicut Noë, quasi prima hora vocati, felicitatem resurrectionis nobiscum accepturi sunt. Alii justi post illos, Abraham, Isaac, Jacob, et quicumque erant sæculi

[1] Matth. xxv, 34.

ipsorum, quasi tertia hora vocati, felicitatem resurrectionis accepturi sunt nobiscum. Alii justi, Moyses et Aaron, et quicumque cum illis tanquam hora sexta vocati, felicitatem resurrectionis nobiscum accepturi sunt. Post ipsos Prophetæ sancti tanquam nona hora vocati, eamdem felicitatem nobiscum accepturi sunt. In fine sæculi omnes Christiani tanquam undecima hora vocati, felicitatem illius resurrectionis cum illis accepturi sunt. Omnes simul accepturi sunt : sed videte illos primos, post quantum tempus accipiunt. Si ergo illi primi post multum tempus, nos post modicum tempus ; quamvis simul accipiamus, priores videmur accepisse, quia merces nostra non tardabit.

VI. Erimus ergo in illa mercede omnes æquales, tanquam primi novissimi, et novissimi primi : quia denarius ille vita æterna est, et in vita æterna omnes æquales erunt. Quamvis enim meritorum diversitate fulgebunt, alius magis, alius minus : quod tamen ad vitam æternam pertinet, æqualis erit omnibus. Non enim alteri erit longius, alteri brevius, quod pariter sempiternum est : quod non habet finem, nec tibi habebit, nec mihi. Alio modo ibi erit castitas conjugalis, alio modo ibi erit integritas virginalis : alio modo ibi erit fructus boni operis, alio modo corona passionis. Illud alio modo, illud alio modo : tamen quantum pertinet ad vivere in æternum, nec ille plus vivet illo, nec ille plus illo. Pariter enim sine fine vivunt, cum in suis quisque claritatibus vivat : et ille denarius vita æterna est. Non murmuret ergo qui post multum tempus accepit, contra eum qui post modicum tempus accepit. Illi redditur, illi donatur ; utrisque tamen una res donatur.

VII. Est et in ista vita simile aliquid, et excepta illa solutione similitudinis hujus, qua intelliguntur prima hora vocati Abel et ipsius sæculi justi, tertia Abraham et

ipsius sæculi justi, sexta Moyses et Aaron et ipsius sæculi justi, nona Prophetæ et ipsius sæculi justi, undecima tanquam in fine sæculi Christiani omnes; excepta solutione ista similitudinis hujus, et in ista vita nostra potest adverti hæc similitudo. Tanquam enim prima hora vocantur, qui recentes ab utero matris incipiunt esse Christiani, quasi tertia pueri, quasi sexta juvenes, quasi nona vergentes in senium, quasi undecima omnino decrepiti, unum tamen vitæ æternæ denarium omnes accepturi.

VIII. Sed attendite et intelligite, fratres mei, ne ideo quisque differat venire ad vineam, quia securus est, quoniam quandocumque venerit, ipsum denarium accepturus est. Securus est quidem quod ipse denarius illi promittitur; sed differre non jubetur. Numquid enim et illi qui sunt ad vineam conducti, quando ad illos exibat paterfamilias, ut conduceret quos invenit hora tertia, et conduxit, verbi gratia, dixerunt illi: Expecta, non illuc imus nisi hora sexta? Aut quos invenit hora sexta, dixerunt: Non imus nisi hora nona? aut quos nona invenit, dixerunt: Non imus nisi undecima? Omnibus enim tantumdem daturus est: quare nos amplius fatigamur? Quid ille daturus sit, et quid facturus sit, penes ipsum consilium est: tu quando vocaris, veni. Merces enim cunctis æqualis promittitur: sed de ipsa hora operandi, magna quæstio est. Si enim illi, verbi gratia, qui vocati sunt hora sexta, in hac ætate corporis constituti, ubi juveniles anni fervent, sicut ipsa hora sexta fervet; si dicerent illi juvenes vocati: Expecta, audivimus enim in Evangelio, quia omnes unam mercedem accepturi sunt, cum senes facti fuerimus hora undecima veniemus, tantumdem accepturi, quare laboraturi[1]? Responderetur eis et diceretur: Laborare non vis, qui utrum vivas usque ad senectam, nescis?

[1] *Forte* amplius laboraturi.

Sexta hora vocaris, veni. Paterfamilias tibi quidem etiam undecima venienti denarium promisit; sed utrum vivas usque ad septimam, nemo tibi promisit. Non dico usque ad undecimam, sed usque ad septimam. Quare ergo differs vocantem te, certus de mercede, incertus de die? Vide ne forte quod tibi ille daturus est promittendo, tu tibi auferas differendo. Si hoc recte dicitur de infantibus, tanquam ad horam primam pertinentibus; si recte dicitur de pueris, tanquam ad horam tertiam pertinentibus: si recte dicitur de juvenibus, tanquam in horæ sextæ flagrantia constitutis; quanto magis recte de decrepitis dicitur: Ecce jam hora undecima est, et adhuc stas, venire piger es?

IX. An forte non exiit ad te vocandum paterfamilias? Si non exiit, quid est quod loquimur? Nempe nos servi de familia ipsius sumus, conducere operarios missi sumus. Quid ergo stas? Finisti jam annorum numerum, festina ad denarium. Hoc est enim exire patremfamilias, innotescere: quoniam qui in domo est, in abdito est, non videtur ab eis qui foris sunt; cum autem exiit de domo, videtur ab eis qui foris sunt. Christus, quando non intelligitur et non agnoscitur, in secreto est: quando autem agnoscitur, exiit conducere. Ex occulto enim processit ad notitiam: notus est Christus, ubique prædicatur Christus; gloriam Christi omnia quæcumque sunt sub cœlo clamant. Fuit irrisibilis quodam modo et reprehensibilis inter Judæos, visus est humilis, contemptus est. Occultabat enim majestatem, promptam habebat infirmitatem. Contemptum est quod occultum erat, nec cognitum quod occultum erat. « Si enim cognovissent, nunquam Dominum » gloriæ crucifixissent [1]. » Numquid adhuc contemnendus est sedens in cœlo, si contemptus est, cum penderet

[1] Cor. II, 8.

in ligno? Agitaverunt caput qui eum crucifixerunt, et ante crucem ejus stantes, et tanquam ad fructum suæ sævitiæ pervenientes, insultantes dicebant: « Si Filius Dei est, » descendat de cruce. Alios salvos fecit, se ipsum salvum » facere non potest? Descendat de cruce, et credimus in » eum[1]. » Non descendebat, quia latebat. Multo enim facilius poterat de cruce descendere, qui potuit de sepulcro resurgere. Ad nostram informationem demonstrabat patientiam, differebat potentiam, et non est agnitus. Non enim tunc exierat conducere operarios, non exierat, non innotuerat. Tertio die resurrexit, demonstravit se Discipulis, ascendit in cœlum, et misit Spiritum sanctum quinquagesimo die post resurrectionem, decimo post ascensionem. Missus Spiritus sanctus implevit omnes qui fuerunt in uno conclavi, centum-viginti homines. « Impleti illi » Spiritu sancto, cœperunt loqui linguis omnium gen» tium[2], » expressa est vocatio, exiit ille conducere. Cœpit enim veritatis potentia omnibus innotescere. Nam tunc etiam unus accepto Spiritu sancto, etiam unus loquebatur omnium gentium linguis. Modo autem in Ecclesia ipsa unitas tanquam unus loquitur omnium gentium linguis. Ad quam linguam religio christiana non pervenit? ad quos fines non pertendit? « Jam non est qui se abscondat a ca» lore ejus[3]: » et adhuc fit mora ab eo qui stat in undecima.

X. Manifestum est ergo, fratres mei, omnino manifestum est, tenete, certi estote, quoniam Deus noster Jesus Christus, quando quisque se converterit ad fidem ipsius, a via sua vel superflua vel nequissima, omnia illi præterita dimittuntur, et omnino, tanquam donatis debitis, fiunt cum illo tabulæ novæ. Prorsus omnia dimittuntur. Nemo sit sollicitus, quod aliquid ei non dimittatur. Sed

[1] Matth. XXVII, 40. — [2] Act. I, 15. — [3] Psal. XVIII, 7.

iterum nemo perverse sit securus. Ista enim duo occidunt animas, aut desperatio, aut perversa spes. De his duobus malis pauca audite. Nam sicut liberat bona spes, et recta spes; ita decipit perversa spes. Prius attendite quemadmodum decipiat desperatio. Sunt homines, qui cum cogitare cœperint mala quæ fecerunt, non sibi putant ignosci posse; et dum non putant posse sibi ignosci, dant animam jam perire, desperatione pereunt, dicentes in cogitationibus suis: Jam nulla nobis spes est; neque enim tanta illa quæ commisimus donari nobis aut ignosci possunt; quare ergo non satisfacimus cupiditatibus nostris? Impleamus saltem præsentis temporis voluptatem, quia nullam habemus in futuro mercedem. Faciamus quidquid libet, etsi non licet; ut habeamus suavitatem vel temporalem, quia percipere non meremur æternam. Talia dicentes desperando pereunt, sive antequam omnino credant, sive jam Christiani et in aliqua peccata et scelera male vivendo prolapsi. Procedit ad eos Dominus vineæ, et tanquam desperantes et vocanti tergum dantes, pulsat et clamat per prophetam Ezechielem: « In quacumque die conversus » fuerit homo a via sua pessima, omnes iniquitates ejus » obliviscar[1]. » Hac voce audita et credita, a desperatione recreantur, et ab illa altissima et profunda voragine, qua submersi fuerant, emergunt.

XI. Sed his timendum est, ne in aliam voraginem incurrant, et perverse sperando moriantur, qui desperando mori non potuerunt. Mutant enim cogitationes longe quidem diversas, sed non minus perniciosas: et rursus incipiunt dicere in cordibus suis: Si quacumque die conversus fuero a via mea pessima, Deus misericors, sicut veraciter per Prophetam promisit, omnes iniquitates meas obliviscitur, quare hodie convertor, et non cras? Quare

[1] Ezech. XVIII, 21.

hodie, et non cras? Eat hodiernus dies sicut hesternus, sit in nequissima voluptate, sit in flagitiorum gurgite, volutetur in mortifera delectatione : cras convertar, et finis est. Respondetur tibi : Cujus rei finis? Dicis : Iniquitatum mearum. Bene, gaude, quia crastino iniquitatum tuarum erit finis. Quid si ante crastinum tuus erit finis? Ergo bene quidem gaudes, quia propter iniquitates tuas converso tibi indulgentiam Deus promisit : sed crastinum diem tibi nemo promisit. Aut si forte promisit mathematicus, longe aliud est quam Deus. Multos mathematici fefellerunt, quia et sibi plerumque lucra promiserunt, et damna invenerunt. Ergo etiam propter istos male sperantes, procedit paterfamilias. Quemadmodum processit ad illos, qui male desperaverant, et perierant desperando, et revocavit eos in spem : sic procedit etiam ad istos, qui male sperando volunt perire : et dicit eis per alium librum : « Ne tardes converti ad Dominum. » Quomodo illis dixerat : « In quacumque die iniquus conversus fuerit a via » sua pessima, omnes iniquitates ejus obliviscar ; » et tulit eis desperationem, qua jam dederant animam suam perditioni, omni modo indulgentiam desperantes : sic procedit etiam ad istos, qui sperando et differendo volunt perire et loquitur ad eos, et increpat eos : « Ne tar» des converti ad Dominum, neque differas de die in » diem. Subito enim veniet ira ejus, et in tempore vin» dictæ disperdet te [1]. » Ergo noli differre, noli quod patet contra te claudere. Ecce indulgentiæ dator aperit tibi ostium : quid moraris? Gaudere deberes, si aperiret aliquando pulsanti : non pulsasti, et aperit, et foris remanes? Ne ergo differas. De misericordiæ operibus quodam loco Scriptura dicit : « Ne dixeris : Vade et revertere, » cras ego dabo ; cum possis continuo bene facere : non

[1] Eccli. v, 8, 9.

» enim scis quid contingat sequenti die [1]. » Audistis præceptum non differendi ut in alium sis misericors, et differendo in te es crudelis? Non debes differre panem daturus, et differs indulgentiam accepturus? « Si miserando » alterum non differs, miserere et animæ tuæ placens » Deo [2]. » Exhibe et animæ tuæ eleemosynam. Non dicimus ut tu ei des, sed ne repellas manum dantis.

XII. Sed aliquando homines inde sibi plurimum nocent, cum alios offendere timent. Multum valent et boni amici ad bonum, et mali amici ad malum. Ideo Dominus, ut pro salute nostra potentium amicitias contemnamus, noluit prius eligere senatores, sed piscatores. Magna artificis misericordia. Sciebat enim quia si eligeret senatorem, diceret senator : Dignitas mea electa est. Si prius eligeret divitem, diceret dives : Opulentia mea electa est. Si prius eligeret imperatorem, diceret imperator : Potestas mea electa est. Si prius eligeret oratorem, diceret orator : Eloquentia mea electa est. Si eligeret philosophum, diceret philosophus : Sapientia mea electa est. Interim, inquit, differantur superbi isti, multum tument. Distat autem inter magnitudinem et tumorem : utrumque grande est; sed non utrumque sanum est. Differantur ergo, inquit, isti superbi, aliqua soliditate sanandi sunt. Da mihi, inquit, prius istum piscatorem. Veni tu, pauper, sequere me; nihil habes, nihil nosti, sequere me. Idiota pauper, sequere me. Non est quod in te expavescatur, sed multum est quod in te impleatur. Tam largo fonti vas inane admovendum est. Dimisit retia piscator, accepit gratiam piscator, et factus est divinus orator. Ecce quid fecit Dominus, de quo dicit Apostolus : « Infirma mundi elegit » Deus, ut confundat fortia, et ignobilia mundi elegit » Deus, et ea quæ non sunt tanquam quæ sint, ut ea

[1] Prov. III, 28. — [2] Eccli. XXX, 24.

» quæ sunt evacuentur [1].» Denique leguntur modo verba piscatorum, et colla subduntur oratorum. Tollantur ergo de medio inanes venti; tollatur de medio fumus, qui crescendo evanescit : prorsus pro salute ista contemnantur.

XIII. Si quisquam corpore ægrotaret in civitate et esset ibi aliquis peritissimus medicus amicis ægroti potentibus inimicus : si quisquam ergo in civitate aliquo periculoso morbo corporis ægrotaret, et esset in eadem civitate peritissimus medicus amicis, ut dixi, ægrotantis potentibus inimicus, qui dicerent amico suo : Noli eum adhibere, nihil novit : dicerent autem, non judicante animo, sed invidente : nonne ille pro salute sua removeret amicorum potentium fabulas; et ut paucis diebus plus viveret, cum illorum qualibet offensione, pellendo sui corporis morbo medicum illum, quem peritissimum fama commendaverat, adhiberet? Ægrotat humanum genus, non morbis corporis, sed peccatis. Jacet toto orbe terrarum ab Oriente usque in Occidentem grandis ægrotus. Ad sanandum grandem ægrotum descendit omnipotens Medicus. Humiliavit se usque ad mortalem carnem, tanquam usque ad lectum ægrotantis. Dat salutis præcepta, contemnitur : qui audiunt, liberantur. Contemnitur, cum dicunt amici potentes : Nihil novit. Si nihil nosset, potentia ejus gentes non impleret. Si nihil nosset, non esset antequam apud nos esset. Si nihil nosset, Prophetas ante se non mitteret. Nonne modo implentur quæ ante prædicta sunt? Nonne probat medicus iste artis suæ potentiam promissa complendo? Nonne per totum mundum perniciosi evertuntur errores, et tritura mundi domantur cupiditates? Nemo dicat : Antea melior erat mundus quam modo : ex quo cœpit iste medicus artem suam exercere; multa hic vide-

[1] I Cor. I, 27, 28.

mus horrenda. Noli mirari. Antequam aliquis curaretur, munda a sanguine statio medici videbatur : imo jam tu hoc videns excute vanas delicias, veni ad medicum, sanitatis tempus est non voluptatis.

XIV. Curemur ergo, fratres. Si necdum medicum agnoscimus, non in eum tanquam phrenetici sæviamus, non ab eo tanquam lethargici avertamur. Multi enim sæviendo, multi dormiendo perierunt. Phrenetici sunt, qui non dormiendo insaniunt. Lethargici sunt, qui multum dormiendo premuntur. Prorsus tales sunt homines. Contra istum medicum alii sævire in eum volunt, et quoniam ipse jam in cœlo sedet, membra ejus fideles in terra persequuntur. Curat et tales. Multi ex eis conversi ex inimicis facti sunt amici, ex persecutoribus facti sunt prædicatores. Tales etiam ipsos Judæos, in se ipsum, cum hic esset, sævientes, tanquam phreneticos sanavit, pro quibus in ligno pendens oravit. Dixit enim : « Pater, ignosce illis, » quia nesciunt quid faciunt[1]. » Multi tamen eorum, sedato furore, tanquam phrenesi oppressa, cognoverunt Deum, cognoverunt Christum. Post ascensionem misso Spiritu sancto, conversi sunt ad eum quem crucifixerunt, et in Sacramento credentes sanguinem ejus biberunt, quem sæviendo fuderunt.

XV. Habemus exempla. Persequatur membra ejus jam sedentis in cœlo Saulus : persequebatur graviter in phrenesi, mente perdita. Morbo nimio. At ille una voce de cœlo clamans ei : « Saule, Saule, quid me persequeris[2]? » percussit phreneticum, erexit sanum, occidit persecutorem, vivificavit prædicatorem. Etiam lethargici multi sanantur. Ipsis enim similes sunt, qui non sæviunt in Christum, nec malitiosi sunt adversus Christianos, sed tantum differendo languescunt verbis somnolentis, in lucem ocu-

[1] Luc. XXIII, 34 — [2] Act. IX, 4.

los extendere pigrescunt, et qui eos excitare volunt, molesti sunt. Recede a me, inquit languidus lethargicus, obsecro te, recede a me. Quare? Dormire volo. Sed morieris inde. Ille amore somni: Mori volo, respondet. Et charitas desuper: Nolo. Plerumque istum charitatis affectum exhibet filius etiam patri seni morituro post paucos dies, jam utique ætate finita. Si lethargicum videt, et lethargico morbo premi suum patrem a medico agnoscit, dicente sibi: Excita patrem tuum, noli eum permittere dormire, si vis ut vivat. Adest puer seni, pulsat, vellicat. pungit, pietate molestus est: nec mori cito permittit ipsa senectute cito moriturum; et si vixerit, gaudet filius, ut aliquanto plures dies vivat, cum decessuro successurus. Quanto majore charitate nos amicis nostris molesti esse debemus, cum quibus non paucos in hoc mundo dies, sed apud Deum in æternum vivamus? Ament ergo nos, et faciant quod audiunt, et colant quem colimus et nos, ut recipiant quod speramus et nos. Conversi ad Dominum, etc.

## SERMO LXXXVIII[1].

De verbis Evangelii Matth. xx, ubi de duobus cæcis sedentibus secus viam, et clamantibus: *Domine, miserere nostri, fili David.*

I. Bene nobiscum novit Sanctitas Vestra, Dominum nostrum et Salvatorem Jesum Christum medicum esse salutis æternæ, et ad hoc eum suscepisse infirmitatem naturæ nostræ, ne sempiterna esset infirmitas nostra. As-

[1] Alias 18 de verbis Domini.

sumpsit enim corpus mortale, in quo occideret mortem. « Et quamvis crucifixus est ex infirmitate nostra, sicut ait » Apostolus : sed vivit ex virtute Dei[1]. » Ejusdem Apostoli verba sunt : « Et quia jam non moritur, et mors ei ultra » non dominabitur[2]. » Hæc ergo bene nota sunt fidei vestræ. Simul et hoc consequens est, ut noverimus omnia miracula, quæ corporaliter fecit, valere ad admonitionem nostram, ut percipiamus ab eo quod non est transiturum, neque finem habiturum. Oculos reddidit cæcis, quos erat utique mors aliquando clausura : resuscitavit Lazarum, iterum moriturum. Et quæcumque ad salutem corporum fecit, non ad hoc fecit, ut sempiterna essent : cum tamen daturus sit etiam ipsi corpori in fine sempiternam salutem. Sed quia illa quæ non videbantur, non credebantur ; per ista temporalia quæ videbantur ædificabat fidem ad illa quæ non videbantur.

II. Nemo itaque, fratres, dicat non facere ista modo Dominum nostrum Jesum Christum, et propter hoc præsentibus Ecclesiæ temporibus priora præponere. Quodam quippe loco idem Dominus videntibus, et ideo credentibus, præponit eos qui non vident et credunt. Namque usque eo illo tempore Discipulorum ejus nutabat infirmitas, ut quem videbant jam resurrexisse, etiam contrectandum putarent, ut crederent[3]. Non sufficiebat oculis, quod viderent, nisi et manus admoverentur membris, et cicatrices recentium vulnerum tangerentur : ut ille qui dubitabat Discipulus, repente tactis et cognitis cicatricibus exclamaret : « Dominus meus et Deus meus. » Cicatrices ostendebant eum, qui omnia vulnera in aliis sanaverat. Numquid non poterat Dominus sine cicatricibus resurgere? Sed in corde Discipulorum vulnera noverat, propter quæ sananda cicatrices in corpore suo servaverat. Et quid

[1] 2 Cor. xiii, 4. — [2] Joan. xx, 29. — [3] Ibid. 28.

Dominus illi jam confitenti ac dicenti: « Dominus meus et » Deus meus? Quia vidisti me, inquit, credidisti : beati qui » non vident, et credunt. » Quos dixit, fratres, nisi nos? Non quia solos nos, sed et post nos. Post parvum enim tempus, posteaquam ab oculis mortalibus recessit ut firmaretur fides in cordibus, quicumque crediderunt, non videntes crediderunt, et magnum meritum habuit fides eorum : cui fidei comparandæ, cor tantum admoverunt pium, non et palpantem manum.

III. Hæc ergo fecit Dominus, ut invitaret ad fidem. Hæc fides nunc servet in Ecclesia, toto orbe diffusa. Et nunc majores sanitates operatur, propter quas non est dedignatus tunc exhibere illas minores. Sicut enim animus melior est corpore; sic et melior salus animi, quam salus corporis. Modo caro cæca non aperit oculos miraculo Domini, et cor cæcum aperit oculos sermoni Domini. Modo non resurgit mortale cadaver, resurgit anima, quæ mortua jacebat in vivo cadavere. Modo aures corporis surdæ non aperiuntur : sed quam multi habent aures clausas cordis, quæ tamen verbo Dei penetrante patescunt, ut credant qui non credebant, et bene vivant qui male vivebant, et obediant qui non obediebant : et dicimus : Ille credidit; ac miramur, cum audimus de his quos aliquando duros noveramus. Cur ergo nunc miraris credentem, innocentem, Deo servientem; nisi quia conspicis videntem, quem noveras cæcum : conspicis viventem, quem noveras mortuum; conspicis audientem, quem noveras surdum? Nam videte aliter mortuos, de quibus mortuis dicebat Dominus cuidam ideo tardanti, ne Dominum sequeretur, quia sepelire patrem volebat : « Sine, inquit, mortuos sepelire » mortuos suos[1]. » Certe mortui sepultores non sunt corpore mortui : quia si hoc essent, mortua corpora sepelire

[1] Matth. VIII, 22.

non possent. Tamen mortuos eos vocat : ubi, nisi intus in anima? Sicut enim etiam visibiliter plerumque in domo integra et salva dominus ejusdem domus mortuus jacet; sic in corpore integro multi habent intus animam mortuam : et hos sic excitat Apostolus : « Surge qui dormis, et » exurge a mortuis, et illuminabit te Christus[1]. » Ipse illuminat excæcatum, qui excitat mortuum. Ejus enim voce per Apostolum clamatur ad mortuum : « Surge qui dor- » mis. » Cæcus luce illuminabitur, cum surrexerit. Surdos autem quam multos ante oculos suos Dominus intuebatur, cum diceret : « Qui habet aures audiendi, audiat[2]. » Quis enim ante illum sine corporis auribus stabat? Quas ergo alias aures nisi interioris hominis requirebat?

IV. Item quales oculos quærebat, cum loqueretur utique videntibus, sed videntibus per oculos carnis? Nam cum ei diceret Philippus : « Domine, ostende nobis Pa- » trem, et sufficit nobis[3] : » bene quidem hoc intelligebat, ut demonstratus Pater posset sufficere; sed cui non sufficiebat æqualis Patris, quomodo sufficeret Pater? Quare autem non sufficiebat? Quia non videbatur. Quare non videbatur? Quia nondum erat sanus oculus, unde posset videri. Hoc enim quod in carne Domini videbatur his oculis, non soli Discipuli viderunt qui honoraverunt, sed et Judæi qui crucifixerunt. Qui ergo aliter se videri volebat, alios oculos requirebat. Et ideo sic respondit dicenti : « Ostende nobis Patrem, et sufficit nobis : Tanto tempore, » vobiscum sum, et non me cognovistis? Philippe, qui me » vidit, vidit et Patrem. » Et ut interim fidei oculos sanaret, prius admonetur secundum fidem, ut possit ad speciem pervenire. Et ne sic putaret Philippus cogitandum Deum, quomodo videbat in corpore Dominum Jesum Christum, statim subjecit : « Non credis, quia ego in Pa-

[1] Ephes. v, 14. — [2] Matth. xi, 15. — [3] Joan. xiv, 8.

» tre, et Pater in me est? Jam dudum dixerat : Qui me » vidit, vidit et Patrem. » Sed nondum habebat Philippus sanum oculum, unde videret Patrem : atque ideo nec unde videret ipsum Filium Patri coæqualem. Itaque aciem mentis adhuc sauciam, et tantam lucem aspicere non valentem, sanandam atque firmandam fidei medicamentis suscepit, et ait : « Non credis, quia ego in Patre, et Pater » in me est? » Qui ergo nondum potest videre quod demonstraturus est Dominus, non quærat prius videre quod credat : sed prius credat, ut possit oculus sanari quo videat. Sola enim forma servi exhibebatur servilibus oculis : quia ille qui non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo[1], si ab eis quos sanari voluit jam videri posset æqualis Deo, non opus haberet semetipsum exinanire. et formam servi accipere. Sed quia non erat unde videretur Deus, et erat unde videretur homo; qui Deus erat, factus est homo, ut id quod videbatur, sanaret illud unde non videbatur. Ipse enim alio loco ait : « Beati mundo corde, quoniam ipsi » Deum videbunt[2]. » Poterat utique Philippus respondere, et dicere : Domine, ecce te video : talis-ne est Pater, quale est hoc quod video? Quoniam dixisti « : Qui me vi- » dit, vidit et Patrem. » Antequam hoc responderet Philippus, vel fortasse antequam cogitaret, cum dixisset Dominus : « Qui me vidit, vidit et Patrem; » continuo subjunxit : « Non credis, quia ego in Patre, et Pater in » me est? « Illo enim oculo nondum videre poterat, nec Patrem, nec æqualem Patri Filium; sed ut sanaretur oculus ad videndum, inunguendus erat ad credendum. Ideo antequam videas quod videre non potes, crede quod nondum vides. Ambula per fidem, ut pervenias ad speciem. Species non lætificabit in patria, quem fides non consolatur in via. Sic enim dicit Apostolus : » Quandiu

[1] Philip. xxvi. — [2] Matth. v, 8.

» sumus in corpore, peregrinamur a Domino. » Statimque subnectit quare adhuc peregrinamur, quamvis jam crediderimus : « Per fidem, inquit, ambulamus, non per » speciem. »

V. Tota igitur opera nostra, fratres, in hac vita est, sanare oculum cordis, unde videatur Deus. Ad hoc sacrosancta mysteria celebrantur; ad hoc sermo Dei prædicatur; ad hoc exhortationes Ecclesiæ morales, id est, pertinentes ad corrigendos mores, ad emendandas carnales concupiscentias, ad renuntiandum non voce tantum, sed mutata vita, huic sæculo; ad hoc agunt quidquid agunt divinæ sanctæque Llitteræ, ut purgetur illud interius ab ea re quæ nos impedit ab aspectu Dei. Sicut enim oculus factus ad hanc lucem temporalem videndam, et quamvis cœlestem, tamen corpoream atque conspicuam, non solum hominibus, sed etiam vilissimis animantibus (ad hoc enim factus est, ut hanc lucem videat); tamen si aliquid injectum fuerit, vel irruerit, unde turbetur, secluditur ab hac luce; et quamvis eum sua præsentia circumfundat, ille tamen se avertit, atque absens est : non solum autem absens fit perturbatione sua a luce præsenti; sed etiam pœnalis illi est lux, ad quam videndam factus est. Sic et oculus cordis perturbatus atque sauciatus avertit se a luce justitiæ, nec audet eam contemplari, nec valet.

VI. Quid turbat oculum cordis? Cupiditas, avaritia, iniquitas, concupiscentia sæcularis, turbat, claudit, excæcat oculum cordis. Et tamen quomodo quæritur medicus, cum oculus carnis turbatus est, quomodo non differtur ut aperiatur atque purgetur, ut sanetur unde lux ista videatur? curritur, nemo requiescit, nemo differt, si vel stipula in oculum cadat. Solem certe, quem sanis oculis videre volumus, Deus fecit. Multo est utique luci-

[1] 2 Cor. v, 6.

dior ille qui fecit : nec hujus generis lux est, quæ pertineat ad oculum mentis. Lux illa est æterna sapientia. Fecit autem te Deus, o homo, ad imaginem suam. Daretne tibi unde videres solem quem fecit, et non tibi daret unde videres eum qui te fecit, cum te ad imaginem suam fecerit? Dedit et hoc : utrumque dedit tibi. Sed multum hos oculos exteriores diligis, multum illum interiorem negligis : detritum portas atque sauciatum. Pœna tibi est, si se voluerit ostendere fabricator tuus : pœna est oculo tuo, antequam curetur atque sanetur. Nam et in paradiso peccavit Adam, et abscondit se a facie Dei. Cum haberet ergo cor sanum puræ conscientiæ, gaudebat ad præsentiam Dei : postquam peccato oculus ille sauciatus est, cœpit lucem formidare divinam, refugit in tenebras atque in densa lignorum, veritatem fugiens, umbras appetens.

VII. Ergo, fratres mei, quoniam et nos inde nati sumus, et sicut dicit Apostolus : « In Adam omnes moriun- » tur[1] : » omnes enim nos duo homines aliquando fuimus : si noluimus obtemperare medico, ut non ægrotaremus; obtemperemus, ut àb ægritudine liberemur. Dedit nobis præcepta medicus, sanis : dedit præcepta medicus, ne medico indigeremus. « Non opus est, inquit, sanis medi- » cus, sed ægrotantibus[2]. » Sani præcepta contempsimus, et experimento sensimus in quantam perniciem nostram præceptum illud[3] contempserimus. Ægrotare jam cœpimus, laboramus, in lecto infirmitatis sumus : sed non desperemus. Quia enim ad medicum venire non poteramus, ipse ad nos venire dignatus est. Non contempsit saucium contemptus a sano. Non destitit dare alia præcepta languenti, qui prima custodire noluit, ne langueret : tanquam diceret : Certe experimento sensisti verum me

[1] 1 Cor. xv, 22. — [2] Matth. ix, 12. — [3] *Forte* præcepta illius.

dixisse, quando dixi : Noli tangere hoc. Sanare ergo tandem, et revivisce. Ecce porto infirmitatem tuam : bibe amarum calicem. Tu enim tibi fecisti præcepta illa mea, quæ sano data sunt tam dulcia, tam laboriosa. Contempta sunt, cœpisti laborare : sanari non potes, nisi amarum calicem biberis, calicem tentationum, quibus abundat hæc vita, calicem tribulationum, angustiarum, passionum. Bibe, inquit, bibe, ut vivas. Et ne responderet ei languidus : Non possum, non fero, non bibo : prior bibit medicus sanus, ut bibere non dubitaret ægrotus. Quid enim amarum est in tali poculo, quod ille non biberit? Si contumelia : prior audivit cum dæmones expelleret : « Dæmonium habet[1], » et quod in Beelzebub ejicit dæmonia. Unde ut ipse consolaretur ægros, ait : « Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos » ejus[2]? » Si dolores amari sunt : ligatus, et flagellatus, et crucifixus est. Si mors amara est : etiam mortuus est. Si genus mortis exhorrescit infirmitas : nihil illo tempore fuit ignominiosius quam mors crucis[3]. Non enim frustra commendans ejus obedientiam Apostolus addidit, dicens : « Factus obediens usque ad mortem, mortem autem cru» cis[4]. »

VIII. Sed quia ipse honoraturus erat fideles suos in fine hujus sæculi, prius honoravit crucem in hoc sæculo; ut terrarum principes credentes in eum prohiberent aliquem nocentium crucifigi : et quod cum magna insultatione persecutores Judæi Domino procurarunt, magna fiducia servi ejus, etiam reges in fronte nunc portant. Non tantum apparet modo qualem mortem pro nobis Dominus subire dignatus est : sicut ait Apostolus : « Factus pro

[1] Luc. VII, 33. — [2] Matth. X, 25. — [3] Cod. Cass. « Nihil illo tempore fuit ignominiosius quam mors Christi. Non enim crux tunc honorabilis erat, sed ignominiosa. — [4] Philip. II, 8.

» nobis maledictum[1]. » Et cum ei pendenti Judæorum cæcitas insultaret, posset utique descendere de cruce, qui si nollet, non esset in cruce; sed amplius erat de sepulcro resurgere, quam de cruce descendere. Hæc ergo Dominus faciens divina, patiens humana, admonet nos corporalibus miraculis et patientia corporali, ut credamus, et sanemur ad conspicienda illa invisibilia quæ carnis oculus nescit. Hoc ergo agens, curavit cæcos istos, de quibus nunc Evangelium recitatum est. Et in curando videte quid admonuerit ægrotum interiorem.

IX. Attendite ipsius facti exitum et ordinem rerum. Sedentes illi in via duo cæci, transeunte Domino exclamabant, ut eorum misereretur. A turba vero, quæ cum Domino erat, compescebantur ne clamarent. Neque hoc sine mysterio derelictum putetis. Illi autem compescentem se turbam perseverantissimo clamore vincebant, ut perveniret vox eorum ad aures Domini : quasi non jam ille cogitata prævenerit. Clamaverunt ergo duo cæci, ut audirentur a Domino, et a turbis comprimi nequiverunt. Transibat Dominus, et illi clamabant. Stetit Dominus, et sanati sunt. « Nam stetit Dominus Jesus, et vocavit eos, » et ait : Quid vultis vobis faciam? » At illi dixerunt : Ut » aperiantur oculi nostri[2]. » Pro fide ipsorum fecit Dominus instauravit oculos eorum. Si intelleximus jam interiorem ægrotum, interiorem surdum, interiorem mortuum; ibi quæramus et interiorem cæcum. Clausi sunt oculi cordis : transit Jesus, ut clamemus: Quid est, transit Jesus? Agit temporalia Jesus. Quid est, transit Jesus? Agit transitoria Jesus. Attendite et videte quanta ejus gesta transierint. Natus est de virgine Maria : numquid semper nascitur? Infans lactatus est : numquid semper sugit? Per ætates cucurrit usque ad juventutem : numquid semper

[1] Galat. III, 13. — [2] Matth. XX, 22, 23.

corporaliter crescit? Infantiæ pueritia, pueritiæ adolescentia, adolescentiæ juventus transeunti cedentique successit. Ipsa etiam quæ fecit miracula, transierunt : leguntur et creduntur. Quia enim talia scripta sunt ut legi possint, transibant cum fierent. Postremo ne in multis moremur, crucifixus est : numquid semper pendet in cruce? Sepultus est, resurrexit, ascendit in cœlum ; « Jam non moritur, et » mors illi ultra non dominabitur : » et divinitas ejus semper manet, et immortalitas jam corporis ejus nunquam deficiet. Sed tamen illa omnia quæ temporaliter ab eo gesta sunt, transierunt ; et legenda scripta sunt, et credenda prædicantur. In illis ergo omnibus transiit Jesus.

X. Quid duo cæci juxta viam sunt, nisi duo populi, ad quos sanandos venit Jesus? Ostendamus hos duos populos in Scripturis sanctis. Est in Evangelio scriptum : « Habeo » alias oves quæ non sunt de hoc ovili ; et illas oportet me » adducere, ut sit unus grex et unus pastor[1]. » Qui sunt ergo duo populi? Unus Judæorum, et alius Gentium. « Non sum missus, ait, nisi ad oves, quæ perierunt do» mus Israël[2] : » Quibus hoc dixit? Discipulis : quando illa Chananæa clamabat, quæ se esse canem confessa est, ut micas de mensa dominorum mereretur. Et quia meruit, jam duo demonstrati sunt ad quos venerat : Judaïcus scilicet populus, de quo ait : « Non sum missus nisi ad oves, » quæ perierunt domus Israël : » et Gentium populus, cujus typum prætendebat hæc mulier, quam primo respuerat, dicens : « Non est bonum panem filiorum mittere » canibus : » et cui dicenti : « Ita, Domine, nam et canes » edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suo» rum ; » responderat : « O mulier, magna est fides tua, » fiat tibi sicut vis[3]. » Inde enim erat et ille Centurio, de quo dicit idem Dominus : « Amen dico vobis, non inveni

[1] Joan. x, 16. — [2] Matth. xv, 24. — [3] Ibid. 26, etc.

» tantam fidem in Israël. » Quia ille dixerat : « Non sum » dignus ut intres sub tectum meum, sed tantum dic » verbo, et sanabitur puer meus[1]. » Ita ergo Dominus ante passionem et clarificationem suam duos jam populos designabat; unum, ad quem venerat propter promissa Patrum; et alterum, quem propter misericordiam non repellebat : ut impleretur quod promissum erat Abrahæ : « In semine tuo benedicentur omnes gentes[2]. » Propterea et Apostolus jam post resurrectionem Domini et ascensionem, ubi contemptus est a Judæis, perrexit ad Gentes. Nec tamen Ecclesiis quæ de Judæis crediderant, tacuit : « Eram, inquit, ignotus facie Ecclesiis Judææ, quæ sunt » in Christo. Tantum autem audiebant, quia qui aliquando » nos persequebatur, nunc evangelizat fidem, quam ali- » quando vastabat : et in me, inquit, magnificabant Deum[3]. » Sic et angularis lapis dicitur Christus, qui fecit utraque » unum[4]. » Angulus enim duos parietes copulat de diverso venientes. Quid tam diversum, quam circumcisio et præputium, habens unum parietem de Judæa, alterum parietem de Gentibus? Sed angulari lapide copulantur. « Lapidem enim quem reprobaverunt ædificantes, hic » factus est in caput anguli[5]. » Angulus in ædificio non est, nisi cum duo parietes ex diverso venientes in unum conveniunt, et quadam unitate junguntur. Isti ergo duo parietes secundum typum, duo cæci erant clamantes ad Dominum.

XI. Attendite nunc, dilectissimi. Dominus transibat, cæci clamabant. Quid est, transibat? Transitoria opera faciebat, sicut jam diximus. Secundum hæc transitoria opera fides nostra ædificatur. Credimus enim in Filium Dei, non tantum quia Verbum Dei est, per quem facta snnt omnia : si enim semper in forma Dei manens æqualis

[1] Matth. VIII, 10-12.— [2] Gen. XXII, 18.— [3] Galat. I, 22, etc.— [4] Ephes. II, 20. — [5] Psal. CXVII, 22.

Deo, non semetipsum exinaniret formam servi accipiens; nec sentirent cæci, ut possent clamare. Sed cum operaretur transitoria, id est, humiliaret se, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, clamaverunt duo cæci : « Miserere nostri, fili David. » Quia et hoc ipsum quod Dominus et creator David, etiam filius David esse voluit, in tempore hoc egit, transiens hoc fecit.

XII. Quid est autem, clamare ad Christum, fratres, nisi gratiæ Christi congruere bonis operibus? Hoc dico, fratres, ne forte simus strepentes vocibus, et muti moribus. Quis est qui clamat ad Christum, ut pellatur interior cæcitas transeunte Christo, id est, dispensante nobis temporalia sacramenta, quibus admoneamur ad æterna capienda? Quis est qui clamat ad Christum? Qui contemnit mundum, clamat ad Christum. Qui spernit sæculi voluptates, clamat ad Christum. Qui dicit non lingua, sed vita : « Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo[1] : » clamat ad Christum. « Qui dispergit, et dat pauperibus, ut jus- » titia ejus maneat in sæculum sæculi[3] : » clamat ad Christum. Qui enim audit, et non surdus audit : « Res vestras » vendite, et date pauperibus. Facite vobis sacculos non » veterascentes, thesaurum non deficientem in cœlo[3] : » tanquam vestigiorum sonitum Christi transeuntis audiens clamet ad hæc cæcus, id est, faciat ista. Vox ejus in factis sit. Incipiat mundum contemnere, inopi sua distribuere, pro nihilo habere quæ homines amant, contemnat injurias, non appetat vindicari, paret maxillam percutienti, oret pro inimicis; si quis ei abstulerit sua, non repetat; si quid alicui abstulerit, reddat quadruplum.

XIII. Cum ista facere cœperit, omnes sui cognati, affines, amici commoventur. Qui diligunt sæculum, contradicunt. Quid insanis? Nimius es : numquid alii non

[1] Galat. VI, 14. — [2] Psal. CXI, 9. — [3] Luc. XII, 33.

sunt Christiani? Ista stultitia est, ista dementia est. Et cætera talia turba clamat, ne cæci clament. Turba clamantes corripiebat; sed eorum clamores non vincebat. Intelligant quid faciant, qui volunt sanari. Et nunc Jesus transit : qui juxta viam sunt, clament. « Hi sunt enim » qui labiis honorant, cor autem eorum longe est a Deo[1]. » Ipsi sunt juxta viam, quibus præcipit Dominus obtritis corde. Nam cum recitantur ea quæ fecit Dominus transeuntia, semper nobis exhibetur transiens Jesus. Quia usque in finem sæculi non desunt cæci sedentes ad viam. Opus ergo est, ut clament illi juxta viam sedentes. Turba quæ cum Domino erat, compescebat clamorem quærentium sanitatem. Fratres, videtis quid dicam? Nescio enim quomodo dicam : sed plus nescio quomodo taceam. Hoc dico, et aperte dico. Timeo enim Jesum transeuntem et manentem : et ideo tacere non possum. Bonos Christianos, vere studiosos, volentes facere præcepta Dei, quæ in Evangelio scripta sunt, Christiani mali et tepidi prohibent. Turba ipsa quæ cum Domino est, prohibet clamantes, id est, prohibet bene operantes, ne perseverando sanentur. Clament illi, non deficiant, neque ducantur quasi auctoritate turbarum; nec eos qui priores Christiani facti sunt, male viventes, et bonis operibus invidentes imitentur. Non dicant : Quomodo isti vivunt tam multi, sic vivamus. Quare non potius quomodo dicit Evangelium? Quare vis vivere secundum increpationem turbæ prohibentis, et non secundum vestigia Domini transeuntis? Insultabunt, vituperabunt, revocabunt : tu clama quousque pervenias ad aures Jesu. Nam qui perseveraverint in faciendo talia qualia præcepit Christus, et non attenderint turbas prohibentes, neque magnipenderint quod Christum videntur sequi, id est, quod Christiani appel-

[1] Isaï. XXIX, 13, et Matth. XIX, 8.

lantur; sed plus amaverint lucem quam Christus est redditurus, quam timuerint strepitum prohibentium : nullo modo separabuntur, et stabit Jesus, et sanabit eos.

XIV. Quomodo enim sanantur oculi nostri? Quomodo per fidem sentimus Christum transeuntem temporali dispensatione, sic intelligamus Christum stantem incommutabili æternitate. Ibi enim sanatur oculus, quando intelligitur Christi divinitas. Percipiat hoc Charitas Vestra : attendite quod dicam grande sacramentum. Omnia temporaliter gesta a Domino nostro Jesu Christo, fidem nobis inserunt. Credimus in Filium Dei, non solum in verbum per quod facta sunt omnia; sed in ipsum Verbum factum carnem, ut habitaret in nobis, natum de virgine Maria, et cætera quæ fides habet, quæ nobis exhibita sunt, ut Christus transiret, et ut cæci vestigia transeuntis audientes, clamarent operibus, vita professionem fidei commemorantes. Jam ut clamantes sanentur, stat Jesus. Etenim jam stantem videt Jesum, qui dicit : « Et si noveramus » Christum secundum carnem, sed jam nunc non novi» mus[1]. » Christi enim divinitatem videbat, quantum in hac vita potest. Est divinitas Christi, est humanitas Christi. Divinitas stat, humanitas transit. Quid est, Divinitas stat? Non mutatur, non convellitur, non recedit. Non enim sic ad nos venit, ut a Patre discederet : nec ita ascendit, ut loco moveretur. Assumpta carne, locum mutavit : Deus autem assumens carnem, quia in loco non est, nec mutat locum. Tangamur stante Christo, sanentur oculi nostri. Sed quorum oculi? Clamantium scilicet, cum transit : id est, bene operantium per eam fidem, quæ dispensata est temporaliter ad erudiendos nos parvulos.

XV. Sanatis autem oculis, quid pretiosius habere poterimus, fratres? Lumen hoc qui vident quod factum est,

[1] 2 Cor. v, 16.

quod fulget de cœlo, vel quod exhibetur de lucerna, gaudent. Et quomodo miseri videntur, qui hoc videre non possunt? Ego autem quare loquor, quare ista dico, nisi ut horter omnes vos ad clamandum, cum transit Jesus? Lucem commendo Sanctitati Vestræ amandam, quam forte non videtis. Credite, dum nondum videtis; et clamate, ut videatis. Quanta putatur infelicitas hominum, qui lucem istam corporalem non vident? Excæcatus est aliquis : continuo dicitur, Iratum Deum habuit, aliquid mali commisit. Hoc uxor Tobiæ dicebat viro. Clamabat ille propter hœdum, ne de furto esset; nolebat sonum furti audire in domo sua : illa defendens factum suum, opprobrio percutiebat maritum : et cum ille diceret, Reddite, si de furto est; illa respondebat insultans, Ubi sunt justitiæ tuæ [1]? Quam cæca erat, quæ furtum defendebat : et quam lucem videbat, qui furtum reddi imperabat. Illa erat foris in luce solis : ille erat intus in luce justitiæ. Quis eorum erat in luce meliore?

XVI. Ad hanc lucem, fratres, amandam hortamur Dilectionem Vestram : ut clametis operibus, cum Dominus transit : sonet vox fidei : ut stans Jesus, id est, incommutabilis manens Dei Sapientia, et majestas Verbi Dei, per quod facta sunt omnia, aperiat oculos vestros. Idem Tobias monens filium suum, ad hoc monebat ut clamaret : id est, ad bona opera monebat. Dicebat illi ut daret pauperibus, præcipiebat ut eleemosynas faceret indigentibus, et docebat dicens : « Fili, eleemosynæ non sinunt ire in » tenebras [2]. » Consilium percipiendæ atque obtinendæ lucis cæcus dabat. « Eleemosynæ, inquit, non sinunt ire in » tenebras. » Si ei filius responderet miratus : Quid ergo, pater, tu eleemosynas non fecisti ut modo cæcus loquaris : tu nunc nonne in tenebris es, qui mihi dicis : « Eleemosynæ

[1] Tob. II, 21, etc. — [2] Id. IV, 11.

» non sinunt ire in tenebras? » Noverat ille de qua luce doceret filium, noverat in interiore homine quod videbat. Filius patri porrigebat manum, ut ambularet per terram; et pater filio, ut habitaret in cœlo.

XVII. Breviter, ut concludam, fratres, Sermonem istum, ex eo quod nos plurimum tangit atque angit, videte esse turbas quæ corripiant cæcos clamantes. Omnes qui in hac turba sanari vultis, non vos deterreant: quia multi sunt nomine Christiani; et operibus impii; non vos deterreant a bonis operibus. Clamate inter turbas compescentes, revocantes, insultantes, male viventes. Non enim solis vocibus comprimunt bonos Christianos mali, sed et malis operibus. Non vult bonus Christianus ire spectare. Hoc ipsum quod frenat concupiscentiam suam, ne pergat ad theatrum, clamat post Christum, clamat ut sanetur. Alii concurrunt, sed forte Pagani, forte Judæi. Imo vero tam pauci essent in theatris, ut erubescendo discederent, si Christiani ad theatra non accederent. Currunt ergo et illi, portantes sanctum nomen ad pœnam suam. Clama ergo non eundo, premens in corde tuo temporalem concupiscentiam; et tene te in clamore forti et perseveranti ad aures Salvatoris, ut stet Jesus, et curet te. Inter ipsas turbas clama, ne desperes de auribus Domini. Non enim et illi cæci ex illa parte clamaverunt, ubi turba non erat, ut ex ea parte audirentur, ubi non esset impedimentum prohibentium. Inter ipsas turbas clamaverunt: et tamen Dominus audivit. Sic et vos etiam inter peccatores et luxuriantes, inter amatores sæcularium vanitatum, ibi clamate, ut sanet vos Dominus. Nolite per aliam partem clamare ad Dominum, nolite ad hæreticos ire, et ibi clamare ad Dominum. Attendite, fratres, quia in illa turba quæ clamare prohibebat, ibi sanati sunt qui clamabant.

XVIII. Nam et hoc attendat Sanctitas Vestra, quid sit

perseverare in clamando. Dicam quod multi mecum experti sunt in nomine Christi : non enim cessat Ecclesia tales parere. Cum quisque Christianus cœperit bene vivere, fervere bonis operibus, mundumque contemnere ; in ipsa novitate operum suorum patitur reprehensores et contradictores frigidos Christianos. Si autem perseveraverit, et eos superaverit perdurando, et non defecerit a bonis operibus : iidem ipsi jam obsequentur, qui ante prohibebant. Tandiu enim corripiunt et perturbant et vetant, quandiu sibi cedi posse præsumunt. Si autem victi fuerint perseverantia proficientium, convertunt se, et dicere incipiunt : Magnus homo, sanctus homo, felix cui Deus concessit. Honorant, gratulantur, benedicunt, laudant : quomodo illa turba quæ cum Domino erat. Ipsa prohibebat ne cæci clamarent : sed postquam illi ita clamaverunt, ut mererentur audiri et impetrare misericordiam Domini, ipsa turba rursum dicit : « Vocat vos Jesus. » Jam et hortatores fiunt, qui paulo ante corripiebant ut tacerent. Solus autem ille non vocatur a Domino, qui non laborat in hoc sæculo. Sed quis in hac vita non laborat in peccatis et in iniquitatibus suis ? Si autem omnes laborant, omnibus dictum est : « Venite ad me omnes » qui laboratis [1]. » Si autem omnibus dictum est, quare culpam tuam tribuis invitatori tuo ? Veni ? Non tibi fit angusta domus ejus : pariter ab omnibus, totum a singulis possidetur regnum Dei : crescente possessorum numero non minuitur, quia non dividitur. Unicuique integrum est, quod concorditer habetur a multis.

XIX. Hoc tamen in mysterio lectionis hujus cognovimus, fratres, quod aliis librorum sanctorum locis apertissime sonat, esse intus in Ecclesia et bonos et malos, quod sæpe dicimus frumentum et paleam. Nemo ante

[1] Matth. xi, 28.

tempus deserat aream, toleret paleam in tritura, toleret in area[1]. Quod enim toleret, in horreo non habebit. Veniet ventilator, qui dividet malos a bonis. Erit etiam corporalis separatio, quam modo spiritalis præcedit. A malis corde semper disjungimini, ad tempus caute corpore copulamini. Nec tamen negligentes sitis in corrigendis vestris, ad curam scilicet vestram quoquo modo pertinentibus, monendo, docendo, hortando, terrendo. Quibuscumque modis potestis, agite. Nec cum invenitis in Scripturis et in exemplis sanctorum, sive qui ante, sive qui post Domini adventum in hac vita fuerunt, quod mali bonos in unitate non maculant, efficiamini pigri ad corrigendos malos. Duobus modis non te maculat malus : si non consentias, et si redarguas : hoc est, non communicare, non consentire. Communicatur quippe, quando facto ejus consortium voluntatis vel approbationis adjungitur. Hoc ergo nos admonens Apostolus ait : « Nolite com» municare operibus infructuosis tenebrarum[2]. » Et quia parum erat non consentire, si sequeretur negligentia disciplinæ : « Magis autem, inquit, et redarguite. » Videte quemadmodum utrumque complexus est, « Nolite commu» nicare : magis autem et redarguite. » Quid est, « Nolite » communicare? » Nolite consentire, nolite laudare, nolite approbare. Quid est, « Magis autem et redarguite? » Reprehendite, corripite, coërcete.

XX. Deinde in ipsa correctione vel coërcitione alienorum peccatorum cavendum est, ne se extollat qui alterum corripit; et apostolica illa cogitanda sententia est : « Qua» propter qui se putat stare, videat ne cadat[3]. » Foris terribiliter personet increpatio, intus lenitatis teneatur dilectio. « Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, » sicut dicit idem Apostolus, vos qui spiritales estis, hu-

[1] Florus ad Ephes. v. — [2] Ephes. v, 11. — [3] 1 Cor. x, 12.

» jusmodi instruite in spiritu mansuetudinis, intendens » te ipsum, ne et tu tenteris. Alter alterius onera por» tate, et sic adimplebitis legem Christi[1]. » Item alio » loco : « Servum, inquit, Domini non oportet litigare, » sed mitem esse ad omnes, docibilem, patientem, in » modestia corripientem diversa sentientes : ne forte det » illis Deus pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, et » resipiscant a diaboli laqueis, a quo capti tenentur ad » ipsius voluntatem[2]. » Neque ergo consentientes sitis malis, ut approbetis; neque negligentes, ut non arguatis; neque superbientes, ut insultanter arguatis.

XXI. Qui autem deseruerit unitatem, violat charitatem : et quisquis violat charitatem, quodlibet magnum habeat, ipse nihil est. Si linguis hominum loquatur et Angelorum, si sciat omnia sacramenta, si habeat omnem fidem, ut montes transferat, si distribuat omnia sua pauperibus, si corpus suum tradat, ut ardeat, charitatem autem non habeat; nihil est, nihil ei prodest[3]. Universa inutiliter habet, qui unum illud quo universis utatur non habet. Amplectamur itaque charitatem, studentes servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Non nos seducant qui carnaliter intelligunt et corporalem separationem facientes, ab Ecclesiæ frumentis toto orbe diffusis spiritali sacrilegio separantur. Per totum enim mundum seminatum est bonum semen. Bonus ille seminator Filius hominis, non in Africa sola, sed ubique sparsit semen bonum. Inimicus autem superseminavit zizania[4]. Sed tamen quid ait paterfamilias? Sinite utraque crescere usque ad messem. Per quid crescere? Utique per agrum. Quis est ager? numquidnam Africa? Non. Quis est ergo? Non interpretemur nos, Dominus dicat : neminem sinamus aliquid

[1] Galat. VI, 1-3 — [2] 2 Tim. II, 24-26. — [3] 2 Cor. XIII, 1. — [4] Matth. XIII, 24, 25.

pro arbitrio suspicari. Dixerunt enim Magistro Discipuli : « Enarra nobis parabolam zizaniorum. » Et enarravit Dominus : Semen bonum, dixit, filii sunt regni : zizania vero, filii mali. Quis ea seminavit? Inimicus autem, inquit, qui ea seminavit, diabolus est. Quis est ager? Ager est, inquit, hic mundus. Quæ est messis? Messis est, ait, finis sæculi. Qui sunt messores? Messores, inquit, Angeli sunt. Numquid Africa est mundus? Numquid messis hoc tempus? Numquid messor Donatus? Per totum orbem terrarum expectate messem, per totum orbem terrarum crescite in messem, per totum orbem terrarum zizania tolerate usque ad messem. Non vos seducant perversi ; paleæ nimis leves, quæ evolant ante adventum ventilatoris ex area, non vos seducant. Tenete eos ad istam vel solam similitudinem zizaniorum, neque illos sinatis loqui amplius. Ille codices tradidit. Non : sed ille codices tradidit. Quilibet tradiderit, numquid infidelitas traditorum fidem Dei evacuavit? Quæ est fides Dei? Quam promisit Abrahæ, dicens : « In semine tuo benedicentur omnes gentes [1]. » Quæ est fides Dei? Sinite utraque crescere usque ad messem. Per quid crescere? Per agrum. Quid est, Per agrum? Per mundum.

XXII. Hic illi dicunt : Creverat quidem utrumque per mundum, sed jam frumenta diminuta sunt, et in istam nostram regionem paucitatemque revocata. Non te permittit Dominus interpretari quod vis. Ipse qui exponit hanc parabolam, claudit os tuum, os sacrilegum, os impium, os profanum, os tibi contrarium, qui contradicis testatori, etiam te ad hæreditatem vocanti? Quomodo claudit os tuum? Dicendo : « Sinite utraque crescere usque ad » messem [2]. » Si jam fuit messis, credamus esse frumenta diminuta. Quanquam ne tunc quidem minuentur, sed in

[1] Gen. xxvi, 4. — [2] Matth. xiii, 30.

horreum recondentur. Sic enim ait : « Colligite primum » zizania, et alligate fasciculos, ad comburendum ea ? » frumentum autem recondite in horreum meum[1]. » Si ergo usque ad messem crescunt, post messem reconduntur; improbe, impie, quando minuuntur? Concedo in comparatione zizaniorum simul atque palearum frumenta esse pauciora : tamen utraque crescunt usque ad messem. « Cum enim abundat iniquitas, refrigescit charitas mul» torum[2] : » crescunt zizania, crescit palea. Sed quia toto agro deesse non potest frumentum, quod perseverando usque ad finem salvum fiat, crescunt utraque usque ad messem. Et si propter abundantiam malorum dictum est : « Putas veniens Filius hominis inveniet fidem in » terra[3] ? » hocque nomine significantur quicumque legis prævaricatione imitantur eum, cui dictum est : « Terra » es, et in terram ibis[4] : » tamen et propter abundantiam bonorum, et propter eum cui dictum est : « Sic erit se» men tuum sicut stellæ cœli, et sicut arena maris[5], » etiam illud non tacitum est : « Quia multi ab Oriente et Occi» dente venient, et recumbent cum Abraham et Isaac in » regno Dei[6]. » Utràque ergo crescunt usque ad messem, et suas sententias in Scripturis habent zizania vel paleæ, suas autem frumenta. Quas qui non intelligunt, confundunt, et confunduntur; atque ita perstrepunt cæca cupiditate, ut nolint obmutescere vel patefacta veritate.

XXIII. Ecce, inquiunt, dicit Propheta : « Recedite, » exite inde, et immundum ne tetigeritis[7] : » quomodo ergo malos pro pace tolerabimus, a quibus exire et recedere jubemur, ne tangamus immundum? Nos istam recessionem spiritaliter intelligimus, illi corporaliter. Nam et ego clamo cum Propheta, et qualiacumque simus vasa,

[1] Matth. XIII, 30. — [2] Id. XXIV, 12. — [3] Luc. XVIII, 8. — [4] Gen. III, 19. — [5] Id. XV, 5. — [6] Matth. VIII, 11. — [7] Isaï. LII, 11.

utitur nobis Deus in dispensationem vestram : clamamus et nos, et dicimus vobis : « Recedite, exite inde, et im» mundum ne tetigeritis : sed contactu cordis, non cor» poris [1]. » Quid est enim tangere immundum, nisi consentire peccatis ? Quid est autem exire inde, nisi facere quod pertinet ad correptionem malorum, quantum pro uniuscujusque gradu atque persona salva pace fieri potest ? Displicuit tibi quod quisque peccavit, non tetigisti immundum. Redarguisti, corripuisti, monuisti, adhibuisti etiam, si res exegit, congruam, et quæ unitatem non violet, disciplinam, existi inde. Attendite in facta sanctorum, ne forte nostra videatur interpretatio. Quomodo hæc verba intellexerunt sancti, sic utique intelligenda sunt. « Exite inde, inquit Propheta : » Prius usitata ipsius verbi consuetudine assero istam sententiam, et postea ostendo non meam. Plerumque accusantur homines; et cum accusati fuerint, defendunt se : cum autem se ille qui accusatur homo, rationabiliter justeque defenderit, qui audiunt, dicunt : Exiit inde. Quo inde exiit ? Manens loco, exiit inde. Quomodo inde exiit? Ratione reddita, et defensione justissima. Hoc est quod faciebant sancti, quando excutiebant pulverem de pedibus suis adversus eos, qui sibi pacem nuntiatam non accipiebant [2]. Exiit inde ille speculator, cui dictum est : « Speculatorem posui te domui » Israël [3]. » Illi enim dicitur : « Si dixeris iniquo, et non » se averterit ab iniquitate et a via sua, iniquus ille in sua » iniquitate morietur, et tu animam tuam liberabis [4]. » Hoc si facit, exit inde, non separatione corporis, sed defensione operis sui. Fecit enim iste quod faciendum fuit : etiam si ille non obtemperavit, cui obtemperandum fuit. Hoc est : Exite inde.

XXIV. Clamavit ista Moyses, clamavit Isaïas, clamavit

[1] Florus ad 2 Cor. VI. — [2] Luc. X, 11. — [3] Ezech. III, 17. — [4] Ibid. 19.

Jeremias, clamavit Ezechiel. Videamus si hoc ipsi fecerunt, si dimiserunt populum Dei, et se ad gentes alias transtulerunt. Quam multa et quam vehementer Jeremias increpavit in peccatores et sceleratos populi sui. Inter eos tamen erat, unum cum illis templum intrabat, eadem sacramenta celebrabat : in ea hominum sceleratorum congregatione vivebat, sed clamando exibat inde. Hoc est exire inde, hoc est immundum non tangere, et voluntate non consentire, et ore non parcere. Quid dicam de Jeremia, de Isaïa, de Daniel, de Ezechiel, de cæteris Prophetis, qui non recesserunt a populo malo, ne desererent bonos illi populo commixtos, ubi et ipsi tales esse potuerunt? Moyses ipse, fratres, cum acciperet legem in monte, populus deorsum idolum fecit. Populus Dei, populus ductus cedentibus fluctibus Rubri maris, qui sequentes inimicos obruerant, post tanta signa et miracula in Ægyptiorum plagis ad mortem, et in sua protectione ad salutem, tamen idolum poposcit, idolum extorsit, idolum fecit, idolum adoravit, idolo sacrificavit. Indicat Deus famulo suo populi factum, et dicit eos se perditurum a facie sua. Intercedit Moyses ad ipsum populum rediturus : et habuit occasionem recedendi et exeundi ab eis, sicut isti intelligunt, ne immundum tangeret, ne cum talibus viveret ; non fecit tamen. Et ne forte hoc necessitate potius quam charitate fecisse videretur, obtulit illi Deus alium populum : « Faciam te, inquit, in gentem magnam[1] : » ut illos deleret. At ille non accepit, cohæret peccatoribus, petit pro peccatoribus. Et quomodo petit? Magna probatio dilectionis, fratres. Quomodo petit? Videte illam, de qua sæpe locuti sumus, maternam quodam modo charitatem. Cum Deus minaretur sacrilego populo, pia Moysi viscera tremuerunt, opposuit se pro illis iracundiæ Dei

[1] Exod. XXXII, 10.

« Domine, inquit, si dimittis eis peccatum, dimitte : sin » autem, dele me de libro tuo quem scripsisti[1]. » Quam paternis maternisque visceribus, quam securus hoc dixerit, attendens justitiam et misericordiam Dei : ut quia justus est, non perderet justum; quia misericors est, ignosceret peccatoribus.

XXV. Certe jam manifestum est prudentiæ vestræ, quomodo accipienda sint omnia talia testimonia Scripturarum : ut quando Scriptura sonat, recedere nos debere a malis, non aliud intelligere jubeamur, nisi ut corde recedamus; ne majus malum in separatione bonorum committamus, quam in malorum conjunctione fugiamus, sicut ipsi Donatistæ fecerunt. Qui si vere boni malos arguerent, ac non potius ipsi mali bonos infamarent, qualeslibet pro pace tolerarent, qui Maximianistas receperunt tanquam integros, quos tanquam perditos antea damnaverunt. Certe manifeste dixit Propheta : « Recedite et exite inde, et immundum ne tetigeritis. » Ego ut intelligam quod dixit, attendo quod fecit. Facto suo mihi exponit dictum suum. Dixit : « Recedite. » Quibus dixit? Utique justis. A quibus ut recederent, dixit? Utique a peccatoribus et iniquis. Quæro, a talibus utrum ipse recesserit? Invenio quod non recesserit. Ergo aliter intellexit. Nam utique prior faceret quod præcepit. Recessit corde, objurgavit atque arguit. Continendo se a consensu non tetigit immundum : objurgando autem exiit liber in conspectu Dei; cui neque sua Deus peccata imputat, quia non fecit; neque aliena, quia non approbavit; neque negligentiam, quia non tacuit; neque superbiam, quia in unitate permansit. Sic ergo, fratres mei, quotquot habetis inter vos, qui adhuc amore sæculi prægravantur, avaros, perjuros, adulteros, spectatores nugarum, consultores

[1] Exod. xxxii, 32.

mathematicorum, phanaticorum, augurum, auspicum, ebriosos, luxuriosos, quidquid inter vos malorum esse nostis; quantum potestis, improbate ut corde recedatis; et redarguite, ut exeatis inde; et nolite consentire, ut immundum non tangatis.

## SERMO LXXXIX[1].

*De verbis Evangelii Matth.* XXI, *ubi Jesus arborem arefecit, et de illis Lucæ* XXIV, *ubi finxit se longius ire.*

I. Lectio recentissima sancti Evangelii admonuit, terruit nos, ne folia habeamus et fructum non habeamus. Hoc autem breviter exponitur : ne verba adsint, et facta desint. Magnus terror? Quis non timeat cum in ipsa lectione oculis cordis aridam arborem videt, et sic ut ei dicatur : « Nunquam in te fructus nascatur in æternum[2]. » Terror corrigat, correctio fructus proferat. Sine dubio enim Dominus Christus prævidebat arborem quamdam merito aridam fieri, quod haberet folia, et fructus non haberet. Ea est Synagoga, non vocata, sed reprobata. Nam et inde vocatus populus Dei, cui veraciter et sinceriter in Prophetis expectabat salutare Dei Jesum Christum. Et quoniam fideliter expectabat, meruit cognoscere præsentem. Inde enim Apostoli, inde tota turba præcedentium jumentum Domini et dicentium, « Hosanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini[3]. »

[1] Alias 9 inter editos ex MSS. Carthusiæ Majoris. — [2] Matth. XXI, 19. — [3] Ibid. 9.

Turba erat magna fidelium Judæorum, ante fusum pro se sanguinem in Christo credentium magna turba erat : « Non enim frustra Dominus ipse non venerat, nisi ad » oves, quæ perierant domus Israël[1]? » In aliis autem crucifixus, jam in cœlo exaltatus, invenit pœnitentiæ fructum : nec aridos fecit, sed in agro excoluit, et verbo irrigavit. Inde erant illa quatuor millia Judæorum, qui crediderunt, posteaquam sancto Spiritu impleti Discipuli, et qui cum eis erant, linguis omnium gentium loquebantur, et per omnes gentes futuram Ecclesiam illa linguarum diversitate quodam modo prænuntiabant[2]. Crediderunt tunc, et ipsæ oves erant, quæ perierant domus Israël : sed quia « Venerat Filius hominis quærere et salvare quod » perierat[3], » etiam ipsos invenit. Sed nescio ubi tanquam a lupis depredati latebant in vepribus; et quia latebant in vepribus, ideo ad eos inveniendos non pervenit, nisi spinis passionis dilaceratus : tamen pervenit, invenit, redemit. Illi occiderant, non magis ipsum, quam se. Salvi facti sunt per occisum pro se. Loquentibus enim Apostolis compuncti sunt qui pupugerant lancea, compuncti sunt conscientia[4] : compuncti autem consilium quæsierunt, datum receperunt, pœnitentiam egerunt, gratiam invenerunt, et credentes sanguinem biberunt quem sævientes fuderunt. Qui autem remanserunt mala et sterili progenie usque in hodiernum et usque in finem, in illa arbore figurati sunt. Modo venis ad eos, et invenis apud eos omnia eloquia Prophetarum. Sed ista folia sunt : Christus esurit, fructum quærit; sed ideo in eis fructum non invenit, quia se in eis non invenit. Non enim habet fructum, qui non habet Christum. Non autem habet Christum, qui Christi non tenet unitatem, qui non habet charitatem. Ergo per hanc connectionem non habet fructum qui non habet charita-

[1] Matth. xv, 24. — [2] Act. II, 4. — [3] Luc. XIX, 10. — [4] Act. II, 37.

tem. Audi Apostolum : « Fructus autem spiritus charitas : » commendaturus quasi botrum, hoc est, fructum. Fructus autem, inquit, spiritus, charitas, gaudium, pax, » longanimitas[1]. » Noli mirari sequentia, ubi cœpit charitas.

II. Ideo Discipulis mirantibus arboris ariditatem, commendavit fidem, et ait illis : « Si habueritis fidem, » et nihil discriminaveritis, » id est, in omnibus Deo credideritis, non dixeritis : Hoc potest Deus, hoc non potest ; sed de Omnipotentis omnipotentia præsumpseritis : « Non » solum hoc facietis, sed et monti huic si dixeritis : Tollere » et mittere in mare, fiet. Et quæcumque oraveritis cre- » dentes, accipietis[2]. » Legimus miracula facta a Discipulis, imo facta a Domino per Discipulos : « Quia sine » me, inquit, nihil potestis facere[3]. » Potuit Dominus multa sine Discipulis, nihil Discipuli sine Domino. Qui potuit facere et ipsos Discipulos, non utique est adjutus ab ipsis ut faceret ipsos. Legimus Apostolorum miracula, nusquam autem legimus arborem ab his arefactam, aut montem in mare translatum. Quæramus ergo ubi factum sit. Non enim verba Domini vacare potuerunt. Si attendas istas usitatas et notas arbores et istos montes, non est factum. Si attendas arborem de qua dixit, et montem ipsum Domini de quo Propheta dixit : » Erit in novissimis die- » bus manifestus mons Domini[4] : » si hæc attendas, si hæc intelligas ; et factum est, et per ipsos factum est. Arbor, gens Judæa, sed iterum dico, reprobata, non vocata : arbor illa, quam commemoravimus, gens Judæa. Mons sicut docuit propheticum testimonium, ipse Dominus. Arida arbor, gens Judæa sine honore Christi : mare, sæculum hoc omnibus gentibus. Vide jam Apos-

[1] Galat. v, 12. — [2] Matth. xxi, 21, 22. — [3] Joan. xv, 5. — [4] Isaï. ii, 2.

tolos loquentes ad arborem arefaciendam, et mittentes montem in mare. Loquuntur in Actibus Apostolorum ad Judæos contradicentes et verbo veritatis resistentes, hoc est, folia habentes, et fructum non habentes, et dicunt illis : « Vobis primum oportebat annuntiare » verbum Dei, sed quoniam repulistis illud[1] : » Prophetarum verba loquimini, et non agnoscitis quem pronuntiarunt Prophetæ, hoc est, folia habentes : « Ecce convertimus nos ad gentes : Hoc enim etiam per Prophetam prædicatum est : « Ecce posui te in lucem gentium, ut » sis salus usque in fines terræ[2]. » Ecce aruit arbor ; et Christus ad gentes, mons translatus in mare. Quomodo enim arbor non aresceret posita in vinea, de qua dictum erat : « Mandabo nubibus meis ne pluant super eam » imbrem[3] ? »

III. Hoc ut Dominus commendaret prophetice se fecisse, de hac scilicet arbore non solum voluisse exhibere miraculum, sed futurum aliquid miraculo commendasse, multa sunt quæ nos admonent nobisque persuadeant, imo ab invitis extorqueant. Primo quid arbor peccaverat, quoniam fructus non habebat, quem si suo tempore, hoc est, illorum pomorum, fructus non haberet, nulla esset utique ligni culpa ; quia lignum sine sensu non habebat culpam. Huc accedit, quia sicut in alio Evangelista hoc ipsum narrante legitur : « Tempus pomorum illorum non » erat[4]. » Id enim tempus erat, quo ficus folia profert tenera, quæ novimus nasci ante fructus : hoc ideo probamus, quia passionis Domini dies propinquabat, et scimus quo tempore passus sit ; et si hoc non attenderemus, Evangelistæ utique dicenti : « Non erat tempus ficorum, » credere deberemus. Ergo si miraculum fuerat tantummodo commendandum, et non aliquid prophetice figurandum,

[1] Act. XIII, 46, 47 — [2] Isaï. XLIX, 6. — [3] Id. V, 6. — [4] Marc. XI, 13.

multo clementius Dominus, et sua misericordia dignius, si quam arborem aridam inveniret, viridem redderet; sicut languentes sanavit, sicut leprosos mundavit, sicut mortuos suscitavit. Tunc vero a contrario, quasi adversus regulam clementiæ suæ, invenit arborem virentem, præter tempus nondum fructum habentem, non tamen fructum agricolæ suo negantem, et aridam fecit: tanquam diceret homini. Non me ariditas hujus arboris delectavit, sed tibi volui insinuare non sine causa hoc me facere voluisse, nisi quia tibi quod plus attenderes volui commendare. Non istam arborem maledixi, non arbori non sentienti pœnam inflixi; sed te terrui, si quis advertis, ut esurientem Christum non contemneres, ut fructu potius opimari quam foliis obrumbrari diligeres.

IV. Hoc unum est quod Dominus commendat se aliquid significare voluisse. Quid aliud? Esuriens accedit ad arborem, et quærit poma. Nesciebat tempus nondum esse? Quod cultor arboris sciebat, Creator arboris nesciebat? Quærit ergo fructum in arbore, quem nondum habebat. Quærit, an potius quærere se fingit? Nam si vere quæsivit, erravit. Sed absit ut erraret. Ergo finxit. Timens ne fingat, confiteris errasse. Aversaris errorem, incurris in fictionem. Æstuamus in medio. Si æstuamus, optemus pluviam, ut virescamus, ne aliquid indignum dicentes de Domino, potius arescamus. Evangelista quidem, « Venit, inquit, ad arborem, et fructum in ea non invenit[1]. » Utique non invenit, non diceretur de illo, nisi qui vel[2] videre quæsiverat, vel quærere se finxerat, quem ibi non esse noverat. Unde non dubitamus, errantem Christum nullo modo dicamus. Quid finxisse dicimus? Anne hoc dicimus? Quomodo hinc exibimus? Dicamus, ne quid Evangelista dixerit de Domino alio loco, non au-

[1] Matth. XXI, 19. — [2] *Forte* vere.

deremus dicere nos ex nobis ipsis. Quod Evangelista scripsit, dicamus; et cum dixerimus, intelligamus. Sed ut intelligamus, prius credamus. « Nisi enim credideritis, » non intelligetis[1], » ait Propheta. Post resurrectionem Dominus Christus ambulabat in via cum duobus Discipulis suis, a quibus nondum agnoscebatur, quibus velut viator tertius comitabatur. Ventum est ad locum, quo illi tendebant, et ait Evangelista : « Ipse autem finxit se longius » ire[2]. » Illi autem tenebant eum more humanitatis dicentes, quod jam vesperasceret, rogantes ut cum eis ibi maneret : susceptus hospitio, frangit panem, benedicto et fracto pane cognoscitur. Non ergo jam timeamus dicere, finxit quærere, si finxit se longius ire. Sed alia quæstio oboritur. Hesterna die diu commendavimus in Apostolis veritatem, quomodo invenimus in ipso Domino fictionem. Dicendum ergo, fratres, et insinuandum vobis pro mediocribus viribus nostris, quas Dominus pro vobis donat nobis, et commendandum est vobis quod in omnibus Scripturis regulariter teneatis. Omne quod dicitur sive fit, aut per suam proprietatem cognoscitur, aut significat aliquid figurate; aut certe habet utrumque, et propriam cognitionem et figuratam significationem. Tria proposui, exempla danda sunt, et unde nisi de sanctis Scripturis? Dictum quod proprie accipiamus, quia passus est Dominus, quia resurrexit, et ascendit in cœlum, quia resurrecturi sumus in fine sæculi, quia cum illo in æternum, si eum non contemnimus, regnaturi. Hoc dictum proprie accipe, noli figuras inquirere : sicut est dictum, ita et est. Sic etiam facta. Ascendit Apostolus Jerosolymam videre Petrum, fecit hoc Apostolus, factum est, ipsius proprium est. Narrat tibi rem gestam : gestum ipsum secundum proprietatem. Per figuram dictum : « Lapidem quem reprobaverunt

[1] Isaï. VII, 9. — [2] Luc. XXIV, 28.

» ædificantes, hic factus est in caput anguli[1]. » Si lapidem proprie intelligamus, quem lapidem reprobraverunt ædificantes, et factus est in caput anguli? Si angulum proprie accipiamus, in cujus anguli capite factus est lapis iste? Si figurate dictum admittamus, et capias figurate; Lapis angularis Christus; caput anguli, caput Ecclesiæ. Quare angulus Ecclesia? Quia hinc Judæos, hinc gentes vocavit, et quasi duo parietes de diverso venientes et in se convenientes suæ pacis gratia colligavit : « Ipse est enim pax » nostra, qui fecit utraque unum[2]. »

V. Audistis dictum proprium, factum proprium, dictum figuratum : expectatis factum figuratum. Multa sunt, sed interim quod occurrit ex admonitione lapidis angularis, quando unxit lapidem Jacob, quem ad caput posuerat cum dormiret[3], in quo somno magnum somnium viderat, scalas a terra in cœlum surgentes et homines ascendentes et descendentes, incumbente super scalas Domino[4], intellexit quid debuerit figurare, unde nobis probaret ab illius visionis et revelationis intellectu se alienum non fuisse : lapidem pro Christo figuravit. Noli ergo mirari quod unxit, quia Christus ab unctione nomen accepit. Dictus autem erat Jacob iste in Scriptura homo sine dolo. Ipse Jacob, nostis, appellatus est Israël. Ideo Dominus in Evangelio quando vidit Nathanaël : « Ecce, » inquit, vere Israëlita, in quo dolus non est. » Et ille Israëlita nesciens adhuc qui cum illo loqueretur, respondit : « Unde me nosti? Et Dominus ad eum : Cum esses » sub arbore fici, vidi te[5] : » tanquam diceret, Cum esses in umbra pecccati, prædestinavi te. Et ille, quia meminerat se fuisse sub arbore fici, ubi Dominus non erat, agnovit in illo Divinitatem, et respondit : « Tu es Filius

[1] Matth. XXI, 42, et Psal. CXVII, 22. — [2] Ephes. II, 14. — [3] Gen. XXVIII, 11, 12. — [4] *Forte* Angelos. — [5] Joan. I, 47, etc.

» Dei, tu es rex Israël. » Ille sub arbore fici non factus est arida ficus : agnovit Christum. Et Dominus ad illum : « Quia dixi : Cum esses sub arbore fici, vidi te, ideo cre- » dis, majora horum videbis. » Quæ sunt ista majora? « Amen dico vobis, (Quia Israëlita ille, in quo dolus non » est; » respice ad Jacob in quo dolus non est; et recole, unde loquitur, lapidem ad caput, visionem in somno, scalas a terra in cœlum, descendentes et ascendentes : et vide quid Dominus dicat Israëlitæ sine dolo;) « Videbitis cœlum apertum; (Audi Nathanaël sine dolo, quod vidit Jacob sine dolo;) « Videbitis cœlum apertum, et Angelos ascendentes » et descendentes, » (ad quem?) « ad Filium hominis. » Ergo ille unctus erat ad caput Filius hominis : quia « Ca- » put mulieris vir, caput viri Christus[1]. » Nec tamen dixit ascendentes a Filio hominis et descendentes ad Filium hominis, quasi tantummodo sursum esset : sed ascendentes et descendentes ad Filium hominis. Audi sursum clamantem Filium hominis : « Saule, Saule. » Audi deorsum Filium hominis : « Quid me persequeris[2]? »

VI. Audisti dictum proprium, quia resurrecturi sumus : factum proprium, quia sicut dictum est : « Ascendit Pau- » lus Jerosolymam videre Petrum[3]. » Dictum est figuratum, « Lapidem quem reprobaverunt ædificantes : » factum figuratum, unctus lapis, qui fuit ad caput Jacob. Debetur expectationi vestræ quod ex utroque sit, et proprie gestum est et significat figuratum. Novimus Abraham duos filios habuisse, unum ex ancilla, alium ex libera[4], proprie gestum, non solum narratum, sed et factum : figuratum ibi expectas? Hæc sunt duo Testamenta. Quod ergo figurate dicitur, quodam modo fingitur. Sed quoniam debet[5] exitum significationis, et ipsa

[1] I Cor. xi, 3. — [2] Act. ix, 4. — [3] Galat. i, 18. — [4] Id. iv, 22. — [5] *Forte* habet.

significatio teneret[1] fidem veritatis, vitat crimen falsitatis. « Ecce exiit seminans seminare, et seminando cecidit in » via, cecidit super petrosa loca, cecidit inter spinas, » cecidit in terram bonam[2]. » Quis exiit seminare, aut quando exiit, aut in quas spinas, aut in quos lapides, aut in quam viam, aut in quem agrum. Si audis fictum, intelligis significative : fictum est. Si enim vere homo seminator exiret, et semina, sicut audivimus, per hæc diversa jactaret, non erat fictum, sed nec mendacium. Nondum autem fictum, sed non mendacium. Quare? Quia significat aliquid, quod fictum est, non te decipit. Quærit intelligentem, non facit errantem. Hoc volens commendare Christus, poma quæsivit, figuratam ibi, non fallacem commendabat fictionem; ac per hoc laudabilem, non criminosam fictionem; non qua discussa ea in facultatem, sed perscrutata si invenias veritatem[3].

VII. Video quod dicturus sit : Expone mihi hoc quod significabat quod finxit se longius ire. Si enim significabat[4], fallacia est, mendacium est. Expositionibus nostris et discretissimis regulis debemus hoc dicere quid significabat afflictio quædam longius eundi : finxit se longius ire, et tenetur, ne longius eat. Quantum igitur, ad præsentiam corporalem absens putabatur Dominus Christus, absens putabatur, velut longius ibit. Tene fideliter, tene illum ad fractionem panis. Quid dicam? agnovistis? Si agnovistis, ibi Christum invenistis. Diutius de sacramento loquendum non est. Qui hoc sacramentum nosse differunt, longius ab eis Christus. Id teneant, non dimittant; invitent ad hospitium, et invitantur ad cœlum.

[1] *Forte* tenet. — [2] Matth. XIII, 3. — [3] *Forte* eas in falsitatem, sed ut perscrutata iosa invenias, etc. — [4] *Forte* non significabat.

# SERMO XC[1].

*De verbis Evangelii Matth.* XXII, *ubi de nuptiis filii Regis. Contra Donastitas, de charitate.*

I. NUPTIAS filii regis ejusque convivium norunt omnes fideles, et apparatus mensæ Dominicæ omnium est voluntati propositus. Interest autem quomodo quis accedat, cum accedere non vetatur. Scripturæ quippe sanctæ docent nos Dominica duo esse convivia ; unum quo veniunt boni et mali, alterum quo non accedunt mali. Ergo convivium Domini, unde modo cum Evangelium legeretur audivimus, habet utique bonos et malos. Omnes qui ab hoc convivio excusaverunt, mali sunt : sed non omnes qui intraverunt, boni sunt. Alloquor ergo vos, qui in hoc convivio boni discumbitis, quicumque attenditis quod dictum est : « Qui manducat et bibit indigne, judicium » sibi manducat et bibit[2]. » Omnes qui tales estis, alloquor vos, ut foris non quæratis bonos, intus toleretis malos.

II. Non dubito audire velle Charitatem Vestram, quinam isti sunt, de quibus alloquens disputavi, ut foris non quærant bonos, intus tolerent malos. Si omnes mali sunt intus, quos sum allocutus ? Si autem omnes boni sunt intus, quos monui ut tolerent malos ? Prius ergo adjuvante Domino, de hac quæstione ut possumus, exeamus. Bonum si perfecte liquidoque perpendas, nemo bonus

[1] Alias 14 ex editis a Sirmondo. — Habitus Carthagine in Restituta —
[2] I Cor. XII, 29.

nisi unus Deus. Habes apertissime Dominum dicentem : « Quid me interrogas de bono? Nemo bonus nisi unus » Deus[1]. » Quomodo ergo nuptiæ illæ habent bonos et malos, si nemo bonus nisi unus Deus? Primo scire debetis, secundum quemdam modum omnes nos esse malos. Prorsus secundum quemdam modum omnes mali sumus : secundum autem quemdam modum, non omnes boni sumus. Possumus enim nos Apostolis comparare? quibus ipse Dominus ait : « Si ergo vos, cum sitis mali, nostis » bona data dare filiis vestris[2]. » Si consideremus Scripturas, unus ibi erat malus inter duodecim Apostolos, propter quem Dominus ait quodam loco : « Et vos mundi » estis, sed non omnes[3]. » Allocutus tamen in commune omnes ait : « Si vos cum sitis mali. » Audivit hoc Petrus, audivit Joannes, audivit Andreas, audierunt cæteri omnes undecim Apostoli. Quid audierunt? « Vos cum sitis » mali, nostis bona data dare filiis vestris : quanto magis » Pater vester, qui in cœlis est, dabit bona petentibus » se? » Audito quod mali essent, desperaverunt : audito quod Deus in cœlis esset pater ipsorum, respiraverunt. « Cum sitis, inquit, mali : » quid ergo debetur malis, nisi supplicium? « Quanto magis, inquit, Pater vester, qui » in cœlis est? » quid debetur filiis, nisi præmium? In nomine malorum, metus pœnarum : in nomine filiorum, spes hæredum.

III. Secundum quid ergo mali erant iidem ipsi, qui secundum aliquid boni erant. Quibus enim dictum est : « Cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris : » continuo subjectum : « Quanto magis Pater vester qui in » cœlis est? » Pater ergo malorum, sed non relinquendorum; quia medicus sanandorum. Secundum ergo quemdam modum mali erant. Et tamen illi convivæ patrisfa-

[1] Matth. XIX, 17. — [2] Id. VII, 11. — [3] Joan. XIII, 10.

milias in regis nuptiis, puto quia non erant de illo numero, de quibus dictum est, « Invitaverunt bonos et » malos, » ut in numero malorum deputentur, quos audivimus exclusos in illo, qui inventus est non habere vestem nuptialem[1]. Secundum quid, inquam, mali erant qui boni erant : secundum quid boni erant qui mali erant. Audi Joannem secundum quid mali erant : « Si dixeri» mus, quia non habemus peccatum, nos ipsos seduci» mus, et veritas in nobis non est[2]. » Ecce secundum quid mali erant : quia habebant peccatum. Secundum quid boni erant? « Si confessi fuerimus peccata nostra, » fidelis est et justus, qui dimittat nobis peccata, et mun» det nos ab omni iniquitate[3]. » Si ergo dixerimus, secundum hanc expositionem, quam audistis me de sanctis Scripturis, ut arbitror, protulisse, eosdem homines et bonos esse secundum quemdam modum, et malos secundum quemdam modum ; si secundum hunc sensum voluerimus accipere quod dictum est : « Invitaverunt bonos » et malos, » id est, eosdem ipsos et bonos et malos ; si hoc voluerimus accipere, non permittimur, propter illum qui inventus est non habens vestem nuptialem, et non utcumque projectus, ut tantum illo convivio privaretur, sed ut æterno in tenebrarum supplicio damnaretur.

IV. Sed dicit aliquis : Quid de uno homine? quid mirum? quid magnum, si servis patrisfamilias subrepsit unus in turba non habens vestem nuptialem? Numquid propter illum poterat dici : « Invitaverunt bonos et malos[4] ? » Intendite ergo, et intelligite, fratres mei. Unus ille unum genus erat ; nam multi erant. Respondeat hic mihi diligens auditor, et dicat : Nolo mihi narres suspiciones tuas : probari mihi volo, quia unus ille multi erant. Aderit Dominus, probabo plane, nec longius requiram ut possim

[1] Matth. XXII, 10.— [2] I Joan. I, 8.— [3] Ibid. 9.— [4] Vide infra Serm. XCV.

probare. In ipsis suis verbis Deus adjuvabit me, et quod vobis apertum sit ministrabit per me. Ecce « Ingressus » paterfamilias, ut inspiceret discumbentes[1]. » Videte, fratres mei, quia non pertinuit ad servos, nisi invitare et adducere bonos et malos : videte quia non dictum est : Consideraverunt servi discumbentes, et ibi invenerunt hominem non habentem vestem nuptialem, et dixerunt ei. Non hoc scriptum est. Paterfamilias inspexit, paterfamilias invenit, paterfamilias distinxit, paterfamilias separavit. Hoc quidem prætereundum non fuit. Aliud autem probare suscepimus, quomodo multi essent ille unus. « Intravit ergo paterfamilias inspicere discumbentes, et » invenit hominem non habentem vestem nuptialem : et » ait illi : Amice, quomodo huc venisti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit[2]. » Talis enim interrogabat, cui ille fingere nihil poterat. Vestis quippe illa in corde, non in carne inspiciebatur : quæ si desuper fuisset induta, etiam servis non fuisset occultata. Ubi sit induenda vestis nuptialis, accipite, ubi loquitur : « Sacerdotes tui induantur justitiam[3]. » De ea veste dicit Apostolus : « Si tamen induti, et non nudi inveniamur[4]. » Ergo inventus est a Domino qui servos latebat. Interrogatus obtumescit : ligatur, projicitur, damnatur unus a multis. Domine, dixeram, quia tu admones omnes admonere. Recolite mecum verba quæ audistis, et multos fuisse unum illum modo invenietis, modo judicabitis. Unum certe interrogaverat Dominus, uni dixerat : « Amice, quomodo huc intrasti? » Unus obmutuerat, et de ipso uno dictum fuerat : « Ligate illi manus et pedes, et mittite illum in tenebras exteriores : ibi erit fletus et stridor dentium[5]. » Quare hoc? « Multi enim sunt vocati,

[1] Matth. XXII, 11. — [2] Ibid. 12. — [3] Psal. CXXXI, 9. — [4] 2 Cor. V, 3. — [5] Matth. XXII, 13.

» pauci vero electi[1]. » Quid huc manifestationi veritatis quispiam contradicat? « Mittite, inquit, illum in tenebras » exteriores. » Illum certe unum, de quo dicit Dominus: « Multi enim sunt vocati, pauci vero electi. » Ergo pauci non mittuntur foras. Certe unus erat ille, qui non habebat vestem nuptialem. « Projicite eum. » Quare projicitur? « Multi enim sunt vocati, pauci vero electi. » Dimittite paucos, projicite multos. Certe unus erat. Unus omnino iste, non solum multi erant, sed multitudine bonorum numerum superabant. Multi enim et boni: sed in comparatione malorum pauci sunt boni. Multa frumenta nata sunt: compara paleis, et pauca grana sunt. Iidem ipsi in se ipsis multi, in comparatione malorum pauci. Quomodo probamus quia in se ipsis multi? « Multi ab Oriente et ab » Occidente venient[2]. » Quo venient? Ad illud convivium, in quod boni et mali intrant. De alio convivio locutus adjunxit: « Et recumbent cum Abraham, Isaac, et » Jacob, in regno cœlorum[3]. » Illud est convivium, quo non accessuri sunt mali. Hoc quod modo est digne accipiatur, ut ad illud perveniatur. Iidem ergo multi, qui pauci: multi in se ipsis, pauci in malorum comparatione. Ergo quid ait Dominus? Invenit unum, et ait: Projiciantur multi, remaneant pauci. Dicere enim: « Multi vocati, » pauci vero electi, » nihil est aliud, quam aperte ostendere, qui in isto convivio tales habeantur, ut ad aliud convivium perducantur, quo nullus accedet malorum.

V. Quid ergo est? Omnes qui acceditis ad mensam Dominicam, quæ hic est, nolo esse cum multis separandis, sed cum paucis conservandis. Unde hoc poteritis? Accipite vestem nuptialem. Expone, inquies, nobis vestem nuptialem. Procul dubio illa vestis est, quam non habent nisi boni, in convivio relinquendi, servandi ad convivium

[1] Matth. XXII, 14. — [2] Id. VIII, 11. — [3] Ibid.

quo nullus malus accedit, per Domini gratiam perducendi : ipsi habent vestem nuptialem. Quæramus ergo, fratres mei, inter fideles qui sunt qui habent aliquid, quod mali non habent, et ipsa erit vestis nuptialis. Si sacramenta dixerimus, videtis quemadmodum sint malis bonisque communia. Baptismus est? Sine baptismo quidem nemo ad Deum pervenit : sed non omnis qui habet baptismum ad Deum pervenit. Non ergo possum intelligere baptismum esse vestem nuptialem, id est, ipsum sacramentum; quam vestem video in bonis, video in malis. Forte altare est, vel quod accipitur de altari. Videmus quia multi manducant, et judicium sibi manducant et bibunt. Quid ergo est? Jejunatur? Jejunant et mali. Ad Ecclesiam concurritur? Concurrunt et mali. Postremo miracula fiunt? non solum boni faciunt et mali, sed aliquando non faciunt boni. Ecce in vetere populo Magi Pharaonis miracula faciebant, Israëlitæ non faciebant : in Israëlitis solus Moyses et Aaron faciebant; cæteri non faciebant, sed videbant, timebant, credebant[1]. Numquid meliores Magi Pharaonis miracula facientes, quam populus Israël, qui miracula facere non valebat, et ad Deum tamen populus pertinebat? In ipsa Ecclesia, Apostolum audi : « Numquid omnes Prophetæ? numquid omnes dona » habent curationum? numquid omnes linguis loquun» tur[2]? »

VI. Quæ est ergo vestis illa nuptialis? Hæc est vestis nuptialis : « Finis autem præcepti est, Apostolus dicit, » charitas de corde puro, et conscientia bona, et fide non » ficta[3]. » Hæc est vestis nuptialis. Non quæcumque charitas : nam plerumque videntur se diligere etiam homines participes malæ conscientiæ. Qui simul latrocinia faciunt, qui simul maleficia, qui simul histriones amant,

[1] Exod. VII. — [2] I Cor. XII, 29, 30. — [3] I Tim. I, 5.

qui simul aurigis et venatoribus clamant, plerumque diligunt se : sed non est in eis charitas de corde puro, et cnt bona, et fine non ficta. Talis charitas vestis est nuptialis. « Si linguis hominum loquar et Angelorum, » charitatem autem non habeam, factus sum, inquit, ut » æramentum sonans, aut cymbalum tinniens [1]. » Advenerunt linguæ solæ, et dicitur eis : Quid huc intrastis non habentes vestem nuptialem? « Si habuero, inquit, » prophetiam, et sciero omnia sacramenta, et omnem » scientiam, et habuero fidem, ita ut montes transferam, » charitatem autem non habeam, nihil sum [2]. » Ecce sunt illa miracula hominum plerumque non habentium vestem nuptialem. « Si hæc, inquit, habeam omnia, et Christum » non habeam, nihil sum. Nihil, inquit, sum. » Ergo prophetia nihil est? ergo scientia sacramentorum nihil est? Non illa nihil sunt : sed ego, si illa habeam, et charitatem non habeam, nihil sum. Quanta bona nihil prosunt sine uno bono? Si non habeam charitatem, si eleemosynas largior in pauperes, si ad confessionem nominis Christi usque ad sanguinem, usque ad ignes accedo, possunt ista fieri et amore gloriæ, inania sunt. Quia ergo possunt fieri etiam amore gloriæ inania, non charitate pinguissima pietatis, etiam ipsa commemorat, et ipsa audi : « Si distribuero omnia mea in usum pauperum, et si tradidero » corpus meum ut ardeam, charitatem non habeam, nihil » mihi prodest [3]. » Hæc est vestis nuptialis. Interrogate vos, si habetis illam, securi estis in convivio Dominico. Duæ sunt in homine uno, charitas et cupiditas. Charitas nascatur in te, si nondum nata est; et si nata est, alatur, nutriatur, crescat. « Illa vero cupiditas, et si in hac vita » extingui penitus non potest; quia si dixerimus quod pec» catum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in

[1] 1 Cor. xiii, 1. — [2] Ibid. 2. — [3] Ibid. 3.

» nobis non est : » in quantum autem est in nobis cupi-
» ditas, in tantum sine peccato non sumus : charitas crescat, cupiditas decrescat : ut aliquando illa perficiatur, hoc est, charitas, cupiditas consumatur. Induite vos vestem nuptialem : vos alloquor, qui necdum habetis. Jam intus estis, jam ad convivium acceditis, et vestem in honorem sponsi nondum habetis : vestra adhuc quæritis, non quæ Jesu Christi. Vestis enim nuptialis in honore accipitur conjugationis, id est, sponsi et sponsæ. Nostis sponsum : Christus est. Nostis sponsam : Ecclesia est. Deferte nubenti, deferte ducenti. Si istis bene detuleritis qui nubent, vos filii eritis. Ergo in hoc proficite. Diligite Dominum, et ibi discite diligere vos : ut cum diligendo Dominum dilexeritis vos, securi diligatis proximos sicut vos. Quando enim non invenio se ipsum diligentem, quomodo ei permitto proximum, quem diligat sicut se ipsum? « Et quis est, inquit, qui non diligat se ipsum [1] ? » Ecce quis est : « Qui diligit iniquitatem, odit animam suam.» Numquid diligit se, qui amat carnem suam, et odit animam suam, malo suo, malo animæ suæ et carnis suæ? Quis autem diligit animam suam? « Qui diligit Deum ex » toto corde suo, et ex tota mente sua [1]. » Jam tali committo proximum. Diligite proximos tanquam vos ipsos.

VII. Quis est, inquit mihi, proximus? Omnis homo proximus tuus est. Nonne duos parentes habuimus omnes? Proxima sunt sibi cujusque generis animalia, columbus columbo, pardus pardo, aspis aspidi, pecus pecori, et non est proximus homo homini? Recolite institutionem creaturæ. Dixit Deus, protulerunt aquæ natantia, cetos magnos, pisces, alites, similiaque protulerunt. Numquid de una ave omnes aves? Numquid de uno vulture omnes vultures? Numquid de uno columbo omnes columbi?

[1] Psal. x, 6.

Numquid de uno colubro omnes colubri? Numquid de una aurata omnes auratæ? Numquid de una ove omnes oves? Utique simul terra genera protulit omnia. Ventum est ad hominem, et non protulit terra hominem. Factus est nobis unus pater : nec saltem duo, pater et mater : factus est, inquam, nobis unus pater, nec saltem duo, pater et mater : sed de uno patre una mater; unus de nullo, sed a Deo factus est, et una de illo. Attendite genus nostrum : de uno fonte manavimus : et quia ille unus in amaritudinem versus est, omnes ex oliva oleaster facti sumus. Venit et gratia. Generavit unus ad peccatum et ad mortem, tamen unum genus, tamen proximos sibi omnes; tamen non solum similes, sed etiam cognatos. Venit unus contra unum : contra unum qui sparsit, unus qui colligit. Sic contra unum qui occidit, unus qui vivificat. « Sicut enim in Adam omnes moriuntur, sic in Christo » omnes vivificabuntur [1]. » Sed quomodo de illo omnis qui nascitur, moritur : sic in Christo omnis qui credit, vivificatur. Sed si habeat vestem nuptialem, si invitetur servandus, non separandus.

VIII. Habete itaque charitatem, fratres mei. Exposui vobis vestem nuptialem, exposui vobis vestem. Laudatur fides, constat, laudatur : sed quæ fides, distinguit Apostolus. Nam quosdam gloriantes de fide, et non habentes bonos mores, objurgat apostolus Jacobus, et dicit : « Tu » credis quoniam unus est Deus, et bene facis. Et dæmo- » nes credunt, et contremiscunt [2]. » Unde laudatus est Petrus, unde dictus est beatus, recolite mecum. Quia dixit : « Tu es Christus Filius Dei vivi [3]? » Ille non sonum verborum, sed affectum cordis intendit, qui beatum pronuntiavit. Nam vultis nosse beatitudinem Petri non in illis verbis fuisse? Hæc dixerunt et dæmones. « Scimus qui sis :

[1] I Cor. xv, 22. — [2] Jacob. II, 19. — [3] Matth. VI, 17.

» Tu es Filius Dei [1]. » Filium Dei confessus est Petrus : Filium Dei confessi sunt dæmones. Distingue, domine, distingue. Distinguo plane. Petrus dixit in amore, dæmones a timore. Denique ille dicit : « Tecum sum usque ad » mortem [2]. » Illi dicunt : « Quid nobis et tibi ? » Ergo qui venisti ad convivium, noli de sola fide gloriari. Distingue et ipsam fidem, et tunc in te agnoscitur vestis nuptialis. Distinguat Apostolus, doceat nos : « Neque circumcisio, » inquit, aliquid valet, neque præputium, sed fides [3]. » Dic quæ : numqid non et dæmones credunt et contremiscunt ? Dico, inquit, audi, distinguo, modo distinguo. Sed fides, quæ per dilectionem operatur. Quæ ergo fides? qualis fides ? « Quæ per dilectionem operatur. Omnem, » inquit, scientiam si habeam, et omnem fidem, ita ut » montes transferam, charitatem autem non habeam, » nihil sum. » Habete fidem cum dilectione : nam dilectionem non potestis habere sine fide. Hoc moneo, hoc exhortor, hoc in nomine Domini doceo Charitatem Vestram, ut habeatis fidem cum dilectione : quia potestis habere fidem sine dilectione. Nam non vos exhortor ut habeatis fidem, sed charitatem. Non potestis enim habere charitatem sine fide : charitatem enim dico Dei et proximi : unde potest ista esse sine fide? Quomodo amat Deum, qui non credit in Deum ? Quomodo amat Deum stultus, qui dicit in corde suo : Non est Deus ? Potest fieri ut credas venisse Christum, et non diligas Christum. Non potest autem fieri ut diligas Christum, et non dicas venisse Christum.

IX. Ergo habete fidem cum dilectione. Ista est vestis nuptialis. Amate invicem, qui Christum diligitis : amate amicos, amate inimicos. Non sit vobis durum. Quid ergo perditis, ubi multam acquiritis ? Quid pro magno rogas

[1] Matth. VIII, 29, et Marc. I, 24. — [2] Matth. XXVI, 35. — [3] Galat. V, 6.

Deum, ut moriatur inimicus tuus? Non est vestis ista nuptialis. Attende ipsum sponsum in cruce pro te pendentem, et pro suis inimicis Patrem rogantem : « Pater, » inquit, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt[1]. » Vidisti sponsum ista dicentem, vide et amicum sponsi cum veste nuptiali invitatum. Benedictum Stephanum attendite, quomodo increpat Judæos, tanquam sævus, tanquam iratus : « Dura cervice, et non circumcisi corde et auribus, vos restitistis Spiritui sancto. Quem Prophetarum non occiderunt patres vestri[2]? » Audisti quomodo lingua sæviat. Adhuc tu paratus es dicere in quemlibet, atque utinam in eum dicas, qui Deum offenderit, non qui te. Offendit Deum et non increpas ; offendit te, clamas : ubi est vestis illa nuptialis? Audistis ergo quomodo sævierit Stephanus : audite quomodo dilexerit. Offendit eos quos increpabat, lapidatus est ab eis. Et cum undique furentium manibus, et lapidum ictibus premeretur et tunderetur, prius ait : « Domine Jesu Christe, accipe spiritum » meum. » Deinde posteaquam pro se stans oravit, pro illis qui lapidabant eum, genu fixit, et dixit : « Domine, » ne statuas eis hoc delictum : ego moriar in carne, non » illi in corde. Et hoc dicto obdormivit[3]. » Post hæc verba nihil addidit : dixit, et abiit : novissima ejus oratio pro inimicis fuit. Discite habere vestem nuptialem. Ita et tu fige genua, et collide frontem in terra, et accessurus ad mensam Domini, ad convivium sanctarum Scripturarum, noli dicere : Si moriatur inimicus : Domine, si quid a te merui, occide inimicum meum. Quod si forte dicis, non times ne tibi respondeat : Si occidere vellem inimicum tuum, te prius occiderem? An gloriaris, quia modo invitatus venisti? Cogita, paululum ante quid fuisti. Nonne me blasphemasti? nonne me irrisisti? nonne nomen meum

[1] Luc. XXIII, 34. — [2] Act. VII, 51, 52. — [3] Ibid. 58, 59.

de terra delere voluisti? Sed plaudis tibi, quia invitatus venisti. Si te occidissem inimicum, quem facerem amicum? Quid male orando doces me, quod non feci in te? Imo ego, dicit tibi Deus, doceam te, ut imiteris me. In cruce pendens dixi : « Ignosce illis, quia nesciunt quid » faciunt [1]. » Docui hoc militem meum. Esto tyro meus contra diabolum. Aliter invicte nullo modo pugnabis, nisi pro tuis inimicis oraveris. Dic plane, dic etiam hoc, dic ut inimicum tuum persequaris : sed scienter dic ; distingue quod dicis : Ecce homo est inimicus tuus : responde mihi, quid in illo inimicetur tibi : numquid hoc quod homo est, inimicatur tibi? Non. Sed quid? Quod malus est. Quod homo est, quod ego feci, non tibi inimicatur. Dicit tibi : Ego hominem feci non malum : factus est malus per inobedientiam, qui potius Zabulo obedivit, quam Deo. Quod ipse fecit, hoc tibi inimicatur : unde malus tibi inimicus est ; non unde homo est. Audio enim hominem, et malum : unum nomen est naturæ, alterum culpæ : sano culpam, et servo naturam. Hoc tibi dicit Deus tuus : Et ecce vindico te, occido inimicum tuum : de illo tollo quod malus est, servo quod homo est : numquid si fecero illum hominem bonum, non occidi inimicum tuum, et feci amicum tuum? Sic roga quod rogas, ut non homines pereant, sed ipsæ inimicitiæ pereant. Si autem hoc oras, ut homo moriatur ; malus oras contra malum : et cum dicis : Occide malum ; respondet tibi, Quem vestrum?

X. Extendite ergo dilectionem, non usque ad conjuges et filios vestros. Ista dilectio etiam in pecoribus et passeribus invenitur. Scitis istos passeres et hirundines quemadmodum diligant conjuges, simul ova foveant, simul pullos nutriant, grata quadam et naturali bonitate, nulla cogitata mercede. Non enim dicit passer : Nutriam filios

[1] Luc. XXIII, 34.

meos, ut cum senuero, pascant me. Nihil horum cogitat: gratis amat, gratis pascit: affectum parentis exhibet, retributionem non requirit. Et vos, novi, scio, sic amatis filios vestros. « Non enim debent filii parentibus thesau» rizare, sed parentes filiis [1]. » Hinc etiam multi excitatis [2] avaritiam vestram, quia filiis vestris acquiritis, eisque servatis. Sed extendite dilectionem, crescat ista dilectio : amare autem filios et conjuges, nondum vestis illa nuptialis est [3]. Habete fidem ad Deum. Prius diligite Deum. Extendite ad Deum; et quos poteritis, rapite ad Deum. Inimicus est : rapiatur ad Deum. Filius est, uxor est, servus est : rapiatur ad Deum. Peregrinus est, rapiatur ad Deum. Inimicus est, rapiatur ad Deum. Rape, rape inimicum : rapiendo non erit inimicus. Sic proficiatur, sic charitas nutriatur, ut nutrita perficiatur : sic vestis nuptialis induatur : sic imago Dei, ad quam creati sumus, proficiendo resculpatur. Peccando enim obsolefacta erat, attrita erat. Unde attrita? unde obsolefacta? Cum fricatur ad terram. Quid est, ad terram fricatur? Terrenis cupiditatibus teritur. « Quanquam enim in ima» gine ambulet homo, tamen vane conturbatur [4]. » Veritas quæritur in Dei imagine, non vanitas. Amando enim veritatem imago illa, ad quam creati sumus, resculpatur, et proprius nummus Cæsari nostro reddatur. Sic enim ex responsione Domini audistis, tentantibus Judæis dicentem Dominum : « Quid me tentatis, hypocritæ? Ostendite » mihi numisma census [5], » id est, impressionem imaginis et superscriptionem. Ostendite mihi quid solvitis, quid paratis, quid a vobis exigitur, ostendite mihi. Ostenderunt illi denarium : et quæsivit cujus haberet imaginem et superscriptionem. Responderunt, « Cæsaris. »

[1] 2 Cor. XII, 14. — [2] *Forte* excutatis. — [3] Vide supra Serm. LXXXVI, n. 11. — [4] Psal. XXXVIII, 7. — [5] Matth. XXII, 18, 19.

Cæsar iste et imaginem suam quærit. Cæsar non vult sibi perire quod jussit, et Deus non vult perire quod fecit. Cæsar, fratres mei, non fecit nummum: monetarii faciunt; artificibus jubetur, suis ministris imperavit. Imago exprimebatur in nummo: in nummo est imago Cæsaris. Et tamen quod alii impresserunt quæritur: ille thesaurizat; ille non vult sibi negari. Moneta Christi homo est. Ibi imago Christi, ibi nomen Christi, munus Christi, et officia Christi.

## SERMO XCI[1].

*De verbis Evangelii Matth.* XXII, *ubi Dominus interrogavit Judæos, cujus filium dicerent esse Christum.*

I. Interrogati Judæi, sicut nunc ex Evangelio, cum recitaretur, audivimus, quomodo esset Dominus noster Jesus Christus filius David, quem Dominum suum dixerit ipse David, respondere non potuerunt. Hoc enim in Domino noverant, quod videbant. Apparebat enim eis filius hominis: occultus autem erat Filius Dei. Hinc est, quod eum et superari posse crediderunt, et ligno suspensum irriserunt, dicentes: « Si Filius Dei est, descendat de cruce » et credimus in eum[2]. » Aliud videbant, aliud non cognoscebant. « Si enim cognovissent, nunquam Dominum » gloriæ crucifixissent. » Sciebant tamen Christum filium David. Nam etiam nunc ipsum sperant esse venturum. Latet eos quod venerit, sed volentes latet. Neque enim si pen-

[1] Alias de Tempore 234. — [2] Matth. XXVII, 40.

dentem non agnoverunt, et regnantem agnoscere non debuerunt. In cujus enim nomine vocantur et benedicuntur omnes gentes, nisi in ejus quem putant Christum non fuisse? Ipse enim filius David, utique ex semine David secundum carnem, filius est Abraham. Si autem dictum est ad Abraham: « In semine tuo benedicentur omnes » gentes [1], » et vident jam in Christo nostro benedici omnes gentes, quid expectant quod jam venit, et non timent quod venturum est? Lapidem enim se dixit ipse Dominus noster Jesus Christus, prophetico ad se asserendum utens testimonio. Lapidem autem talem, ut si quis in eum offenderit, conquassetur; super quem autem lapis ille venerit, conterat eum [2]. Quando enim in eum offenditur, humilis jacet: jacendo humilis quassat offendentem, veniendo excelsus conterit superbientem. Jam ergo Judæi illa offensione quassati sunt: restat ut ejus præclaro adventu etiam conterantur, nisi forte cum vivunt, agnoverint, ne moriantur. Patiens enim est Deus, et illos quotidie invitat ad fidem.

II. Sed cum Judæi respondere non possent Domino proponenti quæstionem et dicenti, cujus filium dicerent Christum: atque illi responderent, filium David: addendo et proponendo: « Quomodo ergo David in spiritu » vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino » meo: Sede ad dexteram meam, donec ponam inimicos » tuos sub pedibus tuis? Si ergo David, inquit, in spiritu » dicit eum Dominum, quomodo est filius ejus [3]? » Non dixit: Non est filius ejus: sed, « Quomodo est filius ejus? » Quomodo » cum dicit, verbum quærentis est, non negantis: tanquam si hoc eis diceret: Bene quidem dicitis Christum filium David, sed ipse David Dominum eum dicit; quem dicit ille Dominum quomodo est filius? Dice-

[1] Gen. XXII, 17. — [2] Luc. XX, 17, 18. — [3] Matth. XXII, 42-45.

rent Judæi, si instructi essent fide christiana, quam nos tenemus : si contra Evangelium corda non clauderent, si vitam spiritalem in se habere voluissent, responderent instructi ecclesiastica fide huic quæstioni, et dicerent : « Quoniam in principio erat Verbum, et Verbum erat » apud Deum, et Deus erat Verbum[1] : » ecce quomodo est Dominus David. Sed quia « Verbum caro factum est, » et habitavit in nobis : » Ecce quomodo est filius David. Sed nescientes obmutuerunt, nec ore saltem clauso aures aperuerunt, ut quod respondere non potuerunt interrogati, nossent edocti.

III. Sed quia magnum est nosse mysterium, quomodo sit Dominus David, et filius David : quomodo sit una persona homo et Deus : quomodo sit in forma hominis minor Patre, in forma Dei æqualis Patri : quomodo iterum dicit, et, « Pater major me est[2], » et, « Ego et Pater unum » sumus[3] : » quia magnum est sacramentum, ut capi possit, mores informandi sunt. Indignis enim clausum est, promerentibus aperitur. Nec lapides, nec vestes, nec pugni, nec calces sunt quibus pulsamus ad Dominum. Vita pulsat, vitæ aperitur. Corde petitur, corde quæritur, corde pulsatur, corde aperitur. Cor autem hoc quod recte petit, recte pulsat et quærit, pium esse debet. Primo amare Deum gratis; hæc est enim pietas : nec sibi extra illum ponere mercedem, quam expectet ex illo. Illo enim melius est nihil. Et quid charum petit a Deo, cui Deus ipse vilis est? Terram dat, et gaudes, amator terræ, et factus terra. Si gaudes, quando dat terram : quanto amplius gaudere debes, cum se ipsum tibi dat, qui fecit cœlum et terram? Gratis ergo amandus est Deus. Nam diabolus hoc sancto Job nesciens quid in illo intus agere-

[1] Joan. I, 1, 2. — [2] Id. XIV, 28. — [3] Id. X, 30.

tur, magnum crimen objecit dicens : « Numquid gratis » colit Job Deum[1] ? »

IV. Ergo si adversarius hoc objecit, timere debemus ne hoc nobis objiciatur. Cum magno enim calumnioso habemus negotium. Si quærit fingere quod non est, quanto magis objicere quod est ? Gaudeamus tamen, quia talis est judex, qui falli ab accusatore nostro non potest. Nam si hominem haberemus judicem, huic quidquid vellet fingeret inimicus. Nemo est diabolo astutior ad fingendum. Nam et nunc omnia falsa crimina de sanctis ipse confingit. Scit suas criminationes valere non posse apud Deum, inter homines illas spargit. Et hoc ei quid prodest, cum dicat Apostolus : « Gloria nostra hæc est, testimonium conscien» tiæ nostræ[2] ? » Putatis tamen quia ille falsa crimina nulla astutia confingit ? Novit quid inde mali agat, nisi ei resistat vigilantia fidei. Ideo enim et de bonis mala spargit, ut infirmi non putent aliquos esse bonos, et tradant se rapiendos libidinibus et dissipandos, dicentes apud se ipsos : Quis est enim qui servat mandatum Dei, aut quis est qui servat castitatem ? Dum putat quia nemo, ipse fit nemo. Hoc ergo agit diabolus. Sed talis erat vir Job, de quo nihil potest confingere : nota enim erat et nimis clara vita ejus. Sed quia multas habebat divitias, hoc objecit, quod et si esset, in corde esse posset, in moribus apparere non posset. Colebat Deum, faciebat eleemosynas ; et quo corde faciebat, nemo sciebat, nec ipse diabolus : sed Deus noverat. Perhibet Deus testimonium servo suo : diabolus calumniatur servo Dei. Permittitur ille tentari, probatur Job, confunditur diabolus. Invenitur Job gratis colere Deum, gratis diligere : non quia aliquid dedit, sed quia se ipsum non abstulit. Ait enim : « Dominus dedit, Domi-

[1] Job. I, 9. — [2] Cor. I, 12.

» nus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est : sit » nomen Domini benedictum [1]. » Ignis tentationis accessit; sed aurum, non stipulam invenit : abstulit sordes, non convertit in cinerem.

V. Quia ergo ad sacramentum Dei intelligendum, quomodo Christus et homo et Deus sit, cor mundandum est; mundatur autem moribus, vita, castitate, sanctitate, dilectione, et fide quæ per dilectionem operatur [2] : (hoc autem quod loquor, totum tanquam arbor est, quæ radicem habet in corde : neque enim facta procedunt nisi de cordis radice; ubi si plantaveris cupiditatem, spinæ procedunt; si plantaveris charitatem, fructus procedunt) : statim Dominus post istam quæstionem propositam Judæis, illis respondere non valentibus, subjecit de moribus loqui, ut ostenderet quare illi indigni fuerint intelligere quod interrogavit. Miseri enim superbi cum respondere non possent, utique debuerunt dicere : Nescimus nos, Magister, dic nobis. Obmutuerunt in propositione, nec os aperuerunt ad inquisitionem. Et statim Dominus de superbia illorum : « Cavete, inquit, ab Scribis, qui amant » præsidere in synagogis, et diligunt primum locum in » conviviis [3]. » Non quia accipiunt, sed quia diligunt. Hic enim cor eorum accusavit. Accusator autem cordis esse non posset, nisi cordis inspector. Oportet enim ut servo Dei habenti aliquem honorem in Ecclesia deferatur primus locus : quia si non deferatur, malum est illi qui non defert : non tamen bonum est illi cui defertur. Oportet itaque ut in congregatione Christianorum præpositi plebis eminentius sedeant, ut ipsa sede distinguantur, et eorum officium satis appareat : non tamen ut inflentur de sede; sed ut cogitent sarcinam, unde sunt reddituri rationem. Quis autem novit, utrum hoc ament, aut non ament? Res

[1] Job. I, 21. — [2] Galat. V, 6. — [3] Matth. XXIII, 6, et Marc. XII, 38.

ista cordis est, judicem habere non potest nisi Deum. Ipse autem Dominus admonebat suos, ne inciderent in tale fermentum : quod alio loco dicit : « Cavete a fermento » Pharisæorum et Sadducæorum[1]. » Et cum putarent illi propterea hoc eum dicere, quia panes non intulerant : respondit eis : « Excidit vobis, quot millia saturati sunt » ex quinque panibus[2] ? » Tunc intellexerunt, inquit, quia fermentum doctrinam eorum dicebat. Amabant enim illa temporalia : æterna vero nec timebant mala, nec diligebant bona. Clauso corde intelligere non poterant quod Dominus interrogavit.

VI. Quid autem faciat Ecclesia Dei, ut possit intelligere quod prima meruit credere? Faciat capacem animum ad recipiendum quod dabitur. Quod ut fieret, id est, ut capax animus esset, Dominus Deus noster suspendit promissa, non abstulit. Ideo suspendit, ut nos extendamus : ideo nos extendimus, ut crescamus : ideo crescimus, ut attingamus. Vide Apostolum Paulum in suspensa extensum. « Non quia jam acceperim, aut jam perfectus sim : » fratres, ego me non arbitror apprehendisse : unum autem, quæ retro oblitus, in ea quæ ante sunt extentus, » secundum intentionem sequor ad palmam supernæ vo» cationis Dei in Christo Jesu[3]. » Ille in terra currebat : palma de cœlo pendebat. In terra ergo currebat; sed in spiritu ascendebat. Vide ergo extentum, vide ad suspensa pendentem. « Sequor, inquit, ad palmam supernæ voca» tionis Dei in Christo Jesu. »

VII. Ambulandum ergo est, nec pedes unguendi, nec jumenta quærenda, nec navis providenda. Affectu curre, amore ambula, charitate ascende. Quid quæris viam? Inhære Christo, qui descendendo et ascendendo se ipsum fecit viam. Vis ascendere? Ascendentem tene. Etenim per

[1] Matth. XVI, 6. — [2] Ibid. 9. — [3] Philip. III, 12-14.

te ipsum levari non potes. « Quia nemo ascendit in cœ- » lum, nisi qui de cœlo descendit, Filius hominis, qui » est in cœlo [1]. » Si nemo ascendit, nisi qui descendit, ipse autem est Filius hominis Dominus noster Jesus; vis et tu ascendere? Membrum ipsius esto, qui solus ascendit. Etenim ille caput cum cæteris membris unus homo est. Et cum ascendere nemo potest, nisi qui in ejus corpore membrum ipsius factus fuerit, impletur : « Quia nemo » ascendit, nisi qui descendit. » Non enim potes dicere : « Ecce quare ascendit, » verbi gratia, Petrus, quare ascendit Paulus, quare ascenderunt Apostoli, si nemo ascendit, nisi qui descendit? Respondetur tibi, Petrus, Paulus et cæteri Apostoli, et omnes fideles, qui audiunt ab Apostolo? « Vos autem estis corpus Christi, et membra » ex parte [2]. » Si ergo corpus Christi, et membra unius sunt, noli facere duos. « Reliquit enim ille patrem et ma- » trem, et adhæsit uxori suæ, ut essent duo in carne una [3]. » Reliquit Patrem, quia non hic se ostendit æqualem Patri : « Sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens [4]. » Reliquit et matrem synagogam, de qua carnaliter natus est. Adhæsit uxori suæ, id est, Ecclesiæ suæ. Quod testimonium et ipse cum commemoraret, quod separari non liceret conjugium demonstravit : « Non legistis, inquit, » quia Deus qui fecit ab initio masculum et fœminam fecit » eos [5]? Erunt duo, inquit, in carne una. Quod ergo Deus » conjunxit, homo non separet. » Et quid est : « Duo in » carne una? » Sequitur, et dicit : « Igitur jam non duo, » sed una caro. Nemo ascendit, nisi qui descendit [6]. »

VIII. Nam ut noveritis, quia unus homo est sponsus at sponsa, secundum carnem Christi, non secundum Divinitatem : nam secundum Divinitatem quod est ille, nos

[1] Joan. III, 13. — [2] 1 Cor. XII, 27. — [3] Ephes. V, 31. — [4] Philip. II, 7. — [5] Matth. XIX, 4, etc. — [6] Joan. III, 13.

esse non possumus; quia ille creator, nos creatura; ille effector, nos facti; ille conditor, nos conditi; sed ut essemus cum illo unum in illo, caput nostrum esse voluit, accipiendo carnem ex nobis, in qua moreretur pro nobis: ut noveritis ergo quia hoc totum unus est Christus, per Isaïam dixit: « Sicut sponso alligavit mihi mitram, et » sicut sponsam induit me ornamento [1]. » Ipse sponsus, ipse sponsa. Ipse plane sponsus in capite, sponsa in corpore. » Erunt enim, inquit, duo in carne una: et non jam duo, » sed una caro est. »

IX. Itaque ad membra ipsius pertinentes, ut hoc sacramentum intelligamus, ut dixi, fratres; pie vivamus, Deum gratis diligamus. Ipse autem qui ostendit peregrinantibus formam servi, servat pervenientibus formam Dei. De forma servi stravit viam, de forma Dei condidit patriam. Quia ergo multum est ad nos capere hoc, sed non est multum credere hoc: « Nisi enim credideritis, ait » Isaïas, non intelligetis [2]: » ambulemus per fidem quandiu peregrinamur a Domino, donec perveniamus ad speciem, ubi videbimus facie ad faciem [3]. Ambulantes per fidem, bene operemur. In bonis operibus gratuita sit dilectio Dei, benefica sit dilectio proximi. Deo enim quod præstemus non habemus: sed quia proximo habemus quod præstemus, præstando indigenti promerebimur abundantem. Inde unusquisque quod habet, præstet alteri: quidquid plus habet, largiatur inopi. Alius habet pecuniam: pascat pauperem, vestiat nudum, ædificet ecclesiam, operetur de pecunia quidquid boni potest. Alius habet consilium: regat proximum, pellat tenebras dubitationis luce pietatis. Alius habet doctrinam: eroget de cellario Domini, ministret conservis cibaria, confortet fideles, revocet errantes, quærat perditos, quantum po-

[1] Isai. LXI, 10. — [2] Id. VII, 9. — [3] 2 Cor. V, 6, 7.

test faciat. Est quod sibi erogent etiam pauperes : alius claudo pedes accommodet, alius cæco suos oculos duces præbeat; alius visitet infirmum, alius sepeliat mortuum. Sunt ista in omnibus, ut prorsus difficile inveniatur aliquis qui non habeat unde aliquid alteri præstet. Et illud extremum et magnum quod ait Apostolus : « Invicem » onera vestra portate, et sic adimplebitis legem Christi[1]. »

## SERMO XCII[2].

*De eisdem verbis Evangelii Matth.* XXII.

I. Quæstionem propositam Judæis debent solvere Christiani. Dominus enim Jesus Christus, qui eam Judæis proposuit, ipse non solvit, sed Judæis, nobis autem solvit. Et commemorabo Charitatem Vestram, et invenietis quia solvit. Primo nodum videte quæstionis. Quæsivit a Judæis quid eis videretur de Christo, cujus esset filius : quia et ipsi sperant Christum. In Prophetis legerunt, venturum expectaverunt, præsentem occiderunt : quia ubi legebant venturum Christum, ibi legebant quia occisuri erant Christum. Sed illius futurum adventum sperabant in Prophetis : nam futurum suum facinus non videbant. Sic ergo eos interrogavit de Christo, non quasi de incognito, aut cujus nomen nunquam audissent, aut cujus adventum nunquam sperassent. Nam quoniam adhuc eum sperant, ideo errant. Equidem et nos speramus eum; sed venturum judicem, non venturum judicandum. Prophetæ autem sancti utrumque prophetaverunt, venturum eum

[1] Galat. VI, 2. — [2] Alias de Tempore 235.

injuste prius judicandum, venturum postea juste judicaturum. « Quid ergo, inquit, vobis videtur de Christo, » cujus filius est? Responderunt illi : David. » Prorsus de Scripturis. At ille : « Quomodo David in spiritu vocat eum » Dominum, dicens : Dixit Dominus Domino meo : Sede » a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum » pedum tuorum? Si ergo David in spiritu vocat eum Do» minum, quomodo filius ejus est[1]?

II. Hic cavendum est, ne putetur Christus se negasse filium esse David. Non se filium David negavit, sed modum quæsivit. Dixistis filium esse David, non ego; sed ille eum Dominum vocat; dicite mihi quomodo sit filius, qui est et Dominus : dicite quomodo. Illi non dixerunt, sed tacuerunt. Dicamus nos, exponente ipso Christo. Ubi? Per Apostolum suum. Prius unde probamus, quia ipse Christus exposuit? Apostolus dicit : « An vultis experi» mentum accipere ejus qui in me loquitur Christus[2]? » Ergo in Apostolo istam dignatus est solvere quæstionem. Primum per Apostolum loquens Christus, quid dixit ad Timotheum? « Memor esto Christum Jesum resurrexisse a » mortuis ex semine David, secundum Evangelium » meum[3]. » Ecce Christus filius est David. Quomodo est et Dominus David? Dic, Apostole : « Qui cum in forma » Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo[4]. » Agnosce Dominum David. Si agnoscis Dominum David, Dominum nostrum, Dominum cœli et terræ, Dominum Angelorum, æqualem Deo in forma Dei si agnoscis : unde filius David? Attende quod sequatur. Apostolus Dominum David tibi ostendit dicendo : « Qui cum in forma Dei es» set, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo. » Filius David unde? « Sed semetipsum exinanivit formam servi

[1] Matth. XXVIII, 42-45. — [2] 2 Cor. XIII, 3. — [3] 2 Tim. II, 8. — [4] Ppilip. II, 6, etc.

» accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu » inventus ut homo : humiliavit semetipsum factus obe- » diens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter » quod et Deus illum exaltavit. » Resurrexit Christus ex semine David, filius David, quia exinanivit se. Quomodo exinanivit? Sumendo quod non erat, non perdendo quod erat. Exinanivit se, humiliavit se. Cum esset Deus, homo apparuit. Contemptus est in terra ambulans, qui cœlum fecit. Contemptus est quasi homo, quasi nullius virtutis. Non solum contemptus, sed insuper et occisus. Lapis erat jacens, offenderunt in eum Judæi, et quassati sunt. Quid autem ait ipse? « Qui offenderit in lapidem istum, con- » quassabitur : super quem venerit autem lapis iste, con- » teret eum[1]. » Prius jacuit, et offenderunt : veniet de- super, et conteret quassatos.

III. Accepistis et Filium David, et Dominum David : Dominum David semper, filium David ex tempore : Dominum David natum de substantia Patris, filium David natum ex Maria virgine, conceptum de Spiritu sancto. Utrumque teneamus. Unum horum nobis erit æterna habitatio, alterum horum nobis est a peregrinatione liberatio. Dominus enim noster Jesus Christus nisi dignatus esset fieri homo, periisset homo. Factus est quem fecit, ne periret quem fecit. Homo verus, Deus verus : Deus et homo totus Christus. Hæc est catholica fides. Qui negat Deum Christum, Photinianus est : qui negat hominem Christum, Manichæus est. Qui confitetur Deum æqualem Patri Christum et hominem verum, passum vere, sanguinem fudisse verum : non enim veritas nos liberaret, si falsum pretium pro nobis daret : utrumque qui confitetur, Catholicus est. Habet patriam, habet viam. Habet patriam : « In principio » erat Verbum[2] : » habet patriam : « Cum in forma Dei

[1] Matth. XXI, 44. — [2] Joan. I, 1.

» esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo[1]. » Habet viam : « Verbum caro factum est : » habet viam : « Semetipsum exinanivit, formam servi accipiens. » Ipse est patria quo imus, ipse via qua imus. Per ipsum ad ipsum eamus, et non errabimus.

## SERMO XCIII[2].

### De verbis Evangelii Matth. xxv : *Simile erit regnum cœlorum decem virginibus, etc.*

I. Hesterno die qui affuistis, promissionem nostram tenetis, quæ hodie non solis vobis, sed pluribus etiam qui convenerunt, Domino adjuvante, reddenda est. Quæ sint decem virgines, quarum sint quinque prudentes et quinque stultæ, non facile indagari potest[3]. Verumtamen secundum ea quæ continet ipsa lectio, quam Charitati Vestræ etiam hodie volui recitari, quantum mihi Dominus intellectum donare dignatur, non mihi videtur ista parabola vel similitudo ad eas solas pertinere, quæ propria et excellentiori sanctitate virgines in Ecclesia nominantur, quas etiam usitatiore vocabulo Sanctimoniales appellare consuevimus : sed, nisi fallor, hæc similitudo ad universam Ecclesiam pertinet. Quamvis etsi illas solas intelligeremus, quæ Sanctimoniales vocantur, numquid decem sunt? Absit, ut tanta virginum multitudo ad tam exiguum numerum revocetur. Forte autem dicat aliquis : Quid si multæ sunt nomine, et tam paucæ sunt in veritate, ut vix

[1] Philip. II, 6. — [2] Alias 23 de verbis Domini — [3] Matth. xxv, 2, 3.

decem inveniantur? Non ita est. Nam si solas decem intelligi vellet bonas, non ibi ostenderet quinque fatuas. Si enim multæ sunt virgines quæ vocantur, quare contra quinque ostia domus magnæ clauduntur?

II. Intelligamus ergo, charissimi, ad omnes nos, id est, ad universam omnino Ecclesiam pertinere istam parabolam, non ad solos præpositos, de quibus hesterno die locuti sumus, nec ad solas plebes; sed prorsus ad omnes. Quare ergo quinque et quinque virgines? Istæ quinque et quinque virgines, omnes omnino sunt animæ Christianorum. Sed ut dicamus vobis, quod Deo inspirante sentimus, non qualescumque animæ, sed tales animæ quæ habent catholicam fidem, et habere videntur bona opera in Ecclesia Dei : et tamen ex ipsis quinque sunt prudentes, et quinque fatuæ. Quare ergo appellatæ sunt quinque, et quare virgines, prius videamus; et deinde cætera consideremus. Omnis anima in corpore ideo quinario numero censetur, quia quinque sensibus utitur. Nihil est enim quod sentimus ex corpore, nisi janua quinque partita, aut videndo, aut audiendo, aut odorando, aut gustando, aut tangendo. Qui ergo se abstinet ab illicito visu, ab illicito auditu, ab illicito odoratu, ab illicito gustatu, ab illicito tactu, propter ipsam integritatem, virginis nomen accepit.

III. Sed si bonum est, abstinere ab illicitis sentiendi motibus, et ideo unaquæque anima christiana virginis nomen accepit; quare quinque admittuntur, et quinque repelluntur? Et virgines sunt, et repelluntur. Parum est, quia virgines sunt : et lampades habent. Virgines, propter abstinentiam ab illicitis sensibus; lampades habent, propter opera bona. De quibus operibus Dominus dicit : « Luceant opera vestra coram hominibus, ut videant bona facta vestra, et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis

» est[1]. » Item Discipulis dicit : « Sint lumbi vestri ac» cincti, et lucernæ ardentes[2]. » In lumbis accinctis, virginitas : in lucernis ardentibus, opera bona.

IV. Non solet dici virginitas utique in conjugatis : tamen etiam ibi est fidei virginitas, quæ exhibet pudicitiam conjugalem. Nam ut noverit Sanctitas Vestra, non importune secundum animam et secundum integritatem fidei, qua etiam fide ab illicitis abstinetur, et bona opera fiunt, unumquemque vel unamquamque animam virginem dici; tota Ecclesia quæ constat ex virginibus et pueris, et maritatis fœminis et uxoratis viris, uno nomine virgo est appellata. Unde hoc probamus? Apostolum audi dicentem, non solis Sanctimonialibus, sed universæ prorsus Ecclesiæ : « Desponsavi vos uni viro virginem castam exhibere » Christo[3]. » Et quia hujus virginitatis corruptor, diabolus cavendus est, continuo ipse Apostolus cum dixisset : « Des» ponsavi vos uni viro virginem castam exhibere Christo : » adjunxit et ait : « Timeo autem, ne sicut serpens Evam » seduxit in versutia sua, sic et vestri sensus corrumpan» tur a castitate quæ est in Christo[4]. » In corpore virginitatem paucæ habent : in corde omnes habere debent. Si ergo ab illicitis abstinentia bona est, unde virginitas nomen accepit, et opera bona laudabilia sunt, quæ significantur lampadibus ; quare quinque admittuntur, et quinque repelluntur? Si et virgo est, et lampades fert, et tamen non admittitur ; ubi se videt qui nec virginitatem ab illicitis servat, nec opera bona volens habere in tenebris ambulat?

V. De istis ergo, fratres mei, de istis potius disputemus. Qui non vult videre quod malum est, qui non vult audire quod malum est, qui ab illicitis sacrificiorum nidoribus avertit odoratum, ab illicitis sacrificiorum cibis avertit gustatum, fugit complexum alienæ, frangit panem esu-

[1] Matth. v, 16. — [2] Luc. xii, 35. — [3] 2 Cor. xi, 2. — [4] Ibid. 3.

rienti, hospitem inducit in domum, vestit nudum, concordat litigiosum, visitat ægrotum, sepelit mortuum: ecce virgo, ecce habet lampades. Quid quærimus amplius? Adhuc quæro. Quid adhuc quæris, inquit? Adhuc quæro: intentum me fecit Evangelium sanctum. Etiam ipsas virgines, et ferentes lampades, alias dixit prudentes, alias stultas. Unde intuemur? unde discernimus? De oleo. Aliquid magnum significat oleum valde magnum. Putas non charitas est? Quærendo dicimus, non sententiam præcipitamus. Unde mihi videatur oleo charitas significari, dicam vobis. Apostolus dicit: « Adhuc supereminentiorem vobis viam demonstro[1]. » Supereminentiorem viam quam demonstrat? « Si linguis hominum loquar et Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum æramentum sonans, aut cymbalum tinniens[2]. » Ipsa est supereminens via, id est, charitas, quæ merito oleo significatur. Omnibus enim humoribus oleum supereminet. Mitte aquam, et superinfunde oleum, oleum supereminet. Mitte oleum, superinfunde aquam, oleum supereminet. Si ordinem servaveris, vincit: si ordinem mutaveris, vincit. Charitas nunquam cadit.

VI. Quid ergo, fratres? Jam disceptemus de quinque virginibus prudentibus et quinque fatuis. Voluerunt ire obviam sponso. Quid est ire obviam sponso? Corde ire, expectare ejus adventum. Sed ille tardabat. Dum tardat ille, « Dormierunt omnes. » Quid est « omnes? » Et fatuæ et sapientes, « Obdormitaverunt omnes, et dormierunt. » Putamus, bonus est somnus iste? Quid est somnus iste? Ne forte tardante sponso, quoniam abundat iniquitas, refrigescit charitas multorum. Siccine intellecturi sumus istum somnum? Non mihi placet: dico quare. Quia sunt ibi prudentes: et utique quando dixit

[1] I Cor. XII, 31. — [2] Id. XIII, 1.

Dominus : « Quoniam abundavit iniquitas, refrigescit » charitas multorum, » subjecit et ait : « Qui autem per- » severaverit usque in finem, hic salvus erit[1]. » Ubi vultis esse istas prudentes? Nonne in his qui perseveraverunt usque in finem? Non ob aliud, fratres, non ob aliud prorsus admitterentur intro, nisi quia perseveraverunt usque in finem. Non ergo eis obrepsit frigus charitatis, non in eis refriguit charitas; sed fervet usque in finem. Quia fervet usque in finem, ideo sponsi januæ patuerunt: ideo eis dictum est ut intrarent, sicut illi optimo servo : « Intra » in gaudium domini tui[2]. » Quid est ergo : « Dormita- » verunt omnes? » Est alius somnus, quem nemo evadit. Non recordamini Apostolum dicentem : « De dormientibus » autem nolo vos ignorare, fratres, id est, de his qui » mortui sunt[3]? » Quare enim dormientes vocantur, nisi quia suo die resuscitantur? « Ergo dormierunt omnes. » Putas, quia prudens est, ideo non habet mori? Fatua sit virgo, prudens sit virgo, somnum mortis omnes patiuntur.

VII. Aliquando autem dicunt sibi homines : Ecce jam dies judicii venit, tanta mala fiunt, tantæ tribulationes crebrescunt; ecce omnia quæ Prophetæ dixerunt, pene completa sunt; jam dies judicii instat. Qui hoc dicunt, et fideliter dicunt, tanquam obviam eunt sponso cogitationibus talibus. Sed ecce bellum super bellum, tribulatio super tribulationem, terræ motus super terræ motum, fames super famem, gens super gentem, et nondum venit sponsus. Cum ergo expectatur, ut veniat, dormiunt omnes illi qui dicunt : Ecce venit, et dies judicii hic nos invenit. Cum dicit, dormit. Ergo observet ad somnum suum, et perseveret in charitate usque ad somnum suum : expectantem illum inveniat somnus. Puta enim quia dormivit. « Numquid qui dormit, non adjiciet ut resurgat[4]?

[1] Matth. XXIV, 12. — [2] Id. XXV, 5. — [3] 2 Thess. IV, 12. — [4] Psal. XL, 9

» Dormierunt ergo omnes: » et de illis prudentibus, et de illis fatuis omnes dormierunt.

VIII. « Ecce media nocte clamor factus est. » Quid est, « media nocte? » Quando non speratur, quando omnino non creditur. Noctem posuit pro ignorantia. Aliquis quasi computat sibi : Ecce ab Adam tot anni transierunt, et ecce complentur sex millia annorum, et continuo, quomodo quidam tractatores computaverunt, continuo veniet dies judicii : et veniunt, et transeunt computationes, et adhuc remoratur sponsi adventus, et dormiunt virgines quæ obviam ierant. Et ecce dum non speratur, dum dicitur : Sex millia annorum expectabantur, et ecce transierunt, unde scimus jam quando veniet? Media nocte veniet. Quid est, Media nocte veniet? Dum nescis, veniet. Quare dum nescis, veniet? Ipsum Dominum audi : « Non est vestrum scire tempora, quæ Pater posuit in sua » potestate[1]. Dies Domini, ait Apostolus, tanquam fur in » nocte, ita veniet[2]. » Ergo vigila nocte, ne furem patiaris. Nam somnus mortis, velis nolis, veniet.

IX. Sed cum factus fuerit clamor media nocte. Quis iste clamor, nisi de quo Apostolus dicit : « In ictu oculi, » in novissima tuba[3]? » Canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti, et nos immutabimur. Denique clamore facto media nocte, quo clamabitur : « Ecce sponsus ve» nit, » quid sequitur? « Surrexerunt omnes. » Quid est : « Surrexerunt omnes? Veniet hora, dixit ipse Dominus, » quando omnes qui sunt in monumentis, audient vocem » ejus, et procedent[4]. » Ergo ad novissimam tubam surrexerunt omnes. « Prudentes autem illæ tulerunt oleum » secum in vasis suis : stultæ vero illæ non tulerunt oleum » secum[5]. » Quid est, « Non tulerunt oleum secum in

[1] Act. I, 17. — [2] I Thess. v. 2. — [3] I Cor. xv, 52. — [4] Joan v, 28.— [5] Matth. xxv, 3.

» vasis suis? » Quid est, « in vasis suis? » In cordibus suis. Unde dicit Apostolus : « Gloria nostra hæc est, testimo- » nium conscientiæ nostræ[1]. » Ibi oleum, magnum oleum : de dono Dei est hoc oleum. Denique homines oleum mittere intro possunt, olivam creare non possunt. Ecce habeo oleum : numquid tu creasti oleum? De Dei dono est. Habes oleum, porta tecum. Quid est porta tecum. Intus habe, ibi place Deo.

X. Etenim ecce istæ virgines stultæ, quæ non portaverunt oleum secum, abstinentia sua qua virgines appellantur, et bonis operibus suis, quando lampades ferre videntur; hominibus volunt placere. Et si hominibus volunt placere, et ideo omnia ista laudabilia faciunt, oleum secum non portant. Tu ergo tecum porta, intus porta, ubi videt Deus : ibi porta testimonium conscientiæ tuæ. Qui autem ambulat ad testimonium alienum, oleum non portat secum. Si ideo abstines ab illicitis, et facis bona opera, ut ab hominibus lauderis, non est intus oleum. Denique cum cœperint homines non laudare, deficiunt lampades. Intendat itaque Charitas Vestra : Antequam dormirent illæ virgines, non est dictum, quia extinguebantur lampades illarum. Sapientium lampades ardebant de oleo interno, de conscientiæ securitate, de interiore gloria, de intima charitate. Ardebant tamen et illarum fatuarum. Quare tunc ardebant? Quia non deerant laudes hominum. Postea vero quam surrexerunt, id est, in resurrectione a mortuis, cœperunt aptare lampades suas, id est, præparare Deo operum suorum reddere rationem. Et quia tunc nemo est qui laudet, omnis homo causæ suæ vacat, nemo est tunc qui non de se cogitet : non ergo erant qui oleum venderent; cœperunt deficere lampades, et converterunt se fatuæ ad quinque prudentes : « Date nobis de oleo ves-

[1] 2 Cor. 1, 12.

» tro, quia lampades nostræ extinguuntur. » Hoc quærebant quod consueverant, id est, alieno oleo lucere ad alienas laudes ambulare. « Date nobis de oleo vestro, quia » lampades nostræ extinguuntur. »

XI. At illæ, « Ne forte, inquiunt, non sufficiat nobis » et vobis, ite potius ad vendentes, et emite vobis. » Non consulentium, sed irridentium est ista responsio. Quare irridentium? Quia sapientes erant, quia sapientia erat in illis. Non enim sapientes de suo erant : sed illa in illis erat sapientia, de qua scriptum est in quodam libro, quæ dicit contemptoribus suis, cum venerint ad mala, quæ illis minata est : « Et ego vestræ perditioni superri» debo [1]. » Quid mirum est, quia sapientes irrident fatuas? Quid est irridere?

XII. « Ite ad vendentes, et emite vobis : » quæ non solebatis bene vivere, nisi quia vos homines laudabant, qui vobis oleum vendebant. Quid est, oleum vendebant? Laudes vendebant. Qui vendunt laudes, nisi adulatores? Quanto magis non acquiesceretis adulatoribus, et intus oleum portaretis, et propter bonam conscientiam omnia bona opera faceretis : tunc diceretis : « Emendabit me » justus in misericordia, et arguet me ; oleum autem pec» catoris non impinguabit caput meum [2]. » Melius, inquit, emendet me justus, arguat me justus, colaphizet me justus, corrigat me justus, quam impinguet caput meum oleum peccatoris. Quid est oleum peccatoris, nisi blandimenta adulatoris.

XIII. « Ite ergo ad vendentes, » hoc facere consuestis. Nos autem non vobis damus. Quare? « Ne forte non suffi» ciat nobis et vobis. » Quid est, non sufficiat? Non desperatione dictum est, sed sobria et pia humilitate. Quamvis enim bonus habeat bonam conscientiam ; unde

[1] Prov. I, 26. — [2] Psal. CXL, 5.

scit, quemadmodum judicet ille qui a nemine fallitur? Habet bonam conscientiam, non illum titillant crimina in corde concepta, sed propter quotidiana quædam vitæ humanæ peccata, licet bona conscientia sit, tamen dicit Deo : « Dimitte nobis debita nostra. » quia fecit quod sequitur : « Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris[1]. » Fregit panem esurienti ex corde, vestivit nudum ex corde : de oleo interiore fecit opera bona, et tamen in illo judicio trepidat ipsa bona conscientia.

XIV. Vide quid est : « Date nobis oleum. » Audierunt : « Ite potius ad vendentes. » Quia laudibus humanis bene vivere consuestis, vobiscum oleum non portatis : non autem nos damus ; « Ne forte non sufficiat nobis et vobis. » Vix enim de nobis judicamus, quanto minus possumus judicare de vobis? Quid est : « Vix de nobis judicamus? Quia cum » rex justus sederit in throno, quis gloriabitur castum se » habere cor[2]? » Forte tu non invenis aliquid in conscientia tua ; et invenit ille qui melius videt, cujus acies divina penetrat altiora : videt forte aliquid, invenit forte aliquid. Quanto melius illi dicis : « Ne intres in judicium » cum servo tuo[3]? » Etiam quanto melius dicis : « Dimitte » nobis debita nostra? » Quia et dicitur tibi propter illas faces, propter illas lampades : « Esurivi, et dedisti mihi » manducare. » Quid ergo illæ non illud fecerunt? non fecerunt ante illum. Sed quomodo fecerunt? Quomodo prohibet Dominus, qui dixit : « Cavete facere justitiam vestram coram hominibus, ut videamini ab eis : alioquin » non habebitis mercedem apud Patrem vestrum, qui in » cœlis est. Et nolite similes esse hypocritis, quando » oratis. Amant enim stare in plateis, et orare, ut videantur ab hominibus. Amen dico vobis, perceperunt » mercedem suam[4]. » Emerunt oleum, pretium dederunt;

[1] Matth. vi, 12. — [2] Prov. xx, 8, 9. — [3] Psal. cxlii, 2. — [4] Matth. vi, 1, 2.

emerunt, non sunt fraudati laudibus humanis : quæsierunt laudes humanas; habuerunt. Istæ laudes humanæ in die judicii non eos adjuvant. Illæ autem quomodo fecerunt? « Luceant opera vestra coram hominibus, ut vi» deant bona facta vestra, et glorificent Patrem vestrum, » qui in cœlis est[1]. » Non ait, Vos. Non enim de tuo habes oleum. Jacta te, et dic, habeo : sed ab eo : « Quid » enim habes, quod non accepisti[2]? » Ergo illæ sic fecerunt, illæ sic.

XV. Non est autem mirandum : « Cum eunt emere, » cum quærunt a quibus laudentur, et non inveniunt; cum quærunt a quibus consolentur, et non inveniunt; aperta est janua, « Venit sponsus » et sponsa, tunc glorificata cum Christo Ecclesia, ut singula membra ad totum se colligant. « Et intraverunt cum eo ad nuptias, et clausum » est ostium. » Et illæ fatuæ postea venerunt : sed numquid oleum emerunt, aut a quibus emerent invenerunt? Ideo januas clausas invenerunt : pulsare cœperunt, sed sero.

XVI. Dictum est, verum est, non fallaciter dictum est : « Pulsate, et aperietur vobis[3] : » sed modo quando tempus est misericordiæ, non quando tempus est judicii. Non enim possunt confundi ista tempora, cum misericordiam et judicium Domino suo cantet Ecclesia[4]. Tempus est misericordiæ; age pœnitentiam. Tempore judicii illam habes agere? Eris in virginibus illis, contra quas clausum est ostium. « Domine, Domine, aperi nobis. » Numquid non pœnitentiam egerunt, quia secum oleum non portaverunt? Et quid illis profuit sera pœnitentia, quando eas irridebat vera sapientia? « Clausum est ergo ostium. » Et quid illis dictum est? « Non novi vos. » Non illas novit, qui omnia novit? Quid ergo est : « Non novi vos? » Improbo vos,

[1] Matth. v, 16. — [2] 1 Cor. iv, 7. — [3] Matth. vii, 7, et Psal. c, 1.

reprobo vos. In arte mea non vos agnosco, ars mea nescit vitia : hoc est autem magnum, et nescit vitia, et judicat vitia. Nescit faciendo, judicat arguendo. Sic ergo « Non » novi vos. »

XVII. Ierunt, intraverunt quinque prudentes. Quam multi estis, fratres mei, in nomine Christi : sint in vobis quinque prudentes, sed nolite quinque homines. Sint in vobis quinque prudentes, ad istam prudentiam quinarii numeri pertinentes. Veniet enim hora, et quando nescimus, veniet. Media nocte veniet, vigilate. Sic clausit Evangelium : « Vigilate, quia nescitis diem neque horam. » Si ergo dormituri sumus, quomodo vigilamus : Corde vigila, fide vigila, spe vigila, charitate vigila, operibus vigila : et quando corpore dormiveris, veniet tempus ut surgas. Cum autem surrexeris, præpara lampades. Tunc non extinguantur, tunc interiore conscientiæ oleo vegetentur : tunc sponsus ille incorporeis nexibus amplectatur, tunc te introducat in domum, ubi nunquam dormias, ubi nunquam tua lampas possit extingui. Hodie vero laboramus, et lampades nostræ inter ventos sæculi hujus tentationesque fluctuant : sed ardeat in robore flamma nostra, ut ventus tentationis augeat ignem potius, quam extinguat.

## SEM O XCIV[1].

*De verbis Evangelii Matth.* XXIII, *ubi servus piger, qui talentum acceptum noluit erogare, damnatur.*

Domini fratres et coepiscopi mei præsentia quidem sua nos visitare et exhilarare dignati sunt : sed nescio quare nolunt me fessum adjuvare. Hoc ideo Charitati Vestræ dixi ipsis audientibus, ut quodam modo audientia vestra intercedat pro me apud illos, ut quando eos rogo faciant et ipsi sermonem. Erogent quod acceperunt, operari magis quam excusare dignentur. A me autem fatigato et vix loquente, pauca libenter accipite. Habemus enim et libellum de beneficiis Dei per sanctum Martyrem datis, pariter libentius audiamus. Quid ergo est? quid dicam vobis? Audistis in Evangelio et bonorum servorum meritum, et pœnam malorum[2]. Et malitia tota servi illius reprobati graviterque damnati ista fuit, quia noluit erogare. Servavit integrum quod accepit : sed Dominus ejus lucra quærebat. Avarus est Deus ad salutem nostram. Si sic damnatur qui non erogavit, quid debent expectare qui perdunt? Nos ergo dispensatores sumus, nos erogamus, vos accipitis. Lucra quærimus : bene vivite. Lucra enim erogationis nostræ ista sunt. Sed etiam ad vos nolite existimare non pertinere erogationem. Non potestis erogare

[1] Alias 51 de Sanctis. — [2] Vide supra Serm. LXXIX et infra Sermones de sancto Stephano. — [3] Matth. XXV.

de isto loco superiore, sed potestis ubicumque estis. Ubi reprehenditur Christus, defendite : murmuratoribus respondete, blasphematores corripite, ab eorum vos sociecietate alienate. Sic erogatis, si aliquos lucramini. Agite vicem nostram in domibus vestris. Episcopus inde appellatus est, quia superintendit, quia intendendo curat. Unusquisque ergo in domo sua, si caput est domui suæ, debet ad eum pertinere episcopatus officium, quomodo sui credant, ne aliqui ipsorum in hæresim incurrant, ne uxor, ne filius, ne filia, ne ipse servus, quia tanti est emptus. Disciplina apostolica præposuit dominum servo, et servum subdidit domino[1] : Christus tamen pro ambobus unum pretium dedit. Minimos vestros nolite contemnere, domesticorum vestrorum salutem omni vigilantia procurate. Hæc si facitis, erogatis : pigri servi non eritis, damnationem tam detestandam non timebitis.

[1] Ephes. VI, 5, et Tit. II, 9.

# SERMO XCV.

## *De verbis Evangelii Marci* VIII, *ubi miraculum septem panum refertur.*

Nunc primum prodit ex veteri codice Colbertinæ bibliothecæ notato 821, In quo inscribitur : *Tractatus sancti Augustini secundum Marcum de septem panibus.* Hujus Sermonis Fragmentum insigne dederat Florus ad 1 Cor. 13.

I. Scripturas sanctas exponentes vobis, quasi panes frangimus vobis. Vos esurientes accipite, et saginam laudis corde eructuate : et qui estis divites in epulis, nolite macri esse in operibus et factis bonis. Quod ego erogo vobis, non est meum. Quod manducatis, manduco : unde vivitis, vivo. Commune habemus in cœlo cellarium : inde enim venit verbum Dei.

II. Septem panes significant septiformem operationem Spiritus sancti : quatuor millia hominum, Ecclesiam sub quatuor Evangeliis constitutam : septem sportæ fragmentorum, perfectionem Ecclesiæ[1]. Hoc enim numero sæpissime perfectio figuratur. Unde est enim quod dictum est : « Septies in die laudabo te[2] ? » Numquid errat homo, qui toties laudaverit[3] Dominum. Quid est ergo, « Septies » laudabo, » nisi, nunquam a laude cessabo ? Totum enim tempus significat qui dicit, septies. Unde septem dierum volumina sæculo provolvuntur. Quid est ergo, « Septies

[1] Marc. VIII, 6. — [2] Psal. CXVIII, 164. — [3] *Forte* non laudaverit.

» in die laudabo te, » nisi quod alio loco dicitur : « Semper laus ejus in ore meo[1]? » Propter ipsam perfectionem ad septem ecclesias scribit Joannes. Apocalypsis liber est sancti Joannis evangelistæ : scribit ad septem Ecclesias[2]. Veraces estote, sportas agnoscite. Non enim fragmenta illa perierunt : sed quia et vos ad Ecclesiam pertinetis, vobis utique profecerunt. Quod vobis ista expono, Christo ministro : vos cum tranquille auditis, discumbitis. Ego corpore sedeo, corde consisto, et sollicitus ministro vobis; ne forte aliquem vestrum offendat vasculum, non cibus. Epulas Dei nostis, sæpe audistis, mentes quærunt, non ventres.

III. Certe saginata sunt quatuor millia hominum de septem panibus : quid mirabilius? Et tamen parum erat, nisi etiam sportæ septem de fragmentis residuis implerentur. O magna mysteria! operabantur, et opera loquebantur. Facta illa si intelligas, verba sunt. Et vos ad quatuor millia pertinetis, quia sub Evangelio quaternario vivitis. Ad numerum non pertinuerunt pueri et mulieres. Sic enim dictum est : « Erant autem qui manducaverunt quatuor millia hominum, exceptis pueris et mulieribus[3]. » Quasi sine numero essent insensati et effœminati. Tamen manducent et ipsi. Manducent : forte pueri crescunt, et non erunt pueri : forte effœminati corriguntur, et castificantur. Manducent : erogamus, impendimus. Qui sint autem isti, Deus inspicit convivium suum, et si se non correxerint, qui novit invitare, novit et separare.

IV. Nostis, charissimi : recolite evangelicam parabolam; quia intravit Dominus inspicere recumbentes in quodam convivio suo. Paterfamilias qui invitaverat, sicut scriptum est, invenit ibi hominem non vestitum vestem

[1] Psal. XXXIII, 2. — [2] Apoc. I, 4. — [3] Matth. XV, 38.

nuptialem[1]. Ad nuptias enim invitaverat sponsus ille speciosus forma præ filiis hominum. Sponsus ille fœdus factus propter sponsam fœdam, ut eam faceret pulchram. Unde fœdus factus est pulcher? Si non probo, blasphemo. Dat mihi pulchritudinis ejus testimonium Propheta dicens: « Speciosus forma præ filiis hominum[2]. » Dat mihi deformitatis ejus testimonium alius Propheta dicens: « Vi» dimus eum, et non habebat speciem neque decorem; » sed vultus ejus abjectus, deformis positio ejus[3]. » O Propheta, qui dixisti: « Speciosus forma præ filiis ho» minum, contradicitur tibi: alius Propheta procedit contra te, et dicit, Mentiris: Vidimus eum. Quid est quod dicis: « Speciosus forma præ filiis hominum? Vidi» mus eum non habentem speciem, neque decorem. » Ergo isti Prophetæ duo in angulo pacis discordant? De Christo ambo dixerunt, de lapide angulari ambo dixerunt. In angulo concordant parietes. Si non concordaverunt, non est ædificium, sed ruina. Concordant Prophetæ, non eos dimittamus in rixa. Imo nos eorum pacem cognoscamus: nam illi litigare non norunt. O Propheta, qui dixisti: « Speciosus forma præ filiis hominum, » ubi vidisti? Responde, responde, ubi vidisti? « Cum in forma Dei esset » non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo[4]. » Ibi vidi. An tu dubitas eum qui æqualis est Deo speciosum esse præ filiis hominum? Respondisti: respondeat ille qui dixit: « Vidimus eum, et non habebat speciem, neque » decorem. » Dixisti, dic ubi vidisti. A verbis ipsius sumit exordium: ubi ille finivit, ibi iste incipit. Ubi ille finivit? « Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus » est esse æqualis Deo. » Ecce ubi vidit speciosum forma præ filiis hominum; dic tu, ubi vidisti quia non habebat speciem neque decorem? « Sed semetipsum exinanivit for-

[1] Matth. XXII, 11. — [2] Psal. XLIV, 3. — [3] Isai. LIII, 2. — [4] Philip. II, 6.

» mam servi accipiens, in similitudinem hominum factus » et habitu inventus ut homo. » De deformitate ipsius ad» huc dicit : Humiliavit se ipsum, factus obediens usque » ad mortem, mortem autem crucis. » Ecce ubi vidi. Concordant ergo ambo pacifici, et pacati sunt ambo. Quid est speciosius Deo? Quid deformius Crucifixo?

V. Iste ergo sponsus speciosus forma præ filiis hominum, deformis factus ut pulchram faceret sponsam, cui dicitur : « O decora inter mulieres[1]. » de qua dicitur : « Quæ est ista quæ ascendit dealbata, illuminata, non » colore mendaci fuscata[2] : » invenit ergo iste qui vocavit ad nuptias hominem non habentem vestem nuptialem, et ait illi : « Amice, quid huc intrasti non habens vestem » nuptialem. At ille obmutuit : » Non enim invenit quod responderet. Et ait paterfamilias qui intraverat : « Ligate » illi manus et pedes, et projicite illum in tenebras exte» riores : ibi erit fletus et stridor dentium[3]. » De tam parva culpa tam magna pœna? Magna enim. Parva dicitur culpa non habere vestem nuptialem : parva, sed non intelligentibus. Quando ille sic succenseret, quando ille sic judicaret, ut propter vestem nuptialem quam non habebat, mitteret eum ligatis manibus et pedibus in tenebras exteriores, ubi esset fletus et stridor dentium, nisi culpa esset valde gravis vestem non habere nuptialem. Dico : quia per me invitati estis, et si vos ille invitavit, per nos invitavit. In convivio estis omnes, habetote vestem nuptialem. Expono quæ est, ut omnes habeatis, et si aliquis me non[4] audit qui non habet, antequam veniat paterfamilias et convivas suos inspiciat, mutetur in melius, accipiat vestem nuptialem, securus discumbat.

VI. Non enim vere, charissimi, ille qui inde projectus est unum hominem significat : absit. Multi sunt. Et ipse

[1] Cant. I, 7. — [2] Id. III, 6. — [3] Matth. XXII, 12, 13. — [4] *Forte* nunc.

Dominus qui hanc parabolam proposuit, Sponsus ipse convivii convocator et convivarum vivificator, ipse nobis exposuit, quia homo ille non unum hominem significat[1], sed multos, ibi, in ipso loco, in eadem parabola. Non eo longe, ibi expono, ibi frango et manducandum appono. Ait enim, cum inde missus esset ille non habens vestem nuptialem in tenebras exteriores : ait ergo, et secutus adjunxit : « Multi enim sunt vocati, pauci vero » electi[2]. » Unum hinc projecisti, et dicis : « Multi enim » sunt vocati, pauci electi. » Sine dubio electi non sunt projecti : et ipsi erant pauci qui discumbentes remanserant ; et multi erant in illo uno, quia ille unus unum corpus malorum est, qui non habet vestem nuptialem.

VII. Quid est vestis nuptialis[3]? Quæramus illam in Litteris sanctis. Quid est vestis nuptialis? Sine dubio aliquid est quod mali et boni commune non habent : hoc inveniamus, et invenimus vestem nuptialem. In donis Dei quid est, quod commune non habent boni et mali? Quod homines sumus et pecora non sumus, Dei donum est : sed commune hoc cum bonis et malis[4]. Quod nobis lux de cœlo oritur, de nube pluviæ descendunt, fontes manant, agri fructificant, dona sunt, sed bonis malisque communia. Intremus ad nuptias, foris alios relinquamus, qui non venerunt vocati. Ipsos convivas, id est Christianos consideremus. Baptismum donum Dei est, habent illum boni et mali. Altaris sacramenta simul accipiunt boni et mali. Prophetavit Saül iniquus, et viro sancto atque justissimo infestus, dum eum persequeretur prophetavit. Numquid dicuntur credere soli boni? « Et dæmones credunt, et contremiscunt[5]. » Quid facio? Excussi omnia, et ad vestem illam fundum perveni. Involucrum meum explicavi, omnia vel

1 Vide supra Serm. xc, n. 4. — 2 Matth. xxii, 14. — 3 Florus ad 1 Cor. xiii.
4 Vide supra Serm. xc, n. 5 et seq. — 5 Jacob. ii, 19.

pene omnia consideravi, ad vestem illam nondum perveni. Quodam loco Paulus apostolus attulit mihi magnum involucrum magnarum rerum; exposuit ante me, et dixi ei: Ostende mihi si forte hic illam vestem nuptialem reperisti. Cœpit excutere singula, et dicere: « Si linguis hominum loquar et Angelorum, si habeam omnem scientiam, et prophetiam, et omnem fidem, ita ut montes transferam; si distribuero omnia mea pauperibus, et tradam corpus meum ut ardeam [1]. » Magnæ vestes: nondum tamen est illa nuptialis. Jam profer nobis nuptialem vestem. Quid nos, Apostole, suspendis? Prophetia forte Dei donum est, quod non habent boni et mali. « Si charitatem, inquit, non habeam, nihil sum, nihil mihi prodest. » Ecce vestis nuptialis: induite vos, convivæ, ut securi discumbatis. Nolite dicere: Ad istam vestem habendam pauperes sumus. Vestite, et vestimini. Hyems est: vestite nudos: nudus est Christus: et quicumque non habetis vestem nuptialem, dabit illam. Ad illum currite, ipsum rogate: novit sanctificare fideles suos, novit vestire nudos suos. Ut possitis vestem habentes nuptialem non timere tenebras exteriores, vincula membrorum et manuum et pedum; non deficiant opera. Si deficiunt, ligatis manibus quid facturus est? ligatis pedibus quo fugiturus est? Illam teneatis vestem nuptialem, induimini ipsam, et securi discumbite, quando venit inspicere. Dies judicii aderit: magnum spatium modo largitur, qui nudus erat aliquando vestiatur.

[1] I Cor XIII, 1-3.

# SERMO XCVI[1].

De verbis Evangelii Marci VIII : *Si quis vult me sequi, abneget semetipsum,* etc. Deque verbis 1 Joan II, *Qui diligit mundum, non est dilectio Patris in eo.*

I. Durum videtur et grave quod Dominus impetravit, ut si quis eum vult sequi, abneget se ipsum[2]. Sed non est durum nec grave quod ille imperat, qui adjuvat ut fiat quod imperat. Nam et illud verum est quod ei dicitur in Psalmo : « Propter verba labiorum tuorum ego cus» todivi vias duras[3]. » Et illud verum est quod ipse dixit : « Jugum meum lene est, et onus meum leve est[4]. » Quidquid enim durum est in præceptis, ut sit lene, charitas facit. Novimus quanta ipse amor faciat. Plerumque etiam ipse amor reprobus atque lascivus est : quanta homines dura perpessi sunt; quanta indigna et intolerabilia pertulerunt, ut pervenirent ad id quod amaverunt? sive sit amator pecuniæ, qui vocatur avarus; sive sit honoris amator, qui vocatur ambitiosus ; sive sit corporum pulchrorum amator, qui vocatur lascivus. Et quis posset enumerare omnes amores? Considerate tamen, quantum laborent omnes amatores, nec sentiunt quod laborant : et tunc ab eis plus laboratur, quando a labore quisque prohibetur. Cum ergo tales sint homines plures; quales sunt amores, nihilque aliud curæ esse debeat quomodo vivatur, nisi ut quod amandum est eligatur : quid miraris, si ille qui diligit Christum, et qui vult sequi Christum,

[1] Alias de Diversis 47.— [2] Marc. VIII, 34.— [3] Psal. XVI, 4.— [4] Matth. XI, 30.

amando negat se ipsum ? Si enim perit homo amando se, profecto invenitur negando se.

II. Prima hominis perditio, fuit amor sui. Si enim se non amaret, et Deum sibi præponeret, Deo esse semper subditus vellet : non autem converteretur ad negligendam voluntatem illius, et faciendam voluntatem suam. Hoc est enim amare se, velle facere voluntatem suam. Præpone his voluntatem Dei : disce amare te, non amando te. Nam ut sciatis vitium esse se amare, sic Apostolus dicit : « Erunt enim homines se ipsos amantes[1]. » Et numquid qui amat se, fidit in se ? Incipit enim deserto Deo amare se, et ad ea diligenda quæ sunt extra se, pellitur a se : usque adeo ut cum dixisset idem Apostolus : « Erunt » homines se ipsos amantes, » continuo subjiceret : « Amato» res pecuniæ. » Jam vides quia foris es. Amare te cœpisti : sta in te, si potes. Quid is foras ? Numquid pecunia dives factus es amator pecuniæ ? Cœpisti diligere quod est extra te, perdidisti te. Cum ergo pergit amor hominis etiam a se ipso ad ea quæ foris sunt, incipit cum vanis evanescere, et vires suas quodam modo prodigus erogare. Exinanitur, effunditur, inops redditur, porcos pascit : et laborans in pastione porcorum, aliquando recordatur et dicit : « Quanti mercenarii patris mei panem manducant, » et ego fame hic pereo[2] ? Sed hoc quando dicit, quid narratum est de ipso filio qui omnia effudit in meretricibus, qui habere voluit in potestate quæ bene illi apud patrem servabantur ; habere illa voluit in arbitrio suo, effudit ea, factus est inops : quid de illo dicitur ? « Et re» versus ad semetipsum. » Si reversus est ad se, exierat a se. Quia ceciderat a se, et exierat a se, redit prius ad se, ut redeat in illo unde ceciderat a se. Sicut enim cadendo a se, remansit in se : sic redeundo ad se, non debet rema-

[1] 2 Tim. III, 2. — [2] Luc. XV, 17.

nere in se, ne iterum exeat a se. Reversus ad semetipsum, ut non remaneret in semetipso, quid dixit? « Surgam, et ibo ad patrem meum[1]. » Ecce unde ceciderat a se, ceciderat a patre suo : ceciderat a se, ad ea quæ foris sunt exiit a se. Redit ad se, et pergit ad patrem, ubi tutissime servet se. Si ergo exierat a se, et a quo exierat, redeundo ad se, ut eat ad patrem, neget se. Quid est, neget se? Non præsumat de se, sentiat se hominem, et respiciat dictum propheticum : « Maledictus omnis qui » spem suam ponit in homine[2]. « Subducat se sibi, sed non deorsum versus. Subducat se sibi, ut hæreat Deo. Quidquid boni habet, illi tribuat a quo factus est : quidquid mali habet, ipse sibi fecit. Deus quod in illo malum est, non fecit : perdat quod fecit, qui inde defecit. « Abneget, inquit, se et tollat crucem suam, et sequa» tur me. »

III. Quo sequendus est Dominus? Quo iit, novimus : eamdem solemnitatem ante dies paucissimos celebravimus. Resurrexit enim, et ascendit in cœlum : illo sequendus est. Plane desperandum non est, quia ipse promisit, non quia homo aliquid potest. Longe a nobis erat cœlum antequam caput nostrum iisset in cœlum. Jam quare desperemus, si membra illius capitis sumus? Illo ergo sequendus est. Et quis nolit eum sequi ad talem sedem? Maxime quia multum timoribus et doloribus laboratur in terra. Quis nolit illo sequi Christum, ubi summa est felicitas, summa pax, perpetua securitas? Bonum est illo eum sequi : sed videndum est qua. Etenim verba ista Dominus Jesus non tunc dicebat, quando a mortuis jam resurrexerat. Nondum erat passus, venturus erat ad crucem, venturus ad exhonorationem, ad contumelias, ad flagella, ad spinas, ad vulnera, ad insultationes, oppro-

[1] Luc. xv, 18. — [2] Jerem. xvii, 5.

bria, mortem. Quasi exasperata est via : pigrum te facit : non vis sequi. Sequere. Asperatum est quod sibi homo fecit, sed contritum est quod Christus redeundo calcavit. Nam quis non velit ire ad exaltationem? Omnes delectat celsitudo : sed humilitas gradus est. Quid tendis pedem ultra te? Cadere vis, non ascendere. A gradu incipe, et ascendisti. Istum gradum humilitatis nolebant attendere duo illi Discipuli, qui dicebant : « Domine, jube ut » unus nostrum in regno tuo sedeat ad dexteram tuam, » et alius ad sinistram tuam [1]. » Sublimitatem quærebant, gradum non videbant. Dominus autem ostendit gradum. Quid enim respondit? « Potestis bibere calicem » quem ego bibiturus sum? » Qui quæritis apicem sublimitatis, potestis bibere calicem humilitatis? Ideo non utcumque ait : « Abneget se ipsum, et sequatur me : » sed addidit, « Tollat crucem suam, et sequatur me. »

IV. Quid est : « Tollat crucem suam? » Ferat quidquid molestum est : sic me sequatur. Cum enim cœperit me moribus et præceptis meis sequi, multos habebit contradictores, multos habebit prohibitores, multos habebit dissuasores, et hoc de ipsis quasi comitibus Christi. Cum Christo ambulabant, qui cæcos clamare prohibebant. Sive ergo minas, sive blandimenta, sive quaslibet prohibitiones, si sequi vis, in crucem verte; tolera, porta, noli succumbere. Videntur his verbis Domini exhortata martyria. Si persecutio est, nonne pro Christo debent cuncta contemni? Amatur mundus : sed præponatur a quo factus est mundus. Magnus est mundus : sed major est a quo factus est mundus. Pulcher est mundus : sed pulchrior est a quo factus est mundus. Blandus est mundus : sed suavior est a quo factus est mundus. Malus est mundus : et bonus est a quo factus est mundus. Quomodo

[1] Marc x, 37.

potero absolvere et explicare quod dixi? Adjuvet Deus. Quid enim dixi? quid laudastis? Ecce quæstio est, et tamen jam laudastis. Quomodo malus est mundus; si bonus est a quo factus est mundus? Nonne Deus fecit omnia, et ecce bona valde[1]? Nonne per singula testatur Scriptura, quod bona fecerit Deus, dicendo : « Et vidit » Deus quia bonum est[1]?» Et universa in fine ita conclusit quemadmodum fecit Deus omnia, et ecce bona valde.

V. Quomodo ergo malus est mundus, et bonus est a quo factus est mundus? quomodo? « Quoniam mundus per » eum factus est, et mundus eum non cognovit[2]. » Mundus per eum factus est, cœlum et terra, et omnia quæ in eis sunt : « Mundus enim eum non cognovit, » amatores mundi; amatores mundi, et contemptores Dei : iste mundus eum non cognovit. Sic ergo malus est mundus, quia mali sunt qui Deo præferunt mundum. Et bonus est qui fecit mundum, cœlum, et terram, et mare, et ipsos qui amant mundum. Solum enim quod amant mundum et non amant Deum, in illis non ipse fecit. Ipsos autem, quod ad naturam pertinet, ipse fecit : quod ad culpam pertinet, non ipse fecit. Hoc est quod paulo ante dixi : Deleat homo quod fecit, et placebit ei qui eum fecit.

VI. Nam est et mundus bonus in ipsis hominibus; sed ex malo factus. Totum enim mundum, si homines ponas mundum, excepto quod dicimus mundum cœlum et terram, et omnia quæ in eis sunt; si homines dicas mundum, totum mundum malum fecit, qui primo peccavit. Omnis massa in radice vitiata est. Bonum hominem fecit Deus : sic habet Scriptura : « Fecit Deus hominem rectum, et » ipsi homines adinvenerunt cogitationes multas[3]. » A multis curre ad unum, dispersa collige in unum : conflue, munitus esto, mane apud unum : noli ire in multa. Ibi est

[1] Gen. I. — [2] Joan. I, 10. — [3] Eccli. VII, 30.

beatitudo. Sed defluximus, in perditionem perreximus : omnes cum peccato nati sumus, et ad id quod nati sumus, male vivendo et nos addidimus, et totus mundus factus est malus. Christus autem venit, et elegit quod fecit, non quod invenit : nam omnes malos invenit, et gratia sua bonos fecit. Et factus est alter mundus : et mundum persequitur mundus.

VII. Quis est mundus qui persequitur? De quo nobis dicitur : « Nolite diligere mundum, et ea quæ in mundo » sunt. Quisquis dilexerit mundum, non est charitas Pa- » tris in illo. Quia omnia quæ in mundo sunt, concupis- » centia carnis est, et concupiscentia oculorum, et ambitio » sæculi, quæ non est a Patre, sed ex mundo est. Et » mundus transit, et concupiscentia ejus. Qui autem per- » ficit voluntatem Dei, manet in æternum, sicut et Deus » manet in æternum[1]. » Ecce ambos mundos dixi, et persequentem, et quem persequitur. Quis est mundus persequens? « Omnia quæ in mundo sunt, concupiscentia » carnis, et concupiscentia oculorum, et ambitio sæculi, » quæ non est a Patre, sed ex mundo est : et mundus » transit. » Ecce iste est mundus persequens. Quis est mundus quem persequitur? « Quisquis fecerit voluntatem » Dei, manet in æternum, sicut et Deus manet in æter- » num. »

VIII. Sed ecce, ille qui persequitur, mundus vocatur : probemus, si et ille qui persecutionem patitur, mundus vocatur. An vero surdus es adversus vocem Christi dicentis, vel potius Scripturæ sanctæ attestantis : « Deus erat in » Christo mundum reconcilians sibi[2]? Si odit vos mundus, » ait, scitote quia me prius odio habuit[3]. » Ecce odit mundus. Quem, nisi mundum? « Deus erat in Christo mun- » dum reconcilians sibi. » Persequitur mundus damnatus :

[1] Joan. I, 15-17. — [2] 2 Cor. V, 19. — [3] Joan. XV, 18.

persecutionem patitur mundus reconciliatus. Mundus damnatus; quidquid præter Ecclesiam : mundus reconciliatus, Ecclesia. « Non enim venit Filius hominis, ait, ut » judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum[1]. »

IX. Sed in hoc mundo sancto, bono, reconciliato, salvato ; imo salvando, nunc autem spe salvato : « Spe enim » salvi facti sumus[2] : » in hoc ergo mundo, hoc est Ecclesia : quæ tota sequitur Christum, universaliter dixit : « Qui vult me sequi, abneget semetipsum. » Non enim hoc virgines debent audire, et maritatæ non debent; aut viduæ debent, et nuptæ non debent : aut monachi debent, et conjugati non debent : aut clerici debent, et laïci non debent : sed universa Ecclesia, universum corpus, cuncta membra per officia propria distincta et distributa, sequantur Christum. Tota sequatur ipsa unica, sequatur columba, sequatur sponsa, sequatur redempta et dotata sanguine sponsi. Habet ibi locum suum integritas virginalis; habet ibi locum suum continentia vidualis; habet ibi locum suum pudicitia conjugalis : non ibi habet locum suum adulterium; non ibi habet locum suum illicita et punienda lascivia. Ista autem membra quæ habent ibi locum suum in genere suo, et in loco suo, et in suo modo, sequantur Christum; abnegent se, id est, non præsumant de se : tollant crucem suam, id est, tolerent in mundo pro Christo quidquid intulerit mundus. Ament eum, qui solus non decipit, qui solus non fallitur, solus non fallit : ament eum, quia verum est qnod promittit. Sed quia non modo dat, titubat fides. Dura, persevera, tolera, porta dilationem, et tulisti crucem.

X. Non dicat virgo : Sola ibi ero. Non enim sola ibi erit Maria, sed erit ibi et Anna vidua. Non dicat nupta : Vidua ibi erit, non ego. Non enim erit ibi Anna ; et non ibi erit

[1] Joan. III, 17. — [2] Rom. VIII, 24.

Susanna. Sed plane inde se probent qui ibi futuri sunt, ut qui habent hic inferiorem locum, non invideant, sed diligant in aliis meliorem locum. Etenim, verbi gratia, fratres mei, ut advertatis : conjugalem vitam quisque elegit, continentem vitam quisque elegit ; si ille qui elegit vitam conjugalem, concupiverit adulteria, retro respexit ; illud concupivit, quod illicitum est. Qui vero a continentia ad nuptias postea redire voluerit, retro respexit : licitum elegit, et retro respexit. Ergo damnandæ sunt nuptiæ? Non. Non sunt damnandæ nuptiæ ; sed ille qui eas elegit, quo accesserat vide. Jam ante ierat. Quando vivebat lascive adolescens, nuptiæ ante illum erant ; ad eas se tendebat : cum vero elegit continentiam, nuptiæ post illum sunt. « Memores estote, ait Dominus, uxoris » Lot[1]. » Uxor Lot retro respiciendo remansit. Quisque ergo quo potuit pervenire, inde timeat retro respicere : et ambulet in via, sequatur Christum : quæ retro oblitus, in ea quæ ante sunt extentus, secundum intentionem intus sequatur ad palmam vocationis Dei in Christo Jesu[2]. Conjugati præponant sibi innuptos ; fateantur eos esse meliores : in eis diligant quod ipsi non habent ; et in illis Christum ament.

[1] Luc. xvii, 32. — [2] Philip. iii, 13.

## SERMO XCVII[1].

De verbis Evangelii Marci XIII : *De die autem illo vel hora nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater.*

I. Fratres, quod audistis modo monentem Scripturam atque dicentem, ut propter diem novissimum vigilemus, unusquisque de novissimo suo die cogitet : ne forte cum senseritis vel putaveritis longe esse novissimum sæculi diem, dormitetis ad novissimum vestrum diem. De die novissimo sæculi hujus audistis quid dixerit : « Quia nes- » ciunt eum, neque Angeli cœlorum, neque Filius, nisi » Pater[2]. » Ubi quidem magna quæstio est, ne carnaliter sapientes putemus aliquid Patrem scire, quod nesciat Filius. Nam utique cum dixit : « Pater scit : » ideo hoc dixit, quia in Patre et Filius scit. Quid enim est in dies, quod non in Verbo factum est, per quem factus est dies? Nemo ergo quærat novissimum diem, quando futurus sit; sed vigilemus omnes bene vivendo, ne novissima die cujuscumque nostrum nos inveniat imparatos, et qualis quisque hinc exierit suo novissimo die, talis inveniatur in novissimo sæculi die. Nihil te adjuvabit quod hic non feceris. Unumquemque opera sua juvabunt, aut opera sua pressura sunt.

II. Et quomodo in Psalmo cantavimus Domino : « Mi- » serere mei, Domine, quoniam conculcavit me homo[3]? » Homo dicitur, qui secundum hominem vivit. Denique illis

[1] Alias 21 de verbis Domini. — [2] Marc. XIII, 32. — [3] Psal. V, 9.

qui secundum Deum vivunt, dicitur : « Dii estis, et Filii » Excelsi omnes[1]. » Reprobis autem, qui vocati sunt ut essent filii Dei, et esse potius homines voluerunt, id est, secundum hominem vivere : « Vos autem, inquit, sicut » homines moriemini, et sicut unus ex principibus cade- » tis[2]. » Etenim quod mortalis est homo, ad disciplinam illi debet valere, non ad jactantiam. Unde se jactat vermis crastino moriturus? Dico Charitati Vestræ, fratres : de diabolo debent erubescere mortales superbi. Ille enim etsi superbus, tamen immortalis est : spiritus est, etsi malignus. Illi dies novissimus pœnalis servatur in finem : tamen mortem quam nos patimur, ille non patitur. Audivit autem homo : « Morte morieris[3]. » Utatur bene pœna sua. Quid est quod dixi : Utatur bene pœna sua. Non inde eat ad superbiam, unde accepit pœnam ; agnoscat se mortalem, et frangat elationem. Audiat sibi dici : « Quid su- » perbit terra et cinis[3]. » Etiamsi superbit diabolus, non est terra et cinis. Ideo dictum est : « Vos autem sicut ho- » mines moriemini, et sicut unus de principibus cadetis[5]. » Non attenditis, quia mortales estis, et sicut diabolus superbi estis. Utatur ergo homo pœna sua, fratres : bene utatur malo suo : ut proficiat bono suo. Quis nescit, quia pœna est, necesse esse ut moriamur ; et quod est gravius, quando nescimus? Pœna certa est, hora incerta : et de ista pœna sola certi sumus in rebus humanis.

III. Cætera nostra et bona et mala incerta sunt : sola mors certa est. Quid est quod dico ? Conceptus est puer, forte nascitur, forte abortum facit. Ita incertum est : Forte crescit, forte non crescit : forte senescit, forte non senescit : forte dives erit, forte pauper : forte honoratus, forte humiliatus : forte habebit filios, forte non habebit :

[1] Psal. LXXXI, 6. — [2] Ibid. 7. — [3] — Gen. II, 27. — [4] Eccli. X, 9. — [5] Psal. LXXXI, 7.

forte ducet uxorem, forte non ducet : et quidquid aliud nominaveris in bonis. Respice et ad mala : Forte ægrotat, forte non ægrotat : forte a serpente percutitur, forte non percutitur : forte a bestia devoratur, forte non devoratur : Et respice omnia mala : ubique est, Forte erit, forte non erit. Numquid potes dicere : Forte moritur, forte non moritur? Quomodo medici quando inspexerint valetudinem, et mortiferam esse cognoverint, hoc pronuntiant : Moritur, inde non evadit. Ex quo nascitur homo, dicendum est : Non evadit. Quando natus est, ægrotare cœpit. Quando mortuus fuerit, finit quidem ægritudinem; sed nescit utrum pergat in pejorem. Finierat dives ille ægritudinem deliciosam, venit ad tortuosam [1]. Pauper vero ille finiit ægritudinem, et pervenit ad sanitatem. Sed quod postea haberet hic elegit : et quod ibi messuit, hic seminavit. Ideo cum vivimus, vigilare debemus, et eligere debemus quod in futuro teneamus.

IV. Mundum non amemus. Premit amatores suos, non eos ad bonum adducit. Laborandum est in eo potius ne capiat, quam timendum ne cadat. Ecce cadit mundus : stat Christianus; quia non cadit Christus. Nam quare dicit Dominus : « Gaudete, quia ego vici mundum [2]? » Respondeamus ei, si placet : Gaude, sed tu. Si tu vicisti, tu gaude. Quare nos? Quare nobis dicit : Gaudete, nisi quia nobis vicit, nobis pugnavit? Ubi enim pugnavit? Quia hominem suscepit. Tolle quod de Virgine natus, tolle quod « Semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, » in similitudinem hominum factus, et habitu inventus » ut homo [3] : » tolle hoc, ubi luctamen? ubi certamen? ubi tentatio? ubi victoria, quam non præcessit pugna? « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, » et Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum.

[1] Luc. XVI, 22. — [2] Joan. XVI, 33. — [3] Philip. II, 7.

» Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est » nihil[1]. » Numquid hoc Verbum Judæus crucifigeret? Numquid huic Verbo impius insultaret? Numquid hoc Verbum colaphis cæderetur ? Numquid hoc Verbum spinis coronaretur? Ut autem ista pateretur, Verbum caro factum est : et ista passus resurgendo vicit. Ergo nobis vicit, quibus securitatem resurrectionis ostendit. Dicis ergo Deo : « Miserere mei, Domine, quoniam con- » culcavit me homo[2]. » Tu te noli conculcare; et non te vincit homo. Ecce enim homo potens terret te. Unde te terret? Spolio, damno, torqueo, occido. Et clamas tu : « Miserere mei, Domine, quoniam conculcavit me homo. » Si verum dicis, te ipsum attendis : quia times minas hominis, mortuus te conculcat : et quia non timeres, nisi esses homo, conculcat te homo. Quod est ergo remedium? O homo, hære Deo, a quo factus es homo : illi adhære, in ipso præsume, ipsum invoca; virtus tua ipse sit. Dic illi : In te, Domine, virtus mea. Et a comminationibus hominum cantabis; et quod postea cantes, ipse Dominus dicit : « In Deo sperabo, non timebo quid faciat mihi » homo[3]. »

[1] Joan. I, 1. — [2] Psal. LV, 2. — [3] Ibid. 11.

# SERMO XCVIII[1].

*De verbis Evangelii Lucæ* VII, *et de tribus mortuis, quos Dominus suscitavit.*

I. Miracula Domini nostri et Salvatoris Christi Jesu, omnes quidem audientes et credentes movent; sed alios atque alios aliter et aliter. Quidam enim corporalia ejus miracula stupentes, majora intueri non norunt: quidam vero ea quæ gesta audiunt in corporibus, nunc amplius in animis admirantur. Dicit ipse Dominus: « Sicut enim » Pater suscitat mortuos, et vivificat; sic et Filius quos » vult, vivificat[2]. » Non utique alios Filius, alios Pater; sed eosdem Pater et Filius: quia omnia Pater per Filium. Nemo ergo dubitet qui Christianus est, etiam nunc mortuos suscitari. Sed omnis homo habet oculos, quibus videre potest mortuos resurgere ita, ut resurrexit filius hujus viduæ, qui modo ex Evangelio recitatus est[3]: unde autem videant homines resurgere mortuos in corde, non omnes habent, nisi qui jam resurrexerunt in corde. Amplius est resuscitare semper victurum, quam suscitare iterum moriturum.

II. De juvene illo resuscitato gavisa est mater vidua: de hominibus in spiritu quotidie suscitatis gaudet mater Ecclesia. Ille quidem mortuus erat corpore, illi autem mente. Illius mors visibilis visibiliter plangebatur: illorum mors invisibilis nec quærebatur, nec videbatur. Quæsivit ille qui noverat mortuos: ille solus noverat mortuos, qui po-

[1] Alias 44 de verbis Domini. — [2] Joan. v, 21. — [3] Luc. vii, 12.

terat facere vivos. Nisi enim ad mortuos suscitandos Dominus venisset, non Apostolus diceret: « Surge qui dor» mis, et exurge a mortuis, et illuminabit te Christus[1]. » Dormientem audis, cum dicit : « Surge qui dormis ; » sed mortuum intellige, cum audis : « Et exurge a mortuis. » Dicti sunt sæpe dormientes et mortui visibiliter. Et plane omnes, ei qui potest excitare, dormiunt. Mortuus enim tibi mortuus est, qui quantumlibet pulses, quantumlibet vellices, quantumlibet lanies, non expergiscitur. Christo autem ille dormiebat, cui dictum est : « Surge[2] : » et continuo surrexit. Nemo tam facile excitat in lecto, quam facile Christus in sepulcro.

III. Tres autem mortuos invenimus a Domino resuscitatos visibiliter, millia invisibiliter. Quot autem mortuos visibiliter suscitaverit, quis novit? Non enim omnia quæ fecit scripta sunt : Joannes hoc dicit : « Multa alia fecit Jesus, » quæ si scripta essent, arbitror totum mundum non posse » libros capere[3]. » Multi ergo sunt alii sine dubio suscitati; sed non frustra tres commemorati. Dominus enim noster Jesus Christus ea quæ faciebat corporaliter, etiam spiritaliter volebat intelligi. Neque enim tantum miracula propter miracula faciebat : sed ut illa quæ faciebat, mira essent videntibus, vera essent intelligentibus. Quemadmodum qui videt litteras in codice optime scripto, et non novit legere, laudat quidem antiquarii manum, admirans apicum pulchritudinem ; sed quid sibi velint, quid indicent illi apices, nescit ; et est oculis laudator, mente non cognitor : alius autem et laudat artificium, et capit intellectum ; ille utique qui non solum videre quod commune est omnibus potest, sed etiam legere ; quod qui non didicit, non potest. Ita qui viderunt Christi miracula, et non intellexerunt quid sibi vellent, et quid intelligentibu

[1] Florus ad Ephes. v, 14. — [2] Luc. vii, 14. — [3] Joan. xxi, 25.

quodam modo innuerent, mirati sunt tantum quia facta sunt : alii vero et facta mirati, et intellecta assecuti. Tales nos in schola Christi esse debemus. Qui enim dicit Christum propterea tantum fecisse miracula, ut non essent nisi miracula, potest illum dicere etiam nescire quod non esset tempus pomorum, quando ficus quæsivit in arbore. « Non » enim erat illius pomi tempus[1], » sicut Evangelista testatur : et tamen esuriens poma quæsivit in arbore. Christus nesciebat, quod rusticus sciebat? Quod noverat arboris cultor, non noverat arboris creator? Cum ergo esuriens poma quæsivit in arbore, significavit se aliquid esurire, et aliquid aliud quærere : et arborem illam sine fructu foliis plenam reperit, et maledixit, et aruit. Quid arbor fecerat fructum non afferendo? Quæ culpa arboris infœcunditas? Sed sunt qui fructum voluntate dare non possunt. Illorum est culpa sterilitas, quorum fœcunditas est voluntas. Erant ergo Judæi habentes verba Legis et facta non habentes, pleni foliis et fructus non ferentes. Hoc dixi, ut persuaderem Dominum nostrum Jesum Christum ideo miracula fecisse, ut aliquid illis miraculis significaret, ut excepto eo quod mira et magna, et divina erant, aliquid inde etiam disceremus.

IV. Videamus ergo quid nos discere voluit in tribus mortuis, quos suscitavit. Resuscitavit filiam mortuam archisynagogi, ad quam ægrotantem petebatur, ut eam de ægritudine liberaret. Et cum pergit, mortua nuntiatur; et quasi jam frustra fatigaretur, renuntiatum est patri ejus. « Puella mortua est, quid adhuc fatigas Magistrum[2]?» Ille autem perrexit, et ait patri puellæ : « Noli timere, tantummodo crede. » Venit ad domum, et invenit jam obsequia funeri debita præparata, et dicit illis : « Nolite flere : non enim est mortua puella, sed dormit. » Ve-

[1] Marc. xi, 13. — [2] Id. v, 35.

rum dixit : dormiebat, sed illi a quo poterat excitari. « Hanc excitans, reddidit vivam parentibus. » Excitavit et hunc juvenem viduæ filium[1], de quo nunc admoniti sumus, ut hinc ista quæ ipse largiri dignatur, cum Vestra Charitate loqueremur. Modo audistis quomodo excitatus est. Appropinquabat Dominus civitati : et ecce efferebatur mortuus jam extra portam. Misericordia commotus, quod flebat mater vidua et destituta unico filio, fecit quod audistis, dicens : « Adolescens, tibi dico, surge[2]. » Surrexit ille mortuus, cœpit loqui : et reddidit illum matri suæ. Excitavit et Lazarum de sepulcro. Et ibi cum ægrotantem scirent Discipuli cum quibus loquebatur, (diligebat autem illum) : « Lazarus, inquit, amicus noster dormit. » Ill putantes ægri somnum salubrem : « Si dormit, inquiunt » Domine, salvus est. Et ille : Dico vobis, apertius jan » loquens, Lazarus amicus noster mortuus est[3]. » Utrumque verum dicens : Mortuus est vobis, dormit mihi.

V. Ista tria genera mortuorum, sunt tria genera peccatorum, quos hodieque suscitat Christus. Illa enim mortua filia archisynagogi intus erat in domo, nondum erat de secretis parietibus elata in publicum. Ibi intus suscitata est, viva parentibus reddita. Iste autem jam quidem non in domo, sed tamen nondum in sepulcro, parietibus elatus erat, terræ mandatus non erat. Qui suscitavit mortuam nondum elatam, suscitavit mortuum jam elatum, nondum sepultum. Tertium restabat, ut et sepultum suscitaret : et hoc fecit in Lazaro. Sunt ergo qui peccatum intus in corde habent, in facto nondum habent. Nescio quis commotus est aliqua concupiscentia. Dicit enim ipse Dominus : « Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo[4]. » Nondum accessit corpore, consensit in corde : mortuum

[1] Luc. VII, 12. — [2] Ibid. 14. — [3] Joan. XI, 11-4. — [4] Matth. V, 28.

intus habet, nondum extulit. Et ut fit, ut novimus, ut quotidie homines in se experiuntur, aliquando audito verbo Dei, tanquam Domino dicente : Surge : condemnatur consensus ad iniquitatem, respiratur in salutem atque justitiam. Surgit mortuus in domo, reviviscit cor in cogitationis secreto. Facta est ista resurrectio animæ mortuæ intus intra latebras conscientiæ, tanquam intra domesticos parietes. Alii post consensum eunt in factum, tanquam efferentes mortuum, ut quod latebat in secreto, appareat in publico. Numquid jam isti, qui in factum processerunt, desperati sunt? Nonne et illi juveni dictum est : « Tibi dico, surge? » Nonne et ille redditus est matri uæ? Sic ergo et qui jam fecerit, si forte commonitus et commotus verbo veritatis ad Christi vocem resurgit, vivus edditur. Potuit progredi, in æternum perire non potuit. Qui autem faciendo quod malum est, etiam mala conuetudine se implicant, ut ipsa consuetudo mali non eos inat videre quia malum est, fiunt defensores malorum actorum suorum : irascuntur cum reprehenduntur; in antum ut Sodomitæ quondam dicerent viro justo reprehendenti nequissimam voluntatem : « Habitare venisti, non leges dare[1]. » Tanta ibi nefandæ turpitudinis consuetudo rat, ut jam nequitia esset justitia, et prohibitor potius eprehenderetur quam factor. Tales consuetudine maligna ressi, tanquam sepulti sunt. Sed quid dicam, fratres? a sepulti, ut de Lazaro dictum est, « Jam putet. » Moles la imposita sepulcro, ipsa est vis dura consuetudinis, qua remitur anima, nec surgere, nec respirare permittitur.

VI. Dictum est autem : « Quatriduanus est. » Revera ad tam consuetudinem, de qua loquor, quarto quodam rogressu pervenit anima. Prima est enim quasi tillatio electationis in corde, secunda consensio, tertium factum,

[1] Gen. xix, 9.

quarta consuetudo. Sunt enim qui res illicitas obvias cogitationibus suis prorsus ita abjiciunt, ut nec delectentur. Sunt qui delectantur, et non consentiunt : nondum perfecta mors est, sed quodam modo inchoata. Delectation accedit consensio : jam est illa damnatio. Post consensionem in factum proceditur : factum in consuetudinem vertitur : et fit quædam desperatio, ut dicatur : « Quatri» duanus est, jam putet. » Venit ergo Dominus, cui utique facilia erant omnia; et difficultatem quamdam ostendi ibi. Infremuit spiritu, ostendit multo clamore objurgationis opus esse ad eos qui consuetudine duruerunt. Tamen ad vocem clamantis Domini, rupta sunt vincula necessitatis. Tremuit inferni dominatio, redditus est Lazaru vivus. Liberat enim et de mala consuetudine Dominu quatriduanos mortuos : nam et ipse quatriduanus Christ volenti resuscitare dormiebat. Sed quid ait? Videte genu resuscitationis. Processit de monumento vivus, et ambu lare non poterat. Et Dominus ad Discipulos : « Solvit » eum, et sinite abire[1]. » Ille suscitavit mortuum, il solverunt ligatum. Aliquid pertinere videte ad propriam majestatem Dei suscitantis. Increpatur aliquis in ma consuetudine positus, verbo veritatis. Quam multi incre pantur et non audiunt? Quis ergo agit intus cum illo q audit? Quis vitam inspirat intrinsecus? Quis est qui se cretam pellit mortem, secretam dat vitam? Nonne po objurgationes, post increpationes dimittuntur homin cogitationibus suis, et incipiunt secum volvere quam m lam vitam gerant, quam pessima consuetudine premar tur? Deinde displicentes sibi, mutare vitam instituun Resurrexerunt isti; revixerunt quibus displicet quod fu runt : sed reviviscentes ambulare non possunt. Hæc su vincula ipsius reatus. Opus est ergo, ut qui revixit, so

[1] Joan. XI, 44.

vatur, et ire permittatur. Hoc officium Discipulis dedit, quibus ait : « Quæ solveritis in terra, soluta sunt et in » cœlo[1]. »

VII. Hæc ergo, charissimi, sic audiamus, ut qui vivunt, vivant; qui mortui sunt, reviviscant. Sive adhuc peccatum in corde conceptum est, et non processit in factum : pœniteat, corrigatur cogitatio, surgat mortuus intra domum conscientiæ. Sive jam quod cogitavit admisit; nec sic desperetur. Non surrexit mortuus intus, surgat elatus. Pœniteat facti, de proximo reviviscat; non eat in profundum sepulturæ, non accipiat desuper consuetudinis molem. Sed forte jam illi loquor, qui jam duro sui moris lapide premitur, qui jam urgetur consuetudinis pondere, qui jam quatriduanus putet. Nec ipse desperet : profundus mortuus est, sed altus est Christus. Novit clamando terrena onera rumpere, novit intrinsecus per se ipsum vivificare, solvendum Discipulis tradere. Agant etiam tales pœnitentiam. Neque enim Lazaro resuscitato post quatriduum ullus putor in vivente remanserat. Ergo qui vivunt, vivant : quicumque autem mortui sunt, in quacumque harum trium morte se invenerint, agant ut celeriter jam resurgant.

[1] Matth. XVIII, 18.

## SERMO XCIX [1].

De verbis Evangelii Lucæ VII : *Et ecce mulier quæ erat in civitate peccatrix, etc.* De remissione peccatorum, contra Donatistas.

I. Quod admonemur Domini eloquiis de divinis lectionibus, hinc credentes Deum velle nos loqui, proferimus Charitati Vestræ, illo adjuvante, Sermonem de remissione peccatorum. Evangelium enim cum legeretur, attentissime audistis, et res gesta narrata atque versata est ante oculos cordis vestri. Vidistis enim non carne, sed mente, Dominum Jesum Christum in domo Pharisæi recumbentem, et ab illo invitatum non fastidientem [2]. Vidistis etiam mulierem in civitate famosam, mala utique fama, quæ erat peccatrix, non invitatam irruisse convivio, ubi suus medicus recumbebat, et quæsisse pia impudentia sanitatem. Irruens quasi importuna convivio; opportuna beneficio : (noverat enim quanto morbo laboraret, et illi sanando idoneum esse ad quem venerat sciebat : ) accessit ergo, non ad caput Domini, sed ad pedes : et quæ diu male ambulaverat, vestigia recta quærebat. Prius fudit lacrymas, sanguinem cordis ; et lavit Domini pedes obsequio confessionis. Capillis suis tersit, osculata est, unxit : tacita loquebatur ; non sermonem promebat, sed devotionem ostendebat.

II. Quia ergo tetigit Dominum, rigando, osculando,

[1] Alias 23 ex homiliis 5o. — [2] Luc. IX, 36.

tergendo, unguendo pedes ejus: Pharisæus qui invitaverat Dominum Jesum Christum, quia ex illo genere erat hominum superborum, de quibus Isaïas propheta dicit: « Qui dicunt: Longe recede a me, noli me tangere, quo» niam mundus sum [1]: » putavit Dominum nescisse mulierem. Hoc apud se cogitabat, et dicebat in corde suo: « Hic si esset Propheta, sciret quæ mulier illi accessit ad » pedes. » Ideo eum nescire credidit, quia illam non repulit, quia accedentem non prohibuit, quia tangi se a peccatrice permisit. Nam illum nescisse, unde sciebat? Quid enim si sciebat, o Pharisæe, invitator et irrisor Domini? Dominum pascis, et a quo pascendus sis, non intelligis. Unde scis, nescisse Dominum quæ fuerat illa mulier, nisi quia permissa est accedere, nisi quia illo patiente osculata est pedes ejus, nisi quia tersit, nisi quia unxit? Hæc enim non debuit permitti facere in pedibus mundis mulier immunda? Ad illius ergo Pharisæi pedes si talis mulier accessisset, dicturus erat quod Isaïas de talibus dicit: « Recede » a me, noli me tangere, quoniam mundus sum.» Accessit autem ad Dominum immunda, ut rediret munda: accessit ægra, ut rediret sana: accessit confessa, ut rediret professa.

III. Audivit enim Dominus Pharisæum cogitantem. Jam hinc intelligat Pharisæus, si non poterat videre peccantem, qui potuit audire cogitantem. Proposuit ergo homini similitudinem de duobus, qui debebant uni fœneratori. Etiam ipsum enim sanare cupiebat, ne gratis apud eum panem comederet: ipsum pascentem esuriebat, ipsum emendare, ipsum mactare, ipsum manducare, ipsum in suum corpus trajicere volebat: sicut et illi mulieri Samaritanæ dixit: « Sitio [2]. » Quid est, Sitio? Desidero fidem tuam. Dicuntur ergo verba Domini in hac similitudine; et

[1] Isaï. LXV, 5. — [2] Joan. IV, 7.

agitur utrumque, ut et invitator ille sanetur cum suis condiscumbentibus, Dominum Jesum Christum pariter videntibus, pariter ignorantibus, et ut illa mulier habeat fiduciam confessionis suæ, nec pungatur ulterius aculeis conscientiæ suæ. « Debebat unus, inquit, quinquaginta » denarios, alius quingentos; donavit ambobus : quis » eum plus dilexit? » Respondit cui similitudo proposita erat, quod respondere utique ratio compellebat. « Credo, » Domine; cui plus donavit. » Et attendens ad mulierem, dixit ad Simonem : « Vides hanc mulierem? Intravi in » domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti : hæc » lacrymis suis lavit mihi pedes, et capillis suis tersit. » Osculum mihi non dedisti : illa ex quo ingressa est, non » cessavit pedes meos osculari. Oleo caput meum non » unxisti : illa autem pedes meos unxit unguento. Ideo » dico : Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit » multum. Cui autem modicum dimittitur, modicum » diligit[1]. »

IV. Oritur quæstio profecto solvenda, quæ attentionem Vestræ Charitatis desiderat, ne forte sufficere non possimus verbis ad totam ejus obscuritatem removendam et dilucidandam pro angustia temporis; maxime cum caro ista æstibus fatigata, jam recreari desideret, et debitum suum poscens, animæ aviditatem impediens ostendat quod dictum est : « Spiritus quidem promptus est, caro » autem infirma[2]. » Metuendum est, et valde metuendum, ne in his verbis Domini non bene intelligentibus his qui concupiscentiis suis carnalibus favent, et ab eis in libertatem educi pigrescunt, subrepat illa sententia, quæ prædicantibus etiam Apostolis nata est in linguis maledicorum, unde dicit apostolus Paulus : « Et sicut quidam » dicunt nos dicere : Faciamus mala, ut veniant bona[3]. »

[1] Luc. VII, 41-47. — [2] Matth. XXVI, 41. — [3] Rom. III, 8.

Dicit enim aliquis : Si cui modicum dimittitur, modicum diligit; « Cui autem plus dimittitur, plus diligit : » expedit plus diligere, quam minus diligere : oportet ut multum peccemus, et multum debeamus, quod nobis dimitti cupiamus, ut dimissorem magnorum debitorum amplius diligamus. Peccatrix enim illa mulier quanto plus debebat, tanto dimissorem debitorum suorum amplius diligebat, Domino ipso dicente : « Dimittuntur ei peccata » multa, quoniam dilexit multum.» Quare autem dilexit multum, nisi quia debebat multum? Denique addidit et adjunxit : « Cui autem modicum dimittitur, modicum » diligit. » Nonne expedit, inquit, ut multum mihi dimittatur, quam minus, unde amplius diligam Dominum meum? Videtis certe profunditatem quæstionis : scio, videtis. Videtis angustias temporis, et hoc videtis et sentitis.

V. Accipite ergo pauca. Si magnitudini quæstionis satis non fecero, interim præsentem recondite sermonem, in futuro tenete debitorem. Da nunc duos homines, ut sub exemplis evidentioribus quod proposui cogitetis. Unus eorum peccatis plenus est, diu pessime vixit; alter eorum pauca peccavit : accedunt ambo ad gratiam, baptizantur ambo; intrant debitores, exeunt liberi : plus donatum est uni, minus alteri. Interrogo quantum quisque diligat. Si invenero plus diligere eum, cui plura peccata dimissa sunt : utilius multa peccavit, utilior erat multa iniquitas, ne esset tepida charitas. Interrogo alium quantum diligat, invenio minus : nam si invenio tantum et illum diligere, quantum et ille diligit cui multa donata sunt, quomodo respondebo verbis Domini, quomodo verum erit quod Veritas dixit : « Cui modicum dimittitur, modicum diligit? » Ecce, ait aliquis, mihi modicum dimissum est, non multa peccavi; et tantum diligo, quantum iste, cui

multa dimissa sunt. Tu verum dicis, an Christus? Ad hoc tibi dimissum est mendacium tuum, ut mendacii dimissori crimen imponas? Si modicum tibi dimissum est, modicum diligis. Si enim modicum est tibi dimissum, et plurimum diligis, contradicis ei qui dixit : « Cui modi» cum dimittitur, modicum diligit.» Illi ergo plus credo, qui te plus novit. Parum tibi dimissum putas, prorsus parum diligis. Quid ergo, inquit, facere debui? Multa mala committere, ut multa essent, quæ posset ille mihi dimittere, ut amplius possem diligere? Angustat nos, sed Dominus qui hæc vera proposuit, ab angustiis liberet me.

VI. Dictum est hoc propter Pharisæum illum, qui vel nulla vel pauca se putabat habere peccata. Non enim Dominum invitaret, nisi aliquantum diligeret. Sed quam parum erat? Non osculum dedit, non saltem aquam ad pedes, et si non lacrymas : non illo obsequio prosecutus est, quo illa mulier quæ noverat quid sanaretur, et a quo sanaretur. O Pharisæe, ideo parum diligis, quia parum tibi dimitti suspicaris : non quia parum dimittitur, sed quia parum putas esse quod dimittitur. Quid ergo inquit ille? Ego qui homicidium non feci, homicida deputandus sum? Qui adulterium non admisi, pro adulterio puniendus sum? Aut ista mihi dimittenda sunt, quæ non commisi? Ecce iterum constitue duos, et loquamur ad eos. Venit unus supplex peccator, coopertus spinis tanquam hericius, et nimis timidus tanquam lepus. Sed petra est refugium hericiis et leporibus[1]. Venit ergo ad petram, invenit refugium, accipit auxilium. Alius non multa commisit : quid ei faciemus, ut multum diligat? quid persuadebimus? Contra Domini verba veniemus : « Cui modi» cum dimittitur, modicum diligit? » Ita plane, cui modicum dimittitur. Sed o tu qui dicis, te non multa

[1] Psal. CIII, 13.

commisisse : quare? quo regente? Deo gratias, quod motu et voce vestra intellexisse vos significastis. Jam, ut video, soluta quæstio est. Hic multa commisit, et multorum debitor factus est : ille gubernante Deo pauca commisit. Cui deputat ille quod dimisit, huic et iste deputat quod non commisit. Adulter non fuisti in illa tua vita præterita plena ignorantia, nondum illuminatus, nondum bonum malumque discernens, nondum credens in illum, qui te nescientem regebat. Hoc tibi dicit Deus tuus : Regebam te mihi, servabam te mihi. Ut adulterium non committeres, suasor defuit : ut suasor deesset, ego feci. Locus et tempus defuit; et ut hæc deessent, ego feci. Affuit suasor, non defuit locus, non defuit tempus : ut non consentires, ego terrui. Agnosce ergo gratiam ejus, cui debes et quod non admisisti. Mihi debet iste quod factum est, et dimissum vidisti : mihi debes et tu quod non fecisti. Nullum est enim peccatum quod facit homo, quod non possit facere et alter homo, si desit rector a quo factus est homo.

VII. Jam nunc quia ut potuimus, quæstionem profundam in tantilla temporis brevitate solvimus; aut si nondum solvimus, debitores, ut dixi, teneamur : illud potius breviter videamus de remissione peccatorum. Homo putabatur Christus et ab illo qui invitavit, et ab eis qui pariter discumbebant. Nescio quid illa peccatrix plus in Domino viderat. Nam quare fecit illa omnia, nisi ut sibi dimitterentur peccata? Noverat ergo illum posse peccata dimittere : illi autem noverant hominem non posse dimittere. Et credendum est quod omnes, id est, et illi discumbentes, et illa mulier accedens ad pedes Domini, omnes hi noverant hominem non posse peccata dimittere. Cum ergo omnes hoc nossent : illa quæ credidit eum dimittere posse peccata, plus quam hominem esse intellexit.

Denique cum dixisset mulieri : « Dimittuntur tibi peccata » tua : » continuo illi : « Quis est iste qui et peccata di» mittit ? » Quis est iste, quem jam mulier peccatrix cognovit ? Tu recumbens quasi sanus, medicum ignoras : quia majore forsitan febre mentem etiam perdidisti. Nam et phreneticus ridens ploratur a sanis. Tamen illud bene nostis, bene tenetis : tenete, quia homo non potest peccata dimittere. Illa quæ sibi a Christo dimitti credidit, Christum non hominem tantum, sed et Deum credidit. « Quis » est iste, inquiunt, qui et peccata dimittit ? » Et Dominus, « Quis est iste, » dicentibus, non dixit : Filius Dei, Verbum Dei : non hoc dixit, sed in eo quod putabant aliquantum eos manere permittens, solvit quæstionem motus illorum. Qui enim videbat discumbentes, audiebat cogitantes ; conversus ad mulierem : « Fides tua, inquit, » te salvam fecit. » Isti qui dicunt : « Quis est iste qui et » peccata dimittit ? » qui me putant hominem, hominem putent. « Fides tua te salvam fecit. »

VIII. Medicus bonus ægros non solum præsentes sanabat, sed et futuros etiam prævidebat. Futuri erant homines qui dicerent : Ego peccata dimitto, ego justifico, ego sanctifico, ego sano quemcumque baptizo. Ex ipso numero et isti sunt, qui dicunt : « Noli me tangere[1]. » Usque adeo ex ipso numero sunt, ut nuper in collatione nostra, quod etiam in Gestis ipsis legere potestis, cum eis a Cognitore esset confessus oblatus, ut sederent nobiscum, respondendum putarent : Scriptum est nobis, cum talibus non sedere, scilicet ne per contactum subselliorum ad eos velut nostra contagio perveniret. Vide si non est, « Noli me tangere, quia mundus sum. » Alio autem die, ubi opportunius erat, commemoravimus eos hujus miserrimæ vanitatis, cum ageretur de Ecclesia, quia mali in ea

[1] Isaï. LXV, 5.

non contaminant bonos : respondimus eis, quia ideo nobiscum sedere noluerunt, et dixerunt, se Scriptura Dei fuisse commonitos, quia videlicet scriptum est : « Non » sedi in concilio vanitatis : » diximus : Si ideo nobiscum sedere noluistis, quia scriptum est : « Non sedi in concilio » vanitatis ; » quare nobiscum ingressi estis, cum consequenter scriptum sit : « Et cum iniqua gerentibus non in» troibo[1] ? » Ergo in hoc quod dicunt : « Noli me tan» gere, quia mundus sum, » similes sunt illi Pharisæo, qui Dominus invitaverat, et propterea putabat eum nescisse mulierem, quia non eam prohibuerit a contactu pedum suorum. Sed in alio melior Pharisæus, quia cum putaret hominem Christum, non credebat ab homine posse dimitti peccata. Melior ergo Judæis quam hæreticis apparuit intellectus. Judæi quid dixerunt? « Quis est hic, » qui et peccata dimittit? » Audet sibi homo hoc usurpare? Quid contra hæreticus? Ego dimitto, ego mundo, ego sanctifico. Respondeat illi, non ego, sed Christus : O homo, quando ego a Judæis putatus sum homo, dimissionem peccatorum fidei dedi : Non ego, respondet tibi Christus. O hæretice, tu cum sis homo, dicis : Veni, mulier, ego te salvam facio! Ego cum putarer homo, dixi : « Vade, mulier, fides tua salvam te fecit. »

IX. Respondent, nescientes, sicut ait Apostolus, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant : respondent et dicunt : Si non dimittunt homines peccata ; falsum est ergo quod ait Christus : « Quæ solveritis in terra, soluta » erunt et in cœlo[2]. » Nescis quare hoc dictum sit, quomodo dictum sit. Daturus erat Dominus hominibus Spiritum sanctum, et ab ipso Spiritu sancto fidelibus suis dimitti peccata, non meritis hominum volebat intelligi dimitti peccata. Nam quid es homo, nisi æger sanandus? Vis mihi

[1] Psal. XXV, 4. — [2] Matth. XVIII, 18.

esse medicus? Mecum quære medicum. Nam hoc ut evidentius ostenderet Dominus, ab Spiritu sancto quem donavit fidelibus suis, dimitti peccata, non meritis hominum, quodam loco sic ait resurgens a mortuis: « Accipite » Spiritum sanctum [1]. : » et cum dixisset: « Accipite » Spiritum sanctum, » continuo subjecit: « Si cui dimi» seritis peccata, dimittuntur ei: » hoc est, Spiritus dimittit, non vos. « Spiritus autem Deus est. » Deus ergo dimittit, non vos. Sed ad Spiritum quid estis vos? « Nescitis, » quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vo» bis [2]? » Et iterum: « Nescitis quia corpora vestra tem» plum in vobis est Spiritus sancti, quem habetis a Deo [3]? » Deus ergo habitat in templo sancto suo, hoc est, in sanctis suis fidelibus, in Ecclesia sua: per eos dimittit peccata; quia viva templa sunt.

X. Sed qui dimittit per hominem, potest dimittere et præter hominem. Neque enim minus idoneus est per se dare, qui potest per alium dare. Per Joannem quibusdam dedit, ipsi Joanni per quem dedit? Merito volens Deus hoc ostendere, et huic veritati attestari, cum quidam in Samaria evangelizati essent, et baptizati essent, et baptizati a Philippo evangelista, uno de septem diaconibus primitus electis, non acceperunt Spiritum sanctum, et baptizati erant. Nuntiatum est Discipulis, qui erant Jerosolymis, et venerunt ad Samariam, ut illi qui baptizati erant, per impositionem manus eorum acciperent Spiritum sanctum. Et ita factum est: venerunt et imposuerunt eis manus, et acceperunt Spiritum sanctum. Quia tunc sic dabatur Spiritus sanctus, ut etiam appareret datus. Qui enim eum accipiebant, linguis omnium gentium loquebantur: ut significarent Ecclesiam in gentibus linguis omnium locuturam. Acceperunt ergo Spiritum sanctum, et in eis evidenter appa-

[1] Joan. xx, 22. — [2] I Cor. iii, 16. — [3] Id. vi, 19.

ruit. Quod cum vidisset Simon, putans hoc esse hominum, voluit esse et suum. Quod hominum putavit, ab hominibus emere voluit. « Quantam, inquit, vultis a me pecu- » niam sumere, ut per impositionem manuum mearum » detur Spiritus sanctus? Tunc eum detestatus Petrus ait: » Non est tibi pars neque sors in hac fide. Donum enim » Dei putasti pecunia comparandum? Pecunia tua tecum » sit in perditionem[1] : » et cætera quæ ibi congruenter locutus est.

XI. Quare autem hoc ego commemorare volui, intendat Charitas Vestra. Oportebat ut Deus prius ostenderet se per homines operari : sed per se deinde, ne putarent homines, quod putavit Simon, hominum illud esse, non Dei. Quanquam et ipsi Discipuli jam hoc noverant. Nam centum-viginti homines collecti erant, quando in eos per nullius manus impositionem venit Spiritus sanctus[2]. Quis enim tunc eis manus imposuerat? Et tamen venit, et primos implevit. Post illud scandalum Simonis, quid egit Deus? Videte doctorem, non sermonibus, sed rebus. Idem ipse Philippus, qui baptizaverat homines, et non in eos venerat Spiritus sanctus, nisi convenissent Apostoli, et eis manus imposuissent, baptizavit eunuchum, id est, spadonem quemdam Candacis reginæ, qui adoraverat in Jerusalem, et rediens inde legebat in curru suo Isaïam prophetam, et non intelligebat. Admonitus Philippus accessit ad currum, exposuit lectionem, instruxit fidem, evangelizavit Christum. Credidit eunuchus in Christum, et ait cum venissent ad quamdam aquam : « Ecce aqua, » quis prohibet me baptizari? Ait illi Philippus : Si cre- » dis in Jesum Christum? Respondit ille : Credo Filium » Dei esse Jesum Christum. Continuo descendit cum illo » in aquam[3]. » Impleto baptismatis mysterio et sacra-

[1] Act. VIII, 19-21. — [2] Id. I, 15, et II, 1. — [3] Id. VIII, 36-38.

mento, ne hominum putaretur donum Spiritus sancti, non expectatum est, sicut tunc, ut venirent Apostoli, sed continuo venit Spiritus sanctus. Soluta est Simonis cogitatio, ne in tali cogitatione haberet imitatores.

XII. Deinde aliud mirabilius exemplum. Petrus venit ad centurionem Cornelium, ad hominem incircumcisum gentilem : cœpit prædicare Christum Jesum, et illi, et eis qui cum illo erant[1]. Adhuc loquente Petro, non dico, nondum imponente manum, sed nondum etiam baptizante, et cum dubitarent qui erant cum Petro, utrum incircumcisi baptizandi essent; (natum quippe erat inter Judæos qui crediderant, et eos qui fideles ex gentibus facti erant, scandalum, id est, Judæos et Christianos, qui baptizabantur incircumcisi : ) ut hanc Deus tolleret quæstionem, cum loquitur Petrus, venit Spiritus sanctus, implevit Cornelium, implevit eos qui cum illo erant. Et ipsa attestatione rei magnæ, quasi clamatum est ad Petrum : Quid de aqua dubitas? jam ego hic sum.

XIII. Secura ergo quælibet anima a multa nequitia per dominicam gratiam liberanda, tanquam immunda prostitutione mundanda in Ecclesia, credat, accedat ad pedes Domini, quærat vestigia Domini, confiteatur lacrymas fundens, tergat capillis suis. Pedes Domini, prædicatores Evangelii. Capilli mulieris, superfluæ possessiones. Tergat capillis, tergat prorsus, operetur misericordiam : et cum terserit, osculetur; accipiat pacem, ut habeat charitatem. Accessit ad talem, baptizata est a tali, qualis erat apostolus Paulus : audiat ab illo : « Imitatores mei » estote, sicut et ego Christi[2]. » Baptizata est autem ab alio aliquo sua quærente non quæ Jesu Christi[3] : audiat a Domino. « Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, fa» cere nolite[4]. » Secura sit et in illo, sive in bonum Evan

[1] Act. x, 25. — [2] I Cor. iv, 16. — [3] Philip. ii, 21. — [4] Matth. xxiii, 3

gelistam incurrat, sive in eum qui quod dicit non facit. A Domino enim secura audit : « Vade, mulier, fides tua » te salvam fecit. »

## SERMO C[1].

De verbis Evangelii Luc. ix, ubi agitur de tribus, quorum unus dixit: *Domine, sequar te quocumque ieris,* et reprobatus est; alius non audebat, et excitatus est; tertius differebat, et culpatus est.

I. De capitulo Evangelii quod Dominus donavit, audite. ectum est enim, Dominum Jesum differenter egisse, uni obtulit se unus, ut eum sequeretur, et reprobatus st; alius non audebat, et excitatus est; tertius differeat, et culpatus est. Quod enim dixit : « Domine, sequar te quocumque ieris[2], » quid tam promptum, quid tam ipigrum, quid tam paratum, et quid ad tantum bonum ptissimum, sequi Dominum quocumque ierit? Mira- s hoc, dicens : Quid est hoc, quod magistro bono omino Jesu Christo invitanti discipulos, quibus daret gnum cœlorum, displicuit tam paratus? Sed quia talis agister erat, qui futura prævideret, intelligimus, fratres, um hominem, si sequeretur Christum, sua quæsitum fuisse, non quæ Jesu Christi. Ipse enim dixit : « Non nis qui dicit mihi : Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum[3]. » Et iste de ipsis fuit, nec sic se ipse norat, quomodo medicus inspiciebat. Nam si jam se ficm esse spectabat, si jam dolosum et insidiosum se no-

[1] Alias vii, de verbis Domini. — [2] Luc. ix, 57. — [3] Matth. vii, 21.

verat, cui loqueretur non noverat. Ipse est enim de quo ait Evangelista : « Non opus habebat, ut quisquam ei tes- » timonium perhiberet de homine : ipse enim sciebat » quid esset iu homine[1]. » Quid ergo respondit ? « Vul- » pes foveas habent, et volatilia cœli nidos : Filius autem » hominis non habet ubi caput suum reclinet[2]. » Sed ubi non habet ? In fide tua. Vulpes enim habent foveas in corde tuo, dolosus es : volatilia cœli habent nidos in corde tuo, elatus es. Dolosus et elatus, non me sequeris. Quo modo sequitur dolosus simplicitatem ?

II. Et ad alterum continuo tacentem, et nihil dicentem nihil promittentem dicit : « Sequere me[3]. » Quantum mal in illo, tantum boni videbat in isto. « Sequere me, » dici nolenti. Ecce habes hominem paratum, « Sequor te quo » cumque ieris : » et tu dicis nolenti : « Sequere me ? Istum, inquit, declino ; quia video ibi foveas, video ni dos. Quid ergo molestus es huic, quem provocas, et ex cusat ? Ecce etiam compellis, et non venit ; hortaris, e non sequitur. Quid enim dicit ? « Ibo prius sepelire pa » trem meum. » Fides cordis ejus Domino se ostendebat sed pietas differebat. Dominus autem Christus quando pa rat homines Evangelio, nullam excusationem vult inter poni carnalis hujus temporalisque pietatis. Hæc quider et lex Dei habet, et ipse Dominus arguit Judæos, qui destruebant ipsum mandatum Dei. Et Paulus apostolus i Epistola sua posuit, et dixit : « Hoc est mandatum primu » in repromissione. » Quod ? « Honora patrem tuum, » matrem tuam[2]. » Deus utique dixit. Volebat ergo ist juvenis obtemperare Deo, et sepelire patrem suum : se est locus, et est tempus, et est res, quæ huic rei, hu tempori, huic loco serviat. Honorandus est pater, se obediendum est Deo. Amandus est generator, sed præp

[1] Joan. II, 25. — [2] Luc. IX, 58. — [3] Ibid. 59. — [4] Ephes. VI, 2.

nendus est Creator. Ego, inquit, ad Evangelium te voco, ad aliud opus mihi necessarius es : majus est hoc, quam quod vis facere. « Sine mortuos sepelire mortuos suos [1]. » Pater tuus mortuus est : sunt alii mortui qui sepeliant mortuos. Mortui sepelientes mortuos qui sunt? Potes-ne mortuus a mortuis sepeliri? Quomodo involvunt, si mortui sunt? Quomodo portant si mortui sunt? Quomodo plangunt, si mortui sunt? Et involvunt, et portant, et plangunt, et mortui sunt : quia infideles sunt. Docuit nos quod scriptum est in Cantico Canticorum, dicente Eccleia : « Ordinate in me charitatem [2]. » Quid est, « Ordinate in me charitatem ? » Facite gradus, et cuique quod deetur, restituite. Nolite anteriora posterioribus subdere. mate parentes, sed præponite Deum parentlbus. Attenite matrem Machabæorum : « Filii, inquit, nescio quomodo apparuistis in ventre [3]. » Concipere vos potui, arere vos potui ; formare non potui : illum ergo audite, lum mihi præponite : nolite attendere, ne sine vobis maneam. Præcepit et secuti sunt. Quod docuit mater ios, hoc docebat Dominus Jesus Christus istum cui dibat : « Sequere me. »

III. Quia nunc alius Discipulus misit se in medio, cui mo aliquid dixit : « Prosequar te, Domine, ait, sed vado primum renuntiare his qui in domo sunt [4]. » Credo c sensus est : Nuntiem meis, ne forte quomodo fieri so-, quærant me. Et Dominus : « Nemo ponens manum super aratrum, et respiciens retro, aptus est regno cœlorum [5]. » Vocat te Oriens, et tu attendis Occidentem. hoc capitulo hoc discimus, quoniam quos voluit Donus, hos elegit. Elegit autem, sicut dicit Apostolus, et undum suam gratiam, et secundum illorum justitiam.

Luc. IX, 60. — [2] Cant. II, 4. — [3] 2 Macchab. VII, 22. — [4] Luc. IX, 61. — Ibid. 62.

Talia enim sunt verba Apostoli : « Attendite, inquit, quid » dicit Elias : Domine, Prophetas tuos occiderunt, altaria » ria tua everterunt, et ego relictus sum solus, et quæ» runt animam meam. » Sed quid illi dicit responsum divinum? « Reliqui mihi septem millia virorum, qui non » curvaverunt genua ante Baal[1]. » Solum te putas esse servum bene laborantem : sunt et alii me timentes, et non pauci. Nam septem millia ibi habeo. Et adjunxit : « Sic ergo et in hoc tempore. Crediderunt enim aliqui » Judæi, et multi fuerunt reprobati : » sicut et ille qui vulpium foveas gestabat in animo. « Sic ergo, inquit, et » in hoc tempore, reliquiæ per electionem gratiæ salvæ » factæ sunt; » id est, idem Christus est qui tunc, et modo, qui et illi tunc Eliæ dixit : Reliqui mihi. Quid est Reliqui mihi? Ego illos elegi, quia vidi mentes illorum de me præsumentes, non de se, nec de Baal. Non sunt mutati, sic sunt ut a me facti sunt. Et tu qui loqueris, nisi de me præsumeres, ubi esses? Nisi gratia mea plenus esses, nonne ante Baal etiam ipse genu flecteres? Gratia autem mea plenus es; quia nihil de tua virtute, sed totum de mea gratia præsumpsisti. Noli ergo in hoc gloriari ut putes te in servitio tuo non habere conservos : sunt quos elegi, sicut et te, de me scilicet præsumentes : sicut ait Apostolus : « Et nunc reliquiæ per electionem gratiæ » salvæ factæ sunt. »

IV. Cave, o Christiane, cave superbiam. Licet enim imitator sanctorum sis, totum semper gratiæ reputa quia ut esset aliquid reliquum, gratia in te Dei, non tuum meritum fecit. De ipsis denique reliquiis dixerat propheta Isaïas commemorans : « Nisi Dominus Sabaoth reliquisset » nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, et sicut » Gomorrha similes fuissemus. Sic ergo, inquit, et in

[1] Florus ad Rom. xi, 3, etc.

» hoc tempore reliquiæ per electionem gratiæ salvæ factæ sunt [1]. » Si autem gratia, inquit, jam non ex operibus, id est, jam non de tuo merito extollaris : alioquin » gratia jam non est gratia [2]. » Si enim de tuo opere præsumis ; ergo merces tibi redditur, non gratia condonatur. Si autem gratia est, gratis datur. Interrogo nunc. Credis, o peccator, Christo ? Dicis, Credo. Quid credis ? Gratis universa peccata per ipsum tibi posse remitti ? Habes quod credidisti. O gratia gratis data ! Quid tu juste, credis te sine Deo non posse servare justitiam ? Ipsius ergo totum reputa, quod justus es, pietati : quod autem peccator es, tuæ iniquitati ascribe. Esto accusator tuus, et ille erit indultor tuus. Omne enim crimen, facinus, vel peccatum, nostræ est negligentiæ et omnis virtus et sanctitas, Dei est indulgentiæ. Conversi ad Dominum, etc.

## SERMO CI[3].

### De verbis Evangelii Luc. x : *Messis quidem multa, etc.*

I. In lectione Evangelii, quæ modo recitata est, admonemur quærere quæ sit messis de qua Dominus ait : « Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate » Dominum messis, ut mittat operarios in messem » suam [1]. » Tunc adjecit duodecim discipulis suis, quos et Apostolos nominavit, alios septuaginta duos, et misit illos omnes, sicut ex verbis ejus apparet, ad paratam messem. Quæ ergo erat illa messis ? Non enim illa messis in his

[1] Isaï. I, 9.— [2] Rom. XI, 6, etc.— [3] Alias 427 de Sanctis.— [4] Luc. x, 2.

Gentibus erat, ubi nihil fuerat seminatum. Restat ergo, ut intelligamus istam messem fuisse in populo Judæorum. Ad illam messem venit Dominus messis, ad illam messem misit messores : ad Gentes autem non messores, sed seminatores. Intelligamus ergo messem factam in populo Judæorum, sementem in populis Gentium. Ex illa enim messe Apostoli electi sunt, ubi jam cum meteretur, maturum erat; quia ibi Prophetæ seminaverunt. Delectat inspicere agriculturam Dei, et oblectari donis ejus, et operariis in agro ejus. In hac enim agricultura operabatur qui dicebat : « Plus omnibus illis laboravi[1]. » Sed vires ei dabantur ad operandum a Domino messis : ideo subjecit : « Non ego sum, sed gratia Dei mecum[2]. » Nam se in agricultura versari satis ostendit, ubi ait : « Ego » plantavi, Apollo rigavit[3]. » Hic autem Apostolus de Saulo Paulus, hoc est, de superbo minimus : (Saulus enim a Saüle denominatur : paulum autem modicum est : unde nomen suum quodam modo interpretatus, ait : « Ego sum » minimus Apostolorum : » ) ipse ergo Paulus, id est, modicus et minimus missus ad Gentes, præcipue ad Gentes se missum dicit[4]. Ipse scribit, nos legimus, credimus, prædicamus. Ipse ergo dicit in Epistola sua quæ est ad Galatas, vocatum se jam a Domino Jesu venisse Jerosolymam, et Evangelium cum Apostolis contulisse, dexteras sibi datas fuisse, et signum concordiæ, signum consonantiæ, quod ab se ipsi didicerant, eis in nihilo discrepabat. Deinde placuisse dicit inter se et ipsos, ut ipse ad Gentes, illi autem in circumcisionem irent; ille seminator, illi messores. Merito etiam Athenienses, quamvis nescientes, nomen suum ei dixerunt. Audientes enim ab eo verbum : « Quis est, inquiunt, hic seminator verborum[5]? »

[1] I Cor. xv, 10. — [2] Ibid — [3] Id III, 6 — [4] Galat. II, 1, etc. — [5] Act. xvii, 18.

II. Attendite ergo, et delectet vos mecum inspicere agriculturam Dei et in ea messes duas, unam transactam, aliam futuram : transactam in populo Judæorum, futuram in populis Gentium. Probemus hoc : et unde nisi de Scriptura Dei Domini messis? Ecce habemus ibi præsenti capitulo dictum esse? « Messis multa, operarii autem » pauci. Rogate Dominum messis, ut mittat operarios in » messem suam [1]. » Sed quia in illa messe futuri erant contradictores et persecutores Judæi : « Ecce, inquit, » mitto vos sicut agnos in medio luporum [2]. » Evidentius de hac messe aliquid ostendamus in Evangelio secundum Joannem, ad puteum ubi fatigatus Dominus sedit, magna quidem acta sunt sacramenta, sed angustum tempus est, ut omnia pertractentur. Quod autem ad præsentem rem pertinet, audite. Suscepimus enim messem ostendere in populis, in quibus Prophetæ prædicaverunt : ideo enim illi seminatores, ut Apostoli possent esse messores. Samaritana mulier loquitur cum Domino Jesu, et inter cætera cum dixisset ei Dominus, quomodo debeat adorari Deus : ait illa : « Scimus quia veniet Messias, qui dicitur » Christus, et omnia nos docebit [3]. » Et Dominus ad illam : « Ego sum qui loquor tecum. » Crede quod audis : quid quæris quod vides? « Ego sum qui loquor tecum. » Quod autem illa dixerat : « Scimus quia Messias veniet, » quem annuntiaverunt Moyses et Prophetæ, qui dicitur » Christus. » Jam enim spica messis erat. Gignenda acceperat Prophetas seminatores, Apostolos expectabat matura messores. Mox ut hoc audivit credidit, et hydriam dimisit, et festinanter cucurrit, annuntiare Dominum cœpit. Discipuli tunc ierant ad emendos panes : qui redeuntes invenerunt Dominum loquentem cum muliere, et mirati sunt. Non sunt tamen ausi dicere ei : Quid vel

[1] Luc. x, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Joan. iv, 25.

quare cum illa loqueris? Admirationem apud se habuerunt, audaciam corde presserunt. Huic ergo Samaritanæ non erat novum nomen Christi, jam expectabat venientem, jam crediderat esse venturum. Unde crediderat si non Moyses seminaverat? Sed hoc expressius audite. Dominus tunc ad Discipulos suos ait : « Dicitis quia adhuc » longe est æstas, levate oculos vestros, et videte albas » regiones ad messem. » Et adjungit : « Alii laboraverunt, et vos in labores eorum intrastis[1]. » Laboravit Abraham, Isaac, Jacob, Moyses, Prophetæ, laboraverunt seminando; in adventu Domini matura messis in venta est. Missi messores cum falce Evangelii, portaverunt manipulos ad aream Dominicam, ubi Stephanus trituraretur.

III. Hic autem accedit Paulus ille, et ad Gentes mittitur. Et non tacet hoc in commendando gratiam, quam præcipue proprieque suscepit. Ait enim in Scripturis suis, missum se esse prædicare Evangelium, ubi Christus non erat nominatus. Sed jam quia facta est illa messis, et omnes Judæi qui remanserunt, messem attendamus quod nos sumus. Seminatum est enim ab Apostolis et Prophetis. Ipse Dominus seminavit. Ipse enim in Apostolis fuit, quia et ipse messuit Christus. Non enim illi aliquid sine illo : ille perfectus est sine illis. Ipse enim illis ait : « Quia sine me nihil potestis » facere[1]. » Seminans ergo Christus jam in Gentibus quid dicit? « Exiit seminans seminare[6]. » Ibi mittuntur messores metere, hic exiit seminans seminare impiger. Quid enim pertimuit, quod aliud cecidit in viam, aliud in petrosa loca, aliud inter spinas? Si istas difficiles terras timeret, ad terram bonam non perveniret. Quid ad nos, quid nobis est jam de Judæis disputare, et loqui de palea : hoc solum ad nos, ne via simus, ne saxum, ne spinæ, sed

[1] Joan. IV, 35. — [2] *Forte addendum,* messis non sunt. — [3] Joan. XV, 5. — [6] Luc. VIII, 5.

terra bona. Paratum cor nostrum, unde tricenum, unde sexagenum, unde millenum et centenum : illud minus est, et illud plus est; sed totum triticum est. Via non sit, ubi conculcatum semen a transeuntibus velut avis auferat inimicus. Saxum non sit, ubi modica terra statim facit germinare, quod non possit solem portare. Spinæ non sint, cupiditates sæculi, sollicitudines vitæ vitiosæ. Quid enim pejus sollicitudine vitæ, quæ pervenire non permittit ad vitam? Quid miserius, quam curando vitam, amittere vitam? Quid infelicius, quam timendo mortem, cadere in mortem? Extirpentur spinæ, paretur ager, suscipiantur semina, perveniatur ad messem, horreum desideretur, non ignis timeatur.

IV. Ad nos itaque pertinet, quos qualescumque Dominus in agro suo constituit operarios, dicere ista vobis, seminare, plantare, rigare, aliquibus etiam arboribus circumfodere, et cophinum stercoris adhibere; pertinet ad nos hæc fideliter agere : ad vos, fideliter capere : ad Dominum, nos adjuvare operantes, vos credentes, omnes laborantes, sed mundum in illo vincentes. Quid ergo ad vos pertinet, dixi : quid ad nos pertineat, volo dicere. Sed forte alicui ex vobis videtur, quia dixi superfluum aliquid me velle dicere, et apud se ipsum loquens in cogitatione dicit : O si jam dimittat nos : Jam dixit quid pertineat ad nos, quod ad ipsum pertinet quid ad nos? Puto melius esse in alterna et mutua charitate pertineamus ad vos. De una modo quidem vos familia estis, nos ex eadem quidem familia dispensatores sumus omnes, ad unum Dominum pertinemus omnes. Nec quod do, de meo do; sed de illius a quo accipio et ego. Nam si de meo dedero, mendacium dabo. « Qui enim loquitur mendacium, de » suo loquitur[1]. » Debetis ergo audire quid pertineat ad

[1] Joan. VIII, 44.

dispensatorem, sive ut in vobis ipsis, si tales inveneritis, congratulemini, sive etiam in hoc ipso instruamini. Quam multi enim in hoc populo futuri sunt dispensatores. Et nos ibi fuimus ubi estis : et nos qui videmur modo de superiore loco conservis metiri cibaria, ante paucos annos in inferiore loco cum conservis accipiebamus cibaria. Episcopus laïcis loquor : sed inde scio quam multis futuris episcopus loquor.

V. Ergo videamus quomodo nos intelligamus, quod præcepit Dominus eis quos mittebat Evangelium prædicare, et mente paratam messem videamus. « Nolite, in» quit, ferre sacculum aut peram, aut calceamenta ; et » neminem per viam salutaveritis. Et in quamcumque » domum intraveritis, dicite : Pax huic domui. Si est illic » filius pacis, requiescet super illum pax vestra : si quo» minus, ad vos revertetur[1]. » Si requievit, perdidit? Absit hoc a mente sanctorum. Ergo nec illud accipiendum est carnaliter : ac per hoc forte nec saccus, nec calceamenta, nec pera; maximeque illud ubi nobis, si simpliciter sine discussione, accipiamus, superbia videtur imposita ; ne quemquam in via salutemus.

VI. Attendamus Dominum nostrum exemplum verum et adjutorium. Probemus quia adjutorium. « Sine me nihil po» testis facere[2]. » Probemus quia exemplum : « Christus pro » nobis passus est, Petrus dicit, nobis relinquens exemplum, » ut sequamur vestigia ejus[3]. » Ipse Dominus noster loculos habuit in via, et ipsos loculos Judæ commendaverat. Patiebatur quidem furem : sed ego a Domino meo discere cupiens dico, Domine, patiebaris furem, unde habebas unde tolleret? Me hominem miserum et infirmum monuisti nec sacculum portare : tu portasti loculos, et erat ubi furem patereris. Si non portares, nec ille inveniret quod auferret.

[1] Luc IX, 4-6. — [2] Joan. XV, 5. — [3] I Petr. II, 21.

Quid restat, nisi quod hic dicat mihi, Intellige quod audis : « Nolite portare sacculum. » Quid est sacculus ? Pecunia clausa, id est, occulta sapientia. Quid est : « Nolite portare sacculum ? » Nolite fieri sapientes penes vosmetipsos. Accipite Spiritum sanctum. Fons in te debet esse, non sacculus ; unde erogatur, non ubi includatur. Hoc est pera, quod est sacculus.

VII. Calceamenta quid sunt ? Calceamenta quibus utimur, coria mortuorum sunt, nobis tegmina pedum. Per hoc ergo jubemur renuntiare mortuis operibus. Hoc in figura Moyses admonebatur, quando Dominus loquens ait : « Solve calceamenta de pedibus tuis : locus enim in » quo stas terra sancta est[1]. » Quid tam terra sancta, quam Dei Ecclesia ? In illa ergo stemus, calceamenta solvamus, id est, mortuis operibus renuntiemus. Nam de his calceamentis, quibus calceati ambulamus, consolatur me idem ipse Dominus meus. Si enim ipse calceatus non esset, non de illo Joannes diceret : « Non sum dignus solvere » corrigiam calceamentorum ejus[2]. » Sit ergo obedientia, non subrepat superba duritia. Ego, inquit, Evangelium impleo, quia nudo pede ambulo. Tu potes, ego non possum. Quod simul accipimus, custodiamus. Quomodo ? Charitate flagremus, invicem diligamus : ac sic fit ut ego amem fortitudinem tuam, et tu portes infirmitatem meam.

VIII. Quid autem tibi videtur, qui non vis intelligere quemadmodum ista dicta sint, et cogeris praviter ipsi Domino calumniari de loculis et calceamentis ; quid tibi videtur ? Ita-ne placet ut iter agentes occurramus charis nostris, et eos non salutemus majores, non resalutemus minores ? Jam-ne Evangelium imples, quia salutaris et taces ? Sic vero non viatori iter agenti, sed milliario similis eris iter ostendenti. Ergo stoliditatem deponamus, et

[1] Exod. III, 5. — [2] Luc. III, 16.

verba Domini intelligamus, et in via neminem salutemus. Non enim sine causa hoc jubemur, aut nollet nos facere quod juberet. Quid ergo est : « Neminem salutaveritis in » via? » Potest quidem et simpliciter sic accipi, quia jussit nos festinanter agere injuncta : et hoc ita dixerit : « Neminem per viam salutaveritis, » tanquam diceret : Omnia prætermittatis, dum quod injunctum est peragatis : ea locutione qua solent dicta exaggerari consuetudine sermocinandi. Nec longe pergamus : in eodem sermone paulo post dicit : « Et tu Capharnaum, quæ usque ad cœlum » exaltata es, usque in infernum deprimeris[1] ? » Quid est, « Usque ad cœlum exaltata es? » Numquid civitatis illius mœnia nubes tetigerunt, aut ad sidera pervenerunt? Sed quid est, « In cœlum exaltata es? » Nimium tibi felix videris, nimium potens, nimium superba es. Sicut ergo hoc exaggerandi gratia dictum est : « In cœlum exaltaris, » ei civitati, quæ non usque in cœlum exaltabatur, aut ascendebat : sic pro festinatione exaggerationis dictum est : Ita currite, sic agite quod injunxi, ut ne minimum quidem vos retardent agentes[2] ; sed omnia contemnentes, ad finem propositum festinate.

IX. Sed est aliud quod hic magis recogitem non dissimile intelligere[3], quod plus pertinet ad me et ad omnes dispensatores, sed et ad vos auditores. Qui salutat, salutem dicit. Nam et antiqui in epistolis suis sic scribebant : Ille illi salutem. Salutatio a salute nomen accepit. Quid ergo est : « Neminem in via salutaveritis? » Qui salutant in via, per occasionem salutant. Video vos cito intellexisse, nec tamen debeo jam finire. Non enim omnes cito intellexistis. Vidi in voce intelligentes, plures video silentio requirentes. Sed quia de via loquimur, tanquam in via

[1] Luc. x, 15. — [2] *Forte* iter agentes. — [3] *Forte* reconditum non difficile est intelligere.

ambulemus : veloces, tardos expectate, et pariter ambulate. Quid ergo dixi : Qui in via salutat, per occasionem salutat? Non ad eum ibat quem salutat. Aliud agebat, aliud occurrit : aliud petebat, aliud de transverso quod ageret invenit. Quid est ergo per occasionem salutare? Per occasionem salutem annuntiare. Quid est autem aliud, salutem annuntiare, quam Evangelium prædicare? Si ergo prædicas, hoc age per dilectionem, non per occasionem. Sunt ergo homines qui sua quærentes, non aliud prædicant Evangelium : de quibus Apostolus gemens dicit : « Omnes enim sua quærunt, non quæ Jesu Christi[1]. » Et hi salutabant, hoc est, salutem annuntiabant, Evangelium prædicabant : sed aliud quærebant; et ideo per occasionem salutabant. Et quid est hoc? Si talis fueris, quisquis es facis : imo non talis quisquis facis, sed forte aliquis talis qui facis. Si talis fueris, non facis, sed fit de te.

X. Nam et tales admisit Apostolus : non tamen ut tales essent, præcepit. Et ipsi agunt aliquid, et perficitur ex ipsis : aliud quærunt, et verbum annuntiant. Quid quærat annuntiator, ne cures : quod annuntiat, tenere velis; quod vero attendit, non ad te pertineat. Salutem audi ab ore ipsius, salutem tene ab ore ipsius. Noli judex esse cordis ipsius. Si vides eum alia requirentem, quid ad te? Audi salutem : « Quæ dicunt facite. » Securum te fecit, qui dixit : Quæ dicunt facite. » Mala faciunt : « Quæ faciunt facere nolite[2]. » Bona faciunt, non in via salutant, non per occasionem Evangelium annuntiant : « Imitatores » eorum estote, sicut et ipsi Christi[3]. » Bonus tibi prædicat : carpe uvam de vite. Malus tibi prædicat, carpe uvam pendentem in sepe[4]. Botrus implicite in palmite inter spinas crevit, et de spinis non germinavit. Plane quando tale

[1] Philip. II, 21. — [2] Matth. XXIII, 3. — [3] I Cor. IV, 16. — [4] Vide supra Serm. LXXIV.

aliquid vides et esuris, sollicite carpe, ne cum ad uvam manum mittis, lacereris a spinis. Hoc est quod dico : Sic audi quod bonum est, ne malos mores imiteris. Prædicet ex occasione, salutet in via : illi nocebit quod non audivit præceptum Christi : « Neminem in via salutaveritis : » tibi non nocebit, qui sive a transeunte, sive a veniente salutem audis, salutem tenes. Apostolum audi, sicut præmiseram, admonentem ista. Quid enim? « Dum omni mo- » do, sive occasione, sive veritate Christus annuntietur, » et in hoc gaudeo, sed et gaudebo. Scio enim ipsum mihi » proficere in salutem per vestram obsecrationem[1]. »

XI. Tales igitur Apostoli Christi prædicatores Evangelii, non salutantes in via, hoc est, non aliud quærentes vel agentes, sed germana charitate Evangelium annuntiantes, veniant ad domum et dicant : « Pax huic domui. » Non ore solum dicunt : quo pleni sunt, fundunt : prædicant pacem, et habent pacem. Non sunt tales de quibus dictum est : « Pax, pax, et non est pax[2]. » Quid est : « Pax, » pax, et non est pax? Prædicantes, non habent; laudant, et non amant; dicunt, et non faciunt. Sed tamen tu accipe pacem, sive occasione, sive veritate Christus annuntietur. Qui ergo plenus est pace; et salutat : « Pax huic » domui, si est illic filius pacis, requiescet super eum » pax illius; si quo minus, » forte enim non est illic filius pacis, nihil perdidit qui salutavit : « Ad vos, inquit, re- » vertetur. » Revertetur ad te, quæ non discessit a te. Hoc enim dicere voluit : Tibi prodest quod annuntiasti, nihil ei profuit qui non suscepit; non quia ille inanis remansit, ideo tu perdidisti mercedem; redditur tibi pro voluntate tua, redditur tibi pro charitate quam impendisti, reddet tibi qui te securum fecit voce Angelica : « Pax « in terra hominibus bonæ voluntatis[3]. »

[1] Philip. I, 18, 19. — [2] Jerem. VIII, 11. — [3] Luc. II, 14.

## SERMO CII [1].

### De verbis Evangelii Lucæ x : *Qui vos spernit, me spernit.*

I. Dominus noster Jesus Christus quod Discipulis suis loquebatur illo tempore scribebatur, et nobis ad audiendum parabatur. Audivimus ergo verba ejus. Quid enim nobis prodesset, si videretur, et non audiretur? Nec modo aliquid obest, quia non videtur, et tamen auditur. Dicit ergo : « Qui vos spernit, me spernit [2]. » Si solis Apostolis dixit : « Qui vos spernit, me spernit, » spernite nos. Si autem sermo ejus pervenit ad nos, et vocavit nos, et in eorum loco constituit nos, videte ne spernatis nos, ne ad illum perveniat injuria quam nobis feceritis. Si enim nos non timetis, illum timete qui dixit : « Qui vos spernit, » me spernit. » Quid autem nos loquimur vobis, qui sperni nolumus a vobis, nisi ut de vestris bonis moribus gaudeamus? Periculorum nostrorum sint solatia, vestra bona opera. Vivite bene, ne moriamini male.

II. Nec in his verbis quæ dixi : Vivite bene, ne moriamini male, attendatis eos qui forte male vixerunt, et in lectulis suis mortui sunt; et acta est pompa funeris eorum, et positi sunt in pretiosis sarcophagis, in sepulcris pulcherrime et operosissime fabricatis : et quia forte dicit sibi unusquisque vestrum : Vellem sic mori, putetis me rem vanam dicere voluisse; quoniam dixi velle me ut bene vivatis, ne male moriamini. Contra forte occurrit aliquis,

[1] Alias 14 de verbis Domini. — [2] Luc. x, 16.

qui et bene vixit, et secundum opinionem hominum male est mortuus : forte a ruina est mortuus, a naufragio mortuus est, a bestiis mortuus est : et dicit unusquisque carnalis in corde suo : Quid est bene vivere? Ecce ille sic vixit, et sic est mortuus. Redite ergo ad cor : et si fideles estis, invenietis ibi Christum : ipse vobis loquitur. Ego enim clamo : ille vero in silentio plus docet. Ego loquor per sonum sermonis : ille intus loquitur per timorem cogitationis. Ergo ipse inserat in corde vestro verbum meum : quoniam dicere ausus sum : Bene vivite, ne male moriamini. Ecce quoniam fides est in cordibus vestris, et ibi est Christus, et ipse habet docere quod ego cupio personare.

III. Recordamini in Evangelio divitem illum, et pauperem illum : divitem indutum purpura et bysso, et quotidianis epulis saginatum ; pauperem vero illum jacentem ante januam divitis, esurientem, et de mensa ejus micas requirentem, ulceribus plenum ; a canibus linctum[1]. Recordamini ergo : unde recordamini, nisi quia ibi est Christus in cordibus vestris? Dicite mihi quid ipsum intus interrogaveritis, et responderit vobis. Sequitur enim, et dicit : « Contigit mori inopem illum, et auferri ab Angelis » in sinum Abrahæ. Mortuus est autem et dives, et se- » pultus est in infernum. Cum autem in tormentis esset, » levavit oculos suos, et vidit Lazarum requiescentem in » sinu Abrahæ. Tunc clamavit, dicens : Pater Abraham, » miserere mei, et mitte Lazarum, ut intinguat digitum » suum in aquam, et stillet in linguam meam, quia cru- » cior in hac flamma. » Superbus temporis, mendicus inferni. Pauper enim ille perveniebat ad micam : ille vero non perveniebat ad guttam. De duobus ergo istis dicite mihi, quis est bene mortuus, et quis est male mortuus?

[1] Luc. xvi, 19.

Nolite oculos interrogare, et ad cor redite. Si enim oculos interrogaveritis, falsa vobis respondent. Multum enim splendida sunt, et sæculariter fucata, quæ illi diviti morienti exhiberi potuerunt. Quæ potuerunt agmina plangentium esse servorum et ancillarum? quæ pompa clientium? qui splendor funeris? quod pretium sepulturæ? Credo eum aromatibus obrutum. Quid ergo dicturi sumus, fratres, bene istum mortuum, an male mortuum? Si oculos interrogatis, optime mortuus est : si magistrum vestrum interiorem requiritis, pessime mortuus est.

IV. Si ergo sic moriuntur superbi rerum suarum conservatores, et nihil inde pauperibus largientes; quomodo moriuntur qui rapiunt res alienas[1]? Verum ergo dixi : Vivite bene, ne male moriamini, ne quomodo dives ille moriamini. Non probat malam mortem, nisi tempus post mortem. E contra attendite illum pauperem : nolite oculis. nam errabitis : fides attendat, cor videat. Constituite illum ante oculos vestros jacentem in terra ulcerosum, venientes canes linguentes ulcera ejus. Sed cum talem illum revocatis ante oculos vestros, continuo expuitis, faciem avertitis, nares obturatis : cordis oculis videte. Mortuus est, et ablatus est ab Angelis in sinum Abrahæ. Familia divitis videbatur plangens : Angeli non videbantur gaudentes. Quid ergo respondit diviti Abraham? « Memento, fili, quia percepisti bona in vita tua[2]. » Nihil bonum putasti, nisi quod in ista vita habuisti. Accepisti : sed transierunt dies, et totum perdidisti; et torquendus in inferis remansisti.

V. Opportunum ergo est, fratres, ut hæc vobis dicantur. Attendite pauperes, sive jacentes, sive ambulantes[3] :

[1] Cod. Cass. Et qui servos vel ancillas suas cupiunt tradere in servitium alienum. — [2] Luc. XVI, 25. — [3] Cod. Cass. Sive servis vel ancillis vestris benefacientes.

attendite pauperes, facite opera bona. Qui soletis, facite : et qui non soletis, facite. Crescat numerus bene operantium : quoniam crescit et fidelium numerus. Quod facitis, quantum bonum sit nondum videtis : quia et rusticanus quando seminat, segetem non videt, sed terræ credit. Tu Deo quare non credis? Veniet messis nostra. Puta quia modo laborantes agimus, laborantes operamur recepturi, sicut scriptum est : « Euntes, ibant et flebant jactantes » semina sua; venientes autem venient cum exultatione » portantes manipulos suos[1]. »

## SERMO CIII[2].

De verbis Evangelii Lucæ x : *Et mulier quædam Martha nomine excepit illum in domum suam, etc.*

I. Verba Domini nostri Jesu Christi, quæ modo ex Evangelio recitata sunt, admonent nos, esse unum aliquid quo tendamus, quando in hujus sæculi multitudine laboramus. Tendimus autem adhuc peregrinantes, nondum manentes; adhuc in via, nondum in patria; adhuc desiderando, nondum fruendo. Tamen tendamus, et sine pigritia et sine intermissione tendamus, ut aliquando pervenire valeamus.

II. Martha et Maria duæ sorores erant, ambæ non solum carne, sed etiam religione germanæ; ambæ Domino cohæserunt, ambæ Domino in carne præsenti concorditer servierunt. Suscepit eum Martha, sicut solent suscipi pe-

[1] Psal. cxxv, 6. — [2] Alias 26 de verbis Domini.

regrini. Sed tamen suscepit famula Dominum, ægra Salvatorem, creatura Creatorem. Suscepit autem spiritu pascenda, in carne pascendum. Voluit enim Dominus formam servi accipere, et accepta forma servi in illa pasci a servis, dignatione, non conditione. Nam et ista dignatio fuit, se præbere pascendum. Habebat carnem, in qua esuriret quidem, et sitiret; sed nescitis quia in eremo esurienti Angeli ministrabant[1]? Ergo quod pasci voluit, pascenti præstitit. Quid autem mirum, si et de sancto Elia præstitit viduæ, quem prius corvo ministrante pascebat[2]? Numquid pascendo defecerat, quando ad viduam mittebat? (Nequaquam. Non pascendo defecerat, quando ad viduam mittebat:) sed religiosam viduam, per obsequium exhibitum servo suo, benedicere disponebat. Sic ergo susceptus est Dominus, tanquam hospes, qui « In » sua propria venit, et sui eum non receperunt; sed quot» quot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei » fieri[3], » adoptans servos, et fratres faciens, redimens captivos, et faciens cohæredes. Ne quis tamen vestrum forsitan dicat : O beati qui Christum suscipere in domum propriam meruerunt! Noli dolere, noli murmurare, quia temporibus natus es, quando jam Dominum non vides in carne : non tibi abstulit istam dignationem. « Cum uni, » inquit, ex minimis meis fecistis, mihi fecistis[4]. »

III. Hæc de Domino pascendo in carne, sed pascente in spiritu, pauca pro tempore dixerimus : veniamus ad causam, quam de unitate proposui. Martha Dominum pascere disponens et præparans, circa multum ministerium occupabatur: Maria soror ejus pasci a Domino magis elegit. Deseruit quodam modo sororem suam circa multum ministerium laborantem: et sedit ipsa ad pedes Domini,

[1] Matth. IV, 11. — [2] 3 Reg. XIX, 6. — [3] Joan. I, 11, 12. — [4] Matth XXV, 40.

et vacans audiebat verbum ejus. Auris fidelissima andierat : « Vacate, et videte, quoniam ego sum Dominus[1]. » Illa turbabatur, ista epulabatur : illa multa disponebat, ista unum aspiciebat. Utrumque officium bonum ; sed tamen quod sit melius, quid nos dicamus? Habemus quem interrogemus, patienter[2] audiamus. Quid sit melius, jam cum legeretur audivimus, et me commemorante iterum audiamus. Interpellat Martha hospitem, ad judicem deponit postulationem piarum querelarum, quod eam soror deseruerit, et sic laborantem in ministerio adjuvare neglexerit. Non respondente illa, sed tamen præsente, judicat Dominus. Maria causam suam tanquam otiosa judici maluit committere, nec in respondendo voluit laborare. Si enim pararet respondendi sermonem, remitteret audiendi intentionem. Respondit ergo Dominus, qui in verbo non laborabat, quia Verbum erat. Quid ergo dixit? « Martha, » Martha[3]. » Repetitio nominis indicium est dilectionis, aut forte movendæ intentionis : ut audiret attentius, bis vocata est : « Martha, Martha, » audi : « Tu circa multa » es occupata[4] ; unum autem opus est : » id est, unum necessarium est. Non unum opus quasi singulare opus ; sed opus est, expedit, necessarium est, quod unum hoc elegerat Maria.

IV. Unum cogitate, fratres mei, et videte in ipsa multitudine si delectat, nisi unum. Ecce Deo propitio quam multi estis : quis vos ferret, nisi unum saperetis? Unde in multis quies ista? Da unum, et populus est : Tolle unum, et turba est. Quid est enim turba, nisi multitudo turbata? Sed audite Apostolum : « Obsecro autem vos, fratres. » Multitudini dicebat : sed omnes unum facere volebat. « Obsecro autem vos, fratres, ut idipsum dicatis omnes, » et non sint in vobis schismata, sitis autem perfecti in

[1] Psal. XLV, 11. — [2] *Forte* pariter. — [3] Luc. X, 41. — [4] Ibid 42.

» eodem sensu, et in eadem scientia[1]. » Et alio loco : « Unanimes, unum sentientes, nihil per contentionem, » neque per inanem gloriam[2]. » Et Dominus ad Patrem de suis : « Ut sint unum, sicut et nos unum sumus[3]. » Et in Actibus Apostolorum : « Multitudinis autem cre- » dentium erat una anima et cor unum[4]. Ergo magnificate » Dominum meum, et exaltemus nomen ejus in unum[5]. » Quia unum est necessarium, unum illud supernum, unum ubi Pater et Filius et Spiritus sanctus sunt unum. Videte nobis commendari unitatem. Certe Trinitas est Deus noster. Pater non est Filius, Filius non est Pater, Spiritus sanctus nec Pater est, nec Filius, sed amborum Spiritus : et tamen ista tria non tres dii, non tres omnipotentes, sed unus Deus omnipotens, ipsa Trinitas unus Deus : quia unum necessarium est. Ad hoc unum non nos perducit, nisi multi habeamus cor unum.

V. Bona sunt ministeria circa pauperes, et maxime circa sanctos Dei servitia debita, obsequia religiosa. Redduntur enim, non dantur, dicente Apostolo : « Si nos » vobis spiritalia seminavimus, magnum est, si carnalia » vestra metamus[6] ? Bona sunt, exhortamur ad hæc, et in verbo Domini ædificamus vos, nolite pigri esse ad suscipiendos sanctos. Aliquando nescientes, suscipiendo quos nesciebant, Angelos susceperunt[7]. Bona sunt hæc : melius est tamen quod elegit Maria. Illud enim habet ex necessitate occupationem : istud autem ex charitate suavitatem. Vult homo occurrere quando ministrat ; et aliquando non potest : quæritur quod deest, paratur quod adest ; distenditur animus. Nam si Martha ad illa sufficeret, adjutorium sororis non posceret. Multa sunt, diversa sunt, quia carnalia sunt, quia temporalia sunt ; etsi bona sunt,

[1] I Cor. I, 10. — [2] Philip. II, 2, 3. — [3] Joan. XVII, 22. — [4] Act. IV, 32. — [5] Psal. XXXIII, 3. — [6] I Cor. IX, 11. — [7] Hebr. XIII, 2.

transitoria sunt. Marthæ autem quid ait Dominus? « Maria » meliorem partem elegit. » Non tu malam, sed illa meliorem. Audi unde meliorem : « Quæ non auferetur ab » ea[1]. » A te auferetur aliquando onus necessitatis : æterna est dulcedo veritatis. Non auferetur ab ea quod elegit. Non aufertur, sed tamen augetur. In hac autem vita augetur, in alia vita perficietur, nunquam auferetur.

VI. Cæterum tu, Martha, pace tua dixerim, in bono ministerio benedicta, pro isto labore tuo mercedem quæris, quietem. Modo occupata es circa multum ministerium, pascere vis mortalia corpora, licet sanctorum : numquid cum veneris ad illam patriam, invenies peregrinum, quem suscipias hospitio? invenies esurientem, cui panem frangas? sitientem, cui potum porrigas? ægrum, quem visites? litigantem, quem concordes? mortuum, quem sepelias? Omnia ista ibi non erunt : sed quid ibi erit? Quod Maria elegit : ibi pascemur, non pascemus. Ideo hoc ibi erit plenum atque perfectum, quod hic elegit Maria : de illa mensa opulenta, de verbo Domini micas colligebat. Nam vultis nosse quid ibi erit? Dominus ipse dicit de servis suis : « Amen dico vobis, quia faciet eos recumbere, et » transibit, et ministrabit illis[2]. » Recumbere quid est, nisi vacare? Recumbere quid est, nisi requiescere? Quid est : « Transibit et ministrabit illis? » Prius transit, et sic ministrat. Sed ubi? In illo convivio superno, de quo dicit : « Amen dico vobis, multi ab Oriente et Occidente » venient, et recumbent cum Abraham, et Isaac, et Ja- » cob in regno cœlorum[3]. » Ibi Dominus pascit, sed prius hinc transit. Nam ut noveritis, Pascha transitus interpretatur. Venit Dominus, fecit divina, passus est humana. Numquid adhuc conspuitur? numquid adhuc expalmatur? numquid adhuc spinis coronatur? numquid adhuc flagel-

[1] Luc. x, 4. — [2] Id. 1, 37. — [3] Matth. VIII, 11.

latur? numquid adhuc crucifigitur? numquid adhuc lancea vulneratur? Transivit. Denique et Evangelium sic loquitur, quando Pascha fecit cum Discipulis suis. Quid dicit Evangelium? « Cum autem venisset hora, ut Jesus transiret de » hoc mundo ad Patrem[1]. » Ergo ille transivit, ut pascat : nos sequamur, ut pascamur.

## SERMO CIV [2].

*Rursus in illud Evangelii Luc.* x, *ubi de Martha et Maria.*

I. Sanctum Evangelium cum legeretur, audivimus a fœmina religiosa susceptum esse Dominum hospitio, eaque Martha vocabatur. Et cum esset ipsa occupata in cura ministrandi, soror ejus Maria sedebat ad pedes Domini, et audiebat verbum ejus. Laborabat illa, vacabat ista : illa erogabat, hæc implebatur. Verumtamen Martha laborans multum in illa occupatione et negotio ministrandi, interpellavit Dominum, et de sorore sua conquesta est, quod eam laborantem non adjuvaret. Dominus autem pro Maria respondit Marthæ ; et ipse ejus factus est advocatus, qui judex fuerat interpellatus. « Martha, inquit, » circa multa es occupata, quando unum est necessarium. » Maria meliorem partem elegit, quæ non auferetur ab » ea [3]. » Audivimus enim et interpellationem interpellantis, et sententiam judicis. Quæ sententia interpellanti respondit, susceptam defendit. Erat enim Maria intenta dulcedini verbi Domini. Intenta erat Martha quomodo

[1] Joan. XIII, 1. — [2] Alias 27 de verbis Domini. — [3] Luc. x, 41-43.

pasceret Dominum : intenta Maria quomodo pasceretur a Domino. A Martha convivium Domino parabatur, in cujus convivio Maria jam jucundabatur. Cum ergo Maria suaviter audiret verbum dulcissimum, et corde intentissimo pasceretur, interpellato Domino a sorore sua, quomodo putamus eam timuisse, ne diceret ei Dominus : Surge, et adjuva sororem tuam? Mira enim suavitate tenebatur : quæ profecto major est mentis quam ventris. Excusata est, sedit securior. Quomodo autem excusata? Attendamus, inspiciamus, perscrutemur quod possumus : ut pascamur et nos.

II. Quid enim? Putamus reprehensum esse ministerium Marthæ, quam cura hospitalitatis occupaverat, quæ ipsum Domino hospitio receperat? Quomodo recte reprehendebatur, quæ tanto hospite lætabatur? Hoc si verum est, dimittant homines quod ministrant egentibus; eligant sibi partem meliorem, quæ non auferetur ab eis; vacent verbo, inhient doctrinæ dulcedini; occupentur circa scientiam salutarem; nihil eis curæ sit, quis peregrinus in vico sit, quis egeat pane, quis indumento, quis visitandus, quis redimendus, quis sepeliendus : vacent opera misericordiæ, uni instetur scientiæ. Si melior pars est, cur non omnes hoc faciunt, quando ipsum Dominum in hac causa patronum habemus? Non enim timemus in hac re, ne offendamus ejus justitiam, cum patronam teneamus ejus sententiam.

III. Et tamen ita non est : sed sicut dixit Dominus, ita est. Quomodo intelligis, non est : est autem quomodo intelligere debes. Ecce adverte : « Circa multa es occupata, » quando unum est necessarium. Maria meliorem partem » elegit. » Non tu malam; sed illa meliorem. Sed unde meliorem? Quia tu circa multa, illa circa unum. Præponitur unum multis. Non enim a multis unum, sed multa

ab uno. Multa sunt quæ facta sunt, unus est qui fecit. Cœlum, terra, mare, et omnia quæ in eis sunt, quam multa sunt! Quis ista enumeret? quis horum multitudinem cogitet? quis hæc fecit? Deus omnia. Ecce bona valde[1]. Bona valde quæ fecit : quanto melior ille qui fecit? Attendamus igitur occupationes nostras circa multa. Necessarium est ministerium corpora refecturis. Quare hoc? Quia esuritur, quia sititur. Misericordia miseris necessaria est. Frangis panem esurienti; quia invenisti esurientem : tolle famem, cui frangis panem? Tolle peregrinationem; cui exhibes hospitalitatem? Tolle nuditatem; cui præparas vestem? Non sit ægritudo; quem visitas? Non sit captivitas; quem redimis? Non sit rixa; quem concordas? Non sit mors? quem sepelis? In illo sæculo futuro non erunt ista mala : ergo nec ista ministeria. Bene ergo Martha circa corporalem Domini, quid dicam, necessitatem an voluntatem? Ministrabat carni mortali. Sed quis erat in carne mortali? « In principio erat Verbum, et Verbum » erat apud Denm, et Deus erat Verbum[2] : » Ecce quod Maria audiebat. « Verbum caro factum est, et habitavit » in nobis[3] : » Ecce Martha cui ministrabat. Ergo, « Maria » meliorem partem elegit, quæ non auferetur ab ea. » Hoc enim elegit, quod semper manebit : « Non auferetur » ab ea. » Circa unum se voluit occupari. Jam tenebat : « Mihi autem adhærere Deo, bonum est[4]. » Sedebat ad pedes capitis nostri. Quanto humilius sedebat, tanto amplius capiebat. Confluit enim aqua ad humilitatem convallis, denatat de tumoribus collis. Non ergo Dominus opus reprehendit, sed munus distinxit. « Circa multa es » occupata : porro unum est necessarium. » Jam hoc sibi Maria elegit. Transit labor multitudinis, et remanet charitas unitatis. Ergo quod elegit, « non auferetur ab ea. »

[1] Gen. I, 31. — [2] Joan. I, 1. — [3] Ibid. 14. — [4] Psal. LXXII, 28.

A te autem quod elegisti, (utique hoc sequitur, utique hoc subintelligitur,) a te quod elegisti auferetur. Sed bono tuo auferetur, ut quod melius est detur. Auferetur enim a te labor, ut requies detur. Tu navigas, illa jam in portu est.

IV. Videtis ergo, charissimi, et quantum arbitror, jam intelligitis, in his duabus mulieribus, quæ ambæ fuerant Domino gratæ, ambæ amabiles, ambæ discipulæ: videtis ergo, et magnum aliquid intelligitis, quicumque intelligitis, quod audire et scire debetis, etiam qui non intelligitis; in his duabus mulieribus, duas vitas esse figuratas, præsentem et futuram, laboriosam et quietam, ærumnosam et beatam, temporalem et æternam. Duæ sunt vitæ[1]: de illis vos copiosius cogitate. Quid habeat hæc vita, non dico mala, non iniqua, non nefaria, non luxuriosa, non impia; sed laboriosa et ærumnis plena, timoribus castigata, tentationibus sollicita: hanc ipsam innocentem vitam dico, qualem decebat habere Martham: hanc ergo, quantum potestis, inspicite; et de hac, ut dixi, copiosius quam loquimur cogitate. Vita vero iniqua aberat ab illa domo, nec cum Martha erat, nec cum Maria: et si aliquando fuit, Domino intrante fugit. Remanserunt ergo in illa domo, quæ susceperat Dominum, in duabus fœminis duæ vitæ, ambæ innocentes, ambæ laudabiles: una laboriosa, altera otiosa; nulla facinorosa, nulla desidiosa. Ambæ innocentes, ambæ, inquam, laudabiles: sed una laboriosa, altera otiosa: nulla facinorosa, quam cavere debet laboriosa; nulla desidiosa, quam cavere debet otiosa. Erant ergo in illa domo istæ duæ vitæ, et ipse fons vitæ. In Martha erat imago præsentium, in Maria futurorum. Quod agebat Martha, ibi sumus: quod agebat

[1] Cod. Cass. III, fol 112: Duæ sunt vitæ; quas descripsi breviter, ut potui jam vos, etc.

Maria, hoc speramus. Hoc agamus bene, ut illud habeamus plene. Nam quid inde habemus? in quantum habemus? quandiu hic sumus, quantum est quod inde habemus? Nam et modo inde aliquid agimus, remoti a negotiis, sepositis familiaribus curis, convenistis, statis, auditis. In quantum hoc agitis, Mariæ similes estis. Et facilius vos quod agit Maria, quam ego qui prærogo. Si quid tamen dico, Christi est; ideo vos pascit, quia Christi. « Quia » panis communis est, unde et ego vobiscum vivo[1]. » Nunc autem vivimus, si vos, fratres, statis in Domino. Nolo in nobis, sed in Domino. « Quia neque qui plantat » est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat » Deus[2]. »

## SERMO CV[3].

De verbis Evangelii Lucæ. XI : *Quis vestrum habebit amicum, et ibit ad illum media nocte, etc.*

I. Audivimus nos exhortantem Dominum nostrum, cœlestem magistrum, et fidelissimum consiliarium, eumdem hortatorem, ut petamus, et datorem cum petimus. Audivimus eum in Evangelio hortantem nos eum petere instanter, et pulsare usque ad similitudinem improbitatis. Proposuit enim nobis, exempli gratia : Si quis vestrum haberet amicum, a quo nocte peteret tres panes, cum illi amicus de via venisset, et quod ei apponeret non haberet : si autem ille respondeat jam se requiescere, et servos suos secum, nec debere illius precibus inquietari,

[1] I Thess. III, 8. — [2] I Cor. III, 7. — [3] Alias 29 de verbis Domini.

ille autem pulsando instet et perseveret, nec pudore territus abscedat, sed necessitate coactus immineat : surrecturum illum, etsi non propter amicitiam, certe propter illius improbitatem, et daturum ei quantos voluerit[1]. Quantos autem voluit? Nihil plus ille voluit quam tres. In hac ergo similitudine adjunxit hortationem Dominus, et omnino stimulavit nos petere, quærere, pulsare, donec accipiamus quod petimus, quod quærimus, quod pulsamus, usus exemplo a contrario : sicut de illo judice qui nec Deum timebat; nec homines reverebatur, et tamen cum eum quædam vidua interpellaret quotidie, tædio victus dedit quod beneficio non potuit invitus[2]. Dominus autem noster Jesus Christus inter nos petitor, cum Patre dator, non utique nos tantum hortaretur ut peteremus, nisi dare vellet. Erubescat humana pigritia; plus vult ille dare, quam nos accipere : plus vult ille misereri, quam nos a miseria liberari : et utique si non liberati fuerimus, nos miseri remanebimus. Nam ille quod nos hortatur, propter nos hortatur.

II. Evigilemus, et hortanti credamus, promittenti obsequamur, et ad dantem gaudeamus. Fortassis enim et nobis aliquando venit amicus de via, et non invenimus quod ei apponeremus; et necessitatem passi sumus, et accepimus et nobis et illi. Fieri enim non potest, nisi ut aliquis passus fuerit amicum aliquid interrogantem, quod respondere non possit : et tunc se invenit non habere, quando coactus est dare. Venit tibi amicus de via, id est, de vita hujus sæculi, in qua omnes velut peregrini transeunt, nec ullus quasi possessor manet; sed omni homini dicitur : « Refectus es, transi; age iter, da venturo lo» cum[3]. » Aut forte de via mala, hoc est, de vita mala, fatigatus nescio quis amicus tuus; non inveniens verita-

[1] Luc. xi, 5-7. — [2] Id. xviii, 2. — [3] Eccli. xxix, 35.

tem, qua audita et percepta beatus fiat, sed lassatus in omni cupiditate et egestate sæculi, venit ad te, tanquam ad Christianum, et dicit : Redde mihi rationem, fac me Christianum. Et interrogat quod forte tu per simplicitatem fidei nesciebas : et non est unde reficias esurientem, et te admonitus invenis indigentem ; et cum vis docere, cogeris discere : et dum erubescis eum qui interrogavit, quod quærebat non in te inveniens, compelleris quærere, ut merearis invenire.

III. Et ubi quæras? Ubi, nisi in Dominicis libris? Fortassis quod ille interrogavit, in libro positum est, sed obscurum est. Forte dixit hoc Apostolus in Epistola sua. Sic dixit, ut legere possis, intelligere non possis; transire non permitteris. Urget enim interrogator ; ipsum Paulum, aut Petrum, aut aliquem Prophetam interrogare non sineris. Jam enim requiescit familia ista cum Domino suo, et sæculi hujus ignorantia valida est, hoc est, nox media, et urget amicus esuriens. Tibi forte sufficiebat simplex fides, illi non sufficit. Numquid deserendus est? numquid de domo projiciendus est? Ergo ad ipsum Dominum, ad ipsum cum quo familia requiescit, pulsa orando, pete, insta. Non quomodo amicus ille in similitudine positus, tædio victus surget et dabit. Dare vult : tu pulsans nondum accepisti; pulsa, dare vult. Et quod dare vult, differt, ut amplius desideres dilatum, ne vilescat cito datum.

IV. Cum autem perveneris ad tres panes, hoc est, ad cibum et intelligentiam Trinitatis, habes et unde vivas, et unde pascas. Nec peregrinum venientem de via reformides, sed excipiendo civem domesticum facias : nec timeas ne finias. Non panis ille finietur, sed indigentiam tuam finiet. Panis est, et panis est, et panis est : Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus. Æternus Pater, coæternus Filius, coæternus Spiritus sanctus. In-

commutabilis Pater, incommutabilis Filius, incommutabilis Spiritus sanctus. Creator et Pater, et Filius, et Spiritus sanctus. Pastor et vitæ dator, et Pater, et Filius, et Spiritus sanctus. Cibus et panis æternus, et Pater, et Filius, et Spiritus sanctus. Disce, et doce; vive, et pasce. Deus qui tibi dat, nihil melius quam se tibi dat. Avare, quid aliud quærebas? Aut si aliud petas, quid tibi sufficit, cui Deus non sufficit?

V. Sed opus est ut habeas charitatem, habeas fidem, habeas spem : ut possit tibi dulce esse quod datur. Et hæc ipsa tria sunt, fides, spes, charitas. Et hæc ipsa dona Dei sunt. Nam fidem ab ipso accepimus : « Sicut Deus, inquit, » uniquique partitus est mensuram fidei [1]. » Et spem ab ipso accepimus, cui dicitur : « In quo spem dedisti mihi [2]. » Et charitatem ab ipso accepimus, de quo dicitur : « Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum » sanctum, qui datus est nobis [3]. » Sed hæc itidem tria aliquantulum sunt diversa; sed omnia Dei dona. « Manent » enim tria hæc, fides, spes, charitas : major autem » horum charitas [4]. » In illis panibus non est dictus aliquis panis major aliis : sed simpliciter petiti, et dati tres panes.

VI. Ecce alia tria : « Quis est vestrum, a quo petit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei? Aut » quis est vestrum, a quo petit piscem, numquid serpentem porriget ei? Aut a quo petit ovum, numquid » porriget ei scorpionem? Si ergo vos, cum sitis mali, » nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater » vester qui in cœlis est dabit bona petentibus se [5]? » Tria ergo rursus ista consideremus, ne forte ibi sint illa tria, fides, spes, charitas : major autem horum charitas.

[1] Rom. XII, 3. — [2] Psal. CXVIII, 49. — [3] Rom. V, 5. — [4] 2 Cor. XIII, 13. — [5] Luc. XI, 11-13.

Pone ergo tria, panem, piscem, ovum : major horum panis. Ideo bene panem intelligimus in his tribus charitatem. Propterea pani lapidem opposuit : quia duritia contraria est charitati. Piscem fidem intelligimus. Dixit quidam Sanctus, et nos dicere delectat : Piscis bonus, pia est fides. Vivit inter fluctus, nec frangitur aut solvitur fluctibus. Vivit inter tentationes tempestatesque hujus sæculi, pia fides : sævit mundus, et integra est. Tantum contrarium fidei serpentem illum observa. In fide enim desponsata est illa, cui dicitur in Canticis Canticorum : « Veni » de Libano, sponsa mea, veniens et pertransiens ab initio » fidei [1]. » Ideo et desponsata, quia desponsationis initium fides est. Promittitur enim ab sponso aliquid, et promissa fide detinetur. Opposuit autem Dominus serpentem pisci, diabolum fidei. Propterea desponsatæ huic dicit Apostolus « : Desponsavi vos uni viro, virginem castam » exhibere Christo. » Et, « Timeo ne sicut serpens Evam » seduxit astutia sua, sic et vestri sensùs corrumpan- » tur a castitate quæ est in Christo [2] : » id est, quæ est in fide Christi : « Habitare enim, inquit, Christum per » fidem in cordibus vestris [3]. » Diabolus ergo non corrumpat fidem, non devoret piscem.

VII. Restat spes, quæ, quantum mihi videtur, ovo comparatur. Spes enim nondum pervenit ad rem : et ovum est aliquid, sed nondum est pullus. Quadrupedes ergo filios pariunt, aves autem spem filiorum. Spes ergo ad hoc nos hortatur, ut præsentia contemnamus, futura expectemus ; ea quæ retro sunt obliviscentes, cum Apostolo in anteriora extendamur. Sic enim dicit : « Unum autem, quæ retro oblitus, in ea quæ ante sunt extentus, » secundum intentionem sequor ad palmam superne voca-

[1] Cant. IV, 8. — [2] 2 Cor. XI, 2, 3. — [3] Ephes. III, 17.

» tionis Dei in Christo Jesu [1]. » Nihil ergo tam inimicum est spei, quam retro respicere, id est, in eis rebus, quæ præterlabuntur et transeunt, spem ponere : sed in his quæ nondum datæ sunt, sed dandæ quandoque nunquam transibunt. Quando autem scatet tentationibus mundus, velut pluvia Sodomæ sulfurea, metuendum est exemplum uxoris Lot. Retro enim respexit; et ubi respexit, ibi remansit. In salem conversa est, ut prudentes condiret exemplo [2]. Apostolus Paulus de hac spe ita loquitur : « Spe enim salvi facti sumus : spes autem quæ videtur, » non est spes : quod enim videt quis, quid sperat? Si » autem quod non videmus speramus, per patientiam » expectamus [3]. Quod enim videt quis quid sperat? » ovum est. Est ovum, et pullus nondum est. Et testudine tectum est : non videtur quia operitur : cum patientia expectetur; fervescat, ut viviscat. Intende, extendere in anteriora, obliviscere præterita. Quæ enim videntur, temporalia sunt. « Non respicientes, inquit, quæ videntur, » sed quæ non videntur. Quæ enim videntur temporalia » sunt : quæ autem non videntur, æterna [4]. » In illa ergo quæ non videntur, extende spem : expecta, sustine. Noli retro respicere. Ovo tuo scorpium time. Vide quia de cauda percutit, quam retro habet. Non ergo scorpius perimat ovum tuum, mundus iste spem tuam, ut ita dicam, veneno eo contrario, quo retrario. Quanta tibi loquitur mundus, quanta post dorsum strepit, ut retro respicias? id est, ut in rebus præsentibus, (nec præsentibus, non enim dicenda sunt præsentia nunquam stantia,) spem tuam ponas; et ab eo quod promisit Christus et nondum dedit, sed quia fidelis est dabit, avertas animum tuum, et velis requiescere in mundo pereunte.

[1] Philip. III, 13, 14.— [2] Gen. XIX, 26.— [3] Rom. VIII, 24, 25.— [4] 2 Cor. IV, 18.

VIII. Ideo enim Deus felicitatibus terrenis amaritudines miscet, ut alia quæratur felicitas, cujus dulcedo non est fallax : et de ipsis amaritudinibus conatur mundus avertere ab eo quod intendis in anteriora, et retro convertere. De ipsis amaritudinibus, de ipsis tribulationibus murmuras, et dicis : Ecce pereunt omnia Christianis temporibus. Quid strepis? Non hoc promisit mihi Deus, quod ista non peribunt : non hoc mihi promisit Christus. Æterna promisit æternus : si credidero, ex mortali fiam æternus. Quid strepis, o munde immunde? quid strepis? Quid avertere conaris? Tenere vis periens : quid faceres, si maneres? Quem non deciperes dulcis, si amarus alimenta mentiris? Ego si habeo spem, si teneo spem, ovum meum non est ab scorpione percussum. « Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo[1]. » Felix sit mundus, evertatur mundus : Benedicam Dominum, qui fecit mundum. Benedicam prorsus. Secundum carnem bene sit, secundum carnem male sit : « Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo. » Nam si benedico quando bene est, et blasphemo quando male est, suscepi scorpionis aculeum, compunctus retro respexi; quod absit a nobis, « Dominus dedit, Dominus abstulit : sicut Domino placuit, ita factum est : sit nomen Domini benedictum[2]. »

IX. Manet civitas quæ nos carnaliter genuit. Deo gratias. Utinam et spiritaliter generetur, et nobiscum transeat ad æternitatem. Si non manet civitas quæ nos carnaliter genuit, manet quæ nos spiritaliter genuit. « Ædificans Jerusalem Dominus[3]. » Numquid dormitando ædificium suum perdidit, aut non custodiendo hostes admisit? « Nisi Dominus custodierit civitatem, in vanum vigilat

[1] Psal. XXXIII, 2. — [2] Job. I, 21. — [3] Psal. CXLVI, 2.

» qui custodit eam[1]. » Et quam civitatem ? « Non dor- » mit, neque dormitabit, qui custodit Israël[2]. » Quid est Israël, nisi semen Abrahæ? Quid est semen Abrahæ, nisi Christus? « Et semini tuo, inquit, quod est Chris- » tus. » Et nobis quid? « Vos autem Christi, ergo semen » Abrahæ estis, secundum promissionem hæredes. In » semine tuo, inquit, benedicentur omnes gentes[3]. » Civitas sancta, civitas fidelis, civitas in terra peregrina, in cœlo fundamenta est. O fidelis, noli corrumpere spem, noli amittere charitatem, accinge lumbos tuos, accende, prætende lucernas tuas, expecta Dominum, quando veniat a nuptiis[4]. » Quid expavescis, quia pereunt regna terrena? Ideo tibi cœleste promissum est, ne cum terrenis perires. Nam ista peritura prædicta sunt, prædicta omnino. Non enim negare possumus, quod prædictum est. Dominus tuus quem expectas, dixit : « Exurget gens super gen- » tem, et regnum super regnum[5]. » Habent mutationes terrena regna. Veniet ille de quo dictum est : « Et regni » ejus non erit finis[6]. »

X. Qui hoc terrenis regnis promiserunt, non veritate ducti sunt, sed adulatione mentiti sunt. Poëta illorum quidam induxit Jovem loquentem, et ait de Romanis :

> His ego nec metas rerum, nec tempora pono :
> Imperium sine fine dedi[7]. . . . . . . . .

Non plane ita respondet veritas. Regnum hoc, quod sine fine dedisti, o qui nihil dedisti, in terra est, an in cœlo? Utique in terra. Et si esset in cœlo, « Cœlum et terra tran- » sient[8]. » Transient quæ fecit ipse Deus : quanto citius quod condidit Romulus? Forte si vellemus hinc exagitare

[1] Psal. CXXVI, 1. — [2] Id. CXX, 4. — [3] Galat. III, 16, 17. — [4] Luc. XII, 35. — [5] Marc. XIII, 8. — [6] Luc. I, 33. — [7] Virg. Æneid. lib. I, vers. 282 et 283. — [8] Luc. XXI, 33.

Virgilium, et insultare, quare hoc dixerit : in parte tolleret nos, et diceret nobis : Et ego scio, sed quid facerem qui Romanis verba vendebam, nisi hac adulatione aliquid promitterem quod falsum erat? Et tamen et in hoc cautus fui, quando dixi : Imperium sine fine dedi, Jovem ipsorum induxi, qui hoc diceret. Non ex persona mea dixi rem falsam, sed Jovi imposui falsitatis personam : sicut Deus falsus erat, ita mendax vates erat. Nam vultis nosse quia ista noveram? Alio loco, quando non Jovem lapidem induxi loquentem, sed ex persona mea locutus sum, dixi :

Non res Romanæ perituraque regna [1].

Videte quia dixi peritura regna. Dixi peritura regna, non tacui. Peritura veritate non tacuit : semper mansura adulatione promisit.

XI. Non ergo deficiamus, fratres : finis erit terrenis omnibus regnis. Nunc si finis est, Deus videt. Forte enim nondum est, et infirmitate quadam, vel misericordia, vel miseria hoc optamus, ut nondum sit : numquid tamen ideo non erit? Figite spem in Deum, æterna concupiscite, æterna expectate. Christiani estis, fratres, Christiani sumus. Non ad delicias Christus in carnem descendit : toleremus potius præsentia quam diligamus : adversorum est manifesta pernicies, prosperorum falsa blandities. Time mare et quando malacia est. Omnino non frustra audiamus, Sursum cor. Quid ponimus : cor in terra, cum videamus quia evertitur terra? Nos non possumus nisi exhortari vos, ut habeatis quod dicatis, et quod pro spe vestra respondeatis insultatoribus et blasphematoribus nominis christiani. Nemo vos murmurando avertat ab expectatione futurorum. Omnes qui propter istas adversitates blasphemant Christum nostrum, cauda scorpionis sunt.

[1] Georg. lib. II, vers. 498.

Nos ovum nostrum sub alis illius gallinæ ponamus evangelicæ, quæ clamat : « Jerusalem, Jerusalem, illi falsæ et » perditæ, quoties volui colligere filios tuos, tanquam » gallina pullos suos, et noluisti [1] ? » Non nobis dicatur, Quoties volui, et noluisti? Illa enim gallina divina Sapientia est : sed assumpsit carnem, ut pullis congrueret. Videte gallinam hispidam plumis, dimissis alis, voce fracta, et quassa, et lassa, et languida congruere parvulis suis. Ovum ergo nostrum, id est, spem nostram sub alis illius gallinæ ponamus.

XII. Animadvertistis forte, quomodo gallina concidat scorpionem. Utinam ergo et istos blasphemantes, in terra reptantes, de cavernis prodeuntes, et male pungentes, illa gallina concidat et devoret, in corpus suum trajiciat, et in ovum vertat. Non irascantur : commoti videmur; sed maledicta maledictis non reddimus. Maledicimur et benedicimus, blasphemati deprecamur [2]. Sed non dicat de Roma, dictum est de me : O si taceat de Roma : quasi ergo insultator sim, et non potius Domini deprecator, et vester qualiscumque exhortator. Absit a me, ut insultem. Avertat Deus a corde meo, et a dolore conscientiæ meæ. Ibi multos fratres non habuimus? non adhuc habemus? Portio peregrinantis Jerusalem civitatis non ibi magna degit? non ibi temporalia pertulit? sed æterna non perdidit. Quid ergo dico, cum de illa non taceo, nisi quia falsum est, quod dicunt de Christo nostro, quod ipse Romam perdiderit, quod dii lapidei Romam tuebantur et lignei? Adde pretium, ærei. Adde plus, argentei et aurei : « Idola gentium argentum et aurum [3]. » Non dixit, lapis; non dixit, lignum; non dixit, testa : sed quod pro magno habent, argentum et aurum. Tamen ipsum argentum et aurum oculos habent, et non vident. Dii

[1] Matth. XXIII, 37. — [2] I Cor. IV, 12. — [3] Psal. CXIII, 4.

aurei et dii lignei ad pretium dispares sunt : ad habere oculos et non videre, pares sunt. Ecce qualibus Romam docti homines custodibus commiserunt, habentibus oculos, et non videntibus. Aut si Romam servare potuerunt, quare ipsi ante perierunt? Inquiunt : Tunc periit Roma. Tamen perierunt. Non, inquiunt, ipsi perierunt, sed simulacra eorum. Quomodo ergo custodirent tecta vestra, qui non potuerunt custodire simulacra sua? Alexandria olim tales deos perdidit. Constantinopolis ex quo condita est in magnam civitatem, quoniam a christiano imperatore condita est, olim deos ipsos falsos perdidit : et tamen et crevit, et crescit, et manet. Quandiu vult Deus manet. Non enim et illi civitati, quia hoc dicimus, æternitatem promittimus. Carthago in nomine Christi manet, et olim eversa est Cœlestis (4); quia non fuit cœlestis, sed terrestris.

XIII. Et illud quod dicunt non est verum, quia continuo diis perditis Roma capta est, afflicta est. Prorsus non est verum : ante simulacra ipsa eversa sunt; et sic victi sunt Gotthi cum Rhadagayso. Mementote fratres, mementote : non est longum, pauci anni sunt, recordamini. Eversis in urbe Roma omnibus simulacris, Rhadagaysus rex Gotthorum cum ingenti exercitu multo numerosiore quam Alaraci fuit, venit. Paganus homo erat Rhadagaysus : Jovi sacrificabat quotidie. Nuntiabatur ubique, quod a sacrificiis non desisteret Rhadagaysus. Tunc omnes isti : Ecce nos non sacrificamus, ille sacrificat, vinci habemus a sacrificante, quibus non licet sacrificare. Deus ostendens quia non in istis sacrificiis est ipsa temporalis salus, ipsa regna terrena, victus est Rhadagaysus, adjuvante Domino, miro modo. Postea venerunt Gotthi non sacrificantes, et si fide christiana non Catholici, tamen idolis inimici, venerunt idolis adversantes, et

ipsi ceperunt : vicerunt de idolis præsumentes, et perdita idola adhuc quærentes, et perditis adhuc sacrificare cupientes[1]. Sed ibi erant et nostri, et afflicti sunt : sed noverant dicere : « Benedicam Dominum in omni tempore[2]. » Afflicti sunt in regno terreno : sed regnum cœlorum non perdiderunt : imo ad illud capessendum exercitatione tribulationum meliores effecti sunt. Et si in tribulationibus non blasphemaverunt, tanquam integra vasa de fornace exierunt, et Dominica benedictione repleti sunt. Isti autem blasphematores, terrena sectantes, terrena desiderantes, in terrenis spem ponentes, cum ista velint nolint perdiderint, quid tenebunt? ubi remanebunt? Foris nihil, intus nihil : inanis arca, inanior conscientia. Ubi requies? ubi salus? ubi spes? Veniant ergo, desinant blasphemare, discant adorare : scorpii pungentes a gallina comedantur, in corpus trajicientis convertantur ; in terra exerceantur, in cœlo coronentur.

## SERMO CVI[3].

### De verbis Evangelii Luc. XI : *Nunc vos, Pharisæi, quod foris est paropsidis lavatis*, etc.

I. Audistis sanctum Evangelium, quomodo Dominus Jesus, in eo quod Pharisæis dicebat, suos utique Discipulos commonebat, ne in corporis mundatione putarent esse justitiam. Omni enim die Pharisæi, antequam pranderent, abluebant se aqua : quasi quotidiana lavatio pos-

[1] De Civit. Dei. lib. III, cap. 23. — [2] Psal. XXXIII, 2. — [3] Alias 30, de verbis Domini.

sit cordis esse mundatio. Denique quales essent, ostendit. Ille dicebat qui videbat; non enim tantum facies eorum, sed etiam interiora cernebat. Denique ut hoc sciatis, ille Pharisæus, cui respondit Christus, apud se ipsum cogitavit, voce non sonuit, et ille tamen audivit. Apud se enim reprehendit Dominum Christum, quia sic venit ad convivium ejus non lotus. Ille cogitabat, hic audiebat, ideo respondebat. Quid ergo respondit? « Nunc » vos, Pharisæi, quod foris est paropsidis lavatis : intus » autem pleni estis dolo et rapina [1]. » O venire ad prandium! quomodo non pepercit homini a quo fuerat invitatus? Magis objurgando pepercit, ut correcto in judicio parceret. Deinde quid ostendit nobis? Quia et baptismum, quod semel adhibetur, per fidem mundat. Fides autem intus est, non foris. Unde dicitur et legitur in Actibus Apostolorum : « Fide mundans corda eorum [2]. » Et apostolus Petrus in Epistola sua ita loquitur : « Sic, in» quit, et vobis dedit similitudinem de arca Noë, quo» modo octo animæ salvæ factæ sunt per aquam. » Et adjunxit : « Sic et vos simili forma baptisma salvos faciet, » non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ » interrogatio [3]. » Hanc conscientiæ bonæ interrogationem Pharisæi contemnebant, et quod erat foris lavabant : intus inquinatissimi permanebant.

II. Et quid eis ait postea? « Verumtamen date eleemo» synam, et ecce omnia munda sunt vobis [4]. » Laudata est eleemosyna, facite et probate. Sed paulisper attendite : Pharisæis dictum est. Pharisæi isti Judæi erant, quasi egregii Judæorum. Nobiliores enim atque doctiores tunc Pharisæi vocabantur. Baptismo Christi abluti non erant : in Christum Filium Dei unigenitum, qui inter illos ambulabat, et ab eis non agnoscebatur, non-

[1] Luc. XI, 39. — [2] Act. XV, 9. — [3] I Petr. V, 21, 22. — [4] Luc. XI, 41.

dum crediderant. Quomodo ergo eis dicit : « Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis ? » Si audirent illum Pharisæi, et darent eleemosynas, jam secundum verbum ejus munda illis essent omnia ; quid opus erat ut crederent in eum. Si autem mundari non possent, nisi credentes in eum qui fide mundat cor ; quid est, « Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis ? » Attendamus, et forte ipse exponit.

III. Cum hæc dixisset, sine dubio cogitaverunt illi quia dabant eleemosynas. Et quomodo dabant? Omnia sua decimabant, de omnibus suis fructibus decimam partem detrahebant, et ipsam dabant. Non facile hoc aliquis facit Christianus. Ecce quod faciebant Judæi. Non triticum solum, sed et vinum et oleum [1] : neque hoc solum, sed etiam et res contemptibiles propter præceptum Dei, cyminum, rutam, mentam, et anethum totum decimabant : id est, decimam partem detrahebant, et eleemosynas dabant. Credo ergo, quia revocaverunt ad se, et putaverunt Dominum Christum inaniter loqui, quasi eis qui non facerent eleemosynas : cum ipsi scirent opera sua, quod et minutissima et contemptibilia fructuum suorum decimabant, et eleemosynas dabant. Irriserunt illum apud se talia dicentem, quasi hominibus qui eleemosynas non facerent. Hoc Dominus sciens, continuo subjunxit : « Verumtamen væ vobis, Scribæ et Pharisæi, qui decimatis mentam, cyminum et rutam, et omne olus [2]. » Ut sciatis, novi eleemosynas vestras. Certe istæ sunt eleemosynæ vestræ, istæ sunt decimæ : etiam minuta quæque et contemptibilia fructuum vestrorum decimatis : « Et relinquitis graviora Legis, judicium et charitatem. » Attendite. Reliquistis judicium et charitatem, et decimatis olera. Non est hoc facere eleemosynam. « Et hæc, inquit, oportet

[1] Matth. XXIII, 23. — [2] Luc. XI, 42.

» facere, et illa non omittere. » Quæ facere? « Judicium » et charitatem, justitiam et misericordiam; et illa non » omittere. » Facite illa; sed ista præponite.

IV. Si hæc ita sunt, quid illis dixit : « Facite eleemo- » synam, et ecce omnia munda sunt vobis? » Quid est, « Facite eleemosynam? » Facite misericordiam. Quid est, Facite misericordiam? Si intelligis, a te incipe. Quomodo enim es misericors alteri, si crudelis sis tibi? « Date elee- » mosynam, et omnia munda sunt vobis. » Facite veram eleemosynam. Quid est eleemosyna? Misericordia. Audi Scripturam : « Miserere animæ tuæ placens Deo[1]. » Fac eleemosynam, « Miserere animæ tuæ placens Deo. » Mendicat ante te anima tua, redi ad conscientiam tuam. Quicumque male vivis, quicumque infideliter vivis, redi ad conscientiam tuam : et ibi invenis mendicantem animam tuam, invenis egentem, invenis pauperem, invenis ærumnosam, invenis forte nec egentem, sed egestate obtumescentem. Nam si mendicat, esurit justitiam. Quando inveneris talem animam tuam, (intus in corde tuo sunt illa,) fac prius eleemosynam, da illi panem. Quem panem? Si Pharisæus interrogaret, diceret illi Dominus : Fac eleemosynam cum anima tua. Hoc enim illi dixit : sed ille non intellexit, quando enarravit illis eleemosynas quas faciebant, et putabant latere Christum; et ait illis : Novi quia facitis, decimatis mentam et anethum, cyminum et rutam : sed ego alias eleemosynas loquor : contemnitis judicium et charitatem. In judicio et charitate fac eleemosynam cum anima tua. Quid est in judicio? Respice, et inveni; displice tibi, pronuntia in te. Et quid est charitas? « Dilige Dominum Deum in toto corde tuo, et tota anima » tua, et tota mente tua; dilige proximum tuum tan- » quam te ipsum : et fecisti misericordiam prius cum ani-

[1] Eccli. XXX, 24.

» ma tua, in conscientia tua [1]. » Hanc autem eleemosynam si prætermittis, da quod vis, dona quantum vis; retrahe de fructibus tuis, non decimas, sed dimidias; novem partes da, et unam tibi dimitte: nihil facis, quando tecum non facis, et tecum pauper es. Anima tua vescatur, ne fame pereat. Da illi panem. Quem panem, inquit? Ipse tecum loquitur. Tu si audires, et intelligeres, et crederes Domino, ipse tibi diceret : « Ego sum panis vivus, » qui descendi de cœlo [2]. » Nonne istum panem primum dares animæ tuæ, et faceres cum illa eleemosynam? Si ergo credis, debes facere, ut prius pascas animam tuam. Crede in Christum, et mundabuntur quæ intus sunt : et quæ foris sunt munda erunt. Conversi ad Dominum, etc.

## SERMO CVII [3].

De verbis Evangelii Luc. XII : *Dico vobis, abstinete ab omni avaritia.*

I. Qui Deum timetis, non dubito quin verbum ejus cum timore audiatis, et cum hilaritate faciatis; ut quod promisit, modo speretis, post accipiatis. Dominum modo audivimus præcipientem nobis, Christum Jesum Filium Dei. Præcepit nobis Veritas, quæ nec fallit, nec fallitur : audiamus, timeamus, caveamus. Quid ergo præcepit? « Dico, inquit, vobis, abstinete ab omni avaritia [4]. » Quid est, « ab omni avaritia? » Quid est, « ab omni? » Quare addidit, « ab omni? » Posset enim sic dicere : Cavete ab

[1] Matth. XXII, 37, 38. — [2] Joan. VI, 41. — [3] Alias de Tempore 196, et de Diversis 28. — [4] Luc. XII, 15.

avaritia. Pertinuit ad eum, ut adderet, « ab omni : » et diceret : « Cavete ab omni avaritia. »

II. Quare hoc dixerit, velut occasio ipsa unde natus est sermo, apparet nobis in sancto Evangelio. Interpellavit enim eum quidam contra fratrem suum, qui totum patrimonium abstulerat, et fratri suo partem suam non reddebat. Quam bonam ergo causam habuerit iste interpellator, advertitis. Non enim rapere quærebat aliena, sed sua a parentibus sibi relicta quærebat : ipsa Domino interpellato et judicante poscebat. Habebat iniquum fratrem : sed justum judicem invenerat contra iniquum fratrem. Deberet ergo perdere in tam bona causa istam occasionem? Aut quis diceret fratri ejus : Redde partem suam fratri tuo, si Christus non diceret? Ille judex hoc dicturus erat, quem forte frater ditior et raptor præmio corrumpebat? Miser ergo et paternis opibus destitutus tali ac tanto judice invento accedit, interpellat, rogat, causam suam brevissime exponit. Ut quid enim opus erat causam perorare, quando ei loquebatur, qui cor poterat et videre? « Domine, inquit, dic fratri meo, ut dividat » mecum hæreditatem [1]. » Non ei dixit Dominus : Veniat frater tuus. Sed nec misit, ut adesset, aut cum affuisset, interpellatori dixit : Proba quod dicebas. Petebat dimidiam hæreditatem, petebat in terra dimidiam : in cœlo Dominus offerebat totam. Plus Dominus dabat, quam ille postulabat.

III. « Dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem. » Causa justa, causa brevis. Sed audiamus et judicantem et docentem. « Homo, » ait. « Homo : » qui enim pro magno habes istam hæreditatem, quid es nisi homo? Volebat illum facere aliquid plus quam est homo. Quid plus illum volebat facere, cui volebat avaritiam tollere? Quid eum

[1] Luc. XII, 13.

plus volebat facere? Dico vobis : « Ego dixi : Dii estis, et » filii Altissimi omnes[1]. » Ecce quod eum volebat facere, inter deos numerare qui avaritiam non habet. « Homo, » quis me constituit divisorem inter vos[2]? » Et Paulus apostolus servus ipsius, quando dicebat : « Obsecro vos, » fratres, ut idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis » schismata[3], » nolebat esse divisor. Denique monuit eos qui ad ipsius nomen currebant, et Christum dividebant : Unusquisque vestrum dicit : « Ego sum Pauli, ego Apollo, » ego Cephæ, ego Christi. Divisus est Christus? numquid » Paulus pro vobis crucifixus est? aut in nomine Pauli » baptizati estis[4]? » Videte ergo, quam mali sint homines, qui volunt esse divisum, qui noluit esse divisor. « Quis me, inquit, constituit divisorem inter vos? »

IV. Petisti beneficium : audi consilium. « Ego dico » vobis, cavete ab omni cupiditate. » Forte, inquit, tu avarum et cupidum diceres, si quæreret aliena : ego autem dico, cupide et avare non appetas nec tua. Hoc est, « Ab omni cavete, inquit, ab omni avaritia. » Magnum pondus. Si forte hoc pondus infirmis imponitur; rogetur ut qui imponit, vires dare dignetur. Non enim leviter habendum est, fratres mei, quando Dominus noster, Redemptor noster, Salvator noster, qui mortuus est pro nobis, qui sanguinem suum pretium dedit, ut redimeret nos, advocatus et judex noster ; non est leve, quando dicit : « Cavete. » Novit ille quantum mali sit : nos non novimus, illi credamus. « Cavete, » inquit. Quid? unde? « Ab omni avaritia. » Meum servo, non alienum tollo. « Cavete ab omni avari» tia. » Non solum avarus est, qui rapit aliena : sed et ille avarus est, qui cupide servat sua. Sed si sic culpatur qui cupide servat sua ; quomodo damnatur qui rapit aliena? « Cavete, inquit, ab omni cupiditate : quia non in

[1] Psal. XLI, 6. — [2] Luc. XII, 14. — [3] I Cor. I, 10. — [4] Ibid. 12, 13.

» abundantia hominis est vita ejus ex his quæ ibi habet.» Multa qui recondit, quantum inde tollit ut vivat? Cum tulerit inde, et quodam modo cogitatione separaverit quod sufficiat unde vivat, videat cætera cui remaneant: ne forte cum servas unde vivas, colligas unde moriaris. Ecce Christus, ecce veritas, ecce severitas. « Cavete, » dicit veritas: « Cavete, » dicit severitas. Si non amas veritatem, time severitatem. « Non in abundantia hominis est vita ejus ex » his quæ habet. » Crede illi, non te fallit. Contra tu dicis: Imo in abundantia hominis est vita ejus ex his quæ habet. Ille te non fallit: tu te fallis.

V. Ex hac ergo occasione, quia interpellator ille partem suam quærebat, non alienam invadere cupiebat, nata est ista sententia Domini, ut non diceret: Cavete ab avaritia: sed adderet, « ab omni avaritia. » Parum fuit: dat alterum exemplum de quodam divite, cui successerat regio. « Erat, inquit, homo dives, cui successerat regio [1].» Quid est, « successerat? » Magnos fructus attulerat regio quam possidebat. Quam magnos fructus? Ut non inveniret ubi poneret: factus est subito per abundantiam angustus, avarus antiquus. Quot enim anni jam transierant, et tamen horrea illa suffecerant? Tantum ergo natum est, ut loca non sufficerent quæ solebant. Et quærebat consilium miser, non quomodo erogaret, quod plus natum erat, sed quomodo reservaret: et cogitando invenit consilium. Quasi sapiens sibi visus est, inveniendo consilium. Prudenter cogitavit, sapienter vidit. Quid vidit sapienter? « Destruam, inquit, horrea vetera, et faciam nova am» pliora, et implebo ea: et dico animæ meæ. » Quid dicis animæ tuæ? « Anima, habes multa bona in annos plu» rimos reposita, requiesce, manduca, bibe, epulare [2].» Hoc dixit sapiens inventor consilii animæ suæ.

[1] Luc. XII, 16. — [2] Ibid. 18, 19.

VI. « Et Deus ad illum [1] : » qui nec cum stultis loqui dedignatur. Aliquis vestrum forte dicat : Et quomodo Deus cum stulto locutus est ? O fratres mei, cum quantis stultis hic loquitur, quando Evangelium recitatur ? Quando lectum est, qui audiunt et non faciunt, stulti non sunt ? Quid ergo ait Dominus ? Quia ille sibi iterum in inveniendo consilio sapiens videbatur. « Stulte, » inquit : « Stulte, » qui tibi sapiens videris : « Stulte, » qui dixisti animæ tuæ : « Habes multa bona reposita in annos plurimos : hodie repetitur a te anima tua. » Cui dixisti : « Habes multa bona : » Hodie repetitur, et nullum habet bonum. Contemnat hæc bona, et sit ipsa bona ; ut quando repetitur, exeat secura. Quid enim est iniquius homine, qui multa bona habere vult, et bonus ipse esse non vult ? Indignus es qui habeas, qui non vis esse quod vis habere. Numquid enim vis habere villam malam ? Non utique, sed bonam. Numquid uxorem malam ? Non, sed bonam. Numquid denique casulam malam ? Numquid vel caligam malam ? Quare animam solam malam ? Non hic dixit stulto huic vana cogitanti, horrea ædificanti, et ventres pauperum non videnti : non illi ait : Hodie anima tua rapietur ad gehennam : nihil horum dixit : sed, « Repetitur a te. » Non tibi dico anima tua quo sit itura : hinc tamen ubi illi tanta servas, velis nolis, est migratura. Ecce, stulte, cogitasti implere horrea nova majora, quasi non sit quid inde fiat.

VII. Sed fortasse ille nondum fuit Christianus. Nos audiamus, fratres, quibus credentibus Evangelium recitatur, a quibus qui illa dixit adoratur, cujus signum a nobis in fronte portatur, et in corde habetur. Interest enim plurimum ubi habeat homo signum Christi, utrum in fronte, an et in fronte et in corde. Audistis quid hodie Ezechiel

[1] Luc. XII, 20.

sanctus propheta loquebatur, quemadmodum antequam mitteret Deus exterminatorem populi iniqui, misit primitus signatorem, et ait illi : « Vade, et da signum in fron-
» tibus eorum qui gemunt et mœrent de peccatis populi
» mei, quæ fiunt in medio eorum[1]. » Non dixit, quæ fiunt extra ipsos; sed, in medio eorum. Gemunt tamen et mœrent; et ideo signati sunt in fronte; in fronte interioris hominis, non exterioris. Est enim frons in facie, est frons in conscientia. Denique aliquando quando interior frons pulsatur, exterior obrubescit : aut pudore obrubescit, aut timore pallescit. Est ergo frons hominis interioris. Ibi signati sunt illi, ne vastarentur : quia etsi peccata quæ fiebant in medio eorum, non corrigebant; tamen dolebant, et ipso se dolore separabant; et separati Deo, oculis hominum mixti erant. Signantur occulte, non læduntur aperte. Mittitur postea vastator, et dicitur ei : « Vade,
» vasta, non parcas minoribus, majoribus, masculis, fœ-
» minis : sed ad eos qui habent in fronte signum, non ap-
» propinques[2]. » Quanta securitas vobis data est, fratres mei, qui estis in hoc populo gementes, et mœrentes iniquitates quæ fiunt in medio vestrum, et non facientes ?

VIII. Ut autem iniquitates non faciatis, « Cavete ab
» omni avaritia. » Dico vobis latius, quid est, « Ab omni
» avaritia. » In libidine avarus est, cui uxor non sufficit sua. Et ipsa idololatria dicta est avaritia : quia et in ipsa divinitate avarus est, cui non sufficit Deus unus et verus. Quæ sibi facit multos deos, nisi avara anima? Quæ sibi facit martyres falsos, nisi avara anima? « Cavete ab omni
» avaritia. » Ecce amas tua, et jactas te, quia non quæris aliena; vide quid mali facias non audiendo Christum dicentem : « Cavete ab omni avaritia. » Ecce amas tua, non tollis aliena : de labore habes, de justitia habes : hæres relictus es,

[1] Ezech. IX, 4. — [2] Ibid. 6.

donavit tibi quem promeruisti : navigasti, periclitatus es, fraudem non fecisti, mendacium non jurasti, quod Deus voluit acquisisti : et servas cupide tanquam in bona conscientia, quia non habes de malo, et non quæris aliena. Si non audieris illum qui dixit : « Cavete ab omni avaritia, » audi quanta mala facturus es propter tua. Ecce contigit, verbi gratia, ut fieres judex. Non corrumperis, quia non quæris aliena : nemo tibi dat præmium, et dicit : Judica contra adversarium meum. Absit, homo qui non quæris aliena, quando tibi hoc persuaderi potest? Vide quid mali facturus sis propter tua. Ille qui vult ut male judices, et pro ipso feras sententiam contra adversarium ipsius, forte potens homo est, et potest tibi calumniam facere, ut perdas tua. Attendis potentiam ipsius, cogitas illam, cogitas tua quæ servas, quæ amas: non quæ possedisti, sed quibus male inhæsisti. Attendis viscum tuum, propter quod liberas virtutis non habes pennas : et dicis apud te ipsum : Offendo hominem istum, multum potest ad tempus : suggeret de me mala, et proscribor, et perdo quod habeo. Judicaturus es male, non cum quæris aliena, sed cum servas tua.

IX. Da mihi hominem qui audivit Christum, da mihi hominem qui cum timore audivit : « Cavete ab omni cu» piditate : » et non mihi dicat : Ego homo pauper sum, plebeius, mediocris, gregalis, quando spero me judicem futurum? Non timeo istam tentationem, cujus periculum ante oculos posuisti. Ecce dico et pauperi quid timere debeat. Vocat te dives et potens, ut pro illo dicas falsum testimonium. Quid facturus es modo? Dic mihi. Habes bonum peculium : laborasti, acquisisti, servasti. Exigit ille : Dic pro me falsum testimonium, et tantum et tantum dono tibi. Tu qui non quæris, aliena : Absit a me, inquis, non quæro quod mihi noluit Deus dare, non accipio : recede a me. Non vis accipere quod do? quod habes tollo.

Ecce modo te proba, modo te interroga. Quid me attendis? Intus te attende, intus te vide, intus te examina : sede ad te, et constitue te ante te, et in equuleum præcepti Dei extende te, et timore torque te, et noli te palpare : responde tibi. Ecce si hoc quisquam minetur, quid facies? Tollo tibi, quod cum tanto labore acquisisti, nisi pro me falsum testimonium dixeris. Da illum : « Cavete » ab omni avaritia. » O serve meus, dicet tibi, quem redemi et liberum feci, quem de servo fratrem adoptavi, quem in corpore meo membrum posui, audi me : Tollat quod acquisisti, me tibi non tollet. Ne pereas, servas tua? Nonne tibi dixi : « Cavete ab omni cupiditate? »

X. Ecce turbaris, ecce fluctuas : cor tuum quasi navis tempestatibus quatitur. Dormit Christus : excita dormientem, et non patieris tempestatem sævientem. Ipsum excita, qui nihil habere voluit, et totum habes, qui usque ad crucem pro te pervenit, cujus nudi atque pendentis ossa ab insultantibus numerata sunt : et cave ab omni avaritia. Parum est avaritia pecuniæ : cave avaritiam vitæ. Horrenda avaritia, metuenda avaritia. Aliquando homo contemnit quod habet, et dicit : Non dico falsum testimonium : non dico. Dicis mihi : Tollo quod habes. Tolle quod habeo : non tollis quod intus habeo. Non enim pauper remanserat qui dicebat : « Dominus dedit, Dominus » abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est : ergo sit » nomen Domini benedictum. Nudus exii de utero matris » meæ, nudus revertar in terram[1]. » Nudus foris, intus vestitus. Nudus foris a pannis, et putribilibus pannis, intus vestitus. Unde? « Sacerdotes tui induantur justitia[2]. » Sed quid si dicat, cum contempseris ea quæ possides, quid si dicat : Occido te? Responde illi, si Christum audisti, Occides me? Melius tu occides carnem meam, quam

[1] Job. I, 21. — [2] Psal. CXXXI, 9.

ego per linguam falsam animam meam. Quid facturus es mihi? Occisurus es carnem : exit anima libera, in fine sæculi et ipsam quam contempsit carnem receptura. Quid ergo mihi facturus es? Si autem falsum testimonium dixero pro te, de lingua mea occido me; et non in carne occido me : Os enim quod mentitur, occidit animam. Forte hoc non dicis. Unde non dicis? Vivere vis : plus vis vivere, quam Deus constituit? Certe caves ab omni avaritia? Huc usque Deus voluit ut vivas, quousque iste ad te accessit. Forte te occisurus est, ut martyrem faciat. Noli habere cupiditatem vivendi : et non habes æternitatem moriendi. Videtis quia ubique avaritia illa, cum plus volumus quam opus est, facit nos peccare? Caveamus ab omni avaritia, si volumus frui æterna sapientia.

## SERMO CVIII[1].

De verbis Evangelii Lucæ XII : *Sint lumbi vestri accincti, et lucernæ ardentes, et vos similes, etc.* deque verbis Psalmi XXXIII : *Quis est homo qui vult vitam, etc.*

I. Dominus noster Jesus Christus et venit ad homines, et abscessit ab hominibus, et venturus est ad homines. Et tamen hic erat quando venit, nec recessit quando abscessit, et ad eos venturus est quibus dixit : « Ecce ego vo» biscum sum usque ad consummationem sæculi[2]. » Secundum formam ergo servi, quam suscepit pro nobis, quodam tempore natus est, et occisus est, et resurrexit,

[1] Alias XXXIX, de verbis Domini. — [2] Matth. XXVIII, 20.

et non jam moritur, nec mors ei ultra dominabitur[1]: secundum divinitatem autem, qua æqualis est Patri, in hoc mundo erat, « Et mundus per ipsum factus est, et mun» dus eum non cognovit[2]. » De hoc audistis modo Evangelium, quid monuerit nos, cautos nos faciens, et volens esse expeditos et paratos ad expectanda novissima[3]: ut post novissima, quæ sunt in hoc sæculo metuenda, succedat requies, quæ non habet finem. Beati qui participes facti fuerint. Erunt autem tunc securi, qui modo non sunt securi: et iterum tunc timebunt, qui modo timere nolunt. Ad hanc expectationem et propter hanc spem Christiani facti sumus. Nonne spes nostra non est de hoc sæculo? Non amemus sæculum. Ab amore sæculi hujus vocati sumus, ut aliud sæculum speremus et diligamus. In hoc abstinere nos debemus ab omnibus illicitis concupiscentiis, hoc est, lumbos accinctos habere debemus: et fervere et lucere in operibus bonis, hoc est, lucernas ardentes habere. Dixit enim ipse Dominus Discipulis suis alio loco Evangelii: « Nemo accendit lucernam, et ponit eam » sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus » qui in domo sunt[4]. » Et ut ostenderet unde dicebat, subjecit et ait: « Sic luceat lumen vestrum coram homi» nibus, ut videant bona facta vestra, et glorificent Pa» trem vestrum, qui in cœlis est[5]. »

II. Ideo lumbos nostros accinctos esse voluit, et lucernas ardentes[6]. Quid est, lumbos accinctos? « Declina a » malo. » Quid est lucere? quid est lucernas ardentes habere? Hoc est, « Et fac bonum[7]. » Quid est quod adjunxit et ait: « Et vos similes estote hominibus expectan» tibus dominum suum quando veniat a nuptiis[8]: » nisi

[1] Rom. VI, 9. — [2] Joan. I, 10. — [3] Cod. Cass. Paratos ad spem novissimam. — [4] Matth. V, 35. — [5] Ibid. 16. — [6] Luc. XII, 35. — [7] Psal. XXXIII, 15. — [8] Luc. XII, 36.

quod in illo Psalmo sequitur : « Inquire pacem, et sequere » eam[1] ? » Hæc tria, hoc est, abstinentia a malo, et operatio boni, et spes præmii æterni commemorata sunt in Actibus Apostolorum, ubi scriptum est : « Quia docebat » eos Paulus de continentia, de justitia, et spe vitæ æter» næ[2]. » Ad continentiam pertinet, « Sint lumbi vestri » accincti. » Ad justitiam pertinet, « Et lucernæ arden» tes. » Ad expectationem Domini pertinet, quæ est spes vitæ æternæ. Ergo, « Declina a malo, » hæc est continentia, hi sunt lumbi accincti : « Et fac bonum ; » hæc est justitia, hæ sunt lucernæ ardentes : « Quære pacem et » sequere eam, » hæc est expectatio futuri sæculi : ergo, « Similes estote hominibus expectantibus dominum suum » quando veniat a nuptiis. »

III. Habentes autem ista præcepta et promissa, quid quærimus in terra dies bonos, ubi eos invenire non possumus ? Scio enim quia eos quæritis, quando aut ægrotatis, aut in tribulationibus estis, quæ abundant in isto sæculo. Quoniam quando ætas vergit ad finem, et senex plenus est querelis, et nullis gaudiis. Inter omnes tribulationes, quibus conteritur genus humanum, non quærunt homines nisi dies bonos, et vitam volunt longam, quam hic habere non possunt. Quia et longa hominis vita tanta brevitate constringitur ad universi sæculi illius latitudinem, quasi si una gutta ad universum mare. Quid ergo est vita hominis, etiam illa quæ longa dicitur ? Longam vitam dicunt, quæ in sæculo isto brevis est : et, sicut dixi, abundant gemitus usque ad decrepitam senectutem. Hoc totum modicum et breve est, et tamen quomodo quæritur ab hominibus, quanta diligentia, quanto labore, quanta cura, quanta vigilantia, quanto opere quærunt homines, ut diu hic vivant et senescant. Ip-

[1] Psal. XXXIII, 15. — [2] Act. XXIV, 25.

sum autem diu vivere quid est, nisi ad finem currere? Habuisti hesternum diem, habere vis et crastinum diem. Sed cum iste transierit et crastinus, minus illum habes. Ideo optas ut lucescat dies, ut propinquet tibi quo tu non vis pervenire. Exhibes aliquam solemnitatem amicis tuis, audis ibi a bene optantibus dici tibi : Multos annos vivas : vis ut veniat quod illi dixerunt. Quid ? Ut veniant anni et anni, et non vis veniat finis annorum? Studia tua contraria sunt : ambulare vis, et pervenire non vis.

IV. Verumtamen, ut dixi, si tanta cura inest hominibus, ut quotidianis, magnis perpetuisque laboribus cupiant, ut tardius moriantur : quanta cura agendum est, ut nunquam moriantur? Inde nemo vult cogitare. Quotidie quæruntur in isto sæculo dies boni, ubi non inveniuntur : et nemo vult sic vivere, ut illuc perveniat ubi inveniuntur. Ideo admonet eadem Scriptura et dicit : « Quis est homo qui vult vitam, et diligit videre dies bo» nos[1]? » Sic interrogavit Scriptura, ut sciret quid illi responderetur : sciens quod omnes homines vitam quærerent, et dies bonos. Pro desiderio ipsorum interrogavit, tanquam sibi de omnium corde responderetur : Ego volo : sic dixit : « Quis est homo qui vult vitam, et diligit vi» dere dies bonos? » Quemadmodum etiam ista hora, qua vobis loquor, cum audistis me dixisse : « Quis est » homo qui vult vitam, et diligit videre dies bonos? » Omnes respondistis in corde vestro : Ego. Nam et ego qui vobiscum loquor, vitam volo et dies bonos : quod quæritis vos, hoc quæro et ego.

V. Quomodo si aurum nobis omnibus esset necessarium, et ego ad aurum una vobiscum pervenire volens, et esset alicubi in agro vestro, in loco vestræ potestati subdito, et viderem vos quærentes aurum, et dicerem vobis : Quid

[1] Psal. XXXIII, 13.

quæritis? Responderetis mihi : Aurum. Et ego vobis dicerem : Aurum quæritis, et ego aurum quæro : quod quæritis, et ego quæro : sed non ibi quæritis ubi possimus invenire. Ergo audite me, ubi possimus invenire : vobis non tollo, locum vobis ostendo : imo sequamur omnes eum, qui novit ubi sit quod quærimus. Sic et nunc, quia desideratis vitam et dies bonos, non possumus vobis dicere : Nolite desiderare vitam et dies bonos; sed illud dicimus : Nolite hic quærere in hoc sæculo vitam et dies bonos, ubi boni esse non possunt. Nonne vita ipsa morti similis est? Dies autem ipsi properantes transeunt; quia hodiernus dies hesternum exclusit : crastinus ideo nascitur, ut excludat hodiernum. Ipsi dies non stant : tu quare cum illis vis stare? Desiderium ergo vestrum, quo vultis vitam et dies bonos, non solum non reprimo, sed etiam vehementius accendo. Prorsus quærite vitam, quærite dies bonos : sed ubi possunt inveniri, ibi quærantur.

VI. Vultis enim audire mecum consilium ejus, qui novit ubi sint dies boni, et ubi sit vita? Audite non a me, sed mecum simul. Ait enim nobis quidam : « Venite filii, audite me. » Et concurramus, et stemus, et aures arrigamus, et corde intelligamus Patrem qui dixit : « Venite filii, audite me, timorem, inquit, Domini docebo vos[1]. » Et quam rem vult docere, et cui rei utilis est timor Domini, sequitur : « Quis est homo qui vult vitam, et diligit videre dies bonos[2]? » Respondemus omnes : Nos volumus. Quod sequitur audiamus. « Cohibe linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum[3]. » Modo dic : Ego. Jamdudum quando dicebam : « Quis est homo qui vult vitam, et diligit videre dies bonos? » Omnes respondebamus : Ego. Eia respondeat mihi aliquis : Ego. Ergo, « Cohibe linguam tuam a malo, et labia tua

[1] Psal. xxxiii, 12. — [2] Ibid. 13. — [3] Ibid. 14.

» ne loquantur dolum. » Dic modo : Ego. Ergo dies bonos et vitam vis, cohibere linguam tuam a malo non vis, et labia tua ne loquantur dolum ? Ad mercedem alacer, ad opus piger. Et cui non operanti redditur merces ? Utinam in domo tua vel operanti mercedem reddas. Nam scio quia non operanti non reddis. Quare ? Quia nihil operanti nihil debes. Et Deus proposuit mercedem. Quam mercedem ? « Vitam et dies bonos, » quam omnes desideramus, et ad quos dies omnes venire conamur. Promissam mercedem daturus est. Quam mercedem ? « Vitam et dies bonos. » Et qui sunt dies boni ? Vita sine fine, requies sine labore.

VII. Magnam mercedem proposuit : in tanta proposita mercede, videamus quid jussit. Jam enim mercede tantæ pollicitationis et amore mercedis accensi, paremus jussioni ejus vires nostras, latera, lacertos. Quasi jussurus est onera grandia nos portare, forte aliquid fodere, forte aliquam machinam erigere ? Non tibi jussit rem laboriosam, sed membrum quod inter omnia membra cito moves, ipsum tibi præcepit cohibere. « Cohibe linguam » tuam a malo. » Non est labor erigere fabricam, et labor est tenere linguam ? « Cohibe linguam tuam a malo. » Noli loqui mendacium, noli loqui criminationes, noli loqui calumnias, noli loqui falsa testimonia, noli loqui blasphemias. « Cohibe linguam tuam a malo. » Vide quomodo irasceris, si quis de te male loquatur. Quomodo irasceris alteri, quando de te male loquitur : sic irascere tibi, quando de altero male loqueris. « Labia tua ne lo» quantur dolum. » Quod est intus in corde tuo, hoc dicatur foris. Non aliud pectus tegat, et aliud lingua proferat. « Declina a malo, et fac bonum. » Nam quomodo dicturus sum ei : Vesti nudum, qui adhuc vult spoliare vestitum ? Nam qui premit civem suum, quomodo habet suscipere peregrinum ? Ergo per ordinem, prius « Declina

» a malo, et fac bonum : » prius accinge lumbos tuos, et tunc accende lucernam. Et cum hoc feceris, securus expecta « Vitam et dies bonos. Quære pacem, et sequere » eam : » et tunc bona fronte dices Domino : Feci quod jussisti, redde quod promisisti.

## SERMO CIX[1].

De verbis Evangelii Lucæ XII : *Faciem cœli et terræ nostis probare, etc.* deque istis : *Si vadis cum adversario tuo ad principem, da operam in via liberari ab illo, etc.*

I. EVANGELIUM audivimus, et in eo Dominum eos arguentem, qui faciem cœli norunt probare, et tempus fidei regni cœlorum appropinquantis nesciunt invenire. Judæis autem hoc dicebat; sed etiam ad nos sermo pervenit. Dominus autem ipse Jesus Christus Evangelii sui prædicationem ita cœpit : « Agite pœnitentiam, appro» pinquavit enim regnum cœlorum[2]. » Similiter et Joannes Baptista et præcursor ipsius ita cœpit : « Agite pœniten» tiam, appropinquavit enim regnum cœlorum[3]. » Et modo corripit eos Dominus, qui nolunt agere pœnitentiam, appropinquante regno cœlorum. « Regnum cœ» lorum, sicut ipse ait, non veniet cum observatione[4]. » Et iterum ipse ait : « Regnum cœlorum intra vos est[5]. » Prudenter ergo accipiat unusquisque monita præceptoris, ut non perdat tempus misericordiæ Salvatoris, quæ modo impenditur, quandiu generi humano parcitur. Ad hoc

Alias I de verbis Domini. — [2] Matth. IV, 17. — [3] Id. III, 2. — [4] Luc. XVII, 20. — [5] Ibid. 21.

enim parcitur homini, ut convertatur, et non sit qui damnetur. Viderit Deus quando veniat finis sæculi : est tamen modo tempus fidei. Finis sæculi utrum hic aliquem nostrum inveniat, nescio : et fortasse non inveniet. Tempus cuique nostrum proximum est, quia mortales sumus, inter casus ambulamus. Si vitrei essemus, minus casus timeremus. Quid fragilius vase vitreo? Et tamen servatur, et durat per sæcula. Etsi enim casus vitreo vasi timentur, senectus ei et febris non timetur. Nos ergo fragiliores et infirmiores sumus : quia et casus omnes qui non cessant in rebus humanis, fragilitate utique nostra quotidie formidamus : et si ipsi casus non accedant, tempus ambulat : vitat homo ictum, numquid vitat exitum? vitat quæ extrinsecus eveniunt, numquid quod intus nascitur pellitur? Denique nunc lumbricos gignunt interiora, nunc morbus quilibet subito occupat : postremo quantumvis homini parcatur, novissime senectus cum venerit, non est quo differatur.

II. Proinde audiamus Dominum, in nobis ipsis agamus quod præcepit : Videamus quis est ille adversarius, de quo nos terruit, dicens : « Si vadis cum adversario tuo ad » principem, da operam in via liberari ab illo : ne forte » tradat te principi, et princeps ministro, et mittaris in » carcerem, unde non exies, donec solvas novissimum » quadrantem[1]. » Quis est iste adversarius? Si diabolus : jam liberati sumus ab illo. Quale pretium pro nobis datum est, ut ab illo redimeremur? De quo dicit Apostolus, loquens de ipsa redemptione nostra : « Qui eruit nos de » potestate tenebrarum, et transtulit in regnum Filii cha» ritatis suæ[2]. » Redempti sumus, diabolo renuntiavimus : quomodo dabimus operam liberari ab illo, ne nos iterum captivos faciat peccatores? Sed non est ipse adversarius,

[1] Luc. XII, 58. — [2] Coloss. I, 13.

de quo nos Dominus commonet. Alio enim loco alius Evangelista sic illud posuit, ut si utraque verba jungamus, et utraque verba sibi Evangeliorum duorum comparemus, adversarium istum cito intelligamus. Ecce enim hic quid dixit? « Cum vadis ad principem cum adversario tuo, da » operam in via liberari ab eo[1]. » Alius autem Evangelista hoc ipsum sic posuit : « Esto consentiens adversario tuo cito » cum es cum illo in via. » Cætera similia sunt : « Ne forte » adversarius tradat te judici, judex ministro, minister in » carcerem[2]. » Ambo Evangelistæ similiter hoc explicaverunt. Unus dixit : « Da operam in via liberari ab illo : » alter dixit : « Consenti illi. » Non enim poteris liberari ab illo, nisi ei consenseris. Vis liberari ab illo? « Consenti illi. » Numquid diabolus est, cui debeat consentire Christianus?

III. Quæramus ergo istum adversarium, cui debemus consentire, ne tradat nos judici, et judex ministro : quæramus illum, et consentiamus illi. Si peccas, adversarius tuus sermo Dei est. Verbi causa : Forsitan delectat te inebriari : dicit tibi : Noli[3]. Delectat te spectare et nugari : ille dicit tibi : Noli. Delectat te adulterari : dicit tibi sermo Dei : Noli. In quibuscumque peccatis volueris facere voluntatem tuam, dicit tibi : Noli. Adversarius est voluntatis tuæ, donec fiat auctor salutis tuæ. O quam bonus adversarius! quam utilis adversarius! Non quærit nostram voluntatem, sed utilitatem. Adversarius est nobis, quandiu sumus et ipsi nobis. Quandiu tu tibi inimicus es, inimicum habes sermonem Dei : esto tibi amicus, et concordas cum ipso. « Non homicidium feceris : » audi, et concordasti. « Non furtum facias : » audi, et concordasti. « Non mœ» chaberis : » audi, et concordasti. « Non falsum testi» monium dicas : » audi, et concordasti. « Non concupiscas » uxorem proximi tui : » audi, et concordasti. « Non

[1] Luc. XII, 58. — [2] Matth. V, 25. — [3] Vide supra Serm. IX, cap. 3.

» concupiscas rem proximi tui[1] : » audi, et concordasti. In his omnibus cum tuo isto adversario concordasti : et tibi quid perdidisti? Non solum nihil perdidisti, sed et te ipsum, qui perieras, invenisti. Via, vita ista est : si concordaverimus cum illo, si consenserimus illi ; finita via, non timebimus judicem, ministrum, carcerem.

IV. Quando finitur via? Non omnibus una hora finitur. Unusquisque habet horam, quando finiat viam. Via, vita ista dicta est : finisti istam vitam, finisti viam. Ambulamus ; et ipsum vivere, accedere est. Nisi forte putatis, quia tempus accedit? et nos stamus? Non potest fieri. Quomodo accedit tempus, accedimus et nos : et non anni nobis accedunt, sed magis decedunt. Valde errant homines, quando dicunt : Puer iste adhuc minus sapit, accedunt illi anni, et prudens erit. Attende quid dicas. Accedunt, dixisti : Ego ostendo quia decedunt, cum tu dicis : Accedunt. Et audi quam facile id probo. Putemus nos scisse annos ipsius ex quo natus est : verbi gratia, ut bene illi optemus, octoginta annos victurus est, perventurus est ad senectutem. Scribe octoginta annos. Vixit unum annum : quot habes in summa? quot tenebas? Octoginta. Deduc unum. Vixit decem : septuaginta restiterunt. Vixit viginti : sexaginta restiterunt. Certe accedebant : quid est hoc? Veniunt, ut abeant anni nostri : veniunt, inquam, ut eant. Non enim veniunt, ut stent nobiscum : sed cum transeunt per nos, terunt nos, et minus minusque valere nos faciunt. Talis est via, in qua venimus. Quid facturi sumus cum adversario illo, id est, cum sermone Dei? Concorda cum illo. Nescis enim quando via finiatur. Cum via finita fuerit, judex restat, et minister, et carcer. At si servaveris adversario tuo bonam voluntatem, et cum eo consenseris : pro judice invenies patrem, pro ministro

[1] Exod. xx, 13-17.

sævo Angelum tollentem in sinum Abrahæ, pro carcere paradisum. Quam cito in via cuncta mutasti, quia tuo adversario consensisti.

## SERMO CX[1].

De verbis Evangelii Lucæ XIII, ubi dicitur de arbore ficulnea, per triennium fructum non ferente; ac de muliere habente decem et octo annos in infirmitate : necnon de verbis Psalmi IX : *Exurge, Domine, non prævaleat homo ; judicentur gentes in conspectu tuo.*

I. De arbore ficulnea, quæ triennium habebat et fructum non afferebat, et de muliere quæ decem et octo annos habebat in infirmitate, quod Dominus donaverit audite. Arbor ficulnea, genus humanum est. Triennium autem, tria sunt tempora : unum ante Legem, alterum sub Lege, tertium sub gratia. Non est autem importunum, ut arbor ficulnea intelligatur genus humanum. Primus enim homo quando peccavit, foliis ficulneis pudenda velavit[2]; hæc velavit, unde nati sumus, membra. Quæ enim ante peccatum fuerant glorianda, post peccatum pudenda sunt facta. Denique antea nudi erant, et non confundebantur. Non enim erat unde erubescerent, quando peccatum non præcesserat : nec poterant de sui Creatoris operibus erubescere, quia operibus Creatoris sui bonis nullum adhuc malum opus suum miscuerant. Nondum enim manducaverant de ligno scientiæ boni et mali, unde manducare

[1] Alias 31 de verbis Domini. — [2] Gen. III, 7.

prohibiti erant. Postea ergo quam manducaverunt et peccaverunt, natum est de illis genus humanum : id est, homo de homine, obnoxius de debitore, mortalis de mortali, peccator de peccatore. Hos ergo appellat in hac arbore, qui per omne tempus fructum dare noluerunt : et propter hoc imminebat securis radicibus arboris infructuosæ. Intercedit colonus, differtur supplicium, ut adhibeatur auxilium. Qui autem intercedit colonus, est omnis sanctus, qui intra Ecclesiam orat pro eis qui sunt extra Ecclesiam[1]. Et quid orat? « Domine, dimitte illam et hoc » anno[2] : » id est, tempore isto sub gratia, parce peccatoribus, parce infidelibus, parce sterilibus, parce infructuosis. « Circumfodio ei, et adhibeo cophinum stercoris : » si fecerit fructum, bene; sin autem minus, venies et » amputabis eam[3]. Venies : » quando? In judicio venies, quando venturus es judicare vivos et mortuos. Interim modo parcitur. Quid est autem fossa? quid est circumfodere, nisi humilitatem et pœnitentiam docere? Fossa enim humilis terra est. Cophinum stercoris, in bono intellige. Sordes sunt, sed fructum dant. Sordes cultoris, dolores sunt peccatoris. Qui agunt pœnitentiam, in sordibus agunt : si tamen intelligant, et veraciter agant. Huic ergo arbori dicitur : « Agite pœnitentiam, appropinquavit enim » regnum cœlorum[4]. »

II. Quid illa mulier decem et octo annos habens in infirmitate[5]? Sex diebus Deus perfecit opera sua. Ter seni, decem et octo faciunt[6]. Quod ergo significavit triennium in arbore, hoc decem et octo anni in illa muliere. Curva

[1] Cod. Cass. VII, fol. 49 : Omnis Ecclesia orat pro iis qui sunt et intra Ecclesiam contemptores, et extra Ecclesiam infideles. — [2] Luc. XIII, 8. — [3] Ibid. 9. — [4] Matth. III, 2. — [5] Luc. XIII, 11. — [6] Cod. Cass. II, fol. 49 : Recolite, sex diebus Deus perfecit opera sua. Ter senique, etc.

erat[1], sursum aspicere non poterat : quia sursum cor, sine causa audiebat[2]. Sed erexit eam Dominus. Est ergo Spes, sed filiis, quousque veniat dies judicii. Multum sibi dat homo. Et quid est homo? Justus homo magnum aliquid est homo. Sed tamen justus homo, gratia Dei est justus homo. Nam : « Quid est homo, nisi quod memor » es ejus[3]? » Vis videre quid est homo? « Omnis homo » mendax[4]. » Cantavimus : « Exurge, Domine, non præ» valeat homo[5]. » Quid est, « Non prævaleat homo? » Nonne Apostoli homines erant? nonne Martyres homines erant? Ipse Dominus Jesus Deus esse non desistens, homo esse dignatus est. Quid est ergo : « Exurge, Domine, non » prævaleat homo? » Si omnis homo mendax : Exurge, veritas, non prævaleat falsitas. Homo ergo, si vult esse aliquid boni, non sit de suo proprio. Si enim de suo esse voluerit, mendax erit. Si verax esse voluerit de Dei, non de suo erit.

III. Ergo, « Exurge, Domine, non prævaleat homo. » Tantum valuit mendacium ante diluvium, ut post diluvium octo homines remansissent[6]. Per ipsos terra rursus impleta est hominibus mendacibus, et electus est populus Dei. Facta sunt miracula multa, prærogata divina beneficia. Ad terram promissionis perductus est, ab Ægyptiorum servitute liberatus. Prophetæ in illo excitati sunt, templum accepit, sacerdotium accepit, unctionem accepit, legem accepit. Sed de ipso postea dictum est : « Filii alieni » mentiti sunt mihi[7]. » Ad extremum missus est ille per Prophetas ante promissus. « Non prævaleat homo, » vel

[1] Cod. Cass. II, fol. 49 : Curva erat, terræ inhiabat, terram diligebat, in terra spem suam posuerat, sursum, etc. — [2] Cod. Cass. II, fol. 49 : Quia sursum cor erigere sine causa æstimabat. — [3] Psal. VIII, 5. — [4] Id. CXV, 11. — [5] Id. IX, 20. — [6] I Petr. III, 20. — [7] Psal. XVII, 46.

quia Deus factus est homo. Sed etiam ipse faciens divina contemptus est, præstans tam multa beneficia prehensus est, flagellatus est, suspensus est. Huc usque prævaluit homo. Dei Filium prehendere, Dei Filium flagellare, Dei Filium spinis coronare. Dei Filium ligno suspendere. Tantum prævaluit homo; sed quousque, nisi quousque depositus de ligno, positus est in sepulcro? Si ibi remansisset, vere homo prævaluisset. Sed prophetia ista etiam ipsum Dominum Jesum alloquitur, dicens: « Exurge, Domine, non prævaleat homo. » Domine, in carne venire dignatus es, Verbum caro factus, Verbum super nos, caro inter nos, Verbum caro inter Deum et hominem: virginem unde nascereris secundum carnem elegisti, virginem concipiendus invenisti, natus virginem reliquisti[1]. Sed non agnoscebaris: apparebas, et latebas. Apparebat infirmitas, latebat potestas. Hoc totum factum est, ut sanguinem funderes, quod est pretium nostrum. Fecisti tanta miracula, valetudinibus ægrotorum sanitatem tribuisti, beneficia multa præstitisti, et recepisti mala pro bonis. Insultatum est tibi, in ligno pependisti: agitatum est ante te caput ab impiis, et dictum est: « Si Filius Dei es, descende » de cruce[2]. » Ita-ne tu perdideras potentiam, an potius demonstrabas patientiam? Et tamen illi insultaverunt, et tamen illi irriserunt, tamen illi te occiso quasi victores discesserunt. Ecce in sepulcro jaces: « Exurge, Domine, » non prævaleat homo. » Non prævaleat impius inimicus, non prævaleat cæcus Judæus. Cum enim crucifigereris, prævaluisse sibi visus est Judæus cæcus. « Exurge, Domine, non prævaleat homo. » Factum est, omnino factum est. Et quid restat, nisi ut « Judicentur gentes in » conspectu tuo? » Resurrexit enim, sicut nostis, as-

[1] Cod. Cass. II, fol. 49: Natus virginem requisisti. — [2] Matth. XXVII, 40.

cendit in cœlum : inde venturus est judicare vivos et mortuos.

IV. Eia arbor infructuosa, non derideas, quia parcitur tibi : dilata est securis, noli esse secura : veniet et amputaberis. Crede quia venturus est. Ista omnia quæ vides, non erant. Christianus populus toto orbe terrarum aliquando non erat. In prophetia legebatur, in terra non videbatur : modo autem et legitur, et videtur. Ipse Ecclesia sic est completa. Non ei dictum est : « Vide, filia, et audi; » sed : « Audi, et vide[1]. » Audi prædicta, vide completa. Quomodo ergo, fratres charissimi, non erat natus Christus de Virgine, promissus est, et natus est : non fecerat mirabilia, promissa sunt, et fecit : nondum erat passus, promissum est, et factum est : non resurrexerat, prædictum est, et impletum est[2], nomen ejus per totum mundum non erat, prædictum est, et impletum est : idola deleta et fracta non erant, prædictum est, et impletum est : hæretici impugnantes Ecclesiam non erant, prædictum est, et impletum est. Sic et dies judicii nondum est; sed quia prædictus est, implebitur. An fieri potest, ut qui in tantis verax apparuit, de die judicii mendax sit? Promissorum suorum nobis chirographum fecit. Non debendo enim, sed promittendo debitorem se Deus fecit, id est, non mutuo accipiendo. Non possumus ergo ei dicere : Redde quod accepisti. Quoniam « Quis prior dedit illi, et retribuetur » ei[3]? » Non possumus dicere ei : Redde quod accepisti; sed plane dicimus : Redde quod promisisti.

V. Inde namque est, quod audemus quotidie dicere : « Adveniat regnum tuum[4] : » ut adveniente regno ejus, et nos cum illo regnemus. Quod nobis his verbis promissum est : Tunc dicam illis : « Venite, benedicti Patris mei,

[1] Psal. XLIV, 11. — [2] Cod. Cass. II, fol. 49 : In cœlum non ascenderat; ante dictum est et impletum est. — [3] Rom. XI, 35. — [4] Matth. VI, 10.

» percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine » mundi[1]. » Sed plane si fecerimus quod ibi sequitur : « Esurivi enim, et dedistis mihi manducare, etc. » Promisit patribus nostris; sed cautionem fecit, quam legeremus et nos. Si faciat nobiscum rationem, qui dignatus est facere cautionem, et dicat : Legite debita mea, hoc est, debita promissionum mearum, et computate quæ reddidi, computate enim quæ debeo : ecce quam multa reddidi; modicum est quod debeo : pro modico quod restat, infidelem me promissorem esse putabitis? Quid respondebimus contra manifestissimam veritatem? Ergo qui sterilis est, agat pœnitentiam, et faciat fructum dignum pœnitentiæ. Qui curvus est, terram intuetur, terrena felicitate lætatur, istam solam putat esse vitam beatam, ubi beatus esse possit, aliam non credit : quicumque tam curvus est, erigatur : si per se ipsum non potest, invocet Deum. Numquid enim et mulier illa per se ipsam erecta est? Væ illi esset, si manum ille non porrexisset.

[1] Matth. xxv, 34.

# SERMO CXI[1].

De verbis Evangelii Lucæ XIII, ubi regnum Dei dicitur *simile fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ sata tria.* Deque eo quod ibi scriptum est : *Domine, si pauci sunt qui salvantur?*

I. Tria sata farinæ, de quibus Dominus loquebatur, genus humanum est. Recolite diluvium : unde cæteri reparentur, tres remanserunt[2]. Tres filios habebat Noë, de ipsis reparatum est genus humanum. Mulier illa sancta quæ abscondit fermentum, sapientia est. Ecce clamat orbis totus in Ecclesia Dei : « Ego cognovi, quia magnus » est Dominus[3]. » Certe pauci sunt qui salvantur. Recolitis quæstionem ex Evangelio nobis modo propositam : « Domine, dictum est, si pauci sunt qui salvantur[4]? » Dominus ad hoc quid? Non ait : Non pauci, sed multi sunt qui salvantur. Non hoc dixit. Sed quid dixit, cum audisset : « Si pauci sunt qui salvantur? Contendite in- » trare per angustam portam[5]. » Quando audis ergo : « Pauci sunt qui salvantur, » confirmavit Dominus quod audivit. Per angustam portam pauci intrant. Alio loco ipse ait : « Arcta via est et angusta, quæ ducit ad vitam; et » pauci sunt qui ingrediuntur per illam : lata autem et » spatiosa est via, quæ ducit ad interitum : et multi sunt » qui ambulant per illam[6]. » Quid gaudemus ad multitudines? Audite me pauci. Scio quia multi auditis, et pauci

1 Alias 32 de verbis Domini. — 2 Luc. XIII, 21. — 3 Psal. CXXXIV, 5. — 4 Luc. XIII, 23. — 5 Ibid. 24. — 6 Matth. VII, 13, 14.

obauditis. Aream video, grana quæro. Et vix videntur grana, quando area trituratur; sed futurum est, ut ventiletur. Pauci ergo qui salvantur in comparatione multorum periturorum. Nam ipsi pauci magnam massam facturi sunt. Cum venerit ventilator ferens ventilabrum in manu sua, mundabit aream suam, frumenta recondet in horreum : paleas autem comburet igni inextinguibili[1]. Non subsannet palea granum : hoc verum loquitur, neminem fallit. Estote ergo inter multos multi, sed in comparatione quorumdam multorum pauci. Tanta massa processura est de hac area, ut impleat horreum cœli. Non enim contrarius sibi esset Dominus Christus, qui dixit : Pauci sunt qui intrant per angustam portam, multi per latam viam pereunt : contrarius sibi esset, qui alio loco dixit : « Multi » ab Oriente et Occidente venient[2]. » Multi certe pauci : et pauci, et multi. Alii ergo pauci, alii multi? Non. Sed ipsi pauci qui multi : pauci in comparatione perditorum, multi in societate Angelorum. Audite, charissimi. Apocalypsis hoc habet scriptum : « Post hæc vidi ex omni lingua » et gente et tribu venientes cum stolis albis et palmis, » multitudinem quam nemo dinumerare potest[3]. » Hæc est massa sanctorum. Quanto clariore voce dictura est area ventilata, a turba impiorum, et malorum falsorumque Christianorum segregata, ad ignes æternos separatis his qui premunt, non tangunt : (mulier enim quædam fimbriam tangebat, turba Christum premebat[4] : ) segregatis ergo omnibus damnandis, massa purgata stans ad dexteram, nullum sibi timens misceri malorum, nullum timens perdere bonorum, regnatura cum Christo, quanta fiducia dictura est : « Ego cognovi, quia magnus est Do» minus[5]. »

[1] Luc. III, 17. — [2] Matth. VIII, 11. — [3] Apoc. VII, 9. — [4] Luc. VIII, 44. — [5] Psal. CXXXIV, 5.

II. Si ergo, fratres mei, granis loquor, si agnoscunt quod dico, prædestinati in vitam æternam, operibus loquantur, non vocibus. Cogimur loqui vobis quod non debuimus. Invenire enim in vobis debuimus quod laudaremus, non quærere quod admoneremus. Ecce tamen breviter dico, non immoror. Agnoscite hospitalitatem, per hanc perventum est ad Deum. Suscipis hospitem, cujus et tu es comes in via : quia omnes peregrini sumus. Ipse est Christianus, qui et in domo sua et in patria sua peregrinum se esse cognoscit. Patria enim nostra sursum est, ibi hospites non erimus. Nam unusquisque hic, et in domo sua hospes est. Si non est hospes, non inde transeat. Si transiturus est, hospes est. Non se fallat, hospes est : velit nolit, hospes est. Sed dimittit illam domum filiis suis, hospes hospitibus. Quare? et in stabulo si esses, non alio veniente discederes? Hoc facis et in domo tua. Cessit tibi locum pater tuus, cessurus es locum filiis tuis. Nec mansurus manes, nec mansuris relinques. Si omnes transimus, aliquid quod transire non potest operemur : ut cum transierimus, et illo venerimus unde non transeamus, opera nostra bona ibi inveniamus. Custos est Christus, quid times ne perdas quod erogas? Conversi ad Dominum, etc.

*Et post sermonem.*

Quod novit Charitas Vestra, suggerimus. Dies anniversarius ordinationis domni senis Aurelii crastinus illucescit, rogat et admonet per humilitatem meam Charitatem Vestram, ut ad basilicam Fausti devotissime convenire dignemini. Deo gratias.

# SERMO CXII[1].

## De verbis Evangelii Lucæ XIV : *Homo quidam fecit cœnam magnam, etc.*

### Habitus in Basilica Restituta.

I. Lectiones sanctæ propositæ sunt, et quas audiamus, et de quibus aliquid sermonis, adjuvante Domino, proferamus. In lectione Apostolica gratiæ aguntur Domino de fide Gentium, utique ideo, quia ipse fecit. In Psalmo diximus : « Deus virtutum, converte nos, et ostende fa- » ciem tuam, et salvi erimus[2]. In Evangelio, ad cœnam vocati sumus : imo alii vocati, nos non vocati, sed ducti : non solum ducti, sed etiam coacti. Sic enim audivimus, quia « Homo quidam fecit cœnam magnam[3]. » Quis est iste homo, nisi « Mediator Dei et hominum homo Christus » Jesus[4]? » Misit ut venirent invitati, quia hora jam venerat, ut venirent. Qui sunt invitati, nisi per præmissos vocati Prophetas? Quando? Olim ex quo mittuntur Prophetæ, invitant ad cœnam Christi. Mittuntur ergo ad populum Israël. Sæpe missi sunt, sæpe vocaverunt, ut ad horam cœnæ venirent. Illi autem invitantes acceperunt, cœnam repudiaverunt? Quid est? Invitantes acceperunt, cœnam repudiaverunt? Prophetas legerunt, et Christum occiderunt[5]. Sed quando occiderunt, tunc nobis cœnam

[1] Alias 33 de verbis Domini. — [2] Psal. XCIX, 8. — [3] Luc. XIV, 16. — [4] I Tim. II, 5. — [5] Cod. Cass. II, fol. 187 : Sic enim constitutum fuerat, ut immolaretur Christus

nescientes præparaverunt. Parata jam cœna, immolato Christo, post resurrectionem Christi commendata quam sciunt fideles, cœna Domini, ejusque manibus et ore firmata, missi sunt Apostoli, ad quos missi fuerant ante Prophetæ[1]. Venite ad cœnam.

II. Excusaverunt qui venire noluerunt. Et excusaverunt, quomodo? Tres fuerunt excusationes: « Unus dixit: » Villam emi, eo videre illam: habe me excusatum. Alius » dixit: Juga boum emi quinque, et eo probare illa: rogo » te, habe me excusatum. Tertius dixit: Uxorem duxi, » habe me excusatum: venire non possum[2]. » Putamus non istæ sunt excusationes, quæ impediunt omnes homines, qui ad istam cœnam venire detrectant? Quæramus eas, discutiamus, inveniamus: sed ut caveamus. In villa empta, dominatio notatur: ergo superbia castigatur. Habere enim villam, tenere, possidere, homines sibi in illa subdere, dominari delectat. Vitium malum, vitium primum. Primus enim homo dominari voluit, qui dominum habere noluit. Quid est dominari, nisi propria potestate gaudere? Est major potestas, illi subdamur, ut tuti esse valeamus: « Villam emi, habe me excusatum. » Inventa superbia, venire noluit.

III. « Alius dixit: Quinque juga boum emi. » Nonne sufficeret: Boves emi? Aliquid procul dubio est, quod nos ad quærendum et intelligendum obscuritate sui provocat: et quia clausum est, ut pulsemus, hortatur. Quinque juga boum, sensus carnis hujus. Quinque numerantur sensus carnis hujus, quod omnibus notum est; et qui forte non advertunt; commoniti sine dubio recognoscunt. Sensus ergo carnis hujus quinque inveniuntur. In oculis visus est, auditus in auribus, odoratus in naribus, gustatus in fau-

[1] Cod. Cass. II, fol. 187: Dixerunt Apostoli: Venite ad cœnam. — [2] Luc. XIV, 18-20.

cibus, tactus in omnibus membris. Alba et nigra et quoquo modo colorata, lucida et obscura videndo sentimus. Rauca et canora, audiendo sentimus. Suave olentia et grave olentia, odorando sentimus. Dulcia et amara, gustando sentimus. Dura et mollia, lenia et aspera, calida et frigida, gravia et levia, tangendo sentimus. Quinque sunt, et juga sunt. Sed quia juga sunt, in tribus prioribus sensibus facilius apparet. Duo sunt oculi, duæ aures, geminæ nares: ecce tria juga. In faucibus, id est, sensu gustandi, geminatio quædam invenitur, quia nihil gustando sapit, nisi lingua et palato tangatur. Voluptas carnis quæ ad tactum pertinet, occultius geminatur. Est enim et forinsecus, et intrinsecus. Ergo et ipsa gemina est. Quare boum dicuntur juga? Quia per sensus istos carnis terrena requiruntur. Boves enim terram versant. Sunt autem homines remoti a fide, terrenis deditii, carnalibus occupati : nolunt credere aliquid, nisi ad quod sui corporis sensu quinque partito perveniunt. In eis quinque sensibus totius voluntatis sibi regulas ponunt. Non, inquit, credo ego, nisi quod video. Ecce quod novi, ecce quod scio. Album est, nigrum est, rotundum est, quadratum est, sic vel sic coloratum est: novi, sentio, teneo : natura ipsa me docet. Non cogor credere, quod mihi non potes ostendere. Vox est : sentio, quia vox est; bene cantat, male cantat, suavis est, rauca est : novi, scio, pervenit ad me. Bene olet, male olet : scio, sentio. Hoc dulce est, hoc amarum; hoc salsum, hoc fatuum. Quid mihi plus dicas nescio. Tangendo novi quid durum est, quid molle sit; quid lene sit, quid asperum sit; quid caleat, quid frigeat. Quid mihi plus demonstraturus es?

IV. Tali impedimento tenebatur apostolus noster Thomas, qui de Domino Christo, id est, de Christi resurrectione nec solis oculis credere voluit : « Nisi misero, inquit, di-

» gitos meos in clavorum et vulnerum loca, et nisi manum » meam in latus ejus misero, non credam [1]. » Et Dominus qui posset sine ullo vestigio vulneris resurgere, servavit cicatrices, quæ a dubitante tangerentur, et cordis vulnera sanarentur. Et tamen vocaturus ad cœnam contra excusationem quinque jugorum boum : « Beati, inquit, » qui non vident, et credunt [2]. » Nos, fratres mei, ad cœnam vocati, ab istis quinque jugis non sumus impediti. Non enim faciem carnis Domini videre in hoc tempore concupivimus, aut vocem ex ore carnis illius procedentem auribus admittere desideravimus : nullum in illo temporalem odorem quæsivimus. « Perfudit eum quædam » mulier pretiosissimo unguento, domus illa odore impleta » est [3] : » sed nos ibi non fuimus ; ecce non olfecimus, et credimus. Cœnam manibus suis consecratam Discipulis dedit : sed nos in illo convivio non discubuimus ; et tamen ipsam cœnam fide quotidie manducamus. Nec magnum putetis in illa cœna, quam suis manibus dedit, sine fide interfuisse : melior extitit fides postea, quam tunc perfidia. Non ibi fuit Paulus qui credidit : ibi fuit Judas qui tradidit. Quam multi et modo in ipsa cœna, quamvis illam tunc mensam non viderint, nec panem quem Dominus gestavit in manibus, oculis suis aspexerint, vel faucibus gustaverint, tamen quia ipsa est quæ nunc præparatur, quam multi etiam nunc in ipsa cœna judicium sibi manducant et bibunt [4]?

V. Unde autem tanquam occasio nata est Domino, ut de ista cœna loqueretur? Dixerat unus de discumbentibus : (in convivio enim erat, quo fuerat invitatus : ) « Beati » qui manducant panem in regno Dei [5]. » Quasi in longinqua iste suspirabat, et ipse panis ante illum discumbe-

[1] Joan. xx, 25. — [2] Ibid. 29. — [3] Id. xii, 3. — [4] 1 Cor. xi, 29. — [5] Luc. xiv, 15.

bat. Quis est panis de regno Dei, nisi qui dicit : « Ego » sum panis vivus, qui de cœlo descendi [1] ? » Noli parare fauces, sed cor. Inde commendata est ista cœna, Ecce credimus in Christum, cum fide accipimus. In accipiendo novimus quid cogitemus. Modicum accipimus, et in corde saginamur. Non ergo quod videtur, sed quod creditur, pascit. Non ergo etiam sensum illum externum quæsivimus; nec diximus, Crediderint qui Dominum ipsum resurgentem, si verum est quod dicitur, viderunt oculis, manibus palpaverunt : nos non tangimus, quare credimus? Si talia cogitaremus, quinque illis jugis boum a cœna impediremur. Ut noveritis, fratres, istorum quinque sensuum, non delectationem, quæ permulcet et ingerit voluptatem, sed curiositatem quamdam notatam fuisse, non ait : « Quinque juga boum emi, eo pas» cere illa : sed, eo probare illa. » Qui vult probare, per juga boum non vult dubitare, quomodo sanctus Thomas per juga noluit dubitare. Videam, tangam, digitos mittam. « Ecce, inquit, digitos tuos mitte per latus meum, » et noli esse incredulus. » Occisus sum propter te : per locum quem vis tangere, sanguinem fudi, ut redimerem te, et adhuc dubitas de me, nisi tetigeris me? Ecce et hoc præsto, ecce et hoc exhibeo : tange et crede; inveni locum vulneris, sana vulnus dubitationis.

VI. « Tertius dixit : Uxorem duxi. » Ista voluptas est carnis, quæ multos impedit : utinam foris, et non intus. Sunt homines qui dicunt : Non est homini bene, nisi cui adsunt carnis deliciæ. Ipsi sunt quos notat Apostolus, dicentes : « Manducemus et bibamus, cras enim morie» mur [1]. » Quis huc inde surrexit? Quis nobis, quod ibi

[1] Joan. vi, 41. — [2] 1 Cor. xv, 32. — Cod. Cass. ii, fol. 189 : Talia in epulis suis dives ille superbus dicebat : Manducemus et bibamus, cras enim moriemur. Quis, etc.

agitur, dixit? Hoc nobiscum tollimus, quod in hoc tempore bene est nobis. Qui hoc dicit, uxorem duxit, carnem amplexatur, carnis voluptatibus jucundatur, a cœna excusatur observet ne fame interiore moriatur. Attendite Joannem, sanctum Apostolum et Evangelistam : « Nolite » diligere mundum, nec ea quæ in mundo sunt[1]. » O qui ad cœnam Domini venitis, nolite diligere mundum, nec ea quæ in mundo sunt. Non dixit : Nolite habere; sed, « Nolite diligere. » Habuisti, possedisti, dilexisti. Amor rerum terrenarum, viscum est spiritalium pennarum. Ecce concupisti, hæsisti. « Quis dabit tibi pennas sicut co» lumbæ[2]? » Quando volabis, ubi vere requiescas? quando hic, ubi male hæsisti, perverse requiescere voluisti. Nolite diligere mundum, tuba divina est. Continuo hujus tubæ verbis orbi terrarum et universo dicitur mundo, Nolite diligere mundum, nec ea quæ in mundo sunt. Quisquis dilexerit mundum, non est charitas Patris in illo. Quoniam omnia quæ in mundo sunt, concupiscentia carnis sunt, et concupiscentia oculorum, et ambitio sæculi. Ab imo cœpit, quo Evangelium terminavit. Inde ille cœpit, ubi Evangelium terminum posuit. Concupiscentia carnis, « Uxorem duxi. » Concupiscentia oculorum, « Quinque juga boum emi. » Ambitio sæculi, » Villam emi. »

VII. Ideo autem a parte totum per solos oculos commemorati sunt isti sensus, quia oculorum est in quinque sensibus principatus. Propterea cum proprie ad oculos pertineat visus, ipsum videre per omnes quinque sensus solemus appellare. Quomodo? Primo quod ad ipsos oculos pertinet, dicis : Vide quam candidum est, intende et vide quam candidum est[3] : hoc ad oculos pertinet. Audi et

[1] I Joan. II, 15. — [2] Psal. LIV, 7. — [3] Cod. Cass. II, fol. 190 : Attende et vide quam candidum est : audi, etc. » ut in Benedictinis.

vide quam canorum est. Numquid conversim potes dicere, Audi et vide quam candidum est? Hoc quod dicitur, Vide, per omnes sensus currit ; cæterorum autem sensuum proprietas non per se recurrit. Intende et vide quam canorum est : odora et vide quam suave est : gusta et vide quam dulce est : tange et vide quam molle est. Utique quoniam [1] sensus sunt, sic potius diceremus : Audi et senti quam canorum est : odora et senti quam suave est : gusta et senti quam dulce est : tange et senti quam calidum est : palpa et senti quam lene est : palpa et senti quam molle est. Nihil horum. Nam et ipse Dominus post resurrectionem cum apparuit Discipulis suis, cumque cernentes adhuc titubarent in fide, putantes se spiritum videre : « Quid, inquit, dubitatis, et quare cogitationes ascendunt in cor vestrum? Videte manus meas et pedes » meos. Et parum est, Videte : Tangite, inquit, et pal» pate, et videte [2]. » Intendite et videte, et palpate et videte : in solis oculis videte, in omnibus sensibus videte. Quia interiorem fidei sensum quærebat, exterioribus corporis sensibus adjacebat. Nos nihil ab istis exterioribus sensibus in Domino carpsimus, auditu audivimus, corde credidimus : et ipsum auditum non ab illius ore, sed ab ore prædicatorum ejus, ab ore illorum qui jam cœnabant, et nos ructuando invitabant.

VIII. Tollamus ergo de medio excusationes vanas et malas, et veniamus ad cœnam, qua intrinsecus saginemur. Non nos impediat extollentia superbiæ, non nos extollat, vel non nos terreat curiositas illicita, et avertat a Deo : non nos impediat voluptas carnis a voluptate cordis. Veniamus, et saginemur. Et qui venerunt, nisi mendici, debiles, claudi, cæci ? Illic autem non venerunt divites sani, quasi bene ambulantes, et acute cernentes ;

[1] Cod. Cass. II, fol. 190 : Quinque sensus sunt. — [2] Luc. XXIV, 38, 39.

multum de se præsumentes[1], et ideo desperatiores, quanto superbiores. Veniant mendici, quia ille invitat qui propter nos pauper factus est, cum dives esset, ut illius paupertate mendici ditaremur. Veniant debiles : quia « Non » est opus sanis medicus, sed male habentibus[2]. » Veniant claudi qui ei dicant : « Compone gressus meos in » semitis tuis[3]. » Veniant cæci qui dicant : « Illumina » oculos meos, ne unquam obdormiam in morte[4]. » Tales venerunt ad horam; illis prius invitatis, sua excusatione reprobatis : venerunt ad horam, intraverunt de plateis et vicis civitatis : « Et respondit servus, qui missus » erat, Domine, factum est ut jussisti, et adhuc locus est. » Exi, inquit, in vias et sepes, et quos inveneris coge » intrare[5]. » Quos inveneris, ut dignentur, noli expectare, coge intrare. Magnam cœnam, magnam domum paravi, non ibi patior locum vacare. Venerunt de plateis et vicis Gentes : veniant de sepibus[6], hic inveniunt pacem. Nam qui construunt sepes, divisiones quærunt. Trahantur a sepibus, evellantur ab spinis. In sepibus hæserunt, cogi nolunt. Voluntate, inquiunt, nostra intremus. Non hoc Dominus imperavit : « Coge, inquit, intrare. » Foris inveniatur necessitas, nascitur intus voluntas[7].

[1] 2 Cor. VIII, 9. — [2] Matth. IX, 12. — [3] Psal. XVI, 5. — [4] Id. XII, 5. — [5] Luc. XIV, 22, 23. — [6] Cod. Cass. II, fol. 190 : Et schismatici. — [7] Vide lib. de Correctione Donatist. seu Epist. LLXXXV.

## SERMO CXIII[1].

### De verbis Evangelii Lucæ XVI : *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, etc.*

I. Quod admonemur, admonere debemus. Recens Evangelica lectio admonuit facere amicos de mammona iniquitatis, ut eos qui faciunt, recipiant et ipsi in tabernacula æterna. Qui sunt qui habebunt tabernacula æterna, nisi sancti Dei? Et qui sunt qui ab ipsis accipiendi sunt in tabernacula æterna, nisi qui eorum indigentiæ serviunt, et quod eis opus est, hilariter subministrant? Recordemur ergo, in novissimo judicio Dominum esse dicturum eis qui stabunt ad dexteram ejus : « Esurivi, et dedistis mihi man» ducare : » et cætera quæ nostis. Et cum illi quærerent quando ei obsequia ista præbuissent, respondit : « Quando » uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. » Isti minimi sunt qui recipiunt in tabernacula æterna. Hoc dixit dextris, quia fecerunt : hoc dixit sinistris, quia facere noluerunt. Sed dextri qui fecerunt, quid acceperunt, vel potius quid accepturi sunt? « Venite, inquit, benedicti Pa» tris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione » mundi. Esurivi enim, et dedistis mihi manducare. Quando » uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis[2]. » Minimi ergo qui sunt Christi? Illi sunt, qui omnia sua dimiserunt, et secuti sunt eum, et quidquid habuerunt, pauperibus distribuerunt; ut Deo sine sæculari compede expediti

[1] Alias 35 de verbis Domini. — [2] Matth. xxv, 35, 36.

servirent, et ab oneribus mundi liberatos, velut pennatos sursum humeros tollerent. Hi sunt minimi. Quare minimi? Quia humiles, quia non elati, non superbi. Appende minimos istos, et grave pondus invenies.

II. Sed quid est, quod ait eos esse amicos de mammona iniquitatis? Quid est mammona iniquitatis? Primum quid est mammona? Verbum est enim quod Latinum non est. Hebræum verbum est, cognatum linguæ Punicæ. Iste enim linguæ sibi significationis quadam vicinitate sociantur. Quod Punici dicunt mammon, Latine lucrum vocatur. Quod Hebræi dicunt mammona, Latine divitiæ vocantur. Ut ergo Latine totum dicamus, hoc ait Dominus noster Jesus Christus : « Facite vobis amicos de divitiis iniqui» tatis. » Hoc quidam male intelligendo rapiunt res alienas, et aliquid inde pauperibus largiuntur, et putant se facere quod præceptum est. Dicunt enim, Rapere res alienas, mammona est iniquitatis : erogare inde aliquid, maxime egentibus sanctis, hoc est facere amicos de mammona iniquitatis. Intellectus iste corrigendus est, imo de tabulis cordis vestri omnino delendus est. Nolo sic intelligatis. De justis laboribus facite eleemosynas : ex eo quod recte habetis date. Non enim corrupturi estis judicem Christum, ut non vos audiat cum pauperibus, quibus tollitis. Si enim deprædareris aliquem invalidum, tu validior et potentior, et veniret tecum ad judicem hominem[1] quemlibet in hac terra, habentem judicandi aliquam potestatem, velletque tecum causam dicere, si tu de præda et spoliatione illa inopis dares aliquid judici, ut pro te judicaret, judex ille vel tibi placeret? Nempe pro te judicavit, et tamen tanta vis est justitiæ, ut et tibi displiceat[2]. Noli tibi

[1] Cod. Cass. II : Et veniret ad judicem hominem proconsulem vicarium. — [2] Cod Cass. II : Tanta vis justitiæ, ut judex quem tu ipse corrupisti, etiam tibi displiceret.

talem pingere Deum, noli collocare in templo cordis tui tale idolum. Non est talis Deus tuus, qualis non debes esse nec tu. Si tu non sic judices, sed juste judices; etiam sic melior est te Deus tuus : non est inferior : justior est, fons justitiæ est. Quidquid boni fecisti, inde sumpsisti; et quidquid boni eructuasti, inde bibisti. Laudas vas, quia habet inde aliquid, et vituperas fontem? Nolite velle eleemosynas facere de fœnore et usuris. Fidelibus dico, eis quibus Christi Corpus erogamus dico. Timete, corrigite vos : ne dicam postea: Tu facis et tu facis. Et puto, quia si fecero, non mihi debetis irasci, sed vobis, ut corrigamini. Ad hoc enim valet quod dictum est in Psalmo : « Irascimini et nolite peccare[1]. » Volo vos irasci, sed ut non peccetis. Ut autem non peccetis, quibus habetis irasci, nisi vobi? Quid est enim homo pœnitens, nisi homo irascens sibi? Ut accipiat veniam, de se ipso exigit pœnam; et recte dicit Deo : « Averte oculos tuos a peccatis meis, » quoniam peccatum meum ego agnosco[2]. » Si tu agnoscis, et ille ignoscit. Qui faciebatis, nolite facere : non licet.

III. Sed jam si fecistis, et pecunias tales habetis, et inde saccellos implestis, inde thesaurizabatis : de malo est quod habetis, jam nolite malum addere, et facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Numquid Zacchæus de bono habebat? Legite et videte. Major erat publicanorum, id est, cui vectigalia publica conferebantur : inde habebat divitias[3]. Multos presserat, multis abstulerat, multa congesserat. Intravit domum ejus Christus, et venit salus super domum ejus : sic enim ait ipse Dominus : « Hodie » salus domui huic facta est. » Sed ipsam salutem videte. Primo desiderabat Dominum videre, quia statura parvus erat : sed turba impediente ascendit in arborem sycomori,

[1] Psal. IV, 5. — [2] Id. L, 11. — [3] Luc. XIX, 2.

et vidit transeuntem. Ille autem aspexit eum, et ait : « Zacchæe, descende, apud te oportet me manere. » Tu pendes, sed non te suspendo, hoc est, non te differo. Volebas videre transeuntem, hodie me apud te invenies habitantem. Ingressus est ad eum Dominus. Repletus ille gaudio ait : « Dimidium rerum mearum do pauperibus. » Ecce quomodo currit[1], qui currit facere amicos de mammona iniquitatis. Et ne reus aliunde teneretur : « Si cui aliquid tuli, » ait, quadruplum reddam. » Inflixit sibi condemnationem, ne incurreret damnationem. Ergo qui habetis de malo, facite inde bonum. Qui non habetis de malo, nolite acquirere de malo. Esto bonus tu qui bonum facis de malo : et cum cœperis aliquid boni facere de malo, noli remanere tu malus. Nummi tui convertuntur in bonum, et tu remanes malus ?

IV. Est quidem et alius intellectus ; nec ipsum tacebo. Mammona iniquitatis, divitiæ sunt sæculi omnes, undecumque sint. Undecumque enim congregentur, mammona iniquitatis est, id est, divitiæ sunt iniquitatis. Quid est, divitiæ sunt iniquitatis ? Pecunia est, quam nomine divitiarum appellat iniquitas. Si enim veras divitias quæris, aliæ sunt. Talibus Job nudus abundabat, quando in Deum cor plenum habebat, et laudes Deo perditis omnibus rebus tanquam gemmas pretiosissimas proferebat[2]. De quo thesauro, si nihil habebat ? Ipsæ sunt veræ divitiæ. Istæ autem ab iniquitate appellantur divitiæ. Habes illas, non reprehendo : hæreditas venit, pater tuus dives fuit, et dimisit tibi. Honeste acquisisti : de justis laboribus plenam domum habes, non reprehendo. Tamen etiam sic noli illas dicere divitias. Nam si dicis illas divitias, amabis illas : et si amaveris illas, peribis cum illis. Perde, ne pereas : dona, ut acquiras : semina, ut metas. Has divi-

[1] Cod. Cass. II : Quomodo curavit facere. — [2] Job. I, 21.

tias noli appellare; quia veræ non sunt. Paupertate plenæ sunt, et semper obnoxiæ casibus. Quales divitiæ sunt, propter quas latronem times, propter quas times servum tuum, ne te occiso auferat, et fugiat? Si veræ divitiæ essent, securitatem tibi darent.

V. Ergo illæ sunt veræ divitiæ, quas cum habuerimus, perdere non possumus. Et ne forte propter illas furem timeas, ibi erunt ubi nullus auferat. Audi Dominum tuum: « Thesaurizate vobis thesauros in cœlo, quo fur non accedat[1]. » Tunc erunt divitiæ, quando eas migraveris. Quandiu in terra sunt, divitiæ non sunt. Sed divitias vocat illas mundus, iniquitas vocat. Deus ideo mammona iniquitatis, quia divitias illas vocat iniquitas. Audi Psalmum: « Domine, libera me de manu filiorum alienorum, » quorum os locutum est vanitatem; et dextera eorum » dextera iniquitatis. Quorum filii sicut novellæ constabilitæ a juventute sua. Filiæ eorum compositæ, circumornatæ sicut similitudo templi. Cellaria eorum plena, » eructantia ex hoc in illud. Boves eorum crassi, oves eorum » fœcundæ, multiplicatæ in itineribus suis. Non est ruina » maceriæ, neque transitus, neque clamor in plateis eorum[2]. » Vidisti Psalmum, qualem felicitatem descripsit: sed audi quid sit, quos proposuit filios iniquitatis. « Quorum os locutum est vanitatem, et dextera eorum dextera iniquitatis. » Ipsos proposuit, et dixit felicitatem eorum tantum super terram. Et quid adjunxit? « Beatum » dixerunt populum cui hæc sunt. » Sed qui dixerunt? Filii alieni, alienigenæ; et non pertinentes ad semen Abrahæ: ipsi dixerunt populum beatum, cui hæc sunt. Qui dixerunt? « Quorum os locutum est vanitatem. » Ergo vanum est, dicere beatos esse eos quibus hæc sunt. Et tamen dicitur ab eis, « Quorum os locutum est vanitatem. »

[1] Matth. VI, 20. — [2] Psal. CXLIII, 11-15.

Ab ipsis dicuntur istæ divitiæ, quæ vocantur mammona iniquitatis.

VI. Tu autem quid dicis? Quia illi filii alieni, quia illi quorum os locutum est vanitatem, dixerunt beatum esse populum cui hæc sunt : tu quid dicis? Falsæ sunt istæ divitiæ, da mihi veras. Reprehendis ista, ostende quod laudas. Vis ut contemnam hoc, ostende quod præferam. Dicat ipse Psalmus. Qui enim dixit : « Beatum dixerunt po» pulum, cui sunt; » tale nobis dat responsum, quasi diceremus illi, id est, ipsi Psalmo : Ecce hoc nobis tulisti, et nihil nobis dedisti : ecce ista, ecce ista contemnimus, unde vivimus? unde beati erimus? Quia qui locuti sunt, ipsi de se ipsis recipient. Homines enim divitias habentes beatos esse dixerunt. Tu quid dicis? Respondet quasi sic interrogatus, et dicit : Illi dicunt divites beatos : ego dico : « Beatus » populus cujus est Dominus Deus ipsius. » Audisti veras divitias, fac amicos de mammona iniquitatis, et eris beatus populus, cujus est Dominus Deus ipsius. Aliquando transimus viam, et videmus amœnissimos et uberes fundos, et dicimus : Cujus est ille fundus? Asseritur illius : et nos dicimus : Beatus homo : vanitatem loquimur. Beatus cujus est illa domus, beatus cujus est ille fundus, beatus cujus est illud pecus, beatus cujus est ille servus, beatus cujus est illa familia. Tolle vanitatem, si vis audire veritatem. Beatus est cujus est Dominus Deus ipsius. Non enim cujus est fundus iste, beatus est : sed cujus est ille Deus. Sed ut apertissime beatitudinem rerum annunties, dicis quod beatum te fecit fundus tuus. Quare? Quia inde vivis. Nam quando laudas pro magno fundum tuum, hoc dicis : Ipse me pascit, inde vivo. Attende unde vivas. Ille est unde vivis, cui dicis : « Apud te est fons vitæ[1]. « Beatus populus, cujus est Dominus Deus ipsius. » O Do-

[1] Psal. xxxv, 10.

mine Deus meus, o Domine Deus noster, ut veniamus ad te, fac nos beatos de te. Nolumus de auro, neque de argento, nec de fundis : nolumus de terrenis istis, et vanissimis, et caducæ vitæ transitoriis. Non loquatur os nostrum vanitatem. Fac nos beatos de te, quia non perdemus te. Cum tenuerimus te, nec te perdemus, nec nos peribimus. Fac nos beatos de te, quia « Beatus populus, cujus est » Dominus Deus ipsius. » Nec irascitur si dixerimus de Deo, fundus noster. Legimus enim, « Quoniam Dominus » pars hæreditatis meæ[1]. » Magna res, fratres, et hæreditas ipsius sumus, et hæreditas nostra est : quia et colimus eum, et colit nos. Nulla est injuria illi quia colit nos. Quia si nos colimus illum ut Deum nostrum, ille nos ut agrum suum. Et ut sciatis quia colit nos, audite eum quem misit nobis : « Ego sum, inquit, vitis, vos estis pal» mites, Pater meus agricola[2]. » Ergo colit nos. Sed si fructum reddamus, parat horreum. Si autem sub tanto cultore steriles esse voluerimus, et pro frumento spinas protulerimus : nolo dicere quod sequitur, ad gaudium finiamus. Conversi àd Dominum, etc.

[1] Id. xv, 5. — [2] Joan. xv, 1.

# SERMO CXIV.

De verbis Evangelii Lucæ XVII : *Si peccaverit in te frater tuus, corripe illum*, etc. De remissione peccatorum.

Habitus ad mensam sancti Cypriani, præsente comite Bonifacio.

*Nunc primum vulgatur ex Manuscriptis duobus, uno Romano, Bibliothecæ Patrum Cisterciensium sanctæ Crucis in Jerusalem de Urbe, notato* 60; *altero Parisiensi, Colbertinæ Bibliothecæ* 821, *jam supra laudato, qui codex Sermonem cum illa repræsentat epigraphe:* Habitus ad mensam, etc.

I. Sanctum Evangelium, quod modo cum recitaretur audivimus, de remissione nos admonuit peccatorum. Hinc admonendi estis ex sermone nostro. Ministri enim sumus verbi, non nostri, sed utique Dei et Domini nostri, cui nemo sine gloria servit, quem nemo sine pœna contemnit. Ipse ergo Dominus Deus noster, qui manens apud Patrem fecit nos, et factus pro nobis refecit nos; ipse Dominus Deus noster Jesus Christus ait nobis quod modo audivimus in Evangelio : « Si peccaverit in te, inquit, frater » tuus, corripe illum, et si pœnitentiam egerit, dimitte » illi : et si septies in die peccaverit in te, et veniens di» xerit : Pœnitet me, dimitte illi[1]. Septies in die, » no-

[1] Luc. XVII, 3, 4.

luit intelligi, nisi quotiescumque; ne forte peccet octies, et nolis ignoscere. Quid est ergo « septies? » Semper, quotiescumque peccaverit eumque pœnituerit. Hoc enim est : « Septies in die laudabo te[1] : » quod est in alio Psalmo : « Semper laus ejus in ore meo[2]. » Et quare septies pro eo quod est semper ponatur, certissima ratio est : septem quippe diebus venientibus et redeuntibus totum volvitur tempus.

II. Quisquis ergo Christum cogitas, et cupis accipere quod promisit, noli esse piger facere quod præcepit. Quid enim promisit? Vitam æternam. Et quid præcepit? Dari fratri tuo veniam tanquam diceret tibi : Tu homo da homini veniam, ut ego Deus ad te veniam. Sed ut omittam, vel potius intermittam altiora illa divina promissa, in quibus nos Creator noster facturus est æquales Angelis suis, ut cum illo et in illo et de illo sine fine vivamus : ut hoc interim non dicam, hoc ipsum quod juberis fratri tuo dare, a Deo tuo non vis accipere? Hoc ipsum, inquam, quod juberis fratri tuo dare, a Domino tuo non vis accipere? Dic mihi si non vis, et noli dare. Quid est hoc, nisi ut poscenti ignoscas, si tibi poscis ignosci? Aut si non habes quod tibi ignoscatur, audeo dicere : Noli ignoscere. Quanquam nec hoc dicere debui. Etsi non habes quod tibi ignoscatur, ignosce.

III. Dicturus es mihi modo : Sed ego non sum Deus, homo sum peccator. Deo gratias, quod confiteris esse peccata tua. Ergo ignosce, ut dimittantur tibi. Hortatur nos tamen ipse Dominus Deus noster ut imitemur eum : Primo ipse Deus Christus, de quo apostolus Petrus dixit : « Christus pro nobis passus est, relinquens vobis exemplum, » ut sequamini vestigia ejus, qui peccatum non fecit, nec » inventus est dolus in ore ejus[3]. » Et utique ipse non

[1] Psal. CXVIII, 164. — [2] Id. XXXIII, 2. — [3] I Petr. II, 21, 22.

habebat peccatum, et mortuus est pro peccatis nostris, et sanguinem suum fudit in remissionem peccatorum. Suscepit pro nobis quod non debebat, ut nos a debito liberaret. Non debebat mori, nec nos vivere : quare? Quia peccatores eramus. Nec mors debebatur illi, nec vita nobis : quod ei non debebatur accepit, quod nobis non debebatur dedit. Sed quoniam de remissione agitur peccatorum, ne multum ad vos putetis imitari Christum, Apostolum audite dicentem : « Donantes vobismetipsis, » sicut et Deus in Christo donavit vobis [1]. Estote ergo » imitatores Dei. » Apostoli verba sunt : non mea : « Estote ergo imitatores Dei. « Certe superbum est imitari Deum? Audi Apostolum : « Estote imitatores Dei, » sicut filii charissimi [2]. » Filius diceris : si respuis imitationem, quare quæris hæreditatem?

IV. Hoc dicerem si nihil peccati haberes, quod tibi relaxari desiderares. Modo autem quisquis es, homo es : justus sis licet, homo es; laïcus sis, homo es; monachus sis, homo es; clericus sis, homo es; episcopus sis, homo es; apostolus sis, homo es. Vocem Apostoli audi : « Si di- » xerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos sedu- » cimus [3]. » Ille, ille, ille Joannes et Evangelista, quem Dominus Christus præ cæteris diligebat, qui supra pectus ejus discumbebat, ipse ait : Si dixerimus : non dixit : Si dixeritis quia peccatum non habetis : sed, « Si dixerimus quia » peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veri- » tas in nobis non est : » Junxit se in culpa, ut jungeretur et in venia. « Si dixerimus : » videte quis dicat : « Si » dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos sedu- » cimus, et veritas in nobis non est. Si autem confessi » fuerimus peccata nostra, fidelis est et justus, qui di- » mittat nobis peccata et mundet nos ab omni iniquitate. »

[1] Coloss. III, 13. — [2] Ephes. V, 1. — [3] Joan. I, 8.

Quomodo mundat? Ignoscendo, non quasi inveniens[1] quod puniat, sed inveniens quod dimittat. Ergo si habemus peccata, fratres, ignoscamus petentibus. Non inimicitias in corde nostro contra alterum retineamus. Plus enim inimicitiæ retentæ vitiant ipsum cor nostrum.

V. Volo ergo te ignoscentem, quia teneo veniam postulantem. Rogaris, ignosce : rogaris, et rogabis; rogaris, ignosce; tu rogabis ut ignoscatur tibi. Ecce veniet tempus orandi : in verbis quæ dicturus es, teneo te. Dicturus es : « Pater noster, qui es in cœlis. » Non enim eris in numero filiorum, si non dicturus es : « Pater noster. » Ergo dicturus es : « Pater noster, qui es in cœlis. » Sequere · « Sanctificetur nomen tuum. Dic adhuc : Adveniat regnum » tuum. » Adhuc sequere : « Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, » et in terra. » Vide quid adjungas : « Panem nostrum » quotidianum da nobis hodie[2]. » Ubi sunt divitiæ tuæ? Ecce mendicas. Interim tamen unde agitur, dic adhuc post : « Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. » Dic adhuc quod sequitur : « Dimitte nobis debita nostra. » Venisti ad verba mea : « Dimitte, inquit, nobis debita » nostra. » Quo jure? quo pacto? quo placito? chirographo recitato? « Sicut et nos dimittimus debitoribus nos» tris. » Parum est quod non dimittis adhuc et Deo mentiris. Conditio posita est, fixa est lex : Dimitte, sicut dimitto. Ergo non dimittit, nisi dimittas. Dimitte, sicut dimitto. Petenti vis ut dimittatur tibi, petenti dimitte. Preces istas Jurisperitus cœli dictavit : non te fallit, secundum cœlestem ejus vocem posce : dic : « Dimitte no» bis, sicut et nos dimittimus : » et fac quod dicis. Qui mentitur in Precibus, beneficio caret : qui mentitur in Precibus, et perdit causam et invenit pœnam. Et si aliquis mentitur imperatori, cum venerit, convincitur quia

[1] *Forte* non quasi non inveniens. — [2] Matth. IX, 11.

mentitur : quando autem tu orando mentiris in ipsa oratione convinceris. Non enim Deus ut te convincat testes ad te quærit. Qui tibi dictavit Preces, advocatus est tuus : si mentiris, testis est : si non te corrigis, judex erit tuus. Ergo et dic, et fac. Quia si non dicis, contra jus petendo non impetras : si autem dicis et non facis, etiam mendacii reus eris. Non est qua versus iste transeatur, nisi quod dicimus impleatur. Numquid delere istum versum poterimus de oratione nostra ? An vultis ut illud ibi sit : « Dimitte » nobis debita nostra : » et deleamus quod sequitur, « Sicut » et nos dimittimus debitoribus nostris ? » Non delebis, ne ante delearis. In oratione ergo dicis : « Da : » dicis, « Di- » mitte : » ut accipias quod non habes ; et relaxetur tibi quod deliquisti. Ergo vis accipere, da : vis ut dimittatur tibi, dimitte. Brevis complexio est. Ipsum Christum audi alio loco : Dimittite, et dimittetur vobis; date, et dabitur vobis. Dimittite, et dimittetur vobis Quid dimitteris ? Quod in vobis alii peccaverunt. Quid et vobis dimittetur ? Quod peccastis. Dimittite. Date, et dabitur vobis quod desideratis, vitam æternam [1]. Fulcite pauperis vitam temporalem, sustentate pauperis vitam præsentalem, et pro isto tam parvo terrenoque semine accipietis messem vitam æternam. Amen.

[1] Luc. VI, 37, 38.

FINIS TOMI CENTESIMI VIGESIMI-QUINTI.

# ANNOTATIONES.

Annotatio (1) pag. 77.

Ex Augustini in hunc ipsum Michææ locum Sermone nonnihil quod minime continet subsequens Tractatus, decerptum est a Beda, et in ipsa ejus, non vulgata quidem falsoque ei tributa, sed vera et in pluribus MSS. libris reperta collectione sic profertur ad Galat. iv : *Ex Sermone de propheticis verbis, ut homo diligat justitiam et misericordiam et judicium, paratusque sit ambulare cum Domino Deo suo. Cum autem venit plenitudo temporis misit Deus Filium suum factum ex muliere, factùm sub Lege. Sed offendit, factum ex muliere; quia natum confitemur ex virgine. Factum non confitemur nisi hominem : Deus autem semper faciens est, fieri nescit ut sit. Fieri nescit Deus : sed sit ut aliquid alicui sit; quomodo dicitur : Domine, refugium factus es nobis : et, Dominus factus est adjutor meus. Quanta factus, qui nunquam est factus? Dominus autem Christus homo factus est, ut esset; ut qui Creator semper erat, creatura esset. Manens enim Deus factus est homo, ut fieret quod non erat, non ut periret quod erat. Hoc ergo de virgine quod factum est, quare ex muliere? Quod apud Hebræos, ubi est prima lingua Scripturæ, mulier nomen est significandi sexus, non amissæ integrita-*

*tis. Lege quando mulier formata est. Extraxit, inquit, Deus unam e costis ejus, id est viri, et ædificavit eam in mulierem. Sic mulier Maria; sic ei dictum est antequam pareret, antequam conciperet: Beata tu inter mulieres.*

### Annotatio (2) pag. 248.

Locum significat, ubi Cypriani martyris corpus quiescebat; de quo Victor in lib. I de Persecutione Vandalica scribit: *Sed etiam foris muros* Carthaginis, *quascumque voluit* Geisericus, basilicas *occupavit, et præcipue duas egregias et amplas S. Martyris Cypriani, unam ubi sanguinem fudit, aliam ubi ejus sepultum est corpus, qui locus Mappalia vocitatur.*

### Annotatio (3) pag. 253.

Hic ipse Sermo in Vigneriano Supplemento, ubi excusus sub isto exordio fuerat, *Memoriam Martyrum celebramus, etc.* habet hoc loco additamentum hujuscemodi: *Omnibus tamen dicitur, et qui futuri erant in Domino credituri ante nos et post nos, omnibus dicitur: Eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Per omnes gentes futura Ecclesia prædicata est: sicut promissam legimus, ita redditam cernimus, et sunt omnes gentes christianæ. Antea oderant eos omnes gentes propter nomen ejus: modo autem omnes gentes clarificant nomen ejus, gentes omnes christianæ germen Ecclesiæ catholicæ toto terrarum orbe diffusæ. Audiamus ergo quid monuit, etc.*

### Annotatio (4) pag. 583.

*Cœlestis* dea a Paganis Afris colebatur. Ejus Augustinus meminit in lib. II de Civit. Dei cap. 4, et in Psal. LXII, n. 7, et in XCVIII, n. 14. De ipsius apud Carthaginem templo famosissimo in christianæ religionis usum vindicato, quod anno 399 Aurelio antistite contigit, scribit Prosper in lib. de Prædict. III, cap. 38.

### Annotatio (5) *Ibid.*

Nempe Gothorum cum Rhadagayso duce strages incidit in annum 406. Urbis vero clades a Gothis sub Alarico pertinet ad annum 410.

# INDEX

## TOMI CENTESIMI VIGESIMI-QUINTI.

## SERMONES AD POPULUM.

### CLASSIS I.

*Sermones de Scripturis.*

EXPLICIT INDEX.